Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

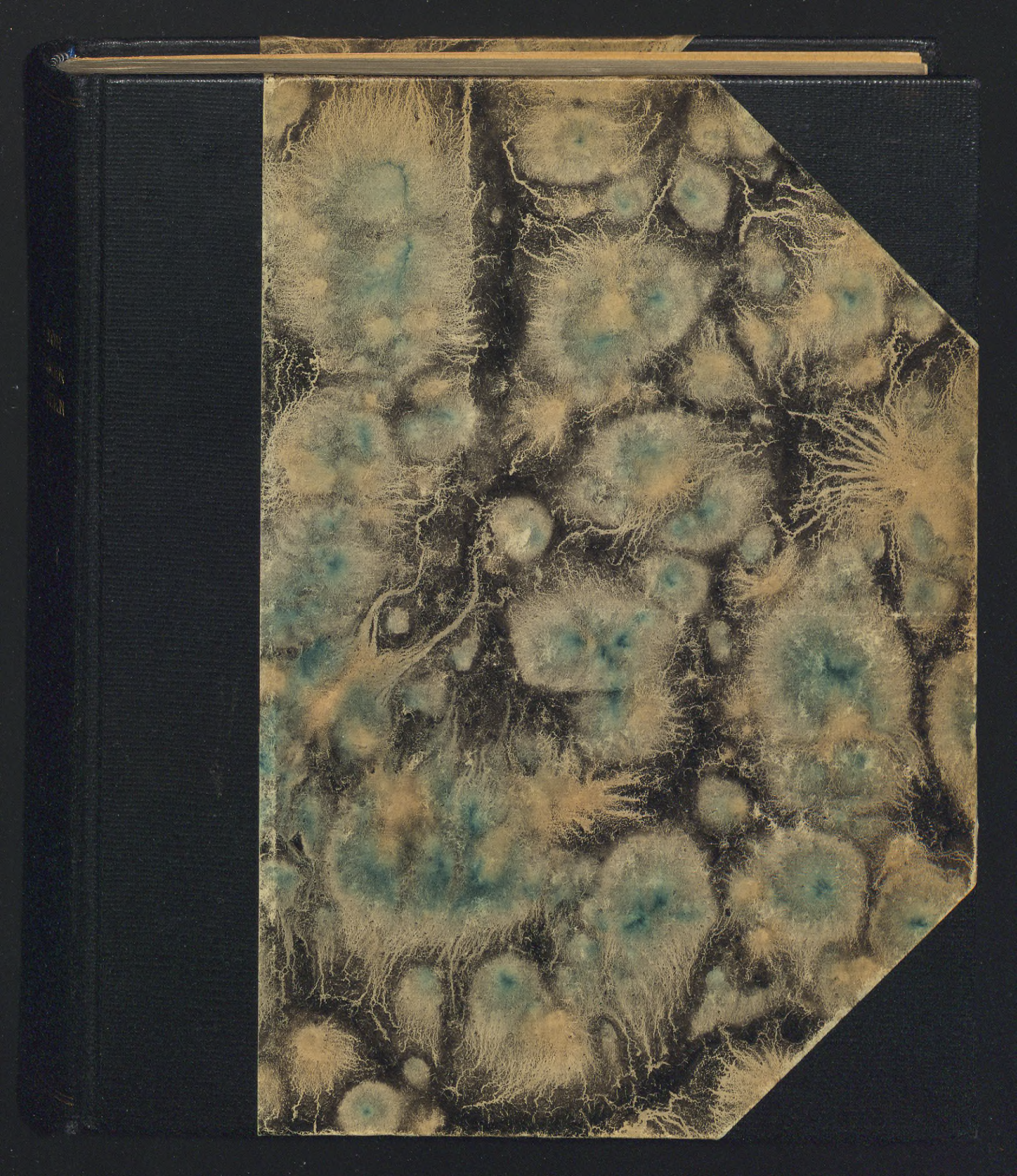

BIBLIOTEK · GÖTEBORGS · UNIVERSITETS

Centralbiblioteket

Tidn.
Sv.
Stockholm

(Stockholm)

N:o 1.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 2 Januari 1813.

Horatii Första Satir i Första Boken *).

Qui fit, Maecenas, ut nemo quam sibi sortem &c.

Säg, Mecenas, hwilken dårskap wåller
Att ej någon nöjes med den lott,
Han af öde eller wal har fått?
Att man alltid andras lycklig håller
Och sin egen för odräglig blott?
Lycklig Köpman! ropar Invaliden,
Lyst och bräcklig och på grafwens brädd:
Köpman, dag och natt för stormen rädd,
Prisar Krigarn. Tacka will jag striden;
Seger eller död på ärens bädd!
Lotten dras, förrn timman är förliden.
Advokaten, som af parters hop
Bullras waken innan tuppens rop,
Prisar Landtman. Denne, ryckt ur stötet
Af de fina, in till Sta'n och Mötet,
Sparsamt närd af idogt plöjda fält,
Prisar Stadsbons lif allena sällt.
Nog exempel! Ty, att nämna alla
Skulle sjelfwa Fabius tröttsamt falla.
Nu, om Jupiter till dem steg ner,
Sägande: Wälan, jag bönhör er:
Dig, soldat, jag skall till köpman göra,
Du, Jurist der, du skall plögen föra:
Till hwarandras sälla yrken gån,
Byten, byten - - - Twekande I stån?
Ja, så wille de ej. Och de kunde
Nu bli sälla af hwad Zeus förunde?
Hwilket Slägte! Swara mig likwäl:
Wredgas icke han på det med skäl?
Bör han ej ett heligt löfte göra
Att ej mer deß dumma böner höra?
Men, att icke fara fort i skratt,
Liksom Gycklarn, sen han Lådan satt,
Nu, jag ber, låt allwaret oß äga.

*) De, som wilja göra sig den möhan att jemföra denna Öfwersättning med Originalet, skola säkert finna den så trogen, att swårligen någon orimmad torde finnas trognare: "Men 121 Latinska verser gifna med 203 Swenska!" Till förswar för deßa 81 rader mera, ber jag blott att Läsaren täcktes erinra sig: att den Latinska raden eller versen är nästan en gång längre än den Swenska (den förra har omkring 17, den senare 9 à 10 stafwelser) och att således, i sjelfwa werket, den Swenska Öfwersättningen, långt ifrån att wara längre än Originalet, är af lika, om ej mindre stafwelse-antal.

GÖTEBORGS STADS BIBLIOTEK

Dock! hwad sanning kan ej skämtarn säga?
Flyr ej ledsnaden af A B C
För det namnam Lärarena plåga
Efter timman sina goßar ge?

Sjöman, kastad kring de wåta fälten,
Landtbon, swettande wid plogen der,
Krämarn, som för winst bedrar, och Hjelten,
"Målet "säga de" för wårt beswär
"Blott en ålder utan omsorg är,
"Likson myran der i skogens backar,
"(Minsta mönstret af den största flit *)
"Blott för wintren gör sin stack, och packar
"Swart förråd hon orkar släpa, dit."
Godt! men myran, når November gjuter
Öfwer fälten höstens strida skur,
Lilla stacken aldrig kryper ur,
Utan wistligt sina skatter njuter.
Du, twertom, du trottsar Aferns sol,
Stupad öfwer dig, och swärd och lågor,
Trottsar ifarna wid Nordens pol
Och det aldrig mätta hafwets wågor:
Och hwarför? — Att ingen annan må
Mer än du af lyckans häfwor få!
Men en skatt, som likson tjufwens gömmes,
Till hwad pris förtjenar den att ha's?

"Det skatull, hwarur beständigt tas
"Slutligen till sista fyrken tömmes." **)

Till hwad höjd kan menskan ej bedras!
Om din gullhög aldrig röres, swara:
O hwad skönhet har wål högen bara?
Föllo ock, i dina lagors skört,
Hundra tusen tunnor, och än flera,
Rymde derföre din mage mera,
Än den armes, som sin kaka njöt? ***)
Den Soldat, du ser på gatan wandra
Under börden af kamraters bröd,
Fick han, åt han mera än de andra?
Den, som lefwer som Naturen bjöd,
Han skall aldrig lyckans delning klandra.
O! hwad gör det, om han hwarje år
Hundra tunnor eller tusen får?

"Men ett nöje har dock en förmögen,
"Det — att taga af den större högen."

Om wi af wårt lilla förråd få
Blott detsamma, som du af ditt rika,
Säg mig: äro dina bodar då
Och wår binge ej i wärde lika?
Det är likson du behöfde blott
Ett glas watten, och du tänkte: heller
Jag ur Tibern hemtar detta mått,
Än ur källan, som bredwid mig qwäller.
Deraf händer den, som åtrår mer
Än det lagom som hans källa ger,
Att inunder honom wiker sanden
Och han förs af floden bort med stranden,
Då en annan, af det lilla fåll,
Som hans hydda för behofwen sluter,
Ej ändå ett grumligt watten njuter,
Ej i wågen ser sin lefnads qwäll.
Många dock, som girigheten dårar,
Ropa: Fråga ej hwarför man spar:
Wet! man skattas efter hwad man har.
Må de wara usla, deßa dårar,
Om de äro det, som ej är wißt:
Många tro med gnidaren Arist:
"Fritt må folket om min snålhet prata,
"Fingrar pekas åt mig på hwar gata:
"Öppnar jag mitt rågade skatull,
"Blickas bifall åt mig af mitt gull."
Tantal fåfängt gapar för att släcka
Törstens grymma plåga, ständigt ny,
Sänkt i wågor som till hufwet räcka,
Men den torra täppen ewigt fly.
Ha! du ler? Hwarför? Dock le med rätta:
Det är din historia wi berätta:
Du är Hjelten, fast med annat namn,
Hungrande i Öfwerflödets famn.

*) Man har trott sig böra bibehålla antithesen i Originalets vers:
Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris.

**) Horatius inför här den girige talande, för att så mycket bättre kunna beswara hans inkast, hwaraf detta är det första. Denna sköna digreßion eller Dialog räcker ända till versen 108: Illuc unde abii redeo.

***) v. 45.
Millia frumenti tua triverit area centum,
Non tuus hoc capiet venter plus quam meus.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBL.

Liksom Tantal öfwer flodens watten,
Wakar du med spärradt gap på skatten,
Som du samlat öfweralltifrån,
Tror deß rörande ett helgerån,
Och, som af en tafla, ögat ägnad,
Har af Guldet endast ögats fägnad.
Wet du ej deß bruk, ej att det ger
Bröd och win och frukter och det mer,
Som Naturen knotar att försaka? *)
Är det sällt att dar och nätter waka,
Stel af skräck för stölder och för brand
Eller mord af egna slafwars hand?
O! på deßa skatter, denna lycka
Må en ewig fattigdom mig trycka!
Om en feber dig wid fången fäst,
Hwem har du, som will ditt sällskap blifwa,
Ledsnan af hwar sömnlös natt fördrifwa,
Ge dig in och be Machaons prest
Dig åt barn och maka återgifwa?
Ingen! Smickra dig ej längre än:
Kånd och Granne, goße, flicka, — alla,
Barn och maka hata dig, min wän,
Önska att du dödens ro må falla.
Ha! och du kanske förundrad ser,
Att, då du ej skattar något mer
Eller högre än det gull du tjenar,
Ingen finns, som dig en omsorg ger
Och en kärlek, — som du ej förtjenar?
Tror du då, att utan allt beswär
För deß wäl, du kan en wän bewara,
Som Naturen dig till wän beskär,
Kort, din egen son, din broder? swara!
Nej! bedragne! det förgäfwes är,
Så förgäfwes, som med Dragarn der
Att bland Täflarna kring Banan fara!
Sluta då en gång att ängsligt spara,
Och ju mer du har, deß mindre lär
Att behof och fattigdom befara.
Hwad du åtrått har du ju också:
Wäl, så war då nöjd dermed, ty eljes
Kan det dig liksom Ummidius gå
(Efter hwad om honom kort förtäljes).
Rik den dåren war, så rik, att han
Kunnat sina pengar kapptals måta,
Men så snål också, att han sig fann
I en tiggartröja alltför grann,
Och ej nändes sin potates äta,
För att icke dö af brist. Wälan!
Hwilken tror du blef wäl mannens ände?
Hans Mätreß, en annan Tyndarid,
Klöf hans hieße i en huslig strid
Och få honom till Tartaren sände.

"Nå, hwad är ditt råd? hwad lefnadsbana
"Skall jag följa? Säg mig, skall jag blifwa
"Någon Mænius eller Nomentan **)?"

Du far fort, min wän, som du är wan,
Att till ytterlighet allting drifwa.
Från en Tanais det wackert tål
Förrn man blir Viselli Swärfar ***). Swara:
Måste man då, att ej wara fåkl,
Just en slösare, en lätting wara?
Mätta ges det och en gräns, min wän,
Som, i allt, det rätta föreskrifwer:
På hwad kant du wiker af från den,
Lika brant och säkert fallet blifwer.

* * *

Men till saken åter. Gnidarn lik,
Skall då ingen, nöjd med den han äger,
Finna andras lott mer skön, mer rik,
Fast hans egen den dock öfwerwäger!
Ingen gifwas, som ej afund tår,
Då han ser att grannens enda tacka
Större spenar än hans hjordars bär!
Som, bland armare än han, ej lår,
För sin bättre lott att himlen tacka!
Som, att öfwergå än den, än den,
Icke plägas i en ständig åflan,
Qwald, så länge lyckligare än

*) V. 74, 75.
Panis ematur olus, vini sextarius, adde
Queis humana sibi doleat natura negatis.

**) Läsaren gissar lätt att de woro twenne namnkunniga Slösare i Rom, motsatsen af Ummidius.

***) Ehuru deßa båda verser i Originalet komma efter de följande, har Öfwers. tyckt sig finna denna ställning den naturligaste. Horatius anför här twenne exempel af slöseri och snålhet, hwilka liksom tjena till grundwal för de följande reflexionerna.

Återstå till ämne för hans täflan!
Så! o, så, i moln af rök och dam,
Wilda täflare, ur bommars stängsel,
Störta sig på Rännarbanan fram
Om hwarannan, i fientlig trängsel,
Och med barm på hwarje hinnande,
Med förakt på hwarje hunnen se!
Ack! hwad under då, om det ock händer,
Att på jorden den få sällsynt är,

Som kan säga: "jag war lycklig der!"
Och som nöjd från lifwet återwänder,
Sådt i minnet än af deß behag,
Lik en gäst ifrån ett lyckligt lag!
Nog! och må du mig den tillgift skänka,
Att jag sent ett älskadt ämne släppt!
Nog, Mecenas, att du ej må tänka,
Det jag plundrat en Crispins koncept.

Stats-Nybeter.

De i går ankomna Tysta Poster gingo till d. 18 Dec. och innehöllo från:

Turkiet. De stadfästelser eller förändringar wid Ministären eller de förnämsta statsembeten, som wid tillfälle af Baïram äro brukliga, hafwa redan föregått. Följande är en noggrann och fullständig öfwersigt deraf (på Turkiska kallad Teswdschihat): Kiaya Bey eller Minister för Inrikes ärenderna: Mohammed Said Halet Effendi, stadfästad. Reis-Effendi eller Riksmarskalk: Mustafa Nazhef Effendi, stadfästad. Tschausch Baschi eller Riksmarskalk: Härtill har den fordna Bostandschi Baschi, Aly Bey, blifwit utnämd. Buyuk Tezkeredschi eller prémier maitre des requêtes: Ahmed Bey Effendi, stadfästad. Kutschuk Tezkeredschi eller Maitre des requêtes en second: Dschelaleddin Bey, stadfästad. Mektubdschi eller Kaimakan Paschas Sekreterare, Abdulkadir Effendi, stadfästad. Den första Defterdar eller Finansminister, stadfästad. Till den andra Defterdaren har Elmas Pascha Zade Mustafa Bey Effendi blifwit utnämd. Till Baschmuhasebedschi eller President wid Statskontrollerna har Hasan Tahsin Effendi blifwit utnämd. Rischaudschi eller Riksigillbewarare; den fordna Defterdaren Nasrullah Effendi. Defter Emini eller Riksarchivarius: Muhib Effendi. Buyuk Ruznamtsche eller Hufwudbokhålleri-President: Suleiman Chorschid Effendi. Haremein Muhasebedschi, President i Räkenkammaren för de begge heliga städerna: Ibrahim Effendi. Dschifte Muhasebedschi, President i Räkenkammaren för koppskatten: den fordna Schehir Emini, Jusuf Effendi. Schehir Emini eller Stadshöfding, stadfästad. Tersana Emini eller Intendent wid Arsenalen: den fordna Reis-Effendi, Wahid Effendi. Sarbschane Emini eller Intendent wid Myntet, stadfästad. Tschebechane Nasiri, Intendent wid Munitionswäsendet, Ursauzade Effendi, stadfästad. Top-Hana Nasiri, Intendent wid Styckgjuteriet, den fordna Byggnadsdirektören, Uzun Hußein Effendi, Humbara Chane Nasiri, Intendent wid Bombarderwäsendet: Salich Pascha Zade Hußein Bey, Arpa Emini eller Intendent wid Proviantwäsendet: Bekir Bey Effendi. Jenitscher Kiatibi, Sekreterare wid Janitscharkorpsen: Selim Sabit Effendi. Esham Mukataadschiji, President wid Lifräntekammaren: Edhem Effendi. Mewkufatdschi, President wid kammaren för de fromma Stiftelserna: Bekir Pascha Zade Saadullah Effendi. Tersane Reisi, Sekreterare wid Amiralitets-Kansliet: Hußein Salim Effendi. Kapudschiler Kiayasi, Öfwerste-Kammererare; Hulusi Ahmed Aga. Baschbakikuli, President wid Koppskatt-Kontrollerna: Ufaly Zade Suleiman Bey.

Hamburg d. 18 Dec. Denna dagens Correspondent berättar från Spanien, att ett rykte gick i Vittoria om ett slag wid Salamanca imellan Spanst-Engelska och Franska Armécrna, hwari de senare behållit segern; åfwensom att Konung Josef d. 3 Nov. intagat i Madrid, och d. 15 begifwit sig till Olmedo, samt att Lord Wellington befann sig i Ciudad Rodrigo. —

Privata Bref nämna med säkerhet att Kejsar Napoleon lemnat Armén för att begifwa sig till Paris.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 2.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 4 Januari 1813.

Års-Nageln (Clavus annalis).

Romarnes bruk att inslå en nagel för att dermed beteckna åren och hwarje märkwärdig Statshändelse i en tid, då Tal- och Skriftecknen ännu icke woro brukliga, härledde sig från Etruskerna, och war ganska högtidligt. Den första Öfwerhets-Personen, Praetor Maximus Dictator, förrättade denna ceremoni i Jupiters tempel på den sidan deraf, der Minerva hade ett litet kapell eller Cella — hwaraf man tydligen inser ändamålet af högkomst eller förwarande för minnet. Nu förwarades äfwen minnet af den första pesten genom en nagel. Detta anwändes sedermera såsom ett medel till deß hämmande, emedan man likaledes gaf den första nageln en sådan anledning. Sålunda blef Clavus, som i början endast tjente till årens betecknande, äfwen brukad till pestens afwändande, till botande af en epidemisk förryckthet — (så kallade Romarne ganska wisligen de Romerska Damernas besynnerliga raseri att förgifwa sina Män). Ännu en annan grund till detta senare bruk låg i den råa menniskans benägenhet att härleda alla stora oförklarliga Landsplågor (Calamitates) ifrån Gudomens omedelbara werkan. Den högst widskeppliga Romaren bibehöll deßa råa begrepp, äfwen under en fortskridande odling. Hans Stats-religion war, genom Auspicierna, Augurierna, Sibyllinska böckerna m. m. derifrån oskiljaktig. Pesten eller denna epidemiska galenskap troddes derföre, såsom en Gudomlig skickelse, endast genom procurationer och expiationer kunna hämmas. Ju större det onda war, ju skarpsinnigare blef man i uppfinningen af nya expiationer. Hwad under, om man då anwände den redan i sig sielf religiösa års-nageln, som deßutom af ålder tient till Pestens betecknande, äfwen såsom ett medel att utrota den! Häraf blef Års-nageln äfwen kallad Pest-nagel. Härifrån härleder sig troligen den ännu ibland gemene man ösliga widskeppelse att wid wissa sjukdoms-tillfällen slå spiknubbar eller knappnålar i dörrar eller wäggar.

I en tid, då portarna åter öppnas för gammal wantro och widskeppelse, är det mer än troligt att alla förfädens superstitiösa bruk och ceremonier äfwen komma att införas. Imedlertid göra wi början med den ifrågawarande. Wi

inslå då i väggen af wårt Tidningstempel, likſom fordom Romaren i Dundergudens, med Minervas tillåtelſe, (ſom åfwenledes år wår Granne) en nagel för det förflutna året. Det år framför alla ſina förſwunna Medbröder berättigadt till en ſådan utmärkning. Det har ſlagit ſå många ſtender till werldens lugn — kanhända till och med en ſpik i de förnämſtas lifkiſta: huru ſkulle man då kunna neka det ſjelf — en ſpik? Wi hamra då friſkt på, under loſſänger och tackſägelſer för hwad det gjort till menſklighetens wål eller till afſkygnande af deß olyckor i allmänhet, och för wårt kåra Fäderneſland iſynnerhet, och under brinnande önſkningar, att det ſom nu ingått måtte ſluta hwad det förflutna börjat och ändtligen kröna en blodad jords förhoppningar med den ſålla friden — med ett ord, göra ſig ännu mera förtjent af en nagel, än det ſom nyß lemnat oß.

Om wi ej fruktade att genom wåra ſlag för mycket ſtöra den ärewördiga Jungfrun i wårt grannſkap, ſå wille wi wål åfwen förnya det andra bruket af Romarnas Nagel, och koſta en liten ſpik — på wår nya Witterhet. Dock! wi wåga derpå löſt. Gumman har blifwit litet döf af det idkeliga hjellrandet med Sonnetter och Canzonetter. Wi ſlå ſåledes ſakta dit wår nagel. Si ſå! Må han ſitta der, både ſåſom Minnes-märke och Sympathi-kur! Känna wi rätt den wördnad man inom den nya witterheten hyſer för allt med kåring framför, och iſynnerhet för kåringkurer *), ſå åro wi ſäkra på att wårt oſkyldiga hocus pocus med denna lilla ſpik (ſom, i parenthes ſagdt, endaſt år en knappnål) af patienterna ſiefwa ſkall anſes för långt ſäkrare än alla naturliga medel, och kanhända kurera hiernor, ſom trenne Anticyrers pruſtrot **) — Romarnas andra preſervatif — ej förmått renſa.

Theater-Nyheter från Paris.

Kompoſitören Weigel's Schweizerbal torde ej länge förtjuſa Pariſarne. Man har funnit, att texten ej allenaſt år en imitation efter Nina, utan åfwen näſtan denſamma ſom i den på Vaudeville-Theatern uppförda pjeſen Pauvre Jaques, med den ſkillnad att det nya ſtycket ej år ſå godt ſom det gamla. För öfrigt berömmer man Weigel ganſka mycket för det han i ſin muſik ej nyttjat det larm med pukor, trompeter och baſuner, ſom nu ſedan någon tid blifwit ſå modernt. Detta uttryckes i Mercure de France på följande ſätt: "Då nyligen på Théâtre Feydeau en Opera af en Tyſk Kompoſitör annonſerades, höll pukſlagaren ſina ſtockar i beredſkap; cymbalſlagaren lät faſtſätta en ring på ſitt inſtrument, ſom wid uppförandet af en graciös opera af Nicolo blifwit ſönderbruten; baſunen war redan någon tid under reparation hos inſtrumentmakaren. Men, hwilket under! Man öppnar Partituret, och finner intet, platt intet för deßa trenne harmoniſka inſtrumenter! Hwad ſkall man ſäga om en ſå farlig nyhet? Helt nyligen har det befriade Jeruſalem blifwit applauderadt i Paris, och en Kompoſitör i Wien komponerar muſik utan larm! Är det då ſannt hwad Markis de Ca-

*) Se Löw über die Sympathetiſche wirkung der Dinge.

**) Tribus Anticyris caput insanabile — Horat.
På Anticyra wexte mycket Pruſtrot, och Romarna ſade derföre alltid om den ſom utmärkte ſig för dårlighet och wanwett: Abeat Anticyram! Han bör reſa till Anticyra.

raccioli säger, att Fransoserna öra är fodradt med saffian? Att dömma af det bifall, hwarmed das Schweizerthal blifwit emottagen, skulle man likwäl ej kunna tro sådant. Man anmärker deri isynnerhet ett Eko, som af blås-instrumenterna upprepas en oktav högre, och är så mycket bättre anbragt, som Kompositören derigenom ger tillkänna, att handlingen föregår i en bergsbygd. Sångerna äro fulla af behag o. s. w."

Twenne begynnare i den dramatiska konsten hafwa af den bekanta anekdoten om Haydns Ox-menuett gjort en liten pjes, som blifwit uppförd på Vaudeville-Theatern. Slagtaren, som skänkte Haydn en oxe för sin menuett, förekommer deri som en Melomane eller stor musikälskare. Haydn frågar honom, om hans tillkommande måg också förstår musik? Det måste han wäl, swarar slagtaren, eljest finge han ej min dotter. Några skämtsamma ställen och allusioner förekommo publiken temligen plumpa, som t. ex. när slagtaren beräknar den fördel, som hans dotters giftermål med en boskapshandlare kan förskaffa honom. "Som han har mycken boskap i sin ladugård," säger han, "så ökar jag genom denna förening hornboskapens antal." Det mesta bifall wann utan twifwel den säkallade Couplet d'annonce, hwari man bär publiken att ej låta höra den gnällande pipan, emedan Haydn, harmoniens far, är derwid owan, och aldrig har hört den i hela sin lefnad. — Melodien till arierna är till större delen tagen ur Haydns werk. Vertpré, som spelte Haydns roll, hade sökt att så mycket möjligt war, härma denna store Tonkonstnärs klädsel och frisur. För öfrigt synes denna anekdot ej wara lämplig för Theatern; också har pjesen ej wunnit särdeles stort bifall. En oxe, menar Geoffroy, är ett mycket för klumpfotadt djur för den lätta Vaudevillen. Om sielfwa anekdoten anmärker en annan Journalist, att mången Kompositör ej fått ett helt partitur så wäl betalt som Haydn en menuett, och att, om alla slagtare wore så frikostiga, man snart skulle anse torget i Poissy (bredwid Paris, hwaresst slagtkreaturen försäljas), som Mecenaternas werkliga mötesplats.

På Theatern i Fontainebleau timade för någon tid sedan en löjlig händelse. Aktrisen som spelte första rollen, war midt i sin aktion, då hon med ett häftigt anskri föll omkull och fick några starka spasmer. Man bragte henne bakom kulisserna, och strax derpå hörde man ett spädare rop blanda sig i hennes eget. Publiken framkallade den lilla nyss anlända aktören, och lofwade honom sitt faderskap, och, som man påstår, äfwen sitt faderskap.

Äkta hälften.

Trax kallar rättwist nog sin hustru Lalage
Sin kära äkta hälft, ty han blott hälften äger;
Den sköna delad är, som folket allmänt säger,
Imellan sin Herr man och sin Herr älskare.

Statsnyheter.

Preussen. Glogau d. 12 Dec. Kejsar Napoleon passerade härigenom i går, i en sluten förespänd med twenne hästar, åtföljd endast af Hertigen af Vicenza, Marskalken Duroc och sin Mameluck. Kejsaren lät kalla Post-Intendenten, och tillsäga honom att taga alla nödiga mått, så att alla kurirer och stafetter från Stora Armén kunna skyndsamt passera genom Slesien till Dresden, dit H. M. sedermera i samma sluta fortsatte resan. Under Hans Majests korta wistande här erhöll man genom Betjeningen den underrättelsen, att Hertigen af Belluno warit nödsakad att kapitulera och att Vice-Konungen af Italien blifwit tagen till fånga. — Bref från Königsberg af d. 13 berätta, att Kejsar Napoleon passerat derigenom i sluta, åtföljd af de nyssnämde trenne personer. Enligt Hertigens af Vicenza och Marsk. Durocs yttranden till anfedda personer här, är Franska Arméns hufwudsakliga förlust af batalien d. 28 Kejsarens personliga räddning, emedan den förlorat 18—20,000 man och flera kanoner, äfwensom alla ekipager, till och med Kejsarens reswagn. Hertigen af Reggio, äfwensom Generalerna Legrand och Dombrowski blefwo strax i början af slaget bleßerade, och nödsakade att lemna befälet. Man försäkrar äfwen att Konungen i Neapel blifwit af en kula farligt bleßerad i weka lifwet. — I anledning af en misshälligbet imellan Marskalken Macdonald och General York, som uppkommit af några föreställningar som den Preußiska Generalen wågade göra den Franska öfwer den äfwentyrliga och från all hjelp isolerade ställning som han låt de Preußiska Troppärna taga, — säges det med säkerhet, att General York begärt att blifwa rappellerad från sitt befäl.

Polen. I Hertigdömet Warschau har man, till bestridande af de utomordentliga krigsutgifterna, beslutit ett lån. Med d. 1 sistl. Dec. tog uppbörden sin början och fortfar under hela den tid som närwarande krig påstår. Till följe af detta beslut måste alla civil- och militär-embetsmän, som erhålla sina löner af publika medel, afträda fjerdedelen deraf som ett utomordentligt krigsoffer. Alla de, som äga fastigheter, under hwad namn det wara må, och deraf måste erlägga 5, 10, 20, 24, 50 procent eller någon annan afgift, lägga till hwarje gyllen af denna afgift 10 groschen pålikt mynt såsom ett utomordentligt krigslån. Alla, som äro pliktige att afbörda personliga utgifter efter olika klaßer, betala för hwarje pålikt gyllen i utomordentligt krigslån 15 pålika groschen. Alla handtwerkare, konstnärer, fabrikanter 2c. i städer och byar betala till det utomordentliga krigslånet hälften af den kontribution de årligen erlägga för sina yrken. Efter slutad fred skall detta utomordentliga krigslån återbetalas till Kontribuenterna af publika medel.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skriftliga requisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 3.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 5 Januari 1813.

Kejsar Josef II:s förmaning till sina Embetsmän.

(Öfwersättning efter den i Wien 1783 in 8:o utgifna Upplaga af denna märkwärdiga Skrift.)

Trenne år äro nu förflutna sedan jag emottog Statsförwaltningen. Jag har under denna tid med ej ringa möda, forgfällighet och långmodighet, i alla delar af styrelsen, nogsamt gifwit mina tänkesätt och afsigter tillkänna.

Jag har ej åtnöjt mig att blott en gång befalla en sak; Jag har utarbetat och utwecklat den; jag har undanröjt och med skäl och bewis bestridt de af fördomar och inrotade gamla wanor uppkomna omständigheter. Jag har sökt ingifwa hwarje Statens embetsman den kärlek jag sjelf känner för det allmänna bästa, och nit för sin tjenst. Häraf följer nödwändigt, att man i sina handlingar ingen annan afsigt bör hafwa än det större antalets nytta och bästa. Jag har skänkt wederbörande Chefer förtroende och makt, på det de må kunna werka så wäl på sina underhafwandes tänkesätt, som genom egen kraft. Jag har lemnat dem fullkomlig frihet att wälja hwilka de behaga. Föreställningar och anföranden af förekomne skäl äfwensom den wid alla tillfällen så owärderliga sanningen har jag alltid med nöje upptagit, så wäl af Cheferna som af hwar man.

Dagligen och stundeligen war min dörr för dem öppen, dels till afhörande af deras föreställningar, dels till upplysande af deras twifwelsmål. Nu anser jag enligt min pligt och den tro jag, så länge jag lefwer, i alla mina handlingar ägnat åt staten, att på det allwarsammaste yrka uppfyllandet och werkställigheten af alla utan undantag af mig gifna befallningar och grundsattser, hwilka jag ända hittills icke utan bekymmer sett till den grad uraktlåtna, att wäl ganska mycket blifwit befallt och äfwen expedieradt, men alldeles intet afseende fästadt på lydnad och werkställighet. Deraf uppkommer, att så många förnyade befallningar måste gifwas, utan att man ändå är försäkrad om någonting; ja de flesta behandla endast handtwerksmessigt göromålen och icke i afsigt att åstadkomma det goda och att derom underrätta och upplysa folket, utan blott för att prestera det som högst nödwändigt fordras, för att icke råka i en proceß eller blifwa affatt.

På detta mekaniskt-slafwiska sätt är det omöjligt att med nytta behandla ärenderna.

Den, som är Chef för något werk, och will förblifwa det, det må wara wid de högsta werken eller wid allmänna Landsförwaltningen, Presidents, Vice-Presidents, Kansler, Råd, Landshöfding (Kreishauptmann) Öfwer- eller Under-Domare (Obergespann, Vicegespann) eller Chef af hwad natur som helst, andelig, civil- eller militär-person måste:

1:o) Hädanefter utur registraturerna utdraga, samla, flitigt läsa och genomgå alla ifrån mig utgångna Författningar och Resolutioner, som angå den honom anförtrodda del af statsförwaltningen, på det han må göra sig fullkomligen bekant med deras rätta mening och afsigt.

2:o) Erfarenheten har ty wärr bewisat, att, i stället för att uppsöka det goda i en Författning och att, i händelse af någon otydlighet eller twetydighet, bemöda sig om att finna den rätta meningen eller att med billigt förtroende till mina kända tänkesätt, omfatta den och winlägga sig om deß uppfyllande, man endast behandlat densamma efter deß owangenäma eller förwända sida, så länge som möjligt uppskjutit deß werkställighet, icke belefwat dem med några upplysningar till allmänhetens underrättelse, hwarigenom endast ett wanmäktigt skrik åstadkommits, eller också med så obetydliga, ofullständiga och otydliga, att de lydande deraf icke haft någon rättelse. Man har icke insett den sanna omständighet, att Regenten genom sina befallningar endast gifwer sina tänkesätt och afsigter tillkänna, men att hans Embetsmäns skyldighet är att bestämdare utweckla hans wilja, uppsöka och utwälja alla medel och wägar, som kunna leda till deras riktigare, noggrannare och hastigare efterlefnad, att afslägsna alla uppskof och dröjsmål, äfwensom att beständigt wäka deröfwer att de flitigt och utan undantag följas, emedan det åsyftade sanna goda endast kan uppkomma och ske genom författningens efterlefnad i hela sin widd. Utan sådana ändamål och tänkesätt wore bibehållandet af så många Riks- och Stats-Embeten, och andra under dem lydande Embetsmän den dåligaste Statshushållning, då med så stora kostnader så många personer skulle underhållas, hwilka mera tjente till ärendernas förwirring och hämmande än till deras befordran och werkställighet.

Om deßa Embeten endast mekaniskt sköttas, icke werka och icke se efter, så kunde ingen operation wara förmånligare för Staten, än att samt och synnerligen afdanka dem, hwarigenom miliioner besparades, hwilka kunde efterskänkas i kontributionerna, och hwaraf undersåten rönte en längt större wälgerning, än honom nu tillskyndas genom en sådan myckenhet Embetsmäns släta förwaltning. Embetsberättelserna kunde då lika så wäl direkt hit till oß insändas ifrån de minder Embetsmännen här och i Provinserna, wåra allmänna befallningar här tryckas och till dem försändas, äfwensom alla enskilta rörande angelägenheter här genast afgöras, lika så gerna som att nu genom en lång omwäg ingifwas, belefwades af ett kallt och ingenting sägande wehikel från Styrelsen i Orten eller härstädes, likasom också den deräföljande Resolutionen kunde utlemnas utan widare wehikel, hwarigenom endast tid förloras och många expeditions-uppsättare, öfwerläggande, registrerande, afskrifwande och ändteligen underskrifwande måste lönas.

Men om, (hwilket jag hädanefter will hoppas och skall weta att införa) alla deßa af Staten lönade Embetsmän, hwar och en på sin plats med alla krafter

waka öfwer efterlefnaden af alla befallningar, öfwer utwecklingen och werkställigheten af alla gifna uppdrag, så att det nyttiga och goda i alla delar af Styrelsen må bibehållas och uträttas, då är deras antal och aflöning en faderlig omsorg, hwaraf hwarje enskilt i hela riket drager sin fördel och nytta.

3:o) Häraf följer, att wid alla Syssler utan undantag, hwar och en måste hafwa en sådan lust för sina göromål, att han icke beräknar sitt arbete efter timmar, eller dagar eller sidor, utan att, då han har göromål, han af alla krafter arbetar på att wäl uträtta dem, likmätigt sin pligt och efter hwad man af honom bör förwänta, så att, då han inga har, han äfwen må äga rekreation, den man med dubbelt nöje njuter, då man wet med sig sjelf, att man uppfyllt sin pligt.

Den, som icke har kärlek till fäderneslandet och sina medborgare, den som icke känner sig för det godas befordrande och widmakthållande eldad af en särdeles ifwer, den är ej tjenlig för allmänna ärender, och icke wärd att bära hederstitlar och njuta löner.

(Fortsättn. c. a. g.)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster gingo till d. 25 Dec. och innehöllo från

Frankrike. Paris. 29:de Bulletinen från Stora Armén, dat. Molodetschno, d. 3 Dec., innehåller en berättelse om allt som förefallit ifrån d. 7 Nov. till d. 3 Dec., hwaraf det följande är ett kort sammandrag. Ifrån d. 7 Nov., då kölden började, dogo hwar natt flera hundrade hästar, så att, wid ankomsten till Smolensk, en mängd Kavalleri- och Artillerihästar redan woro förlorade. Ryska Armén hade wär högra flygel. Kejsaren förutsåg dess plan, och i hopp att hinna till Minsk eller åtminstone till Beresina innan fienden, beslöt han, i trots af kölden hårdhet, en förändrad operations-linie åt Warschau, gick d. 13 från Smolensk och ankom d. 16 till Krasnoi. Kölden hade imedlertid stigit till 16 à 18 grader. Wägarna woro betäckta med glanseis, alla slags hästar dogo ej hundratals men tusentals, så att inom få dagar 80,000 woro omkomna, hela wårt Kavalleri till fots, wårt Artilleri och wåra transporter utan anspann. En stor del af wårt Artilleri, wåra krigs- och munförråder måste öfwerlemnas eller förstöras. — Utan Kavalleri kunde wi ej rekognoscera en fjerdedels mil omkring oss; utan Artilleri ej wäga en batalj eller göra halt, wi måste marschera för att ej nödgas till en batalj, som bristen på munition dessutom hindrade oss att önska. Wi måste utbreda oss öfwer en större landsträcka, för att ej alla på en gång tourneras, och detta utan Kavalleri, som kunde rekognoscera och underhålla de särskilta kolonnerna. Detta, i förening med en utomordentlig köld, gjorde wår ställning widrig. — De som naturen ej nog hårdat emot alla ödets och lyckans omskiften, syntes förwirrade, förlorade mod och munterhet — och drömde ej annat än olyckshändelser: — Fienden, som såg på wagnarne spåren af den ryskwärda olycka, som drabbat wår Armé, sökte att profitera deraf; han omringade alla kolonner med sina Kosaker, hwilka, som Araberna, borttogo de spridda wagnarna; och detta i öfrigt eländiga Kavalleri, blef genom omständigheterna fruktanswärdt — likwäl måste fienden ångra alla de allwarsamma försök, som han företog, dels emot Vice-Konungen af Italien, dels emot Hertigen af Elchingen. —

Volhyniska Armén marscherade emot Borisow. Dombrowski försvarade Broskansen derstädes med 3000 man. D. 28 nödsakades han lemna sin ställning, då fienden paßerade Beresina, i marsch mot Bobr. D. 24 slog Hertigen af Reggio fienden och kastade honom tillbaka på högra stranden af Beresina. Imedlertid var fienden mästare af alla paßager öfwer denna flod. Den är 40 famnar bred: deß stränder omgifwas af kärr och moras, 300 famnar breda, som gör den swår att paßera; och den wat äfwen full af drifwis. Fientliga Generalen hade med 4 Divisioner besatt de ställen, der han förmodade att wi skulle söka att paßera den. D. 26, sedan Kejsaren genom åtskilliga rörelser dagen förut bedragit fienden, kastades åt Byn Studziana, i fiendens åsyn och under deßa 2:ne bryggor öfwer floden. Hertigen af Reggio paßerade, anföll fienden och dref honom 2 mil tillbaka. General Legrand bleßerades illa, men ej farligt. D. 26 och 27 paßerade Armén. Hertigen af Belluno skulle följa Hertigens af Reggio rörelser. Divisionen Pochenaux utgjorde Arriére-gardet: den gick om natten — en del deraf förwillade sig, tog fiendens eldar för wåra, och lärer på detta sätt blifwit tagen, emedan den ej hörs af. Den bestod af 2000 man, 300 hästar och 3 kanoner. — Rykte gick att Divisions-Generalen söndrat sig från sin korps. D. 28 underrättade Hertigen af Reggio Kejsaren att han war anfallen: en half timma derefter blef Hertigen af Belluno det äfwen på wänstra stranden. Armén gick i wapen, striden blef liflig, fienden sökte öfwerflygla oß; men 6000 fångar, 2:ne fanor och 6 kanoner woro frukten af hans försök. — Men Volhyniska Armén har i denna strid mycket lidit. Hertigen af Reggio har blifwit sårad af en kula i sidan. Dagen derpå d. 29 stodo wi qwar på slagfältet. Wi hade att wälja imellan 2:ne wägar, den öfwer Minsk och den öfwer Wilna. Den förra går igenom skogar och ödsliga kärr, den senare genom ett fruktbart land. Utan Kavalleri, med obetydlig ammunition, trötttad af 50 dagars marsch, släpande efter sig sina siuka och sårade från så många strider behöfde armén komma till sina magasiner. Den senare wägen waldes således. D. 30 war Höggwarteret i Plechnitzi, d. 1 i Sloiki, d. 3 i Molodetschno der Armén erhöll den första tillförseln från Wilna.

Att Armén behöfwer återställa sin disciplin, att hämta sig, att åter remontera sitt Kavalleri, sitt Artilleri och allt sitt materiella, inses af det föregående. Swilan är deß första behof. Materialier och hästar ankomma; öfwer 20,000 äro redan i beredskap. Artilleriet har redan ersatt sina förluster. Generaler, Officerare och Soldater hafwa mycket lidit af fatiger och brist. Många hafwa förlorat sitt bagage med sina hästar och äfwen genom Kosackernas bakhåll, som tagit flera Ingeniörer, Geografer 2c. — Keisaren har under alla deßa rörelser warit omgifwen af sitt Gardet, hwars kavalleri komenderats af Hertigen af Istrien och Infanteriet af Hertigen af Danzig, och med hwars goda esprit Kejsaren alltid warit nöjd. Det har aldrig warit i elden, emedan omständigheterna så fogat sig, att deß blotta närwaro warit tillräcklig. Wårt kavalleri war så demonterad, att man af alla de Officerare, som ännu hade en häst, endast kunnat formera 4 kompanier, hwardera af 150 man. Generalerna gjorde deri Kaptens tjenst och Öfwerstarna underofficerares. Denna heliga korps, som kommenderades af General Grombw, under Konungen af Neapel, förlorade wid alla rörelser aldrig Kejsaren ur ögonsigte — hwars helsa aldrig warit bättre.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 4.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 7 Januari 1813.

Kejsar Josef II:s förmaning till sina Embetsmän.

(Öfwersättning efter den i Wien 1783 in 8:o utgifna Upplaga af denna märkwärdiga Skrift.)

(Forts. fr. N:o 3).

4:o) Egennytta, af hwad slag som helst, är ett förderf för alla Ärender, och den oförlåtligaste last hos en Statens embetsman. Med denna egennytta menar jag icke blott allt, som har afseende på penningar och penningwinst, utan också alla blaffigter, som leda till fördunklande, bemantlande, förtigande, fördröjande eller förswagande af det enda sanna bästa, af ålagd pligt och Sanning i Embetsberättelser och åtgärder, samt af noggrannhet i efterlefnad. Hwar och en, som till sådant gör sig skyldig, är för all widare Statstjenst farlig och skadlig, äfwensom den, hwilken wet och icke upptäcker det, spelar under täcket med den felaktige och likaledes antingen drar sin fördel af hans egennytta eller blott wäntar på tillfälle att göra på samma sätt. En Chef, som tillåter sådant af sina underhafwande, är en menedare, emot hwilken intet förbarmande och inga biaffeenden kunna äga rum.

En underhafwande, som i sådana fall icke angifwer sin förman, handlar emot den pligt, som han är skyldig sin regent och sina medborgare.

5:o) Den, som will tjena, eller redan tjenar Staten, måste, såsom ofwanföre blifwit sagdt, helt och hållit åsidosätta sig sielf; deraf följer, att ingen bisak, ingen personlig befattning, intet nöje måste afhålla eller aflägsna honom ifrån göromålen, och således äfwen, att ingen företrädeswis, intet Ceremoniel, courtoisie eller rang derwid får komma i betraktande. Att wara den mest nitiske i afseende på hufwudföremålets ernående, det godas werkställande; att hålla den största ordning ibland sina Underhafwande, det är att wara den förste och den förnämste. Om för öfrigt former, benämningar eller Titulaturer iakttagas, om ärenderna förrättas af beströdde, pudrade eller opudrade personer; det bör wara för en förnuftig Chef, som endast ser deras riktiga gång, alldeles likgiltigt: han måste sielf lägga

hand wid dem, han måste icke underlåta något medel, hwarigenom ärendernas gång kan befordras; han måste hafwa öfwerseende med swagare och sjukligare; forteligen, han måste hafwa tålamod med sina Underhafwande; han måste försiå att winna deras förtroende, ingenting anse för bagatell som är wäsentligt, men deremot äfidosätta allt owäsentligt. Sådan skall den man wara, som är en rätt Öfwer-Chef i alla sina delar; då skall ock hwarje honom Underordnad äfwen i sin krets wara det.

6:o) Som det är hwars och ens pligt att ingifwa tillförlitliga Embetsberättelser, att efter Hufwudgrundsatser bedömma alla facta och att derwid frimodigt anföra sin mening, så är det äfwen hwarje Stats-Embetsmans skyldighet att sjelf wara betänkt på afskaffandet af alla missbruk, på det rättaste och bästa sätt att uppfylla gifna befallningar, på deras upptäckande, som handla deremot, ändtligen på allt som kan lända till medborgares wäl och bästa, till hwilkas tienst Wi alla samteligen äro ämnade. Men den goda ordningen bjuder, att en Subaltern ingifwer deßa sina tankar genom sin förman: denne skall då, om han annars är den Man, som han skall och bör wara, genom bättre underrättelser och öfwertygande skäl, faderligen upplysa den tilläfwentyrs i sitt wälmenta nit sig misstagande. Gör han detta och finner han, att en sådan förtjenar hans förtroende, så bör han begagna detta; men hwarje Chef skall isynnerhet söka att förtjena det; och han wore högst straffbar, om han ej på sådant sätt uppförde sig emot sina underhafwande eller till och med undertryckte det goda, som de föreslogo, och af biassigter eller tilläfwentyrs egenkärlek icke lät dem wederfaras rättwisa för hwad de uttänkt och föreslagit.

7:o) Hwarje Chefs skyldighet är att uppgifwa allt onyttigt och onödigt, och att göra förslag till deß afskaffande, äfwensom hwarje underhafwande bör gifwa sin Chef tillkänna hwad han anser wara blott en omwäg i göromålen, som icke leder till hufwudsaken och endast förorsakar onyttigt och för ändamålet otjenligt Skrifweri och tidsspillan, på det att dylika förbinder många undanröjas och personer icke onyttigt syßelsättas, som derigenom måste sakna tid till eftertanka uti wigtigare saker.

8:o) Då det goda blott kan wara ett, nemligen det, som rörer det allmänna och det större antalet, och likaledes alla Monarkiens Provinser blott utgöra ett helt och således förtjena lika mycken omtanka, så måste nödwändigt all afundsjuka, all fördom, som hittills oftast förorsakat så mycket onyttigt skrifweri, först imellan Provinser och Nationer, sedermera imellan Departementer, upphöra och man en gång för alla begripa och rätt inse, att wid statskroppen, liksom wid menniskokroppen, om icke hwarje del är sund och frisk, alla lida och att alla böra gemensamt medwerka till botande, äfwen af det minsta onda. Nation, Religion måste i allt detta icke göra någon åtskillnad, och, i en Monarki, alla såsom bröder, lika bemöda sig om att wara hwarandra nyttiga.

9:o) Rätt förblandas och misskännas sins imellan de olika delarna och förwaltningsgrenarna i en Monarki. För att börja med Regenten sjelf, så tycker han sig wara ganska hoffsam, om han icke, som många andra, anser Statens förmögenhet och sina underfåtare såsom sin fullkomliga egendom, icke tror att Försynen skapat millioner menniskor för hans skull, eller ock låter det till och med falla sig in, att han af dem sjelfwa blifwit bestämd till deßa millioners tjenst; och

ibland Ministrar tror den sig ofta wara den sannwetsgrannaste, som icke, för att göra sig ålstod af sin Monark, har fjästeri för sitt enda ögnamärke.

Den förra och den senare tro sig wälwilliga nog, om de anse Statens inkomster såsom ett interesse, hwilket tillkommer dem af den inre Statsrikedomens kapital, på hwars bibehållande de wäl böra waka, men på hwars ständiga tillwext de tillika måste wara på allt sätt betänkta, medelst alla slags intrader och rubriker, hwarigenom de kunna af sitt kapital erhålla allt högre och högre ränta.

Så anser Civilståndet Militärståndet blott nyttigt för eröfringar och till fienders afhållande, men i fredstider för en de kontribuerandes blodigel, och Soldaten å sin sida tror sig berättigad att af Landet för sin del erhålla de högsta möjliga förmåner.

Tull-Embetsmännen afse endast förökandet af de dem anförtrodda intrader, och de som föreslå Kronans Bergwerk, äro endast betänkte på malmens förökande, deß nedsmältande för bästa möjliga pris och deß snara afsättning; och Domaren beflitar sig å sin sida blott att anseende och formaliteter wid Rättegångarnas behandling iakttagas.

(Forts. e. a. g.)

Theater-Nyheter från Paris.

På Theatern Variétés har en händelse för dagen gifwit anledning till ett ganska muntert stycke. Man har på skådeplatsen framställt Hr Villiaume, som inrättat en Giftermåls-Bureau, och på hwars bekostnad dagbladen skämta. I pjesen heter han Hr Desaccords, och har Niklas till betjent, som spelas af Brunet med hans wanliga färdighet. Denne beklagar att han alltid måste wara på benen; alla wilja gifta sig; de gamla äro ännu enträgnare än de unga; man skyndar till hans herres Bureau, man gifter sig och följande morgon finner man den ena af de ömma makarna förswunnen. Nu kommer Hr Desaccords och begynner sitt arbete för dagen. Twenne männer och en yngling anmäla sig, som önska att få en hustru. Hr Desaccords erinrar först begge att erlägga arfwodet. Sedan de iakttagit denna lilla omständighet, låter han begge inträda i hwar sitt kabinett, med anhållan att dröja der tills han kallar dem. Strax derpå kommer en amma. "Denna Bureau," säger hon till sig sjelf, "är wäl blott sex månader gammal; men wid giftermål genom dagblad och Bureauer går det ofta ganska fort. Det wore således wäl möjligt, att jag här kunde finna ett ambarn." Hr Desaccords tror, att hon söker en man, och genom detta misförstånd uppstår ett ganska löjligt Qui pro quo. Derpå kommer en ung flicka; men henne will Hr Desaccords ej öfwerlemna åt sina kunder, utan behålla för sig sjelf. Han låter henne också gå in i ett särskilt rum. Slutligen kommer en fru, som redan är skiljd från twenne männer och will hafwa den tredje. Hr Desaccords försäkrar henne, att han har tre männer till hennes tjenst. Den första han presenterar för henne, är ynglingen. Han häpnar, när han får se denna fru; hon likaså, och slutligen får Hr Desaccords weta, att hon är denna ynglings mor. Nu presenterar Hr Desaccords den andra; men denna är hennes bror. Desaccords bygger nu hela sitt hopp på den tredje; men till all olycka är detta den man, från hwilken hon nyss blifwit skiljd. Frun går helt uppbragt sin wäg. Hr Desaccords tröstar sig dermed, att åt-

minstone en ung flicka blifwit honom öfrig; men i hennes ställe framkommer en yngling, som förklädt sig till flicka, för att roa sig med giftermålskommissionären, som skaffat honom en elak hustru på halsen. Hr Desaccords blir slat, och pieſen är slut. Den är alltigenom rätt löjlig, derföre öfwerser man gerna det felaktiga deri, och hwar och en är nöjd dermed, utom Hr Villiaume, som utan den ringaste möda kan känna igen sig i Hr Desaccords.

Stats-Nyheter.

England. London. De Amerikanska Tropparna hafwa wid Queenstown lidit ett nederlag, och warit nödsakade att kapitulera. Det Budskap, hwarmed Presidenten Madison öppnat kongreßen, innehåller ibland annat följande: De fredliga förklaringar som blifwit gjorda Engelska Kabinettet, hafwa warit utan påföljd. Wi få nu se huru wida Regeringens sednare kommunikationer emottagas af England med mera foglighet och benägenhet till fred. I alla fall skulle det wara oklokt å wår sida att eftergifwa det ringaste i wåra anstalter till krigets fortsättande. Wåra förhållanden med Frankrike äro desamma, som wid sista kongreß. Oaktadt wår förwäntan af en gynnande utgång, den allt tycktes tillkännagifwa, woro diskußionerna ännu oafgjorda, då de sista underrättelser deriſrån afgingo. Den enda omständighet, som förtjenar någon uppmärksamhet, är ett franskt Dekret, som blifwit meddeladt som ett definitift återkallande af Berlinska och Mailandska Dekreterna; men detta mått är underkastadt många inwändningar, ehuru det blifwit basen för Brittiska Konseljordernas återkallande. — De sista underrättelser från wår Minister wid Danska Hofwet lemna nya wedermålen af deß regerings wänliga tänkesätt. Från Ryßland hafwa wi den tillfredsställelsen att erhålla förſäkringar om en beständig wänskap, som icke skall störas af wårt fredsbrott med England. Swerige yttrar tankesätt gynnsamma för den harmoni, som redan existerar imellan oß. — Att gifwa efter i dylika omständigheter, hade warit att degradera oß och att för alltid uppoffra wåra käraste förhoppningar, det hade warit att erkänna att på det element, som utgör tre fierdedelar af jordklotet, och till hwilket alla sjelfständiga Nationer hafwa en lika rätt, wi endast woro slafwar eller wasaller = = = Presidenten beklagar sig öfwer Gurernörernas af Maßachußett och Connecticut wägran att uppställa de Milisdetachementer till kusternas förswar, som af dem blifwit fordrade; och af flera omständigheter har man anledning att sluta till owilja för kriget hos en stor del af Nationne. —

I Herrar Utters & Comp:s Bokläda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i H:rr Utters & Comp:s Bokläda.

Rättelser:

I några exemplar af N:o 3, 3:dje sidan, rad. 27 står 80,000, läs: 30,000; 4:de sidan, 10:de raden äro orden: "och under deßa" öfwerflödiga; 13:de r. står Pochenaux l. Portunaux, r. 28 erhåll, l. erhöll, samt i näst-sista raden: Gromby, l. Grouchy.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 5.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 8 Januari 1813.

Den swarta färgen till den hwita werlden.

Äntligen har mitt tålamod ett slut. Menniskornas tänkesätt och handlingar äro brokigare än sjelfwa färgerna; men länge nog har jag warit en stum åhörare af deras ewiga loftal och lofsånger öfwer hwitt och rödt, och grönt och gult och blått, och länge nog har jag tegat till deras tystnad om mig.

Hwem, han må höra till djur-, sten-, eller wextriket, han må wara prest, soldat eller bonde, en oxe som tröskar, en åsna som bär, eller en mask som spinner silke, hwem har större förtjenster om werlden än jag? Och likwäl är jag sjelf ej så swart som den otack, hwarmed just denna werld hittills belönat mig. Jag swär, att jag wille göra Hin sjelf till domare mellan er och mig, om ej till all olycka hans hud kunde wäcka någon misstanke hos er, att han wore partisk till min fördel.

A propos af Hin, så börjar jag billigt mitt loftal öfwer mig sjelf med denna mörkrets och swärtans furste.

Om det i edra ögon länder till min skam och nesa, att jag är hans lif-färg, så borden J sjelfwe akta er, att i andra wäsentligare egenskaper ej likna honom. Hwartill tjenar ert hwita skinn, när J, detta oaktadt, mästen gifwa hwarandra det witsordet, att J åren mästare i hans konster så wäl som han? Och borden J ej förguda mig för det jag allena förhindrar, att han ej från hufwudet till fotabjellet, blott med undantag af hästfoten, liknar den ståtligaste Europé?

Ja, förguda mig borden J. Men hwad erfar jag af er annat än hat och förakt? Jag wänder mig till er, J blonda och brunetta skönheter, hwem har påfunnit solskärmar och solhattar, och flor och slöjor, om ej det inrotade hatet till mig? Borsten och fejen J er ej till dödo, om J märken min närwaro endast som en liten prick på en tand? Med rödt och hwitt bestryken J era kinder. Men faller det er nånsin in att måla er med swart, och måste jag ej skatta mig lycklig, om J blott tillåten mig att färga era grå eller röda hår och ögonbryn? Hafwen J ej till och med låtit det täcka modet att bära muscher dö ut? Med ett ord, när gör jag er nöje, om ej wid edra mänmers dödsfall, eller då den brända Levantiska bönan församlar er omkring sitt altar? Dock — er tillgifwenhet för

mig i denna sista egenskap försonar mig nästan med er och kommer mig att glömma ert eljest så orättwisa förakt. Kaffebordet förwandlar er till de ifrigaste sedelärarinnor, som af kärlek till menskligheten wid den swarta drycken swärta sin nästa, endast för att förbättra den.

Hwem är, frågar jag mina fiender, och således hela det hwita menniskoslägtet, hwem är allas eder mor, om ej jorden, och är ej denna gamla ärbara fru en werklig negrinna? Hwilken otacksamhet således att förakta mig! Och föreställen I er ej wid tanken på jorden med en rysningsfull wördnad den swarta grafwen, som hwarje ögonblick kan uppsluka er, och efter några få ögonblick, som I kallen år, säkert skall göra det?

Men den goda modren har äfwen swarta barn, som likna henne, och huru bemötas deßa blott för min skull af de hwita änglarna, som härstamma från samma jordklimp! I sanning, så mycket jag är intagen af mig sjelf, och så swårt ett afsked wore från deßa oskyldiga warelser, mitt utwaldo folk och mina egentligen älskade trogna undersåtare och wänner; så stor är min förtwiflan deröfwer, att naturen ej tillåter mig att för ewigt skiljas wid deßa olyckliga, för att frelsa dem från det grufligaste öde. Zigenarne föraktar jag för deras halfhet, och det gör mig werkligen ondt, att detta spådomsfulla, mystiska och tjufaktiga anhang ej är alldeles hwitt.

Natten, hwilken mängen ibland er begagnar för att spisa middag, och hwars öfriga wälgerningar emot er jag ej en gång will nämna, hwem gör denna dygnets del till hwad den är, om ej jag? Det är jag som drifwer dagen på flykten, denna obarmhertiga Inspektor, hwilken alltid fordrar af er öppna ögon och rörliga händer, och det är jag — jag mäste tillstå det med någon blygd — det är jag, som sätter er i tillstånd att i dubbel bemärkelse begå mörkrets gerningar och edra ljufwaste synder.

Eder andakt, hwaraf I till en del så mycket berömmen er, är i sig sjelf föga berömwärd. Men jag hade wäl lust att se hwad intryck prestens förmaningar skulle göra på sina åhörare, om han, lik jägaren i en grön, eller lik skarprättaren i en röd rock uppträdde på predikstolen?

De blå, hwita, gröna och röda hjeltarna, för hwilka jag för öfrigt hyser den största aktning, erinrar jag med all blygsamhet om den stora Fredriks swarta husarer och deras lysande bragder. Jag erinrar dem widare, för att äfwen winna deras aktning och tillgifwenhet, om det swarta pulver, hwarförutan man ej en gång med anständighet kan döda en hare, och hwars odödliga uppfinnare af mig lånat sitt allt fördunklande namn. Slutligen erinrar jag dem om det swarta mordiska jernet och deß mörsare, bößor, swärd, spjut och öfriga mordgewär.

Att Themis prester långt för detta förkastat mig jemte sin gamla wördiga drägt, öfwer denna förödmjukelse kan jag lättare trösta mig, än öfwer hwar och en annan. Hwad rör mig advokaternas otrohet, sålänge deras förebilder, korparna, förblifwa mig trogna!

Hwad är en man utan hatt, och hwad är en hatt utan mig? Ty wärr gifwas äfwen här undantag till min stora grämelse; men hwad bewisar en handfull Kardinaler emot alla Keisare och Konungar, Riddare och Swenner, soldater, borgare och bönder, och i allmänhet emot hela den kultiverade werldens manskap?

Men så mycket jag än bidraget till den yttre menniskans prydnad, så berömligt finner jag det wara, att jag afskys af den inre, och hwem förjer mera deröfwer än jag, att de swarta kropparna äro så få och de swarta själarna så

många? Gören derföre ert bästa att bleka deßa Morer, och frukten ej att derigenom göra mig någon smärta.

I, Minervas, Apollos och de nie Musernas söner, wiljen I knäböja för mig, eller skall bläcket förtorka i ert bläckhorn och tryckfärgen i sin kittel? Sublima tanke! Endast på ett swart haf kan man segla till ewigheten. Hwilken dödlig har ej mig att tacka för sin odödlighet? Hwar äro de taflor, hwarpå Flaccus, Virgil och Cicero skrefwo sina ewigt beundrade werk? Förgängna äro de med sina mödosamt ristade bokstäfwer, blott emedan deßa ej woro swarta, och endast jag har ryckt dem från en fullkomlig förgängelse. Eder skrifna och tryckta wishet, när uppenbarar hon sig annorlunda än i swart, och huru dyrt måste ej edra läsares ögon plikta derföre, att I någon gång af fåfånga med röda eller till och med gyllne bokstäfwer till åskådande framställen edra icke gyllne ord! För öfrigt will jag gerna wika för den gyllne skriften på edra grafstenar och andra monumenter, emedan man har föga heder af att wara werktyg för edra lögner och edert smicker.

Måste jag särskilt erinra roman- tidnings-, och läsare i allmänhet om den tacksägelse de äro mig skyldiga? Hwilken färg i Mode-Journalen underrättar Damerna om det oändeliga Ena, som de behöfwa? — Måste jag icke äfwen lägga krigsmanifesterna för werldens ögon, för att bewisa henne, att jag ej blott förer krig, utan äfwen förkunnar och rättfärdigar dem?

Är jag ej mer än ädelmodig, som till och med låter bruka mig att upphöja andra färger på min egen bekostnad? Och hwem talar om dem i skrifter utan min hielp? I swart färg läsen I här på detta framför er liggande blad grönt, blått, rödt, gult, hwitt, brunt. Men hwar står swart skrifwit med grön, blå, gul, hwit eller brun färg? Jag sjelf kan, som i sen, ej umbära mig till mitt eget lilla berömm.

Twiflen I, att jag i konsterna spelar en lika wigtig roll som i wetenskaperna, så hafwen den godheten att dels erinra er alla konsters konst, jag menar boktryckarens, hwarom wi nyss talte, dels att beswara den frågan, hwilken konst, sårdeles i wisa filosofers ögon, bestrider swartkonsten sin rang?

Mina stolta medtäflarinnor äro blott för seende af något wärde. Men jag är det enda synens föremål, hwarom äfwen de blinda kunna dömma.

Hwartill skulle solen tjena er, om ej deß bländande skimmer och deß förtärande glöd mildrades genom deß bekanta fläckar? Och hwem tillhöra deßa fläckar, om ej mig?

Jag skulle uttömma mig sjelf i bara bläck, om jag wille uppräkna alla mina werkliga förtjenster med den utförlighet, hwarmed många menniskor, och isynnerhet poeter, tala om sina inbillade. Jag slutar derföre i den förhoppning, att ifrån denna stund ej blott i mörka, men äfwen i blå ögon behålla segern öfwer rosens förfriskta färg, öfwer himmelns blå, som deßutom, ur en riktig synpunkt betraktad, wisar sig swart, och äfwen öfwer guldets gula.

Lycklig den dödlige, som i mig ser sin största wälgörarinna, som i förhand bringar mig sitt tackoffer, för det jag i döden en dag skall pryda honom, beklåda hans sista boning och ej öfwergifwa honom i sjelfwa grafwen! Lycklig han! Men olycklig den, som på något sätt uraktlåter sin wördnad emot mig! Nemesis skall uppstå och twinga honom att till min upprättelse beteckna hwarje dag af sitt bedröfliga lif med en swart sten.

Stats-Nyheter.

Ryssland. Generalen Grefwe Platow inberättar af d. 2 instl. Dec., att han, sedan han förenat sig med avantgardet wid Amiral Tschitschagows armé, befinner sig i byn Chotinitschi. Samma dag har han under fiendens förföljande tagit 1 kanon och gjort 1000 fångar. — De fångna franska Officerarne bekräfta, att Generalerna Oudinot, Dombrowski, Zajonczek och andra Brigad-Generaler blifwit d. 29 Nov. illa sårade. — General-Fältmarskalken Furst Kutusow inberättar till H. M. Kejsaren från Smolensk under d. 12 Dec. följande: "I går blef fienden, efter ett ringa motstånd, twingad att öfwergifwa Willna, som besattes af E. Kejs. Majests troppar under Amiral Tschitschagows befäl. Han har ej haft tid att förstöra sina derstädes hopade magasiner. Härwid fråntogs honom ett ganska betydligt antal kanoner. Han förföljes, som hittills, af samma Amirals avantgarde och hela armé. Jag befinner mig nu 20 werst från Willna. Efter min ankomst dit skall jag hafwa den lyckan att meddela E. Kejs. Majst en utförligare berättelse." — (Utdrag af Amiral Tschitschagows officiella berättelse till H. M. Kejsaren af d. 12 Dec., på marschen 20 werst från Willna.) "Efter min rapport af d. 30 Nov. har jag med möjligaste skyndsamhet förföljt fienden, och ej lemnat honom ro hwarken natt eller dag. De första dagarna blefwo wi något uppehållna i brist af broar som han hade uppbrännt och förstört, men några timmar woro för oss tillräckliga att åter sätta dem i stånd. Sedermera gick jag i forcerade marscher; avantgardet lemnade honom ej ur ögonsigte, fördref honom flera gånger från sitt nattläger, twingade honom att marschera om natten och fråntog honom kanoner och fångar. Från öfwergången öfwer Beresina till Willna hafwa wi eröfrat 150 kanoner, öfwer 700 patronkistor, proviant-wagnar och ett stort antal bagage-wagnar, så att wägen deraf på flera ställen war alldeles tillspärrad; också hafwa wi tagit twenne standarer, några Generaler och gjort flera tusen fångar. Fiendens arriergarde är attackerad och förstördt, så att allt flyr i fullkomlig oordning och utan försvar; manskapet faller af kraftlöshet, och ger sig af förtwiflan. Fiendens förlust utgör ej mindre än 30,000 man. Wägen är betäckt af dödade, sårade, ihjälfrusna och döende; struffet uppnår dessa bofwar så hastigt, att de blifwa lågornas offer i samma boningar som de satta i brand, och frysa till döds i samma hus, hwari de sönderslagit dörrar och fönster." — En Adjutant hos Marskalken Davoust, som af honom war qwarlemnad för att wänta på arriergardet och af detsamma inhemta underrättelse huru stark den korps wore, som förföljde Fransmännen, blef tagen till fånga i Oschmäny; och då emedlertid arrjergardet gjordes till fångar eller förstördes, war denna unga man högst förundrad att se wårt avantgarde i stället för hans arriergarde. Han kunde ej begripa hwart det tagit wägen. Fångarna bekräfta, att Napoleon ej mera är i stånd att dölja sin swåra belägenhet; att hela armén, dignande af kraftlöshet, knotar och blir honom farlig. Under de sista dagarna hafwa wi gjort många fångar af hans Garde. Åtskilliga gånger har jag bott i samma rum, som han några timmar förut lemnat, och flera gånger aflägsnade han sig under samma tid skärmytslingarna började mellan mitt avantgarde och hans arriergarde. — Hela wägen från Smorgona till Oschmäny är så full af patronkistor, kanoner, bagage, fiendens lik och döda hästar, att man med möda kan komma fram. — Misnöjet hos Napoleons troppar har så tilltagit, att de enhälligt göra honom förebråelser midt i ansigtet, och kalla honom upphofwet till allt det elände, som de nu måste lida. — Partigångaren Öfwerste Seslawin inträngde d. 6 Dec. under skymningen i staden Oschmäny, hwareft en ansenlig styrka af 9 Bataljoner Infanteri och 1000 man Kavalleri war sinnad att tillbringa natten. Infanteriet hade uppställt sina gewär, då Achtyrkaska husarerna höggo sig in från alla sidor. Hela Kommendantens wakt nedsabladeS; han sjelf undkom i mörkret, och med detsamma sattes magasinet i brand med brandkulor. Fienden flydde med förskräckelse och bestörtning ur staden till det bakom densamma uppställda Infanteriet; han förföljdes af Kavalleriet, och retirerade med största skyndsamhet på Tabarischky. Denna stadens inwånare bekräfta enhälligt, att Napoleon sjelf befunnit sig der wid denna tid, och att han, ännu tidigt nog underrättad derom af sina Troppar, skyndat förklädd derifrån till Willna.

(St. Petersb. Zeit.)

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 6.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 9 Januari 1813.

Kejsar Josef II:s förmaning till sina Embetsmän.

(Öfwersättning efter den i Wien 1783 in 8:o utgifna Upplaga af denna märkwärdiga Skrift.)

(Forts. fr. N:o 4).

Deßa äro de Hufwudstyresmän (Hauptleitführer) i en Stat, hwilka, tillika med alla sina individer, endast se på sig och icke på det Allmänna, ja, som betrakta Statsförwaltningen ifrån alldeles falska grundsattser.

Soldatståndet utgöres af flera tusen i ordning hållna och till Statens tjenst bildade personer. Det lilla, som de bekomma i aflöning, förtära de i landet och äro således Konsumenter; det som Staten består dem in natura, nemligen föda och kläder, produceras och fabriceras nästan helt och hållet inom landet; permitteringen gifwer åt åkerbruket och de borgerliga näringarna flera händer; den lätthet, som soldaten derigenom finner till arbete och förtjenst, gör att han gifter sig och således åfwen blifwer i sin ordning prokreant.

De Finanser, som omedelbart styras och bestämmas af Regenten, betraktar Jag icke, som den stora hopen, från ofwanstående synpunkt, utan öfwerwäger derwid, att då beskattningen och anwändandet af intraderna willkorligen bero af Regenten och hans Finans-embetsmän, hwarje individuum, som äger i landet, ware sig genom föräldrars och förfäders omtanka eller genom sin swett och industri, förwärfwad förmögenhet, sålunda och med ett blindt förtroende i en monarki förlitar sig på Regenten, att nemligen hwar och en blott skall beskattas och bidraga så mycket, som det nödwändiga upprätthållandet af Statens anseende, och den deraf uppkommande säkerheten, rättwisans förwaltning, den inre ordningen och flera Statskroppens utgifter, fordra, (af hwilken hwarje individ utgör en del), att widare Monarken i sina utgifter ingenting bör, utom för deßa hufwudaffigter, förslösa, att Han bör söka att indrifwa afgifterna på det säkraste sätt och för minsta möjliga kostnad, och b möda sig att dermed wara Staten till tjenst i alla sina delar, hwarföre han är skyldig det Allmänna och hwarje enskilt räkenskap och reda;

åfwensom Han wid förwaltningen af de allmänna, honom icke enskilt tillhöriga Stats-inkomsterna, ingalunda får öfwerlemna sig åt sin egen predilektion för personer, eller åt sjelfwa frikostigheten emot nödlidande, (ehuru en af den rikes förnämsta dygder), utan endast och allenast, genom den honom, såsom enskilt man, tillhöriga förmögenhet har att förskaffa sig dylika nöjen.

Men skulle Han, efter att i alla delar hafwa tillräckligen försett Monarkien, kunna göra någon betydlig minskning i utgifterna, så är han skyldig att i samma mån eftergifwa af kontributionerna, emedan hwarje medborgare icke kontribuerar för Statens öfwerflöd, utan för deß behof.

Så bör en Tullföreståndare fullkomligen betrakta Tullen såsom en barometer för Handelns och Landets industri, och den i denna intrad sig tillåfwentyrs yppande minskning genom förminskad import) rikligen och helt wäl dubbelt ersatt genom den winst, som förmedelst utwidgade inre näringar och industri skall spridas på flera särskilta händer och således endast fästa sitt förnämsta ögnamärke på den för inhemska industriens och näringarnas tillwext och utbredande så skadliga smyghandeln.

Så bör likaledes Bergwerksföreståndaren tänka lika med hwarje enskilt och anse malm- eller mineral-produktionen, såsom en fabrik, der hwar och en, genom sitt arbete wid densamma eller sin ägande andel och deß afkastning, måste finna sin räkning (Konvenienz), utan att twingas att till producerande af en större qwantitet malm eller mineral, handla emot sin fördel eller sina produkters bättre afsättning.

Så bör ändtligen Domaren icke se mera på formaliteter, än på rättwisans werkliga utöfning och handhafwande, och då ordet rättwisa endast fattar uti sig den största billighet, så bör han åfwen deri förja för statens syndesamma betjenande.

10:o) I förrättningar till Statens tjenst kan och bör ingen personlig wäl- eller motwillighet hafwa det minsta inflytande. Lika litet som i borgerliga umgänget och wid wänskapliga förbindelser olika karakterer och tänkesätt låta twinga sig, lika så bör, wid embetsgöromål, deras gagn och befordran wara Tjenstemännens enda mål, och den wara den mest gynnade och mest wärderade, som är den dugtigaste och flitigaste.

Detta är Förmäns plikt mot sina Underhafwande, men de som sinsimellan äro lika i karakter och rang, böra ock (hwar och en i sin krets) hafwa samma flicklighet och drift wid göromålen, utan anseende till rang eller ceremoni behandla dem med hwarandra, samrådas och aftala med hwarandra, upplysa hwarandra, icke beswära sig öfwer hwarandra, utan snarare glömma allt enskilt, som kunde förhindra ärendernas gång. De böra fördraga inbördes ofullkomligheter, swagare helsa, anwända de dagar och timmar som de kunna, korteligen: behandla hwarandra som wänner och bröder, hwilka blott kunna och skola hafwa ett mål. Detta gäller isynnerhet om Eheferne, och deßa böra således åfwen dertill förmana sina Underhafwande.

11:o) Egenkärleken måste icke till den grad förblinda någon tjensteman, att han blygs att lära något af en annan, ware sig hans like eller Underhafwande. Den goda werkan, som en eller annan wid ett ärendes företagande eller utförande uttänkt, måste han wara lika så glad att förklara för sina medbröder och Kolleger, som deßa att af honom erfara dem, allt för det allmänna hufwudföremålet: Statens Tjenst bäst.

(Slut e. n. g.)

Böcker och Skrifter, utkomna i sistl. Oktob., Novemb. och Decemb. Månader.

Utkast till Föreläsningar för Begynnare i Kirurgien, 1:sta Häftet. Upsala Akad. Tryck. 16 ß.
Don Juan och Diego, eller 2:ne Spanjorers öden under sista Revolutions-Epoken. Af Förf. till Fiorenzo, Sednare Delen. Wexiö. 16 ß.
Iduna, en Skrift för den Nordiska Fornälderns älskare. 3:die H. Stockh. Nordström. 28 ß.
Medeltidens Historia, i jemförelse med wårt Tidehwarfs, af C. Meiners. Öfwers. Förra Delen. Strengnäs. 1 R. 8 ß.
Prediko-Utkast, utgifna för Seminarium i Upsala af S. Ödmann. 2:dra Uppl. Stockh. Nordström. 32 ß.
Lidners Samlade Arbeten. Förra Delen. Ny upplaga. Stockh. Délen. 2 R. 4 ß.
Frankrikes närwarande Område, Statsförfattning och Statsförwaltning, jemte en återblick på detta Lands tillstånd från Revolutionen, af Hof-Rådet Dabelow, Öfwersättning. Stockh. Grahn. 40 ß.
Sydwestra Delen af Östersjön med Öresund och Bälterne, utgifwen af M. G. Werming. 24 ß.
Historisk och Politisk Tafla öfwer Europa ifrån år 1786 till 1796 m. m. af L. P. Ségur, öfwers. af C. E. Kjellin. 3:die Bandet. Stockh. Nordström. 1 R:d. 28 ß.
Theaterskrifwaren, skådespel med sång i en Akt. Swenskt Original af Liljestjelke. Stockh. Elmén och Granberg. 8 ß.
Samlingar i blandade ämnen för Läkarewettenskapen och Naturforskningen, utg. af S. Hedin. 2 B. 1:sta H. Stockh. Nordström. 24 ß.
Korta anmärkningar öfwer Hof-Rådet Jungs så kallade Andelära, af J. G. Buve. Stockh. Nordström. 4 ß.
Belägenheten af Lidköping, sammandragen af M. G. Werming. 24 ß.
Den afbrutna Offerfesten, Heroi-Komiskt skådespel i 3 Akter med sång, öfwers. Musiken af P. Winter. Stockh. Grahn. 24 ß.
Bulletiner under kriget imellan Swerige, Ryßland och Danmark, åren 1808 och 1809. Stockh. Sohm. 3 R. 24 ß.
Swensk Botanik 76:te Häftet. 32 ß.
Minerva, en Historisk Skrift med kopparst. 4:de Häftet. Örebro. 36 ß.
Nittonde Århundradets Krönika. 9:de Häftet. Örebro. 32 ß.
Grekernes och Romarnes Mythologi, författad af C. T. Damm och omarbetad af Levezow, Öfwersättn. Strengnäs. 1 R.
Stora Werlden, af Julie, Louise, Amalie Rosalie Hippeldans m. m. 2:ne delar. Stockh. Marquard. 28 ß.
Allt gäller hwad det kan gälla, Kritik på Skogs-Rådet ꝛc. Fil. Spekulantenhjelms Beskattnings-Projekt. Stockh. Marquard. 8 ß.
Del af Ryßland, som upptager trakten imellan och omkring Petersburg och Moskau, utg. af M. G. Werming. 32 ß.
Fanny, Fransk Historiett. Öfwers. Nyköping. 10 ß.
Om Gewär och Skjutkonsten af Olof Åkerrén. Stockh. Nordström. 16 ß.

(Slut c. a. 8)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från

Frankrike. Paris d. 19 Dec. I går imellan kl. 10 11 ankom H. M. Kejsaren hit till Staden. Hans Majit har rest incognito i en enda släda, med Hertigen af Vicenza och under dess namn. I Smorgonn hade H. M. ett sammanträde med Konungen af Neapel, Vice-Konungen af Ital., Prinsen af Neufchatel, Hertigarne af Elchingen, Danzig och Treviso, Prinsen af Eckmühl och Hertigen af Istrien, och gaf dem tillkänna, att H. M. utnämt Konungen af Neapel till sin Lieutenant-General, för att kommendera arméerna under wintern. I Willna arbetade H. M. flera timmar med Hertigen af Bassano. I Warschau besåg H. M. incognito Praga's Fästningswerk, och promenerade flera timmar i staden. Två timmar före sin afresa lät H. M. kalla Grefwe Potocki och Storhertigdömets Finansminister, och hade med dem ett långt samtal. D. 14 kl. 1 om midnatten ankom H. M. till Dresden, tog in hos Gref Serra, sin Minister, hade med Konungen af Saxen ett långt samtal och fortsatte genast resan öfwer Leipzig och Mainz. D. 19 Dec. emottog H. M. om aftonen stor-Dignitarierna, Ministrar och Höga Embetsmän. Kl. 12 annonserade kanonerna H. M. ankomst, imellan kl. 2 och 3 wisade sig H. M. i Slottsfönstret, då folket ropade: Lefwe Kejsaren! D. 20 Dec. emottog Kejsaren på sin Thron, omgifwen af hela sin Hofstat, Senaten och Stats-Rådet, som till H. M. höllo Tal, hwilka af H. M. besvarades. Till Senaten yttrade han sig bland annat: "Fega och rädda Soldater tillintetgöra Nationers sjelfständighet, "men swaga Embetsmän (Magistrats) Lagarnas makt, Thronens rättigheter och "sjelfwa Samhällsordningen. En Soldats död, som stupar på ärans fält, skulle "wara den skönaste, om ej en Embetsman, som dör i det han försvarar Regent, "Thron och Lagar, wore ännu ärorikare. Då jag företog Frankrikes Regeneration, bad jag Försynen om ett bestämdt antal år. Man förstör i ett ögonblick, men man kan ej utan tidens hjelp åter uppbygga. Statens högsta behof "består i modiga Embetsmän." = = = Till Stats-Rådet = = = "Historien målar "menskliga hjertat. I Historien måste man söka de ätstilliga Lagstiftningarnas förelar och olägenheter. Se der de grundsattser som ett stort Rikes Stats-Råd al"drig bör förlora ur ögonsigte. Det bör med dem förena ett mod, som består al"la prof, och, såsom Presidenterna Harlay och Molé, wara beredt att uppoffra "sitt lif för Regentens, Thronens och Lagarnas försvar" = = =.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler Bko prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skriftliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 7.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 11 Januari 1813.

Historie.

Förfök till en framställning af Europas närwarande belägenhet. December 1812. Stockh. Nordström. 1 Ark 8:o.

Aldrig war något ögonblick mera gynnande för en Författare, som med snille och kännedom kunde kasta sig på höjden af det närwarande och se omkring sig åt det förflutna och det tillkommande. Europas belägenhet i detta ögonblick erbjuder åt tänkaren så många rika och förwånande betraktelse-ämnen och öppnar för hans blick så många nya utsigter, att det nästan ej är möjligt att icke intreßera, äfwen utan de sinnens förtjenster, som den närwarande röjer. Twenne stora Nationer hafwa wisat Europa, att man med patriotism, mod och ihärdighet förmår afskuda eller aflägsna skamliga bojor: hon har fått tid att betrakta sina, att lyfta på dem och känna deras tyngd och deras blygd, sedan glansen af meteor-lika segrar ej mera förblända hennes syn: hon andas ändteligen från den förskräckelse de Franska wapnen hos henne injagat. Segerlopen från hennes Besegrare hafwa förbytts i klagans och jemrens, och hindra henne ej mera från att höra ärans och pligtens röst; Naturen sielf synes ha trädt på den olyckliga mensklighetens sida. Tidehwarfwets Hjelte, flyende ur sin fiendes land med spillrorna af sin ofantelig a här, förnyar för wåra dagar hundra år senare Carl XII:s obetänksamma Tåg, öfwergifwer sin armé och kommer tillbaka till sitt land, men ej som han, såsom sitt folks afgud äfwen i olyckan, genom storheten af sina dygder, ädelheten och wegennyttan af sina affigter, ej, såsom förut, med Segren fjettrad wid sina fötter och Freden wid sin sida, men med alla krigets furier, förtwiflade öfwer en mißlyckad hämd och törstande efter nya mord. Han återkommer till sitt land, nyligen wittne till ett upprorsförsök — kanhända för att se ett borgerligt krig tändas i dess eget säte, och för att höra lämpas till detsamma Lucani ord till det eröfringslysta, af inre mißhälligheter sönderslitna Rom:

— — Si tantus amor belli, — — — — — — —
In te verte manus: nondum tibi defuit hostis.

Hwad skall, hwad bör Europa göra, och, framför allt, hwad kan hon i en sådan tidepunkt göra? Se der de styra frågor, som sysselsätta tänkaren. Inser hon lifligt sanningen af Livii: id agendum ne ad unam nationem omne jus et imperium perveniant, så skall den blifwa lika fruktanswärd för det nya som för det gamla Rom, så skall hon förena sina krafter till återwinnande af sin sjelfständighet; så skall tanken på en Universal-Monarki aldrig mera bloda jorden, och en allmän fred snart kröna hennes bemödanden — en fred, som skall blifwa så mycket waraktigare, som de stridiga elementerna under ett tjugoårigt krig hunnit rasa ut, och de utblottade folken behöfwa hemta sig efter så långa lidanden. Men låter hon än längre föra sig i ledband af ärelystnaden, än längre insälla sig, att Neptuni Treudd skall något annat eller mera än blott byta ägare, om den öfwergår ur Britanniens i Frankrikes händer, så skall hon så länge strida för hafwens förmenta frihet, att ingen mera skall återstå på någon strå af jorden, och hafwens afgrund, som hon förgäfwes skall anropa att uppswälja sig, slutligen blifwa hennes förtwiflade Philopoimens *) enda öfriga fristad.

Om hennes befrielse åter lyckas, skall hennes återwunnna frihet ingenting hafwa att befara af Befriarna sjelfwa? Hwad kan och hwad bör hon göra att försäkra sig derom, att icke äfwen i det nittonde seklet någon Makt skall förnya, om ej drömmen om en Universal-Monarki, åtminstone samma försök af ett allmännare inflytande på hennes öden, som Spanien och Österrike i det sextonde och sjuttonde?

En Tafla af Europas belägenhet i en så märkwärdig tidepunkt som den närwarande, af deß särskilta staters inre tillstånd, swaghet eller styrka, af deras förhållanden till hwarandra och till den öfwerwägande makten, af deras enskilta intreßen och det motstånd den gemensamma saken antingen redan mött eller skall möta deri, med dagen från framfarna tiders håder och den tröstande utsigten af en sön morgonrodnad i fonden — med ett ord en Tafla, som fullkomligen swarade emot sitt ämne och Läsarens fordran, — skulle wara den kärkommnaste och den wigtigaste skänk i både politiskt och litterärt hänseende, som kunde göras åt Allmänheten. Den närwarande äger wäl af en sådan tafla föga mera än namnet; och man beklagar det så mycket mera, som man finner af den goda pensel och den kolorit som den röjer, att endast tid och meditation fordrats, för att upphöja den till hwad den bordt wara. Om Rec. undantager den del deraf, som rörer det Nordliga Europa har det öfriga, i hans tanke, alltför litet karakteristiskt eller individualiserande för den tid hwarpå den syftes. Hwad Förf. säger om Portugal, Spanien, Schweitz, Italien, Frankrike, Tyskland, synes Rec. lika lämpligt till December 1811, som till December 1812, Spanien kanske undantagit, (ehuru förtigandet af deß senare af tidningarne kända motgångar förflyttar äfwen denna del af Taflan några månader tillbaka). Så snart man, äfwen i en sådan Tafla, åsidosätter individualiserandet, blottställer man sig för att falla i allmänna reflexioner, om- och återsagda i hundra fällskaper, brochurer och tidningar, att blifwa vague och obestämd, och att förfela effekten. Så mycket större talang och förtjenst af stil fordras det, för att ändå, som författaren till den närwarande, wäcka och underhålla sina läsares uppmärksamhet. Rummet medger ej att af hans skrift här lemna nå-

*) Kallad den sist a Grekern.

got utdrag; men då den tillika är så kort, att den kan spridas med Posten, är Rec. öfwertygad, att den, äfwen utan en sådan åtgärd, skall blifwa känd af aflägsna Läsare, som säkert deraf skola finna sig för ett ögonblick angenämt sysselsatta.

Prof af Rabbinisk Wishet.

(Utur andra Bandet af Fragmente aus dem Talmud, von Jakob Weil.)

Det heter i Skriften: Huru kan du frukta menniskan, den swaga dödliga? — Rabbi Jehuda sade derpå: Huru kan menniskan frukta för menniskan, stoftets son för stoftets son? Må lysmasken pfwas om natten att han lyser allena, må han tro sig wara mer än insekt — morgonen inbryter — förswunnen är hans glans; masken är då ibland maskar. Det synes dig hårdt, förtrycket af de mäktiga bofwarna — wälan, det är det i detta lifwet, i warelsens natt, men der borta — der allt en gång förklarar sig till en ljus morgon, der darrar jordens mäktiga mask.

Fast står berget ingjutit i jorden — jernet utplånar det; — mäktigt och fast är jernet — elden försmälter det; — förbärjande är eldens kraft — wattnet släcker den; wäldsam är wattnets makt — molnet bär det; — olycksdigert är molnet — stormwinden slingrar det; — brusande är stormwinden — menniskan trotsar deß makt; — mångfaldig är menniskans förmåga — sorgen nedslår henne; — rysligt sönderslitande är sorgen — winet förjagar den; — stor är winets werkan — sömnen utplånar den; — sömnen utplånar mycket — dödssömnen utplånar allt. — Dygden öfwerlefwer, öfwerwinner äfwen honom! Skriften säger: Rättwisan räddar från döden.

När David såg Goliath pfwas i en glänsande rustning, försedd med wapen af alla slag, och wäl öfwad i deras bruk, då utropade han: O hwilken hjelte! Hwem kan wäga att kämpa med honom, hwem besegrar honom? — Men när han hörde honom utbrista i smädelser och förbannelser emot det högsta Wäsendet, då ropade han med tillförsigt: Jag kan det, jag kan öfwerwinna Goliath, han wågar att gäcka Gudomligheten; stark må han wara, en hjelte, det är han icke.

Voltaires käpp.

I Paris, wå Hr Clos Auktion, har en käpp som Voltaire nyttjade på sina promenader, blifwit såld till 1650 Francs. Sättet hwarpå denna käpp kommit i Hr Clos hand, förtjenar att anmärkas. Då Voltaire sista gången kom till Paris, war han omgifwen af en mängd Smickrare och beswärliga menniskor. En af dem upphörde ej att bedja honom om en åminnelse, och äfwen då Voltaire låg på sin Sotesång infann han sig flera gånger, för att, som han sade, af honom erhålla ett litet testamente. Voltaire uppbragtes öfwer hans oförskämdhet, och begärde med swag röst sin käpp, för att med densamma jaga den oförsynte från sin säng. Denne, som hörde att Voltaire begärde sin käpp, tog alla de närwarande till wittne att den store mannen wille göra honom en skänk af sin käpp. Hr Clos, som war Voltaires wärd, och som just då satt wid hans säng, höll för rådligast, att gifwa den skamlösa personen käppen, och lät honom få den. Först några dagar derefter erfor denne att Voltaire endast welat gifwa honom käppen — på ryggen. Detta gjorde honom så skamflat, att han genast återlemnade den till Herr Clos.

Strödda Underrättelser.

Ett stort antal franska krigsfångar, hwaribland äfwen woro Stabs- och Öfwer-officerare, paßerade nyligen genom staden Woronesh, och fördes från Kursk till Saratow. Deßa fångar, som alla woro höljda i trasor och barfotade, försågos med warma klädespersedlar emot närwarande kalla wäderlek. Det är anmärkningswärdt, att några ibland dem i början ej wille mottaga ett så wälgörande understöd, emedan de höllo detsamma för ett elakt förebud; ty under inmarschen i Ryßland hade deras befälhafware inbillat dem, att Ryßarna skicka alla krigsfångar till Siberien, för att der under ett tungt arbete tillbringa hela sin lifstid. Men sedan de öfwertygat sig, att detta war alldeles ogrundadt, och att de twertom föras till sådana orter hwarest man på det bästa förjer för deras förplägning och underhåll, emottogo de hwarje gåfwa med nöje och tacksamhet.

Stats-Nyheter.

Preußen. Berlin d. 9 Dec. Här uppköpas för armén många hästar och förfärdigas äfwen många monturer, hwarföre Leverantörerna erhålla kontant betalning. Genom Stettin skola i deßa dagar 10,000 man Franska Troppar lemna Swenska Pommern och Mecklenburg för att begifwa sig till armén. D. 3 om aftonen inträffade här en Poßeßionat ifrån Slesien, såsom fånge under en betäckning af Preußiska Gens d'armér. Han skall, som det säges, ha öfwerlemnat till Konungen en föreställning, innehållande oböfwiska yttranden och obehöriga förslag. Man tror att han skall komma på fästning. — De twenne sista terminer för afbördandet af inkomst- och förmögenhets-afgiften upphöra med den 24, hwarefter utmätningarna taga sin början hos dem, som ej då infunnit sig med betalningen.

Saxen. Dresden d. 14 Dec. I natt kl. half 2 inträffade H. M. Kejsar Napoleon härstädes i slåda med en svit af 30 personer, bland hwilka äfwen Hertigen af Vicenza och flera H. M. Adjutanter sig befunno. H. M. steg af hos Franska Ministern, Baron Serra, lät gifwa sig ett warmt bad, souperade och tog derefter några ögonblick hwila och sömn. Derpå emottog H. M. Konungens af Saxen besök, som i anseende till sin sjuklighet, lät bära sig till H. M. i en Portchaise; hade med honom nästan en timmes samtal, och afreste kl. 7 om morgonen. H. M. war munter och hade utseende af sjelfwa helsan. "Behöfdes det någon ytterligare bekräftelse på de ärorika segrar, som Kejsaren nyligen och aldrasist d. 29 Nov. erhållit öfwer de förenade Ryska arméerna (hwarom Bulletin här i går utkom) så skulle den stora Segrarens egen närwaro här, på sin resa till Paris, derföre wara den säkraste borgen." (Allg. Zeitung.)

England. Det förljudes, att det nyligen församlade Parlamentet bewiljat en ansenlig Summa till Moskaus återuppbyggande, och att i samma ändamål, enskilta Subskriptioner öfwerallt i de förenade Konungarikerna blifwit öppnade, som hafwa den bästa framgång.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i H:rr Utters & Comp:s Boklåda.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 8.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 12 Januari 1813.

Kejsar Josef II:s förmaning till sina Embetsmän.

(Öfwersättning efter den i Wien 1783 in 8:o utgifna Upplaga af denna märkwärdiga Skrift.)

(Slut fr. N:o 6.)

12:o) Befallningarnas expedierande, äfwensom, i wigtiga saker, Förfrågningar och Rapporter, böra icke, efter wanlig tablatur, uppskjutas till wanliga Conseij- eller Expeditionsdagar, utan bör samma drift, som måste lifwa hwar och en till ändamålets uppfyllande, äfwen härwid leda dem och utan widare tidspillan sätta dem i werksamhet.

13:o) Då allt ankommer derpå att befallningarna riktigt begripas, noga uppfyllas och de derwid sysselsatta tjenstemän efter sin skicklighet eller oskicklighet riktigt bedömmas, lära kännas och derefter anwändas, så är det oundgängligen nödwändigt att alla år eller så ofta blott misstanka yppar sig, att det i den ena eller andra Provinsen tillgår antingen oordentligt eller långsamt eller icke som ärendernas gång fordrar, antingen Chefen sjelf eller den han i sitt ställe dertill utser begifwer sig dit, på stället undersöker alla omständigheter, examinerar wederbörande tjenstemän, afhörer hwar och en, som kan hafwa något att andraga, samt derpå strar enligt de redan utfärdade befallningar, afhjelper det oriktiga, wisar hwar och en till rätta eller ock underrättar Mig om de sig derwid yppande märkeligare omständigheter, men tillika utwerkar de odugliga Embetsmännens aflägsnande.

På detta sätt har hwarje Landsorts styrelse att förfara med sina underhafwande och att årligen göra undersökningar, antingen genom Chefen sielf, eller någon afskickad pålitlig man, samt att derwid iakttaga mot sin understyrelse hwad de högre Auktoriteterna iakttaga i anseende till dem, isynnerhet tillse, att Protokollerna ordentligen hållas, att föreskrifter och befallningar noga efterkommas.

Wid deßa undersökningar böra hufwudsakligen de införda Conduit-listorna rättas och de meningar, som man i Publiken hyser om deßa Embetsmän, anteckenas och bestämmas.

Kretsstyrelserna och Öfwerrätterna böra på samma sätt besöka sina Kretskommissarier och Underdomare och de mindre werk och tjenstemän, som stå under deras uppsigt, och så skall likaledes, wid Kretsstyrelsen, öfwer hwarje Chef eller Förman för ett werk, konduit-listan hufwudsakligen föras i anseende till följande twenne punkter: om han nemligen wid befallningarnas iakttagande är nogräknad och en billig och rättwis man, emedan de Öfwer-Chefer, som icke sjelfwa kunna sätta befallningarna i werket, och derföre lita på sina Under-Chefer och Prefekter, göra sig answariga för deras åtgärder, och följakteligen, för Statens skull, äro skyldiga att wid förekommande oordningar låta dem upphöra med sin befattning.

14:o) Hwarje sann och redligt tänkande Statens tjenare bör, wid alla förslag och förbättringar, ware sig i beskattningen och deß indrifwande eller i andra Statshushållnings-ämnen, hwilka tydligen kunna för allmänheten wara fördelaktigare, enklare eller ordentligare, derwid aldrig hafwa afseende på sig sjelf, aldrig bedömma saken efter sitt personliga intreße eller nöje, eller förklara sig emot den, om han finner den beswärlig eller för den, om han finner den fördelaktig för sig sjelf; utan han måste alltid handla och tänka enligt den stora grundsattsen, att han blott är ett enda individ, och att den större mängdens bästa är wida mera än hans och hwarje enskilts, ja än sjelfwa Regentens såsom enskilt man betraktad: han måste besinna, att han i en sak, som är gagnelig för det allmänna, hwaraf han utgör en del, helt säkert, äfwen sjelf i längden skall finna en fördel, om han också icke strax skall inse den.

Deßa äro i korthet mina tänkesätt. Att Pligt och öfwertygelse dikterat dem: det kunna mina ord och mitt exempel bewisa, och att jag skall sätta dem i utöfning, derom kan man wara försäkrad.

För den, som med mig delar deßa tänkesätt, och, sålänge han är i statens tjenst, will uppoffra sig deråt med fullkomligt åsidosättande af alla andra hänseenden, för honom skola mina föregående tankar och yttranden wara begripliga och i utöfningen lika litet beswärliga som för mig. Men den, som endast har den hans tjenst åtföljande inkomst eller heder till ögonmärke, och anser Statens betjenande såsom en bisak, den skall hellre säga det förut, och lemna ett embete, hwartill han hwarken är wärdig eller paßande, hwars riktiga bestridande fordrar en själ, warm för Statens bästa och en fullkomlig försakelse af sig sjelf och af alla bequämligheter.

Detta är hwad jag finner nödigt att gifwa hwar och en tillkänna, på det att Statsförwaltningens så wigtiga angelägenhet må af hwar och en som dertill nyttjas föras till sitt wäsentliga syftemål. Joseph.

Geoffroy och Talma.

(Ett Bidrag till de Parisiska Theatrarnes Historia).

Herr Geoffroy, Voltaires afswurna fiende, och de nya Tartuffernas Coryphe, utöfwade, som bekant är, genom kritikerna i Feuilletonen till Journal de l'Empire, ett nästan Diktatoriskt enwälde öfwer alla Dramatiska Skrifter och deras författare i Frankrike. Detta enwälde saknade, såsom allt annat, ej sina upprors-

försök i de andra Parisiska Bladen; och i Hr Geoffroys eget uppträdde till och med, emot honom både anonyma och namngifna motståndare, hwarföre han också beklagad sig att han ej fick ha fred i sitt eget hus. Nyligen har en Tragikomisk händelse tilldragit sig emellan honom och den bekanta Aktören Talma, som i Paris nu utgör det Allmänna Talämnet. Hr Geoffroy befann sig d. 9 sistl. Dec. på sin post i Théâtre Français, med ögonen på sina dramatiska Barn, hwilka just som bäst sträfwade att förtjena hans bifall, då en berömd Aktör inträdde i hans Loge, och med kraftig hand fattade honom wid kragen. Hr Geoffroy, som af Naturen är ganska fredsam och aldrig utgjutit något annat än — bläck, skrek om hjelp, och hans tregna Maka dånade. Nyfikna församlade sig strax omkring dem, hwilka förekommo följderna af detta oförsedda möte. Åskådarnas uppmärksamhet fästades helt och hållit derpå, och sjelfwa Aktörerna stannade i sina roller. Denna händelse, hwartill Hr Geoffroys bittra kritiker emot Hr Talma gifwit anledning, berättar Hr Geoffroy sjelf på följande roliga sätt i Journal de l'Empire.

"För några dagar sedan war hufwudstadens uppmärksamhet rigtad på en sällsam scen, som d. 9 sistl. Dec. föreföll på Théâtre Français mellan den Tragiska Aktören Hr Talma och den ryktbara Författaren till Theater-kritikerna i Journal de l'Empire, Hr Geoffroy. — "Jag befann mig," säger Hr Geoffroy," i en liten Loge på nedra botten, temligen nära Theatern, jemte tre andra personer. Man spelte första akten af la Revanche, och denna pjes sysselsatte hela wår uppmärksamhet, då Logen hastigt öppnades. Trottsigt inträdde en man med en wild uppsyn och förwirrade ögon, liksom Hamlet, förföljd af ett spöke, eller som Orest, plågad af furierna. Det är Er jag söker! ropade han till mig, i det han tryckte min hand långt starkare än man trycker en wäns; jag till och med kände, att den hand, som tryckte min, war bewäpnad med ganska skarpa klor, sådana som poeterna plåga gifwa åt tartarens gudar. En stark klösning är det enda sår jag fick i denna märkwärdiga aktion, och ännu bär jag det ärerika ärret deraf. Men man måste dömma min förfärliga fiende mera efter hans afsigt, än efter gerningen. Gå ut! ropade han flera gånger i en tragisk ton. Gå sjelf ut! — och strax hade wi förjagat fienden från den plats, dit han genom öfwerrasknin framträngt; en hjeltebragd, som i sig sjelf war ganska lätt, ty

Que voulez vous qu'il fit contre quatre? — Qu'il sortit.

Ibland dessa fyra woro twenne damer. Det uppstod mycken rörelse i salongen; alla menniskor reste sig opp; wår Loge blef skådeplatsen; de spelande upphörde att tala, och blefwo för ett ögonblick åskådare. — Wi lemnade Talma i en gruflig förtwiflan utanför dörren. Som han sjelf ej ansåg denna walplats sin tapperhet owärdig, fortfor han att strida mot Logen med tungt artilleri, med hotelser och skällsord ända till det ögonblick då förnuftigt folk bemärktigade sig hans person och aflägsnade Hans Wansinnighet från de nyfiknas blickar, åt hwilken han gaf en scen af raseri på en theater, som ej bordt wara hans ꝛc." — Deremot har Talma låtit inrycka en artikel i alla wåra blad, hwari hon bland annat säger: "Som jag alltid warit ett föremål för Hr Geoffroys anfall, och som jag wiste, att han, jag wet ej huru och under hwad titel, sedan twenne år hast en fri Loge på Théâtre Français; som jag, jag tillstår det, ännu war högst uppbragt öfwer en artikel, hwari han, på min bekostnad, drifwit kritikens rättigheter öfwer alla gränser; som jag häftigt fattades af den tanken,

då jag blef honom warse i denna Loge, att, ehuru med bitterhet af honom förföljd, jag likwäl bidrog dertill, att förskaffa honom en begwäm plats, hwaresi han kunde sammansätta sina invektiver emot mig — så war det mig ej möjligt, att återhålla min harm. Jag gick in i Logen, för att anlägga honom derutur, men ej för att slå honom, som han påstår. Den rörelse, hwari jag war försatt, tillåt mig ej att erinra mig tiden och stället, och det är denna öfwerilning jag har att förebrå mig".

Det rika Partiet.

Den rika Trulla tog till äkta Man Herr Fjun
O! Lycka! åt hwad folk du dina häfwor lånar!"
Håll, Smådare! om Fjun ej guldet just förtjenar,
Förtjenar han dock Frun.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skriftliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

Till Salu finnes:

På Herr. Utters och Wiborgs Boklådor, följande Arbeten af Ax. Gabr. Silverstolpe: Dess Skaldestycken, 2:dra Delen, 1 R:d B:ko. — Öfversättning af Goldsmiths Grekiska historia, 42 sk. 8 rst. B:ko. — Försök till en enkel grundriktig och derigenom oföränderlig Bokstafverings-Teori för Svenska Språket, med Svenska Akademiens yttrande öfver denna Teori, 28 sk. B:ko. — Öfningar i Fransyska Språket, Undervisnings-Bok (efter en ny metod) för Begynnare, 1 Delen, Fransyskan upplyst medelst svenska ord. 1 R:d 16 sk. B:ko — Regerings-Formen af den 6 Juni 1809, på fransyska, 24 sk. B:ko.

På samma Boklådor: Försök till utvecklingen af Grunderna för Svenska Regeringsättet, tryckt 1812. Priset 32 sk. B:ko.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Måndag d. 18 Januari, till förmån för Hr Karsten, Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Ballettmästaren Deland. Billetterne säljas alla dagar hemma hos Hr Karsten, som bor uti huset N:o 5 vid Brunkebergs-Torget 3:ne trappor upp. Abonnementer och fria Entréer upphöra för dagen. Spekt. börjar kl. half till 7.

På Kongl. Dramatiska Theatern uppföres i dag Tisdag d. 12 Jan. August och Theodor eller: De Begge Kammar-Pagerne. Komedi i 2 Akter; hvarefter gifves för andra gången: Den Föregifne Stanislaus, Komedi i 3 Akter, öfversättning af Alten, från Fransyska Pjesen Le Faux Stanislas. Spekt. börjas kl. 6 och slutas omkring kl. ett qvart till 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 9.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 13 Januari 1813.

Pyramus och Thisbe.

(Efter Ovidius.)

Det war i Babylon en flicka, ung och skön:
Hon Thisbe kallades. Bland hela hennes kön,
I Orienten ej deß like stod att finna.
Blott Pyramus war wärd en sådan älskarinna,
Ty ingen yngling war så älskanswärd som han.
De ofta träffades, som grannar med hwarann,
Till deß föräldrarne af egennytta sökte
Att qwäfwa deras eld, som immerfort sig ökte.
Förgäfwes allt förbud! De kärleksdruckna twå
Beständigt önskade att Hymens sällhet nå.
Ju mera man en eld bland swafwel innestänger,
Ju mera rasar den och genom hindren tränger.

De icke wågade, att skrifwa ömma bref,
Då både hon och han så noga waktad blef.
Med ömma miners språk de dock hwarannan sade
Hwad dem Föräldrarne så strängt förbudit hade. —
Blott en gemensam wägg imellan husen war,
Som, då hon murades i werldens fordna dar,
En remna hade fått, så fin, att hittills inga
Af husens ägare gett akt på denna springa.
Men allt med klarsynt blick bespejar kärleken.
Ni, ömma älskande! Ni märkte genast den.
Med hwiskningar de snart igenom springan förde
Ett samtal, ömt och ljuft, som ingen annan hörde.
Hur ofta stodo de på hwar sin sida der
Och i sin kärleks rus, med lågande begär,

Hwarannans andedrägt och heta suckar drogo,
Då orden blandade i halfwa språngan dogo.
"Du afundsjuka wägg, som ser oß begge twå
"I ömhet smälta bort och skiljer oß ändå!
"Låt twenne älskande för ewigt få förenas!
"Men, om en sådan gunst af ödet oß förmenas,
"Så öppna dig likwäl så mycket, att wi blott
"Må ge hwarann en kyß; ty det är intet brott.
"Dock re'n wi tacke dig, att genom denna remna
"Du oß will lägenhet till ömma samtal lemna!"
Så talte de. Hur sent de alltid skiljdes åt
Med tusende Farwäl och återhållen gråt!
De heta kyßarne på murens tegel brinna,
Som om de genom den hwarannan kunnat hinna.

Knappt hade skuggorna för morgonrodnan flytt,
Förr än de skyndade att talas wid på nytt.
Sen de med hwiskningar hwarannan frågat hade
Om tusen andra ting, de slutligt öfwerlade,
Att nästa natt bedra de sluga wäktarne,
Och både hus och stad för ewigt öfwerge.
Att ej förwilla sig på bygdens stora slätter,
Man Nini mausolé till mötesställe sätter.
Der war ett mullbärsträd, utmed en källas bräd,
Hwars grenar skyggade det mjuka gräsets bädd:
För twenne älskande det tycktes skapadt wara;
Betäckt med hwita bär, som skimrade så klara,
Deß krona winkade wårt älskanswärda par.
Hwad dagen grufligt lång för deras wäntan war!
Omsider solen sig i wästerhafwet sänkte,
Och aftonstjernan mildt igenom mörkret blänkte.
Hur kärleken likwäl kan ge den swage mod!
Om natten Thisbe upp ifrån sitt läger stod
Och från de sinas henn på listigt sätt förswinner.
Uti en slöja swept, hon mötesplatsen hinner,
Der flämtande hon sig wid trädet sätter ner.

Men snart wid månans sken hon en Lejinna ser,
Hwars wilda, öppna gap af blod och fradga rökte.
Hon rytande af törst den klara källan sökte.
Förfärad Thisbe flyr i Nini mörka graf:
Wid hennes snabba flygt deß slöja faller af. —
När Lejoninnan släckt sin törst i källans böljа,
Hon hastade till skogs, att nya rof förföljа.
Den toma slöjan hon i språnget warse blef,
Och den med blodig tand i hundra stycken ref.

När han, som senare begifwit sig från staden,
I slättens djupa sand fick se den långa raden
Af Lejoninnans spår, hwarenda droppe blod
Från kinderna förswann, och som en bild han stod.
Men när han slöjan såg, hans hjerta wille brista:
"Ha! denna natt skall bli också för mig den sista.
"Jag Thisbe följa skall. Jag henne mördat har!
"Jag lämde henne hit, och sjelf den sista war!
"Här, i en ryslig trakt, den wilddjur innesluta,
"Jag henne öfwergaf! Hur wärd war hon att njuta
"Ett längt och lyckligt lif! Men mitt en börda är,
"Då ewigt samwetsqwal mitt innerste förtär.
"I Lejon! skynden er att mig i stycken rifwa
"Och sen med blodigt gap om mina lemmar kifwa! . . .
"Dock sjelf jag äger makt att sluta mina dar" . . .
Han, darrande och hemsk, den kända slöjan tar,
Och under kyssar den med sina tårar stöljer,
I det han Flickans spår till trädets skugga följer.
Med slöjan mot sitt bröst han ropar: "Tag också
"En brottslings blod, att han må Thisbis tillgift få.
"Jag om ett ögonblick min Thisbe åter möter." . . .
Wid dessa ord sitt swärd han djupt i bröstet stöter,
Och drar det åter ut. I blinken hjertats blod
Uti en hög kolonn ur öppna såret stod:
Så, när ett rör uti en wattuledning brister,
Der bivet, länge frätt, sin fordna styrka mister,
Utur sitt fängelse det starka wattnet flyr
Och högt i luftens rymd sin klara båge styr.
Kring trädet bloden stänks: den öfwer frukten flyter,
Hwars hwithet sig i swart bepurprad färg förbyter.

Men Thisbe, som ännu i alla leder skalf,
Omsider lemnade den stumma grafwens hwalf.
Att ej bedra sin wän, hon fram åt källan smyger.
Dess wäntansfulla blick kring hela fältet flyger.
Hon re'n i tanken gläds, hur, trygg i hans försvar,
Hon snart förtälja skall hur grufligt skrämd hon war.
Här mullbärsträdet hon ännu warse blifwer,
Dess ändrade gestalt till twekan henne drifwer,
Om hon ej wilse gått . . . Hon i det samma såg
En mördad blodig kropp, som under trädet låg,
Hwars sträckta lemmar än sig konwulfiwiskt skaka . . .
Hon blefnade som wax, och raglade tillbaka,
Och ryste, hafwet lik då Wästan andas der,
Och ytan rundt omkring hott lindrigt krusad är.

Men när sin älskare hon i den döda kände,
Ett rop, ett ångestrop hon upp till Himlen sände,
Och sönderslet sin barm och sina händer wred,
Så att man skulle trott dem ryckas led från led.
Sin älsklings kalla kropp hon i sitt sköte sluter.
I hwarje öppet sår hon sina tårar gjuter.
Med tårarne förent, ånyo bloden rann,
Då Thisbes heta kyss på Gossens läppar brann.
Hon ropar: "Pyramus, o säg din Älskarinna,
"Af hwilken brottslig hand Du kunnat döden finna!
"Ack, hör mig! swara mig! din älskade är här,
"Din Thisbe, som dig war så outsägligt kär!"
Wid Thisbes ljufwa namn hans själ i flygten dröjer:
Sitt öga stirrande han emot Flickan höjer,
Men återslöt det strax, så snart han henne sett . . .
Hon hittills endast akt på honom hade gett;
Nu, när hon slöjan såg och swärdet wid hans sida,
Som låg bestänkt med blod och blottadt ur sin slida,
Hon brast förtwiflad ut: "Olycklige, för mig,
"Af kärleken förledd, du sjelf har mördat dig!
"Men, äfwen jag förmår att jorden öfwergifwa:
"Min hand af kärleken skall stärkt och modig blifwa.
"Jag i en annan werld min älskling söka will,
"Då jag på jorden ej fick höra honom till.
"Ni, som oss lifwet gett och innan kort begråten
"Er dotter och er son, wår brottslighet förlåten!
"O! hören Thisbes bön i hennes sista stund:
"Misunnen icke mig, som kärlekens förbund
"Med Pyramus förent i ytterste minuten,
"Att bli i samma graf med honom innesluten! . . .
"Och, Mullbärsträd! inwid hwars blodbestänkta rot
"Han hwilar blek och kall, tag äfwen mig emot.
"Må deßa mörka bär, som täcka dina grenar,
"För ewigt wittna om det mord, som oss förenar". . .
Så snart hon detta sagt med låg och bruten röst,
Hon swärdet störtade i djupet af sitt bröst. — —

Men hennes böner upp till Himlens Gudar hunno!
Ej mera trädets bär sin hwithet återwunno,
Och — sen man liken bränt — man bådas aska slöt,
Förent för samma graf, i samma urnas skött.

———— — r.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 10.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 14 Januari 1813.

Utländsk Litteratur.

Ueber die Art und Ursache des Todes des Hochseel. Kronprinsen von Schweden Carl August, mit einer Vorrede und Anmerkungen von D. Sam. Gottl. Vogel; von D:r Joseph Roßi. Berlin 1812; 144 sid. 8:o. (Ofwer sättet och orsakerna af Högsalig Kronprinsens af Swerige, Carl Augusts, död m. m. af D:r Joseph Roßi, f. d. Kongl. Swensk Lif-Medikus.) Ofwersatt utur Halliska Litteratur-Tidningen, N:o 305 för förl. år.

"Med innerligt beklagande läste Recensenten de offentliga underrättelserna om de beskyllningar, som giordes Hr Roßi, och om den hårda dom, som af Öfre Borgrätten emot honom afkunnades. Den allmänt älskade Kronprinsen, led sedan längre tid tillbaka, af besvärligheter i magen, af oftare kräkningar, wäderspänningar och af blodets starka drifwande åt hufwudet. Han hade kort före sin hastiga död klagat öfwer swindel, och wid sin sammankomst med sin Bror (ett ögonblick) icke kunnat fansa sig. Öppningen af hans lik wisade, att hans lefwer wär owanligt stor och skör, att i hjernan och imellan deß hinnor ganska mycket blod samlat sig. "Hjertat heter det, war wißnadt och sammandragit, samt tomt på blod: refbens-broskен woro härdnade till ben." Rec. hade wäl önskat, att hjertat blifwit närmare undersökt, att man uppgifwit tillståndet af deß kamrar, af de stora kärlstammarna och deras ventiler — icke som skulle Prinsens naturliga död derigenom hafwa blifwit satt i ett klarare ljus, men för wettenskapens skull. Ty så wanliga än slagflußer äro af fel i underlifwet, och så wißt som Kronprinsen af Swerige dödt af en sådan slagfluß, så werkar dock swårligen felet i lefwern omedelbarligen på hjernan, utan först genom hjertat, och i detta organ måste abnormiteter förutgå, om hjernans werksamhet skall hämmas. Den af Recensenten högt wärderade Lifmedikus Weigel har i sitt betänkande ganska wäl utwecklat Prinsens dödssätt och på ett sätt, att icke den ringaste förebråelse kan drabba Hr Roßi såsom Lifmedikus. Emedlertid underhölls mißtankan om förgifning icke allenast af gemene man, utan Professor Lodin i Lund (Linköping) gaf denna mißtanka ännu mera wigt, i det han förebrådde Hr Roßi, att icke närmare

hafwa undersökt de i mage och tarmar befintliga saker. Men med rätta möter Hr Roßi och Hr Weigel denna förebräelse med den anmärkning: då orsaken till döden är så tydlig, och då man ännu icke hört yttras någon misstanka om förgiftning (ty detta rykte utbredde sig först sedermera), skulle det wäl ha warit ganska öfverflödigt att kemiskt undersöka de i magen innehållna saker. Hr Lodin hade uppställt den arbiträra mening, som skulle Kronprinsen hafwa bekommit aqua tofana, (ett, som han mente, vegetabiliskt gift). Men här wederlägges han af den wördnadswärde Vogel, som bewisar, att detta gift är en arsenik-upplösning och således döder på helt annat sätt än att man derifrån skulle kunna härleda Kronprinsens slagfluß. De öfriga beskyllningar, som gjordes Hr Roßi, rörde Prinsens föregifna misswärdande efter de förra anfallen. Dertill swarar Hr Roßi, att Prinsen icke war någon wän af att medicinera, icke heller hade något förtroende till Läkare, och derföre ganska sällan frågat honom till råds; att han följakteligen icke bordt falla honom beswärlig. Man förebrådde honom äfwen, att han försummat att åderlåta Prinsen, för att afwända slagflußen. Mot denna förebräelse förswarades han redan af Hr Weigel med den anmärkta omöjligheten att genom detta medel häfwa oordningarna i hjernan. Rec. är deßutom öfwertygad, att lefwerns tillstånd och den deraf uppkomna swaghet i matsmältningen woro tänntecken, som afstyrkte återlåtningen, hwilken ännu snarare skolat befordra än afwända slagflussen. Man förebrådde förf. widare, att han utan Kongl. Befallning företagit Obduktionen, att han icke skyddat Liket mot förruttnelse och att Protokollet deröfwer icke blifwit lagligen bestyrkt (beglaubigt). Emot den första förebräelsen skyddar han sig genom årstidens wärma, och den stora aflägsenheten från hufwudstaden, emot den andra, genom swårigheten eller omöjligheten att skydda liket mot förruttnelse, om man ej welat utlåta inelfworna. Den tredje, werkeligen grundade förebräelsen, kan han blott derigenom undanröja, att han anmärker, det då förtiden alldeles ingen misstanka warit för hand att Prinsen dödt på annnat än naturligt sätt, och att derföre den lagliga Obduktionen icke warit nödig. Imellertid woro Professorerna ifrån Lund, Lifmedikus Engelhart, Florman och Liljewalch närwarande, och hafwa underteknat Protokollet. Den förstnämde hade till och med fört det, och Licentiat Galenius deltagit i Obduktions-förrättningen. Så mycket orättwisare synes förfarandet emot Hr Roßi ensam, som han wid hela denna handling förhållit sig mera passif än aktif. Hr Engelhart wille till och med hwarken kemiskt undersöka eller i Protokollet upptaga de små stycken, som man funnit i magen. På de anförda beskyllningarna fälldes nu af Öfre Borgrätten d. 20 Juli det utslag: att Hr Roßi, för sin straffbara försumlighet och öfwerskridandet af gränsorna för sitt embete, förklaras sin tjenst förlustig och förwisas Landet. — Konungen förebrådde under d. 31 October Öfre Borgrätten sin stränghet och sitt "felaktiga förhållande" och tadlade isynnerhet, att man icke först förelagt Honom Utslaget till stadfästelse. Hr Roßi hade då kunnat wänta — åtminstone mildring i sitt straff. Men det rysliga upptrådet d. 20 Juni, då den olyckliga Grefwe Fersen blef ett offer för Folkraseriet och Herr Roßi med möda blef räddad, gjorde honom wistandet i Sverige swårt. Han lemnade Riket, och lefwer nu såsom praktisk Läkare i Goldberg i Meklenburgska Landet. För rättwisan af hans sak är det ett giltigt bewis, att den allmänt wördade Vogel i Rostock så ifrigt intreßerar sig för densamma och isynnerhet i sina Anmärkningar förswarar Hr Roßis uppförande emot de honom gjorda beskyllningarna."

Anekdot om Fredrik II.

Under sinära kriget red Fredrik II en morgon ut att besöka Förposterna.

Ibland Skiltwakterna råkade han på en ung Soldat, som gick af och an ganska likgiltig på sin post, och ganska kallt gjorde honnör för Kungen.

Fredrik begynte efter sin wana ett samtal med den unga krigaren, hwars oförlägenhet och naivetet mycket roade honom. Hwarföre, frågade Monarken — hwarföre rökar du ej, i den kalla morgonluften, din pipa?

Soldaten. Det törs jag inte.

Kungen. Hwarföre?

Soldaten. Min Kapten har förbudit mig det.

Kungen. Röka, Jag tillåter det.

Soldaten. Ne—e, Ne—e—j, det gör jag ändå inte, Han må säga hwad Han will.

Kungen. Känner du mig?

Soldaten. Jag måtte wål = = = Han är Kungen.

Kungen. Nä så? Så tänd då på din pipa.

Soldaten. (skakande på Huswudet) = = Ne—ej—Ne—ej: det aktar jag mig för: finge min Kapten weta det, så toge fan oß begge twå. Strattande red Konungen sin wäg.

Poblens uppoffringar under närwarande krig.

Enligt Ministerial-rådets Rapport, har Hertigdömet Warschau för nuwarande krig ställt i fält 33,784 konskriberade, och lemnar nu 25,000, således 58,784 man på mindre tid än 2:ne år. För sin egen militär har det lemnat 10,876 hästar, för Franska Armén 3,874, som tillsammas med hwad ännu ytterligare skall lemnas gör 23,542. Fästnings-Arbetena i Thorn, Zamosc, Praga och Modlin, kostade 9 millioner, 513,261 florener: de för Armeernas behof gjorda leweranser stego till ett wärde af 70 millioner: hela den extraordinära kostnaden med uteslutande af ej beräkneliga med Durkmarscher förenade kostnader, och de från en krigstheater oskiljaktiga förluster och olyckor, skattas till 99 millioner, 793,586 Florener!!

Stats-Nyheter.

Spanien. Det är bekant att General Ballasteros blifwit förwist till Ceuta) men anledningarna dertill torde wara mindre kända. Häröfwer har en Spansk officer meddelat följande underrättelser som blifwit införda i Engelska Tidningar. "Den Spanska Halföns nuwarande bekägenhet fordrar att, till begagnande af wåra sista segrar och till wårt tryggande emot ytterligare anfall af fasta-Landets Despots Troppar, wåra och de allierade Troppar, som beskydda oß, förenas, och att krigets ledande anförtros åt en endas hand. Öfwertygade härom och om den odödlige Hertigens af Ciwdad Rodrigo (Lord Wellingtons) stora och ärorika dragder till wårt bästa, hafwa Cortes beslutit, att öfwerlemna honom befälet af wåra Troppar. General Ballasteros har, i en till Krigsministern ställd officiel depesche, rent af wägrat att lyda denna befallning. Denna upproriska wägran har blifwit tryckt och kringspridd. Under Patriotismens och ärans karf, uppmanar han till uppror, och uppwäcker politiska skakningar i ett ögonblick, då den största enighet är af nöden för att rädda Nationen. Han yttrar sig önska att höra Nationens mening: han erkänner således icke deß representanter, och i det han är olydig emot Regeringen och Cortes, nekar han att de representera Nationen. Wi hafwa ofta haft utländska Generaler i spetsen för wåra armeer, utan fara för wårt fäderneslands frihet, till ex. Spinola, Farneſe, Peſcari m. fl. Äfwen höra

wi ej förtiga det ädelmod, hwarmed Stor-Britannien biständt oß, och den del, som denna makt tar i Spaniens frihet och sjelfständighet. Nu, då wi knappt begynt andas fritt, då wi börja känna lyckan af en faderlig regering, då ännu blott enighet är af nöden för att jaga fransmännen ur wårt land, i detta ögonblick är det, som en Spanjor, som blifwit mest belönt och bedrad, ej will erkänna National-autoriteten, och ger det elaka exemplet af en General, som, i spetsen för sin armé, wägrar att lyda. Men Nationen måste icke tillåta att en soldat under sken af ära, förar Lagarnes helgd."

Turkiet. Bref från Kairo, af d. 2 Okt. innehålla, i afseende på kriget mot Wahabiterna, följande: Flera Artilleri-salwor förkunna i detta ögonblick Publiken den ytterst wigtiga underrättelsen om Safras och Dschedeides intagande genom Trupparna under Jußum Paschas befäl. Det har lyckats Ebn Seidid, en af de berömdaste Arabiska Stam-Chefer i detta Stathållarskap, hwilken med sin stam redan gjorde fälttåget med Jußum Pascha, att förma en mängd Araber till affall ifrån Wahabiterna och att förena dem med sig, hwarigenom han sammanbragt en korps af 28,000 man med hwilken han, i förbindelse med en korps Barbareser i Hans Höghets tjenst och en del af Jußum Paschas kavalleri, framträngde ända till Safra och Dschedeide, ett ytterst swårt paß på wägen till Medina, bemäktigade sig det samma utan att loßa ett skott, emedan Wahabiterna, som bewakade det, hals öfwer hufwud flydde derifrån och sålunda lemnade wägen öppen till Medina, på hwilken man annars blott med ytterste swårighet kunnat framtränga. Ebn Seidid, som sjelf öfwerförde denna underrättelse till Hans Höghet Stathållaren, kläddes i en präktig hederspels och erhöll flera hyar till skänk. Han medförde äfwen 22 Arabiska stam-chefer, hwilka förut stått under Wahabiterna, och nu underkastat sig Stathållaren af Egypten, som på det wänligaste emottog och begåfwade dem. Man tror att nu de heliga orterne Mecca och Medina snart skola gifwa sig, helst efter Seidids försäkran, endast 600 Wahabiter skola befinna sig i Medina. Den stora bristen på lifsmedel i dessa trakter har bidragit till Wahabiternas nederlag. Stathållaren har af de Christna i landet begärt ett penninglån af 2000 pungar (1 million piaster) till påskyndande af Trupparnas afmarsch, och de här boende, icke särdeles wälmående Franker, fruktade en lika årgård. (Allg. Zeit.)

Ryßland. Wilna d. 21 Dec. Efter så många öfwerståndna olyckor hade wi i dag den glädjen att emottaga H. M. Kejsaren under den från alla håll församlade menighetens hurrarop och glädjebetygelser. H. M. täcktes wid sin ankomst utnämna Furst Kutusow-Smolenskoy till Riddare af S:t Georgs Ordens Stora Kors, 1:sta Klaßen. Om aftonen war hela staden illuminerad. Den 23, Hans Maj:ts höga födelsedag, firades likaledes på det mest utmärkta sätt, och under glädjebetygelser som ej kunna beskrifwas. Inwånarna omfamnade hwarandra på gatorna och yttrade listigt sin hänryckning och sin kärlek. Några dagar förut, d. 14 Dec. hade wi sett fransmännen flygta genom wår stad; öfwermodiga då de kommo, hade de nu utseende af fuggor, kastade i sin förtwiflan gewär och allt ifrån sig och ilade genom staden, följda i hälarna af wåra Troppar, hwarigenom de hindrades från att göra oß något ondt. Wår glädje då wi fingo omfamna wåra kappra befriare kan ej uttryckas. Om aftonen gafs på härwarande Theater Operan: Dobryi Pan (den gode Herren). Wid slutet af Representationen, som bewistades af Furst Kutusow wisades en Transparent, föreställande Fältmarskalkens Bust, öfwer hwilken en Ärn höll H. M. Kejsarens höga Namnchiffer: inunder stod at Fäderneslandets Befriare.

(Petersb. Zeit.)

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko, prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813

N:o 11.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 15 Januari 1813.

Posen d. 18 Decemb. 1812.

Jag kommer just nu hit direkt från Armeen och skyndar att meddela Er de senaste händelserna.

En stafett, som kom natten emellan den 16 och 17, hade bådat ankomsten af 4 Franska kolonner, som skulle marschera till Königsberg, Marienburg, Marienwerder och Thorn. Grefwe Daru uppgaf styrkan af hwardera af deßa kolonner till 25,000 man, och på hwarje station woro 5,000 rationer och 25,000 portioner beställda. I samma ögonblick började man flyttningen af alla Militär-effekter från Königsberg till Graudenz. Alla anstalter gjordes för att emottaga deßa trupper, hwilka, som orden lydde, skulle taga en annan ställning och gå förbi Hans Preußiska Majests slater. Detta bref war dateradt från Hattupöhnen. Men i går afton kl. 10 kom en kurir med den underrättelsen, att i en batalj, som förefallit wid Kowno d. 13, hade qwarlefworna af denna Armé, hwars ankomst man bådat oß, blifwit slagne, magasinerne uppbrända, och att brist på lifsmedel och den stränga kölden, hade upplöst armén, som ej mera wille lyda order. Officerarne gingo hit och dit efter godtycke. — Loison har kommit ensam i en släda till Königsberg, och Rapp har kommit till Danzig, åtföljd af några få personer. Flyende Generaler, Officerare, Adjutanter m. m. fara oupphörligt härigenom. Den Kavalleri-korps af 600 man, som sednast bildades af blott Officerare under reträtten, har ej existerat mer än twenne dagar, och Gardet ensamt hänger ännu någorlunda tillhopa. De trupper, hwars ankomst war bådad, komma således icke, och man fruktar att Preußiska korpsen är afskuren, emedan den ej förr än d. 14 har fått order att retirera. Man utbreder äfwen många öfwerdrifna rykten, som t. ex. att Victor har gifwit sig med en korps af 24,000 man, att Konungen af Neapel ensam till häst ankommit till Tilsit och hindrat denna stads uppbrännande, m. m. Om 4 dagar hitkommer wårt Litthauiska kavalleri och de kavalleri-dépots som warit i Öst-Preußen. Man talar mycket om en proklamation som den segrande Ryska armén utdelar hwar den framtränger. Om jag kan få ett exemplar deraf, skall jag skicka Er det.

I höggwarteret har warit en sådan brist på watten, att man filtrerat det finaste Bordeaux-win tills det förlorat smak och färg och blifwit lika med rent watten. Constantin har, under ett besök som han gjort hos Kosack-Nationen, ej allenast stadfästat deras privilegier utan äfwen gifwit några bland dem säte och stämma i Senaten, i följe hwaraf de bewiljat en ny utskrifning af 40,000 man hwilka de sjelfwe equipera. Dombrowsky ligger sårad på sin egendom ej långt härifrån. Poniatowsky har blifwit skadad i knäet då en häst stupade under honom. Han wäntar här på sin resa genom staden och kurirhästar stå tillreds åt honom. Bland dem som inkognito rest härigenom, har man igenkänt Berthier, Duroc, Lefèvre och Maret. Erkebiskoppen af Mocheln anlände d. 23, och hans afresa från Warschau war signalen till en allmän flykt *). Alla allmänna kassor äro redan här och nästa wecka wäntas hela Statsrådet. Franska armén är nu alldeles skingrad och förstörd. Soldaterna äro öfwergifna af sina Officerare, hwilka blott tänka på sin egen räddning. Dagligen hitkomma Generaler och Officerare. Sist kommo 150 slädar lastade med sadlar, och 150 man hit, qwarlefworna af en Kavalleri-division som skulle få hästar i Schlesien. Franska arméns förlust uppgifwes till 1165 kanoner, allt bagage, hela kavalleriet och 300,000 man.

Franska armén förlorade 7000 man och 1500 hästar på en enda natt då den bivouaquerade i en köld af 36 grader. Polska Divisions-Generalerne Zaigereck och Kniaßewitz blefwo dödade i slaget wid Borißow, hwareft Ryßarna gjorde 5000 fångar. Bayerska armén under General Wrede har smält ihop till 300 man och den polska har icke 4000. Den 3:dje D:s har en stor batalj förefallit wid Keskolosk, 10 mil bakom Wilna. Constantin, i spetsen för sina Kosaker afgjorde segern hwaraf följden war att Napoleon flydde; han red öfwer 20 mil och förföljdes i början af kosakerna. Armén nekade att lyda sina Officerare. Allt sedan hafwa franfoserne ej mera stridt, utan kastat bort sina wapen och gifwit sig. Langeron marscherar nu från Podolien till Zamósk. Man förmodar att Ryßarne redan äro i Königsberg; det säges att de uppbränt Tilsit. Schwartzenberg går att taga sina wintergwarter i Gallicien. Så stor war bristen på lifsmedel för armén, att en mark hästkött betaltes med 2 francs; man skar stycken ur hästarne medan de ännu lefde och twang dem sedan att gå tills de stupade. De Franfoser som tåga härigenom äro i det uslaste tillstånd, utan skor och betäckta med trasor. En fransk General har yttrat sig "Wi hafwe förlorat allt, ända till äran!" Flera gånger har han utropat: hwar äro wåra gamla Generaler? De hästar, som woro reqwirerade hos oß hafwa blifwit återställde till sina ägare sedan de likwäl förut blifwit märkte, hwilket wisar att man ännu icke har lust att uppgifwa dem. Davoust skall hafwa inträffat i Thorn den 23:dje.

Strödda Underrättelser.

Hans Majt Keisaren af Ryßland har till Generallöitnant Wagfgohuwudts Enka aflåtit följande Nådiga Skrifwelse: Elisabety Jakowlewna! Jag beklagar på det högsta den olycka, som träffat er. Må Gud, som skickar oß Glädje och Sorg,

*) Anmärkn. denna Erkebiskopp war President i den så kallade Konfederationen.

lindra er smärta! Ni har i er man förlorat en trogen wän, och jag en tapper, fädernesländet nyttig, General. Han har dödt på årans fält och efterlemnat er ett frejdadt namn. Till bewis af min erkänsla för hans förtj nster, öfwerlemnar jag åt Er hela det appointement han haft. Förblifwer Er wäl bewägne Alexander".

Fåfång Bön.

"O Jord, o hulda Mor! tag, efter slutadt lopp,
"Din son, din forgsna son, snart i ditt sköte opp"
Så suckar bofwen Thrax i gudlig ton, — men jorden
Syns döf för Gubbens böner worden.
Slå wad att hon sin son försmår,
Och att han slutligt sig till Luften wända får.

Böcker och Skrifter, utkomna i sistl. Oktob., Novemb. och Decemb. Månader.

(Slut fr. N:o 6.)

Geografiskt Handlexikon öfwer Nya Testamentets heliga Skrifter, med filologiska anmärkningar, af S. Ödmann. 2:dra Uppl. Upsala Akad. Tryck. 1 R. 4 ß.
Mästerkatten eller Katten i Stöflor. Käringsaga i 3 Akter af P. Lebrecht. Upsala, Akad. Tryck. 20 ß.
Handlingar wid Prestmötet i Upsala, d. 22, 23 och 24 Jan. 1812. Upsala, ibid. 1 R:d.
Försök till en Lärobok i Naturrätten, af Dan. Boethius, 2:dra Uppl. Upsala, ibid. 1 R. 4 ß.
Correggio, Sorgespel af A. Oehlenschläger. Öfwers. Upsala, ibid. 36 ß.
Edmund von Horst eller Sauningswännen. Öfwers. från Tyskan. Christianstad. 12 ß.
Minnesreglor för Räknekonsten, samlade af P. Hallongren. ibid. 6 ß.
Christeligt Sällskap emellan en Åhörare och Själesörjare till grundelig kunskap i Salighetslåran för den enfaldige. 1:sta Band. ibid. 12 ß.
Utwald Samling af Andeliga Tal, förf. af werldens störste Predikanter från åtskilliga språk öfwersatta; 1:a Del. ibid. 32 ß.
Herdarne, fri öfwers. Wexiö. 21 ß. 4 r.
Försök till Psalmer, af E. G. Geyer. Upsala, Akad. Tryck. 10 ß. 8 r.
Natural-Historia, hemtad ur Funkes och Lippolds Skrifter. Öfwers. 15, 16:de H. Örebro. 3 R.
Wänskapens makt, Spanskt Original. Öfwers. Götheborg, Norberg. 12 ß
Första grunderna till rena Matematiken, praktiska Räknekonsten och Landtmäteriet, af Joh. Schultz. Öfwers. af Lektor C. L. Lithander. Stockh. Delén. 2 R. 20 ß.
Berättelser för Barn af J. A. C. Löhr. Öfwers. af Krutmejer. Stockh. Nordström. 24 ß.

Psalmer af S. Hedborn. Stockh. Delén. 20 ß.
Sagobrott Upsala Akad. Tryck 20 ß.
Poetisk Kalender för år 1813, utg. af Atterbom. Upsala, ibid. 1 R. 16 ß.
Handbok för Fruntimmer i äldre och nyare Historien, öfwers. 7:de Delen. Stockh. Grahn. 24 ß.
Lärobok för unga Fruntimmer. Öfwers. Förra Delen. Stockh. Grahn. 16 ß.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från

Frankrike. Paris d. 28 Dec. H. M. Kejsaren mönstrade i går alla härwarande troppar till ett antal af 35 à 40,000, i 3 timmar och en sträng köld. Man förmodade ej att så många här funnos. Alla yttrade den lifligaste enthusiasm. Då H. M. paßerade förbi det Parisiska Regementet, yttrade H. M. sitt mißnöje öfwer deß uppförande wid ett nyligt tillfälle. H. M. ord gjorde ett så djupt intryck, att man såg Officerare och Under-officerare gråta. — Deras Majestäter biwistade i går på Operan en representation af Jerusalem delivrée. De emottogos med lifliga glädjebetygelser, och folksamlingen war ofantlig. — Flera Cohorter af National-Gardet begåra genom sina Öfwerstar att få afgå till stora armén. Den 26 Dec. reste Kejsaren på jagt i trakten af Marly. — H. M. Kejsaren har under d. 23 Dec. förklarat Grefwe Frochot förlustig sitt Embete såsom Statsråd och Prefekt öfwer Seine-Departementet — och till den senare syßlan utnämt Hr Chabrol, Prefekt öfwer Departementet Montenotte. Hamb. Corresp. meddelar de Handlingar rörande Malets och Lahories uppror, som gifwit anledning till detta Dekret. Senatens Betänkande öfwer Grefwe Frochots förhållande war, att han satt för hastigt tro till det utspridda ryktet om Kejsarens död, att han icke uppmanat den upproriske Chefen Soulier att lemna Stadshuset, hwars försvarare han såsom Prefekt war, att han icke erinrat honom, att äfwen i händelse af ryktets sanning, de civila, så wäl som de militära autoriteterna, hade andra skyldigheter att uppfylla emot Konungen af Rom, Thronens arfwinge, emot deß Höga Mor, och emot Napoleons Dynasti, o. s. w. —

Preußen. Königsberg d. 28 Dec. Danzig, Marienburg, Brostansen Marienwerder och Thorn äro förklarade i Belägringstillstånd. — D. 31 Dec afreste en af Konungens Adjutanter Major von Luck såsom kurir till Königsberg med ett Bref till Konungen af Neapel. Hertigen af Baßano hade d. 26 Dec. paßerat Berlin på resan till Paris, likaledes General Claparede.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko, prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom, på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skriftliga requisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 12.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 16 Januari 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Insändt).

Innan jag skrider till berättelsen om det Fragment af mitt lefwerne som Titeln lofwar, är det nödigt att litet orda om det, hwarförutan detta och alla andra ej existerat — jag menar min födelse och hwad som föregått den. — Nå wäl, jag är född i Skåne på det stora godset Tosingtorp, der min fader då förtiden war en wälbeställd Frälse-Inspektor såsom far och farfar före honom warit. Min Mor, för detta Kammarjungfru hos Grefwinnan Pottenhjelm, hade råkat sticka hennes Herr man, dåwarande Öfwerstlen Gref Pottenhjelm, något för mycket i ögonen, kunde från denna stund aldrig sätta Grefwinnans cul-de Paris riktigt, fick alltid frisera om hennes toupé flera gånger, hwar gång efter ansenlig minskning i sin egen, kallades aldrig annat än den infama menskan — förteligen hade på Tosingtorp ett werkeligt helwete, hwarur min far, såsom en annan Theseus, ändteligen befriade henne, på det wanliga sättet genom ring och kullerstoiar — efter ett hemligt samtal med sin Herr Husbonde, Öfwerstlen, som beledsagades af en ansenlig gåfwa med warm hand och deßutom med ett skrifteligt gåfwobref på 16:dels mantalet stora Wäpinge, såsom hemgift för Mamsell Nora Snörpenström, min ännu lefwande kära moder. Till widare underrättelse om min börd hörer, att den Fuselbrennerska familjen är ganska gammal. Deß stamfar skall ha warit munskänk hos Konung Triptolem; och en gren deraf ha kommit ifrån Grekland öfwer Tyskland till Swerige i Albrecht af Mecklenburgs tid: det är ifrån denna som jag härstammar genom min farfars fars farfar, Herr Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenner. Att wi äro Tyska Adelsmän, det höres nog af namnet. Mitt möderne, Snörpenströmarne, war hederligt Borgarfolk i Stockholm och räknade till och med flera medlemmar inom den illiterata klaßen — af Rådmännen och Borgmästarne.

År 1790 den 1 April föddes jag af förutnämde föräldrar hit till werlden som min mor sagt mig, 3 månader för bittida (bröllopet stod i Oktober), i anseende till en alteration, som den oförmodade åran af Grefwinnans besök förorsakade hos henne. Mina första år gingo på wanligt sätt. Jag blef, emuru för tidigt född, en stor rask pojke, tuktade alla mina jemnäriga, den unga Grefwen ej ens undantagen, när leken eller händelsen förde oß tillhopa, och eftergaf ingen af dem i att slita stor och permißioner. Ingen glädje kunde jemföras med min, då jag om sommarmornarna fick följa med min far från Wäpinge till Herrgården, och wid hans sida kringströfwa ängar och sädesfält; men plötsligen upphörde denna lycka. Min far hade, som jag sedermera fick höra, af Grefwinnan fått tillsägelse att aldrig komma med den plumpa ungen för hennes ögon, wid straff att annars blifwa bortkörd från godset. Hon trodde sig finna, att den plumpa ungen understod sig, ej allenast att leka något fritt med den unga Grefwen, men äfwen att likna honom som en droppa watten den andra. Ifrån detta ögonblick måste jag ständigt wara hemma: min mor wågade ej ens att taga mig med till kyrkan, emedan hon fruktade att Grefwinnan äfwen derifrån skulle jaga ut mig, helst hon tillika war kyrkans Patroneßa.

Mitt elfte år gick nu in, och mina föräldrar begynte nu med allwar tänka på min uppfostran, som hittills blifwit skäligt försummad. Min mor war mycket för att man skulle taga Informator. "Du har ju en sådan för en spottstyfwer, kära Piff Paff, sade hon. Inspektoren på Krällinge och wår granne, Mjölnarn på Kafringe, alla ha ju det för sina Barn. D' å' ingen skam till att se den tjocka fru Fjäpensledt alla söndagar kuskas till kyrkan af den unga Magistern, och de förnäma årer den toßan ger sig. Liksom en ann inte wore så god som en ann! Gudskelof, wi ha likaså god råd som det folket. Unga Gnällberg, Klockarsonen i Orköpinge, som redan en termin warit i Lund, har till hälften erbjudit sig att göra lilla Knoblauch till student, om wi nästa termin låta dem ligga wid Akademien, och att sedan blifwa hos oß. Det är en wacker och rask karl: en tunna knäckebröd eller twå, ett tjog gåsbröst och några pund ost och smör mer eller mindre gör oß Gudskelof ingenting."

Min far war ej af Mammas mening. Det behöfdes ej mer än nämna Gåß och Knäckebröd, för att afskräcka honom från alla informatorer och alla resor till Akademien. Han hade sjelf wistats der en termin, warit wittne till de starka foror deraf, som wederbörande föräldrar på wederbörande Informatorers requisitioner, terminsligen måste insända, och sett huru de, som snömos, förswinna i munnen på pro exercitio disputerande, kalaserande och Gräpojserande studenter. Nej, sade han, till Akademien kommer han aldrig: wi sätta honom i skole hos Magister Torrberg. Han skall nog göra karl af Pojken.

Så mycket detta än war emot min Mors önskan, som derigenom såg alla sina sköna planer till hämd på Inspektorskan och Mjölnar-frun tillintetgjorda, så wågade hon dock aldrig, i frågor som rörde min lilla person, göra mer än en inwänning, som wäl icke annars war hennes casus. Således war jag inom få weckor inackorderad i Prostens hus. Gubben war en man af gamla werlden, passerade i hela Stiftet som en Lärd Man, som han wäl förtjente kallas, emedan han obehindradt läste ej allenast sitt Novum Purum, utan äfwen sin Homerus, war en häst i latinska glosor, som alla unga studenter wißte berätta, hwilkas pest

han tillika war med sina frågor ur Wolfianska filosofien, som ingen kunde besvara. Han hade warit Huspredikant hos Grefwens far, hade af honom erhållit både Pastorat och hustru, likaledes såsom min far, genom gifte med gamla Grefwinnans kammarjungfru, — från hwilken plats man sedan urminnes tider på detta gods alltid uppstigit till Pastorska, warande min mor det första exempel att en Kammarjungfru på Tosingtorp blifwit sekulariserad.

Prostens Son, Komministern Magister Torrberg, hade gjort flera förnäma barns edukation och deribland äfwen den nuwarande Godsägarens, och derföre af honom erhållit Survivans på sin faders Pastorat. Han hade blifwit Magister på en tid, då ännu inga så kallade oxpromotioner existerade, med största heder och distinktion gjort sina examina och förswarat sina båda Disputationer, som han wälbetänkt lätit Professorn skrifwa, ehuru han hade en mängd af Chrior och skol-försök, hwilka han kunnat förse med ett Auctor på Tittelbladet och utgifwa, om den tidens Professorer och censurerande Fakulteter tillåtit ynglingars egenkärlek att tillfredsställas på bekostnad af Lärosätenas heder och anseende. — Han sysselsatte sig nu wid sina från embetsgöromål lediga stunder med läsning; och det fans, sade man, ingen bok i Herrgårds-Bibliotheken i hela Häradet, som han icke genomläst. Det war för den synnerliga wänskap, hwarmed Gubben Torrberg alltid omfattade min far, ehuru han borttagit en hustru för hans son — (eller kanhända för det han gjort det) som unga Torrberg åtog sig beswäret med min uppfostran. Han gjorde det ock werkligen con amore; den borde således lyckas, och att den gjort det, hoppas jag läsaren redan finner — åtminstone skall han finna det wid slutet af mitt fragment; ty derföre är det skrifwit.

(Fortsättn. e. a. g.)

Nya uppfinningar.

Herr Pradiers hemliga medel emot Gikten, köpt af Fransyska Regeringen för 24,000 Francs.

Fransyska Regeringen har af Herr Pradier köpt hans berömda hemliga medel emot Gikten för 24,000 franker, och Ministern för inre ärenderna har i Gazette de Santé lätit göra detsamma bekant. Man läser der följande underrättelse om deß beståndsdelar och bruk.

"Man tager Meckabalsam 6 drachmer, röd Kinabark 1 uns, Saffran ett halft uns, Saßaparillrot 1 uns, Salvia 1 uns, rektificerad Winspiritus (Alcohol) 3 skålpund. Meckabalsamen upplöser man i den ena tredjedelen eller i ett skålp. af Alcoholn; i de öfriga twenne tredjedelarna, eller twenne skålpunden deraf, låter man de andra kryddorna stå att draga i twenne dygn eller i twenne gånger 24 timmar, hwarefter man filtrerar och blandar denna wätska med den upplösta Meckabalsamen: wid bruket af den härigenom uppkomna tinktur tillsätter man twå eller tre gånger så mycket kalkwatten. Man måste, i det ögonblick man nyttjar medlet, wäl omskaka flaskan, för att behörigen blanda det som fallit till bottnen med det öfriga. **Bruket.** Man gör en gröt af Linfrömjöl, som man ganska warm och en finger tjock utbreder på en servett att dermed omweckla den lidande delen. Detta gröt-omslag måste wara ganska klibbigt; och till att dermed betäcka båda fötterna och benen ända öfwer knät, fordras tre litres Linfrömjöl. När gröten är utbredd

så warm, att den sjuke kan tåla den, så gjuter man twenne uns af den förfärdigade tinkturen på hwart omslag (eller twenne uns på omslaget för det ena benet, twenne på omslaget för det andra, o. s. w.) och utbreder den lika tiockt öfwer hela grötens yta, utan att den får nedtränga i densamma. Derpå lägger man den på den lidande delen, och betäcker den dermed fullkomligt. Det hela ombindes sedan med flanell eller waxadt taft, för att i förbandet, som måste fästas med bindlar, bibehålla wärman. Man ombyter wanligen detta kataplasm först efter 24 timmar, understundom efter 12. Underteckndt Willh. Pradier. Afskriftens enlighet bestyrker: Henry, Sekreterare i Kommissionen öfwer Hemliga Medel." Gazette de France anmärker wid detta Recept följande: "Sådant detta medel här beskrifwes, widunderligt sammansatt af kryddor till en del alldeles onyttiga, lärer wäl ingen kunnig man anwända det. Röd eller grå China, Sassaparillrot, Salvia och till och med Saffran kunna i sanning icke gifwa åt Alcoholn, som redan är mättad med ädaktiga delar, någon särskilt egenskap, som gjorde deß bruk werksammare. Hwad kalkwattnet beträffar, så dekomponeras det icke allenast i det ögonblick det blandas med det öfriga, utan det derigenom uppkomna salt är äfwen så obetydligt, att ganska liten werkan deraf kan wäntas. Detta medel är således intet annat än ett stort kataplasm, begjutit med en aromatisk och ädaktig tinktur, som Läkare i alla tider med olika framgång anwändt". Imedlertid gör det mycket uppseende och införes i alla tidningar. Till följe af Doktor Hallés rapport hafwa af 60 Podagrister 56 blifwit genom detta medel fullkomligt återställda.

Till Salu finnes:

Från Trycket har utkommit: Afhandling om Gevär och om skjutkonsten; af Olof Åkerrén. Led. af Kongl. Wet. Akad. och Pat. Sällsk. — Säljes i Utters & Comp. samt Wiborgs Boklådor, för 16 sk. häftad. De tid efter annan wid Gevär och deras tillwerkning widtagne eller nödiga förbättringar finnas härutinnan nämde eller beskrifne, äfwensom åtskilliga upplysningar rörande wåra nuwarande inhemske Gewärs-Fabriker, och förslag till deras upphjelpande eller ett nytt Faktoris anläggande m. m. Hwarjemte denna Afhandling slutas med interessanta underrättelser om Skjutkonstens Historia, och dess inflytande på de förnämsta krigshändelser, samt hwad derigenom än ytterligare wore att winna.

Tredje och sista Bandet af Historisk och Politisk Tafla öfwer Europa, ifrån 1786 till 1796 af Ségur; Öfwersatt af C. E. Kjellin; jemte ett Register öfwer alla Tre Banden, är af trycket utkommit och säljes i Utters & Comp. Wiborgs samt Deléns & Comp. Boklådor för 1 Rd. 18 sk. B:ko häftad. Hela werket kostar 5 Rd. 24 sk. B:ko ex., samt häftadt 5 Rd. 36 sk.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko prenumereras å detta Dagblad för innewarande år 1813, äfwensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfwode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfwerskridas, anhåller Utgifwaren att derom blifwa underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifwer, i H:rr Utters & Comp:s Boklåda.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 13.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 18 Januari 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Criniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 12).

Jag blef snart Magisterns och Prostens gunstling. Med den flit och det sätt, hwarpå min underwisning skedde, kunde mina framsteg ej annat än wara förwånande. När jag stuppit ur Magisterns rum, och han ej hade tid att följa mig ut för att kasta lyra, fånga kråmsfogel, wittja näten o. s. w. bultade gubben på sitt fönster. Jag wiste då hwad som wäntade mig — en hel lång examen, men också en hel stor bög med goräns. Inom få ögonblick woro begge expedierade, till gubbens hjertliga nöje, som skrattade åt min munwighet att swetten rullade utför hans wördnadswärda ansigte. För att wäcka tåsian och göra mig till ett werkligt litet under af lärdom, tog Magistern ur nästa stadsskola en för sig kommen, qwick och beskedlig gosse, som nu blef min kamrat. Wi blefwo snart de bästa wänner, isynnerhet sedan jag fann att detta kamratskap ej sträckte sig till goräns-högen, och att Prosten äfwen hade en i beredskap för honom. Små wallfärder då och då till nästa by, der mina föräldrar bodde, woro de pris, som utsattes för den bästa stil, den bästa öfwersättning. Prosten war domare, och Magistern renskref alltid sjelf wåra Scripta, på det att gubben skulle kunna wara fullkomligen owäldig. Accessit bestod alltid i twenne talrickar torkade päron, som Prostinnan tömde i wåra fickor, och i ett halft tiog skona sockerstorpor såsom wägkost.

En gång om året hade jag alltid en offentlig examen, då mina föräldrar och alla grannskapets sadliga ståndspersoner, isynnerhet unga studenter och informatorer, woro bjudna. Min far war wäl ej egenteligen lärd, men han kommer dock säkert att med tiden få ett rum ibland Lärda Skåningar; ty han hade, ehuru som han sjelf sade, ganska stillatigande, responderat för en del af Lexicon eruditorum Scanensium, som också innehöll idel personer, med lika anspråk som

han, till denna ära. Tre hade nemligen responderat för disputationer, fyra låtit trycka andras predikningar, och en enda blott ett eget arbete — och det var en Förteckning på en kyrkas lösöron. Icke deß mindre wärderade han uppriktigt all slags lärdom, älskade gerna att wara i kunnigt folks sällskap, hörde gerna lärda samtal och läste gerna wid lediga stunder utkommande skrifter; hwarföre han också, wid hwarje fora som afgick till Stockholm, a tergo på förteckningen öfwer gåshalfworna, uppgjorde en nästan lika lång öfwer nya skrifter att uppköpa. Fyra Inspektorer, åtta diverse ståndspersoner och 18 Prester i Häradet hade slagit sig ihop om att hålla Stockholms fyra Dagblad; och wille nu, till ytterligare lindring i kostnaderna, invitera min far att biträda intreßentskapet, men han swarade med ett gapskratt, reqvirerade dem alla för egen räkning, lät intreßentskapet låsa för intet, och fick från denna stund heta den lärda Inspektoren. Jag nämner detta med flit, emedan min lilla ambition derigenom spordes till de förestående examina, som alltid woro för mig werkliga triumfer. Prosten lät wid deßa tillfällen alltid de unga Akademisterna examinera mig, och skrattade hjertligen när jag fick tillfälle att i mina höfliga swar eller anmärkningar beslå frågarne med okunnighet.

Jag war nu 16 år gammal och, efter alla Prostars utsago i grannskapet, en öfwersittare för mina år. Man försäkrade min far, att jag kunde så mycket som den snällaste Student och till och med, att jag skämde ut mången Magister. Detta fägnade min far så mycket mera, som det tjente honom till förewändning att ej skicka mig till Akademien, för hwilken han alltid bar en särdeles respekt. "Min far, war icke wid någon Akademi, jag war der wäl, men alldeles som om jag icke warit der, — och wär Knoblauch, kära Mamma, blir nog en bra karl ändå", sade han alltid till min mor, när hon yrkade på min afresa.

Sålunda fick jag tillbringa ännu trenne år i det älskade Prosthuset och i skötet af mina föräldrar; de anwändes på lärandet af några moderna språk, och framförallt på läsning. Jag, Magister Torrberg och min kamrat, wi sutto ofta från morgonen till sent på aftonen med näsan öfwer wära böcker, och det war med möda, som man ryckte oß ifrån dem för att spisa middag eller afton. Under måltidstimmarna måste wi alltid göra gubben reda för hwad wi läst.

Imedlertid hade en betydlig förändring föregått i mina föräldrars ställning. Min far hade samlat en ansenlig förmögenhet, och köpt ett stort Rusthåll i grannskapet. Han hade nu i nära 30 år skött Tosingtorp och inom få år uppbragt det till en tredubbel afkastning. Grefwen höll före, att så utmärkta förtjenster om honom och hans gods borde af Staten belönas (hwarigenom han också sjelf med minsta kostnad kom ifrån beswäret). En wacker dag erhöll min far ifrån Stockholm ett stort Bref ifrån Grefwen, med en inneliggande Ökonomi-Intendentsfullmakt. Min far skrattade torrt deråt, men min mors glädje war obeskriflig. Ett stort kalas tillagades, dit alla Häradets Inspektorer och Ståndspersoner woro bjudna och först och främst Herr och Fru Fjäpenstedt på Krällinge. På kyrkans Oblat-tallrick presenterades nu Herr Prosten Torrberg den Kongliga fullmakten, som, efter mycket hostande, ljudeligen uppläste densamma för sällskapet och godsets ditkallade bönder (som nu fingo lof att inträda i salen), hwarefter han höll ett för tillfället lämpadt tal till Herr Ökonomi-Intendenten och Fru Ökonomi-Intendentskan, i anledning af språket hos Esaias: Och när then getabocken som störst

war, gick thet stora hornet sönder, som skulle alludera på Herr och Fru Fjäpenstedts usund och intriger mot min far. Hr Fjäpenstedt grep det ock så, att han fälde sitt för Gratulationsskålen ifyllda glas opp i stekfåsen; fru Fjäpenstedt fick konvulsioner, och swimmade. Min mor skyndade till henne, för att snöra opp; men, himmel! hwem målar hennes bestörtning, då hon knapt lossat folleretten, förrän hon fick hela gorgen i sina händer, och med ett skrik: hwad är det? wisade den för hela sällskapet! Fru Fjäpenstedt waknade med ett raseri, som jag förgäfwes bjuder till att beskrifwa och tackade med en örfil min mor för sin wälmening; — hwarefter hon bars af sin man och sin Informator i ett annat rum, och måltiden fortsattes. Ingen Informator i werlden hade kunnat så hämna min Mor för all den smälek hon hittills utstått af hennes högdragenhet, som denna dagens händelse. Hr Ökonomi-Intendentens och Nådig fru Ökonomi-Intendentskans skålar gingo nu ur fulla, klingande, glas under det godsets alla drängar afloßade sina musketdunder, hwarefter Magister Torrberg upplåste ett Latinskt Poem på fyra sidor och jag ett swenskt på twenne, hwari jag ej litet bråkat min hjerna för att få in ordet Ökonomi-Intendent. Klockaren Gnällberg, som hörde Konungens namn nämnas och såg Sällskapet under Läsningen stiga opp med glada ansigten, alldeles som då Segerberättelser upplåsas i Kyrkan, wille också nödwändigt ta opp Te Deum; och hade ej gamla Prostens allwarsamma wink kommit imellan, så hade Psalmen, som redan satt i hans öppnade hals, skallat från alla hörn af rummet. Nu strämdes den så plötsligen ner, att den så när kommit igen, om ej en stöt i wägen och ett dugtigt pounchglas förhindrat det. Men efter måltiden — ack! då bygntes först det rätta gamman, då skulle ni ha sett gratulationerna, kyßningarna, bugningarna, skrapningarna, hårs och twers. Ganska upprigtigt beklagade nu min mor fru Fjäpenstedts olycka — emedan den hindrade denne från att wara wittne till alla deßa komplimenteringar, således från att krona min mors seger. Hwad ändå en tittel kan göra menniskor lyckliga!

(Forts. e. n. g.)

Den olyckliga Boktryckaren.
(Från Tyskan.)

Boktryckarn Prim, hwad olycksman!
Att bli en Cresus tänkte han
Igenom sin Gemål, Författarinnan Rhebus;
Men Irus blir han, stackars karl,
Af pur wälsignelse från Hymen och från Febus:
Fruns barn — (hon alla år blir mor och alla dar),
Han måste föda opp — och trycka
Och anse dertillmed horn och ruin — som lycka.

Stats-Nyheter.

Turkiet. Moldaniska gränsen d. 26 Nov. Den 19 dennes har ändteligen den nya Förste öfwer Moldau, Carl Callimachi från Bucharest inträffat i Jassy; men då han ännu icke erhål-

lit den furstliga hatten (Kuka) och derföre icke kan hafwa sitt högtidliga intåg i staden; wistas han imedlertid i Kalugiernas kloster i Galata. Kuka är en mössa af karmosinrödt sammet med en stor strußfjädersbuske, som Storherren plägar gifwa hwarje ny Furste tillika med en rikt utsirad häst ur sitt ställ. Denna mössa, som jemte hästen alla dagar wäntas, öfwerlemnas honom af den Turkiska Regeringskommissarien wid Divanen i Moldau, Divan Effendi, som redan är på wägen. Den wanliga Installations-Ceremonien i Constantinopel har under Furstens frånwaro blifwit företagen med hans bror. — Hr Jakob Argiropulo, som för ungefär 10 år sedan war Turkisk Minister i Berlin, har blifwit utnämd till förste Dragoman. — I Glodeni, en by i Ryska delen af Moldau, på wägen till Chotym, dogo för ej långesedan inom så dagar 8 menniskor. Man fruktade redan, att den werkliga pesten genom några till Chotym transporterade Ryska sjuka, blifwit ditflyttad, och man will till och med weta, att äfwen i Chotym Ryska soldater dogo af pesten. Imedlertid wet man ännu icke med wißhet, om så är. Försigtighetsstegen längs Österrikiska gränsen fördubblades imedlertid strax, och man afskickade Läkare, för att på stället inhämta närmare underrättelser om det onda. I Konstantinopel är pesten ännu icke fullkomligen hämmad; för ungefär en månad sedan dog en derifrån till Furst Callimachi i Bucharest som kurir expedierad Tartar på wägen af pesten. — Dito Moldauiska Gränsen d. 2 Dec. Wi hafwa från Turkiet oangenäma underrättelser, som hota Wallachiets och följakteligen äfwen Moldaus lugn. Malah Pascha, Guvernör af Widdin, är, (såsom förut hans företrädare, den namnkunnige Paswan Oglu) i fullt uppror emot Porten och emot sin nuwarande förman Pehliwan Pascha, hwars utnämnande till Pascha af Rumelien wäckt mycket mißnöje, — och har redan samlat en här af 20,000 man. Pehliwan har för att bringa honom till lydnad, skickat emot honom en wiß Hafir Ali Pascha, till hwars korps äfwen 8000 ur Ryska fångenskapen återwändande Turkar skola stöta. Detta borgerliga krig skall icke kunna föras utan Wallachiets förhärjande. Furst Demeter Murusi har i Schumla på Portens befallning d. 7 sistl. Nov. blifwit halshuggen, som i Moldau wäckt en allmän förskräckelse. Man nämde honom i början såsom blifwande Furste öfwer Moldau. Samma olycka har träffat den bekanta Armeniern Manug (Emanuel) Bey i Ruschtschuk, hwars der besintliga till 400,000 dukater wärderade förmögenhet tillika blifwit konfiskerad. Denna, som egenteligen hette Emanuel Mirsajens, wär en personlig wän af den bekante Ayan af Ruschtschuk, sedermera Storvisiren Mustapha Bairaktar. Servierna hafwa nu afslutat sina angelägenheter med Porten. De erhålla full frihet att styra sitt land som de behaga. Porten underhåller blott 200 man med en Pascha i Belgrad. Deremot hafwa Servierna förpliktat sig att bistå Porten i hwarje krig mot ej renläriga med 10,000 man Infanteri och 5000 man Kavalleri.

(Allg. Zeitung.)

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler Bko, prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i H:rr Utters & Comp:s Boklåda.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Måndag d. 18 Januari, till förmån för Hr Karsten, Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Ballettmästaren Deland. Abonnementer upphöra för dagen. De osålda Billetterne säljas ifrån kl. 10 f. m. uti Kongl. Opera-Theaterns Billett-Försälgnings-Kontor. Spekt. börjar kl. half till 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elmens och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 14.

Journal

för

Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 19 Januari 1813.

Tabellariſt och Statiſtiſt Öfwerſigt af de Krig, ſom England fört ſedan Revolutionen 1688, med flera Statiſtiſka underrättelſer rörande detta Land.

England har under denna tidepunkt (124 år) haft Otta krig, neml. N:o 1 med Frankrike under Wilhelm III, börjadt d. 7 Maj 1689, ſlutadt den 10 Febr. 1697, genom freden i Ryswick, af Lord Pembroke; N:o 2 med Frankrike och Spanien under Drottn. Anna, börjadt d. 4 Maj 1701, ſlutadt d. 13 Mars 1713, genom freden i Utrecht, af Lord Stratford; N:o 3 med Spanien under Georg I, börjadt d 16 Dec. 1718, ſlutadt d. 13 Juni 1721, genom freden i Madrid, af Hertigen af Somerset; N:o 4 med Spanien och Frankrike ꝛc. under Georg II, börjadt d. 19 Oktob. 1739, ſlutadt d. 18 Oktob. 1748, genom freden i Aachen, af Grefwe Sandwich; N:o 5 med Frankrike ꝛc. under Georg II och III, börjadt d. 18 Maj 1756, ſlutadt d. 16 Febr. 1763, genom freden i Fontainebleau af Hertigen af Bedford; N:o 6 med Nord-Amerika, Frankrike, Spanien, Holland, ꝛc. under Georg III, börjadt d. 19 April 1775, ſlutadt d. 3 Sept. 1783 genom freden i Paris af Hr Grenville; N:o 7 med Frankrike under Georg III, börjadt d. 11 Febr. 1793, ſlutadt d. 27 Mars 1802, genom freden i Amiens, af Lord Cornvallis; N:o 8 med Frankrike under Georg III, börjadt d. 9 Mars 1803 och räcker ännu.

Kriget.	Tid, ſom hwarje krig warat.	Tid, ſom hwarje fred warat.	Skuld wid början af hwarje krig.	Under kriget åſamkad ſkuld.	Hela Summan af ſkulden wid ſlutet af hwarje krig.	Afbetalt ſkuld under hwarje freds-tid.	Beloppet af de årliga Inkomſterna per medium.
	År. M. D.	År. M. D.					
N:o 1.	7. 9. 3.	4. 2. 22.	664,262.	20,035,737.	20,700,000.	4,200,000.	3,000,000.
N:o 2.	11. 10. 9.	5. 9. 3.	16,500,000.	35,500,000.	52,000,000.	2,000,000.	3,700,000.
N:o 3.	2. 5. 28.	18. 4. 6.	50,000,000.	6,000,000.	56,000,000.	6,000,000.	4,000,000.
N:o 4.	8. 11. 30.	7. 7.	50,000,000.	23,000,000.	78,000,000.	4,000,000.	6,000,000.
N:o 5.	6. 8. 21.	12. 2. 9.	74,000,000.	73,000,000.	147,000,000.	11,000,000.	7,000,000.
N:o 6.	8. 4. 15.	9. 5. 8.	136,000,000.	110,000,000.	246,000,000.	(Sedan 1783	11,000,000.
N:o 7.	9. 8. 16.	— 11. 11.	272,000,000. *)	347,000,000.	619,000,000.	har the sin-	23,000,000.
N:o 8.	= = = = =	= = = = =	619,000,000.	= = = = = =	= = = = = =	king Found	= = = = = =
			*) Under denna 9-åriga fred ifrån 1783 till 1793 har ſkulden ökats 26 millioner.			betalt 200,000,000.	

Den 9 nästkommande Mars har det senaste kriget warat i fulla 10 år; och summan af alla krigsåren af de förflutna 124, utgör således icke mindre än 65 år och 11 månader, eller, för rundhetens skull, 66 år, åfwensom af alla fredsåren endast 58. England har följakteligen under deßa 124 år haft 8 år längre krig än fred, eller ett krig för hwar 10:de månad ungefärligen. Deß skuld, som, wid början af närwarande krig 1803, war 6:9 millioner pund sterling, hade följakteligen sedan 1689, då den endast war 664,262 pund, ökats med 618,335,788 Pund sterling. Huru förwånande är ej det begrepp man måste göra sig om ett lands rikedomar, som ännu efter så ofanteliga offer, förmår uthärda striden för Europas frihet!

Om deßa rikedomar kan man af följande korta statistiska underrättelser, införda i ett tyskt blad, göra sig en mera beständ föreställning. Totalsumman af hela National-inkomsten skattas till 132 millioner, 470 tusen Pund sterling, efter följande, till en del wißerligen arbiträra uppgifter. Af Landt-skatter 20 mill. pund; af Hus-skatter 8,500,000; af Landtegendomar och Arrenden 6,120,000; inkomst af Landtbönder 15 millioner; af Bergwerk, Kanaler, Stenkolsgrufwor m. m. 2 millioner; af Handels fartyg och forwerk 1 mill.; af Kapitalisternas inkomst 20 millioner 500,000; af Hypotheker, o. s. w. 3 mill., Winst af Utländsk handel, 11 millioner, 250,000; Winst af Manufakturer 14,100,000; Landt- och Sjömaktens samt Handelsmatrosernas sold 5 millioner; De Andeligas inkomster af alla slag 2,200,000; af Domare och alla slags Justitiebetjening 1,800,000; af Profeßorer, Skolbetjening Huslärare ꝛc. 600,000; af Minuthandel, som icke har medelbart samband med den utländska handeln 8 mill.; åtskilliga andra Profeßioner och skrån 2 mill.; Domestiker af båda könen 2,400,000 pund. Efter denna Tabell har man gjort en beräkning af hela National-kapitalets belopp, nemligen:

Wärdet af Landet, eller den producerande jorden 312 millioner pund; af husen 170 mill.; af Manufakturer, Maschinerier, Ångmaschiner, o. s. w. 20 mill.; hushållskärl 42,500,000; Ofwerflödsartiklar, Silfwerkäril, Smycken, Juweler, Böcker, Åkdon, Win, Skog, kläder, o. s. w. 40 millioner; Bo,kap af alla slag 90 mill.; Spannmål af alla slag 10,600,000; Hö och Halm, o. s. w. 6,600,000; Åkerbruksredskap 2 mill.; Handelsfartyg 12 mill. 800,000; Marinen 6 millioner; Myntsorter, guld- och silfwerstänger 24 millioner; Waror i köpmännens händer 16,300,000; waror i Manufakturisters och Minuthandlares händer 20 mill. Total-summan 1272 mill., 800,000 pund Sterling. Pitt hade år 1795 evalverat hela National-kapitalet till 1350 millioner. — England har under loppet af år 1809 producerat 600,000 balar Ull, hwarje till 240 skålp. räknade. — England har 1,472,870 boningshus, 1,787,520 familjer, och 53,965 obebodda hus: Wallis 108,053 boningshus, 118,303 familjer, 13,511 obebodda hus; Skottland 294,553 boningshus, 364,040 familjer och 9,537 obebodda hus. —

Det hårda ödet.

"Min Gud! Hur ledsamt för Ers Nåd: deß Herre,
"Hans Nåd, beständigt borta är!" —
"Wist, söta Ni, — och är Han här,
"Så är det ännu dubbelt wärre."

Bidrag till Historien om Spanska Fåraveln.

I en Sektion af Åkerbruks-Sällskapet i Paris afslade Hr Jouvencel en Berättelse öfwer ett Italienskt werk af Hr Dandolo rörande Fåraflwelns Behandling och förbättring. Man finner deri följande uppgifter öfwer Merino-fårs utförande ur Spanien.

"Swenska Nationen," heter det, "är den första i Europa, som (genom KommerseRådet Alströmers biträde) ifrån Spanien låtit komma dylika får, neml. 1723. I Saxen infördes de 1765, till största fördel för Landet. Fredrik II lät införskrifwa dem omkring 1760. Wid år 1770 begynte de införas i Österrike, Tyskland och åtskilliga delar af Frankrike. 1782 transporterade van Numers öfwer tusen till Goda Hoppsudden. Den berömde Washington införde dem 1777 i Wirginien, men först efter hans död förökade Öfwerste Humphrysen dem till stort antal i Maßachußet. Till bewis af Nationens tacksamhet slogs wid detta tillfälle en minnespenning. Engelsmännen införde dem aldrasist hos sig, men genom Hertigen af Bedford, Lord Sommervilles och andra rika godsägares bemödanden ersatte de rikeligen den förlorade tiden. Man läser i deras blad, att Hr Stone i Grefskapet Leicester den 11:te Juni 1798 endast i hyra för sex gumsar under parningstiden erhållit för 2 timmar 68,000 franker, och Hr Bakewell likaledes för en enda Gumse 38000 franker.

Applockaren.

Under franska revolutionen skulle en wiß gata i Paris tillspärras med en jernkedja. En MagistratsPerson, uppbragt att det ej skedde med behörig skyndsamhet, utbrast derwid: Qu'attend on donc tant? Que ne la tend-on donc-tôt?

Ludwig XV spelte Tr schäk med en af sina Hofmän och sade derwid: Ni har förlorat: tre Kungar och jag göra fyra; men denne, med en brelan carré i handen, swarade: Ers Majestät har ej wunnit: fyra knektar och jag göra fem.

En Italienare förtrodde sin wän, att han, trött af att längre wara en lekboll för lyckan, wille dränka sig: Tag ett mindre bedröfligt parti, sade denne: blif Capucin. Nej swarade han, så långt går ej min förtwiflan — och kastade sig i Tibern.

Då den unga Hertiginnan de Liancourt första gången föll i Barnsäng, war hon nära att förlora lifwet. Hon födde en Son. Je m'en rejouis, sade hon, il n'accouchera pas.

Ett fruntimmer ifrån Provinsen fägnade sig i förwäg mycket åt en middagsmåltid hos Markis de Lassay, som lofwat henne att till densamma bjuda flera berömda Snillen. Förundrad att ännu wid desertens framsättande, ingenting märkwärdigt hafwa hört, sade hon till Madame Juste:" Eh bien! quand commenceront-ils?

När Corneille dog, lade man Aktörerna följande Calembourg i munnen:

Puisque Corneille est mort, qui nous donna du pain,
Nous vivrons de Racine, ou nous mourrons de faim.

(Forts. e. n. g.)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från

Frankrike. Paris d. 31 Dec. H. M. Kejsaren hade i går kl. 8 en Conseil for inre ärender och kl. 1 en wanlig Ministerförsamling. Monitören lemnar ytterligare flera Cohorters af National-Gardet bönskrifter att blifwa förenade med stora armén.

Italien d. 22 Dec. Specialrätten i Modena har lagt beslag på alla den i Rysk tjenst warande General Paulucceis egendomar, som är född i Modena, och ålagt honom att inom en månad infinna sig i Modena, med willkor att i annat fall anses för en Rebell emot Konungen. Prinsen af Eßlingen har ankommit till Nizza för att der tillbringa en del af wintern och förbättra sin förstörda helsa.

Tyskland. Frankfurt d. 30 Dec. Härigenom resa oupphörligen personer, som komma från stora armén. I går ankom Hertigen af Baßano kl. 6 om morgonen, och fortsatte resan kl. 2 e. m. Samma dag paßerade härigenom en från Königsberg kommande Fransk kurir, samt Baron Lauriston från Königsberg, Hr Billiotti, Auditör wid Statsrådet, Hr La Man och La Chaise, Adjutanter hos Hertigen af Reggio, flera till Kejsarens Hofstat hörande personer och 3:ne kurirer, hwaraf en war till stora armén och twenne derifrån.

Österrike. Såsom ett Bewis huru mycket man här önskar fredliga förhållanden, må anföras följande Bref ifrån Ständerna i Hertigdömet Steyermark till Stats- och Conferens-Ministern samt Ministern för Utrikes ärenderna, Grefwe **Metternich-Winneburg.** "Ständerna, lifligt öfwertygade huru wälgörande det Höga Hofwets närwarande politiska förhållanden werka till Monarkiens wälstånd, i ett ögonblick då en stor del af fasta landet tjenar kriget till skådeplats, hafwa, wid den i Grätz d. 19 sistl. Nov. slutade Landtdag enhälligt tilldelat Hans Exell. m. m. Grefwe **Metternich-Winneburg** medborgarrätt i Steyermark och upptagit honom samt hans efterkommande till Herrar och Landtdagsfullmäktige i Steyermark."

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko, prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i morgon Onsd. d. 20 Januari, Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Balettmästaren Deland. Spekt. börjar kl. half 7 och slutas omkring kl. 10 e. m. Onsdags-Abonnementerne varda gällande.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 15.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 20 Januari 1813.

Utländsk Litteratur.

Recherches, expériences et observations physiologiques sur l'homme dans l'état de somnambulisme naturel et dans le somnambulisme provoqué par l'acte magnétique; par A. M. J. Chastenet de Puységur, ancien officier-général d'artillerie. Un vol. in 8:o. Paris 1811. (Fysiologiska undersökningar, rön och iakttagander öfwer menniskan, så wäl i tillståndet af den naturliga Somnambulismen, som i det af magnetiska akten tillwägabragta, m. m.).

Åtskilliga Naturforskare hafwa trott, att det alltid är samma summa af rörelse i werldssystemet; men man skulle, som jag tycker, med mera witthet kunna säga, att det alltid är samma summa af wantro i werlden. Hwad gör det om en willfarelse är dotter af okunnigheten, eller af den falska kunskapen, eller af en i oordning bragt inbillning? Från den stund den har sina sekteriska anhängare, sina förgudare, sina swärmare, inträder den på Superstitionens gebit; och denna, alltid en tolerant drottning, antager alla systemer, alla theorier; ty hon wärderar sina undersåtare, ej efter deras karakter, utan efter deras antal. Om förnuftet eröfrar något ifrån henne på en sida, gör det snart några uppoffringar åt henne på en annan; om wettenskapen beröfwar henne en provins, gifwer den henne stundom ett helt land i stället. Således kan man säga, att Superstitionens rike alltid har samma widd, ehuru det ej alltid består af samma territorium.

Det är högst anmärkningswärdt, att de århundraden då wettenskaperna bliswit idkade med mesta framgång, äfwen frambragt de orimligaste systemer, de däraktigaste theorier, de oförnuftigaste begrepp. Det är under deßa tider af sinnenas gäsning som widskeppelsen gör eröfringar på sjelfwa wettenskapens område; man ser nästan alltid en gammal willfarelse åter uppstå jemte en ny sanning. Kunskapens fackla, lik de irrbloß som bedraga wandraren, upplyser oß ofta endast för att förwilla oß, och, i det hon låter oß beskrifwa en krokig linie när wi tro oß följa en rät, förer hon oß tillbaka till okunnigheten, som, utan att hafwa gått ur stället, är lika långt kommen som wi sjelfwa. Aldrig har man gjort flera

upptäckter, aldrig har mensklige förståndet warit mera öfwadt, mera werksamt, mera dristigt, än emot slutet af sistförflutna århundrade; och, tack ware detta nya ljus, wi hafwa tid efter annan haft bewis derpå, att man kan framkalla de dödas wälnader; att wåra dygder och laster bero af en liten modifikation i en liten organ uti wår kropp; att Gud är ingenting annat än en kemisk sammansättning; att en Magnetisörs finger kan bota alla sjukdomar; ändteligen, att en Somnambul kan läsa i det tillkommande, och, wida större än de heliga skrifternas profeter, förutsäga, ej allenast en händelse med alla sina omständigheter, utan äfwen med samma ofelbarhet, månaden, timmen och minuten när den skall inträffa.

Ganska lärda böcker hafwa demonstrerat de fyra första af deßa sanningar; jag will sysselsätta mig med det arbete, som bewisar de twenne sista. Ordet sanning, som jag här nyttjar, torde synas högst owanligt: men huru will man att jag skall kalla de sattser, som deras författare påstå sig hafwa bewisat, som äro grundade på tusentals facta, bewisade af en tusenfaldig erfarenhet, bekräftade af tusen ojäfaktiga wittnen? De äro således sanningar; men en ännu mera owederfäglig sanning är den, att inbillningen är den galna delen af mensklige förnuftet.

Härmed må förhåfrigt wara huru som helst, men den bok jag will omtala, erbjuder en blanning af så förunderliga och så barnsliga saker, af så grundliga resonementer och så orimliga argumenter, af så sanna demonstrationer och så falska resultat, af så owederfägliga facta och emot fysiken och förnuftet så stridande werkningar; den framställer en theori, så sannolik, så löjlig, så oroande, så orimlig, så wäl resonerad, så däraktig, så nyttig och så farlig, att den skall skaka de mest otrognas scepticism, och komma äfwen de lättrognaste att le af medlidande, men twinga dem alla till uppmärksamhet och kanske förtjena deras deltagande.

Den magnetiska Somnambulismen kan ej wara likgiltig, från hwad synpunkt man än må betrakta den: om deß underwerk äro sanna, då har menniskan aldrig giort en wackrare upptäckt; om de äro falska, förutsatta, eller blott skenbara, kunna de åtminstone göra intryck på swaga menniskors inbillning, bringa ett wacklande förnuft i oordning, och skicka otaliga rekryter till dårhusen. Den intreßerar således de lärda, moralisterna och hela samhället, emedan den är ett gift, om den ej är en helsodryck, och kan göra narrar, om den ej gör profeter.

Jag will beskrifwa den magnetiska aktens föregifna werkningar, och man skall medgifwa, att jag ingenting öfwerdrifwit i inledningen till denna artikel.

När en sjuk blifwit på behörigt sätt och efter den föreskrifna formen magnetiserad, insumrar han mer eller mindre snart; hans ögon tillslutas, han faller i en magnetisk sömn, mycket olik den naturliga. Från detta ögonblick är han skild och afsöndrad från hela naturen; men, sluten inom sig sjelf, erhåller han ett inre sinne oändligt fullkomligare än de, hwaraf han betjente sig under sitt wakande tillstånd. Han står ej mera i något förhållande till de yttre föremålen, undantagande till den person som magnetiserar honom. Man kan bredwid honom göra så mycket buller man behagar, upptända eld, ljus, kringsprida lukt; han känner ingenting. Blott hans magnetisör står med honom i gemenskap, och kan efter behag låta flera personer deri deltaga. Han var ett sådant wälde öfwer

Somnambulen, att ej allenast hans röst, utan äfven hans tanke werkar på den sista; han talar till honom, man swarar; han befaller, man lyder, och man lyder blott honom, man hör blott honom, man har ej sinnen, ej intuition, ej prévision för någon annan än honom.

(Fortsättn. e. a. g.)

Utdrag af ett Bref från en Resande.

(Insändt).

"På en resa genom en stor del af Westergöthland och Bohuslän, som jag under Julhelgen företagit, fann jag wid alla byar och bondgårdar en stång uppreft, med en stor halmkärfwa i toppen, såsom en tribut åt foglarna. Jag frågade min skjutsbonde, om den war uttröskad, men han swarade, att der då ingenting skulle finnas till foglarnas föda. Jag drog af detta swar den lyckliga förmodan, att mißwerten ej warit så stor som man föreställer sig och att förbudet mot Brännwinsbränningen, i förening med den omsorg Regeringen tar att förse landet med ärter och annan Spannmål från England och Ryßland skall rädda Sverige så wäl från hungersnöd som från den kraftlöshet och nedslagenhet som en allmän brist annars utbreder och från hwilka ett land har så swårt att repa sig.

Jag har på flera ställen af min resa sett ett annat mindre oskyldigt bruk, än det nyßnämda, det att man wid dörren af alla Brudgums uppreser twenne afbarkade granar, så långa som man kan finna. Det wore bättre, synes mig, att man införde här samma bruk som i Danmark wid dylika tillfällen, att plantera fruktträd, hwaraf Sverige har mycket mera behof, och hwaraf det unga paret i framtiden sjelf skulle hafwa nytta."

Bref, som ytterligare upplysa tillståndet i Franska armén wid deß reträtt från Moskau, tagna från en Fransk Kurir.

(Fortsättning.)

Herr Drouet till Sr Legeard, dat. Moskau d. 15 Oktober.

Wi skola flytta höggwarteret till Kaluga; man begifwer sig snart härifrån; ännu fyrtie mil, och wi äro i ett sydligt klimat. Huru skulle det blifwa med oß, om der wore som här! då skola wi dö af elände. När ni får weta wårt tillstånd, wåra lidanden, wåra behof, wåra sjukdomar, så skall ni ej kunna begripa huru jag kunnat hålla ut.

Man talar om fred. Man kan swårligen fortsätta kriget wintertiden; ännu swårare är det att då finna underhåll för armén. Wi äro alltför långt från det goda Preußiska Landet. Det, hwari wi nu befinna oß, har alldeles inga ressourcer: wi äro här alla de enda Fransmän. Leswe hoppet om fred!

Herr Daurxon till sin Fru, dat. Moskau d. 15 Okt.

Jag försäkrar dig, att jag har tusen orsaker att wara mißnöjd med min tjenst och min ställning. Batalien wid Moskwa har ej haft det resultat, som wi

hoppades; och förrän wi kunna återwända till Frankrike, hotas wi af många olyckor och af elände. Innan Ryßarna wilja underhandla med oß, wilja de först se om wi äfwen triumfera öfwer deras hårda klimat. * * *

Prinsen af Neufchatel till General Hogendorp, dat. Moskau d. 15 Okt.

Hr Pascal, Kommißarie wid Brödförråderna, har begifwit sig från Witepsk för att återwända till Frankrike, utan att dertill ha permißion. Gif nödiga befallningar att han arresteras och föres till Höggwarteret.

Auditören wid Stats-Rådet Beyle till Intendenterna i Witepsk och Mohilew, dat. Moskau d. 15 Oktober.

Jag har fått befallning att i Smolensk uppköpa och formera ofanteliga förråder; — Jag har gjort allt hwad wördnaden tillåtit mig för att undandraga mig detta förtroende. Det är ett ögonblicks göromål, tror man. Ni, som känner menniskorna, Ni wet att ingenting sker snart nog för den affär, hwarom man talar hela dagen. Man fordrar underwerk. Jag fruktar också, att sådana behöfwas, om man skall förmå lewerantörerna att aflemna mjöl till Magasinerna i Smolensk till 6 eller 7 francs per Quintal.

Öfwer-Post-Direktören Dornan till Grefwe De la Valette, General-Post-Direktör i Paris. dat. Moskau d. 14 Oktober.

Jag har den åran att underrätta er, att Hs Ex. Gref. Daru och General-Intendenten gifwit mig tillkänna, att, efter Hans Majts befallning, önskade de att jag öppnar alla Bref, som paßera min Bureau och meddelar dem, som till sitt innehåll skulle kunna förtjena Regeringens uppmärksamhet.

Circulaire från Prinsen af Neufchatel till Marskalken Augereau och General-Gouvernörerna i Danzig, Königsberg och Warschau, dat. Moskau d. 16 Oktober.

Det synes som skulle de Ordres jag expedierat d. 4 September rörande Kurirer och innehafware af Paß till fremmande länder blifwit på olika sätt förstådda. Ministern för Utrikes Ärenderna beklagar sig öfwer de olägenheter, som deraf uppkomma, han anför äfwen, att genom en oriktig tillämpning af denna Ordres, en af hans Tjenstemän på wägen till Frankrike blifwit arresterad i Erfurt ända till deß man hunnit förwiß sig om att han icke förde några depecher. Meningen af mina ordres af d. 4 är: att man ej skall låta paßera, hwarken Kurir eller Agent eller Minister från fremmande makter, som ämnar sig åt Provinser, hwilka innehafwas af fienden med hwad paß de än må wara försedda, så framt icke en ordres af mig är bifogad deras paß. I annat fall böra de fasttagas och deras depecher skickas till Höggwarteret. Så måste man förstå och werkställa deßa ordres, och icke gifwa dem en utsträckning som kan föranleda till Utrikes Ministerns klagomål.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 16.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 21 Januari 1813.

Helsingborg d. 14 Januari 1813.

En i dag hitkommen Dansk har lemnat oß följande underrättelse, som wi skynda oß att meddela:

I går utkom i Köpenhamn en Kongl. Förordning angående Myntwäsendet i Danmark; en Riksbank skall inrättas, som garanteras af alla fastigheter i Riket. Från den 1:sta nästkommande Februari inlöses 6 Riksdaler Danskt courant med En Riksdaler Banko, hwaraf twå utgöra en N:d. Hamb. B:ko. En allmän förwirring och oreda råder på Börsen, i följd af denna nya Författning.

Utländsk Litteratur.

Recherches, expériences et observations physiologiques sur l'homme dans l'état de somnambulisme naturel et dans le somnambulisme provoqué par l'acte magnétique; par A. M. J. Chastenet de Puységur, ancien officier-général d'artillerie.

(Forts. fr. N:o 15).

Detta är redan högst utomordentligt, men ändå ej allt. Somnambulen ser hela sitt inre, hela organisationen af sin kropp; han känner stället, naturen, styrkan af sin sjukdom och deß orsak; han förutser deß följder, gång, fenomener, upplösning; han föreskrifwer alla tjenliga läkemedel; och i naturens tre riken gifwes ingen substans, som undfaller hans inre sinne, så framt densamma är nödwändig till hans återställande. Somnambulen, af hwilketdera könet som helst, ser och känner likwäl det inre hos en annan sjuk, om magnetismen sätter dem i gemenskap med hwarandra; han åtskiljer då i denna andra persons organisation orsakerna, naturen och den tillkommande waraktigheten af de plägor denna lider; han föreskrifwer alltid säkra botemedel; och bestämmer ofelbart sjukdomens gång, framsteg, kriser, oordentligheter och slut, samt nämner för hwarje epok de kurer, som äro tjenliga för olika grader och olika omständigheter.

Men är det efter en lång och mogen öfwerläggning Somnambulen dömmer och profeterar med så mycken wißhet? Nej: Så snart magnetisören har talt, har Somnambulen sett; så snart han sett, har han dömt; så snart han dömt, fullbordas allt efter hans spådom. När blir ni frisk? frågar man honom. — Den 10 Juli. — När får ni er krisis? — Den 23 Maj. Hwad timme? — Kl. 7 på morgonen. — Huru länge räcker den? — Tre timmar; sedan i tjugutwå minuter; sedan en annan krisis af fyra timmar; sedan ro i tjugutwå minuter, en nödwändig hwila som naturen tager för att bereda sig att utstå de grufliga plågor åt hwilka hon öfwerlemnas under den sista krisis, som blir allmän. Deßa swar och tusende andra af samma slag göras genast: warde ljus har ej kunnat frambringa en mera hastig werkan.

Är det en kunnig, snillrik, lärd Somnambule som dömmer så fundt, så hastigt och så ofelbart? Nej: en Mamsell de Buzancy, en taftäckare, en hofslagare, en bonde, en sjuk från hospitalet i Soissons och en domestik hos Madame de Genlis, blifwa, i detta tillstånd, läkare som äro sjelfwa Hippokrates och Eskulap wida öfwerlägsna. Utom det att de framför alla andra läkare hafwa det företrädet att alltid se riktigt, förskrifwa riktigt och spå riktigt, hafwa de kanske ett annat ännu mera undranswärdt, det att sins emellan alltid wara ense. Sålunda skulle aldrig Hr Gay, i Somnambulismens tillstånd, angripa Hr Portal för en föreläsning, som han ordinerat sedan han låtit magnetisera sig. Man finner häraf huru mycket läkare skulle winna i anseende, om de höllo sina rådplägningar blott i egenskap af Somnambuler.

Kanhända äro deßa förutsägelser inskränkta inom en alltför kort tid för att man deraf skulle kunna sluta till hwad som skall följa efter det werkliga sjukdomstillståndet? Nej, epokernas aflägsenhet har ingen inflytelse på den större eller minde wißheten i Somnambulens förutseende. Den ena säger i Februari allt hwad som skall hända i Maj; den andra upptäcker i December alla pathologiska fenomener under det följande året.

Twiflar Ni på deßa facta? Sedan trettie år förnyas de alla dagar; oförwitliga, kunniga och oegennyttiga personer bewittna dem; de äro berättade i en samling af Hr de Puységur, hwars heder, redlighet och seder aflägsna all mißtanke af swek, hwars förstånd, kunskaper och omdöme upphäfwa all förmodan af lättrohet. Han har ej begärt att man skall tro honom på sina ord, ehuru hans karakter och hans anseende dertill berättiga honom; men han har underrättat de otrogna om de magnetiska Somnambulernas förutsägelser; han har skrifwit till dem långt förut på hwad tid fenomenerna skulle inträffa; han har sagt: Kom och se! Man har kommit, man har sett; och äfwen medan man ännu twiflat, har man blifwit twingad att erkänna, det sjelfwa facta förefallit såsom de blifwit förutsagda, både i anseende till tiden och sättet. Han tillägger: "Om jag under de trettie åren jag observerat dem (Somnambulerna), hade sett, jag will ej säga tie, utan en enda som en gång bedragit sig i hwad som honom angått, skulle jag nu ej sätta tro dertill i något affeende." Och under det man fortfar att läsa, finner man att de ej heller bedraga sig om de personers sjukdomar, med hwilka man sätter dem i gemenskap, emedan Hr de Puységur sjelf har haft till läkare en hofslagarehustru, och gjort hundrade undranswärda kurer genom Somnambulernas råd och ordinationer.

Efter så många mirakler war det naturligt att man sökte att utforska deras orsak, och att förena de magnetiska fenomenerna med fysikens och sunda förnuftets lagar. För att komma till detta resultat, har man rådfrågat gamla och nya filosofer, hwilka till större delen medgifwit möjligheten deraf och äfwen förutseendets werklighet i wisa fall; och i de berömdaste naturkunnigas werk har man fått kännedomen, eller åtminstone skymten af en werkande orsak, af ett fluidum, eller af någon substans som liknade det magnetiska fluidum. Allt hwad jag kunnat begripa i denna metafysik, är, att den orsak som åstadkommer så många underwerk, skulle tilläfwentyrs kunna wara denna element-princip, detta Hr de Bandrevilles *) immateriella wärme (calorique), Spinozas materiella Gud, Pythagoreernas universella själ. Hr de Puységur nämner werkeligen Somnambuler, som hafwa fett en subtil hwit materia, hwilken genomtränger alla kroppar med ganska fina trådar, hwarigenom en gemenskap uppkommer mellan de magnetiska Somnambulerna. Skulle wäl detta wara Hr Azaïs Fluide Stellaire? Jag öfwerlemnar detta att undersökas af dem som känna sig dertill äga mog skarpsinnighet. Litwäl förundrar det mig, att Hr de Puységur, som citerar så många gamla auktorer, ej tänkt på Virgilii werser, hwilka så wäl uttrycka Pythagoreernas tanka om den universella själen. Jag will afskrifwa dem, och man skall finna att de äro en karakteristisk öfwerskrift till alla afhandlingar om Element-principen.

Principio coelum ac terras, camposque liquentes,
Lucentemque globum lunæ, titaniaque astra,
Spiritus intus alit; totamque infusa per artus
Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.

Jag skall snart meddela mina läsare några af de utomordentliga och öfwernaturliga facta, som berättas och bestyrkas af Författaren. Jag skall ej hafwa den djerfheten att undersöka, emedan Hr de P. blott tillägger de lärda denna rättighet (hwilka imedlertid ej bewärdiga Somnambulismen med någon undersökning); jag skall endast tillåta mig att anföra några motsägelser, några falska följder af en ganska twifwelaktig princip; men jag önskar imedlertid ganska upprifttigt, att det förunderliga medel, som botar alla sjukdomar, äfwen måtte bota oss för döden; ty jag är mycket nyfiken att weta hwad man efter fem eller sex hundrade år skall säga om Somnambulismen.

(Forts. e. a. g.)

Herr N. N.

"Han brott på brott begår och falska eder swär
"Hör några plåtars winst. — Det obegripligt är,
"Att icke brottslingen för efterräkning darrar!"
Du ju Auktioner sett: — Krediten mången narrar.

---

*) Författare till ett arbete, kalladt: du Feu considéré dans l'homme et dans l'univers; en kurjös bok, hwari mycket talas om Somnambulismen, men hwilken ej nämnes af Hr Puységur.

West-Indiska Importen till Europa.

Engelska Westindien gaf år 1787 (följaktligen utom Trinidad) 2,002,758 centn. socker, hwars wärde steg till 3,267,545 p. st. och 5,270,496 ga. oner rom, till ett wärde af 493,558 p. st. År 1801 gaf Trinidad deßutom 69,551 centn. — Franska öarna gåfwo år 1791: 1) St. Domingo 630,000 centn. 2) Martinique 244,438 centn. 3) Guadeloupe 188,386 och jemte de dertill hörande öarna les Saintes och Marie Galante emot 300,000 centn. 4) St. Lucie skall hafwa lewererat för 15 mill. Livres socker, men hwilken uppgift oförridigt är för hög; tu swårligen torde man kunna antaga öfwer 200,000 centn. — Spanska öarna gåfwo: 1) Cuba efter St. Domingos förfall 600,000, ja till 1 mill centn. 2) Porto-Rico öfwer 4000 centn. — Danska öarna: 1) St. Croix 150,000 centn. 2) St. Jean och St. Thomas öfwer 4000 centn. — Holländska Kolonierna: 1) St Eustache efter den minsta uppgiften 89,500 centn. 2) Curaçao 9,500 centn. 3) Surinam 101,275 centn. 4) Berbice och Essequebo, det förra 2000 och det senare 9000 centn. — Deßutom lefwererades mycket socker t. e. af öfwer en half million centn., ön Java, Bengalen ꝛc. Man kan således antaga, att summan af sockret beständigt steg öfwer 7 millioner centn. — Före franska revolutionen infördes från Westindien öfwer 930,000 centn. kaffe, och hela införseln från begge Indierna steg till något öfwer 1 mill centn. — hela afkastningen af engelska Westindien war före år 1790 öfwer 37 millioner R:d; af det franska öfwer 46 mill. R:d; af det Spanska öfwer 5 mill. R:d; af det Danska 1 och en half mill. R:d; af det Holländska öfwer 8 mill. R:d. Öfwerhufwudet kan hela wärdet af alla waror, som Europa erhöll från Westindien, lätt skattas till 110 mill. R:d.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko, prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens årfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i H:rr Utters & Comp:s Boklåda.

Till salu finnes:

I Utters & Comp. Boklåda några kompletta Årgångar af denna Tidning, eller Årg. 1809 1 R:d. 32 ß. Årg. 1810 med alla Bihangen, bestående af H. K. H. Kronprinsens Bref till H. M. Konungen; framl. Hans Ex. f. d. Riksmarsk. Grefwe Axel Fersens Bref till s. d. Konungen m. m. 4 Rd. 32. ß. Årg. 1811, 4 Rd. Årg. 1812, 4 Rd.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i morgon Fred. d. 22 Januari, Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Balettmästaren Deland. Spekt. börjar kl. halt till 7 och slutas omkring kl. 10 e. m. MåndagsAbonnementerne gälla för dagen.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 17.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 22 Januari 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, piff paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 13).

Men ingen lycka njutes här i dödligheten oblandad, så äfwen mina föräldrars. Den nya Titeln hade förskaffat dem många afundsmän, som ingalunda minskades genom det nya Rufhället, hwilket man utspridde, att de köpt för Tosingtorps agnar. Min far anmärkte wäl, att Herrar Inspektorer, som utspridde detta rykte, ej togo de egendomar de köpte så långt ut i ändan af Herrgårds-saxen, och att de derföre med skäl woro förargade på honom, som, genom en klok hushållning, långsamt samlat sin lilla förmögenhet. Detta oroade honom icke, så mycket mindre som Grefwen kände hans redlighet, — sedan flera fekler en medfödd dygd i den Fuselbrennerska slägten. Men hwad som djupt smärtade honom, det war den omständigheten, att bönderna ej kunde uttala hans nya Titel, utan kallade honom Ök-å-möj-Intendent i stället för Ökonomi-Intendent, som wille på wanlig swenska säga Säst- och Gödsel-Intendent. Ehuru i sjelfwa werket ingenting kunde inwändas emot denna öfwersättning af ordet ökonomi, hwarken i allmänhet eller i min fars titel, älskade han den dock icke, emedan han i allmänhet ej älskade fria öfwersättningar allt sedan han sjelf i sina pojk-år fått handplagg för sådana. Han fann också, att han knappt kunde inkomma i ett sällskap, förr än alla blefwo wid godt lynne, begynte småskratta och Ök-å-möj-Intendenten paßerade ur den ena munnen i den andra. Det ges ingenting som werkar så förskräckligt, som det löjliga, på en menniska, som ej är narr — (ty omkring honom kan en werld ramla af skratt — han står orörlig). Min far, en ganska aktad och aktningswärd man, förlorade ifrån detta ögonblick all sin fordna munterhet, for aldrig till grannarna icke ens till kyrkan, såg ingen menniska hos sig, inneslöt sig i sin kammare, når Pompe skälde för fremmande, och befallte sina drängar att

kalla sig rätt och slätt som i tretti år förut, Hr Spektor. Han skref äfwen till Grefwen och bad honom i de enträgnaste ordalag, att han wille af Gunst och Nåde utwerka honom såsom den der ingenting ondt gjort, befrielse från Ekonomi-Intendents-Titeln, men Grefwen swarade alltid ganska kort på hans långa bref: Ni är en narr, min kära Fuselbrenner.

Jag hade imedlertid blifwit tjuge år gammal, utan att man tänkt på något Vitæ genus för mig. Sjelf hade jag ej fårdeles tänkt derpå. Min ställning war den aldralyckligaste. Sedan mina föräldrar flyttat till Rusthållet Styffelbo, hade de gjort mig till disponent af sitt lilla hemman i Prostgårdens grannskap. Denna landthushållning gaf mig en angenäm sysselsättning utan att helt och hållit upptaga min tid, som delades imellan mina böcker, Prosthuset och mina föräldrar. Imellertid yrkade Prosten Torrberg, som i mina rim och hexametrer funnit mycket snille, att jag skulle wälja Lärda Ståndet, utmärka mig genom mina skrifter och sålunda stiga opp till hedersställen i samhället. Men min far war ej af hans mening. "Wanligen, sade min far, hungra inga så mycket här i landet, som de, hwilka åtaga sig att förja för sina medborgares moratiska föda. Huru tackas, huru belönas de deßutom? Jag skulle således tillskyrka, att han aldrig skrifwer, utan för sitt enskilta eller någon mycket god wäns nöje. Den, som för sådant äfwen skulle äga stora Natursgåfwor, gör bäst i att här i Swerige egna sig åt något mindre otacksamt och anspråksfullt yrke. Jag tror, jag, som det står i Paul och Virginie, "att man i allmänhet gör Stat och mensklighet mera gagn, om man fördubblar skörden af sin fäderneteg, än om man producerar ett helt bibliothek". Nej, han är mitt enda barn, han skall bli, som jag, Rusthållare på Styffelbo; det gifwas hos oß så många oförståndiga fäder, som för att få den åran att se sina söner icke blifwa hwad de sjelfwa äro — hederliga, nyttiga, men obemärkta samhällsmedlemmar, efter att hafwa uppoffrat sin och sina öfriga barns lilla förmögenhet på deras uppfostran, nu se dem, med sina många wetenskaper, tigga konditioner i Tidningarna, eller der, genom det nonsens de skrifwa, fästa åtlöjet wid ett i en mindre krets högaktadt namn, att det wål också bör gifwas en far i Swerige af mitt stånd, som ej skäms för att låta sin son blifwa hwad han sjelf är. "Men den civila wägen," inföll Kronobefallningsmannen, Aßeßor Grip, . . . Ja, den är afundswärd — de granna uniformerna — guldet på rocken och hungern i magen — nej, jag tackar ödmjukast. Min Knoblauch skall icke öka antalet af lyckssökare; icke genom springande i trappor och fjäsk för högt förnäma framsparkas till syßlor och embeten, som han ej kan fylla, till prejudice för gamla förtjenta män, han skall icke heller öka antalet af exspekterande och kopierande extraordinarier och imedlertid förtära sitt lilla arf, för att sedermera, wid en obetydlig lön, antingen swälta eller sälja till den mestbjudande sina medborgares wälfärd. Kort och godt, han skall bli Landtbrukare, Bonde som jag, om han annars will följa mitt råd, men han skall bli det utan fara att, som jag, stämplas af en löjlig tittel: han skall bli sin egen herre; man gagnar wål icke mindre sitt Land, — man är, hoppas jag, icke mindre god patriot, derföre att man ej blottställer sig för att i deß tjenst blifwa venal och löjlig."

Jag wißte nu hwar Gubben war hemma. Ty så snart han kom ihåg sin Tittel blandade sig strax någon stränghet i hans reflexioner. Imedlertid hade min Mor

gerna welat se mig så grann, som unga Ygdrasillklöf, Häradsskrifwarns son, som förleden Sommar helsade på oß från Stockholm, der han nyligen blifwit Kopist utan lön, (och som wi ej fingo skjutsa förbi Gästgifwaregården twenne stenkast ifrån oß blott för det att han skulle få skrifwa Kongl. Sekreterare i Dagboken) och hwars far nyligen måst med Hustru och flera Barn gå ifrån sin sista egendom för att betala den förnäma Sonens skulder. Men då min mor erinrade sig, att för en så stor lycka fordrades flera års wistande wid Akademien, wågade hon ej nämna ett ord derom åt min far.

Min fars plan för min framtid öfwerensstämde till alla delar med min önskan. Bene qui latuit, bene vixit *) hade jag hört sägas af så många och sett följas af ingen, att jag inom mig beslutit, att försöka om det werkligen icke dugde till annat än ordstäf.

"Mor, sade min far en dag till min mor," wår kära Knoblauch måste göra en resa till Stockholm för att se Stora Werlden: Jag will ej att han skall bli en stufgris och en Bokmal; han måste ut och se sig omkring litet. Det kostar, det är sant; men det får ej hjelpa: det är alldeles nödwändigt för en yngling, han må wara af hwad stånd som helst. Man blir på rama Bondlandet så lätt en Tölp, och det will jag ej att han skall blifwa. Wi ha nu September. I slutet af Månaden kan han wara i Stockholm, och till Jul hemma igen. På Tre månar kan han hinna att bese Stockholm och förwärfwa så mycket kännedom af werlden som han behöfwer för att kunna med anständighet skicka sig på Styffelbo.

Ingen kunde wara gladare än jag åt detta förslag. Efter förloppet af de 14 dagar, som min mor utbett sig för matsäckens tillagande, och nödiga småsakers iordningsättande, framdrogs d. 15 fistled. September, under mycken ömsesidig gråt, den röda kaleschen med skaggs-fodret, som skulle blifwa min reswagn, hwilken fullstoppades med matwaror och buteljer. Jag, som brann af otålighet att få se den Stora Werlden, jag tyckte, att jag ingenting skulle behöfwa af allt det, som medfördes från Styffelbo — icke ens de stekta kalkonerna. Men min mor, som kände den lilla werlden mycket wäl, beswarade alla mina inwändningar med ett torrt: du behöfwer det nog; man skall något åta på en så lång resa.

Min far wille följa mig till nästa Gästgifwaregård, (wi bodde wid den sena). Som Drängarne woro sysselsatta med den sena skörden, och Jeppa skulle wara min Kusk, Kammartjenare och Jägare under min långwåga resa, beslöt min Far att rida, för att sjelf föra hästen fram och tillbaka. Men som jag ej kunde förlika mig med den tanken att se min far rida wid sidan af min wagn utan att kunna efter begwämlighet språka med honom, föreslog jag skjutsbonden, att endast spänna ena hästen för wagnen, och låta mig rida på den andra, hwilket bifölls, emot ett par supar. Den största förlägenhet derwid war, att i hela huset ej fanns mer än ett par sporrar, som min far wille öfwerlemna åt mig, emedan han sade att det ej gick an för en ung Herre, som skulle resa till Stockholm att rida utan sporrar. Jag åter, som kände att gula stoet alltförmål behöfde dem, wille att min far skulle behålla dem. Slutligen, och som afsigten war att wi begge skulle komma antingen lika fort eller lika långsamt för att alltid kunna wara bredwid hwarandra, föreslog jag att wi skulle dela sporrarna och rida med hwars sin, e-

*) Den som lefwat obemärkt, har lefwat lycklig.

medan jag trodde mig ha gjort samma rön som Hudibras, att om man kommer fort med den ena sidan af häften så skall nog den andra följa med. Detta förslag antogs och mitt rön besannades fullkomligen.

(Forts. e. a. g.)

State-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från:

Frankrike. Paris d. 3 Januari. Efter de wanliga lyckönskningsceremonierna d. 1, föreställdes H. M. Kejsaren äfwen den nyligen hit ankomne Österrikiske General-Löitnanten Grefwe Bubna.

Österrike. Wien d. 30 Dec. Den wanliga stora Hof-Galan d. 1 Januari har blifwit uppskjuten till d. 12. F. d. Ryska Keiserliga Ambassadören i Paris, Furst Kuyakin, wistas här såsom privat man. Furst Josef Poniatowski, hwars häst störtade under honom, erhöll derigenom en ledwridning, under hwars återställande han öfwerlemnade sitt befäl åt General Zahonczek, som få dagar derpå förlorade ett ben, och dog af sin bleßur. Wåra Tidningar innehålla Freds-Traktaten imellan Ryßland och England, afslutad i Örebro d. 18 Juli 1812 å de Höga Makternas wägnar af Deras Plenipotentiärer wid Swenska Hofwet, Hrr P. van Suchtelen, General-Ingeniör, General-Qwartermästare, Riddare af alla Kejserl. Ryska Orden, samt af S:t Joh. af Jerusalem, och Hr Edward Thornton, Esquire.

Saxen. Säkra underrättelser från Berlin innehålla att Armén, som genom den stränga kölden, hwarpå den ej war beredd, lidit betydliga förluster, dragit sig tillbaka bakom Niemen.

England. Monitören meddelar, under rubriken London, följande: „Ryßland och England kunna ej återgifwa Holland, Hamburg, Toskana, Rom, Neapel och andra med Frankrike förenade Länder sin förra sjelfständighet. Men de kunna göra mycket, och ögonblicket är dem gynnande. Ryßland har wisat, att det har reßourcer och några stridskrafter. Om således Ryßland och England nu kunna förena sig i sina afsigter, och deßa icke äro utswäfwande och outförbara, så kunna deßa Makter förskaffa sig sjelfwa och Spanien och Portugall och alla Makter i Europa, som äro oberoende af Frankrike, en säker fred.“

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler Bko, prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 18.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 23 Januari 1813.

Tarfligheten.

(Insändt. *)

Dig, som på Landsbygden, i Stad och Hof,
Sett dina dyrkare med åren flydda,
Dig, Tarflighet! jag sjunger. Må ditt lof
Beständigt ljuda från min låga hydda.
Det war en tid då man, i Manhems bygd,
Wäl mindre fin, men mera god kanhända,
Enfaldigt ansåg dig, förglömda dygd!
Förnämst bland dygder, som då woro kända.
Hos Bonden och hos den förnämste Drott
Du kallades att reda till kalasen,
Och deras mjöd ur hornet war så godt,
Som wär dragon ur de förgyldta glasen.
Du lärde sielfwa Grefwen göra gagn,
Som föga kände börd och komplimenter
Och hade inga sluntar på sin wagn
Med rang och wärdighet utaf betjenter.
Af lysande galoner guldbetäckt,
Drog ingen Swithiods hielte ut den tiden,
Men slogs ändå — hwad tyckes? — lika käckt,
Och kom som segerwinnare ur striden.
Ja, läsare! den sanningen är ren
Hur mycket man ock mot densamma larmar,
Att man förlät sig då på sina ben
Wäst mycket mindre än på sina armar.
Hwar ungersven gick då (som nu wårt pack)

*) Utg. fullgöra med nöje Insändarens önskan i afseende på detta poem, ehuru det redan finnes tryckt, emedan de i förwäg äro förwißade om Författarens bifall dertill.

Med wallmar klädd i sickfwasse Upsala
Och hade ingen dyrbar Engelsk frack
Att låra kreditorerne betala.
Sektern (om något dylikt djur då fans)
Beständigt åt sig mått, — ty inga baler
Och inga täta pickenickers-dans
I förhand tömde ut hans små qwartaler.
Wid sådan satt den sköna Landets mö,
Så oskuldsfull och menlös som en dufwa,
Och tog ej (för att slippa hastigt dö)
Just Doktorn till sig, hwar gång hon fick snufwa.
Att noggrant skåda sig från topp till tå,
Hon stod ej halfwa dagen för en spegel,
Ty ingen fiskbens-gorge man brukte då
Att höja och att sänka à la regle.
Så tarflig och så bondsk, som hon än war,
Hon icke desto mindre hade gracer,
Dem man bemödar sig i wåra dar
Att remplacera — genom tyll och gazer.

Men, säger dagens hjelte stursk och fräckt,
Den här, så högt besjungna Tarfligheten
Är den ej, — wåra fäder i respekt, —
En digtad drömbild blott af Herr poeten;
Hwar tid har sina moder och sitt stick:
Man lemna bör den fordna all sin heder,
Men bättre war man ej, för det man gick
I kläder, lika grofwa med ens seder,
Och åt och drack blott hwad i landet fans,
I smak knapt skild från bröder kreaturen.
Nej wåra tiders finhet, luxe och glans,
Wist åro enligare med naturen.

Så talar dåren: kanske har han rätt!
O! gråt då du, som äger än ett hjerta,
Ett ädelt, patriotiskt tänkesätt
Och ser ditt fosterlands förfall med smärta;
Men trösta dig! en Furste, manligt god,
Som ärft med namnet Carl i wåra bygder
Den Elftes sparsamhet, — den Tolftes mod,
Den Trettondes besjungna, milda dygder,
Skall, för sitt nya fosterlands lycksalighet,
Med faderlig och trogen omsorg waka
Och åfwen kalla Göthens tarflighet
Till Swithiods fjällar än engång tillbaka.
Prins! der du sitter, i oddlig glans,

En skön och sällsam eftersyn för werlden,
Ditt tänkesätt, likt hwarje redlig mans,
Är stolt förakt för fåfängan och slården.
Ett länge skakadt, blodadt fosterland
Från utländsk yppighet och dårskap freda,
Och lär deß ödlare med egen hand
Sin bergning genom idoghet bereda.
Tro att din wilja, en gång kraftigt hörd,
Skall med förtjusning lydas utaf deßa,
Och Du skall ha att wänta än en störd
Till lagrarne som grönska kring Din hjeßa.

S—k.

Anekdoter och omdömen öfwer märkwärdiga personer i det sist förflutna Århundradet. (ur Mad. Du Deffants Bref).

D. 30 Mars, 1778.

I går afton dog Voltaire: dock man wet icke hwarken stunden eller timman. Några säga i går, andra i förrgår. Sannolikt är man ännu icke wiß på sin saf, emedan man icke wet hwar man skall göra af liket. Pastorn i St. Sulpice will ej mottaga det. Skall man sticka det till Ferney? Biskoppen i det Stift hwarunder Ferney hör, har bannlyst honom. Han har dött af en för stark dosis opium, som han tog för att döfwa sten-plågorna: jag tillägger, af ett öfwermått af berömm som för mycket skakade hans swaga maschin.

D. 7 Juni 1778. Såsom tillägg till hwad jag sagt Er om Voltaires död, nämner jag, att sedan Liket war balsameradt och begrafningen i St. Sulpice wägrad, Abbé Michnot, hans Systerson fört det till ett prebende han har i grannskapet af Troyes och der låtit begrafwa honom i Bernhardiner-Kyrkan. Han har i sitt Testamente gjort Mad. Denis till sin Universal-Arfwinge, och deßutom testamenterat till Abbé Michnot och en annan Systerson, Parlaments-Rådet de Harney 100,000 franks hwardera. Det är wanligt att Franciskanerna hålla en högtidlig Själameßa öfwer hwarje afleden Akademist; men de hafwa wägrat Voltaire en sådan. Hwar och en hämnas med de wapen han har.

I går besökte jag Mad. Denis. Det är en god, tjock fru, utan qwickhet, men af ett godt sundt förstånd. Hon talar wäl, som hon förmodeligen lärt af sin afledne Morbror. Hon är, som ni wet, hans Universal-Arfwinge, har mer än 70,000 Livres i ränta, en ansenlig Mobiliar, ett Bibliothek af 15,000 Band, nästan alla med anmärkningar och noter af Voltaires hand; detta är en dyrbar skatt, som hon kunde sälja hwar hon wille, men hon har beslutit att icke göra det. Manuskripter säger hon, att han inga efterlemnat, ty han lät alltid trycka, så fort han skref och wäntade aldrig till deß werket war färdigt.

(Forts. e. a. g.)

Lärda Nyheter.

Herrar **Utzschneider, Reichenbach** och **Fraunhofer** hafwa på Geheime-Rådet von Utzschneiders landtegendom Benediktbeurn i Bajern, för få år sedan anlagt en Inrättning för tillwerkningen af Achromatiska synglas, stora och små Perspektiver, äfwensom stora och små achromatiska Mikroskoper, hwilka, enligt kännares intygande, wida öfwerträffa de Engelska. Den Achromatiska Refraktor, som först för kort tid sedan der blef färdig, har 7 och en fjerdedels tums öppning och 9 fots brännwidd (focus) är parallaktiskt uppställd och följer genom ett urwerk stjernornas rörelser; den skall wara bestämd för en af wåra största Astronomer; ännu större, hwilka man med skäl kallar **Jette-Refraktorer**, äro i arbete. Om, hwarpå man ej twiflar, deßa lyckas, så skall Astronomien derigenom göra nya och stora framsteg. Om förträffligheten och de utomordentliga företrädena hosen sådan, men ännu större **Jette-Refraktor** från samma Institut har den snälla Astronomen **Stark** i **Augsburg** personligen öfwertygat sig.

Stats-Nyheter.

Freds-Traktat imellan H. M. Kejsaren af Ryßland och H. M. Konungen af Stora Britannien och Irland. (Se Gårdagsbladet).

1) Imellan Deras Majestäter, deras Arfwingar och Efterföljare, äfwensom imellan deras inbördes Riken och Undersåtare skall wara en sann och waraktig fred och en uppriktig och fullkomlig endrägt och wänskap, och så att från denna stund alla anledningar till mißförstånd imellan dem, skola anses bilagde och undanröjde. 2) Wänskapliga och kommerciella förhållanden imellan de båda Rikena skola å båda sidor återställas på sätt, som är wanligt imellan de Nationer, som äro hwarandra mest benägna. 3) Skulle efter nuwarande fredsslut och det goda förståndets återställande imellan de båda Makterna, någon Makt föra krig antingen emot Hans Kejserl. Maj:t eller H. M. Konungen af Stora Britannien, så förbinda sig de båda Kontraherande Monarkerna, att till sina ömsesides Rikens skydd och säkerhet förswara hwarandra. 4) De båda Höga Kontrahenterna förbehålla sig, att så snart som möjligt öfwerenskomma om allt det som kan angå deras ömsesidiga, ware sig politiska eller kommerciella intreße. 5) Närwarande Fredsfördrag skall ratificeras af de båda Höga Kontraherande Delarne och Ratifikationerna utwexlas inom sex weckor, eller om möjligt, ännu förr. Till yttermera wißo ꝛc. Örebro d. 6 (18) Juli, År efter Christi Börd Ett Tusen Åttahundra Tolf.

Suchtelen. E. Thornton.

Baron Paul von Nicolay.

Härefter följer H. M. Kejsarens Ratifikation i de wanliga termerna.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 19.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 25 Januari 1813.

Utländsk Litteratur.

Recherches, expériences et observations physiologiques sur l'homme dans l'état de somnambulisme naturel et dans le somnambulisme provoqué par l'acte magnétique; par A. M. J. Chastenet de Puységur, ancien officier-général d'artillerie.

(Forts. fr. N:o 16).

När en nyhetsmakare högtidligen förkunnar en lära, som motsäger alla antagna principer, när han gör den så populär, att de lägsta klaßer i samhället dermed kunna syßelsätta sig och tro sig kunna begripa densamma, när det nya systemet kan äga inflytande på sederna och det allmänna lugnet, då iakttaga ännu de lärda Samfunden en djup tyßnad! De wilja ingenting se, ingenting undersöka, ingenting dömma; de göra sig ingen möda för att undanröja skandalen, strida emot willfarelsen, förekomma faran; deßa samfund, för hwilka sådant likwäl borde wara en plikt, och som dertill hafwa alla medel i sina händer. Charlatanen, som borde frukta för dem, likasom nattens fogel fruktar för dagens ljus, antager en säkerhet i sin ton, som ökar narrarnas antal; han synes till och med trotsa deßa Samfund som skulle kunna göra honom förlägen, alldeles som hade man i hemlighet lofwat honom att få beskatta den allmänna lättroheten. Hwad war då stiftarens ändamål, när han förenade de lärda, för att utgöra en ansedd korporation i staten? Föreskref han dem ej det ärefulla bemödandet att fortplanta ljuset, att utrota skadliga willfarelser? Hwad gagnar det att deßa lärda upptäcka någon ny sanning, om charlataneriet, som triumferar wid deras sida, förstör hela deras arbete och hotar att återföra oß till barbariets århundraden? *)

Om imedlertid Styrelsen twingar dem till en undersökning, lyda de ogerna; de sätta hela sin omsorg i att ingenting se; än dölja de, under sken af förakt, farhågan att kompromettera sig; nu göra de en berättelse med så mycken warsamhet, att den wäcker twifwelsmål; sedan fälla de helt kallt ett omdöme så litet motiveradt, att det är detsamma som en wägran att företaga saken.

*) Som denna artikel är öfwersatt ur en Fransyß Journal, hoppas man att deßa utfall emot Lärda Samfund icke må lämpas till wåra inhemska.

Hr de Puységur måste wara wäl öfwertygad om Somnambulismens underwerk, emedan han, som jag, förebrår de lärda samfunden deras likgiltighet att undersöka de nya lärorna, och att bestrida de wådliga willfarelserna. "Äro ej, säger han, förståndets sjukdomar lika wäsentliga och mera smittsamma än kroppens? Och, om jag endast blir en andars framkallare, en spåman, en illuminat, en skälm, eller en trollkarl, derföre att jag är widskepplig, fanatisk och enthusiast; J, mina herrar lärda, som bören wara mitt förstånds läkare, boten då min widskeppelse genom eder underwisning, min fanatism genom eder upplysning, och min enthusiasm derigenom att J låten mig inse min förwillelse."

Deßa anmärkningar äro fullkomligt grundade; men när författaren uppmanar de lärda att förjaga fantomer, hexmästare och trollkarlar, kallar jag deras uppmärksamhet på Somnambulismens underwerk; ty spök- och trollhistorier hafwa ingenting mera utomordentligt än de magnetismens underwerk, som berättas af Hr de Puységur, och hwilkas werklighet han bewisar.

Jag har sagt, att en sjuk i den magnetiska somnambulismen ser hela det inre af sin egen eller en annan sjuks organisation, som är satt i förbindelse med honom; att han deri upptäcker sjukdomens orsak, natur och säte; att han genast känner det tjenliga botemedlet, att han förutsäger alla det ondas framsteg och alla förändringar som skola tillstöta, samt att han bestämmer ögonblicket för deß botande. På de tretti åren Hr de P. fortsatt sina observationer, har han ej sett en enda sjuk som bedragit sig en enda gång om ett enda factum. Jag förklarar genast att jag ingenting will bestrida af allt detta, emedan blott de lärda äro berättigade att wederlägga; men för mina läsare bör jag åtminstone utweckla hwad dylika facta förutsätta, ehuru författaren ej förklarar det.

1:o Somnambulen ser, genom sitt inre sinne, den minsta rubbning i den animala ekonomien: således, för att märka att en organisation är rubbad, är nödigt att weta hwad denna organisation skulle wara i sitt fullkomliga tillstånd. Är jag okunnig om in lfwornas läge, form, volum och färg, huru will jag då dömma om de äro eller icke äro i sitt naturliga tillstånd? En af Moliere's Medici skulle ej wara förundrad att finna lefwern på wenstra och mjelten på högra sidan; omdömet förutsätter alltid jemförelsen mellan twenne olika tillstånd: bonden eller pigan känner således, i egenskap af Somnambul, anatomien och fysiologien.

2:o Den magnetiska somnambulen ser i ett ögonblick sjukdomen, deß natur, deß säte, deß häftighet; se der pathologien.

3:o Han säger deß orsak; se der den medicinska etiologien.

4:o Han uppgifwer med säkerhet och ofelbarhet de läkemedel som äro tjenliga för ögonblicket, och alla dem som man måste nyttja i längden, allt efter sjukdomens grader, kriser och oordningar; se der en fullkomlig therapeutik.

5:o. Han ej blott ordinerar läkemedlen, han underwisar äfwen i konsten att sammansätta dem, bestämmer deras dosis, blandning och kokningens grader; han undersöker om det är bättre att gifwa Glaubers eller Epsoms salt; han råder er att ej nyttja det eller det mineraliska wattnet, emedan det är jernhaltigt, ej ett annat, emedan det är twåsaltigt, ett tredje, emedan det är swafwelsaltigt, men ordinerar Plombieres, emedan det endast har wärma; se der farmaceutik, kemi och en lycklig början till mineralogien. Huru hafwa då ej wettenskaperna, på en gång och innom ett ögonblick, gjort ett infall i den somnambulista bondens hjer-

na; Och det mest undranswärda är, att detta wackra sällskap försvinner som en legion af fantomer från det ögonblick bonden åter är waken. Den stackars karlen kan ej mera erinra sig hwarken Glaubers salt eller jern haltigt watten; han wet ej om han lider i thorax eller ventriculus; han wet ej en gång om han har det ena eller det andra.

Men detta är ej hela miraklet: Sammambulen är ej blott anatom, fysiolog och patholog, han är äfwen en trollkarl. Han säger tre, fyra och fem månader förut, sjukdomarnas alla olika tillstånd, deras framsteg, oordningar metastaser, komplikation, fenomener, slut, och allt detta på dagen, timman och minuten, utan att någonsin bedraga sig. I sanning, det är en stor trollkarl, den Somnambulen, och jag trottsar ett helt Collegium Medicum att i denna punkt motsäga mig.

Om Hr de Puységur påstår att häri ej finnes något trolleri, emedan somnambulismen endast meddelar denna egenskap relativt till sjukdomarna, att hans sjuka Somnambuler ej förutsäga något annat, och att deras inre sinne helt naturligt upplyser dem om allt, som kan wara dem nyttigt = = = så will jag slå honom med de wapen, han sjelf lemnar i mina händer. En somnambul rådfrågades för en döf yngling, som hade hufwudwärk; efter att hafwa förklarat den sjukas tillstånd, tillägger Somnambulen: Om ni ej ger noga akt på honom, skall han en wacker dag resa härifrån utan att ni wet deraf, och ni får aldrig se honom mer." „I sanning, säger Hr de Puységur, kom man och en wacker dag för att säga mig att min döfwa tagit hakarna af sina fönster, att han med tillhjelp af ett täg eller sina lakan begifwit sig ur sin kammare, och att man ej wiste hwart han tagit wägen." Författaren får slutligen weta att den döfwa gått till Dormans. Jag frågar om den förutsägelsen att han skall resa, är en medicinsk spådom? Hr Portal, Hr Corvisart, eller andra, hafwa de någonsin förutsagt, att en sjuk skulle resa till Poissy eller Pontoise, utan att någon wiste deraf? Om en läkare företog sig att säga något dylikt, skulle jag med mera säkerhet förespå, att man en wacker dag skulle se Hr Doktorn lemna sitt hemwist för att wandra direkte till Charenton *).

(Forts. e. n. g.)

Efter Grekiskan.

Ugglornas nattliga skrän förkunnar menniskan döden,
Men, Asmathäs! din sång lifwet af Ugglorna tar.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från

Frankrike. Paris d. 7 Januari. I går hade Senaten en extraordinär Sammankomst wid hwilket tillfälle Regeringens Talare förelade densamma Projekt

*) Ett Därhus i Paris, swarande emot Danwiken här i Stockholm.

till Förordningar, som H. M. Keisaren, i en i går hållen hemlig Konselj beslutat. Man är nyfiken att weta deras innehåll: man tror att de röra prorogationen af en del af Lagstiftande corpsen under närwarande Seance, och bestridda Ledamotswal. Den hade blifwit sammankallad till den 1 Februari. — De 1:sta, 8:de, 9:de, 11:te och 12:te Cohorterna af national-gardet hafwa åfwen anhållit att få afgå till stora Armén. — Engelska blad innehålla, att Keisar Napoleon skall wara ganska sjuk och Kurir-wexlingen imellan Paris och Wien ganska liflig, som man allmänt trodde wara en följd af Lord Walpoles ankomst till Wien.

Polen. Warschau d. 2 Januari. Marskalken Macdonalds Avantgarde har under General Bachelns anförande d. 28 Dec. inryckt i Tilsit, sedan den brutit sig igenom Ryska kolonnen under General Laskow, hwarwid 2 Bataljoner Ryskt Infanteri blifwit tagne till fånga. Sedermera war wid Tapiau en affair: den 3 Januari ryckte Hertigen af Tarent (Macdonald) in i Königsberg, d. 4 hade Konungen af Neapel en affär med Ryssarna wid Mehlsack. Franska Höggwarteret förlades först till Elbingen, sedan till Marienwerder.

Preußen. Berlin d. 12 Januari. De sista Tidningar från Königsberg och Danzig hafwa uteblifwit. — Konungen af Neapel har, som man säger, tagit wägen från Elbingen öfwer Bromberg. Prins Hatzfeld har afrest härifrån till Paris dit Fr. Generalen Chasseloup åfwen begifwit sig. Grefwe Neipperg Keiserl. Österikisk Minister wid Swenska Hofwet, afreste härifrån i dag öfwer Colberg till sin bestämmelseort. D. 10 inträffade här franska General La Riboissières Lik, och gick öfwer Leipzig till Frankrike. Han hade i slaget wid Moskwa förlorat sin son och af sorg deröfwer försmagat sin hälsa. Han war förste General-Inspektör och Kommendant öfwer artilleriet. Frankrike har under loppet af förflutna år förlorat 20 Höga Militärpersoner.

England. Amiral Warren har till Amerikanska Stats-Sekreteraren Monroe med en officer afgifwit en Skrifwelse, hwari han föreslår alla fientligheter: ös inställande å Englands sida, med willkor att Amerikanska Regeringen återkallar alla sina Kapare- och repreßalie-Bref emot engelska fartyg ꝛc. Man är otålig att icke utgången af denna beskickning, som torde hafwa en fullkomlig fred till följe.

Nästkommande Thorsdag den 28 Januari, kl. half 6 e. m. sammanträder Kongl. Svenska Landtbruks-Akademien i Stora Börs-Salen, då Hans Kongl. Höghet Kron-Prinsen, på Konungens Höga wägnar installerar Akademien. Ledamöterne samlas förut i Lilla Börs-Salen. Billetter för åskådare wid denna högtidlighet kunna, så långt rummet tillåter, erhållas alla förmiddagar från kl. 9 till 1 då derom anmälan sker, antingen personlig eller genom skriftelig reqvisition hos Kongl. Akademiens Sekreterare, Doktor Rutström, boende wid Regeringsgatan i hörnhuset af Jakobs gränd, N:o 11 en trappa upp. Börsrummen öppnas kl. 4 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 20.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 26 Januari 1813.

Tal, hållit inför Högloft. Riddarskapet och Adeln d. 28 Maj 1812, om wården af Soldatens helsa i Fält; af L. Munck af Rosenschöld, Medicine Professor i Lund.

Hwar och en, som ännu har någon känsla för Fäderneslandet och för de Medborgares wäl, åt hwilka deß försvar isynnerhet är uppdragit, kan ej annat än med största bifall upptaga det af en wärd Ledamot framställda förslag till ökande af Fältläkare-Korpsen och deß aflöning. Det tillhör Ordföranden i det Collegium, som skall bewaka Allmänna Läkarewården, att isynnerhet från denna sida påyrka Rikets försvarares behof och fordringar. Då jag derföre endast betraktar mig som Läkare, är jag alldeles af enahanda tankar med denne Ledamot, hwars afsigt och kännedom af ämnet jag lika högt wärderar. Men som Lagskiftare må det äfwen tillåtas mig, att framställa en annan sida, från hwilken Fäderneslandets fordringar i denna sak, och deß försvarares wäl må betraktas. För att kunna rätt förstås, nödsakas jag utbedja mig Riddarskapet och Adelns tålamod och lof, att äfwen ur historien hämta mina grunder.

Wåra senare krig och isynnerhet det sista, ha framstält en ryslig tafla af mensklige eländet i deß högsta grad, isynnerhet utbredt bland den delen af Nationen, som mest bör wärdas, jag menar den, som wågar hälsa och lif för deß försvar: Twå tredjedelar af Arméen och Flottans besättning på sjukhusen; deßa i wärre tillstånd, än fångelser i andra länder, brist på Läkare och sjukwård, men i synnerhet på gode Läkare, m. m. Intet är naturligare, än att häraf uppstår hos en redlig Swensk först den önskan, att antalet af Fältläkare, måtte, i förhållande till sjuk-antalet under sista kriget, ökas, och att, till winnande af gode Läkare, de måtte, bättre än förr, lönas. Men tänker man något längre in i ämnet, så måste den frågan uppstå: är det då en oundwiklig nödwändighet, att wid ett inträffande krig större delen af krigsfolket skall bli sjuk, och, om det är oundwikligt, afhjelpes detta onda med ett ökadt antal Läkare? Jag swarar drifligt Nej. Jag känner dock hwad man wanligen anför till förklarande och äfwen ofta till ursäktande af ett så allmänt insjuknande, nemligen manskapets owana wid fält-

och sjöleſnaden, dermed förenade ſtrapager, föda och dryck, nattwak, hemſjuka m. m. Utan att neka deßa omſtändigheters ſkadeliga inflytande på en eller annan, wågar jag troſſa hwem ſom helſt, att kunna framte ett enda exempel af en trupp, ſom allmänt inſjuknat af deßa orſaker, ifall den warit klädd efter klimat och årstid, fått småningom wänja ſig wid utomordentligt ſtarka marſcher, wid owanlig, dock ej förſkämd föda och dryck, och ſom framför allt fått leſwa i ſtändig rörelſe och i fri, ren luft, i ſtället för i trånga owädrade, oſnygga baraquer och boningar o. ſ. w. Mättlighet i leſnadsſätt och öfning i wapen woro i äldre tider anſedda för de bäſta preſervativ mot ſjukdomar. Sjöreſor, oftaſt ſå hälſoſamma för andra menniſſor owande wid dem, hwarföre ſkulle de juſt ſkada wåra Matroſer? Se wi wäl i hiſtorien af Gustaf Adolf den Stores och Carl XII:s krig någon ſå betydlig förödelſe genom ſjukdom omtalas, att ett fälttågs utgång deraf berott? Ännu mindre finna wi ſpår häraf i de äldre Romares och Grekers hiſtoria. De hade inga Läkare blott Fältſkärer med ſig, inga ſtora Lazaretter, utan under kampering ſamlade hwar Legion ſina ſjuka för ſig i ett tält, och när de woro ſtadde på marſcher, lemnades de ſwårare ſjuke efter i näſtgränſande Städer och Byar åt enſkilt ſoin der, och de andra fördes efter ſå godt man kunde, och fingo åtminſtone andas en fri och ren luft; men också, och kanſke juſt derföre, hade de näſtan aldrig ſmittoſamma farſoter i ſina Armeér, ty mindre, och jag medger det, för litet angelägne om läkares, apothekares och medicinalkiſtors medhafwande, hade de deß mera wård om truppens beklädning i alla delar, om deß föddoämnen, godt watten, ſunda lägerſtällen, och undweko, att genom ſjukes ſammanhopande i fuktiga, oſunda byggnader, förwandla en ofta obetydlig feber till den meſt ſmittſamma och elakartade. Nya orſaker till ſjukdom ſkapas genom blotta ſammanpackningen af menniſkor och den ſtora dödligheten är genom konſt producerad. Saracenerne woro troligen det förſta folkſlag ſom hade ordentliga Fält-Lazaretter, men ännu icke större än Regements- eller Korps-wis. Den ſtora dödligheten i Europas Armeér af fältſjukdomar daterar ſig juſt från den period, då ſtora Militärſjukhus blefwo införde, med mera angelägenhet om ett behörigt antal Läkare och medikamenter, än om ren luft och ſnygghet, ſamt öm, deltagande ſjukwård (alltid mera möjlig i Regements-Hoſpitaler, der äfwen botemedel tidigare i ſjukdomen kunna anwändas). Det ligger i menniſkolynnet, att ju ſäkrare man är om öfwerflödig tillgång på medikamenter och läkarewård, deß mindre aktar man ſig och andre för att bli ſjuk. Om detta kan gå an för den förmögne enſkilte individen, ſå blir det en ſå mycket ſkadligare princip, då frågan är om en hel Armés och Flottas medicinalwård, ſom det wäl låter tänka och äfwen werkſtälla ſig, att någorlunda bibehålla manſkapets hälſa i fält, hwilket wi ha exempel på en lång tid af ſiſta kriget i Pommern, innan Armeén blef i fäſtning bloquerad, och i ſenare tider beſtändigt på Engelſka Flottan; men, ſedan en farſot en gång fått inrota ſig, kunna icke en gång ett Englands reſſourcer eller en hel här af Läkare ſkaffa en ſådan mängd ſammanhopade ſjuka nog werkſam läkare- och, hwad wigtigare är, ſjuk-wård, iſynnerhet då man tillika förſummar att noga ſkilja de ſjuke från de friſke, de ſmittſamme ſjuke från alla andra och reconvaleſcenterne både från de ſjuke och de friſke. Briſt inträffar då på Läkare, ej blott genom mängden af ſjuka, utan genom Läkarnes eget inſjuknande af den febersmitta, ſom de ej i tid ſökt mota, ſåſom i wåra ſiſta krig. Man afhjelper icke heller olägenheten af Matroſernes inſjuknan-

de genom att öka Besättningen till en tredjedel öfwer behofwet, ty just häri ligger en hufwudsaklig sjukdoms-orsak.

Min mening kan icke wara, att bestrida nyttan af en ökad Fält-Läkare-Korps, och isynnerhet af en tillökt aflöning för den, helst då wår Armé genom bewäringsmanskapet blir så betydligen tillökt; utan den, att jemte tillstyrkan af förslaget häröfwer till, yttra den önskan, det Riksens Ständer wille först och framför allt bistå Regeringen med en tillräcklig fond, för att kunna widtaga alla nödiga anstalter till bibehållande af manskapets hälsa, så wäl wid Armén som Flottorne, och, i händelse af sjukdomar, till anwändande af sådane allmänna mesurer, som utan läkares eller apothekares åtgärd kunna werkställas: hwartill hörer tillräcklig och wäl afpassad beklädning, tillräckligt ombyte häraf, sunda, wäl inrättade kaserner och boningar med ventiler och andra anstalter till frisk luft och snygghet, sund föda och dryck, hwartill och hör räknas godt bränwin och öl, samt utomdeß för Sjömännen färskt kött och färska vegetabilier hwar dag, när det kan fås, och icke som förr, till och med i hamn, enligt föreskrift blott en gång hwar 8. dag, inköp om Sjöfarten blir fri, af det bästa preservativ mot förbjugg till sjöss, som är citronsaft, för ett ringa pris hemtad ämwis från Sicilien att blanda med watten och Rum eller annan spiritubs likör, madraßer i stället för dunbädd eller ingen bädd; för reconvalescenter särskilte hus eller i sjukhusen åtminstone särskilte rum för dem och tillfälle till promenad i ren luft m. m. Då deßa mesurer föregå, behöfwes för hwart tusende man icke flera läkare, än hittils, men aktive och kapable män, och derföre bättre lönte, än i allmänhet förr. All sparsamhet i deßa delar är blott skenbar, den innefattar ett werkligt stöferi, ty den förorsakar i längden mångdubblade utgifter. Den af sjukdom eller råttare af Sjukhusluft bortryckte Soldaten eller Matrosen har ej blott kostat Staten i Medikamenter och sjukwård, utan en annan måste anskaffas i deß ställe, merendels mindre öfwad i tjensten och mindre härdad mot krigets strapager. Således, icke blott mensligheten, utan ekonomi och egennytta fordra, att man bewarar Soldaten från sjukdom och död. Hade t. ex. de pengar, som åtgingo till wiße Landtwärns-Bataljoners läkare och medicinal-kistor anwändts på kläder, strumpor och skor, så hade wäl ändå en del aflidit, men större delen hade undgått att sjukna och nu warit wid lif.

I en graßerande fältsjukdom gör en dugtig Korporal, som med stränghet werkställer ordres om wädring och renlighet, mera nytta, än hwilken läkare som helst utan denna åtgärd. Också är gemenligen dödligheten mindre i de små, ehuru ofta mindre wäl inrättade, Regementshospitaler, än i de stora allmänna hospitaler, och wi ha sett wiße Korpser jemförelsewis skonade för förödelse af sjukdom genom att de händelsewis woro för långt från de allmänna hospitalerne, för att kunna ditföras. Sjukdomar förorsaka och i allmänhet mindre dödlighet bland Kawalleriet, ty det kan lättare föra sina mindre swårt sjuke med sig.

Jag nekar dock icke nödwändigheten af ett och annat allmänt stort hospital och särskilte Läkare dertill, för sådane sjuka, som på marscher inom Regementet eller på ett Skepp ej kunna skötas, samt till nödig underwisning för Lärlingar i Läkarekonsten.

Jag skulle yttra mig widlyftigare i detta ämne, och äfwen med risque, att trötta Ridderskapet och Adelns tålamod, om jag icke wore fullkomligen öfwertygad, att H. K. H. Kronprinsen har samma utsträckta wue af saken, och af egen erfarenhet ej

mindre, än skarpsinnighet, förstår widtaga alla nödiga anstalter i denna wåg, blott Rikets Ständer anslå tillräcklige medel härtill. Hoppet om Seger och detta hopps säkra uppfyllande skola lifwa Swenska Soldaten; ärelystnad, förtroende och tillgifwenhet för sin Anförare, i deß hjerta intaga hemsjukans ställe.

Jag föreslår derföre, att Rikets Ständer anslå tillräcklige medel åt Regeringen, att kunna widtaga nödiga anstalter till bibehållande af Soldaternes och Matrosernes hälsa i fält, samt till anwändande wid inträffande sjukdom, af de mesurer, som ej oungängligen bero af läkares och apothekares åtgärd; och att, sedan penningar härtill blifwit tillräckligen anslagne, en fond bewiljas till ett tillräckligt antal Fältläkares och isynnerhet skicklige Chirurgers bildande i en Peyiniere och tillräcklig aflöning, på sätt som Hr Archiater Weigel föreslagit.

Nästkommande Thorsdag den 28 Januari, kl. half 6 e. m. sammanträder Kongl. Svenska Landtbruks-Akademien i Stora Börs-Salen, då Hans Kongl. Höghet Kron-Prinsen, på Konungens Höga wägnar installerar Akademien. Ledamöterne samlas förut i Lilla Börs-Salen. Billetter för åskådare wid denna högtidlighet kunna, så långt rummet tillåter, erhållas alla förmiddagar från kl. 9 till 1 då derom anmälan sker, antingen personlig eller genom skriftelig requisition hos Kongl. Akademiens Sekreterare, Doktor Rutström, boende wid Regeringsgatan i hörnhuset af Jakobs gränd, N:o 11 en trappa upp. Börsrummen öppnas kl. 4 e. m. Östra ingången nyttjas af de åskådare, hwars billetter icke hänwisa annolunda.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko, prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga requisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i morgon Onsdag d. 27 Jan., Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Balettmästaren Deland. Spekt. börjar kl. half till 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

Rättelse.

I Gårdagsbladet, sista sidan, står: att icke utgången, läs: att se utgången.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 21.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 27 Januari 1813.

Mina Nya Rum.

(i anledning af Nya Philosophiens förträffliga upptäckt, att Arkitekturen icke är annat än Frusen Musik *).

Fins, har man sagt, en dikt wäl mindre sannolik,
An Thebes, fordom bygdt af Amphions Musik?
Men Amphions prägd är nu med sanning helt förenlig:
Som Vogler en batalj, så spelte han en Stad;
Köld kom, Musiken frös; och, hus wid hus i rad,
Stod Sta'n inpromtu der, solid och ögonskenlig.

Pris åt de män, som spridt Förnuftets tyska ljus!
Och nu, — då hyrorna, i hwarje minsta hus,
Bli dyra, så man derwid ryser,
Så, för att på en gång bo husfritt — och med stat,
Jag lemnar Winds-wrån som mig hyser,
Och flyttar in till Påsk, i någon grann Sonat,
I glad förwäntan att den fryser.

Utländsk Litteratur.

Recherches, expériences et observations physiologiques sur l'homme dans l'éta de somnambulisme naturel et dans le somnambulisme provoqué par l'acte magnétique; par A. M. J. Chastenet de Puységur, ancien officier-général d'artillerie.

(Forts. fr. N:o 19).

Se här ett annat ännu mera bindande exempel: Hr de Puységur rådfrågar en Somnambul angående en ung mans sjukdom, som den sednare aldrig sett och

*) Se Stockholms Posten N:o 16 för innewarande år.

och man ej heller kunde föra till honom. Huru skulle man bära sig åt för att sätta dem i gemenskap med hwarandra på ett långt afstånd? Magnetismen är rik på uppfinningar! Somnambulen begär blott den sjukas hår och en glas-skifwa, som han burit några dagar på sin hals. Han wälfer sju eller åtta afryckta hårstrån framför en afklippt tofs; och detta är nog för att upplysa honom om den unga mannens temperament och wanor, om sjukdomens natur och orsak. Hwar och en, som är begåfwad med sundt förnuft, skall medgifwa, att deßa förutsägelser ej kunna åstadkommas efter Hippokrats eller Galeni principer utan endast derigenom att man wänder kåll, eller spår i kort eller kaffe. — Slutet war, att de sju håren och glas-skifwan underrättade somnambulen derom, att den unga mannen blifwit mycket skrämd i sin barndom, och att detta war orsaken till hans rädsla.

Om mina läsare skulle känna sig freslade att le åt deßa mirakler, skall löjet snart förswinna från deras läppar, då jag berättar den fara för hwilken de blottställa sig, om de skämta öfwer magnetismen. En afton skrattade åtskilliga högst otrogna personer åt allt hwad en ung man berättade dem om de underwerk Hr de Puységur hade gjort, eller rättare hans Somnambuler. Den unga mannen hade knappt riktat sitt finger mot ett wackert fruntimmer, säger författaren, och af ferton eller sjutton års ålder (märken noga denna omständighet), förr än den älskwärda flickan ger till ett skrik och faller baklänges, får konwulsiwiska spasmer och en lång sjukdom. Hwilken owäntad makt af ett finger! För att sluta denna historia, will jag nämna att Hr de Puységur åtagit sig att kurera detta unga fruntimmer; jag wille med häftighet, att deß nerver skulle stilla sig, säger han, och i ögonblicket woro de stilla. Magnetismen (se här det besynnerligaste) tog ett sådant wälde öfwer Somnambulen, att den unga damen, åfwen i sitt naturliga tillstånd, såg och följde i sin inbillning Hr de Puységur på gatan, anade när han nalkades huset, och underrättade sin mor, att han ofördröjligen skulle klappa på porten = = och strax hörde man portklappen. Detta factum, hwarpå jag ej will twifla, motsäger något litet hwad som går förut; ty Hr de Puységur har flera gånger sagt, att sedan Somnambulerna waknat, behålla de ej något spår eller minne af sitt magnetiska tillstånd; huru kan då magnetismens aktion fortfara, sedan all förbindelse upphört?

Jag skall strax anföra de erforderliga willkoren för att magnetisera med framgång och erhålla somnambulernas uppenbarelser; jag skall undersöka (endast med Logikans ljus) den delikata frågan, om magnetisörens wetenskap blott är en enkel förmåga, och om Somnambulernas förwånande swar ej enkamt komma från instinkten. I alla fall hoppas jag, att Hr de Puységur skall förlåta min otro och åfwen det skämt, som emot min wilja undfallit mig, likasom genom en magnetisk akt: då de lärda som han sjelf säger, wägra att undersöka, antingen af fördom eller af likgiltighet, bör han ursäkta de okunniga som uppriktigt säga hwad de känna wid läsningen af hans arbete. Sannolikt trycker han ej, för det man ej skall tala om hans bok; och, då han skickar den till Journalisterna, måste de wäl säga något derom, om de än skulle löpa fara att bedraga sig. Jag tänker som Hr de P., når han säger: om man ej begriper ett factum, blir detta ej ett skäl att neka det; men deremot torde han medgifwa, att om man finner en sak orimlig, blir detta ej heller ett motif att antaga den och att tro derpå.

Författaren påstår, att den animala magnetismens utöfning blott är en enkel förmåga, och ej bör betraktas som en konst eller wettenskap. Jag tror twertom, att den är en wäsentlig wettenskap och en af de swåraste, hwarom läsaren må dömma af de talrika willkor som fordras för att kunna magnetisera med framgång. Det förstå, som wäsentligen ej är någon lapprissak, är nödwändigheten att tro på magnetismen, innan man magnetiserar. Swar och en som twiflar på sin magnetiska förmåga, säger Hr de P., skall ej magnetisera. Jag medger, att ingen annan wettenskap fordrar denna disposition: en person skulle förgäfwes bestrida elektricitétens werkningar; en sådan emottager slöten så wäl som alla andra; men magnetismen fordrar tron före bewiset, hwilket är alldeles nytt i fysiken och naturhistorien.

Jag will härom ej twista med författaren, emedan det är ett willkor sine qua non; jag will blott erinra honom, att han har orätt att skrifwa om magnetismen, och att wilja demonstrera densamma. De otrogna skola aldrig tro, emedan de aldrig få erfara de werkningar, som kunna öfwertyga dem, och de som tro förut, behöfwa ej mera någon demonstration. Jag börjar att gissa hwarföre Författaren ej anser magnetismen som en wettenskap.

Widare, fortsar Hr de P., är nödigt, att magnetisören uppriktigt will sin patients bästa, att han will det utan passion och utan personligt intresse. Lyckliga förmåga, som blott utwecklar sig med tillhjelp af en dygd! Slutligen fordras, att han under magnetiseringen har den mest bestämda förtröstan att lyckas. När man efterssinnar deßa willkor, finner man: Tron i werkan, hoppet att lyckas och begäret att wara sin nästa nyttig. De gudfruktiga kunna således alltid magnetisera utan swårighet, emedan magnetismen är grundad på Tron, Hoppet och Kärleken.

(Slut e. n. g.)

Stats-Nyheter.

Utdrag af ett Bref från Wilna af d. 15 Dec. „Ifrån Malodetschna ända till Wilna paßerar man liksom i en hålwäg, imellan högar af lik och döda hästar, af tagna kanoner och öfwergifna Troßwagnar och ekipager ꝛc. Man måste hafwa sett allt detta för att tro det: Wid ankomsten till Wilna tror man sig se ett slagfält: man måste paßera öfwer högar af döda kroppar för att inkomma på gatorna. Fienderna flydde med sådan hastighet, att de dödade hwarandra: den som war olycklig nog att falla, blef af kraftlöshet liggande, och den påträngande hopen trampade ihjäl honom. Franska Kejsaren paßerade förstaden utan att stanna: alla de troppar, som åtföljde honom, öfwerstego ej 1500 man och 10 kanoner, en estort, som han sedermera utbytte emot en mindre för att kunna resa fortare. Den utomordentliga kölden och det tillstånd, hwari Fienden befinner sig, den stora öknen imellan Wilna och Kowno — allt gör troligt att många ej torde kunna paßera Niemen. Kejsar Napoleons klädsel är wanligen en grå öfwerrock, en orange-gul halsduk och en rund hatt, utan någon dekoration. Beauharnais (Wice Konung af Italien) går wid hans sida, tillika med Nansouti, Victor, Oudinot, Davoust, Lariboissiere Villatte och Caulaincourt. Den corps som formerades af de Kavalleri-officerare, som hade hästar, upplöstes snart af sig sielf. „ „ „ Det säges att Consulen Lesseps, såwensom flera andra bekanta personer, omkommit af kölden. — Efter all ut-

räkning skola wi wara i Warschau och wid Weichseln i Januari månad, ty om Winterqwarter är numera ingen fråga. = = = =

Utdrag af ett Bref från Wilna af d. 13 Dec. I går ankommo wi hit. Staden har ingen skada lidit, i anseende till den skyndsamhet hwarmed fienden twangs att paßera den, ty Kejsar Napoleons uttryckliga ordres war, att den skulle förswaras i det ytterste. = = Man kan nu definiera wåra operationer genom en jagt långs stora wägen, följakteligen äro de från den militäriska sidan föga intreßanta, emedan det ej mera är fråga om att manövrera, men att springa och förfölja; men det är wäl den märkwärdigaste jagt seden werlden är till; och de som dertill icke warit åsyna wittnen, skola swårligen tro eller begripa den. Den Fransta arméns olyckor hafwa från början af reträtten nästan med hwar dag ökats i en så förfärlig progreßion, att man werkligen begynner hafwa medlidande med deßa blinda werktyg för årelysta planer. Utan kanoner, utan kavalleri och till större delen utan gewär, är det ej mera en armé, det är en Horde, som söker att frälsa sig, och som endast håller tillhopa, för att säkrare undslippa morden. Napoleons Garde, hwarmed han trodde sig kunna ännu imponera på Inwånarne i Wilna, hade alldeles icke bättre utseende än de andra tropparna. — Några Tyska Regementer sökte förswara den ena af förstäderna, men de blefwo snart nödsakade att fly. Wid wåra Koßackers anskri såg man Prins Berthier sjelf sätta sig i spetsen för de 50 Grenadierer, som han med möda kunde samla, och marschera emot dem, — han, som sedan flera år tillbaka endast sysselsatt sig med organisationen af Arméer, som satte hela Europa i förskräckelse. Franska Kejsaren lemnade Wilna d. 6 Dec. eskorterad af 15 Polska Lançierer och 14 man af Napolitanska Gardet. Hans eget Garde wiste ej af hans afresa förr än några dagar derefter, då de lemnade Wilna. Hans ekipager, åfwensom alla magasiner, föllo i wåra händer. — Allt detta förekommer mig som en rysslig dröm = = och ögonblick gifwas, då jag ej will tro på werkligheten af deßa händelser. Hwad är då, min wän, menniskornas stolthet och deras klokaste uträkningar!

En stafett är nyß ankommen med den underrättelsen från Bromberg att Konungen af Neapel ämnar förlägga sitt höggwarter till Leipzig, Meissen eller Dresden. Allmänt tros likwäl, att denne monark skall gifwa företrädet åt wistandet wid hofwet och att således Dresden lärer få den lyckan att äga honom i sitt slöte.

Bref från Leipzig förmåla att Fransoserne öfwergifwa Polen för att draga sig tillbaka öfwer Odern hwarest de slå upp ett läger.

Nästkommande Thorsdag den 28. Januari, kl. half 6 e. m. sammanträder Kongl. Swenska Landtbruks-Akademien i Stora Börs-Salen, då Hans Kongl. Höghet Kron-Prinsen, på Konungens Höga wägnar installerar Akademien. Ledamöterne samlas förut i Lilla Börs-Salen, och behagade i den afsigt uttaga Entré-Billetter hos Akademiens Sekreterare, Doktor Ruuström, boende wid Regeringsgatan i hörnhuset af Jakobs gränd, N:o 11 en trappa upp. Börsrummen öppnas kl. 4 e. m. Östra ingången nyttjas af de åskådare, hwars billetter icke hänwisa annorlunda.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 22.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 28 Januari 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenvers Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 17).

Min mor följde gråtande och snyftande ända till röda grinden, der jag af henne tog ett så ömt afsked, som min med den stora werlden sysselsatta inbillning kunde tillåta. Gummans välsignelser beledsagade mig i ordets alla bemärkelser. Jag får ej se dig mera = = = en så lång resa = = = snyftade hon, liksom Stockholm legat wid werldens ända. = = = Gud välsigne dig, lycklig resa, wälkommen åter! skallade det efter mig så långt jag kunde höra; och ända till deß wi woro af inåt skogsbrynet, stod gummian qwar med gråtande ögon och wiftande näsduk: nu höllo wi stilla, jag tog opp min och flägtade med den tusen sonliga önskningar och tacksamhetsbetygelser tillbaka, hwarefter wi fortsatte wår wäg.

Wi woro nu framme. Min far förnyade ännu en gång alla de fadderliga råd, förmaningar och upplysningar, som han under wägen meddelat mig, och bisogade dem med en full taskbok och några rekommendations-bref till bekanta i Stockholm, hwarefter han af mig tog ett ömt afsked, swingade sig på sin häst och ilade i galopp ifrån mig. Jag satte mig i wagnen och märkte först wid nästa ombyte, att jag åkt min wäg med den ena sporren.

Dagligen begynte jag mer och mer wärdera min kära mammas omtanka i afseende på matsäcken, och finna med Dumbom, att man på Gästgifwargårdarna i Småland äter mycket bra,

ifall man matsäck har som duger.

Jag will ej onödigtwis uppehålla läsaren med berättelsen om alla de små äfwentyr, som jag hade på wägen, ehuru jag med dem alltförmål skulle kunna fylla en bok, så stor som den i wår tid kan fås för 24 skilling, utan att wara af Spekulantenhjelms eller Grinianis fabrik, då den naturligtwis för titteln skull må-

sie falla sig litet dyrare. Jag nämner blott att min otålighet ökades med hwar milstolpe, som jag lemnade, och att jag wid åsyn af Sct Catharinas tornspets, en half mil utom Hornstull, kände mitt hjerta klappa mera än det för ett helgonsyntes mig wara tillståndigt. Jag tillskref Stora Werlden alltsammans, och slutade till deß farlighet när deß atmosfer redan på en half mils afstånd kunde äga en sådan werkan.

I Hornstull måste jag göra reda för min person och min resa; och man lemnade mig tillika så många adreßer på logis, att jag så när af bara willrådighet i anseende till walet kommit att stanna qwar i Tullen, till största gamman för de wisiterande. Ändteligen, efter mycket beßinnande och konsulterande, waldes sjelfwa Stockholms Palais-Royal, Bergstralska huset, och dit ställdes nu kosan.

Det der ser ut som Stora werlden, sade jag för mig sjelf, då Jeppa gjorde högerswäng ned på Södermalmstorg och Staden och Slottet med Norrmalm och deß torn lågo framför mig kärligt omlindade i Mälarns och Ößterßöns blåa armar. Intill deß hade den Stora werldens hufwudsäte förekommit mig ganska litet, ehuru Riddarholmstornet, som majestätiskt höjde sig öfwer berget till wenster och den blåa sjön i sonden af den långa Hornsgatan hos mig wäckte en ljuf aning om den herrliga belägenhet, som Kongl. Sekreteraren Ygbratt klokt sagt mig att Stockholm äger.

Då jag wäl hunnit få alla mina saker uppburne, inkom min wärd, en ganska beskedlig man, med ett formulär som jag skulle ifylla, bestående af ideel frågor om min person, min karakter, hwarifrån jag kom, ändamålet af min resa, o. s. w. Jag fann den stora werlden alltför nyfiken, och wille i början icke beqwäma mig dertill, men då min beskedliga wärd försäkrade, att han i annat fall skulle få plikta, tog jag papperet och skref. När jag kom till den kinkiga punkten om karakter, sade jag, i det jag påminte mig min fars, att jag Gudskelof ingen hade. "I det fallet, swarade han helt naivt, sätter Herrn Brukspatron eller Kongl. Sekreterare. Om man nödwändigt skall wara något för att kunna förtära sina penningar i Stockholm, så får jag resa tillbaka med mina; ty jag är ingenting mer än min fars son, och han är en god Landtbrukare ner i Skåne. "Resa tillbaka? Beware Gud, inföll wärden med lifligbet, i det han ryckte papperet ifrån mig och skref: Brukspatron wor Fuselbrenner ifrån Skåne för att se Stora Werlden. Jag förundrade mig ej litet öfwer den hastighet hwarmed min befordran kringspriddes i hufwudstaden; ty nästa morgon hade jag besök af hundra personer med saker att sälja, som alla kallade mig Patron. Som det war fredag, skref jag till min far och berättade, jemte min lyckliga ankomst, huru lätt man i Stockholm erhåller en titel, att hela werlden derstädes, ifrån de högsta till de lägsta, befatta sig med att utdela sådana, huru mir wärd gifwit mig en, hwaraf jag nu i nåder gjorde min far delaktig, efter jag ändå förmodligen hade hans Bruk — det stora bränneriet i Styffelbo, som sedan sista Riksdag beklagligen stått stilla — att tacka för denna åra.

Apropos af min fars titel, så umgicks jag hemligen med den plan att, under mitt wistande i Stockholm, utwerka honom, om icke befrielse ifrån densamma, åtminstone befordran till en annan, som hwarken Bönder kunde förwränga af dumhet eller skämtare af elakhet. All min diktan och traktan gick ut på att föra detta stora werk till ett godt slut. Jag uppsökte således strax de rekommenda-

tions-bref jag medfört ifrån min far, för att expediera dem till sina ägare och genast kunna sätta dem i rörelse för min sak. Deribland woro bref till ätstilliga förnäma Herrar, som om somrarna uppehållit sig på Tosingtorp och äfwen ofta gjort min fars hus den åran att der frukostera efter att ha gjort hans åkrar och ängar den åran att trampa ner dem för deras stöna Rapphöns skull. Det förstår sig att wår Grefwe först och främst war uppwaktad med ett långt bref. Jebland de öfriga breswen woro äfwen ett till Kongl. Sekreteraren Ygdrasillklöf och till Hof-Sekreteraren Limpander. Af den förres talrika förbindelser och goda råd wäntade jag mig mycket så wäl i den wigtiga angelägenheten, som i afseende på det andra ändamålet af min resa — kännedomen af den Stora werlden. Den senares fru war en nära slägting af min mor. Han sjelf war i sjelfwa werket fransk- Krydd-limp-skrifware wid det Kongliga Hofwet, men hade, för sin trogna tjenst, erhållit Hof-Sekreterare-Tittel. Äfwen denna bekantskap war icke att förakta i afseende på min fars sak. Man har sagt mig att i stora werlden äfwen den minsta är wigtig, emedan man ej kan weta, om den ej utgör en länk i kedjan af de näsor, efter hwilka slutligen en rätt högtförnäm ledes. Jag skickade nu Jeppa ut med deßa bref; och han war lycklig nog att med tillhjelp af wärdens piga kunna riktigt aflemna dem.

Han berättade nu huru en af Herrarna ifynnerhet emottagit honom, huru Hans Nåd nedlåtit sig ända till att fråga honom huru gammal han war, om det war för första gången han war i Stockholm o. s. w. Ja, Hans Allranådigaste Hans Nåd hade till och med kyßt honom på munnen — och, o Nåd öfwer all Nåd! — wid bortgåendet wetat kyßa hans groswa hand, så att Jeppa måst strika om hjelp för att rädda sig från all den Nåd, som war på wägen att wederfaras honom. Detta war för mig en oförklarlig gåta; imedlertid utbad jag mig hans protektion i det ögonblick då jag lät mina öfriga minor springa, och förmådde honom ändteligen att bewilja Hans Nåd en handkyßning, med wilkor att han intreßerade sig för Tittelsaken.

I detsamma fick jag ett besök af Kongl. Sekreteraren Ygdrasillklöf. Som Jeppa just då höll på att frukostera i yttra rummet, frågade den unga Herrn, om jag ej hade något gwar af min matsäck, att han wäl i dag wore buden på en förnäm dejeuner, men att han för en sådan skänsk matsäcks-rest wore färdig att försaka den läckraste förnäma Diner, o. s. w. Detta gaf mig mod att werkeligen framsätta hwad jag hade öfrigt i askar, knyten och buteljer. Den unga Herrn gjorde table rase, det förstår sig under idkeliga utrop öfwer min Mors goda smak = = = "och ett sådant bränwin, det finns, ta mig f—n, inte i Stockholm" tillade han för hwar sup han tog ur min silwer-Tumlare. Jag måste ändteligen supa Brorskål med honom, så mycket jag än inwände att en sådan åra wore för mig alltförstor. Derpå requirerade han öl, samt toback och pipor, som jag eftersticksade. Inom få ögonblick hade jag en tom matsäck, ett öfwerspottadt golf och en Bror — af den Stora Werlden, — som i min tanka skulle hålla mig skadeslös för allt det andra. Under det han, bakländes i min uppbäddade säng med benen och de smutsiga stöflorna på en af mina rena, hwita stolar, rökade och drack och spottade, anförtrodde han mig i största hemlighet att han skrifwit en sede-satir, kallad den Fina werlden, en werld som han sade sig känna på sina fem fingrar, — hwilken nu wore under preßen, och som han rådde mig att studera; ty, tillade han med en betydande min, den är, ta mig tusan

öj—r, ett mästerstycke, som jag ej råder Journalen att röra vid. Jag afbröt nu hans loftal öfwer sin bok, och hans försäkringar om det bifall den redan wunnit i Manuskript af de wittraste granskare och Skribenter nu för tiden, en Knösterskaft, en Amadeus, en Spekulantenhjelm, en Griniani, en Diddel-daddel, o. fl., med min favoritfråga" huru man skulle bära sig åt för att här i Stockholm kunna skaffa en hederlig man en titel? Han skall lägga in och begära den, swarade han mig. Lägga in? begära? Hwad säger Hr Kongl. Sekreteraren — förlåt — min Herr Bror? — "Intet krus! — som jag sagt, han skall lägga in och bifoga sin merit-lista. Der stod jag nu med mina sköna planer för min far förswunna som granna såpbläddror; ty att förmå honom att lägga in och begära ännu en Titel, det förutsåg jag wäl skulle blifwa omöjligt. Jag har wäl hört, inföll jag, efter en lång paus, att man begär sådant, men jag hade trott, att det skedde genom tredje, fierde man, att man till ex. hade en god wän, för hwilken man yttrade sin önskan att blifwa hugnad med något sådant, att denna goda wän hade en ännu bättre och mera betydande, på hwars hjerta han lade detta förtroende; att denna andra mera betydande kände en tredje på hwilken han direkt eller indirekt kunde werka, o. s. w., hwarigenom alla apparencer sauverades, de mäktiga och högt uppsatta fingo anseende af att sielfwa i hyddorna uppsöka och framhafwa till Thronen den blygsamma obemärkta förtjensten, att derigenom göra sig älskade af Publiken, som dumt nog inbillar sig, att de just för sådant och annat dylikt lappri blifwit ställda imellan den Styrande och folket, samt den hugnade mannen sielf att emottaga den honom wederfarna Nåd med hela öfwerraskningens förlägenhet. — Ah ja, swarade min Wän, det går också an; men dertill fordras en hop bekantskaper, som det icke är allom gifwit att äga. Deremot är det andra mycket wigare.

(Forts. e. n. g.)

Bref från Köpenhamn förmåla att alla Handels-affärer äro der i största oreda, i anledning af senaste Finansförordningen. Alla waror hafwa stigit i pris 30 till 40 procent.

En resande, som hitkommit från Danzig berättar, att General Rapp fått befallning af Kejsaren att, i händelse han icke skulle kunna förswara fästningen, låta spränga i luften de hufwudsakeligaste werken. Man tror att franoserne ej kunna bibehålla denna fästning, emedan de icke hafwa 20,000 man der.

I dag Thorsdag den 28 Januari, kl. half 6 eftermiddagen sammanträder Kongl. Svenska Landtbruks-Akademien i Stora Börs-Salen, då Hans Kongl. Höghet Kron-Prinsen, på Konungens Höga wägnar installerar Akademien. Ledamöterne samlas förut i Lilla Börs-Salen, och behagade i den afsigt uttaga Entré-Billetter hos Akademiens Sekreterare, Doktor Rutström, boende vid Regeringsgatan i hörnhuset af Jakobs gränd, N:o 11 en trappa upp. Börsrummen öppnas kl. 4 e. m. Östra ingången nyttjas af de åskådare, hvars billetter icke hänwisa annorlunda.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 23.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 29 Januari 1813.

Medicinska Wettenskaperna.

Swenska Läkare-Sällskapets Handlingar, Andra Häftet med åtföljande Kopparstick. Stockholm Grahn 1812; 201 sid. 8:o.

Det aktningswärda Samfund af Läkare hwarom wi icke längesedan haft det nöjet underrätta wåra Läsare, har med detta nya Häfte af sina Handlingar åter wittsordat sitt nit för den lidande menskligheten och wettenskapens bästa. Första Häftet har redan i Stockholms Posten N:o 197 för förledit år blifwit anmäldt; wi inskränka oß således endast till detta, som i wår tanka, och utan förringande af det förra, i inre halt öfwerträffar det, så att man ser, det Sällskapets affigt är:

non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem.

Wi skola till bewisande deraf i korthet genomgå de särskilta artiklarna.

1:o) **Öfwersigt af årstidernas sjukdomar i och omkring Stockholm 1811**, sid. 1–10. I denna artikel lemnas intreßanta bidrag till constitutio epidemica i Stockholm och deß grannskap. Öfwer nyttan och nödwändigheten af dylika observationer i allmänhet och isynnerhet för Swerige, förenar Rec. sig med hwad som i 1:sta Häftet af deßa Handlingar anföres: "Skillnaden imellan wår winterköld och sommarwärme går ofta till 50 à 60 grader, och då detta ombyte sker småningom, under hösten och wåren, betyder det mindre; sker det åter hastigt, kan det ej annat än medföra stora olägenheter för helsan, hwarefter hwarje årstids rådande sjukdomar mer och mindre tydligt karakterisera sig; och som wåra mesta sjukdomar härröra af denna klimatets omwerling, och deß werkan är olika efter jordmånens olika beskaffenhet, kan ingenstädes en medicinsk topografisk kännedom om hwarje Provins wara nödigare än i Swerige, der den likwäl är så alldeles försummad." Denna öfwersigt beledsagas med meteorologiska observationer för hwar månad hwarefter sjukdomarnas förhållande och natur i korthet anmärkes.

2:o) **Utkast till förbättringar i beredningssättet af åtskilliga** præparata chemica **för den nya Editionen af Swenska Pharmacopén uppförde efter den förbättrade kemiskt pharmaceutiska nomenklaturen jemte en kritisk uppställning af**

samma preparaters namn och beredningssätt i de förnämsta nyare Europeiska Pharmacopéer, af Prof. Jac. Berzelius (sid. 11—100). Öfver anordningen till denna afhandling, som ensam utgör en liten bok, yttrar sig förf. i Inledningen "ändamålet med detta utkast är att å ena sidan uppfylla K. Coll. Medici befallning att uppge de förbättringar, hwilka en mera utwidgad kemisk erfarenhet nu kräfwer hos åtskilliga af de egentligen kemiska preparater, hwilka i den sista Editionen af Pharmacopoea Svecica innehållas, samt att med densamma wisa nödwändigheten af en större konsequenz i benämningssättet och ådagalägga de flere oriktigheter, som antingen af en falsk eller kanske snarare af ingen princip för nomenklaturen i nästan alla Europeiska Pharmacopéer blifwit begångna." Författarns namn är en tillräcklig borgen för Afhandlingens wärde. Att den egentliga pharmaceutiska nomenklaturen, der den räkar den renare kemiska, bör hafwa den senares fullkomliga precision, så att all twetydighet undwikes, är den grundsatts, hwarifrån Förf. utgått, och den enda rätta. Huru lyckliga hans benämningar i detta afseende äro, kan ses af följande exempel, p. 87. Mercurius præcipitatus albus i gamla Pharmacopén, kallar Förf. Submurias Ammonico-hydrargyricus. Detta namn säger, som förf. anmärker, att detta preparat är ett dubbelsalt med baserna i öfwerskott och att deßa baser äro ammoniak och qwicksilfwer-oxid. I Preußiska och Danska Pharmacopén kallos det Hydrargyrum muriaticum præcipitatum, i Londonska, Hydrargyrus præcipitatus albus, i Dublinska, Submurias Hydrargyri Ammionatum. De trenne förstas benämning är helt och hållet konventionell och utom planen för en wettenskaplig nomenklatur, den Dublinska Pharmacopéns åter wäl riktigare, men då den icke utmärker qwicksilfrets syrsättningsgrad, kan detta namn lika wäl betyda dubbelsaltet med oxidulen." Men den aktningswärde förf. har ej blott inskränkt sig till denna wettenskapliga riktighet och konsequens, han har äfwen, der en skenbar likhet i benämningar af twenne till sin werkan helt olika läkemedel skulle kunna föranleda till misstag af den okunnige, genom tillägganде af ett epithet, utöfwer hwad den wettenskapliga benämningen fordrar, förebyggt alla sådana. Exempel härpå lemna: Murias Hydrargyricus och Murias Hydrargyrosus, p. 62, 63. Huru adjectiva Hydrargyricus och Hydrargyrosus äro ganska olika och af den kunnige aldrig skola förblandas, kallar förf. dock det första preparatet tillika corrosivus, ehuru det ej behöfwes för nomenklaturen, men derföre som han säger, "att det ej må kunna hända den stora Kohorten af omogna Receptskrifware att taga Murias Hydrargyricus för Murias Hydrargyrosus, då tillägget af corrosivus alltid utmärker oxidsaltet och deß utelemnande, sammanlagdt med dosis, Oxidulsaltet.

3:o) 2:ne Casus på K. Seraf. Ord. Lazarettet; af K. Lifmed. E. Edholm med en Anatomisk-pathologisk undersökning af den första, af Prof. E. Gadelius med tillhörande Tabell. Twenne märkwärdiga desorganisationer, hwilkas observerande och förklarande förtjenar all tacksamhet.

4:o) Casus inflammationis et suppurationis cerebri et cerebelli hos ett Barn, med pathologisk Anatomi, af Prof. och Ridd. Trafwenfelt. Denna sjukdoms händelse, utförligt beskrifwen och fällyni till sin beskaffenhet är upplysande i behandlingen och Diagnosis af Hydrocephalus internus och acut inflammation af hjernan (Phrenitis) hos Barn.

5:o) Casus introsusceptionis intestini Coli, med pathologisk anatomi; af samma Författare. Intreßant observation på denna länge, men mindre noga kända

sjukdom *). Denna Casus, åfwensom den af Blizard omnämda, ger anledning till den förmodan att sådana afwikelser uti Tarmarnas lägen icke kunna uppkomma och alltså sjukdomen icke uppstå utan der felaktighet eller brist i tarmarnas fästen dertill disponera. Blizards händelse wisar åfwen här, liksom wid Herniæ gangrænosæ, Naturens stora sjelfförmåga.

(Slut e. a. g.)

Andelig Fattigdom.

(Efter Pfeffel.)

När Lucas Digerbörs ur werlden skulle gå,
Och Presten frågade, förrn han gaf Sakramentet,
Har Ni, som Christen, tänkt också
Uti Wån, på Nya Testamentet?
Hwad (ropte han förfärligt då
Liksom han hade mer att samla)
Tror Ni att jag will göra twå?
Det war förmycket re'n, det gamla.

Lärda Nyheter.

Ett liten satirisk skrift, som är en fullständig parodi på Chateaubriant's resa till Jerusalem, gör i Paris något uppseende. Den heter: Itineraire de Pantin au Mont- Valérien, traduit du bas breton sur la 10me edition, par Chateauterne. Hela arbetet består nästan af idel fragmenter utur Chateaubriants skrifter, men som på ett högst löjligt sätt följa på hwarandra eller anwändas. Författaren går ut från en by bredwid Paris som heter Pantin, och will besöka Kalwariberget eller Mont-Valérien, som åfwen ligger bredwid hufwudstaden, emedan derstädes äro några Kapeller. Efter Ch. sätt helsar han alla orter, gator, byggnader, som han finner på wägen, hämtar watten med handen ur Seine-strömmen, emedan han är wan att dricka af alla namnkuniga floder. Wid åsynen af Gobelinska Manufakturen ropar han twå gånger Gobelin! Gobelin! men ruinernas eko swarar honom ingenting. Jemte Gobelinerna upphöjde bäcken Bièvre sin starka stämma. På en gata i Paris hör han en gatwisa, och anställer strax undersökningar om dess ålder. Då han kommer på les champs élysés, tar han in på det bästa wärdshus och begär ett fat Glaueus. Wärden swarar, att den rätten är honom alldeles obekant. Men den resande will ej förtära något annat, och går sin wäg. Anblicken af Barrièren wid Chaillot wäcker hos honom sublima tankar om byggningskonsten. Då han anländer i klostret på Mont-Valérien, omfamnas han hjertligen af Kåksbrodren. Förtjust öfwer detta bemötande utropar han: "Hela werlden känner således mina arbeten!" Sedan fortfar han: "Jag kunde omständligen

*) Denna swåra sjukdom förtjener så mycket noggare observeras som den ofta mindre redlat kännes och bortblandas med andra; t. e. med hernia incarcerata, der orsaken till obstruktion är af en hel annan beskaffenhet — se Huf. u Himlys Journal der pr. Heilk. Julius 1810. s. 138.

beskrifwa Mont-Valérien; men då man i Mercure de Landernau har en lång beskrifning derom, will jag hellre bifoga detta häfte af Mercure." Så går det nu allt igenom; öfwerallt travesteras C. händelser och anmärkningar på ett löjligt sätt; isynnerhet censureras ganska bittert de många lånta ställen, som C. tillåtit sig att införa. Några lärda tro att denna satir torde förbättra många unga författare som efterhärma Chateaubriants fel, utan att hafwa hans snille, och återföra dem till en enkel och och naturlig stil. C. lefwer nu i lugn på sitt landtgods bredwid Paris. Regeringen skall hafwa tillbjudit honom fördelaktiga beställningar, men hwilka han alla wägrat att emottaga, af kärlek för en stilla lefnad.

Strödda Underrättelser.

Till följe af ett under d. 30 sistl. Okt. utfärdadt Edikt är det för alla Judiska Trosförwanter uttryckligen förbudet, att från den 1 Juli 1814 i städer och byar försälja och tillwerka dricks-waror, såsom öl, brännwin ꝛc. Från samma tid får ej heller någon Jude bo i ett hus, hwarest är dryckesförsäljning eller bryggeri. Genom ett annat Edikt af samma dato har blifwit fastställdt, att ingen främmande Jude får bosätta sig i landet, som ej förut bewisat sig äga en skuldfri förmögenhet af 60,000 Pålska Floriner, och hafwa för ändamål att i landet införa någon slags industri eller wettenskap. Ytterligare måste han kunna läsa och skrifwa Pålska, Fransyska eller Tyska, och förplikta sig att skicka sina barn till de publika skolorna sedan de fyllt 7 år; ej heller är det dem tillåtit att bära några yttre kännetecken.

I Herrar Utters & Comp:s Bokläda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko, prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhålles Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i H:rr Utters & Comp:s Bokläda.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Fredag d. 29 Januari, Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Balettmästaren Deland. Spekt. börjar kl. half till 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 24.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 30 Januari 1813.

Medicinska Wettenskaperna.

Swenska Läkare-Sällskapets Handlingar, Andra Häftet med åtföljande Kopparstick. Stockholm Grahn 1812; 201 sid. 8:o.

(Slut fr. N:o 23.)

6:o) Benfarr, opererad af M. Hedrén, M. D. Icke sällsynt, men intreßant och den första af denna natur som finnes beskrifwen, såsom opererad af Swenska Läkare.

7:o) Beskrifning på en mjälte af owanlig beskaffenhet, med Anmärkningar af Prof. E. Gadelius. Nyttan af pathologiska demonstrationer wid sjukfången har Hr G. äfwen genom detta exempel bestyrkt, och hans anmärkningar öfwer mjältens inflammation äro sin förf. wärdiga.

8:o) Kön wid ett benfår, af J. E. Nyblæus. Anförandet af dylika händelser är ganska nyttigt. Slumpen har ofta gifwit anledning till upptäckten af de bästa medel.

9:o) Polypi Uteri, af Prof. J. H. Gistrén. N:o 1 wisar att Polypens rot afloßar ofwan om Ligaturen, som sådan kan till deß slut anbringas.

10:o) Utdrag af: Rapport sur les ouvrages envoyés au concours sur le croup, af S. E. Wetman. Det är bekant att Franska Kejsaren 1807 utsatte ett pris af 12000 Francs för det bästa arbete öfwer Stryppsjukan. Dena rapport, som utgör en recension af trenne de för bästa ansedda skrifter af de 80 insända, är författad af en kommission af Frankrikes ypperste Läkare, och har wißerligen med mycket skäl här bordt finna en plats. Det blir icke Redaktionens fel, om hela denna afhandling kanhända är mindre intreßant och upplysande än:

11:o) Utdrag af Doct. Hosacks i Newyork Anmärkningar om Stryppsjuken, utur Med. and Phys. Journal N:o 157., af Prof. J. H. Gistrén, der så wäl sjukdoms-beskrifning-n, som Kuren är mera precis och upplysande, hwartill äfwen kommer att klimatets likhet med wårt gör denna Afhandling för oß mera brukbar.

10:o) Om Sjösjukan af W. H. Wollaston Utdr. ur Phil. Transact. för 1810, af K. Lifmed. Pontin, har wißerligen, för den ingeniösa hypothesen i afseende på sjukdomens orsak, en rätt till Läsarens uppmärksamhet.

Sällskapet yttrar i en särskilt Anmälan, den önskan, att de Läkare, som hafwa sig uppdragit att wårda Hospitaler och Militära sjukhus-Anstalter, måtte tidigt widtaga det i förra Häftet genom utdraget ur Curriers och Horns Skrifter föreslagna kraftiga medel af begjutning med kallt watten till häfwande af den farliga Sjukhus- eller Fältfebern, såwäl som till förekommande af smittans utbredande; äfwensom att de Läkare, hwilka dermed göra försök, behagade meddela sina observationer. Rec. twiflar icke att ju Sällskapet skall mötas af en sådan beredwillighet från Wettenskapsidkare, om hwilka det redan giort sig så mycket förtjent, och önskar att det icke måtte tröttna att fortsätta dessa handlingar och dymedelst rikta wår på wettenskapliga arbeten så fattiga Litteratur.

Det underjordiska Hwalfwet i Petersburg.

(Ur Promenades d'un désoeuvré dans la ville de St. Pétersbourg.)

Här är ej frågan om dessa mörka hwalf, som så ofta förekomma i romanerna, utan om ett werkligt underjordiskt hwalf, som finnes i Petersburg på Höfdorget under en präktig pelargång. Man föreställe sig 2 eller 3 stora källare, hwilkas hwalf hwila på murar och pelare, och inwändigt äro alldeles swarta af rök och fett, samt fulla med en tjock imma, hwartill kommer den qwalmiga lukten af en lampa och oset af en ofantlig ugn. Röken undanrycker ögat den underjordiska gångens gränsor, och inbillningen förstorar rummet ofantligen. Halmkärswar, som ligga öfwerallt omkring på golfwet, wänta de trötta arbetare, som hafwa lust att derpå tillbringa natten. Luckan öppnar sig för hwarje kommande, han må wara hwem som helst. Detta underjordiska hwalf är General-sängkammarn för alla Petersburgs Lazaroner, det will säga: dagswerkare, bönder, som war på torget, och alla arbetare som ej wilja afsägsna sig för längt, i händelse de följande morgonen hafwa sitt arbete i grannskapet. Innan man genom luckan nedsänker sig i denna Tartar, har man ofta på en krog druckit några droppar af Lethen, och, jemte den öfra werldens händelser, äfwen glömt jemwigtens och gravitationens lagar; sedan störtar man sig, i ordets egentliga bemärkelse, ner i slaggornas werld. Man emottages på samma sätt som man anländer. Ceremonier göras alldeles icke. Portwakten framräcker, som Charon, sin hand, för att af den nattliga gästen emottaga myntet, och i samma ögonblick kopeken faller deri, befinner sig den nya ankomlingen nere. Midt i immen och halfskuggan är det honom ej möjligt, att finna ett begwämt läger, om ej händelsen förer honom till ett sådant. Deri är också Ryssen föga nogräknad; när han känner sömnens behof, kastar han sig ner, utan att fråga efter hurn han ligger. Bredwid portwakten befinner sig en National-traktör, hos hwilken den tillagade aftonmåltiden står i beredskap, bestående af indelta portioner af kött, fisk, oljepastejer o. d. Härwid har man giort afseende på allt, till och med på den åtandes minsta behof. Rätterna äro ej blott afdelade, utan ligga äfwen sönderskurna på tallriken. Knif behöfwer man således icke, och en spån gör gaffelns tjenst. Saknaden af dessa instrumen-

ter har den fördelen, att de ej kunna nyttjas till werktyg wid uppkommande träta, ej störa lugnet i Morpheï fredliga område. Till den ändan öfwerlemnas åfwen wid ingången alla yxor och skärande instrumenter åt portwakten. Wid återfående af dessa werktyg förefalla hwarken misstag eller twister. Hwar och en känner riktigt sin egendom.

Kl. 5 om morgonen öppnas detta swalg; en tjock immstod, som innehåller en blandning af allehanda utdunstningar, uppstiger långsamt derutur, och sjelfwa Guyton Morveau med sina werksamma medel skulle här swårligen kunna aflägga ett bewis af sin luftrening. Tusen skepnader, den ena mera grotesk än den andra, utweckla sig småningom ur skuggornas werld. Med förra aftonens Traktör har nu föregått en förwandling, likasom med Proteus; han wisar sig nu i gestalt af en Spiten- (Dryckes-) handlare, och låter de förbigående känna ångan af en ofantlig kittel. Derjemte utställer han alldeles färska Briocher till beskådande. Som krogarna ännu äro tillslutna, finner hans wara mycken afsättning. Nu åtskiljas sofkamraterna, hwar och en går till sitt arbete, och ingen har underrättat sig om dess namn eller födkrok, som snarkat wid hans sida. För öfrigt är det Ryssens wana, att, så snart han lagt sig ner, man aldrig hör ett ord af honom mer, och han bryter ej tystnaden förr, än han åter stiger opp.

Detta underjordiska hwalf är efter min tanka en förträfflig inrättning för hufwudstaden, den är ganska wäl utänkt och fullkomligen lämpad efter den arbetande klassens behof. Bolster och täcken behöfwer ej den sämre hopen i Ryssland. Alla platser äro för densamma tjenliga till hwila, så wida de blott hafwa en menniskas längd. Man ser Kuskar sofwa på sina säten, Jockejer på sina hästar, Drängar på en bänk, under bordet och på marken.

Ofta, när jag gick förbi de kolonner, som hwila på detta hwalf, kände jag mig frestad att stiga dit ner; men jag förstod ej landets språk och war okunnig i de hemseder och bruk, som rådde i denna national-sångkammare. Jag måste derföre uppoffra min nyfikenhet och åtnöja mig med den authentika berättelse, som en fallunnig wän meddelade mig. Men så ofta jag går öfwer Hötorget, tänker jag derpå, huru mycket ytterligheterna i denna stad widröra hwarandra, och önskar ofta, att åfwen medelklassen en gång måtte finna alla begwämligheter, som de rika och hopen här hafwa. Hwilket ofantligt afstånd mellan detta hwalfwets pelargång och fall-lucka!

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från

Preußen. Königsberg d. 6 Januari. Ryska Kejserl. General-Majoren, Grefwe Sievers som med ett betydande Detachement nalkats wår stad genom owägade trakter och förenat sig med Generalen, Grefwe Wittgensteins båda Avantkorpsers Kavalleri, inryckte här i går d. 5 dennes kl. 1 om morgonen, i samma ögonblick som Hertigen af Tarent korps marcherade härifrån. Ryska truppernas intåg skedde med ordning. — Den 7. Sedan Konungen af Neapel d. 1 dennes uppbrutit till Elbing med franska Gardet, närmade sig Macdonalds korps mer och mer på wägen från Labiau. Natten imellan d. 4 och 5 drog den sig genom wår stad tillbaka. — D. 8. Wid Tapiau föreföll, under den Macdonaldska korpsens reträtt från Kurland till Preußen, en affär med de framryckande Ryssarna. Stället led mycket. d. 3 inryckte Hertigen i Königsberg, som Konungen af Neapel tillika med Höggwarteret, General-Staben och Garnisonen förut lemnat, och der endast Arrièregardet under Hertigen af Elchingen (Ney) qwarblifwit, hwilket gick emot Hertigen af Tarent och förenade sig med honom några mil öfwer om Königsberg. Konungen af Neapel marcherade i 2:ne kolon-

ner öfwer Brandenburg, der en olyckl:g brand uppkom, till Braunsberg och öfwer Kreazburg till Mehlsack: Ryssarna rycke äfwen efter dem i twenne kolonner. Den 1:sta öfwer Königsberg och Braunsberg, den andra öfwer Friedland och Mehlsack. Den första kolonnen, 6000 man stark, inryckte den 5:te klockan 2 om morgonen i Königsberg och fortsatte efter 5 timmars rast, wägen till Braunsberg. Den 2 trängde franska Armékorpsen från Mehlsack tillbaka ända öfwer Passarge. Men Ryska anfallet på Braunsberg d. 7 miślyckades. Bryggan kunde ej forceras och råkade med några närgränsande hus i brand. Men Kosackerna funno några ställen ofwanför staden, der isen höll, och der de satte öfwer. Fransmännen hade wid sitt afdrag från Königsberg befallt att nedra wåningen i alla hus skulle wara försedd med ljus, på det att genomtåget skulle ske med desto större ordning. De första Kosacker, som ankommo kl. 2 besatte portarna. Kl. 3 inträffade twenne Kosackregementer, derpå ett Husar- och ett Dragonregemente, med en Division Infanteri. Kavalleriet satt af på torget, fodrade, men blott med hö, och för manskapet begärdes af Ryska Befälhafwaren endast sill och brännwin. Infanteriet under General-Majoren Grefwe Sievers befal, besatte wakterna och förrättade Garnisonstjensten gemensamt med Borgerskapet. General Sievers besörjer endast de militära angelägenheterna.

Frankrike. Paris d. 11 Januari. I går höll H. M. Kejsaren en hemlig konselj, bestående af Prinsen Erke-Kansleren och Vice Stor-Wälherren, Hertigen af Maßa, Just. Ministern, Grefwe Montalivet, Minister för inre ärenderna, Senatorerna, Grefwarna Lacépede och Dejean; Stats-Ministern, Gr. de St Jean d'Angely och Defermont, Hertigarna af Conegliano och Friant m. fl. då projekt till ett rådsbeslut discuterades, hwars utfärdande Kejsaren beslutat och undertecknat, och som af de twenne Stats-Råden öfwerlemnades till Senaten, hwilken till kl. 3 war sammankallad. Efter meßan war parad, då H. M. oaktadt det fula wädret och den djupa smutsen, treane timmar syßelsatte sig med trupparnas organisering och öfning. Kl. 5 gaf H. M. audiens åt Prinsen Erke-Kansleren och Presidenterna i Senatens sektioner, som afstemnade rapport öfwer widtagna högst wigtiga mått. — Monitören anförer från Paris under rubriken London: 1:o) att Kejsar Napoleon skall wara gansta sjuk, men likafullt syßelsätta sig med statsangelägenheter, hwarwid anmärkes: att H. M. deßutom syßelsätter sig trenne gånger i weckan med jagt och promenader till fots hela 3 milen i snö och is; 2:o) att man i Paris starkt spekulerar på en Kongreß för en allmän fred: dertill swaras: "Wilsen J weta willkoren, så läsen Hertigens af Bassano Bref till Lord Castlereagh (i April förl. år); 3:o) att emedan Napoleon är bragt till det ytterste, wigtiga saker stola hända i Frankrike, o. s. w. Dertill swaras — "men i en annan mening än Engelska Ministrarna tro. = = = 4:o) att Napoleon ej på en gång kan föra twenne anfallskrig. Dertill swaras: Krigen i Spanien och Norden stola föras anfallswis; under loppet af Februari stola 300,000 man, alla Fransmän, sammandragas i Hamburg, wid Elben, Rhen och Odern, utom de 200,000 man, som ännu äro wid stora armén, och nästa fältåg skall öppnas med en nästan dubbelt så stark armé som det förra. Franska armén i Spanien skall äfwen förstärkas och bringas till 300,000 man. — England berömmer sig att hafwa 400,000 man på benen, sin sjömakt inberäknad. Om så wore, bör Frankrike kunna uppställa ett tredubbelt antal, emedan deß folknummer är minst fordubbel. Men om 200 afdragas för Engelska sjömakten, återstå 1 million, som Frankrike lika lätt kan hålla i stridbart stånd som England sina 400,000 man, o. s. w.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko, prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skriftliga requisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 25.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 1 Februari 1813.

---

*Cantate, uppförd på Kongl. Slottet d. 26 Januari 1813, Hans Kongl. Höghet Kronprinsens Födelsedag *).*

PRINS, af Sveas SkyddsGudinna
Ämnad till dess Hopp i dag,
I de rökverk Du ser brinna
Folks och Faders offer tag.
Hjelte, Du, hvars stora själ
Famnar Vårt och Slägtets väl,
Hofvets fröjd i dag är allas:
Goda Hjeltars fest skall kallas
Menskligheténs Högtidsdag.

Chor.

Hofvets fröjd i dag är allas:
Goda Hjeltars fest skall kallas
Menskligheténs Högtidsdag.

PRINS! i dag Din lefnads bana
Låg, i Evighetens ring,
Lik en ouppvecklad fana,
Med Serafers vakt omkring.
Nu — i höjden af sin prakt —
Sträcks den öfver Polens trakt:
Norden, af dess glans begjuten,

*) Musiken af Herr Dupuy.

I dess skydd allena sluten,
Äger Frihet, Fred och Kraft.

Chor.

Af Din lefnads glans begjuten,
I Ditt ryktes bålverk sluten,
Äger Norden Fred och Kraft.

Ja, och bjuder stridens Lager
Nya skördar åt Din hand,
Du ur Ödets urna tager
Ett föryngradt fosterland.
Göthens mod, i Göthens barm,
Trottsar hvarje oväns harm.
O! hvad öde kan befaras,
När vårt fria land försvaras
Af sitt Mod, sitt Haf och Dig?

Chor.

Intet, intet kan befaras
För en Frihet, som försvaras
Af Natur och Göth och Dig.

Första af CARL JOHANS dagar!
Länge än, i samma glans,
Styr det ljusa spann du jagar
Öfver våra fjell i dans!
Nordens sällhet det begär
Och vår kärlek dig besvär.
Manhems tacksamhet skall löna
Och en Son, som Han, försköna
Qvällen af Hans långa dag.

Chor.

PRINS! vår sällhet Dig skall löna
Och DIN SON, som DU, försköna
FARS och KONUNGS sena dar.

Stats-Nyheter.

Utdrag af ett Bref från Posen, dat. d. 2 Jan. 1813, kommit med sjölägenhet.

* * * Hertigdömet Warschau är i det bedröfligaste tillstånd. Nationens önskan att låta det gamla Polen åter intaga ett rum bland Europeiska stater har ej haft annan werkan än den att folket fått widkännas krigets tunga och blifwit ett offer derföre. Requisitionerna äro så starka att en mängd byar äro öfwergifna och deras inwånare utwandrade till Ryßland och Tyskland för att tigga brödföda.

Ministerns redogörelse utwisar att detta Hertigdöme ifrån fälttågets början till den 17 November utgifwit 99,793,952 gyllen utöfwer hela summan af statsinkomsterna, hwilken beloper sig till 68,259,952 gyllen. Furst Poniatowskys armé, hwilken wid krigets utbrott utgjorde 65,000 stridbara män, är nu reducerad till några tusen, hwilka befinnas i Warschau. Franska Kejsaren befallte wid sin genomresa i Warschau att en allmän landtstorm skulle uppbådas, men den stora frågan är den hwar man skall taga penningar till deßa rustningar och till soldaternas underhåll. Den af alla Polackar medgifna systska omöjligheten att åstadkomma medel dertill, skulle lagt de första hinder i wägen, äfwen om Ryßarna ej infallit i Hertigdömet. Nu hafwa de hindrat denna uppbådning i de trackter hwilka de innehafwa, och Polens inbyggare hoppas att snart se dem wara Herrar öfwer hela landet.

Prins Schwarzenbergs armé drager sig tillbaka till Slonim. General Reyniers armé har tagit en annan direktion emedan Prins Schwarzenberg ej welat tillåta Generalen att förena sig med honom. Som Fransoserne äro ur stånd att kunna bibehålla sig wid Weichseln och de nödgas söka en tillflykt wid Odern, så wäntar man här att Ryßarne snart skola wara mästare af Hertigdömet.

Militäriska sjukhusen hafwa blifwit förlagde från Warschau till Schlesiska gränsen. Konungens silfwer och winer hafwa blifwit återsände till Dresden. Eländet har nått sin höjd. Det har frambragt en slags sjukdom som i hast bortryckер en mängd menniskor, utan att den likwäl i wårt land ännu wisar några symtomer af pesten.

Preußen. Berlin d. 16 Januari. Fransmännen synas nu wilja koncentrera sig i Marienwerder, helst man äfwen will weta att de lemnat Elbing. Kommendanten i Danzig, Gref Rapp, har i anledning af ett utspridt ryckte om sprängning af fästningswerken derstädes utgifwit ett dagbefål, hwari det bland annat heter, "att de icke allenast icke skola sprängas, utan twertom i det yttersta förswaras, och att, om fienden skulle nalkas, man är beredd att förr slås på Danzigs gator än gifwa sig. Ingenting är lättare än att i lyckan wisa sin Regent tillgifwenhet; men äfwen i närwarande omständigheter, skall Garnisonen i Danzig bewisa inför sin höga Regent att intet kan nedslå hennes mod och att hon, kosta hwad det kosta will, skall bibehålla åt honom den wigtigaste post, som han anförtrott åt hennes åra och Trobet. Om än elementerna för ett ögonblick dölja lyckans stjerna, så skall den dock snart återse hela sin glans, och fransyska örnarna, mera wördnadsbjudande än någonsin, åter wisa sig. Hwar och en som öfwerbewises att hafwa utspridt ett sådant ryckte, eller fört sådant tal, honom skall på paraden håret afrakas och han skall derpå jagas ur staden." —

England. Stats Sekr. Monroe har swarat Amiral Warren på deß Bref (se N:o 19). Han önskar deri fredens återställande; och föreslår som en Conditio sine qua non, att England icke under förewändning att på amerikanska skepp återtaga egna undersåtare, preßar Amerikanska; och erbjuder, å Amerikanska Staternas wägnar och till förekommande deraf att Engelska Undersåtare icke taga tjenst på Amerikanska skepp, förbud och straff för deras antagande, o. s. w. På denna fråga beror nu hufwudsakligen negotiationernas fortsättning.

Preußen. Berlin, d. 6 Januari. Hans Maj:t har i går med den lisligaste oro blifwit underrättad om General v. Yorks förräderi, i det han med Ryska Generalen v. Diebitsch, d. 30 sistl. Dec. i Poscherau afslutat en Konvention, till följe hwaraf den Preußiska hjelp-korpsen 1:o) qwarstannar i Preußiska Gebietet och besätter linien längs gränsen af Memel och Nimmersatt ända till wägen från Wojunta till Tilsit, hwilken, tillika med wägen derifrån öfwer Schillawischken och Melanken ända till Labiau, med de derintill stötande städer, bestämma, i förening med Kurländska wiken, det gebiet Preußiska trupparna intaga och som skall anses för fullkomligt neutralt sålänge det af dem besättes. De Ryska trupparna kunna fram- och återtåga på de stora wägarna men få ej taga qwarter i någon af detta Arrondissements städer. 2:o) Ifall Hans Preuß. Maj:t skulle befalla de Preußiska trupparna (som imedlertid förbliswa fullkomligt neutrala), att stöta till de Fransyska, så förbinda de sig att i två månader härefter icke strida emot de Ryska. 3:o) I

händelse af wägrad ratifikation härtill å Deras respektive Majestäters sida, skall det så Preußiska korpsen fritt att gå dit Hans Maj:t befaller den, — o. s. w. General v. Maßenbachs korps skulle äfwen wara inbegripen i denna Konvention. — Hans Maj:t har befallt att alla medel skola anwändas till General Yorks ertappande, äfwensom till trupparnas återkallande, öfwer hwilka General v. Kleist fått befälet i hans ställe. Hans Maj:t har låtit i anledning häraf publicera i hela Riket ett Dagbefäl, med tillkännagifwande af sitt lifliga misnöje, och anmodat Konungen af Neapel att wid armén göra detsamma. Furst Hatzfeld har afrest till Paris för att betyga H. M. Kejsaren Konungens tänkesätt i detta afseende.

Frankrike. Paris d. 14 Januari. Sedan i Senatens Session d. 10, läsningen af berättelsen öfwer General v. Yorks kapitulation slutats, upplästes projekt till ett Senatus-konsult, hwarigenom 350,000 man ställas till Krigsministerns dispostion. I ett tal utwecklade Grefwe Regnaud de St:t Jean d'Angely anledningarna dertill. Det heter deri bland annat, efter en inledning om nödwändigheten för Frankrike att börja kriget med Ryssland: "Den ur alla sina ställningar fördrifna, i alla slag tillbakadrifna fienden nödsakades att öfwerlemna sin hufwudstad åt Segrarna; men han gaf den till pris åt lågorna = = Derföre blef detta ewigt årorika återtåg nödwändigt, detta återtåg, hwari endast klimatets hårdhet, årstidens tidiga, owanliga och osantliga köld kunde blifwa oss skadliga. Då den 29 Bulletinen ankom och utbredde öfwer Frankrike hopnad och lugn, då wäckte storheten af den förlust, som med en så energisk enkelhet afmåladés för Nationen, hos alla känslan af nödwändigheten att ersätta den. Alla förekommo fordringar som de förutsågo, långt ifrån att afbida eller undandraga sig dem. Kejsaren inträffade i sin hufwudstad, då man trodde honom på andra sidan Wilna. Han lät underrätta sig om sina arsenaler, sin skattkammare, sina troppars antal, och fann att han alldeles icke skulle behöfwa att begära af sitt folk hwarken manskap eller penningar, emedan de redan förhand warande funnos tillräckliga till krigets fortsättande i norr och söder." (Nu öfwergår Talarn till General Yorks kapitulation, som widlöftigt kommenteras och tillskrifwes Engelska Agenter, hwilka öfwerallt sägas utsprida frön till hat och söndring imellan Regering och folk, och genom inrättade hemliga Samfund, under namn af Sanningens, Naturens wänner o. s. w. predika hat och uppror; och synes nu på denna händelse hufwudsakligen bygga nödwändigheten att ställa de ifrågawarande trupparna till Krigsministerns dispostion.) Hertigens af Bassano rapport, som förut upplästes, och som innehåller samma anklagelser emot England och deß Agenter, i anledning af General Yorks konvention, wid hwilken han mycket stödjer sig, säger uttryckligen: "med Garnisonerna i Frankrikes och Italiens fästningar har Eders Maj:t en makt af mer än 300,000 man, som äro tillräckliga att föra kriget med Ryssland i nästa fälttåg. Eders Maj:ts afsigt war också att icke fordra något utomordentligt understöd, så framt alla wåra Allierade och isynnerhet Österrike, Dannemark och Preußen blifwit den gemensamma saken trogna. = = = I sådana omständigheter och då en allierad Förstes afsigter icke kunnat försäkra Eders Maj:t de fördelar, som Deß politisk system måste försäkra Eders Maj:t, blir det oumgängligen nödigt, att skrida till de medel, som Eders Maj:t finner i sitt Rikes makt och sitt folks kärlek o. s. w. hwarefter Dekretet föreslås. Det är hufwudsakligen, att af de åskade 350,000 man, 1:o) 100,000 utgöras af de 100 Cohorterna af Nationalgardets 1:sta Ban. 2:o) 100,000 af 1809, 1810, 1811 och 1812 årens Konskriptionsmanskap, som icke redan blifwit kalladt till armén, eller som före detta dekret gift sig. 3:o) 150,000 man af 1814 års Konskriptionsmanskap. —

Rhenströmmen d. 10 Jan. Till d. 20 dennes skola stora arméns förstärkningar här hafwa inträffat: man will weta att de utgöra 180,000 man, hwaraf 60,000 skola paßera Rhen wid Strasburg, 60,000 wid Maynz och 60,000 wid Wesel.

Preußiska Gränsen. Icke allenast förra Preußiska Ministern Baron von Stein, utan Öfwerste von Gneisenau, som år 1807 så tappert förswarade Colberg, och förra Polis-Presidenten sedermera Stats-Rådet Gruner i Berlin, m. fl. hafwa gått i Kejserlig Rysk tjenst.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 26.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 2 Februari 1813.

à S. A. R. Le Prince de Suède.

Pour le jour anniversaire de sa naissance.

Chant lyrique, imité du suèdois *).

O Prince! qu'en naissant un bienfaisant génie
Dès longtemps accordoit aux vœux de ma patrie,
Souris à ses transports; un Père, un Souverain
Aux chants de l'allégresse en ce jour nous invite,
Tandis que ta grande ame incessamment médite
Pour nous, pour nos neveux un avenir serein;
Aux accens de nos cœurs que l'univers réponde;
C'est la fête du monde
Quand il nait un heros ami du genre humain.

Au jour où commença ta carrière immortelle
De tes destins futurs la page solemnelle,
Comme un drapeau roulé, d'un voile environné,
Fut confiée aux soins des célestes phalanges:
Le chœur des Séraphins, entonnant tes louanges,
Enfin l'a déployé sur le nord étonné
Ce drapeau radieux; égide tutélaire,
Feu qui nous régénère,
Comme il va consumer l'ennemi consterné.

*) Se Gårdags-Bladet.

Oui, Prince! si bientôt la victoire t'appelle
A cueillir de lauriers une moisson nouvelle,
Sous ta main nous verrons, de l'urne des destins,
Surgir une patrie embellie et brillante,
Au dehors respectée, au dedans florissante:
Oui! ce glaive, jadis la terreur des humains,
Cette valeur des Goths, si ta valeur les guide,
D'un aggresseur perfide
Mieux que notre océan borneront les desseins.

Grand jour! toi qui conduis au dessus de nos têtes
Le char de sa fortune, appaisant les tempêtes;
Nouvelle ourse qui luit au sommet de nos monts,
O premier de ses jours! en ce char de victoire
Fais asséoir le bonheur aux côtés de la gloire,
Reviens, réponds longtemps au cri des nations,
Et pour parer ce front, promis au diadême,
Qu' un Fils, autre lui même,
Des fleurs de notre amour tresse encor les festons!

*De G***.*

Dramatik.

Fredagen den 8 Januari uppfördes för första gången Den föregifne Stanislaus, Komedi i 3 Akter, öfwersättning från Duvals le faux Stanislas; af M. Altén.

Af politiska orsaker hade Franska Ministèren i hemlighet befallt en fransk Officer, Chevalier de Morange, som till utseendet ganska mycket liknade Konung Stanislaus, att, under denna Konungs namn göra en resa till Bretagne. Under denna resa har har han ibland andra ställen äfwen tagit herberge hos en Baron de Kerbare. Baronen har en dotter, uppfödd i sin landsort, och i en landsort der en lemning af medeltidens Chevaleri-anda ännu är rådande; denna flicka har förälskat sig i en ung fattig officer, som anmodat en rik morbror (Skattmästaren Mont-Roc) om bistånd i sin affigt att erhålla hennes hand; men morbrodern har bedragit hans förtroende och friat sjelf till den unga fröken, om hwars hand han erhållit Fadrens löfte. Chevalièren, som af de båda älskande fått weta sakernas ställning, beslutar att förena dem och inbillar till den ändan Skattmästaren (som är ganska girig och genom procentande förtjent en stor del af sina penningar), att han wille hafwa honom till sin Finans-Minister och gifta honom med en Polsk Princeßa. Att winna denna lyckan är han genast hågad att upphäfwa förbindelsen med Fröken de Kerbare och gifta henne med sin systerson, som han äfwen genom Chevalirens tillställning förmås att begåfwa med ett af sina gods. Men under det han är sysselsatt att utföra denna intrig ankommer till

till Slottet en Markisinna de Rosey, Baronens Brorsdotter, hos hwilken Chevalieren sjelf i Paris giort sin cour. Det angår hans lycka att icke blifwa upptäckt, ty han wet att Markisinnan icke kan förtiga en hemlighet, ifall han deraf gjorde henne förtrogen; men huru dölja den? Markisinnan har wid första ögonkastet igenkänt sin älskare, men så många omständigheter sammanstämma som göra det troligt att hon bedragit sig på likheten, att hon flera gånger är fullkomligt öfwertygad om sitt misstag. Emedlertid underlåter hon ingenting att förskaffa sig upplysningar, och Chevalieren faller många gånger i hennes snaror, men reder sig med så mycken skicklighet derur att hon alltid förblifwer i samma owisshet. Hon finner slutligen ett tillfälle att wäcka hans swartsjuka, genom en Courvernör ifrån Brest, som ankommit till Slottet att komplimentera den förmente Stanislaus och äfwen friar till Markisinnan. Chevalieren röjer sig härwid allt förmycket, men så säker Markisinnan nu är att den föregifne Konungen är den hon önskar, försättes hon ännu en gång i twifwelsmål genom den berättelsen att en Kabinetts-Kurir ankommit till honom. Likwäl har Kuriren endast medfört ett bref från Ministern, som deri underrättar Chevalieren att den affigt för hwilken han skulle spela Stanislai roll wore wunnen, att rollen således war slut, och att han blifwit befordrad för sin möda. Chevalieren wisar sig nu i sin rätta uniform, sammanhanget upptäckes isynnerhet till Skattmästarens stora harm, som likwäl icke wågar röja den för att blifwa ett åtlöje, och pjesen slutar genom ett dubbelt giftermål.

Den förmente Stanislaus hör till det slaget af pjeser som i Frankrike fått namn af La bonne comédie, och ehuru enkel intrigen är, wäcker den och underhåller ett jemt intresse genom en mängd af muntra scener, som likwäl aldrig sänka sig till den låga Komiken. I karaktererna råder mycken variation, ehuru de icke äro starkt telnade, utom Chevalierens och Markisinnans, som utgöra tufwudfigurerna i taflan. — Att Publiken icke tyckes göra detta stycke all den rättwisa det kanske förtjenar, torde endast komma deraf, att den Aktör som spelade Chevalierens roll, icke här war på sin plats. De många brydsamma belägenheter hwari han befinner sig, kunna icke uttryckas genom orden, de måste röja sig i mimiken eller deras effekt är förlorad, och wi beklaga att Hr Åbergsons sjuklighet icke tillåt honom att wisa sig i en roll, som endast för honom tyckes wara skrifwen. Fru Kuhlman uppfyllde deremot som Markisinna alla åskådarens förwäntningar. Mamsell Fröslind tyktes första gången wara något rädd, hwilket isynnerhet wisade sig i den scenen då hon genom sitt skrytande af sin familjs tapperhet will skrämma Skattmästaren. Denna scenen, hwari förf. tyckes hafwa welat fullborda karakteristiken af en fröken från Bretagne, wisar tillika att Juliettes naivetet bör åtföljas af ett slags posagtighet, om man så får kalla den frihet i seder, som utmärker en flicka uppfödd i en landsort der manlighet ännu anses för den första af alla dygder. Hr Hjortsberg ersatte deremot genom sitt spel det mindre fullbordade i Skattmästarens karakteristik.

Hollands Sillhandel.

År 1440 påfann Wilhelm Bökelsen i Bierelies konsten att insalta Sill; en konst, som giort Holland till ett rikt land. Uppfinnaren lefwer ännu i ett tacksamt minne

hos sina landsmän. 150 år sednare förtärde Carl den Femte till hans ära en sill på hans graf. Den wälgerning han gjorde sitt fäderneland är så mycket större, som genom en besynnerlig händelse, ingen annan nation kunnat så wäl träffa det rätta insaltningssätter, hwarigenom Holländarne alltid förblifwit mästare af denna handel. Hwad densamma afkastat kan man ungefär beräkna efter följande uppgifter: Efter Midsommarn seglade fordom 1000 till 1200 skepp från Texeln ut på denna fångst; 1610 sysselsattes dermed 3000, bemannade med 50,000 menniskor. Räknar man ett sådant skepp till 6000 Riksdr. innan det år utrustadt, så woro derigenom 6 millioners kapital i rullhandeln; räknar man widare på de 1000 fartyg, hwilka wi till detta ändamål förutsätta, endast 50,000 mans besättning och en half million menniskor, som förtjena sitt uppehälle genom insaltning, packning, försändning m. m. då kan man göra sig ett begrepp om hwad denna handelsgren i fyrahundrade år warit för Holland.

Nya Uppfinningar.

En berättelse om Hr Bertins lackerade bokband har blifwit inlemnad till Société d'Encouragement. Man finner deraf, att deßa band öfwerträffa alla andra i elegans och prakt, antaga de wackraste färger, skadas ej af mal, och motstå ganska länge fukt. För böcker, som ej hafwa särdeles wärde, äro de wißerligen för dyra, hwarföre Hr Bertin nu sysselsätter sig med att äfwen göra band till ringare pris. Ministern för inrikes ärenderna har gifwit honom en lägenhet, hwareft han kan inrätta sina werkstäder. En Parisisk Journal skämtar öfwer denna uppfinning, och som Hr Bertin isynnerhet binder in sina egna skrifter på det nya sättet, håller han före, att det är ganska faderligt handladt af honom att wara sina barns skräddare.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i H:rr Utters & Comp:s Boklåda.

Till salu finnes:

Af Trycket har utkommit och säljes i de fleste Boklådor, samt på Elméns och Granbergs Boktryckeri vid Köpmangatan: Handbok för Fruntimmer i Äldre och Nyare Historien, Andra Delen, Andra Upplagan, häftad 1 Rd 4 sk. Första Delen säljes på samma ställen för 1 Rd B:ko.

Spektakler.

På Kongl. Damatiska Theatern uppföres i dag Tisdag d. 2 Febr. Redlighetens Seger öfver Förtalet, Dram i 5 Akter, af Kotzebue; hvarefter gifves: Komedien Inpromtu i 1 Akt. Spekt. börjas kl. 6 och slutas omkring kl. half 10 e. m.

Imorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 27.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 3 Februari 1813.

Utländsk Litteratur.

Recherches, expériences et observations physiologiques sur l'homme dans l'état de somnambulisme naturel et dans le somnambulisme provoqué par l'acte magnétique; par A. M. J. Chastenet de Puységur, ancien officier-général d'artillerie.

(Slut fr. N:o 21.)

Då jag fann att somnambulerna på en gång blefwo så lärda, och att Minerva helt och hållet ingick i deras hufwuden, liksom Pallas utgick ur Jupiters, wäcktes hos mig den förhoppning att af dem få åtskilliga fenomener förklarade, som ännu nedslå wåra lärdas högmod; jag wore till exempel, ganska nyfiken att weta orsaken till den allmänna tyngdkraften; jag wille fråga dem om ljuset kommer från vibrationerna af ett elastiskt fluidum, som Euler tror, eller om det är ett utflöde af sol-ämnet, som Newton menar; om wår glob förut warit en komet; om jorden skall utorkas ända tills den antänder sig sjelf, eller frysa tills den blir en isklimp; om wi ursprunglinen warit volvaces, fiskar eller glasbitar. * * * * Hwilken mängd af saker wäntade jag att få weta, och hwilka de aldrig skola säga mig, som weta allt! Men, ack! Hr de P. gwäfwer ganska strängt min obetänksamma nyfikenhet, i det han förklarar att Somnambulerna swara ej riktigt på annat än hwad som angår deras wäl, och att obetänksamma nyfikna aldrig skola göra Somnambuler.

Men oaktadt denna dom, är mitt hopp ännu ej alldeles förloradt; Hr de P. underrättar mig sjelf, att en Somnambule hållit följande wackra tal: Det skall för Somnambulerna alltid blifwa omöjligt att uttrycka sig begripligt om hwad de se * * * * Det är ett så långt afstånd från naturens hemliga operationer och till de ord hwaraf man kan betjena sig för att derom meddela ett begrepp, att det skall fordras ingenting mindre än ett nytt språk för att gifwa sanna benämningar och riktiga detaljer: allt hwad jag kan säga er, är, att ingenting förundrar mig, och allt synes mig naturligt! * * * * En omätlig ocean af ett ytterst fint ämne omgifwer mig * * * * Detta ämne, som hwarken är luft eller ljus, men som är

basis till både det ena och det andra, genomtränger alla kroppar = = = = ꝛc." Se här strax en Somnambul, som hwarken är Läkare eller Apotekare; men han talar så wäl, att jag gerna wille kalla honom den wakna sofwaren.

En annan nyfiken som hade den obetänksamheten att fråga en somnambule om, i detta tillstånd, qwinnorna behöllo sitt koketteri." Om ni kunde begripa, säger hon, på hwilket afstånd menniskorna äro från den sanna somnambulen, skulle ni ej wara frestad att tro att wi, i detta tillstånd, kunde bibehålla hwarken koketteri eller begär att behaga, ꝛc." Se der ännu ett swar med sundt förnuft och som ej har någon gemenskap med sjukdomen. Jag hyser derföre ännu ett litet hopp att få lära något af Somnambulerna.

Hr de P. har uppställt en annan princip som oupphörligen wederlägges af sjelfwa de facta som han berättar. Han har sagt och upprepat, att man i den magnetiska sömnen ej mera har någon gemenskap med de yttre föremålen, att man ej hör något buller, att man ser hwarken eld eller ljus, att man ej känner någon lukt ꝛc. = = = = Huru förenar man denna försäkran med den händelse som här följer?

Den omtalta Aubri hade i Somnambulismens tillstånd förordnat ett läkemedel åt sig sjelf, och Hr de P. lät honom taga det. Om aftonen är han magnetiserad, blir Somnambul, går med Hr de P., paßerar genom flera dörrar, går utföre trappor, beständigt med tillslutna ögon, wandrar genom en hel by under det han talar om hwarjehanda saker, blir warse att det har frusit och att marken är ojemn, kommer ändtligen till en hofslagare, sätter sig wid elden och wärmer sig. Om han ej hade någon gemenskap med de yttre föremålen, hwarföre bröt han ej nacken af sig i dörrar, i trappor och på små gångstigar, der han måste paßera, nedstiga och gå? Om elden, om ljuset ej mera hade någon werkan för honom, hwarföre satte han sig wid elden för att wärma sig? Jag förbigår omständigheten med läkemedlet: en wanlig läkare låter ej sina sjuka spaßera efter en laxering om aftonen och när det fryser; men som ingenting annat skall hända än hwad Somnambulen sagt förut, och som Aubri icke sagt förut, att kölden skulle beswära honom, kunde han till och med bada sig i strömmen utan att löpa någon fara.

För att befria sig från de otrognas beswärliga frågor, och att i förhand beswara de inkast jag gjort angående somnambulernas anatomiska, fysiologiska och pathologiska kunskaper, uppställer Hr de P. som en princip, att deras skarpsinnighet, oeras riktiga fattningsgåfwa, deras säkra förutseende, ej äro annat än en instinkt, och deras swar ej annat än en enkel uppenbarelse af de känslor de erfara.

Om, ibland ett stort antal läkemedel, som föreslås af magnetisören, somnambulen mekaniskt walde hwad som wore tjenligt för honom sjelf, skulle jag deri finna en instinkt liknande den, som förmår hunden att wälja ett wißt slags gräs midt ibland en mängd af örter. Men det förhåller sig ej så: en somnambul föreskrifwer tisaner för en sjuk, och will ej att han skall laxera, emedan han ännu ej är afkyld; en annan will att man skall låta en fontanell läkas och öppna en dylik på ett annat ställe, emedan, säger han, det är det enda stället, hwarest ej finnas nerver; en annan ger tillkänna, att han får qwäfningar, emedan hans blod ej mera har fritt omlopp. Märk wäl detta emedan, ett ord, som förutsätter ett resonement och utesluter instinkten. En Somnambul säger till en sjuk: "Hu-

ru skulle ert ansigte och era hwitögon blifwa gula, om det ej föregått någon förändring i ert blod?" Detta huru, är det wäl instinkt? "Låt aldrig öppna ådern, säger hon åt en annan, emedan ingenting är för er mera otjenligt." Samma sofwarinna föreskrifwer författaren sjelf, att han skulle blifwa kurerad d. 23 Aug., och att, om han ej gjort hwad hon föreskrifwit, skulle han falla i en paralysi d. 22 och wara död dagen derpår. Densamma säger till ett fruntimmer: deßa röda fläckar böra för er wara ett bewis att ert blod ej cirkulerar." En instinkt, som talar om bewis! Man finner ännu twenne emedan i den omtalta Morhange's somnambuliska swar, som war domestik hos Madame de Genlis. Den omtalta Françoise Deschamps ordinerar åt sig sjelf följande: Twå och ett halft gran Glaubersalt (detta är för miölken, tillade hon) och ett halft uns manna (för att lindra)". Alla Mlle L. - - - swar äro fulla med förstånd och logik, och i denne Aubri's, som spaßerar när det fryser och sedan han tagit in afförande, finner man idel emedan, om och ty. Med ett ord, alla jemföra, dömma, resonera, undersöka, förutse och förekomma. Om detta är instinkt, så är mensklige förståndet också ingenting annat.

Jag har skrifwit en lång artikel om somnambulismen, deß anhängare skola i min kritik finna mycken okunnighet, blindhet och widskeppelse, kanske äfwen owilja och orättwisa, medan andra skola tro mig wara ganska enfaldig och löjlig; som förser mig med alla slags wapen för att slåß med wädergwarnar. Jag ämnar ej rättfärdiga mig, hwarken för den ena eller den andra; men jag skulle tro mig werkligen orättwis och oredlig, om jag ej tillade, att man midt ibland alla deßa därskaper (hwaraf jag endast anfört en liten del) finner speciösa resonementer, apparencer nog starka för att bry scepticismen, framställningar af en ny ordning, som ej sakna all sannolikhet, och framför allt facta dem man omöjligen kan anse för alldeles falska, och hwilka det ej mera är tillåtit att neka, då Hr de P. berättar ej blott hwad han sett (han skulle kunna wara bedragen), utan hwad han sjelf gjort. Men här tycker jag mig från alla kanter höra: hwarföre ler Ni då deråt? Jag swarar: De orimligaste systemer, de löjligaste theorier äro alltid grundade på någon sanning eller sannolikhet, hwaraf man dragit falska och oförnuftiga slutsatser. — Och jag tror att detta är fallet med somnambulismen: jag ler åt slutsattserna, emedan de förekomma mig löjliga; men jag ler ej åt alla facta, emedan alla, som förefallit under de trettie åren man observerat och trott dem, ej kunna wara falska. För öfrigt, om denna nya det mensklige förståndets sjukdom gör beklaganswärda framsteg, bör man derföre anklaga de lärda Samfunden som, af likgiltighet, af högmod eller fördomar, så enwist wägra att undersöka sjelfwa facta, hwilka kunna wara af den största nytta om de äro werkliga, men förorsaka stora olyckor om de äro frukten af charlataneri eller af en förwillad inbillning.

Något, hörande till Bomullens och Sockrets historia.

Hos gamla werlden war Bomullen känd under namn af Gossipion. Deß lätta tyger woro förnämligast af Bomull, som planterades och wirkades på ön Kos, och både hos Greker och Romare kläddes sig qwinkönet deri. Männer i Bomulls-

kläder ansågos för wekliga menniskor. Från 9:de århundradet till det 14:de nyttjades Bomullspapper ganska mycket, men mera af Araberna än af andra Nationer, och sedan 10:de århundradet spanns äfwen Bomull här och der i Tyskland. I Schwarzwalde infördes denna handtering i början af år 1740 genom spinnare, som en Köpman Gunzicker ditskickade från Arau. Engelsmännen lärde först 1765 att känna Bomullen som ett handelns föremål, och några år senare erhöll Arkwright ett patent, för att förarbeta den medelst maschiner. Hwad stora framsteg Bomullsplanteringen gör i Neapel, synes redan deraf, att Richard allenast i Paris, som förfärdigar alla slags Perkaler och Baziner, af fina för några år sedan i Neapel anlagda plantager har en årlig afkastning af 25 milliers (250 centner) Bomull.

Redan i Plinii och Galens tider wiste man, att det gafs socker i Arabien och Indien. Plinius kallar det "en i rör samlad honung," hwilket således kan anföras som authoritét för dem, som förklara honingen för sockrets naturliga surrogat. År 1148 skall första sockerplantan hafwa kommit till Sicilien, och sedan till Spanien. Sedan 1508 bragte Spanjorerna sådana plantor till Antillerna, och då i 17:de århundradet andra Européer satte sig ner på Antillerna, anlade äfwen deßa plantager derstädes. Med tiden utwidgade sig deßa plantager så mycket, att redan för 30 år sedan Jamaika allena årligen lemnade 50,000 orhufwuden eller 300,000 centner socker, och på samtliga Antillerna steg sockerförden, orhufwudet räknadt till 15 P. St. inköpspris, till 9 millioner Riksd., 1794 gick socker för 20 millioner gyllen endast öfwer Hamburg.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i H:rr Utters & Comp:s Boklåda.

Till salu finnes:

I Utters & Comp. Boklåda några kompletta Årgångar af denna Tidning, eller Årg. 1809 1 R:d. 32 ß. Årg. 1810 med alla Bihangen, bestående af H. K. H. Kronprinsens Bref till H. M. Konungen; framl. Hans Ex. f. d. Riksmarsk. Grefwe Axel Fersens Bref till f. d. Konungen m. m. 4 Rd. 32. ß. Årg. 1811, 4 Rd. Årg. 1812, 4 Rd.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Onsdag d. 3 Febr., Den Föregifna Skatten, eller Vakta er att lyss vid dörren, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Mehul; hvarefter gifves för 1:sta gången: Den Afbrutna Concerten, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Berton, hvaruti Hr Dupuy spelar Lindorffs Rol. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. half 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 28.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 4 Februari 1813.

Genom hwilka medel kan en Regering isynnerhet göra sig älskad och bibehålla ett Folks kärlek?

Den man, som rättvis är, den man är ock den största.

Thomas.

Jag påminner mig någonstädes hafwa läst, att en af forntidens Öfwerhetspersoner gjort någon af deß filosofer denna fråga och att denne swarat:

"Dertill gifwas endast trenne medel: det första är **Rättwisa**, det andra är **Rättwisa**, det tredje är — **Rättwisa.**"

Detta korta swar innehåller ett frö till många och stora sanningar. Jag skall förröka att utweckla dem, och derigenom, som jag hoppas, göra ett wärdigt offer åt den tryckfrihet wi äga — en frihet, som wåra Författare, till den upplysta allmänhetens billiga mißnöje, ej synas wilja begagna, sedan de ej mera ostraffadt kunna mißbruka den.

Den första frågan, som härwid bör framställas är denna: **Har Rättwisan i sig sjelf och framför de andra dygderna något intagande för menniskosinnet?**

Wi swara dertill **Ja.** Känslan af rätt och fordran på deß tillfredsställande äro så införlifwade med wår warelse, så djupt rotade i wår själ, att de ej förrän med oß sjelfwa tillintetgöras. De kunna, i mån af en större eller mindre upplysning, så wäl hos enskilta som hela folkslag, i sina mindre nuanseringar wara än starkare än swagare, men ännu gaf ingen Nation eller enskilt, så rå och obildad som helst, hwilken icke tillgift rördes af hwarje stor orättwisa, likasom af hwarje utwärkt rättwis handling. Märkwärdiga äro de exempel, som Resbeskrifware derpå anföra. Hwem röres icke till tårar af berättelsen om den Arabiska Domaren, som då han i en öfwerbewist brottsling fruktade att finna sin egen son, lät honom framföras med betäckt ansigte och sålunda afkunnade dödsdomen öfwer honom, och som, då han sedermera lät afhölja honom och lyckligen fann sig bedragen, föll på sina knän och tackade Mahomet, att den brottslige ej war hans son? — Och denne andre, som måste dömma sin egen far att mista handen, och som,

efter att hafwa erhållit Domstolens tillstånd att sjelf werkställa straffet, — gick att afhugga sin egen! Heliga, sublima känsla för rätt! Om menniskosjälen ej i dig har det starkaste bewis för sitt högre ursprung, den säkraste borgen för sin odödlighet, hwad kan då gifwa dem, och hwar finnas de då?

Icke ens sjelfwa den förhärdade brottslingen förmår qwäfwa denna känsla, och ofta war det hennes tortur som aftwingade honom bekännelser, dem stråckbånkens icke kunnat afpläga honom. Men den, som ännu twistar att hon är djupt rotad i menniskosinnet, han försöke blott att aga ett barn. Det lindrigaste oförsyllta slag sätter det yåslan i raseri, man ser det hopknäppa sina händer och med de hwaßaste skrik tillkännagifwa sitt lidande. Att det ej är fysiskt finner man lätt deraf, att det wid den allwarsammaste förtjenta aga ej yttrar ens hälften af denna smärta. Bewisar ej detta, att känslan af rätt och orätt är en af de första som utweckla sig hos menniskan? Det är ingen mindre tänkare och menniskokännare än Rousseau, som gjort denna anmärkning, och författaren har ofta ägt tillfälle att erfara deß sanning.

Denna känsla gifwes således ej allenast: den är en af de starkaste hos menniskan; och den skulle så wara, ty på densamma hwilar ytterst hennes moraliska förädling, hennes sedliga wärde, och hennes sällhet. Fordran på rättwisa är så allmän och så liflig, att deß tillfredsställande, åfwen utom dagliga lefwernet, utgör ett wilkor för menniskans nöje. Tragediens, Theaterns werkan hwilar wäsentligen derpå. Man uthärdar ej ens från scenen åsynen af höga, ostraffade brott. Man ser med ömkansfull rysning Virginii hand genombåra sin dotter; men Appius sticker sig — och man är lugnad. Så starkt är åskådarens anspråk på rättwisa, att han nödwändigt will finna en kraft, som öfwar den — i brottslingens egen arm, om den ej fins utom honom.

I denna känsla, i denna fordran af deß tillfredsställande ligger således icke allenast den yttersta grunden till all kärlek, imellan Regering och Folk, förmän och underhafwande, herrar och tjenare, o. s. w.; det är åfwen ifrån denna känsla som all regering leder sitt första upphof. Det war hon, som lärde medlemmarna af det börjande samhället, att en öfwermakt behöfdes, som, fri ifrån deras paßioner och upphöjd öfwer deras intreßen, lika wärdade och tryggade allas rätt, och bröt ur styrkans händer den swagares tillhörighet. Hwart och ett folk skall lätt begripa att all styrande makt utgår ifrån det, men att det sjelf icke kan utöfwa den, det kunna först alla Anarkiens rysligheter lära det. Huru många olyckor och lidanden måste ej de första samhällsmedlemmarna hafwa utstått af hwarandras paßioner, innan de kunde förmås att underkasta sig en endas, en Medborgares, en likes styrelse! Likasom för att glömma att han war det, för att derigenom tysta afunden och herrsningsbegäret i sina egna bröst, omgåfwo de honom med en yttre glans, upphöjde honom på en thron, satte en krona på hans hufwud och en spira i hans hand; och för att tillkännagifwa högheten af hans bestämmelse, det öfwermenskliga i att gifwa åt menniskor hwad de sjelfwa fåfängt sökt gifwa sig, — Rättwisa — egnade de åt honom en nästan Gudomlig dyrkan, knäföllo de för den Gud de sjelfwa gjort. Så restes den första thron och så uppkom den första Despot. Den makt, som den första Regenten erhöll för att göra lycklig, blef hos hans efterträdare, icke sällan en makt att förtrycka, och den tacksamma medborgarens hänryckning öfwer redan njuten eller förwäntad Rättwisa, förbyttes under

tidehwarfwens lopp, någon gång till den fega slafwens dyrkan. Beklagom menskligheten, som bland menniskor måste wälja dem, som skulle wara hennes Gudar, hennes Försyn på jorden — och smädom ej det tålamod, hwarmed hon någon gång hellre föredragit en endas tyranni framför egna medborgares. I djupet af wår själ ligger den känsla, som försonar oß med allt, ända till tyranniet, — känslan för Rättwisa.

Således är det, äfwen i egentlig bemärkelse, sant hwad man så ofta och så länge hört upprepas: att det är på Rättwisan allena, som thronerna hwila, — emedan det är från henne som de uppkommit. Att det är hon, som stödjer och upprätthåller dem, och äfwen hon som störtar dem, synes wara lika afgjordt. Men huru gör hon det? Se der en fråga, hwars besvarande öfwersteger wåra krafter, likasom gränsorna af en tidning, och som wi endast tro oß kunna i några strödda hufwuddrag afhandla.

(Forts. e. a. g.)

Sorgen.

Så snart någonting intager en känslofull själ,
intager det henne fullkomligt.
Lehnberg.

Du, ibland mödans buller och lyckans förströelser, ibland lättsinnets fåfängliga föremål, och de lidandes tunga bekymmer, min Wän! — alltifrån min första ungdom min bekant, och nu mitt ständiga, förtrogna sällskap, heliga Sorg! — skulle jag drista framställa din bild inför en kall och fåfunnig werld, utan fara att helsas af ätlöje eller medömkan, att mötas af tröttsamma förnuftsstål, eller öfwergifwas utan deltagande, ensam med dig, i mörkret, ibland törnena, utan ledning och stöd, utan genswar i ödemarken? — — Jag wänder mig till eder, betryckta Dödlige! I som ändå utgören det största antalet på jorden. Säkert har jag eder röst; I skolen wittna med mig i en gemensam sak, säkert igenkänna mina spridda drag, förstå mina brutna ljud, och snarare fägnas än oroas af min klagan. — — Men du Lycklige! (om jag så kan kalla dig i ögonblicket af din osäkra besittning) förstjut ej, på din nybegynta resa till ett töcknigt mål, din föregångares winkande hand; försmå ej, ibland brådjupen, hans warnande röst. Och går din wäg förbi hans ensliga boning, neka honom icke, i hans stugga, att sucka till Himmelen, och gråta wid sin Wäns urna. Mins skaldens ord:

förbittra ej mitt qwal; förbjud mig ej att klaga.

Hwad är lifwet med alla sina tunga och trägna mödor, sina föränderliga och fruktlösa gladjeämnen, sina skatter och sina nöjen? Ett moln på lyckans himmel — och wåra wackraste planer förwandlas! en kast af motwinden — och wi arbeta förgäfwes på en bräcklig planka i hafwet! — Därar! som tänken att I hafwen gjort en upptäckt, som tron eder skönja, ibland dimmorna, en säker lycka i werlden. Jag skådar genom sorgens glas, wägledd af förfarenheten. De wisa sig derigenom för mitt öga på närmare håll, de jordiska tingen och händelserna, i deras inbördes sanna förhållanden. De hafwa alltid, de förra, oaktadt menniskornas bemödanden, sin obetydlighet och sin förwandling: och de sednare sin obe-

räkneliga nödwändighet och sitt wälde öfwer sinnet. Omskapa de förra, om du kan; och led de sednare efter din wilja — och jag skall tro på din medsödda förtjenst, och wara stolt, som du, öfwer din själs frihet. Men jag måste erkänna min natures ofullkomlighet, och den oftast dunkla meningen af dess inrättning, så länge jag ständigt ser någon lägga grund till en byggnad, den han aldrig kan fullborda. Han må tro sig hafwa hunnit långt, då han samlat ämnena, och utstakat gränsen. Han må sägna sig redan åt en wid utsigt — då jorden plötsligen swiker hans hopp, och wisar blott ruinerna af hans lycka! — En annan öfwerlägger med sig sjelf, och säger: "jag begär så litet; och det får jag wist af lyckan, efter alla mina arbeten och uppoffringar." — Bedragne! det du kallar litet, är mera än du tror; det är just det du ej kan erhålla, ty det är det omöjliga du begär. — Men jag upptäcker, i en behaglig nejd, under en molnfri himmel, twenne älskande hjertan, trofasta i sitt förbund och trygga genom sina rena afsigter. De äro wist gunstlingar af Himlen, hwars Englar wärda deras frid, och stånga sorgen ute från deras boning. Som utmärkta Wänner af ödenas Styresman, stola de wist wandra, arm i arm, nedåt lifwets gräns förtroligt genom alla skiften. — O! nej, det gifwes intet undantag i stoftets werld, från en oftast tidig förwandling. Detta fasta förbund skall slitas. Wanmäktiga äro konstens omsorger, wanmäktiga ömhetens tårar och förbönner! — — Dödlige! jag känner ditt behof; jag bjuder dig en oswiklig förbundsbror i dina prösningsstrider på jorden — och det är Sorgen! Han kan bäst gagna dig. Gör honom till din Wän — och du skall ingenting mer kunna lida eller förlora. Han skall underwisa dig, efter alla dina fåfänga uträkningar, om en enda sann winst af lifwet: den stora och swåra konsten att lemna det! Derigenom att han upplyser dig om din werkliga belägenhet, om din ständiga fara att snafwa mellan branterna, skall du ej mer kunna förwillas i dårskap eller brott, ej mer, af ett bedragit hopp, inledas i förtwiflan. Genom den swalka han gjuter i dina begär, skall han hålla ditt sinne upprätt öfwer flärden och olyckorna, och äfwen gifwa ett slags lugn åt qwalet i ditt hjerta. Under det han följer dig som skuggan, wisar han dig bäst hur dagen faller på din wäg — och hwar den slutas! Än ser du honom wid din sida, i minnets bild; än framför dig med ersättningens hopp, i Dödens skeppnad. Med stilla förnöjelse ser du på en gång din saknads föremål, och din befrielse ur qwalens boja; bewittnande med Creutz:

när hjertat älskar rätt, det in i döden känner.

Wälkommen då, min enda, men säkra tillflykt, de olyckligas sista förhoppning, du, som i det du bryter lifwets insegel, framlägger upplösningen af lifwets gåta! Icke kommer du, som en obeweklig fiende, med förskräckelse och wäld — nej, du kommer, som en efterlängtad Wän, i den förklarade Andens bild, öppnande förlåten till de saligas hem, leende, och winkande till återföreningens werld, biudande hugswalelse och frid, prösningens lön, saknadens och alla lidandens ersättning! —

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 29.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 5 Februari 1813.

Genom hwilka medel kan en Regering isynnerhet göra sig älskad och bibehålla ett Folks kärlek?

Den man, som rättvis är, den man är ock den största.

Thomas.

(Forts. fr. N:o 28).

Af det anförda torde Läsaren finna, att wi anse Rättwisan såsom det medel, hwarigenom en Regering isynnerhet kan winna och bibehålla ett folks kärlek. Wi hafwa wisat att orsaken dertill är grundad, dels i sjelfwa menniske-själens fordran på rättwisa och deß nöje af hennes tillfredsställande, dels i den allmänna öfwertygelsen, att sådant till wäsentlig del ingår i en Regerings bestämmelse och utgör deß pligt. Men den har äfwen en annan orsak: det rätts-tillstånd, som äger rum imellan Regering och Folk, är ej detsamma som imellan twenne enskilta, ehuru grundadt på ett pactum, emedan ingen egentlig twångsmakt gifwes öfwer Regeringen, som i hwarje särskilt fall kan förmå den till utöfwande af sina ingångna förbindelser. Då således ett folks borgen för deßa förbindelsers uppfyllande näst an *) helt och hållet ligger i Regeringens högsta moralitet, så följer: att deras noggranna uppfyllande måste hos detsamma wäcka samma lifliga aktning och wördnad för Regeringens moraliska wärde, samma kärlek och tillgifwenhet för henne, som wi känna, ehuru i en mindre grad, för hwar enskilt medborgare, som med den ytterste samwetsgrannhet uppfyller de blott af inre rätt föreskrifna pligter.

Men då för en moralisk menniska deßa senare pligter äro lika förbindande, som de i yttre rätt grundade, och en god Regering, såsom sådan, ej kan tänkas i

*) Förf. hoppas genom detta ord tillräckligen hafwa förwarat sig mot förebråelsen af ett oinskränkt påstående. Han känner wäl, att Regeringarne äfwen hafwa de mest gällande yttre motiver att uppfylla sina förbindelser, att Thorgnyar, Engelbrechtar, Teller och Frankliner ropa i deras öron:

discite justitiam, moniti, et non temnere divos!

Men olyckligt det Folk, hwars Regering endast fruktan att framkalla sådana män skulle drifwa till utöfwande af det goda och rätta!

annan egenskap, så kunna wi här i alla fall betrakta henne, såsom, dels genom formeligen ingångna och skrifteligen i samhälls-kontraktet uttryckta förbindelser, underkastad ett werkligt twång af lagar, och dels såsom en moraliskt god menniska, blott drifwen af sin egen inre kärlek till det goda, nyttiga och rätta, som inga lagar föreskrifwa eller kunna föreskrifwa. Den Rättwisa, som en Regering har att utöfwa, blifwer till följe häraf, i författarens tanka, twåfaldig: neml. en, som den, enligt gifna lagar, är förbunden att utöfwa, en annan, icke mindre nödwändig och billig, hwartill den blott förbindes af ett moraliskt twång, eller på sin höjd, genom obestämda och allmänna föreskrifter. Jag wille kalla den förra en paßif, den senare en aktif Rättwisa. Att de båda hos en god Regering böra förenas, är hwad Läsaren lätt inser.

En Regering är blott paßift rättwis, då hon tillåter, som man säger, Lagen att ha sin gång, då hon tillåter den förfördelade eller förolämpade att njuta den upprättelse han söker, då hon tillåter Lagen, som den bör, att gälla lika för alla och att tillämpas, i hwarje förekommande fall, utan all mannamån och anseende till personen; då hon, wid befordringar, tillåter de rättigheter dertill gälla, som hon sjelf genom lagar och författningar stadgat och föreskrifwit och icke personlig ynnest eller rekommendationer o. s. w.; då hon, wid offentliga belöningar, tillåter allmänt erkända förtjenster wederfaras den rättwisa hwarpå de i allmänhetens Opinion göra anspråk; då hon tillåter hwar och en, som, i någon mån, med någon talang eller slöjd, wisat sig kunna gagna staten och sina medborgare, wara nyttig och werksam på det sätt, som han önskar, andras rätt oförkränkt; då hon tillåter att sådana personer, i förhållande till deras förtjenst och sakens nytta för det allmänna, erhålla det understöd eller belöning eller uppmuntran, som de söka, och som statens tillgångar och öfriga omständigheter medgifwa, o. s. w.

Då denna paßiwa Rättwisa är en Regerings owillkorliga pligt, och hon, den förutan, ej förtjenar ens namn af sådan, så är det klart, att den paßiwa Rättwisan ensam lika litet kan berättiga henne till namn af god, som en enskilt menniska kan kallas god derföre att hon uppfyller de pligter som allmän lag föreskrifwer.

En Regering, som skall förtjena namnet af god, måste tillika äga aktif Rättwisa. Hon äger den, då hon ej allenast med den ytterste forgfällighet, samwetsgrannhet och skyndsamhet utöfwar den paßiwa Rättwisan, utan äfwen då hon wid alla tillfällen wisar huru lifligt hon känner sin bestämmelse, huru gerna hon icke allenast omfattar hwarje tillfälle som erbjudes henne att uppfylla den, men äfwen huru forgfälligt hon sjelf söker alla sådana. Den förfördelade och förolämpade behöfwer icke hos henne reklamera upprättelse; genom trogna och redliga Embetsmän är hon underrättad om allt hwad som tilldrager sig och sätter, genom dem, lagarnas kraft genast i werksamhet emot förbrytaren. Den förtjenta mannen behöfwer icke frukta att se det bröd, hwartill han, genom en mångårig möda, förwärfwat sig och de sina en så uteslutande rätt undanryckas sig af en mindre förtjent eller till och med oförtjent medtäflare; den rättwisa Regeringen gör sjelf hans förtjenster gällande, är sjelf på en gång hans förespråkare och belönare, och uppmuntrar derigenom andra att winlägga sig om redbara egenskaper och att med mod gå fram på en beswärlig bana. Den blygsamma förtjensten går ej obemärkt och glömd, medan lycksökare rycka till sig hennes belöningar; den rättwisa Regeringen söker henne sjelfmant i hennes aflägsna hydda, hedrar och belönar henne. Den, som med någon nyttig uppfinning eller slöjd wisar förmåga och håg

att gagna det allmänna, behöfwer icke, i långa år och skriftwexlingar, kämpa med egennytta och afund om tillfällen och understöd dertill. Den rättwisa Regeringen underrättar sig sjelfmant om hans sticklighet, understödjer och uppmuntrar den af alla krafter, o. s. w.

Af det anförda inser Läsaren utan möda hwad jag förstår med paßif och aktif rättwisa hos en Regering: den korta grundteckning jag gjort af begge, kan han således sjelf lätt widare fullfölja.

Man har skrifwit så mycket om medlen att wäcka och underhålla patriotism och en sann medborgerlig anda hos folken; men har man nog insett, att det werksammaste medel af alla är Regeringarnas Rättwisa? Hwem ger ej med nöje lif och egendom för en rättwis Regerings bestånd och förswar, för en Regering sådan som den nyß beskrifna? Den fasta öfwertygelsen hos hwar och en Samhällsmedlem, att ingen är öfwer Lagen, att allas rätt lika wärdas; att ingen förtjenst, af hwad slag som helst, blifwer obemärkt, obelönt eller uppmuntrad o. s. w. — se der den Talisman, som emot hwarje yttre eller inre anfall är en Regerings säkraste skydd *). Det är den, som elektriserar allas sinnen, den som förmår tillwägabringa de största uppoffringar, med ett ord den, som hos de moderna nationerna utgör källan till Patriotismen. De gamlas utgick till en del från en helt annan. De kände hwarandra nästan endast genom sina anfall mot hwarandra, de kunde följaktteligen icke lära att högakta hwarandra; deras från hwarandra isolerade existens wäckte twertom hos dem, såsom hos enskilta personer, ett förakt för alla andra, en hög inbillning om sitt eget företräde, en National-inbilskhet, om jag så får säga, som i tider af allmän fara uträttade underwerk. Skillnaden imellan deras höfsning, seder, Religion, statsförfattning m. m. war skarpt dragen: fruktan att inkräktas af hwarandra (då den öfwerwundne alltid blef slaf), att nödsakas öfwergifwa egna seder, bruk m. m. och antaga fremmande föraktade Nationers, så olika deras egna — se der hwad som hufwudsakligen utgjorde grunden till deras patriotism, en grund, som ännu tydligare wittsordas af deras Författningar, som woro ganska felaktiga, aristokratiska, och tyranniska äfwen då de woro som mest Demokratiska, och wißerligen icke kunde alstra detta öfwerwinneliga mod, som wi så mycket beundra hos dem. Allt detta äger nu mera icke rum. Kompaßen, Boktryckeri-Konsten och krutet hafwa hos de moderna nationerna nedrifwit deßa höga skiljemurar; de känna och skatta hwarandra: deras höfsning är nästan öfwerallt densamma, skillnaden i seder, äfwensom i religion, antingen ingen eller obetydlig, och, äfwen wid den högsta olikhet, nu mera icke underkastad något twång eller ämerkan af yttre wäld för att stöpas i en form. Wid inkräktningar i wåra dagar är frågan nästan aldrig om andra förändringar än af Styrelsens personal eller af politiskt System. Religion, författning, lagar, seder och bruk, med ett ord: allt hwad som ligger folket mest om hjertat lemnas merendels oantastadt. Man misstager sig således mycket, då man ser förbi grunden till de gamlas Patriotism och tror sig endast genom införande af deras uppfostran eller fester ɔc., kunna komma till samma

*) Ett exempel på denna öfwertygelse lemnar den Preußiska Mölnarens bekanta naiva Swar till Fredrik II, då Konungen, efter att förgäfwes hafwa bett honom i godo afstå sin lilla jordlapp, (som behöfdes för anläggningarna wid Sans souci), yttrade sig: Men wet du ej, att jag kan taga den ifrån dig? "Ers Majestät, det skall wäl öfwerRätten i Berlin förbjuda." Lyckligt det Land, der en sådan öfwertygelse råder om Lagarnas makt! Också lemnade den Store Konungen Bonden mera glad deröfwer, än om han werkligen wunnit sin önskan.

resultat. Man uppfostras ej till Patriot, som man uppfostras till ett mekaniskt yrke. Grunden till denna känsla kan, som sagt är, hos ett modernt folk, i ewighet aldrig blifwa någon annan än den listiga öfwertygelsen hos hwar särskilt medborgare, som han så tillsägande med modersmjölken insuper: att han styres af en Regering, som ej möjligen kan wara rättwisare, efter en Konstitution, som för hans land är den mest paßande, samt efter de wisaste och menskligaste lagar.

(Forts. e. a. g.)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från:

Krigs-Theatern. Ryska Hufwud-Arméen under Sacken och Tschitschagoff har upbrutit ifrån Ostrolenka, des sista höggwarter; enligt privata underrättelser från Warschau wäntade man derstädes omkring den 18 eller 19 Januari de första Ryßarna. — Den 12 inryckte Ryßarna 5 till 6000 man starka i den största ordning i Elbing. Hufwudcorpsen wände sig mot Marienwerder, som höllo besatt af Divisionen Grandjean, och wid Ryßarnas annalkande öfwergafs." Brokansen sprängdes i luften. Grefwe Woronzow och Öfwerste Tscherwitscheff gjorde nu med 2:ne Kosak-divisioner en stor rekognocering ifrån Marienwerder åt höger och wänster i stora turer, den första öfwer Koniz och Hammerstein ända in i Pommern, den senare öfwer Bromberg och Filehne ända in i Neumark. De stötte ej på någon franst corps, då General Grandjean uppbrutit till Danzig, och franska Höggwarteret tillika med Gardet och Tionde corpsen marcherat öfwer Bromberg och Posen. General Grandjean drog sig på alla punkter tillbaka till Danzig, under ständiga skärmyssslingar, sedan Weichseln war belagd med is och Ryßarna, som öfwerallt kunde komma öfwer, i annat fall lätt kunnat afskära honom. Wid Rosenberg, nära Langenau, halfwägs imellan Dirschau och Danzig föreföll en listig fäkning, som man säger till Fransmännens förlust. Danzig är kringränd af Ryßarna. — Konungen af Neapel, hwars helsa sedan någon tid mycket lidit, skall hafwa begifwit sig från Posen öfwer Glogau till Caßel, för att der återställa den, och lemnat öfwerbefälet till Vice-Konungen af Italien, i Glogau.

Preußen. Berlin d. 23 Jan. H. M. Konungen har tillika med Stats-Kansleren Hardenberg och franska Ministern begifwit sig till Breslau, för att der tills widare gwarblifwa och imedlertid förordnat en Regering, som har att afgöra alla mål, som fordra hyndsamhet. I kungörelsen härom uppmanas Berlins inwånare till ett wänskapligt uppförande emot de Kejserliga franska Tropparna, äfwen berömmes Hertigens af Castiglione stränga disciplin. Hertigarne af Elchingen och af Tarent, samt en mängd franska Divisions- och Brigad-Generaler samt högre Officerare hade ankommit till Berlin; och tillika en sådan myckenhet Subaltern-Officerare, Administrateurs och employés &c. hwilka utan tillstånd öfwergifwa Höggwarteret och sina corpser, att Hertigen af Castiglione funnit sig föranlåten, att genom ett Dagbefål, förwisa dem Staden, der endast 11:te Armékorpsens Militärpersoner och Kavalleriets Depôts skola erhålla gwarter. —

Utdrag af ett Bref från Rägenwalde d. 17 Jan. — Resten af Franska kust-armén har blifwit förstörd wid Dirschau den 13. Höggwarteret har blifwit flyttadt till Poan, och det tros, att det nu är i Frankfurt. Den största anarki rådde wid Franska armén. Kejsar Napoleon har lemnat Paris, som det säges och begifwit sig till Wien. — Den 22 sedan affären wid Dirschau har ingenting förefallit. Ryßarna äro mästare af hela landet imellan Weichseln och Odern, och anrycka emot Custrin. Man will weta att Prenßen redan förklarat sig för Ryßarna. I Berlin war mycket oroligt, äfwensom på flera ställen. Hela den återstående Franska styrkan, stor 20,000 man, tros redan wara skingrad. Den 15 Jan. begyntes belägringen af Danzig. Den förnämsta gatan är redan lagd i aska, och man wäntade att fästningen snart skulle gifwa sig. — Ryßarna uppföra sig öfwerallt mycket wäl, hålla den strängaste disciplin, då deremot Fransmännen plundrat och bränt flera byar under sin flygt. Napoleon har tillåtit införseln af Kolonialwaror, utan att fordra tariffen, om den förut blifwit erlagd till någon annan Makt.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 30.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 6 Februari 1813.

Genom hwilka medel kan en Regering isynnerhet göra sig älskad och bibehålla ett Folks kärlek?

Den man, som rättvis är, den man är ock den största.

Thomas.

(Slut fr. N:o 29.)

Regeringarna sjelfwa äro således numera de bästa uppfostrarne till Patriotism. Wid de ej beklaga sig öfwer saknaden af denna dömkraft, af en god medborgerlig anda i det samhälle de styra! De anklaga derigenom blott sig sjelfwa. Hwarföre försumma de att göra sig älskade? Hwarföre glömma de de trenne oundgängliga medlen dertill: **Rättwisa — Rättwisa — Rättwisa?** Kunna de allwarsamt föreställa sig, att en samhällsmedlem, som ser lagarnes näpst halka förbi eller blott lindrigt widröra den mäktiga eller högt uppsatta lagbrytaren, medan den, i all sin stränghet, drabbar den lägre och swagare; som ser att befordringar, belöningar och uppmuntringar utdelas, mindre efter skicklighet och förtjenster än efter personliga afseenden, efter godtycke, slägtskap, rekommendationer o. s. w., kunna de begära, säger jag, att en sådan skall med lika nit och glädje offra lif och egendom för sitt fäderneslands förswar, som en annan, hwilken är wittne till ett alldeles motsatt förhållande? Skall han ej naturligen tänka, att då, som nyss nämdes, wid inkräktningar i wåra tider sällan fråga är om annat än en förändring af Styrelsens personal, ingen kan gifwas, som är mindre rättwis än den han äger, det gör honom lika mycket från hwilken oträttwisorna komma? Hwarje förfördelad förtjenst, af hwad slag som helst, har, i hwad krets han än må lefwa, ware sig aldrig så liten eller aflägsen, alltid någon som med uppmärksamhet följer hans öde, som antingen i hans lidande ser en personlig oförrätt mot den förtjenst af lika natur, som han tillägnat sig sjelf förwärfwat, eller som af wänskapens blotta deltagande lifligt indigneras öfwer oträttwisan, hwilken på detta sätt spridas som en löpeld. Man skall ej behöfwa mer än några få oträttwisor, för att förlora en hel landsorts kärlek. Wi hafwa sett huru lifligt och stark rätts-känslan är. Man kan deraf sluta huru lätt den såras och med hwad fara det sker för den Regering, som wågar

det. Werldshistorien är full af exempel derpå. Så sannt är det då, hwad man så ofta hört upprepas, att Rättwisan är Thronernas säkraste stöd! Man har sett Regenter, utan stora egenskaper för öfrigt, ja äfwen med högst medelmättiga — oftast tadelwärda, genom denna enda, i det ytterste bibehålla sina undersåtares kärlek.

Men, om Rättwisan ger styrka åt Regeringarna, så fordrar den äfwen tillbaka styrka hos dem. Det är endast en stark Regering, som kan wara rättwis: den swaga är det aldrig; och det är derföre som en swag Regering alltid är hatad och sjelf undergräfwer sin existens. En stark Regering kan någongång wara orättwis, utan att derföre hatas. Hwarföre? Menniskan älskar naturligen att se utwecklas en stor kraft, ware sig fysisk eller moralisk; hon blir sjelf derigenom medwetande af sin egen, och känner sig sjelf på en gång stärkt och smickrad. Se der en af orsakerna hwarföre Tyranner kunnat bibehålla sig, då goda men swaga Regenter blifwit störtade. Huru mycken själsstyrka fordras det icke hos en enskild för att blott i allmänna lefwernet följa det rätta, utan anseende till person eller så kallade bewekande skäl? Huru mycket större moralisk kraft bör då icke en Regering äga? Man skulle wäl tycka att, för att blott wara paßift rättwis, för att blott tillåta att det rätta, som man klart inser, och som icke är undertastadt någon twetydighet, får lof att ske, icke fordras någon styrka. Men ey Regering, som blott är paßift rättwis, är, som sådan, alltid i ett paßift tillstånd, alltid öppen för insinuationer af alla slag. Huru många försök att utifrån werka på hennes beslut, att hindra henne från att tillåta det rätta, göras ej från alla håll, af egennyttan och afunden, som intrigera; af lyckjägeriets befordrare, som rekommendera, o. s. w., och huru kan hon trottsa denna ström, om hon ej ställer emot den en spetsig dam, utan blott en swigtande, inåtböjd, som wid minsta påträngande öfwerändakastas? Deßa försök mängdubblas under en swag Regering, genom framgången, då de, under en stark, qwäfwas i sin linda, genom blotta öfwertygelsen att aldrig lyckas. En swag Regering behöfwer derföre mera styrka för att någongång wara rättwis, än den starka för att alltid wara det. Opinionen gör, till en betydlig del, den enas feger, äfwensom den andras nederlag; den ena blottställes för inga strider, emedan hon tros segra i alla, den andra för ständiga, emedan hon tros öfwerwinnas i alla. Hwad skäl för en Regering att wara rättwis när sjelfwa begwämligheten råder dertill! Men i ett tidehwarf af förswagad fysisk och moralisk kraft, hwar finna denna energi? Eller tror man, att personer, som i sitt enskilta lif äro swaga, karakterlösa, lättsinniga, utan konsequens i sitt handlingssätt, utan aktning för sina löften, skulle såsom medlemmar af en Regering eller på en upphöjd platts wara annorlunda? Nej! Regeringarna wore alltid i smått ett uttryck af sin tid. Historien besannar det; och detta förklarar, hwarföre, då i ett tidehwarf af ringa eller ingen moralisk kraft en Man af mycken sådan uppstått, han kunnat hafwa på detsamma ett så förwånande inflytande, kunnat omröra och skaka det så länge till deß den insumrade moraliska kraften waknat och han deri funnit ett motstånd för sin egen. Att en swag Regering, liksom hwar och en swag menniska, kan hafwa sina ögonblick af kraftyttring, bewisar ingenting: denna kraftyttring, denna själens starkare spänning måste hos henne ha öfwergått till karakter, wara hennes wanliga sinnesstämning, ej alstrad af ögonblickets ingifwelse eller öfwerilning, emedan denna, dels är henne owärdig, dels, till sin natur snart öfwergående, och wanligen åtföljd af en ännu större

slappshet, och förlägenhet öfwer de misstag, som ej kunna fela att wid dylika tillfällen någongång begås. Man kan säga om Samhällskropparna och deß representanter Regeringarna, hwad man så träffande anmärkt om de tyfösta: att ju starkare de äro, desto lugnare gå de till wäga, ju swagare, desto oroligare och osäkrare. Det är derföre som en swag Regering är den största olycka för ett land: med lika litet mod att göra rättwisa åt sina werkliga wänner, som att straffa sina förklarade owänner, färdig till och med att när som helst uppoffra de förra åt de senare, om hon derigenom kan köpa sig blott ett ögonblicks lugn, wäcker hon hos alla samma oro och osäkerhet, hwaraf hon sjelf ledes: alltid eftergifwande för ögonblickets impulsion, rädd för allmänna opinionen och ouphörligen trottsande denna, — utan aktning för sina löften, äfwen de mest högtidliga med hwilka hon lättsinnigt leker, rik på bud och stadgar och sjelf gifwande första exemplet af deras öfwerträdelser genom de orättwisor hon begår twertemot uttrycklig lag, tills hon slutligen till en grad af föraft, hwarur ingenting kan rädda henne, och drager staten sjelf oundwikligen med sig i sitt fall, emedan en Regering som icke äger aktning — och utan rättwisa är den ej möjlig — återkalleligen är förlorad. Detta är Teslan af franska Regeringen före den ryktbara Revolutionen: den kan läsas fullständigare hos Ségur; men jag kan ej sluta den, utan att anföra följande ställe af hans förträffliga bok:

"Rättwisan är enda medlet att winna allmänna opinionen: hwarje ny Regering winner genom den styrka och fasthet, och den för utan, gifwes ej något enda wälde, som ej ramlar. . . de enskilta passionerna dö; allmänna intresset är Rättwisan, odödlig som Sanningen. Ingen kraft kan länge regera mot allmänna Opinionen; några wundna fördelar kunna gifwa ett sken för ögonblicket, en lysande ryktbarhet, men aktningen ensam ger ett lugnt och stadgadt wälde och en rotfast ära." (Historisk och Politisk Tafla, 2 B. sid. 220).

Huru lyckligt då det Land, som styres af en rättwis Regering, af en Regering, som icke blott tillåter att rättwisa för ske hwar och en som söker den, men som sjelf, så widt deß uppmärksamhet kan hinna, werksamt söker och befordrar den! Intet skall kunna slita det band som förenar en sådan Regering med sitt folk, intet offer skall synas det för dyrt, då fråga är att förswara en så lycklig samhällsordning: lif, blod, egendom, — allt skall det gifwa, med nöje gifwa för deß upprätthållande! Må en Stats yttre förhållanden wara så lyckliga som helst, saknar den en rättwis inre styrelse, är den lika litet lycklig i det hela, som en familj är lycklig blott genom lysande yttre omständigheter. Det är först, när deßa förenas med inre rättwisa, ordning, inbördes förtroende och tillgifwenhet, som en werklig lycka äger rum, så wäl inom de mindre familjerna särskilt som inom de större — Staterna. Beredandet af yttre säkerhet utgår mera emedelbart från Regeringarnas omtanka för sin egen; åtminstone låter ej renheten af motiverna derwid alltid med säkerhet bestämma sig. Beredandet deremot af inre lycka genom en rättwis styrelse i detta ords högsta bemärkelse, utgår alltid från de renaste, — från den högsta moralitet. Huru mycken tacksamhet och kärlek förtjenar då ej en Regering, som lika werksamt förjer för begge, som icke bereder den yttre säkerheten, utan för att låta Folket i lugnets skote så mycket mera smaka de ljufwa frukterna af en rättwis, kraftfull och klok inwärtes styrelse!

Dramatik.

Torsdagen den 4 dennes uppfördes på Kongl. Opera-Theatern Den Lilla Matrosen, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Gaveaux; hwarefter gafs på Italienska: La Donna Bizzara, Opera-Buffa i 1 Akt, Musiken af Fioravanti.

I den första af dessa pjeser spelade Fru Casagli Adolfs roll, med mycken förtjenst af ledighet, naivetet och en wacker röst, ehuru de jemförelser, som åskådaren ej kan underlåta att göra wid denna roll, alltid blifwa swåra att brottas med för hwar och en som åtager sig det. Hr Delands spel som Kapten är allt igenom fullt af sanning. Hr Åman förtjenar äfwen beröm för sin wackra scene med Kaptenen. Om den andra pjesen kan man säga: salige äro de som icke se och dock tro; — som blott höra och tro. Den lärer hafwa warit skriwen för tillfället, och hade, såsom pjes, alldeles intet wärde. Deremot erhöll den ett genom Fioravantis musik och Fru Ferlendis spel och röst. Fru Ferlendi, hwars onekligen wackra sång wid detta tillfälle syntes göra mera effekt än i de koncerter hon gifwit, — har som Aktris en ganska stor förtjenst. Hon röjde mycken wana wid Theatern, hennes spel war fullt af lif, hon sjöng med mycken expression och behag, och hade en ganska wacker démarche. Förbifrigt anmärkte Ref. den renhet hwarmed hon uttalade hwart ord, som oaktadt sången, och alla röstens höjningar och sänkningar, alltid kunde med tydlighet urskiljas — en egenskap, som förtjenar att i hög grad rekommenderas. —

Stats-Nyheter.

Privata Bref från Berlin innehålla, att 10 millioner pappersmynt der blifwit satta i omlopp, hwilka skulle förorsaka den största förwirring i alla förhållanden.

Frankrike. Paris d. 17 Jan. Kejsaren presiderade den 15 dennes ifrån kl. 2 till 5 i Statsrådet. Småstäderna i grannskapet af Paris täfla med hwarandra i patriotiska anbud att återställa wårt kavalleri, hwarwid de tillika uttrycka sin afsky för General Yorks uppförande, som de tillskrifwa Englands guld. Nanterre erbjuder sig att lemna 3 kavallerister, Beauvais 4, St. Denis 4, Pantin 2, Neuilly 2, Melun 2, Versailles 20 beridna jägare, Laon 4. Monitören innehåller likaledes flera National Garde-Cohorters anskickningar, som första efter den åran att få förena sig med den stora armén. General-konseljen för nedre Seine-Departementet uppmanar Kejsaren att inrätta ett Departemental-Garde, till den unga Konungens, Kejsarinnans och Thronens försvar. — Samma blad innehåller äfwen, i flera på hwarandra följande nummer; en förteckning på de Franska Drottningar, som fört Rikets regering under sina söners omyndiga år.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifwaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 31.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 8 Februari 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 22).

Jag begynte nu tänka litet allwarsammare på detta andra alternatif. Hwem kan känna hwars och ens förtjenster bättre än han sjelf? Nå wäl, genom denna utwäg öppnas således ett tillfälle för en förtjent Man att få den belöning honom tillkommer, och derigenom besparas också wederbörande det besväret att taga kunskap om dylik strunt som förtjenster och det slags folk som äger sådana. På detta sätt skall det ju aldrig kunna gifwas någon obelönt förtjenst; ty det är klart som dagen, att alla som äga någon werklig sådan formeligen reklamera deß belöning, och att de, som ej göra det, också icke kunna äga någon.

Nu war mitt parti fattadt. Jag beslöt att sätta opp en ansökning för min far, men i mitt namn och att inlemna den på wederbörlig ort till föredragning i behörig ordning. Ygdrasilklöf gillade det högeligen och lofwade protegera saken hos sina Protektörer.

Jeppa inkom nu med en hwit papperslapp hwarpå stod Hofsekreteraren Limpander, som han sade att en wältklädd Herre lemnat. Min wän, Kongl. Sekreteraren, underrättade mig att det wore så bruket i den fina werlden då man ej fann den hemma, som man sökte. Jag skyndade nu ut, trapporna nedföre och ropade: jag är hemma, jag är hemma, min kära Morbror, men hann endast en betjent, som såg mig skrattande i synen, och med möda kunde förmås att stiga in. Den närwarande kännaren af den fina werlden hjelpte mig nu ur min förwirring med den nya underrättelsen, att det äfwen i den fina werlden brukades och ansågs som en skyldig artighet att på detta sätt skicka hwarannan biljetter. Jag skyndade nu att skrifwa mitt namn på en kortlapp som låg i fönstret, för att skicka den tillbaka med betjenten, men min wän sade mig, att det ej gick an, att jag måste sticka min egen dräng hemmed, — eller gå sjelf, som han skulle tillsyrka,

emedan det wore höfligare, och mera paßande, då artigheterna ej wexlades imellan lika goda.

Imedlertid fick jag ett annat besök, som ej litet satte mig i förlägenhet; det war just af den Herrn hos hwilken Jeppa warit med bref wet. Jag förundrade mig ej litet öfwer så mycken nedlåtenhet, isynnerhet när jag jemförde den med Hofsekreteraren Limpanders; och fann nu bekräftadt hwad min kära far sagt mig, att de werkligt förnäma äro mycket mera artiga och höfliga än deras apor ibland medelklaßen. Wid bortgåendet tyckte jag likwäl, att detta besök mera gällde Jeppa än mig, och att Hans Nåd rätt wäl såg att jag lemnade åt Jeppa att följa honom ut, i stället för att, som jag bordt, göra det sjelf.

Min wän Ygdrasillköf lemnade mig nu, efter en kort bestraffning för mitt nya fel emot höfligheten, och lofwade återkomma kl. 6 för att föra mig på Spektaklet.

Gamla Prosten Torrberg hade wid min afresa skänkt och rekommenderat mig såsom ett i hans tanka alldeles nödwändigt Vademecum på min resa till stora werlden, en bok kallad: Komplimentbok, eller att höfligen och wäl kunna tala och lefwa; till underrättelse i det allmänna lefwernet, föreskrifwandes huru man både med förnäma personer och andra umgås bör, samt om manfolkens umgänge med fruntimber och fruntimbrens med manfolken, ifrån Tyskan öfwersatt inpå wårt Swenska tungomål, och tryckt i sjelfwa Stockholm 1741. Som jag nu redan erfarit behofwet af sådana underrättelser, och min wän Ygdrasillköfs bok om den fina werlden ännu ej utkommit, beslöt jag att lyda Gubbens råd och studera den. Jag började nu på första kapitlet om gemen höflighet, och war knappt kommen till Första afdelningens första klaß, om anmälningskomplimenter hos förnäma personer, förrän jag fann, att jag wid detta tillfälle bordt swara: "Jag erkänner mig till djupaste wördnad förbunden emot den höga "Nåd Hans Exellens mig behagat årte, och innesluter mig ännu widare i Hans "Exellenses beprisliga Nåd och höga gunst."

Man berättade mig i det samma att södra Posten ankommit och jag afbröt nu min läsning för att efterskicka mina Bref. Deribland woro flera från personer i min ort och trakten deromkring, som jag dels en enda gång, dels alldeles icke sett, och hwilka rörde deras enskilta angelägenheter i ansöknings- eller Rättsöknings-wäg. Alla woro näsan af en lydelse: de hade den åran känna mig, eller min far, eller Prosten, eller Kommissern, eller min kamrat; de wiste att jag i Stockholm hade flera högtförnäma Gynnare och mäktiga befordrare: de togo sig derföre den friheten att hos mig insinuera sin sak, med anhållan om min rekommendation och gunstiga medwerkan till en lycklig utgång: o. s. w. Alla Brefwen woro åföljda af Reverser på betydliga Summor med namn och sigill under, och stylliserade efter detta formulär: "I händelse Nådig Fullmakt (Resolution — Utslag) för mig "utfaller på N N Pastorat — (Domsaga — eller i N N Ansökning, — i rät-"tegången imellan mig och N N) betalar jag owägerligen till Hr Knoblauch "Piff Paff von Fuselbrenner en summa, stor ooo Rd., som härmed på det kraf-"tigaste försäkras." Jag blef ej litet förargad öfwer alla dessa Bref, och stod färdig att kasta dem på elden, då i detsamma Ygdrasillköf inkom för att föra mig på Spektaklet. Jag wisade dem nu för honom: långt ifrån att förundras eller förargas, swarade han ganska kallt: ingenting är wanligare, låt se (i det han räknade ihop alla summorna, det gör ett wackert Kapital: Du kan ha din resa be-

tald, kära Fuselbrenner, och om du will, så dela wi * * *, jag skall göra allt hwad jag kan till en lycklig utgång af Målen: jag känner wägarna och * * * * I raseri utbrast jag: förbannelse öfwer hwar, och en som emottager och begagnar en sådan revers! Det är genom sådana bofwar, som hederliga Embetsmän, som en rättwis regering blottställas för de nedrigaste af alla mißtankar, det är genom dem, som man i Landsorterna hålles i den skamliga och farliga öfwertygelse, att endast penningar och rekommendationer här uppe afgöra allt. Der, läs Handlingarna. Så långt jag förstår, är hwart och ett af deßa Mål af den beskaffenhet att det omöjligen kan tappas; rättwisan är så tydlig, så afgjord * * * * * eller tror du, att denna Prest, som under ett långt skolarbete danat flera nyttiga medlemmar åt Staten, som nu sjunde eller ottonde gången söker, som icke har andra medtäflare än sådana, hwilka haft en maklig, fast mättlig utkomst wid mindre Pastorater, medan han haft intet, och hwaraf den ena genom en formelig resolution redan förut förklarats obehörig att kompetera till pastorater i denna klaß, tror du att han skulle kunna gå miste om sitt dyrt förtjenta bröd? Tror du att denna, i sin wäg lika förtjenta Man, icke skall erhålla den befordran han söker framför någon af de wida yngre som stå på Förslaget? att denna orättwisa rättegång icke skall slutas, som den bör, med den mest billiga upprättelse, att denna Ansökning, som icke förnärmar någons rätt, skall kunna afslås? * * * Så mycket bättre, så mycket bättre, inföll Ygdrasillklöf. -- Hwad! och du skulle ej göra dig samwete af att taga penningar för hwad du ej gjort och icke behöft göra? — "Bah! Efter de Narrarna ändteligen wilja bli af med sina penningar, så är det så godt att jag tar dem som någon annan. Det gifwas många stackare, som inga reverser skicka; och när man hjelper dem för inte, så * * *" så är allt godtgjordt menar du. Han tänkte så Röfwarn på Hallandsås äfwen; men det säges, att han ändå blef hängd. — Hwilka mutkolfwar! * * "Håll, min Herre, inga öknamn, jag ber. Så kan Ni kalla de der stackarna ner'i Landsorterna, som låta sticka sig en Banko-Twåa eller på sin höjd en Banko-Tia i händerna; men de, som låta betala sig med förbindelser, och med förbindelser från 100 till och med 1000 R:d. det är idel hederligt folk; ja wet, att hedern och anseendet stiga i samma mån som summorna, och att om du för en sak kunde få 50,000 Riksdaler, så skulle du wara den hederligaste och skickligaste karl på jorden, och uppstiga till den ena wärdigheten efter den andra. Jag hade ej ord för min harm; jag wille sätta mig ned och genast skrifwa de strängaste epistlar till mina Herrar Kommittenter och återsända dem deras reverser; men klockan hade redan slagit sex och Ygdrasillklöf öfwertalade mig att uppskjuta med allt brefskrifwande till nästa postdag.

Wi gingo således på spektaklet. I första pjesen war mycket äska och blixt, och jag kan ej förklara huru rädd jag satt att den skulle slå ned ibland det arma landtfolket på samma sätt som på Theatern i * * *, der en af de kanonkulor, som rullades på de lösa bräderna öfwer Theatern, werkligen föll ned och höll på att slå ihjäl älskaren midt i airen. Men man gör, som jag sedermera fick höra, hwarken äska eller annat i Stockholm på samma sätt som i Landsorterna. Jag fann det äfwen underligt, att på en Theater, der man icke har rätt att direkt yttra sitt ogillande, man ej gjorde det indirekt genom minskade eller underlåtna handklappningar. Det syntes lilsom öfwerenskommit att man skulle klappa åt alla när de gingo af scenen, — åt den som spelade wäl och den som spelade illa,

åt den som sjöng eller talade ut, så att den hördes öfwer hela salen, och åt den, hwars mun man endast såg röras. I efterpiesen inkom en Sockenskräddare, jag wille swärja på att det war Ox-köpinges, så naturlig war härmningen, och huru hjertligt jag skrattade, kan läsaren utan swårighet föreställa sig.

(Forts. e. a. g.)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från:

Frankrike. Paris d. 21 Jan. Deras Majest. afreste i går till Fontainebleau, der de ämna uppehålla sig några dagar. Monitören fortfar att lemna anbudsadreßer från flera församlingar, städer och Embetsmanna-corpser att ställa Kavallerister i fält. Senaten har erbudit 100, men lärer ställa 500.

Krigs-Theatern. Danzig är af Ryskt Kavalleri kringrändt, men intill d. 16 hade intet anfall mot sjelfwa fästningen ägt rum. Staden sjelf, åfwensom utanwerken, woro nästan för ett år försedda med allt. På wallarna stå öfwer 400 kanoner, och allt hwad till ett långt, årofullt förswar fordras äga wi i öfwerflöd. Garnisonen war lifwad af den bästa anda. Ryßarna läto poster utur staden paßera, men ingen inkomma. — Bref och tidningar från Warschau af d. 16 och 18 nämna ingenting om Ryßarnas ankomst. D. 7 hade General Gr. Wittgenstein ankommit till Königsberg, och e. m. d. 9 afrest till Armén. Efter en wid Frauenburg föresallen strid, gingo franska Tropparna, natten imellan d. 11 och 12 ur Elbingen. Ryska Generalen Steinheil gick med sin corps d. 9 genom Wormditt till Marienburg: d. 12 lemnade franska Tropparna Marienwerder.

Würtemberg. Ett Mord-anslag emot Konungen har blifwit upptäckt, som bestått deri, att, under det bräde, hwarpå konungen wid den till d 8 Jan. utsatta jagten skulle stå och skjuta blifwit lagd en säck med 4 och tre fierdels skälp. krut, ett eldstål, fnöste, flinta och blår. I anledning häraf har en kungörelse utkommit, som lofwar 1000 Dukater åt den som kan upptäcka komplotten och de deri delaktiga personer.

Polen. General Konfederation har till Armén d. 8 sistl. Januari aflåtit en Proklamation, hwari det bland annat heter = = I berätten oß de blodiga strider, de oerhörda strapager, de utomordentliga förluster, hwaröfwer I med så mycken skäl beklagen er. Men wid åtankan att I fördragit dem för Fäderneslandets skull, längten I åter tillbaka till dem. — Man behöfwer således icke uppmuntra er att fortfara ty, sedan tjuge år gifwen I den förwånade Kontinenten och Oceanen ett i Århundraden obekant exempel af ihärdighet. Det är en kamp, som warat tjuge år. För Polen uppoffraden I i tjuge år er Blod, för Polen fuktaden I med den de aflägsna Öarna. Polens namn hafwa edra fältherrar med sina skarpa swärd inristat på Cairos Graniter, under det man ej wågade nämna det i fosterjordens sköte. För Polen hafwen I planterat segrens fanor wid Tajo och Ebro. För Polen hafwen I beträdt de af blod drypande Isfälten,, och för Polen skolen I ännu sålänge strida till deß fienden erkänner rättwisan af wår Sak, en rättwisa, som hela werlden ej kan bestrida oß. = = = Hjeltar! icke de förtjena att i Historien förewigas wid sidan af de odödliga macedonier och Romerska hjeltar, hwilka lyckan, som undanröjt alla hinder, förhulpit till lätta segrar, utan de, hwilka gå till striden trottsande hindren, och, upphöjande sig öfwer olyckan genom ett oryggligt mod, öfwerwinna hwarje mißöde. Wederwärdigheter och olyckor göra menniskors och Nationers erfarenhet. Här wisar sig deras stolthet, här uppenbarar sig hela deras wärde. Hjeltar! I er spegla sig edra unga Wapenbröder: waren deras Mönster på denna nya bana. Wåra löften äro gemensamma. Den ed, som wi swurit inför fäderneslandets altare, hafwen I upprepat på Krigets skådeplats. Wi wilja således, wid fosterlandets heliga röst, genom uppoffringar af allt hwad wi äga, föra wåra efterkommandes sak till målet, medan I genom tapperhet och ihärdighet, gören eder mer och mera förtjenta. Zamoiski. Kajetan Kosmian.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 32.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 9 Februari 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Ecriniani, men af mig Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 31).

Vagdrasillklöf bød mig efter spektaklets slut på en portion mat; och jag antog anbudet så mycket hellre som jag fann mig rätt hungrig. Sedan wi ätit och druckit twenne buteljer gula lacket, som han requirerade och drack, men jag beſtod, föreſlog han mig att gå in midt öfwer, der han wille röka. Jag följde honom. I yttersta rummet satt en Herre wid ett grönt bord, hwarpå låg en utbredd wardukslapp, med allehanda besynnerliga figurer, drakar, hundar, wårdshus ꝛc. Jag trodde i början, att det war en resande tysk Professor, som höll föreläsningar öfwer Hieroglypherna, och fann blott underligt att figurerna före lektionen betäcktes med åhörarnas sedlar, som med en liten slef warsamt lades på dem. Huru förwånad blef jag icke när han, i stället för sin bok eller sitt häfte, framtog en pung, som endast i tomheten och skramlet liknade mängen modern föreläsning, och sedan han skramlat en stund med den, öfwerlemnade den åt någon af de kringstående, hwarefter han öppnade den och begynte taga ut numror. Sedan detta war gjordt, fattade han den lilla sleſwen och strök med deß långa skaft alla sedlarna i ett knä, hwarefter samma operation å nyo begyntes. Jag förstod ej hwartill hans hocus pocus med pungen och numrorna tjente, då det endast uppehöll tiden och ifwern, utan tyckte att han lika så gerna strax, så snart figurerna woro betäckta, kunnat skrapa ned sedlarna, efter det förmodligen war detta som så mycket roade åskådarna, näst nöjet att se deras sedlar läggas efter sin storlek i en så förundranswärd ordning i det lilla skrinet bredwid den skrapande Herrn (för hwilken jag tills widare icke har något annat namn). I nästa rum war åfwen ett långt bord, men omkring detta stod man ej, man satt: der rådde den djupaste tystnad och uppmärksamhet — alldeles som i kyrkan hemma, när gubben Törrberg sjelf predikar. Jag trodde och werkligen, att någon andaktsöfning här

förehades. På långt håll och närsynt, kunde jag ej så noga urskilja allt: jag såg blott en Herre i swart frack i en soffa midt för bordet, jag hörde honom mumla några afbrutna ord: jag såg folk af alla slag, med och utan guld på rockarna, omgifwa bordet, jag såg dem bläddra i något, som jag tog för att wara bönböcker, och kan ej beskrifwa min bestörtning, då jag, wid inträdet i rummet, hörde det gravitetiska ljudet endåst monotont upprepa: Kung, Tia, Dam, Ess, o. s. w., och såg bönböckerna förwandlade till tortlekar. Denna senare omständigheten upplyste mig ändteligen om beskaffenheten af det ställe, hwarpå jag befann mig: Sedelhögarna och dukatlådorna på bordet undanröjde all widare owißhet derom. Ygdrasillklöf fick liksom feber, innan han kunde få en plats wid det långa bordet. Slutligen stego några af hans kamrater upp, med miner, som för att gå i Norrström, och lemnade rum åt honom. Jag satte mig bredwid för att se huru hans spel gick. Inom få minuter hade han wunnit 50 R:d. Detta och hans persvasion förmådde äfwen mig att försöka min lycka. En Banko-Trea är ju icke hela werlden, tänkte jag; förlorar jag den, så spelar jag icke mera. Sagdt och gjordt: Ygdrasillklöf lofwade att lära mig spelet (det war, som läsaren redan gißar, Pharao). Innan kort hade denna Trea genom diverse wikningar, som jag ej förstod, dragit till sig tjuge andra från den stora högen bredwid Hr Bankören. Detta gjorde mig ännu dristigare; men huru mycket jag än frestade lyckan, öfwergaf hon mig icke, jag wann beständigt och hade redan en 150 Riksdalerssedel, som jag beslöt att låta gå som den kommit. Jag trodde att denna dristighet skulle wäcka någon uppmärksamhet hos Bankören, men då jag såg flera af mina grannar sätta ännu större summor på sina kort, fann jag mitt bemödande fåfängt att på detta sätt utmärka mig. Jag satte mina 150 R:d. på ett kort. I detsamma gick Ygdrasillklöf bort, och bad mig undertiden passa på korten. Jag wet ej huru jag wikte, men min hundrafemtia wek ifrån mig, och, det som wärre är, tog en annan ur min ficka med sig. I min förtwiflan wißte jag ej hwad jag gjorde: jag wille gå, men en ond ande qwarhöll mig ännu med hoppet att återfå hwad jag förlorat. Ygdrasillklöf uppmuntrade mig, och jag försökte så länge till deß jag förlorat ytterligare 50 R:d. Jag werlade nu min sista 100 Riksdalers-sedel, tog afsked af Ygdrasillklöf och gick — med hwad känslor kan läsaren lätt föreställa sig. På Norrbro ser jag i mörkret ett fruntimmer i hållregnet utan kapott, stå lutad öfwer ledstången. Jag går närmare: jag hör henne snyfta — den mörka, dystra natten, den rytande stormen, det kalla regnet som piskade mig i ansigtet, strömmens hemska sus, den dystra luren från tornet, min egen sinnesstämning — allt bidrog att på mig göra intrycket af denna syn djupt och rystligt. Jag will tala med henne, hon undflyr mig, jag skyndar efter, hon fördubblar sina steg: jag hinner henne ändteligen i det ögonblick hon är färdig att kasta sig öfwer. Hon gör mig nu en rörande berättelse af sin olycka: det är en ung maka. Jag hör af hennes ton och de franska ord hon inblandar i sitt tal, att det är ett wäl uppfostradt fruntimmer: hennes man har blifwit häftad för skuld genom en borgen, som han iklädt sig för en af sina wänner, hon kommer just nu ifrån honom längst bort på söder — hon hoppades, då hon i dag morgons lemnade sina små, att kunna beweka den omenskliga fordringsägaren eller någon af sin mans gamla wänner, — att kunna återföra honom till sina barn — eller åtminstone att återkomma med bröd åt dem. * * * Owillkorligen grep jag i min bröst-

ficka och tog der min sista och enda sedel, den femtia jag wid wexlingen fick tillbaka af Bankören, och lemnade henne den. Min fru, sade jag, håll till godo dessa 50 R:d., de kunna åtminstone för några dagar lindra er och era barns nöd. Wi få sedan talas wid huru er man skall kunna hjelpas. Jag nämde nu mitt namn och logis, gjorde henne några allwarsamma föreställningar i affeende på hennes tilltänkta beslut, och erbjöd mig att följa henne hem, som hon alldeles icke wille tillåta. Emellertid kunde jag dömma, så wäl af de känslor af glädje och tacksamhet som hon yttrade wid denna scen, som af den wäg hon tog opp åt Regeringsgatan att alldeles ingenting widare war att befara af hennes förtwiflan. Jag skyndade nu hem med en glädje, som jag förut aldrig känt, och under reflexioner öfwer den beundranwärda styrelsen af wåra öden. För att rädda denna olyckliga mor, till hwars skydd-ängel jag war utsedd, skulle jag så längt in på natten hållas ute, och fördenskull inledas i spel, förlora, för att genom det owärdiga bruk jag gjorde af mina penningar, få ett motif mera till wälgörande wid den scen som wäntade mig, och, för att komma på bestämd tid för densamma, ännu bortspela femti Riksdaler!

Under dessa reflexioner inträdde jag i mitt rum, der jag fann Jeppa dödsblek, badande i sitt blod och en fältskär sysselsatt att förbinda honom. På alla frågor jag gjorde, kunde jag endast erhålla det swar, att han gått ut för att möta mig, oroad öfwer mitt långa uteblifwande, att han på gatan öfwerfallits af en Herre med släpande Sabel, som huggit friskt på, liksom hade han warit en wädergwarn, och ej slutat förr än han kroßat armen ofwan för handleden, klufwit tummen och på köpet gifwit honom flera hål i hufwudet. En lessedig karl, som funnit honom afdånad på gatan, hade följt honom hem, och hemtat fältskären. Oaktadt min belägenhet, kunde jag ej afhålla mig från att innom mig skratta öfwer den Stora Werldens litenhet, då man der lika lätt och lika oförskylt kunde få sin hand — kysst, och afhuggen.

Jag war af allt det som händt mig denna afton för upprörd för att kunna sofwa, åfwen om mera återstått af natten än det nu werkeligen gjorde. Efter tre dagars wistande i Stockholm, befann jag mig utan penningar, med en olycklig familj, som jag lofwat understödja, med en bysatt att utlösa från Gillstun, en sjuk dräng, och en läkare att betala, att förtiga min egen person att uppehålla och logera. Trehundrade Riksdaler B:co war allt det min far gifwit mig: jag ansåg det som en ofantlig Summa, och han lät märka att jag omöjligen kunde behöfwa mera på tre Månader. Det finnas ju så många, som icke ha denna summa om året! Att skrifwa hem och så snart begära penningar, det kunde således icke gå an. Hwad begrepp skulle wäl min far då fatta om mitt uppförande! En kaliswett öfwergick mig. Som blixten for tanken på Reverserna genom min upphetsade inbillning, hwilken i början förkastade den med afsky, men sedermera så ofta återtog och släppte den och så länge wände den från alla sidor, att den slutligen förlorade allt det motbjudande som den i början hade. Nå wäl, tänkte jag, om jag kan på något sätt bidraga — åtminstone till ett skyndsamt slut i dessa mål, så har jag ju giort dessa Herrar en tienst? Jag tror mig då, utan förebräelse, kunna bedja dem om en tjenst tillbaka: den, att i ett ögonblick af behof bistå mig med ett Penningelån — och nu uppstod i mitt sammete ett samtal imellan mig och dessa Herrar, som slutades så, att jag, efter att hafwa tappert stridt

emot alla deras öfwertalningar att emottaga penningarna som skänk, åntdteligen samtyckte att emottaga dem som lån, och utbåndigade derpå min hedersförskrifning, förfallen wid min återkomst till Styffelbo. — Sålunda tycktes den affären wara afgjord, ehuru icke alldeles till mitt nöje, ty jag kände då och då någon oro öfwer att icke hafwa följt Shakespeares råd: Swad du will göra, måste du göra, när du will det, och kastat reverserna på elden när jag werkeligen wille det. Swad kan swara mig för att de icke bli obetalta? Samma wilja som swarade mig för att de skulle bli obegagnade! Imellertid berodde denna senare omständigheten af sakernas utgång. Jag önskade att den skulle bli lyckig — och fruktade det äfwen!!

(Forts. e. n. g.)

Det utmärkta bifall hvarmed allmänheten följt Representationerne af Operan Gustaf Wasa har redan, oaktadt den dermed förknippade förlust för inrättningen, föranlåtit Kongl. Direktionen, att låta uppföra densamma flere gånger än vanligen ett och samma stycke inom så kort tid gifves. Då likväl mängden af ouppfyllda Reqvisitioner på Billetter utvisar, att en stor del af allmänheten ännu önskar se denna Opera, men omkostnaderna dervid ej på långt när lemna den behållning som vid Theaterns nuvarande inrättning blifvit påräknad, har Kongl. Direktionen ej haft annan utväg, att med Werkets bestånd förena uppfyllandet af allmänhetens önskningar, än att i underdånighet söka Kongl. Maj:ts Nådiga tillstånd, att ännu uppföra Gustaf Wasa med förhöjning å priset på Entré-Billetterna, hvilken förhöjning dock icke fordras af Abonnenterne.

För dessa Representationer blifver således detta pris för hvarje Billett, på:

Amphitheatern	Banko R:d. 2. — sk.
Första Raden, Andra Raden i Fonden och 2:ne Oxögon på Andra Raden	— 1. 40. —
Andra Raden på Sidorne och Tredje Raden i Fonden	— 1. 24. —
Tredje Raden på Sidorne och Fjerde Raden i Fonden	— 1. 8. —
Fjerde Raden, 6 Loger närmast Fonden	— 32. —
Fjerde Raden, 6 Loger närmast Theatern	— 20. —
Parterren	— 36. —

Inga Reqvisitioner på Billetter emottagas hädanefter, utan försäljes de endast i Billettförsälgning-Kontoret på den vanliga tiden.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i Herr Utters & Comp:s Boklåda.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i morgon Onsdag d. 10 Feb., Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Balettmästaren Deland. Spekt. börjar kl. half till 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 33.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 10 Februari 1813.

Wisbetens Källa *).

Nät Ödet rasa, storma, plåga;
Det rubbar ej en stadig man.
Ej Himlens blixt, ej afgrunds låga
Hans fot ur banan rycka kan.

Kellgren.

När Zevs med Ödet delade sitt wälde,
Att Jorden skulle mera wärdad bli,
Hans faderskärlek ej sig föreställde,
Att han beredde hennes slafweri.
Men, på sin thron befästadt, Ödet sträckte
En tung, despotisk spira utaf jern
Mot wärt olyckliga, förskjutna slägte,
Som gråtande bad Gudarna om wärn.
Re'n då Tyrannens nöje war att rycka
Så mången dödlig från den plats, der blott
Han kunnat skapa sin och andras lycka
Med den talang han af naturen fått:
Och då af nyck han åt en annan skänkte
En plats, för den han nit och känsla bar,
Hans jernhand tungt sig öfwer honom sänkte
Tills han förtryckt af skullrans börda war.
Den sorgsna Zevs ej kunde återtaga
Det wälde han i Ödets händer lagt,
Men swor wid Styx, att innan kort förswaga
En åtwen för Olympen farlig makt.
Gudinnorna wär Jord förlorad höllo,
Djupt sårade af hwarje jemmer-syn,
Dock ömnigast Minervas tårar föllo,
Som diamanter kring den blåa skyn:
"Förswunna, ljufwa drömmar, då jag wille
"För Jorden öfwerge Olympens höjd,
"Att leda menniskornas wäckta snille
"Till Wisheten och hwarje nyttig slöjd!
"Han fruktlöst skall, likt meteorn, förswinna
"Den eld, som Prometé åt menskan gaf!
"Ty fåfängt ropar Konsternas Gudinna
"En slumrande och redan kraftlös slaf."
Så talte hon; och suckar qwäfde orden . . .
När lugnet återwände i deß siäl,
Hon majestätiskt sänkte sig mot Jorden,
Att bjuda den sitt ytterste Farwäl!

Hon kom — då just Tyrannen gick att ropa
Den hemska Afunden ifrån Tartarn
Se'n han bli't trött att ensam öfwerhopa
Med ständigt nya plågor Jordens barn.
Upp steg Gudinnan, lik en ryslig wälnad:
En fackla sprakade i hennes hand:
Deß hår war ormar: hennes kropp förkolnad
Utaf en inre oupphörlig brand.
Man Furiernas glädjesånger hörde,
Då ur Tenarens natt hon höjde sig.
Det wilda Hatet hon wid handen förde,

*) Skaldestycke, som blifwit belönt med 2:dra Guldpenningen i Swenska Akademien den 20 Decemb. sistledit år. Förf. är Prov. Medicus i Fahlun, Hr Doktor L. F. Grawander.

Och efter henne följde Brott och Krig.
De till Arkadiens lugna hyddor hasta,
Der, äggande hwarannans wilda harm,
De bränderna af sina facklor kasta
I hwarje Herdes fredeliga barm.
Strax rusa bröder emot bröder. Fjellen
Hemskt återljödo af trumpetens skall.
Blod rann i strömmar kring de brända tjellen,
Der mödrar greto sina söners fall.
Förgäfwes krigarns unga, sköna maka
På stridens dag wid barnets wagga ber,
Att han må oskadd wända hem tillbaka,
Och sorgligt mot hans späda afbild ler.
När natten nalkas, Eko endast fyller
Med hennes gälla klagan skog och dal:
När morgonrodnan bergets brant förgyller,
Hon ännu wakar mellan hopp och qwal.
Ack! fjerran han på röda liljor hwilar,
Der spejande kring honom Gamen far,
Ännu till hälften skrämd utaf de pilar,
Som hotande stå i hans hjerta qwar . . .
Hwad outsägligt qwal Minerva kände!
Sin gråt ett obehindradt lopp hon gaf;
Djupt genom marken hennes tårar brände,
Att jordens inre rördes derutaf.
Upp sprang ur Jordens medlidsamma sköte
En källa, hwilken, klagande och rädd,
Skyggt blickade mot dagens första möte
Och gömde sig imellan blommors bädd.

Knappt war det skedt, förrn sig i luften sänkte
Ett moln från himlens nyß så klara hwalf.
I molnet hördes åskan: blixten blänkte:
Af wördnad böjdes skogen: klippan skalf.
Det darrande och granna molnet hyste
Den höge Jupiter uti sitt skjöt.
Af guld och stjernor Gudens mantel lyste,
Der den igenom luftens rymder flöt.
Stolt Örnen swäfwade wid Josurs sida
Med spiran, som af diamanter war.
Men sielf, att skräck bland Lastens söner sprida,
Han i sin hand den tända wiggen bar.
Ne'n nalkades han Wishetens Gudinna,
Och talte med en stark och himmelsk röst:
"O sörj ej, Dotter! ån skall Jorden finna
"I allt sitt lidande en himmelsk tröst.
"Den källan, som wid dina fötter gråter
"Och ifrån Dig ett helgadt upphof har,
"Skall blifwa Wishetens, och skänka åter
"Åt menskan hennes fordna gyllne dar.
"Hit skola Ödets stormar himna sällan
"Och blott med swagt och hejdadt raseri."

I ögonblicket lugnade sig källan,
Att Himlen kunde spegla sig deri.
De lömske Akoniterna förswunno,
Som här förut med liljor blandat sig,
Och kring om källan upp i dagen runno
De blyga blommorna Förgät-ej-mig.
Kring fältet strax en skog af ek sig höjde,
Och midt i den en yfwig lagerlund,
Hwars dunkla hwalf sig öfwer källan böjde,
Med myrtenträn och rankor i förbund.
Åt fyra milda, himmelska Gudinnor
Gaf Jupiter det afundswärda kall
Att wara Wishetskällans Wäktarinnor
Och dela ut deß läskande kristall *).
Ne'n nalkades de, sköna re än dagen,
I lika lätt som majestätisk gång,
Ledsagade utaf de tre Behagen,
Då lunden återljöd af deras sång.
Den manade de dödlige att dyrka
Den sköna Dygden, deras huldа Mor.
Den Första sjöng den gudakraft och styrka,
Som endast i den Wises hjerta bor:
Hur, upphöjd öfwer menniskor och öden,
Han äger lugn och tillflygt inom sig,
Och skrämmes ej af kedjor, skymf och döden,
Att öfwergifwa Dygdens jemna stig . . .
"Men, sjöng den Andra, för att kunna werka
Med manlig kraft till menskligbetens wäl,
Du bör naturens gång och ordning märka
Och forska allt med klok och upplyst själ." . .
"Låt egennyttan ej ditt bröst förstena,
Den Tredje Systerns gudaskämma ljöd;
Sök eget wäl med werldens gagn förena:
Gör rätt och godt: blif wärnlöshetens stöd!" . .
"Den milda Blygsamheten, sjöng den Fjerde,
(Och alla Gracer stämde in deri)
Skall ge den Wise ett förduhbladt wärde,
Och Dygden genom henne ålskad bli.
Wid känslan af att han sitt ursprung leder

*) Som bekant är, reducerade forntidens Filosofer ämnena för praktiska wisheten till hwad de kallade Andreia Fortitudo, Phronäsis Prudentia, Dikaiosynä Justitia och Sophrosynä Modestia, moderatio, dem de tillhopa kallade Kalon, Honestum, Virtus. Det är deßa, som man här welat personificera, utan att nämna deras namn.

Från Himlens Gudar, skall han, såsom de,
Med upphöjdt tänkesätt och rena seder
Åt återhållsamheten offer ge."

Knappt ryktet sig om Wishetskällan spridde,
Förrän med barnsligt undersöknings-nit
Man mer om deß natur och läge stridde,
Än att man werkligt sökte komma dit.
Så Sekler under fruktlös strid förflöto.
Men Zevs, som strax förtörnad hade sett,
Att mängden af de dödlige försköto
Den tröst, han dem i deras mödor gett,
Lät upphörligt skogen sig föröka
Kring källan, som i medelpunkten war.
Så Wishets-Pilgrimen sig måste söka
Igenom willande och dunkla snar.
Förtrollande sig wägen sjelf förlängde
Allt som man längre på densamma kom.
Än höga berg och branter honom stängde,
Der mängen trött och modfälld wände om,
Än han uti en labyrint sig krökte,
Med tusen cirklar innanför hwarann,
Från hwilka då man någon utwäg sökte,
Man blott en mera willsam bana fann.
Paßionerne, i skapnad af Gudinnor,
Huldt winkade i hwarje sidogång,
Och bjödo sig till wandrarns ledarinnor
Med len och tjusande Sirenisk sång.
Olycklig den på deras smicker hörde
Och tanklöst sig i deras händer gaf!
Hur många de imellan myrten förde
Till djupet af en blomsterstrad graf!
De drufwans blod i gyllne skålar skänkte
Åt den, hwars sista hopp förswunnit war,
Tills han ej mer på Wishetskällan tänkte,
Men slumrade i Labyrinten qwar.
De öfwer dolda branters afgrund räckte
Den skona lagrens kransar åt en ann,
Som, då mot dem han sina händer sträckte,
En oförmodad död i djupet fann . . .
Förnufts-Gudinnan äfwen här man mötte,
Som bjöd sin hjelp så förtligen och kallt,
Att mängen derför den tillbaka stötte
Och ungt belog deß äldriga gestalt.
Men de, som följde henne, målet hunno,
Fastän de wandrade i många år,
Och ofta icke Wishetskällan funno
Förr'n Åldern strött sin snö i deras hår. —
Knapt hade källans Wäktarinnor slutit
Den frälsta wandrarn i sitt huldа sköt,
Och han af källans klara böljа njutit,
Förr'n himmelskt lugn sig i hans ådror gjöt.
Här satt han glad och tingens kedja följde
Med klarnadt öga ifrån jordens grus
Dit upp, der öfre länkarna sig döljde
Och fordrade ett större tankans ljus.
Hans enda önskan war att dem betrakta,
Då Dödens engel mild och leende
Till honom kom och hwiskade så sakta:
"Följ mig! — och du skall hela kedjan se."

Ännu i dag den helga källan flyter,
Och sökes mödosamt af Dygdens wän,
Då mängen i en maklig hwila skryter,
Att längesedan hafwa funnit den.

Lärda Nyheter.

Hr Ashley-Cooper har i London gjort ett försök, som bewisar huru många hjelpemedel naturen har, för att sprida lifs-fluidum i en djurkropp. Hr Ashley sönderskar helt nära hiertat Aorta descendens hos flera unga hundar, för att afbryta blodets lopp, som genom denna åder går i kroppens åtskilliga delar. Djurens konstitution tycktes alldeles icke lida genom operationen. Man läkte deras sår, afsöndringarna togo sin wanliga gång, och hundarna woro som förut fulla af eld och lifligbet. Efter några månader dödade man dem, för att se, hwilka förändringar en så djerf operation i deras inre förorsakat. Man träffade Aorta, som man anser för så nödwändig till djurens existens, hopwäxt på de ställen der hon war sammanbunden; denna åder existerade ej mer, och blodet hade tagit en annan wäg, för att fördela sig i blodådrorna.

Kongl. Ekonomisk-Patriotiska Sällskapet i Böhmen har genom D:r Johan Christopher Mikan låtit samla och allmänheten till uppmuntran meddela resultaterna af de rön

och försök som blifwit gjorda i sockertillwerkningen af Lönnlaka. Denna lilla, men högst intreßanta skrift är utkommen i Prag hos Hanse, och underrättar oß, att en inborrning i lönnträdet alldeles icke skadar deß wärt; att ett träd af medelmåttig storlek gifwer öfwerhufwudet årligen 90 Österrikiska mått och deßa 9 skålp. krystalliserad socker. Förösrigt är hela proceduren wid lakens aftappning, inkokning och krystallisering utförligt beskrifwen, och den stora nyttan af detta ekonomiska företag bewisad genom lönnsockrets utomordentligt låga pris när det tillwerkas i stort.

För det närwarande utkomma i Ryßland sex Tidningspapper (med undantag af dem i Moskau), dels af politiskt, dels af wittert innehåll i stället att för tie år sedan endast twenne, och en tid bortåt en enda der trycktes. De begge som mäst läsas, äro: Den Europeiska och den Ryska Förkunnaren.

Det utmärkta bifall hvarmed allmänheten följt Representationerne af Operan Gustaf Wasa har redan, oaktadt den dermed förknippade förlust för inrättningen, föranlåtit Kongl. Direktionen, att låta uppföra densamma flere gånger än vanligen ett och samma stycke inom så kort tid gifves. Då likväl mängden af oupfyllda Reqvisitioner på Billetter utvisar, att en stor del af allmänheten ännu önskar se denna Opera, men omkostnaderna derwid ej på långt när lemna den behållning som wid Theaterns nuvarande inrättning blifvit påräknad, har Kongl. Direktionen ej haft annan utväg, att med Werkets bestånd förena uppfyllandet af allmänhetens önskningar, än att i underdånighet söka Kongl. Maj:ts Nådiga tillstånd, att ännu uppföra Gustaf Wasa med förhöjning å priset på Entré-Billetterna, hvilken förhöjning dock icke fordras af Abonnenterne.

För dessa Representationer blifver således detta pris för hvarje Billett, på:

Amphitheatern	Banko R:d. 2. — sk.
Första Raden, Andra Raden i Fonden och 2:ne Oxögon på Andra Raden	— 1. 40. —
Andra Raden på Sidorne och Tredje Raden i Fonden	— 1. 24. —
Tredje Raden på Sidorne och Fjerde Raden i Fonden	— 1. 8. —
Fjerde Raden, 6 Loger närmast Fonden	— 32. —
Fjerde Raden, 6 Loger närmast Theatern	— 20. —
Parterren	— 36. —

Inga Reqvisitioner på Billetter emottagas hädanefter, utan försäljes de endast i Billettförsäljning-Kontoret på den vanliga tiden.

I Herrar Utters & Comp:s Boklåda i Storkyrkobrinken kan med Fyra Riksdaler B:ko prenumereras å detta Dagblad för innevarande år 1813, äfvensom på alla Post-Kontor i Landsorterna med Sex Riksdaler samma mynt, Post-Kontorens arfvode inberäknadt. Skulle emot förmodan, genom missförstånd, detta pris öfverskridas, anhåller Utgifvaren att derom blifva underrättad. Defekter och skadade Numror ersättas, efter skrifteliga reqvisitioner, så långt tillgången medgifver, i H:rr Utters & Comp:s Boklåda.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Onsdag den 10 Feb., Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Balettmästaren Deland. Spekt. börjar kl. half till 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 34.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 11 Februari 1813.

Silfwertonen,
eller Tasso i phosphorisk öfwersättning.
(Något om Språk och Styl i Poesien).

Att Skalden, (det förstår sig, den af äkta Nya Bekännelsen) utgör en Silfwerton i Skapelsens Sonat, det är hwad wi kunna lära af Företalet till en liten poetisk Samling, nyligen utgifwen *), och hwad man i brist af Hr Atterboms insigt i detta slags musik, nödgas lemna obestridt. Men huruwida det egentligen är, genom sin Poesi, tryckt i Upsala, som samma Skald, i denna egenskap af Silfwerton, pryder Skapelsen, detta är hwad som återstår att weta, och hwarom wi äga skälig anledning till twekan, så wäl af nyßnämda lilla Poetiska Samling, som af andra föregående.

Med någon kännedom af Tassos språk och hans skönheter, har jag t. ex. för min del, ej kunnat läsa utan förundran den öfwersättning ur hans Befriade Jerusalem som finnes i Phosphoros för Augusti månad 1810, och som nyligen råkat att falla mig i händerna: ett poetiskt försök, knappast troligt, äfwen i Phosphoros; och som, ifall tillhörigt den Författare som af ryktet nämnes, och Initialbokstafwen A tyckes utwisa, på ett sällsamt sätt kontrasterar emot den ton af myndighet och mästerskap, hwarigenom den unga Författaren fortfar att utmärka sig. Då wittra fenomener af detta slag, och isynnerhet tillwärten af deras antal, torde nu som alltid böra tillskrifwas samma wanliga orsaker, nemligen dels swärmande wänners oförståndiga bifall till hwarandras sämsta rim-kram, dels den offentliga kritikens mera sällan afbrutna tystnad, will man här försöka, att om möjligt är, wända Hr A:s uppmärksamhet på den sanna beskaffenheten af hans poesi: på det, att om den unga Skalden werkeligen derigenom skulle hålla sig för en en Silfwerton i Skapelsens Sonat, han åtminstone ej må lemnas opåmint om den mycken oäkta tillsats, som i denna förmenta Silfwerton beklagligen röjer sig.

*) Poetisk Kalender för Året 1813, utgifwen af Atterbom. Upsala, hos Stenhammar och Palmblad.

Så långt jag lärt förstå en poetisk öfwersättares kall, synes wäl den fordran hos honom icke obillig, att om öfwersättningen ej kan täfla med originalet i lika skönt uttryck af deß mening, måste den åtminstone — bafwa mening. Kan man ej fatta sina eller andras tankar i wers, utan att, genom den gräseligaste förwridning af sitt arma modersmål, göra dem löjliga eller obegripliga, då är man ej skapt till poet, och blir det aldrig, så höga tankar man än kunde hysa och yttra om sig sjelf och sitt snille. Gåfwan att under band af meter och rim uttrycka sig utan uppoffring af den klarhet, riktighet, språkförtjenst, som sjelfwa prosan i all sin frihet någonsin kan äga, denna gåfwa utgör wäl ej sjelfwa poesien, men den utgör en nödwändig del deraf, likasom att spela rene owillkorligen förutsättes för att spela wäl. Man skall, den förutan, swårligen finna sig bättre emottagen såsom Taßos öfwersättare, än hwar och en oblyg Nylåring, som med sin gnisslande stråke framställde sig att offentligen exeqvera en Haydns eller Mozarts sublima mästerstycken.

Låtom oß nu höra sjelfwa Silfwertonen. Till den ändan, jemförom med originalet några ställen af öfwersättningen, t. ex.

Här på stranden (säger Taßo) står ett bord dukadt med läckra och kostbara rätter, och skalkande simma genom den klara wågen, twenne språksamma, wällustiga flickor, som än stänka hwarandra med watten i ansigtet, än täfla att hinna ett utsatt mål. Nu dyka de under wattnet, nu låta de, efter en förborgad fart, hufwud och rygg åter synas igen.

Så ord från ord Originalet. Jag här trodt mig böra göra Hr A. uppmärksam på denna gåfwa hos Taßo att, i sina mest poetiska målningar, täfla med sjelfwa prosan i språkets och stylens klaßiska renhet. Men har Hr A:s öfwersättning någon mißtanke af samma förtjenst? Se här huru Silfwertonen klingar på detta ställe:

Med rätter, som af prakt sitt wärde hämta,
Betyngdt ett bord dem lockar här på randen;
Och lekande i klara wågen skämta,
Twå jumfrur skalkande i ungdomsbranden.
Bespruta än hwarann, och än de flämta,
Hwem först kan nå ett ännadt mål på stranden.
Än dyka de, och röja snart för dagen
En hals, en rygg, ur djupets löndom dragen.

Med friheten att på detta sätt tillåta sig hwarje språkförwridning efter meterns behof, hwarje olämpligt eller löjligt uttryck, när det blott rimmar emot ett föregående, hwar fins det Naturens stofbarn, som ej skulle prestera, på hwad stund det wore, en öfwersättning, åtminstone så god som denna, af hwilken Skald man fordrade? och hwem wore ej då poet, ifrån det han kan räkna stafwelser? Ett bord med rätter som hämta sitt wärde af prakt, och som betyngdt, lockar dem, (Niddarna) på randen, — hwad är det för ett språk och för wers? Huru gör någon, för att lekande, skämta skalkande? — Twå Jumfrur, skalkande i Ungdomsbranden, — denna pedantiska otäckhet, skall den swara emot de twå fina och lifliga dragen, garrule e lascive? Huru bespruta twenne Jumfrur hwarandra? Huru flämtar man hwem först skall nå ett mål? Den, för hwilken det är likgiltigt om en tanke uttryckes på detta, eller på Originalets mästerliga sätt, han

begäre ej Virgilier och Taßoner: för honom hafwa wi Watts Bjugg och wederlikar. Uppehållom oß ej wid en hals, en rygg dragen ur djupets lödom; dragom hellre, ur det Phosphoriska häftets lödom, ännu ett eller annat prof af Hr A:s Silfwertoner. Taßo säger:

Som Morgonstjernan daggig och droppande uppstiger ur bölgan, eller som Kärleks-Gudinnan wid sin födsel, med hastig rörelse frambröt ur Oceanens bördiga skum: sådan wisade sig denna; så droppade den krystalliska wåtskan ur hennes ljusa hår m. m.

Hwilket Hr. A. öfwersätter:

Som Morgonstiernan opp ur wågen qwäller,
I daggig fägring eller Amors Moder,
Ur Oceanens skum, som bördigt swäller
Sprang gungande på ytans höjda stoder,
Så hon: så ur de blonda lockar wäller,
Den perlande kristallen, i ljusa floder. " " "

Jag will ej tala om Morgonstjernan som opp ur wågen qwäller; — icke om deß qwällande i daggig fägring, i stället för det enkla och rätta uttrycket, att den uppstiger ur bölgan, daggig och droppande. På lika sätt som Morgonstjernans qwällande, förbigår jag hafsskummets swällande, och den perlande kristallens wällande; ett rimsnideri, som jag likwäl tyckt mig finna bortlagdt och förakfadt, äfwen af wåra medelmättigaste försökare. Men då Öfwersättaren, för att få ihop ännu tre andra rim som han behöfwer till sin strophe, låter Amors Moder, — ur hwars hår kristallen wäller i ljusa floder — springa gungande på ytans höjda stoder, (!!!); när han till dennna grad förlöjligar Taßos enkla och mästerliga målning af Kärleksgudinnans uppkomst ur hafwet, då torde man kunna twifla om Rimkopplériet och Phrasmakeriet någonsin hos oß wisat sig i en mera äfkådlig förening. Springa gungande på ytans höjda stoder, — i stället för att med hastig rörelse uppkomma ur hafsskummet — är det alltså med den stylen man måste öfwersätta, när man skall äga rättighet att finna Popes Iliad ett uselt arbete?

Öfwersättaren yttrar några strofer derefter, — det förstår sig, alltid i samma äkta silfwerton:

Att om — ett wäckt begär förwäget
I hjertat bana för behagen röjer,
Dock snart Förnuftet, om sin ära fräget,
Sin glaf till strid mot späda lustan höjer.

Önskligt att så wore! Men, uppriktigt frågadt, hade förnuftet ej, i det fallet, bordt framför allt höja sin glaf till strid emot den ingalunda späda lustan, som hos Öfwersättaren här och allestädes röjer sig, — den att rimma utan rimgåfwa dertill? Ja, ifall Förnuftet warit rätt träget om sin ära, hade det ej bordt försöka både glaf och taklugn deremot, hellre än att tillåta en enda phras af så gräsligt nonsens som t. ex. den, att ett wäckt begär förwäget röjer i hjertat en bana för behagen? Finner ej Öfwersättarn, att ett wäckt begär, som röjer en bana i hjertat för behagen, är redan i sig sjelf ett önskligt misstmatt af ord, men blir, då dermed skall förstås yttre sinnliga behag, som uppwäcka begär

i hjertat, en fullkomlig upp och ner wändning af hwad som skulle uttryckas? Finner han ej, att förwikenheten hos det wäckta begäret, (som skulle bestå deri, att begäret wägar röja i hjertat en bana för behagen) utgör en ny omening, tillagd för rimfyllnad, men beklagligen endast tjenlig att komplettera Calimathian? Ställen af sådant slag må böra, såsom tillfälliga fel ursäktas, när de blott sällan wisa sig, och när det öfriga röjer mera förtjenst. Men när de öfverallt återkomma; när förtjensten sättes just deri; hwad skall då läsaren tänka? Eller bör han kanske tro, att en utbasunad ny Theori i Witterheten, torde, nu mera, göra omeningar till skönheter, ja kanske fordra dem till Poesiens prydnad? Bör han kanhända tro, att en Stor Poet, om han nu för tiden will förtjena det namnet, måste låta Nattens bloß kyssa kullarna ur hwittnadt gull? -- eller låta, till minsta, en dubbel tår sjunka, för att med dagg försona den stormigt höjda barmens häpna wår *) och att sådan är den sanna höjden af Geniets uttryck? Skulle man föreställa sig, att någon, med orubbadt förnuft, kunde anse en sådan strifart för att wara den, som Poesiens natur rätteligen fordrar? Emedlertid är det på sådant sätt som Hr A. synes werkeligen tro att man bör maßakrera Språk och mening, innan hwad man skrifwer förtjenar att hållas för äkta Skaldekonst.

(Forts. e. n. g.)

*) Sångerna i Selma. Öfwersättning af Silfwertonen A. Se Phosphoros.

Anteckningar.

Menniskoslägtet dör nu (åtminstone till det mesta) så tidigt, att man med förundran och kanske med en smula afund ser på dem, som bringa sin lefnad till ett århundrade. Den Hel. Skrift talar om flera sådana personer. Den förnämsta af alla är Methusalem, som blef 200 år gammal; efter honom kommo: Isak 180, Abraham 175, Jakob 147, Ismael 137, Sara 127, Moses 120, Josua 110. Profana författare nämna: Epimenides 157, Zeno 110, Demokrit 109, Gorgias 108. Såsom de största sällsamheter torde wäl de begge Romerska skådespelerskorna Xuceja och Galeria kunna anses, af hwilka den förra roade Romarne ännu i sitt 112:te år och den senare i sitt 107:de. I nyare tider känna wi isynnerhet Engelsmannen Essingham 144, Drakenborg, en Norrman, 146, Parr, en Engelsman, 152, och ändteligen Skotten Jenkies, som uppnådde den efter Patriarkernas tid oerhörda åldern af 169 år.

Stats-Nyheter.

Krigs-Theatern. Enligt sista utdrag af Ryska Krigs-Journalen, som gått ifrån d. 29 sistl. Dec. till d. 8 Jan., war H. M. Kejsarens och Fältmarskalken Furst Kutusoffs Högqwarter i Staden Lik. Neyenburg hade giswit sig till en korps af Kosaker. Journalen innehåller widare detaljerna wid Marienburgs, Marienwerders och Elbings intagande, der fångar blifwit gjorda och ansenliga magasiner samt flera krigsförnödenheter eröfrade. Wid Dirschau gjordes 200 fångar, och togos stora transporter af artilleri och pontoner. Preußarna emottogo öfwerallt Ryska Tropparna med glädjebetygelser och lemnade sjelfmant proviſioner till deras underhåll. För det foder de lemna till Kavalleriet erhålla de qwittenser. General Regnier befinner sig med Saxarne på wenstra stranden af Bug och formerar högra flanken af Österrikiska armén, som under General Frelichs befäl, antågar mot Ostrolenka.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 35.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 12 Februari 1813.

Silfwertonen,

eller Tasso i Phosphorisk öfwersättning.

(Något om Språk och Styl i Poesien).

(Forts. fr. N:o 34.)

Icke blott några ställen af denna Öfwersättning äro sådana: allt är sådant. Öfwer allt samma falska begrepp om poetiskt uttryck, för att ej säga samma saknad af allt begrepp derom. Icke en ibland mer än 40 långa stropher, som bär stämpeln af sann talang, eller som vittnar om annat än föresatsen att taga Parnassen med wåld, likasom det blifwit sagdt att man bör taga himmelriket. Deraf händer att hwart ögat wänds, faller det på någon omening, eller löjlig swullstighet som Öfwersättarn beklagligen synes hålla för poetiskt språk. Om Tasso säger, att den unga Nymfen på en gång log och rodnade, och att löjet förskönades genom rodnaden, likasom rodnaden af löjet, så heter det hos Hr A., att löjet brann förklaradt i rodnaden och rodnaden i löjet. Men huru brinner ett löje förklaradt i en rodnad? Och huru brinner twertom igen, en rodnad förklarad i ett löje? Under så mycken förklaring å ömse sidor, är det sorgligt att meningen skall wara den enda som ej låter förklara sig.

Om Tasso säger, att winden susade, och gjorde löfwen och wågen språkande genom den rörelse han meddelte dem, så tänke sig ingen Hr A. nog opoetisk att i lika enkla ord uttrycka sig. I hans öfwersättning måste bladens sorl och wågens klang, beswära den huldt susande windens swängda balsamwingar. Om det heter i Originalets enfaldiga språk: här blifwen I blott Kärlekens Riddare, så lyder detta i öfwersättningens högre styl; här swärjes Amors fana blott i kriget. Att arbetet öfwerträffar materien, heter på det Phosphoriska språket, att konsten wetat dåra ämnets hårdhet, och om Tasso yttrar, att hjeltarnas själar förblefwo döfwa och tillslutna för deßa tvolösa, ljugande retelser, så wet Öfwersättarn att med långt andra uttryck pryda denna tanke, och det heter hos honom, att det stolta Paret dämmer twå bröst af jern, mot det falska smickrets lena elfwer. — Hwilken Silfwerton! och om Skapelsens Sonat består af idel sådana, hwilket Gudaskräck! Werkeligen, allt sedan den fordna gyllne åldern

i wår poesi, då man skref: jag sätter den i rund hamrade gapande Ormen, på Ripans broände af Odens stölds galge, (menandes dermed att man satte ringen på fingret *) wille jag wäl se hwem man skulle finna att i den äkta poetiska Charaktyken förlikna med Öfwersättarn. Ty den bekanta wittra Damen, som i stället för att säga, sätt fram stolar, befallte sin Lakej att förse sällskapet med samtalets beqwämligheter **), röjde dock deri någon slags mening och synes derföre ej, genom detta enda swaga prof, hafwa gjort sig wärd att komma i någon jemförelse.

Men låtom oß helst höra Hr A. sjelf i hela behaget af hans meter och rim. Man tror ej möjligheten af sådana verser det förutan. Se här t. ex.

Rund war den rika byggnan; i deß gömda
Omkrets, lik Cirkelns medelpunkt sig tedde
En Park, som framför jordens mest berömda,
För skådarns syn en ymnig skönhet bredde.
Utan ifrån ospejliga, förgömda
Balkonger andars konst rundt om beredde.

Ifall Läsarn ej förut wet af Phosphoros, att den nya verskonsten är till sitt wäsende en Musikalisk kristendom — så lofwar jag att han ej skall gißa dertill af detta och dylika prof. Af poetisk musik torde han wäl, twertom, knappt tycka sig hafwa hört någon okristligare. Efter det höga, litet af det ömma, t. ex.

Så han; och Fogelchören återtonar,
Som bifallsrop sin sång med enig wilja.
Hwart djur sig, — drucket, — med sin lott försonar,
Och dufworna med dubbla kyßar gilja.
Sjelf Lagren kysk, den Ek, som trotsig thronar,
Den helga, höga, löfwiga Familja,
Tycks samt med jord och haf i suckar skallra,
Och himlakänslor genom luften dallra.

Ibland så många priefrågor, som tid efter annan utsättas, wore det en som, till witterhetens stora förkofran, förtjente att framställas, nemligen: huruwida en författares tanke, ridicult uttryckt af hans Öfwersättare, likwäl förblifwer samma författares tanke eller ej? Är det ej mißförståndet härom som gör att den uslaste parodi af en främmande Poets arbete, ännu ofta betyder hos oß detsamma som öfwersättning deraf? och att hwar och en ung Försökare, sedan han efter sin förmåga rådbräkat och aflifwat några stroфer, eller några sidor ur Homerus, Petrarcha, Tasso, betraktar sig ifrån den stunden såsom deras andre Jag på denna sidan om Östersjön, och sina verser, såsom utan disput deras arbete? Men bedrar sig ej häri den himlaburne ***), om jag törs tala så fritt? Täcktes Öfwersättaren t. ex. underrätta oß, hwarest Tasso skulle hafwa sagt någonting så osmakligt som att Fogelchören återtonade sin sång med enig wilja? (Originalets ord äro, att Foglarnas chör begynte på nytt sin enhälliga sång) — eller någon ting så meningstomt, som att hwart djur, — drucket, — försonade sig med sin lott? (Originalets ord äro, att hwart djur på nytt öfwerlemnade sig åt Kärlekens rörelser) — eller hwarest han skulle hafwa förwandlat sig till en nog eländig Rimstramla, för att fylla slutet af sina rader med dufwor som gilja,

*) Se Ihres bref om Eddan.
**) I Komedien Les Precieuses ridicules, af Moliere.
***) Skaldens epithet i det citerade företalet.

med Ekar som throna, med suckar som skallra, och känslor som dallra? — Hwad den helga, höga, löfwiga familjan angår, så borde Öfwersättarns eget omdöme hafwa sagt honom, huru föga wäl en vers som man beundrar, öfwersättes genom en vers som man skrattar åt. Hela det stora, löfkådda slägtet, säger Tasso, utan att med minsta ord omförmåla, hwarken den werldsliga eller andliga högheten deraf. Man kan deremot ej röja, för Trädens åra, mera nit och wäder än Öfwersättarn gjort. Men af hela den helga, höga, roliga familjan, förutser jag att Lagren kyss torde sannolikt blifwa den otacksammaste.

Efter djurens och trädens ömma rörelser, se här nu äfwen en bit mensklig kärlek. Läsarn skall ej deri miskänna samma wittra hand. Först kommer den skönas beskrifning;

Med hennes halsduk leker ljumma winden,
Som sidenhåret fläktande förbistrar.
Hon tränar, bleknande på glödda kinden,
Kring swettens hulda perlor Westan flistrar, = =

Derefter följer hwad under den hulda swettningen widare förefaller:

På ögon, läppar, söta kyssar snöga
Från Féen, som nedböjd deras nektar finner
Wid hwarje kyss, han suckar så, att föga
Det fela tycks, att Själn i hennes swinner. = =

Om Armidas beskrifning räknas i originalet för ett af deß mest oförlikneliga ställen, måste man tillstå att detta ställe, äfwen i Swenskan, hederligen förswarar sin ojemförlighet. Den ljumma winden, som fläktande förbistrar Sidenhåret; -- den kring swettens hulda perlor flistrande Westan; -- de söta kyssar som snöga från Féen, på ögon, läppar, -- och Féen som nedböjd finner de söta kyssarnas nektar -- och Själn, som wid hwarje kyss swinner i hennes -- äro Silfwertoner, som till äfwentyrs kunna trotsa allt hwad wi hos oß någonsin sett och hört af det slaget, och som förmodeligen aldrig blifwit i sin art öfwerträffade. Det är här man werkeligen förledes att beundra skarpsinnigheten af den bekanta Youngs anmärkning, som säger någonstäds med hela sin Engelska frihet: att äfwen den mest satiriska härmning af wisa författares poetiska styl, aldrig må hoppas att uppgå emot hwad de sjelfwa, af egen fri och uppriktig dårskap, stundom begåfwa oß med.

Uteslutom ej påföljande fyra rader, om också ej, i sitt slag, af lika hög rang med de föregående:

En sällsam häfwa röjs wid Älskarns sida,
En skär Kristall, som spred en spegels strimma,
Nu wigd i Amors tjenst, framför den frida,
Han håller den, i hennes pryöningsstimma. = =

Med förbigående af allt annat, anhåller jag blott här att, till min underwisning i Språket upplysas, hwad den Frida mände wara för ett ord, och i hwilken OrdBok betydelsen deraf måste sökas? Man ser, att Hr A. åtminstone ej generar sig, i anseende till rimmen. Då ett sådant felas honom, sätter han, i slutet af raden, utan fason, det första tomma munwäder som liknar det förra ordsljudet. Emot sida finner han sålunda med största lätthet den Frida, likasom nyss förut, flistra emot förbistra, o. s. w. — Med fullkomligt fritt bruk af alla galimathians rikedomar, i anseende till uttrycket och denna rättighet att, hwad Rimmet angår, ej behöfwa taga det ifrån något brukeligt Språk, kan man ej klaga,

att ju den poetiska konsten befinner sig skäligen faciliterad. För öfrigt påminner det, ta temligen om den stora Poëten Arlequin hos Holberg, som emot Önsker, rimmade med udpönster, sägande att samma ord wäl i prosan betydde ingenting, men wore deremot, i vers, ett oförlikneligt fynd. Arlequins Autoritet och alla andra lika stora Kännares, i sin Respekt, men så, gode Herrar, så skref ej Tasso; och Eho som så skrifwer, honom skall ej wäl gå, och hans rim skola ej länge lefwa på jordena.

Göra ej deßa prof tillfyllest, se här Silfwertonen i hela sin himmelska klang; det är Rinaldo som talar till Armida:

O då du mig försmår, om du war mäktig,
Att skönja de behag ditt anlet många,
Din blick af denna längtan, ewigt drägtig,
Säll i sig sjelf, ej skulle smäkta länger.
En spegel skiltrar ej en bild så präktig,
Ett ringa glas ett Paradis ej stänger.
I himlen spegla dig, i deß Demanter,
Du blott kan se din fägrings Amaranter.

Wi hafwa här, ett anlet som många behag, -- en blick drägtig af längtan, — ett glas, som ej stänger ett Paradis, — himmelens demanter, hwari den skönа skulle spegla sin fägrings Amaranter. — Något annorlunda hos Tasso. Himmelen, säger han, är blott wärdig att wara din spegel och i Stjernorna kan du betrakta skönheten af dina anletsdrag. Mera finnes ej i Originalet. Demanterna och Amaranterna härleda sig ifrån Öfwersättarns egen makalösa Magnificens. Hr A. älskar att i allmänhet sätta Smaragder, Topaser, Karbunkler, hwar han kan, i stället för meningar: så att det ingalunda är ädla stenar som felas i hans werser, hwad som annars fattas dem.

Jag kan ej lemna följande charmanta slutstroph obemält:

Då nu hon smyckat sig, beredd hon bjuder
Sin wän farwäl, och kyss ur famnen rymmer. . .
Han stannar, ty hans sällskap hon förbjuder,
En wink all åtrå efter medfart skymmer.
Och ensam går, bland trän och Kreaturen,
Den Älskande, på blida drömmar buren.

Läsaren finner här slutteligen, en skönhet som kyss rymmer ur famnen; — en wink som skymmer all åtrå efter medfart; — en älskare som går, buren, . . . bland trän och Kreaturen, — hwaresf Öfwersättaren äfwen sjelf funnit för godt att taga sin hwila tills widare.

Så och ån wridnare -- (har Öfwersättaren sagt några stropher ofwanföre)
Så och ån wridnare, de swängda gränder
Inweckla dem; Men Boken hindret röjer.

Jag lånar hans eget poetiska yttryck och säger, att så och ån wridnare förhåller sig med hwar rad af denna Öfwersättning, och i allmänhet med hela den Röda Phosphoros, så långt åtminstone, som det warit mig möjligt att drifwa läsningen deraf. Jag hade welat läsa mer,!

Men Boken hindret röjer.
Hwar wers all åtrå efter medfart skymmer.

(Slut e. a. s).

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 36.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 13 Februari 1813.

Witterhet.

Agne. Sorgespel af L—g. Lund, Berling 1812. 163 sid. 8:o.

Hwart och ett försök att på Scenen förflytta händelser ur wår historia förtjenar uppmärksamhet, så wida det icke så fullkomligt mißlyckats att deß ewiga glömska är en wälgerning emot Auktorn. Wåra witterhets-reformatorer hafwa icke underlåtit att åfwen här wisa oß huru man kan — sjunka, och Hr Oehlenschläger sjelf, ehuru mycket han än i poetisk talang är öfwer sina öfwersättare, har haft den olyckan att icke winna publikens bifall. Älskar då icke wår allmänhet detta slags skådespel? Gillar den icke att inhemska författare uppkalla ur deß egna käfder de hjeltar som lysa der? — Jo wißt; men den gillar icke att framställningen sker på ett sätt, som strider emot en högre förståndsodling, och en förbättrad smak. — Åfwen detta sednare är icke förmycket sagt i anseende till Grekerna, hos hwilka den Dramatiska konsten icke på långt när hunnit sin utweckling, oaktadt de mästerstycken deras skalder frambragt.

Det Sorgespel (egenteligen Tragedi) som Rec. här anmält, äger några werkeliga förtjenster men flera betydliga brister. Rec. skall med lika upprigtighet erkänna de förra som han will framställa de senare.

Ämnet till stycket är lånadt ur wår Historia. Det är Agne, som efter sitt Finska tåg återkommer till Stocksund, medförande ibland fångarne Loge och Skialf, barn af Froste som han öfwerwunnit. Förf. har låtit Skialf wara o-kunnig om sin födsel och af Agne hafwa blifwit röfwad utur Jumals Tempel, som wid samma tillfälle blifwit uppbrändt. Agne har blifwit kär i Skialf och will gifta sig med henne; men Skialf, som hyser en hemlig kärlek för en Götisk kämpe, hwilken sedan finnes wara Alarik, Agnes son, afskyr detta giftermål, och hennes afsky ökas ännu mer då hon får weta att Agne är hennes fars baneman. Men alla motsägelser, alla hinder tjena blott att öka Agnes paßion för sin sköna fånge; förgäfwes båda offerprester, Kämpar och spågwinnor att någon stor fara föreslår honom; förgäfwes wisar sig de rysligaste tecken som bekräfta deras spåföreslår honom; förgäfwes wisar sig de rysligaste tecken som bekräfta deras spå-

dom; beherskad af sin kärlek, hör han ingenting annat än den och påskyndar bröl-loppet, i hwars rus han dödas af denna sin finska Gemål.

Detta utgör det egentliga af planen, och i hela denna delen deraf, det will säga i allt hwad som rör Agne sielf, är Förf. mycket öfwer medelmåttan. Men denna enkelhet råder icke i allt det öfriga. Driffjädern till Skialfs gerning är isynnerhet icke lyckligt funnen; ty ehuru Loge och Tolli (en gammal finsk kämpe) uppmana henne att hämnas sin fars död, och hans egen wålnad i samma ändamål wisar sig, anse de sielfwa icke deßa uppmaningar för tillräckliga, utan förlita sig mest på en dryck som Tolli brygt af Ormaspeck och trolldoms-örter, hwars egenskap skulle wara att den som drack deraf icke kunde emotstå sitt begär att utgjuta blod; wißerligen har wår Allmoge den öfwertygelsen att sådane drycker gifwas, men så skrockfull denna opinion är, har förf. icke ens med antagandet deraf warit konseqvent, ty Skialf stryper Agne. Loges karakter är den mest afskywärda, eller den mest osammanhängande, som på Scenen kunnat framställas. Han säger att han blifwit fängen emedan han i striden icke welat lyfta emot Agne ett swärd som han fått af Alarik. Han har sedan swurit att icke bära wapen emot sin besegrare, för att återfå sin fars aska, hwilken Agne det oaktadt fört med sig till Swerige. På goda skäl anser han sig således berättigad att sielf icke blottställa sig för faran att angripa en hjelte, utan uppäggar i det stället sin syster, att på lömskt sätt mörda honom, och sedan hon werkställt denna nidingsgerning, och i sin förwirring icke kan med redighet underrätta honom derom, wisar han ändteligen nog mod att mörda — henne. Sluteligen, sedan han hämnats sin far och bortfört hans aska, uppbränner han sig sielf och sitt skepp. Af lika liten anledning har Tolli nyß förut tagit lifwet af sig. Det är sant att alla deßa mord icke ske på Theatern, men de äro också utan effekt i anseende till handlingen, och Rec. påminner sig härwid Fieldings Tragedy of Tragedies, i hwilken alla på Scenen warande personer mörda hwarann.

Det synes som förf. ifrån början ämnat att låta Skialfs och Alariks kärlek för hwarandra hafwa ett större inflytande på handlingen än den sedan fått; det wore också endast genom kärleken som hennes gerning för Scenen kunde motiveras. Det är onekeligen mera beqwämt att låta Ödet som en Deus ex machina afhugga knuten, sedan man sielf finner det för swårt att på ett sannolikt sätt upplösa den, men äfwen Grekiska Tragödernas exempel är icke tillräckligt att authorisera ett konstgrepp som talangen icke behöfwer och är stötande för känslan då det utan warsamhet anwändes.

Förf. har haft till hufwudändamål att imitera de gamle och har derföre strängt bundit sig wid ställets enhet, hwarigenom uppkomma flera stridigheter, såsom att Frostes urna nedsättes wid Thors Altare, m. m. Hwad som war en nödwändighet hos Grekerna skulle af detta skäl blifwa regel för oß? Att på detta sätt härma sina mönster är att likna damerna i en wiß tysk provins der man erhållit en Parisisk Mode-Journal hwari fanns en Koëffyr hwaraf alla provinsens skönheter förtjustes; men emedan den Parisiske Artisten händelsewis aftecknat en plirande Dam med denna Koeffyr, trodde de tyska imitatricerna att en del af effecten låg häruti och gjorde således sitt bästa att plira då de buro den.

(Forts. e. a. g.)

Granadören.

En gammal Grenadör, som lög och slogs förswarligt,
War lyckan engång mindre blid,
Han föll, uti en häftig strid,
Utaf ett sår, så djupt och farligt,
Att han ej syntes lefwa mer.
Twå wänner honom strax ur stridens trängsel förde;
Hwad! ropar hans Kapten, som detta liftåg ser,
Är karlen död? — "Ja wißt!" — wår krigsman detta hörde
Och skrek med ifwer: "Nej, för tunnor tusan Nej!"
"Jag lefwer!" — Tro blott honom ej,
Min bäste Herr Kapten, en af hans wänner sade;
Ni känner ju det fel han hade:
Så länge han i lifwet war,
Han aldrig sanning talat har.

Borgen.

Ni pengar låna will, Nå wäl ställ säker borgen!
Så sade Fnurr åt Hans — Ack ja! för detta fall
"Jag hade säker man, men Herre, det är sorgen
Att just i dag han hängas skall.

Bref från Stettin af d. 30 Jan. förmåla att General Wittgenstein marscherar med en ansenlig styrka på Danzig och att han beslutit att intaga denna fästning, kosta hwad det will. Den 24 war hans höggwarter i Marienburg.

Ryßarna hafwa i Neustadt tagit ett ofantligt magasin, fullt af alla slags lifsmedel; denna förlust kan ej annat än wara ganska kännbar för garnisonen i Danzig. Wid fälttågets början war i denna stad en kaßa af 20 millioner francs i silfwer, och man påstår att den är qwar der ännu.

Det bekräftas dagligen att General York drager till sig många soldater och att hans korps redan blifwit förstärkt med 30,000 man.

Ett rykte säger i dag att Kejsaren af Ryßland skall hafwa förklarat, att Preußiska landet, som innehafwes af Ryska troppar, skall till d. 15 i nästa månad behandlas som en allierad stat, men att, om Konungen af Preußen efter denna tids förlopp ej förklarat sig på Ryska sidan, hans stater skola anses som fiendtliga.

Det är troligt att Prinsen af Neufchatel i denna stund ej mera lefwer. De sista underrättelser man haft från Posen, nämna att alla Läkare redan hade öfwergifwit honom.

Ifrån d. 3 till d. 27 i denna månad hafwa 5 Marskalkar, 119 Generaler och 34,000 man (hwaribland 19,000 sjuke och sårade) paßerat genom Berlin, kommande från f. d. stora armén.

Stats-Nyheter.

Frankrike. Paris d. 24 Jan. Ibland de Corporationer, som erbjudit sig till frivilliga bidrag af Kavalleriſter, nämnas ytterligare Räkningskammaren med 40, Univerſitets-Rådet med 25, Boktryckeri- och Bokhandels-Direktionen med 10, Staden Brüßel med 100 ridande Jägare. Advokat-Kollegium ger 10,000 francs till häſtars uppköp. — Keiſaren har bewiljat att den kontingent af häſtar och Rytteri, ſom lemnas af Seine-Departementet och af Staden Paris ſkall införlifwas med Hans Gardes-Regementer, och hoppas att Staden Paris, rörd af detta bewis på deß wälwilja, ſkall täfla att lemna blott goda häſtar, ſkönt folk och goda underſåtare, hwilka genom ſin wärt och ſitt goda uppförande förtjena att höra till Gardet.

Krigs-Theatern. De Allierades Troppar på andra ſidan Weichſeln woro, enligt de ſenaſte underrättelſer från Warſchau af d. 18 Jan. oförändrade. Prinſen af Eckmühl ſtod med en anſenlig beſättning i Thorn. Vice-Konungens af Italien höggwarter fortfor att wara i Poſen, hwarifrån kommunikationen med Warſchau, genom den Kongl. Bäjerſka Armékorpſen under General Wrede, hwars höggwarter befann ſig i Gneſen, hölls öppen. Landſtormen och alla andra förſwarsmått hade i Polen den bäſta framgång. 800 Häſtar ſkulle i Glogau inträffa för franſka Rytteriets behof. — Ibland reſande franſka Generaler och högre Officerare hade äfwen Prinſen af Elchingen inträffat i Berlin på ſin reſa till Paris. Man hade tidningar från Danzig af d. 21 Jan., ſom ingenting af wigt innehöllo. Ryſka höggwarteret fortfar att wara i Lyck på gränſen af Preußiſka Litthauen, 12 à 14 mil öſter om Grodno. Storfurſten Konſtantin hade äfwen der inträffat. Den 18 Jan. hade Ryſſarna inryckt i Bromberg.

Till Kongl. Spektakel-Directionens annonce i allmänna tidningarna ſistledne Tisdag och Onsdag får man tillägga, att Directionen anſer ſig ſkyldig, att ſå vidt utrymmet tillåter förſt uppfylla deras önſkan, ſom innan den tiden inlämnat Requiſitioner på platser till Operan Gustaf Wasa, ehuru Direktionen ſedermera icke ſer ſig i tillfälle att vidare kunna emottaga några ſådana.

Till Salu finnes:

Autentik berätttelse om Franſka Arméens återtåg från Moskau i Oktober och November 1812, med bifogad lista på fångna franſka Generaler, har af trycket utkommit och säljes i de flesta Boklådor för 8 ſk. B:ko.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Lördag den 13 Feb., Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Balettmästaren Deland. Spekt. börjar kl. half till 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 37.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 15 Februari 1813.

Silfwertonen,

eller Tasso i phosphorisk öfwersättning.

(Något om Språk och Styl i Poesien).

(Slut fr. N:o 35).

Huru öfwersättningar af detta slag, kunde tyckas ej mera nödwändigt påkalla kritikens ärgärd, än så många nya Originaler af samma beskaffenhet; likwäl synes häri någon olikhet äga rum, och ett sämre fall uppkomma för oskickligheten, så ofta hon åtager sig att göra oß bekanta med andra Nationers berömda Skalder, och att införa någon af dem på wårt språk talande. Man kan ej förbinda sig att prestera ett förträffligt Original; men når man öfwersätter ett sådant, gör man sig förbunden att ej wanställa det. Originalskriftwarn har, lyckligtwis, ej heller något mönster att omedelbart jemföras med; och om han rimmar löjligt, kan man åtminstone ej förebrå honom att hafwa haft, i hwarje rad, fullkomligheten för ögonen, utan att förstå det minsta deraf. Ändteligen disponerar han också blott om sin egen, ofta obetydliga reputation; men en eländig Öfwersättare förlöjligar tillika sin författare, och då han ej kan upplyfta sig till honom, förnedrar honom till jemlikhet med sig: hwilket strider uppenbart emot Skaldens heliga bestämmelse, af Hr A. sjelf så ofta åberopad. Med en wiß öfwad rätt fordrar man wäl alltså af en sådan Skaldetolk, att hans egna werser böra röja någon öfning i denna konst, något begrepp derom åtminstone, och att man under det stora främmande Namnet, icke från början till slut, undfägnas med en inhemsk Nylärings råaste phebuferier. Men huru har Hr A. uppfyllt denna så billiga fordran, i anseende till Tasso? och har man ej rätt att säga med Romerska Poeten:

Qvem non offendat, toto fæx illita vultu?

eller i phosphorisk Silfwerton öfwersatt:

Hur skall man ej af harm och af förwåning flistra,
Att se, hur drägg och smet hans ansigte förbistra!

Någon annan förtjenst än den af stylens och versens klaßiska skönhet, kan man ej gifwa åt en poetisk öfwersättning, som, ju mera trogen sitt original, ju mer äger

derifrån allt sitt öfriga wärde. Men när skall man då en gång lära besinna, äfwen hos oß, att en öfwersättning med förakt af denna enda, men stora förtjenst, omöjligen kan äga någon den ringaste; liksom hwart Original, den förutan, förgäfwes skulle äga alla öfriga? En werklig mästare, som företagit sig att öfwersätta ur Tasso, skulle i denna stylens och versens förtjenst, så långt språket medgifwit, hafwa sökt att täfla med sitt mönster. En försökare af talang, skulle åtminstone hafwa budit till att ställa sig ett sådant Original till eftersyn. Men en ung Proselyt af Absoluthetens uppenbarelse, gör sig om den saken helt olika begrepp. För honom äro språklag och verskonst uselheter, som han lemnar åt småsnillet att bråka med, och han tror sig twertom uppswäfwa desto högre i poetisk förträfflighet, ju mer han kan förwandla originalets enkla och naturliga uttryck till en onaturlig mörja af ord och phraser, hwarwid förnuft och smak stå häpna och handfallna.

Skulle någon finna detta yttrande härdt och sårande, så medgifwer jag att det så kunde med något skäl synas. Jag frågar blott i hwilket Land, der man åtminstone hunnit se opp ur barbariet, (och icke tumlat sig hufwudstupa dit tillbaka igen) ett Skaldefoster, sådant som detta närwarande, skulle böra wänta sig att mötas af ett lindriggre omdöme? Jag frågar om sanningen, äfwen i hela sitt omildrade uttryck, icke blir slutligt en rättwisa, efter så många oblyga utfall af en Ungdomsflock, som fast den och bestod af Englar i snille, dock warit skyldig aktning åt förtjenta föregångare, åtminstone försköning ifrån sådana höfligheter som Galge och Påk *)? Behöfwer jag hwarken säga eller dölja, att jag här talar om detta wittra förbund hos oß, af unga Skaldebröder, som enligt bästa moderna theori, ansett sig böra begynna wår poesis upphöjning med att skymfa och skryta; men hwarom kan med skäl frågas, huruwida, efter snart fyra års segerfrål, någon enda deribland, ännu gifwit oß ett läsbart stycke; och hwilkas antagna namn af nya skolan tyckes hittintills, blott påminna om behofwet att gå ännu rätt länge i den gamla? Hwem som med uppmärksamhet och kännedom följt den så kallade Phosphoriska witterheten, rådföre härom sitt eget omdöme. Hwem som dertill ej ägt tid och tålamod, fråge blott sitt minne huruwida han, bland alla stycken inom deßa med skäl rodnande permar, någonsin hört omtalas ett enda, såsom utmärkt af det allmänna bifallet; under det han säkert ofta funnit sig wittne till det allmänna eller enskilta åtlöje, som åtföljt största delen deraf. Och om hwad här säges, troligen skall finna sin bekräftelse i de flesta Läsares både minne och omdöme, då tror jag mig berättigad att slutteligen fråga: åt hwilken annan, mindre långmodig Publik i Europa, man skulle hafwa understått sig, att

*) Se härom Bladet Polyfem, ifall någon ännu äger det. Egentligen är det blott twenne Stora utländska förbrytare, Pope och Voltaire, hwilka den wettiga utgifwaren af detta Blad funnit rättwist, att såsom Erz-förderfware af Smak och Skaldekonst, — i galge afslifwa. I en ädel och witter Allegori föreställas de hos honom, såsom twenne wid porten af Poesiens Tempel, upphängda uslingar, drypande af en tjock och drös materia som kallas Rimslut, och dinglande för bläswinden, samt stötande derwid sina toma skallar emot hwarandras. — hwad åter Påk angår, så är deß inhemska beständmelse i samma Blad med all tydlighet uttryckt, och det heter derom till wederbörande, i en temligt masslf Silfwerton:

Eder är nyttigt,
Känna Profößens Påk, hwarje minut, på Er rygg.

Det är med sådan awickhet och wärdighet, som den Nya Wittra Kritiken hos oß upphöjt sin röst. Man skulle wämjas att upplifwa minnet af deßa grofheter, om det ej syntes nödwändigt för troligheten.

i en skrift, förkunnad såsom den Äkta himmelska Poesiens nu först uppgångna Morgonstjerna, och under oupphörligt förolämpande af alla hittils wärderade förtjenster, bjuda, i tretton Samlingar efter hwarandra, idel försök af sådan beskaffenhet? Stycken, hwaribland wäl knappt något enda höjer sig, hwad geniet angår, öfwer den wanligaste medelmåtta; under det att så många deremot finnas stämplade till Språk och styl, af Begynnarns gröfsta oskicklighet?

Herr A. yttrar med all poetisk sjelfkänsla, att han wet bäst, han sjelf, bristerna af sin öfwersättning. Med respekt för hans ädla stolthet, kunde man dock frestas till ett oskyldigt löje, så wida det likwäl är troligt att hwarenda Läsare af Journalen wet dem i denna stund bättre än han. Men Hr A. begår äfwen kännares råd och gör deri mera förnuftigt, ifall hans beslut är att werkligt följa dem. Man inser blott med swårighet hwarföre han, såsom ett wilkor för den åran att råda honom, tyckes förutsätta nödwändigheten att i grund förstå alla de sydliga tungomålens genius. Det är sant: något närmare bekantskap än han sjelf röjt, torde wäl Rådgifwarn böra äga med det språk, hwarifrån öfwersättningen skett. Men skulle all den öfriga lärdomen blifwa till detta ändamål, lika oumbärlig? Och måste man nödwändigt wara prydd med den widsträcktaste Språkkännedom, för att wärdigt yttra sig angående Öfwersättarns poesier? Om någon, till ex. utan annan högre prétention, endast rådde Öfwersättarn att, till en början, hafwa mening i sitt eget Språk, månne ej en sådan skulle redan derigenom förtjena namn af en god Rådgifware? och skulle ej hwarje sann kännare höglingen tillstyrka Öfwersättarn att följa detta goda råd, såsom äfwen deßutom, fullkomligt enligt med de Sydliga Tungomålens Genius? Öfwersättarn skulle från den stunden, säkert ej mera skrifwa, som i den Poetiska Kalendern, att Musiken är Engeln som bådar nyckeln till aningens trolleri, -- eller, som på andra ställen, hwarken låta Näktergalar besjunga Lifwets tömda haf; -- eller Fantasien klinga emot Gudomsrösten; -- eller konstwerldsharmonikan purpra ewighetens himlarymd — eller Sjelfwisheten qwida i sjelfgrafd afgrund och Sjelfwets dystra tidehwarf ligga på bottnen bland formerna i ewighetens degel; -- eller Wårens unga Gud dansa från himmelen, och de wäckta Blomster-Englars fulla kransar beströ med balsam hans dunkelgröna drägt; -- eller, den Gyllne Tiden, likaledes dansa ur Minnets Öknar, beglänst af återsken från hoppets land, och beströ med liljor den brända Thebaiden *): -- emedan, ty wärr, ingen Engel bådar Nyckeln till sådana ordföror, och emedan äfwen de Sydliga tungomålens Genius, ingalunda tillåter dem, ifall ej, såsom warnande prof af galimathisk löjlighet. -- Med bortläggande af en sådan styl, skall det troligtwis också synas mindre oblygt, mindre orimligt, att i nästa Företal, will Gud, och ännu starkare än förut, upphöja den utmärkta ynnest hwarmed allmänheten, och isynnerhet det wackra könet, framför de flesta andra i Swerige utgifna poetiska Samlingar, emottagit dem som bära Hr Atterboms namn. Nyttan af ofwannämda råd, ehuru enfaldigt, wore alltså klar och ögonfallig. Men den berömda Goethe, ger på något ställe ett råd af annat slag, som kunde synas, måhända, ännu wisare, och som ej borde böra utelemnas. Man borde, säger han, akta sig för en Talang hwari man aldrig kan hoppas att hinna någon höjd. Man må tycka sig hafwa gått deri så långt man will; men när man en gång

*) Se Hr A:s poemer i Phosphoros.

lärt sig att klart inse hwari Mästarens förtjenst består, då skall man alltid med bitter känsla nödgas beklaga förlusten af den tid och möda, som man bortkastat på ett sådant fuskeri. Jag anför detta råd på den berömda Tyska Författarns ord, och sådant jag hos honom funnit det; lemnandes åt Öfwersättaren sjelf, med öfriga respektive Morgonstjernor, att i deras wishet, afgöra nyttan och lämpligheten deraf.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Utländska Poster innehöllo från:

Frankrike. Paris. Monitören innehåller följande Artikel ur Tidningen The Times. "Underrättelser från Frankrike bestyrka att det på Theater Feydeau uppkomna owäsen ej warit riktadt mot Sångaren Martin men emot Napoleons Regering, hwars bust wid detta tillfälle blifwit sönderslagen. Detta är medlertid den man, som man afmålar oß mera fruktanswärd än någonsin, och om hwilken man säger att det är fåfängt hopp att tänka på hans förminskade inflytande på fasta landet; att det är ett slags gudlöshet att tala om honom utan beundran, och att den enda werkan af Ryßarnas fälttåg warit att stämma hans själ till mildare tänkesätt och att göra honom såsom Franzmännens Kejsare och Konung af Italien, Medlare af Schweitz, Beskyddare af Rhenförbundet, Återställare af Polen och Öfwerlänsherre af Neapel, ɔc. benägen att tilldela oß en ärofull fred. Alla Eröfrare hafwa alltid i de friaste Staters skötе funnit en mängd förswarare, som ledas antingen af fruktan, eller af en naturlig beundran, för de owanliga drägder, som man wanligen anser såsom resultatet af deras werkställares icke mindre owanliga talanger. Så benägna äro menniskorna för en trälaktig beundran! Det är nästan omöjligt att i detta afseende ändra de mensliga paßionernas gång; de stötar som Afgudabilden erhåller anses som tillfälliga och öfwergående: men hans lycka och makt såsom ofrånkränkliga. Historien erbjuder kanske ingen mera paßande paralell än den imellan Napoleon och Philip af Macedonien: den förste af alla Talare som nånsin lefwat, har att tacka sina tal emot Philip för sin odödlighet." — Konungen af Rom, säger ett Pariskt blad, yttrade wid Kejsarens inträde i rummet, flera ord, som man förut aldrig wetat att han kunde artikulera. Detta möte, åfwensom det med Kejsarinnan, skall ha warit ganska rörande.

Dito d. 28 Januari Om aftonen den 19 ankommo Deras Majestäter till Fontainebleau. Kejsaren begaf sig strax till Påfwen, och hade med honom ett 2:ne timmars samtal. Följande Onsdag aflade Påfwen, åtföljd af Kardinalerna Bayane, Doria, Russo, med Erkebiskopen af Tours och flera Biskopar ett besök hos Kejsaren, som emottog Påfwen i sina stora rum. Sedan han lemnat Kejsaren, begaf han sig till Kejsarinnan, hwarefter Kejsarinnan, åtföljd af sina Damer, aflade ett besök hos honom. De följande dagarna hade Kejsaren och Påfwen täta sammankomster. Ändteligen underteckнades d. 25 kl. 7 om aftonen, i den stora salen af de af Påfwen bebodda rum, af Kejsaren och honom i alla Kardinalernas och Biskoparnas närwaro det Concordat, som bilägger alla stridigheterna i kyrkan. Knappt war detta skedt förrän Kejsarinnan af egen drift begaf sig till Hans Helighet för att lyckönska honom till denna glada händelse. I går kl. half 5 om morgonen afreste Deras Majestäter från Fontainebleau och inträffade här kl. 8 om aftonen. — "Som Konungen af Neapel blifwit sjuk, heter det i Monitören, så har han öfwerlemnat sitt Befäl åt Prinsen Vice-Konungen, som är mera wan wid en större Administration och äger Kejsarens hela förtroende." Monitören innehåller widare underrättelser om Tropparnas fällning och tillägger, att Tyskland ingenting har att frukta, att så snart wintern är förbi, skola Ryßarna fördrifwas lika långt och hastigt in i sitt eget land, som de framryckt. Den försäkrar dessutom, att, om något förefaller, allmänheten skall wara säker att det skall henne berättas med samma sanning och enkelhet, som i den 29 Bulletinen.

Krigs-Theatern. Inga träffningar hafwa förefallit, men Koßacker och lätta Ryska Troppar ströfwa omkring på wenstra Weichselstranden, i Hinter-Pommern och Netz-Distriktet och samla lifsmedel och fourage åt armén, som på högra stranden anlägger magasiner. — Kejsar Alexander och Storfursten Konstantin woro i Rastenburg, och skola nu besinna sig i Finckenstein, eller efter andra underrättelser i Willenberg.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 38.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 16 Februari 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 32).

Nu inträdde Ygdrasillklöf i mitt rum med ett förtwifladt utseende. Han hade spelat olyckligt hela natten, måst låna af Bankören, forcerat sin lycka för att återtaga hwad han förlorat och förlorat ännu mer. Han hade tillika försummat det arbete, som hans Chef i går ålagt honom, och hwartill han så wäl behöft aftonen och en del af natten; men han syntes deröfwer mindre oroad än öfwer att icke kunna snart nog betala Bankören, (som han kallade sin wän och en genomhederlig karl) emedan af försummelsen icke kunde följa annan olägenhet än att målen uppskötos till nästa konseljdag, i dag åtta dagar till, — och en weckas mer eller mindre wäntningstid för fattiga parter ej syntes honom betyda någonting. För denna skuld, som war honom angelägnare att betala än alla andra, hade han gjort räkning på sin andel i mina reverser. Jag berättade honom nu mina händelser efter wår skiljemeßa, och huru mycket jag sjelf wore i behof af penningar, att jag beslutit begagna de förfallande reversernas belopp såsom lån, hwarom jag med denna post ämnade skrifwa till mina kommittenter, men att jag alltför gerna wille biträda honom, i händelse penningar för någon af dem kunde uppnegocieras. Han lofwade underrätta sig om målens närwarande skick, och att återkomma med swar om en timma.

Knappt hade han lemnat mig, förrän en Polisbetjent inkom i rummet, med den underrättelse att jag wore kallad till Polisen i morgon klockan tolf.

Till Polisen! — det Fuselbrennerska namnet i Polisens Protokoller! Hwilken skam att smälta! Säkert är det Spelklubben som man gripit, — denna tanka tröstade mig öfwer skammen att ha besökt den — eller kanske Jeppas angripare? — så mycket bättre, han skall då få weta med hwem han har att göra, så wida annars, i Birgers egen stad, Birgers Lag om wägafrid får gälla.

Ygdrasillklöf återkom förr än jag förmodat. Han hade mött en af sina wänner, som underrättat honom att den ena af mina så kallade rättwisa saker war förlorad, och med den wåra fyrahundra riksdaler; att, hwad de andra beträffar, så lågo de — på hans bord, och hade i dag kunnat afgöras, om han arbetat i natt i stället för att spela, hwarigenom, äfwen om de wunnos, inga penningar så snart skulle erhållas. Jag kunde ej underlåta att, oaktadt mitt eget betryck, betyga mitt nöje öfwer att se honom sjelf röna en följd af sin försumlighet. Jag ryste wid åtanken att allmänna ärender, att medborgares wälfärd skulle befinna sig i spelares händer, — helst jag trodde att passionen för spel utesluter håg för arbete, alla andra goda embetsmanna-egenskaper oberäknade, och yttrade temligen starkt mina betänkligheter för Ygdrasillklöf, som blott skrattade deråt och wisste anföra så många exempel af kända storspelares befordringar till indragtiga syslor, som tillika lemnade dem mera tid för denna ädla sysselsättning, att jag blef öfwertygad om motsatsen och icke längre fruktade för min wäns lycka.

Men huru afhjelpa wår penningbrist? Jag wäntade alla ögonblick Doktorn, den olyckliga frun och kanske alla hennes mans kreditorer! — Aptiten begynte tillika göra sina anspråk gällande. Jag påminte mig nu, att det ena Bref-wet (ifrån Handelsmannen * * i * *, som anmodade mig att skaffa sig Kommerce-Råds karakter) innehöll en owillkorlig assignation på ett wisst Handelshus i Stockholm. Jag framtog, endoserade och öfwerlemnade den till Ygdrasillklöf, som skulle uttaga penningarna och deraf få låna hälften. Han lofwade inom en half timma wara tillbaka.

Klockan war nu 9. Doktorn kom, för att stöta min sjuka dräng, hwars belägenhet han förklarade ganska wådlig. En stark feber hade infunnit sig, och åtskilliga saker skulle hemtas från apteket. — Klockan slår 10 och Ygdrasillklöf återkom icke med några penningar. Klockan slår 11 — 12 — lika fruktlös wäntan! Jag kastade nu kappan på mig, stack receptet i fickan och föresatte mig att ej återkomma utan penningar och medikamenter. Wägen togs direkte till Mörbror Limpander. Huru lyckligt ändå att äga rika slägtingar i Stockholm! Jag blef ej litet ledsen att finna på dörren en låda uthängd, hwarpå stod skrifwit med stora bokstäfwer eller rättare kråkfötter: Vesitt-lodda för Säf-Siktaren Limpander. Jag ansåg detta som ett tecken att han ej war hemma och att wisiterna skulle afläggas hos lådan. Jag öppnade den i all tysthet, men som jag fann den ganska tom och jag med en sådan i närwarande ögonblick ej wille ha att skaffa, beslöt jag att klappa på. En dräng insläpper mig i en wacker sal, och förer mig, in i ett mindre rum som lyste af guld och siden, och ber mig wänta der, emedan Herrn ej ännu kunde emottaga mig. Medan jag wäntade, ögnade jag igenom Dagligt Allehanda för dagen, som låg der på ett marmorbord bland andra tidningar. Jag gjorde der twenne upptäckter, som i min närwarande belägenhet woro mig högst kärkomna, neml. 1:o) att här icke allenast finnas Christeliga menniskor, som hjelpa sin nödlidande nästa — mot pant, utan äfwen 2:o) wida Christeligare, som hjelpa honom utan all sådan. Det war just den Nummern, som innehöll redowisningen öfwer gåfworna till den olyckliga fru Sqwist, om hwilkas hedrande talrikhet man kan döma deraf, att deras blotta införande i Bladet kostat Nie Rid B:ko. Huru bittert kände jag ej i detta ögonblick förlusten af mina penningar! Emellertid fann jag häraf att, om mina egna tillgångar skulle blifwa otillräckliga för den intressanta och olyckliga familjs hjelp-

hwars stöd jag lofwat bliswa, skulle jag för henne med säkerhet kunna räkna på Hufwudstadens wälgörande Inwånare, och detta hopp lyfte den största tyngden från mitt hjerta. Jag insläpptes nu, och emottogs i stället för med ett hjerteligt famntag och ett förtroligt Bror, med en förnäm handräckning och ett kallt Kusin, — hwilket så mycket mera förtröt mig, som jag trodde att det war en förebråelse för qwinlighet, emedan wanligen denna tittel är mindre bruklig imellan karlar. Jag framförde nu mitt ärende så godt jag förmådde, berättade i få ord den förlägenhet, hwari jag befann mig genom händelser, som nu ej kunde nämnas, och bad honom om ett lån af Hundrade Riksdaler, som jag med all tacksamhet inom 3 weckor hoppades kunna återbetala. Den förnäma slägtingens kalla ansigte blef wid detta tal ännu kallare, och efter några korta förewänningar, af nyß utbetalta Actie-procenter, af minskade årliga Dividender ifrån 24 till lumpna 18 procent å Kapitalerna, af nyligen stedda insättningar på Diskonterna, o. s. w. (som jag allt tog för de största olyckor), fick jag ett rundt afslag. — Jag strök på foten och gick, i det jag ödmjukt frågade huru kära Mosser mådde, som första gången icke hörde och andra gången beswarades med ett torrt: Ödmjukaste Tjenare! Tant mår wäl. Glöm ej af henne: Hon tar emot alla aftnar, utom Måndagar och Thorsdagar, då hon far på Opran.

Jag gick nu till den man, hwars adreß jag fått i Dagligt Allehanda: jag wisade honom mitt guld-ur, sedan twenne sekler ett fideikommiss i den Fuselbrennerska slägten, med sina twenne maßiwa guldfoderal, sin långa Guldkedja och sina många Berlocker: jag begärde derpå få låna Hundrade riksdaler på trenne weckor. Han nedsatte genast summan till 66. R:d. 32 ß. — det war deßutom icke han, som bade penningarna — det war en annan, för hwilken han åtagit sig denna kommißion, o. s. w. Jag harmades wäl litet att se den Fuselbrennerska familje-klenoden så nedsättas i wärde, men nöden har ingen lag: jag skref en reverss på 66 R:d. 32 ß. för hwilken jag sedan endast erhöll femti Riksdaler, (emedan öfwerskottet 16: 32 ansågs som tre weckors ränta) och alldeles intet betyg af långifwaren öfwer Pänten och deß beskaffenhet, som så förargade mig, att jag haft lust — att omstöra honom.

I ögonblicket woro medikamenter och förfriskningar hemtade och intagna. Som Ygdrasilklöf ej tåtit höra af sig med några penningar, beslöt jag att skrifwa till min far och uppriktigt tillstå sammanhanget.

Sedan jag hela aftonen, åfwensom den följande morgonen och förmiddagen för gåfwes wäntat min wän, mindre för penningarnas skull, så nödiga de än kunde wara, än för att af honom erhålla några råd i afseende på min polis-affär, begaf jag mig på utsatt timma till Polisen. Läsaren kan föreställa sig min bestörtning, då jag, inkallad, hörde mig föreläsas följande Rapport: "Förrymda Spinn"hushjonet Löpstedt anhölls på gatan i natt klockan tu: man fann hos henne en "förfalskad Sedel på femtio Riksdaler Banko, som hon på tillfrågan, sade sig hafwa i natt erhållit af Herr von Fuselbrenner, från Skåne, boende i Bergstralska "Huset."

Fuselbrenner — Sedelförfalskning — och Spinnhushjon — på ett och samma papper — det war för mycket på engång: jag förlorade all fattning och måste begära ett glas watten för att förekomma den swindel, som hotade mig. Man lärer tagit detta för ett bewis af min brottslighet, ty man wille genast föra

mig i häkte och uppskjuta Ransakningen till följande dagen. Jag återfick likwäl wid åtanken af denna nya fara, som hotade min oskuld, mitt wanliga lugn, berättade med eftertryck och redighet alla gårdagens händelser, hwar och huru jag erhållit den falska sedeln (det war en 50 Rds sedel illa ändrad till 50), mitt möte på Norrbro med den närwarande personen, med alla deß omständigheter, hwilka af henne besannades. Wid den senare händelsen, som jag war angelägnast att få upplyst, syntes man likwäl fästa mindre trowärdighet, hwartill twifwelsutan mitt wittnes lättsinniga ton och åtbörder ej litet biprogo. Man wille blott weta huruwida den stora sedeln war tagen eller gifwen; i senare fallet, tycktes man tro att den war ett misstag som man erbjöd mig att få rättadt genom sedelns återtagande, (för hwilken Trettio Riksdaler när som helst kunde bekommas). Uppbragt öfwer det skamliga sätt, hwarpå jag blifwit bedragen, beslöt jag att återtaga den för att deraf göra ett wärdigare bruk. Jag afträdde, sedan jag frågat: om hugg och slag icke också räknades ibland de saker som man icke onåpst fick gifwa på Stockholms gator, eller om det endast wore om penningar, som detta gällde? hwarwid jag berättade Händelsen med min dräng, (swaro: alldeles ingen rapport inkommit), som jag på det högsta rekommenderade till Polis-Betjeningens efterspaning.

(Forts. e. a. g.)

State-Nyheter.

Nyßland. H. M. Kejsaren har utgifwit följande Förklaring:"

"Då H. M. Kejsaren drog swärdet för att möta fiendens anfall, kände H. M. lifligen det inflytande, som utgången af detta krig skulle hafwa på Europas sjelfständighet. Denna kärsla war grunden till den hjeltemodiga ståndaktighet, och till alla de uppoffringar, som Himmelen belönat med den skönaste seger. I det ögonblick då Prins Kutusoff Smolenskoi redan förer de segrande Ryska Arméerne öfwer Niemen, äro Monarkens tänkesätt, i anseende till Europas sjelfständighet, oförändrade. Nyßland har alltid föraktat det uti de sista krigen, ända till ytterlighet nytjade sätt, att omättligen förstora äfwen de minsta fördelar; likwäl bär nu berättelsen om fiendens lidna nederlag en stämpel af osannolikhet, och endast åsyna wittnen kunna öfwertyga Frankrike, Tyskland och Italien, om den förkräckliga sannfärdigheten af en händelse, som snart skall upbreda en allmän sorg öfwer bemälte Länder. Uti ett fältåg af fyra månader har fienden förlorat 130,000 fångar, öfwer 900 kanoner, 49 fanor och hela sitt bagage. Utaf den här bifogade förteckningen öfwer de tillfångatagne Generaler, *) kan man sluta till mängden af fångne Stabs- och Subaltern-Officerare. För att beräkna fiendens förlust i döda, är den anmärkning tillräcklig, att af de 300,000 soldater, (Österrikarne icke härunder inbegripne) som inträngde i de Ryska Provinserne, knappt 30,000 skola återse sitt fädernesland. Det sätt på hwilket Napoleon lemnade Nyßland, är säkert icke mera någon hemlighet för Europa."

"Så mycken åra och wapenlycka, hafwa likwäl icke werkat den minsta rubbning i H. Majst. Kejsarens afsigter. Europas wäl och oberoende, har alltid warit grundwalen för Hans politik, en politik, som har sitt ursprung i Hans hjerta. Det ligger icke i Monarkens karakter att tillåta, det Nationerne upphetsas att egenmäktigt undandraga sig ett tjugoårigt förtryck. Det tillhörer Regenterne att bedömma Frankrikes närwarande läge. Ett underbart gynnsamt tillfälle har framställt sig, för att åter upprätta den Europeiska jemwigtens fallna byggnad, och med detsamma återföra allmän wälfärd, allmänt lugn och enskilt lycka."

*) Denna förteckning skall i morgon meddelas.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 39.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 17 Februari 1813.

En alldeles ny uppfinning, huruledes man till hwars och ens fullkomliga nöje kan författa och uppföra de bästa Komedier och Skådespel, utan att derwid nyttja lefwande menniskor.

Författaren till denna afhandling, som forgfälligt gifwit akt på tidehwarfwets herrskande ande, har med mycken fägnad märkt, huru Dramatiska författare i nyare tider på det berömligaste sätt försökt sig i smått, och huru för det närwarande, icke allenast wid Spektakel uppförda med hundar, utan äfwen wid wanliga Lustspel, de kortaste alltid blifwit anfedda för de skönaste. I en tid, då man redan med den bästa framgång betjenat sig af ugnar och kokspisar till wedbesparing, har författaren ej litet förundrat sig deröfwer, att man icke äfwen skrifwit Besparings-Lustspel, eller åtminstone af sparsam art. Till all lycka hafwa några nyare Theaterskribenter warit nog kloka och beskedliga att i sina pjeser indraga allt onödigt slöseri af situationer och karaktersmålningar, såsom en olämpelig lure för sinnet, och att inskränka sig till det nödtorftiga eller till ren husmanskost. Men, då det, som synes ett behof för en, anses för öfwerflöd af en annan, så uppstod snart en ädel täflan, huruledes man wid denna menniskosnillets byggnad skulle kunna anwända de sista besparingar och hushållsknep, dock utan skada för werkets brukbarhet och antaglighet. Man började dermed att nedsätta de annars brukliga fem Dramatiska wåningarne till tre, men man insåg snart, att det wore ännu bättre att rent af bo på nedra botten; ett hus som ej bestod af mer än bottenrum, måste ju wara lättare att öfwerse; derwid besparade man sig äfwen mödan med konstiga trappors anwändande, eclaireringen blef äfwen wida mindre kostsam o. s. w. Wid denna större enkelhet i byggnadssätt fann man också, att det hittills så talrika hufolket i samma mån måste förminskas. Utan betänkande afskaffade man derföre genast alla betjenter, och på det ingenting derwid måste gå förloradt, lät man sjelfwa Herrarne betjena sig af dessas wanligen wäl upptagna skämt. Alla förtrogna i en pjes ansågos för likaså öfwerflödiga, och man fann det wida kortare och begwämligare, att en hwar blef sin egen hemlighetsbewarare, samt i anståndiga monologer meddelade sig sjelf allt hwad som war nö-

digt att weta om sig sjelf, just som man på gamla målningar ser kappar hänga fram ur de föreställda personernas munnar med deras påskrifna ord. En lång tid åtnöjde man sig med deßa huswudsakliga Dramatiska lättnader, och antog, att likasom en stol åtminstone måste hafwa tre ben, så fordrade äfwen en Dramatisk pjes minst tre personer. Emellertid hände sig, att trenne personers förhållanden till hwarandra befunnos för mycket inwecklade, icke för publiken utan för den unga författaren, och att derwid fordrades menniskо- och wärldskännedom samt andra dylika småsaker, hwilka just icke ägas af en hwar. Nå, hwad hände! Det syntes wara det unga eldiga snillet förbehållit att i Dramatiska konsten wåga detta djerfwa saltomortale, hwilket wäckt så mycken förwåning hos den stora hopen. En käck Dramatisk yngling påhittade sinnrikt nog, att till kärlek, äfwensom till äktenskap, både inom och utom Theatern, egenteligen ej behöfdes mera än twå personer, och att allt det öfriga wore öfwerflödigt. Sagdt och gjordt! Man fann också werkeligen, att en man och en qwinna kunde i ett halft dußin monologer tillräckligt förklara sina egenteliga tankar, samt deriemte genom bref och förklädningar drifwa hwarjehanda gyckel med hwarandra.

Härwid kunde man wäl hwarje gång i förhand förutse både innehållet och slutet af en pjes, utan att begripa, hwartill allt detta gyckelwerket skulle tjena; men, twenne älskandes småputs emot hwarandra hafwa alltid för hwarje menniskohjerta något wißt intressant. Likwäl syntes detta allmänna intreße uti en ännu yngre och ännu djerfware Theaterförfattares ögon för mycket trivialt och naturligt, förmodeligen af brist på egen erfarenhet i kärleken. Dylika alldagliga förhållanden, tänkte den skarpsinniga unga mannen, uti hwilka hwarje barn kan deltaga, är ett alltför lätt ämne för den Dramatiska konsten: ett werkeligt konststycke består deruti, att utan allt intreße ändock göra en pjes intressant. Härwid bibehöll han wäl de twenne personerne, men, de måste wara af samma kön, på det ingen fråga mera mätte uppstå om sanning och natur i ett Lustspel, och på det ett inre sinne mätte öppnas hos åskådaren eller åhöraren för det skämt, som den skalkaktige författaren frikostigt lät utgjutas öfwer sina egna skämtande infall. Likwäl berodde härwid allt derupå, att så wäl monologer som dialoger hade mycken kraftfullhet, och att de ömsesidiga sottiser, hwilka man i brist på allt annat intressant sade hwarandra, woro, om icke qwicka, åtminstone impertinenta, och i nödfall äfwen rätt maßiva. Hwad som måste göra saken riktigt lustig är, då sådana intressanta talesätt förefalla imellan far och son, som ej känna hwarandra *); ty folk som hafwa ingen, eller också en usel karakter, börja med att prygla hwarandra, och blifwa sedan, såsom det wanligen tillgår, de bästa wänner. Efter de nyaste estetiska upptäckterna har också konsten ingenting att beställa med sticklighesen. Likwäl har, efter wår tanke, den fina och slätliga författaren ännu gjort alltför litet i afseende på besparingsmethoder; ty, ehuru blott twenne personer af samma kön införas såsom talande, så fins dock wanligen alltid en tredje person i grannskapet, omkring hwilken allesammans hwälfwer sig, och hwars näktergalsstämma antingen blifwer hörbar för oß, eller hwars täcka arm, for, m. m. beskrifwas för oß på ett retande sätt. En sådan tredje person in petto, hwars behag och snille wäl kunna lätteligen alldeles utstrykas, emedan de ej blifwa synliga, förefaller oß dock såsom en nödhjelp för en alltför fattig inbillningskraft. Om

*) Se Greefwarne Klingsberg af v. Kotzebue.

man äfwen bör anse en sådan ofynlig person blott för en half, så måste man dock på en dylik skämtsam ekonomisk pies efter nyaste tillskärning räkna halftredje person. Författaren till denna wälmenta afhandling fann, att äfwen detta war, i afseende på ändamålet, ett alltför stort söseri af medel, och grubblade således dag och natt deruppå huru han skulle kunna bortknipa ännu något af de alltför talrika personerne. I början fick han det naturliga infallet, att ingenting enklare fans än ett, och att en enda person kunde bäst i ostörd ro utgjuta de qwickaste infall både öfwer sig sjelf och öfwer hela werlden, så wida annars författaren derwid ej fann sig hindrad af andra orsaker. Men, för att dock, i likhet med sina tillbedjanswärda föregångare, gifwa en sådan Solopies ett skenbart intreße, så gjorde han härwid försök dels med oförnuftiga djur, dels med toma warelser, födda ur hans egen hjerna, hwilka tillika kunde werka på inbillningskraften och den naturliga känslan, så wäl hos den ensamme spelande personen, som hos Publiken.

(Forts. c. a. g.)

Lärda Nyheter.

Ganska nyligen hafwa Hr Cuviers "Undersökningar öfwer de foßila benen" (Paris, Déterville, 4 voll. 8:o med många kopparstick) utkommit. I en högst intreßant Inledning, som föregår denna lärda Beskrifning af de beundranswärdaste och authentikaste monumenter af wårt jordklots Revolutioner, afhandlar Förf. flera med sitt ämne i förening stående historiska frågor, ibland andra äfwen den om Menniskoslägtets ålder. Herr Cuvier tror på den mosaiska Chronologiens sanning, och förklarar att alla forskningar fört honom till det Resultat, att jordklotets sista allmänna katastrof endast ägt rum för 5 à 6000 år sedan, och att derföre det närwarande menniskoslägtets ålder icke kan wara äldre.

Af Herr **Widemann**, från Wien, har i Paris en intreßant Flygskrift utgifwits, kallad: Les Océanocrates et leurs partisans ou la guerre avec la Russie, en 1812.

Böcker och Skrifter utkomna i Januari Månad.

Sammandrag af Bergsförfattningar 1808. Stockh. Nordström 1812. 2 R. 16.
Om Fredrik II:s Historia, samt åreminne öfwer Fredrik II, af Joh. v. Müller. Strengnäs 1812. 12 ß.
Samlingar i Bergswettenskapen af Swedenstjerna och Lidbeck, 10:de Häftet. Stockholm, Delén 1811. 24 ß.
Belägenheten af Grenna med Wisingsö, utgifwen af M. G. Werming. 24 ß.
Swenska Läkare-sällskapets Handlingar, 2:dra Häftet med kopparst. Stockholm, Grahn. 1 R:d.
Handbok för Fruntimmer i äldre och nyare Hist. 2 Del, 2 Uppl. Stockh. Elmén och Granberg. 1 R. 4 ß.
J. C. Bergens Anwisning till Boskapsfötseln eller fast mer till odlingen af foderwäxter och till Boskapens stallfordring, senare Delen, Örebro 1812. 40 ß.

Förteckning på fångna Franska Generaler.

(Se Gårdagsbladet).

Generaler.

Deletre (Chef för General-Staben).
Ferriére (Chef för Konungens i Neapel General-Stab).
Senson (Chef för le Dépot des cartes).
Matusczewitz (Artilleri-General).

Divisions-Generaler.

Guillaume.
Valencin.
Troussaint.
Partonneaux.
Pelletier.
Gussaint.
Vivier.
Reder.
Norman.
Seran.
Wrede.
Borstel.
Iwanowsky.
Zajonczek.

Brigad-Generaler.

Matiche.
Augereau.
Lefebvre.
Camus.
Pouget.
Gauthrin.
Gammond.
Béliard.
Bonamy,
S:t Genies.
Mériage.
D'Orjance.
Blammont.
L'Enchantin.
Lacroix.
Corsin.
Loyauté.
Curthillers.
Frein-Pego.
Rühl.
Corsch-Heiliger.
Preissing.
Burth.
Konopka.
Klingel.
Eliser.
Dzivanowsky.
Kaminsky.
Morawsky.
Piubusk.
Tyszsciewiez.
Wasilewsky.

Stats-Nyheter.

Turkiet. Enligt underrättelser från Orsowa af d. 21 Dec. är Handelswägen derigenom sedan 14 dagar afbruten, emedan en del af den wid Ruschtschuk och Schiumla församlade Turkiska armé är framryckt emot Widdin, för att tuckta deß upproriska Pascha, som alltid understått sig att handla emot Storherrens Befallningar. Så snart Widdin hunnit befrias ur denna upprorsstiftares händer, skall, som man förnimmer, samma öde äfwen wederfaras Paschan af Turkiska Orsowa, emedan äfwen han gjort sig skyldig till olydnad emot Portens befallningar. Af den sist. Sommar till Porten afgångna Serviska Deputationen har en Deputerad, åtföljd af en af Portens Defterdarer, blifwit återskickad med Depescher till Servien och den 5:te December inträffat i Belgrad för att ännu ytterligare inhemta några upplysningar öfwer Serviens angelägenheter. —

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Onsdag d. 17 Febr. Den Afbrutna Concerten, Komedi i Akt med Sång, Musiken af Berton; hvarefter gifves Califen i Bagdad, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Boyeldieu; tillika med Zelindas Kröning, Divertissement af Dans, komponerad af Hr Ballettmästaren Deland. Spekt. börjas kl. half 7 och slutar omkring kl. tre qvart till 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 40.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 18 Februari 1813.

Witterhet.

Agne. Sorgespel af L—g. Lund, Berling 1812. 163 sid. 8:o.

(Forts. fr. N:o 36.)

Förf. har ej warit nöjd med en Chor: han har trenne, en som han kallar Grund-Chor och twenne side-Chorer. Sophokles och Euripides woro likwäl ej så frikostiga. De hade blott en, och deß platts war hwarken i grunden eller på sidan; men på Orchestern, en rymlig plats, swarande emot wår Parterr, midt framför Logéum (Scenen), der den under sången gick af och an. När den ej sjöng, uppsteg den på en altarlik upphöjning (Thymele) med trappsteg på båda sidor midt framför scenen, och af samma höjd som den, ungefär på den plats der Rampen och en del af wår Orchester nu är, hwarifrån den åskådade handlingen *), och genom sin anförare, som ställde sig öfwerst, understundom deltog i dialogen.

Herr L—g har begagnat Nordiska Mythologien i sin Tragedi; och det bör till en wiß grad synas behörigt i ett Nordiskt stycke; men har ej Hr L—g häri werkligen gått för längt och utkrammat en alltför öfwerflödig lärdom? Wet han också om den Nordiska Mythologien wid Agnes tid ägde den konstliga form, som den flera sekler derefter af Isländska Skalder erhöll? Det är en nog allmän willfarelse hos oß att räkna Isländska Litteraturen för en gammal National-tillhörighet, en willfarelse, hwilken redan blifwit bewisad af Danmarks store fornforskare Hr Schöning. Den del wi äga i denna Mythologi berättigar wißerligen en författare att låna hwad han för sitt ämne behöfwer, men han behöfwer aldrig att i en Tragedi göra Swenska Krior af Isländsk skaldskap: och hwad annat namn kan man wäl gifwa stycken lika detta?

Heliga mäktiga Wanadis — Och Gudarne rörde,
Din Skaldkonst är wiß, — Ensam åt Jätten, som Gudar skräckte,
Ensam du den bland Gudarne förde — Du Gullhornet räckte,

*) Jemför bland andra A. W. Schlegel über Dramatische kunst und Litteratur. 1 B. sid. 90.

Gud emot Gud uti kamp du ställde
När Brifing det gälde;
Segrarn du nu för slafwinnan böjde;
Slafwinnan du höjde.
Oden likså sjelf måste ju tjena
Hos Rinda den wåna * *
* * * * * * * * * * * *
Gnistrande katt-spannet du nu tage
Fort, fort du det jage!
Kom! – som din Snos, så skön är ju bruden
I gullwäfda skruden?
Klarnen deß blick! Du gaf ju den höga
Din Gersemes öga, o. s. w.
eller detta:
Hör! Jordgrunden brakar!
Den skälfwer! — För stormen
Så skälfwa ju granden?
Mån Ragnarok stundar?
Mån Asar det gäller?
Hör! Fenris nu ryter,
Han länkarne kroßar!
Se Hafsgrunden skakar;
Snart Midgards-Ormen
Uppkrålar på stranden!
Kring fridlyste lundar
Hör Garmur nu skäller!
Snart Nagilfar flyter;
Xen Loke det loßar
Skall Surtur framtåga
Med lågande swärden * * * *
Skall Heimdall ej lyfta
Sitt Gjallarhorn gamla, o. s. w.

De, som förstå Isländskan, kunna åfwen häraf se att Förf. icke ansett tillräckligt att upptaga Gudarnas egentliga namn, utan åfwen de binamn, som Skalderna lånat dem, och hwilka äro ingenting annat än Isländska epitheter. Det är sannt: Hr L—g har med noter upplyst alla deßa för Läsaren fremmande namn. Men det är en obehaglig utwäg i ett Poem.

Hr L—g har för sjelfwa Dialogen walt den niestafwiga orimmade Jamben i stället för den tie- och elfwastafwiga. Om den å ena sidan har mindre omwexling än denna senare, är den å den andra mindre swår i sin sammansättning och har ett bestämdare, tydligare ljudfall, som mera närmar den till egenskapen af vers. Rec. kan således icke i det hela ogilla detta wal. Förf. har wäl icke sällan betydliga fel i sin versifikation, både genom öfwerflödiga och orätt accentuerade ord, som bryta versens meter, till ex.

sid. 3, och waktar den fridlysta eken
sid. 141, Swad! eller på uppställda lansar,

o. s. w. men i allmänhet är hans orimmade vers lätt och flytande, utan långa meningar och stötande enjamberingar.

För att göra fullkomlig rättwisa åt Hr L—gs talang, skola wi anföra följande korta ställen till prof:

Pag. 120. Agne. Erik. Ulf.

Erik. O Fader! se de jettehållar,
Som Nernan *) i din bane wältrar.
Agne. Ha! tror du att de Agne hejda?
Kan jag dem ej till sidan wältra,
Skall jag dock klättra djerft deröfwer.
Ha! Dwergars hinder. — Släcker stormen
Den eld som rasar uti skogen?
Allt mer, allt mer han den ju föder?

*) Ödets Gudinna.

(En rad, som är öfverflödig, emedan svaret redan ligger i frågan — och således här skadar effekten).

Ulf. Min Konung hör den grymma saga
Som öfver hela gillet nämdes.
Du wägrat oß att dertill märka.
Hör den och mins hwad Huld *) dig sade.

Agne. Hwad! än en Saga? — fort den komme!
För sista gången må du glamma
Och pröfwa om jag lärt att blekna.

Ulf. Kort blir mitt tal, men sanning är det.
Du wet att twenne kämpar sändes,
Till hyllningen att återhemta
Den Unge Alarik från jagten?
De knappt till första klippan hunnit
Förrn de ur klippans skrefwa hörde
En stämma ropa: "Huld! din spådom
"Din mörka spådom skall nu sannas!"
Sagt; och ur skrefwan syntes springa
En snabb Dwerginna, lik din drottning:
Hon swängde uti troldoms ringar
Ett tåg i luften, guldinweckladt,
En blodig Krona deri hängde,
Med ljusa lockar än omslingrad.
De sågo det och häpne flydde.

Chor-sångerna hafwa ett par ganska wackra ställen: wi anhålla att få anföra dem:

Gif, ja gif o Swithiod
Sonen kraft och merg!
Gästfri ware han och god,
Dock — förrn han, för Söderns Dwerg,
Fäller Fädrens swärd och mod,
Förr försmälte dina berg
I blod — i blod!

Och detta p. 125.

Gudar höga
Skola falla;
Stjernor alla,
Solens öga
Skall ju släckas?
Hwarför klaga
Att de swaga
Ätfwen räckas
Af de lansar
Nornor slunga?

Modets pansar
Om er sluten!
Möten spjuten,
Som de hwäßa!
Mån ej blinka:
Låt dem ljunga,
Låt dem blänka!
Lugnt wi sänka
Med wår hießa,
När de winka.

*) Spågwinna, som han förut rådfrågat.

Men af den mesta förtjenst i denna Tragedi är i flera hänseenden Sången om Trädet Ygdrasill i slutet af Tredje Akten både för sin antika anda och för sin lyriska renhet och enkelhet. Rec. kan ej neka sig det nöjet att anföra den. Sid. 91.

Ett träd der fins,
Så stort det står;
Men ingen mins
Deß första år.
Kring himlens rymd
Det kronan bär,
Af löfwet skymd
All jorden är,
Och trädets namn jag säga will;
Det heter Ygdrasill.

De Tärnor fram
Till källan gå;
På trädets stam
Deß wåg de slå,
Ty moßig är
Nu Ygdrasill,
Och ormars hår
Den gnaga will:
Och drakens namn jag säga kan;
Och Nidhög heter han.

Och wid deß rot
En källa är;
Med silfwerfot
Går Swanen der,
Ty källan för
En wåg, så skön.
Att, ho den rör,
Blir hwit som snön.
Hör källans namn utaf min mun:
Den heter Urdas brunn.

De systrar sett,
De systrar se
Allt hwad som skett,
Sker, och skall ske.
I tyst förbund,
I sluten ring,
Hwar morgonstund,
De hålla ting;
Och deras dom är fast och sann,
Den ingen qwälja kan.

Och wid deß brädd
En boning är:
Med silfwer klädd,
Den guldtak bär.
Ur dörr af guld
Hwar morgon går
Urd, Werdand, Skuld *)
Med swanhwitt hår.
Stor makt jag wet det gafs de tre,
Och Nornor kallas de.

I frid, i ro
Går deras lif,
Fast wi det tro
Ett ändlöst lif;
Och deras hot
Och deras nåd
Gör dårars bot,
Gör wisas råd.
Blott en, blott en dem skilja kan,
Allfader heter han.

*) Trenne Nornor Urd det förflutna, Werdandi det närwarande, Skuld det tillkommande.

(Forts. e. a. g.)

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 41.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 19 Februari 1813.

Witterhet.

Agne, Sorgespel af L-g. Lund, Berling 1812. 163 sid. 8:o.

(Slut fr. N:o 40).

Detta stycke (hwars enda fel är att här wara ett à propos de bottes) är ej af den nymodiga krystade phosphoriska poesin, men ett anklang af den goda, sådan den uppenbarar sig hos hwarje werklig talang. Man märker der intet andtrutit jägtande efter rim: ingen flistring, på hwilken en förbistring lurar i nästa rad, eller Demanter, som ropa efter Amaranter: den gamla mythen synes icke haswa kunnat berättas med andra ord äfwen på prosa. Genom dylika Sånger öfwer wår gamla mythologi skulle Hr L-g förwärfwa sig en längt större förtjenst om densamma, än genom hwad annat arbete som helst; bättre, snarare och lättare än alla Drottqwäden och Tragedier skulle de göra den känd och gynnad hos oß.

Men med samma uppriktighet, som wi gjort rättwisa åt det goda i Hr L—gs arbete, så mycket mera fägnande i en tid, då det är så sällsynt, måste wi också tillstå att det, äfwen hos honom, nästan bortskymmes af de många widunderligheter, osmakligheter och plattheter som wanställa hans stil och hwaraf wi här endast wilja anföra några få exempel.

Sid. 131. Men Auka Thor ljungar,
Han Hammaren slungar
Och jättarne darra,
De wrenskande bockar
Han redan framlockar
Och spänner för tungan kärra.
* * * * * * * * *
Thor splittrar nu stållen
På tusende ställen
Och gnistorna flyga.
Hur rullar hans kärra!
Hur eldhjulen knarra!
Nu trollen i klyftorne smyga.

(Der man tillika af rimmen darra och knarra påminnes om det breda uttalet af detta ord i wåra södra Provinser = neml. Tscharra). Platta rim, såsom

Gullhornet töms, Kämpen ej glöms,
Töms till dit lof, Uti ditt hof
Lustigt det går, Ofta han får
Lustigt det klingar: Gyllene ringar, o. s. w.

och Swar sådana som:

"Han gnäggade — du west deß märke" —
"Jag lyder dig: må segern åfwen
"Så willigt lyda Agnes märke." —
"Jag är nu din slafwinna, Herre
"Men tro mig, dock ej wärd att spottas" o. s. w.

äro ej fällsynta. Men hwad som mest af allt stöter Läsaren, det är Hr L—gs språk. Man kan swårligen utan att läsa hans skrifter göra sig en föreställning om hwad det är för ett Amalgam af Archaismer (som ungan och klaran och rödan, med favorit-orden mände och stända och gänga och fänga utan all ända), af Germanismer men isynnerhet Provincialismer och Danicismer, till ex. skräcka (för förskräcka), talt, taldes, (för täljt, täljdes) kjelna, kjelen, de windar, de stormar

(Hur trögt synes mig de windar = = =
Och når de stormar kring oß tjöto) = = =
De uele blott kan man ej frukta,

(der det som casus obliquus bordt hera de usla), Wemod, — slafwelänkar, spotta, spottas (för bespotta-as), ombegna, Upsals (för Upsalas), afkomst (för afkomma), mansled (för generation, led) smila, blidhet, sinnlös (för ursinnig, sanelös) wrimla, stöj, — Dråpsman (för baneman), klibbra, böja (för ge wika).

Tig, grymma broder, tig, jag böjer
För de fördannelser du tömmer.

Bratt, Blodsman, Sydman, Midnattsgället, fosterbrödralag (för fosterbrödralag) Wännefäste, anesot, likkost, sona, rank, m. fl. När man ser alla deßa ord och finner blott ett enda, rank, (hwarpå wi hafwa ett godt swenskt ord smert, som betyder läng och smal, wäl wäxt) förklaradt i en Not, men deremot det allmänt kända swenska ordet Tornering upplyst i en not p. 35 genom Tornerspel, så är man frestad att tro, det Hr L—g anser sina Läsare kunna förstå allt annat utom Swenskan, ester det just är Oswenskan, som han icke förklarat genom några noter. Må han förlåta wår billiga harm att se wårt stöna modersmål så misshandladt, och tro, att den har en icke liten grund i wår aktning för hans talang, som, understödd af ett öfwadt omdöme och af nödig språkkännedom, ej kunde fela att blifwa en winst för wår Litteratur.

Förf. har indelt sitt Sorgespel i Handlingar i stället för Akter, ehuru, i anseende till den wanliga Dramaturgiska bemärkelsen af detta ord — till följe hwaraf endast en Handling äger rum i ett stycke — Afdelning wore rättare, om wi annars skola, i en så obetydlig sak, wara egna. Scenerna har förf. utmärkt med Numror, 1, 2, 3, o. s. w.

I en af Noterna, sidan 2, förklaras brynja med pansarskjorta. Denna förklaring är oriktig. Brynja war ett slags bröstharneff eller pansar. I fall Auk-

toriteter behöfwas, kan Rec. åberopa Schöning, som öfwersätter ordet med Lorica och Cotgrave som förklarar det a fashion of corselet, used in old times. Epithetet blank, som förf. nyttjar, paßar också bättre till ett harneſk än till en panſarſkiorta.

Bidrag till historien om Franska Arméns återtåg från Moskau.

På samma sätt som Monitören meddelar wisa Artiklar ur utländska Blad med Noter har den följande ur Hamburger Correspondent eller Journal du Département des Bouches de l'Elbe, blifwit i Petersburg kungjord med bifogade Anmärkningar.

Warsschau d. 14 Nov. En Officerare, som rest i egenskap af Courier från Smolensk d. 8 om aftonen, har lemnat denna stad i det ögonblick då Kejsaren intågade derstädes med sitt Höggwarter. Han har warit lycklig nog att få se H. M. Kejsaren och att förwiſſa sig det H. M. aldrig befunnit sig bättre *). Armén befann sig äfwen i det mest tillfredsställande tillstånd. Årstiden har gynnat Marscherna. De hafwa blifwit fortsatta, utan att allwarsamt oroas å fiendens sida, som i början wål yttrade denna affigt, men snart gjordes häglös för alla försök dertill genom twå eller tre kraftiga emottagningar, lika slaget wid Malojaroslawez d. 25:te, der han mycket lidit **). Man talade allwarsamt om att taga winterqwarter och man kunde i sanning icke uppskjuta dermed. Wäderleken blifwer på denna tid af året sträng: det är till och med förunderligt att den starka frosten ännu icke börjat †). De pelsar, hwarmed soldaterna äro betäckta, gifwa åt Armén ett synnerligen brokigt utseende. Man har nyttjat allt hwad man funnit af detta slag utan att ens, hwad större delen af skinnen beträffar, afbida den sista beredningen. Om man derigenom blifwer litet mindre elegant, förlorar man åtminstone ingenting i wärman, och det är hufwudsaken ††).

*) Anm. Man säger i Paris ordspråkswis, ljuga som en Bulletin; och man skall finna af denna Artikel ur Journal du Dep. des Bouches de l'Elbe, N:o 188, huru sannt detta Parisiska ordspråk är. En flygt, som ej har sin like, och fiendens ogafbrutna förföljelse, som natt och dag hållit krafterna i werksamhet, hafwa imellertid, i förening med en sparsam diet — twenne goda saker för helsan, — kunnat göra den Franska Officerarens uppgift i detta fall trolig.

**) I sanning både denna armé blifwit mycket skadad genom förlusten af en stor del af sitt Artilleri. Deß Kavalleri war förstördt, ingen knotade; ty hungern betager äfwen de mest misnöjda tungans bruk. Årstiden har likaledes oändligen gynnat marschen, emedan alla de efterblifnas öde icke mera rörde Ehesernas samweten, som woro säkra att följden skulle förda, hwad som undslapp bajonetten och fångenskapen. Hwad angår den kraftiga emottagningen wid Malojaroslawez, så är derwid en förwerling. Det motstånd som en enda Rysk korps gjorde en armé, kommenderad af Napoleon personligen, war werkeligen så kraftigt, att det gjorde honom ohågad för den plan han isynnerhet ämnat följa wid sitt återtåg, och den flanc-marche, som dagen efter slaget började, afgjorde hela hans armés öde.

†) Om en af dem som fabricera deßa ljugande Bulletiner har mod att resa imellan Wilna och Moscau, så skall han se de wintergwarter, som Napoleon förskaffat sin armé. Han skall rysa, då han ser sig paßera en hälwäg imellan döda kroppar. Den Ryska Soldaten sielf, som har så många skäl att liswas af hämden, suckar öfwer deßa fasansfulla scener af mord och förödelse.

††) Är det möjligt att längre drifwa pennans misbruk? Elände sammansmidare af falska Bulletiner! Så många kappras öde rör er då icke! Och då I sen denna Gardets Jette-

Wi hafwa också i dag haft nyheter från den Saxiska Korpsen. Den gick på Slonim medan Prins Schwarzenberg tågade åt Projana. Österiliska Höggwarteret war den 10:de i Zelwa. Deßa 2:ne förenade Corpser följa Tschitschagoffs Armé, som retirerar på Slonim och Nesdiecz och lärer fara att snart komma imellan Österrikist-Saxista och den stora Armén *).

höljd af sår, genom hunger och fatiger hopkrympt till ett benrangel, med en fruntimmershufwa på hufwudet och fötterna inswepta i skinnet af sin tornister, med händerna likfom fastgjorda under armarna för att i dem återfalla känseln, med ansigtet calcineradt af Wivouackernas eld, der Napoleon alla nätter uppehåller sig; då I sen denna Veteran inkruspen i huden af det kadaver, som tjent honom till föda, då kallen I detta en simpel saknad af elegans! I wågen tala om wärma, när sjelfwa lifsandarna stelnat i Era Soldaters ådror! Hwilken eländig persifflage!

*) Alltför lättrogna Nationer! Huru länge skall man bedraga Er! I det ögonblick, då Amiral Tschitschagoff kastar sig genom forcerade marscher på den återstående Franska armén, är det, som man säger er, att Ryska armén gör sitt återtåg: det är i det ögonblick då spillrorna af Napoleons armé söker sin räddning i flygten; det är i det ögonblick då, med andan i halsen, utan krafter och lif, deßa frigare, från en fruktanswärd armé, (som de woro för ser månader sedan) hopsmälta till några plutoner, återkomma till er, som man ännu gäckar er med dylika sagor! Wakten upp! Ordningens och Rättwisans dagar stola återkomma. Edert öde skall förändras: låren att dertill medwerka under deßa styddsgudars egid!

Rättelse.

I Gårdagsbladet, 1:sta sidan, näst-sista raden står Skaldkonst, läs Seidkonst.

Till Salu finnes:

Autentik berättelse om Franska Arméens återtåg från Moskau i Ocktober och November 1812, med bifogad lista på fångna franska Generaler, har af trycket utkommit och säljes i de flesta Boklådor för 8 sk. B:ko.

Af Trycket har utkommit och säljes i de fleste Boklådor, samt på Elméns och Granbergs Boktryckeri vid Köpmangatan: Handbok för Fruntimmer i Äldre och Nyare Historien, Andra Delen, Andra Upplagan, häftad 1 R:d 4 sk. Första Delen säljes på samma ställen för 1 R:d B:ko.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Fredag den 19 Feb., Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Balettmästaren Deland. Spekt. börjar kl. half till 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

På Kongl. Dramatiska Theatern uppföres i morgon Lörd. d. 20 Febr. Korsfararne, Skådespel i 5 Akter; hvarefter gifves: Komedien Inpromtu, Komedi i 1 Akt. Spekt. börjas kl. 6 och slutas omkring kl. ett qvart till 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 42.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 20 Februari 1813.

En alldeles ny uppfinning, huruledes man till hwars och ens fullkomliga nöje kan författa och uppföra de bästa Komedier och Skådespel, utan att derwid nyttja lefwande menniskor.

(Slut fr. N:o 39.)

Jag frågar till exempel, om icke en ung känslofull flicka, mannen i månan, och en wäl inöfwad hund, som skällde på denna mannen, skulle tillhopa utgöra en rätt nätt, smakfull och rysligt skön mån- och hundpjes? Något annat, större hemtamdt djur skulle kanske göra bättre werkan i afseende på det rysliga. Besparingen af personer är derwid tydlig, ty hundens roll kunde ju spelas, om icke af en hund in natura, åtminstone af en Dilettant, och således hade Theaterns Eleyer det bästa tillfälle att just i sådana roller tidigt öfwa och äfwen utmärka sig på skådeplatsen. Man borde tillika öfwerlemna åt åskådarnas inbillningskraft, att efter behag föreställa sig mannen i månan, och derigenom erhölle deßa äfwen helt ofördrmärkt en angenäm sysselsättning.

Författaren, lifwad af ett outtröttteligt nit för det allmänna bästa, sannade dock icke härwid, ty han fann, att än hunden, än den unga flickan woro öfwerflödiga. Nu föll det honom hastigt i sinnet, att bästa utwägen till kaffés besparande wore, att ej dricka något sådant, och att det ostridigt wore den största besparing af personer, om man i en god pjes bortlade allt bruk af dem. Man kan ifråntaga menniskan allt, men något surrogat måste hon hafwa; denna tanke flög som en blixt igenom Författarens själ. Wälan, utropade han, Ni skådespelslystne! denna lycka skall blifwa er beskärd! Och så uppkommo utkast till de alldranyaste Gyckel- och Surrogat-skådespel, af hwilka wi här wilje framlägga för Läsaren en korrt, ännu ofullkomlig teckning.

Det är tillräckligt bekant, huruledes man med framgång förfökt att framställa för ögat målningar medelst grupper af lefwande personer. Här föreställa lefwande något dödt; men wid wåra Gyckelspel förhåller det sig twertom.

Att redan länge funnits wälbeställte Surrogat-Skådespelare, som aldrig hafwa katharr, aldrig wita ifrån en wiß karakter eller öfwerdrifwa denſamma, det

wet enhwar, som sett marionetter framträda uti hufwud- och staks-Aktioner. Att nyare så kallade Tragedier bäst representeras af dylika Pseudo-Aktörer, lärer hwar och en finna, som inser, att i dem ej är fråga om tänkesätt och paßioner, utan om hunger, mord, förtwiflan och flera sådana rysliga situationer, hwilka nödwändigt måste mildras genom dockornas något löjliga spelsätt, hwarwid konsten kommer i ett slags strid med ödet, och åskådaren försättes i ett angenämt, sötsurt tillstånd af rysligt behagliga känslor. Ty wärr har den för konsten alltför tidigt bortgångne Hund-dresseraren i Wien ej fått upplefwa den åran att såsom den mäst Tragiske och moderne Författare emottaga det nittonde århundradets hyllning. Ware dock denna blomma endast i förbigående kastad på hans graf! —

Om, såsom enhwar inser, det är ett werkligt lappri, att medelst wäl manöwrerade dockor ända till äckel uppfylla åskådarne med skräck och medlidande, så åtnöjer författaren sig icke härmed, utan anser äfwen denna efterhärmning af lefwande warelser för öfwerflödig. Man känner ju, hwilket intryck wißa föreställningar göra, eller kunna göra på sinnet; hwem ryser icke wid åsyn af en torturplats, uppfylld af werktyg för de grufligaste qwal? Eller hwem finner sig icke på ett angenämt sätt lockad wid åsyn af ett skafferi (om det också blott wore måladt), uppfylldt med de läckraste rätter och de smakligaste frukter? Och då sådana, endast i målning framställda saker, redan uppfylla wåra hjertan med förskräckelse och medlidande, nöje och angenäma känslor, hwarföre skulle icke äfwen en hel rad af föremål, som förekomma i det werkliga lifwet, med sticklighet uppställda bredwid hwarandra, och i en wiß naturlig ordning, äfwen hos oß kunna åstadkomma en lång följd af känslor och böjelser, hwilka uti lisligt på intet sätt eftergåfwo resultaten af de flesta wanliga föreställningar på wåra Theatrar? Säkerligen skulle åsyn af en wäl gödd och wäl tillagad stekt gås werka helt annorlunda på åskådarnas appetit, än den magra kost som understundom framsättes på Theatern. Ware det likwäl långt ifrån oß, att wilja öfwerraska wåra Läsares swaghet genom sådana retande utsigter, ehuru man också kunde på ett ganska lärorikt sätt behandla dylika ämnen, och t. ex. i bilder föreställa en läcker pastejs öde. Skulle det ej låta sig göra, att genom en sticklig sammanställning af sockerhjertan, kärleksbiljetter, guitarrer och repstegar på ett sinnrikt sätt för åskådaren representera en hel kärleks-intrig? Ja, frågan är, om man icke på samma sätt skulle kunna rätt lisligt föreställa de mest Tragiska Scener, genom ett kallt dystert rum, en halmbädd, en död råtta såsom hungerns sinnebild, en målning af Ugolino då han söndersliter sin egen son, och ett wägg-ur som slår midnatts-timman? Om också någon tydlighet skulle saknas i deßa stumma framställningar, så borde dock lyckligtwis wår tids Allegorisk-mystiska Skola i deßa wåra gyckelspel finna det bästa tillfälle att sätta i dagen sin fantasis öfwerflödande rikedom på aningar och utstydningar.

Ett hufwudsakeligt företräde, som wåra Real-ideala Gyckelspel äga framför alla Konwersationspeiser består deruti, att det alldeles icke är möjligt för en Författare till sådana solida arbeten, att frambringa kalla och illa paßande infall, emedan hwarje åskådare egenteligen icke kan finna mera skämt och qwickhet deruti än han sjelf ditsätter. Denna fördel kan icke nog berömmas. Ty, då ett så ringa antal Dramatiska Författare finnas, som lifwa Publiken genom qwicka infall: så är det wida mera winst derwid, att Publiken sjelf släpper till

denna qwickhet, uppliswar de döda Gyckeldockorne, sätter de skönaste ord till de slumma föremålen, och på sådant sätt utwecklar en snillrikhet, på hwilken författaren sjelf alldeles icke tänkt.

Författaren tror sig härmed hafwa framställt ett litet mönster, efter hwilket ungt folk, ja äfwen barn, kunna utan att mycket bemöda sig, icke allenast sammanställa nya Theaterstycken, utan äfwen omarbeta de gamla till enkelhet och lisslöshet, samt derjemte likafullt frambringa den bästa Dramatiska werkan, helst hwarje åskådare egenteligen sjelf gör pjesen åt sig, och således måste fägna sig öfwer sitt eget foster. Således bör man ej göra så mycket allarm öfwer de nya Miniatur-pjeserne, bestående af två och en half person; här är ju mycket mera, det will säga mindre, eller rättare alldeles intet, —O och detta är ju den sanna Poetiska källan, ur hwilken wåra Dramatiska Neologer ösa, äfwensom den afgrund, i hwilken de åter förlora sig.

Metaphysices Professorn.

(Efter Pfeffel.)

Uti sin läroSal en lärd Professor höll
Ett tal om Intet; strax en skalk, som detta hörde,
Wär Demosthén i talet föll
Med detta rop, som allas tystnad störde:
"O, fins wäl någonting så klart på denna jord?
"Jag tydligt Intet ser uti hwart enda ord!"

Strödda Underrättelser.

En Artikel i Berlinska Tidningar ifrån Petersburg innehåller, att H. M. Keisaren beslutit att Furst Kutusow-Smolenskojs bröstbild skall upptagas i Ryska Riks-wapnet, till ett ewärdeligt minne af Deß förtjenster emot fädernesländet; äfwensom att Generalen Grefwe Platow, Koßack-Hetman, blifwit upphöjd i förstseligt ständ. För att wisa Generalen Grefwe Wittgenstein ett wedermäle af sin Nåd, lät Keisaren säga hans Grefwinna, att H. M. wille wara hennes gäst. Festen föranstaltades i ett präktigt hotel och af en Keiserlig Öfwerkammarherre: Grefwinnan öfwerlemnades blott att göra les honneurs. Då wid festens slut den höga Gästen tog afsked och Wärdinnan beredde sig på att följa honom, förklarade H. M. "att Hotellet med allt hwad deri befanns war hennes egendom."

Till befordrande af allmänna ärendernas skyndsamma gång, har H. M. Keisaren af Österrike befallt att en wiß tid skall föreskrifwas Råderna wid hwarje Referats-afdelning inom hwilken de skola wara färdiga med sin föredragning, och att i den händelse föredraganden inom 8 dagar efter denna tids förlopp, icke ännu wore färdig med sitt arbete, ett prowisoriskt innehållande af hans lön skall äga rum.

Franska Stålfabrikerna.

Enligt en underrättelse i Monitören om Stålfabrikerna i Isere-Departementet, uppstiger deras början ända in i tolfte århundradet. Der finnas nu 27. De ligga alla omkring Grenoble, Vienne, S:t Marcellin och De la Tour du Pin. Hwarje hammare förbrukar årligen i durksnitt 2750 metriska centner, hwilket på 27 hammare gör 74,250 metriska centner. Priset på det fina stålet är 44 franker för 50 kilogrammer, på det gjutna stålet 38 franker. Fabrikationen sätter ett kapital af 7 till 800,000 franker i omlopp.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från

Krigs-Theatern. H. M. Ryska Kejsaren har d. 21 Jan. inträffat i Lyck, den första Preußiska stad på gränsen. Prinsen af Eckmühl har med sin korps uppbrutit från Posen, befann sig d. 31 Jan. wid Friedberg i Neumark och tog wägen åt Stettin. Samma dag gingo de första Ryska Kosacker öfwer gränsen af Neumark, och wisade sig wid Dragebräck (nära Driesen) — Saxarna under General Reynier hafwa dragit sig tillbaka åt Posen. — Twenne mil på andra sidan Küstrin är Postkommunikationen af Ryska och Franska arméerna spärrad. — Kosacker hafwa wisat sig äfwen i och på denna sidan om Friedberg, men blott obetydliga patrouiller, som merendels åter draga sig tillbaka. Marskalk Ney skall wara kallad till ett befäl i Spanien, och Marsk. Soult deremot till Stora Armén. — General Grand-Jean wäntades till Stettin. General Narbonne skulle afgå till Wien som Ambassadör i Graf Ottos ställe. Senaste Tidningar från Warschau af d. 26 och 28 Januari innehålla ingenting om Ryssarnas antågande. — Enligt General Gadowitschs berättelse till Furst Kutusow af d. 30 Nov. war det Landtwärn, hwarmed han marscherade till Mogilew 70,000 man starkt. Ett rykte gick att Thorn blifwit utrymt af Fransmännen och besatt af Ryssarna; men det har ej officielt bekräftat sig. Preußiska Generalen York hade kommit till Königsberg.

Tyskland. Genom Frankfurt och Nürnberg tåga oupphörligen troppar till Stora Armén. I Storhertigdömet Frankfurt sammandrages en Observations-Armé under General Souhams befäl. Derigenom hade äfwen Hertigarne af Elchingen och af Abrantes, med Generalerna Pajol och Lindal, tillika med ett stort antal Franska Officerare af alla grader paßerat, på sin återresa till Frankrike.

Frankrike. Paris. De särskilta städers, församlingars och korpsers, rc. patriotiska anbud till Kavalleriets förökande fortfara. Aktörerna wid Theater Français lemna 3 och wid Komiska Operan 2. National-Institutet har erbudit 10,000 franker till hästars inköp. Hamburg och Majland hafwa gjort anbud af 100 Kavallerister. Kardinal Maury har i alla kyrkor af sitt Stift låtit sjunga ett Te Deum för Konkordatets afslutande. H. M. Kejsaren har d. 24 Jan. dekreterat 1) att alla Officerare och Soldater wid Italienska Hedersgardet, som tjenat i 1812 års fälttåg förflyttas såsom Officerare på andra Regementer. 2) Depots af 5 kompanier bilda hädanefter blott ett enda, som kommenderas af första Kaptenen af det Kongl. Garder. Detta kompani skall utgöra 150 man och alla Konungarikets Provinser dertill lika bidraga.

Spektakler.

På Kongl. Dramatiska Theatern uppföres i dag Lördag den 20 Februari Korsfararne, Skådespel i 5 Akter; hvarefter gifves: Komedien Inpromtu, Komedi i 1 Akt. Spekt. börjas kl. 6 och slutas omkring kl. ett qvart till 10 e. m.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 43.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 22 Februari 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Eriniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 38).

Wid min hemkomst fann jag före mig ett invitationskort från Limpanders på Thé och souper till nästa Söndag, och ett annat ifrån det ofwannämda Handelshuset till middagen, dagen derpå. Nederst på begge stodo boksläfwerna: D. S. A. Hwad! ropade jag — Om Säckpipsmusik Anhålles! Man känner då i Stockholm, att jag är Virtuos på säckpipa! Min far har då skrifwit derom till alla sina bekanta! Nå wäl jag måste då göra dem till wiljes. Jeppa hade ej glömt att medtaga instrumentet, hwarefter jag först nu kom ihåg att fråga. Det framtogs och sattes i ordning för den bestämda dagen, och jag anskåg till och med nödigt att deßförinnan göra en liten general-repetition af alla mina stycken, för att kunna med så mycket mera heder låta höra mig, och isynnerhet af det som så mycket roade Gubben Torrberg. Mitt spel afbröts af en biljett från wår Grefwe, som war Ordförande i en Orden, och som för deß instundande högtidsdag anmodade mig att författa en liten pjes med kupletter, men som skulle wara färdig inom otta dagar, emedan den öfriga korta tiden behöfdes för pjesens instudering. Åter en frukt af sqwallret ifrån hemorten! Jag hade nemligen, utom den bekanta gratulationen till min far då han erhöll sin titel, äfwen alla år författat Gubben Torrbergs Nyårsgratulation till Grefwen, och derigenom hos honom blifwit känd som författare. Men endast otta dagars anstånd för en Theaterpjes! Det war så förnämt som det kunde wara! Imellertid smickrade det mig att se mig på en gång satt i bredd med de Stockholmska snillena, som äro qwicka när de wilja; (ehuru de just derigenom skämma bort kunderna för oß Landt-poeter, som icke arbeta så fort), och jag föresatte mig att swara emot ett sådant förtroende — åtminstone hwad fortheten beträffar. Hwilken åra för mig, om jag tillika kund

lyckas! Om Damerna läspade: charmant, byggligt, om Herrarna klappade och stampade och sworo förb– dt, tusan dj–r bra! om man frågade hwem som skrifwit pjesen, om man derwid gissade på någon Stockholmisk Poet — och någon swarade Fuselbrenner, och mildt tillade, att det wore hans första förfök! O! jag hoppade wid denna tanka öfwer bord och stolar fram och tillbaka på golfwet, så att min arma Jeppa waknade och trodde att jag blifwit galen. Jag försäkrade honom att det war bara geni, som höll på att komma för den beställda pjesen, och att, som jag saknade den egna beundran som hos oß nu för tiden gör nog att lyckas, jag tills widare måste betjena mig af det gamla medlet dertill: åtankan af andras. I sanning begynte jag också fatta något hopp. Om, tänkte jag, du kan tillställa något som frapperar, en eller annan Coup de Theatre — wackra dekorationer, framförallt en liten måltid — man ser ju så gerna folk åta — om jag kan få Aktörerna att icke sjunga ut (som ej bör bli swårt) så att mina ord ej så noga höras, och Orchestern att öfwerröста dem (som bör bli ännu mindre swårt); om jag kan få den som sätter mina kupletter i musik, att nyttja bra många och starka instrumenter och, framför allt, att icke spara pukor och trompetter — emedan jag märkt, att ju mera bullrande musik, ju mera bullrande bifall, . . . så skulle du nästan i förwåg och med rätt mättlig depense af geni kunna försäkra dig om din publiks bifall. . . . Jag beslöt att widtaga denna utwåg.

I detsamma fick jag en ny biljett från Grefwen, hwari jag anmodades att i afton taga Ordens första grad, (som jag skulle så för intet) i anseende dertill att några af deß hemligheter skulle ingå i de kupletter som jag skulle göra och det ej gick an att meddela dem åt någon oinitierad. Inom otta dagar en Solokoncert, en Theaterpjes, en Ordenssång, två kalaser och en Reception! Hwad Geni och talanger ändå äro för beswärliga saker! Imellertid, hwad war att göra! Så mycken höflighet kunde jag ju icke emotstå! Deßutom war jag säker att genom detta beswär hafwa berättigat mig, om icke till en solid souvenir (som i min närwarande belägenhet skulle kommit rätt wäl till paß), åtminstone till Grefwens protektion och åtanka wid alla andra tillfällen. Jag begaf mig således åstad att undergå receptionen. Den enda hemlighet, som jag kan omtala för Läsaren, är den att jag swor en dyr ed på att icke omtala någon; han får således ursäkta att jag ej kan lemna honom widare besked om hwad som föreföll. Jag återkom med ansenligen hopplattad inbillning och kaßa, emedan, fast den stora Utgiften werkliden efterstänktes mig, de små stego till Tie Riksdaler, hwarföre jag tänkt kunna lefwa under hela min artistiska bana. Med hufwudet fullt af tusen idéer som alla korsade hwarandra, gick jag tidigt till sängs för att morgonen derpå wara så mycket skickligare till Sång-Gudinnornas tjenst. Men jag hann knappt wakna förrän jag hade en ny biljett. Det war ifrån ett Fruntimmer. Jag öppnade och läste:

"Sötta Her Bruckspattron!

"Awenemangen i gårr har ej kunat prenwenera til min anwantasie, hwar"före jag nu griper i penan för att lätta er med all sencerityd känna min lel"la hestoria, samt min närwarande olykliga stellage å strengering på det nödiga."

"Jag är föd i provins-orten, å hadde mina föräldrar ej skickat mej hit, "för at ge mej en brelliant edukasion, så wore jag ännu der nere. Jag kom hit "i pansion, där jag feck lärra franskan, som ni ser, med allehanda sömnader, rit-

"ta, dans, klaver- och katarrspelning. En ung officer bland de många som an-
"terprenerade pensionen, wardt, alldeles marmorageråd i mej, han å några an-
"dra unga Herrar anragerade ett sledparti med bal på ett wershus en mil från
"staden där de inbiterade alla flickorna, telika med dansmästaren, under pretex
"att exceera dem, Tant kunde ej följa med sjelf, men hon hade pårsvaderat en
"fru af sina bekanta å hennes man att följa med, men ner wi skulle fara å
"suto i sledarna utanför der di bode å wentade på dem, hade Hern fått för-
"fall å frun bliwit sjuk, så wi fingo fara ensamna med di unga kavaljerer-
"na, Det war en stark winter, å ner wi kommo fram woro wi alldeles an-
"gourmanderade af köld, Di hade då preparerat twenne stora ryckande hålar, å
"twingade oß att drecka warm punsch, så wi blefwo till slut, med pårmißion
"att seja, tut a fä ramplies, ja alldeles fulla, Wi weste ej till oß i denna prsel,
"å ifrån den ecladaterar sig min olyka, ehuru wi alla woro lika felaktiga, war
"det jag ensam, som efter någon tid måste ambandonera pensionen, Min amang-
"tör hade bliwit utkomenderad af sin Schäf, han sade mig äckså att han ej
"kunde tenka på marjage, emedan hans avanier woro så små, bad mej derföre
"slå alla di militära partierna ur hågen, som kostade på, Där stod jag nu på
"gatan med några riksdaler, som mina kamrater sjutit ihop, Jag blef först upp-
"aßerska på ett wershus, sen höll jag på Duswan å kom mej så före, att
"jag kunde hyra ett litet hus i Telge, i affigt att baka kringlor å betjena Kana-
"len, men så begyntes ingwarteringar å durkmarscher af kavalleri, emedan
"jag bodde we stora gatan, så blef jag på nytt en ganska betryckt flicka, måste gå
"ifrån alltihop, å kom så till Stockholm, där jag af brist på förswar blew förd
"på Spinnhuset, där jag nu liger sjuk af kontrakt i högra foten."

"Nådige Hr Fußelbråner war inte arracherad på mej för hwad som hent,
"haf medlidande med en pauvre conteuse, som är kommen af folk, och som olyc-
"kan förföljer. Wär Herre låt ju ingen gå ospisad ifrån sig, jag känner er ädla
"katarakter, jag wågar då hoppas att ni tar mej under armarna med en litten
"duför i min belägenhet.

Er ödmjuka Tjenarinna
Greta."

Under ett ömkansfullt löje öfwer den brelljanta edukassjon och framförallt öfwer den brelljanta Franska, som någon gång lärer meddelas i de Stockholmska pensionerna, affärdade jag budet med en liten gåfwa, och hoppades nu att få wara i fred för alla besök.

(Forts. e. n. g.)

Traktat imellan H. M. Kejsaren af Ryßland och Konung Ferdinand VII af Spanien och Indien.

Wi Alexander I, Kejsare och Sjelfherrskare öfwer hela Ryßland (m. m. här följer H. M. Kejsarens hela Titel) göre härmed wetterligt, att på den af Oß och Hans Katholska Majst Ferdinand VII Konung af Spanien och Indien

gemensamt yttrade önskan att återställa det goda förståndet och Alliancen imellan oß och wåra Undersåtare, en Traktat blifwit af wåra ömsesides befullmäktigade, till följe af dem meddelade Fullmakter, afslutad i Wielikie-Luki d. 8 (20) Juli d. å, ord för ord så lydande. "H. M. Kejsaren af Ryßland och H. M. Konung Ferdinand VII, Konung af Spanien och Indien, af hjertat önskande att återställa och befästa de förriga wänskapliga förhållanden imellan deras Monarkier hafwa i denna affigt utnämt: H. M. Kejsaren af Ryßland Grefwe Nikolai Rumänzow, Deß Riks-Kansler, m. m. och, å H. Katholska Majits wägnar och i deß namn och myndighet, den höga Regerings-Konseljen som har sitt säte i Cadiz, Don Franziско de Zea Bermudez, hwilka, efter utwexling af deras i god och behörig form befinteliga fullmakter, öfwerenskommit om följande Artiklar: 1) Imellan H. M. Kejsaren af Ryßland, och Konungen af Spanien samt Deras Arfwingar och efterföljare, samt Stater skall icke allenast wänskap, men en fullkomlig harmoni och Allians äga rum. 2) de båda höga Kontraherande Delarna förbehålla sig at i följe af denna förbindelse utan uppskof öfwerenskomma om stipulationerna af denna allians och tillika om allt det som kan hafwa afseende på deras inbördes Intreße och det af dem antagna fasta beslut att föra ett kraftfullt krig emot deras gemensamma fiende Kejsaren af Frankrike, med löfte att från denna stund waka öfwer allt och uppriktigt medwerka till allt, som för den ena eller den andra kan wara nyttigt. 3) H. M. Kejsaren af Ryßland erkänner de Generella och extraordinära Cortes, som nu förenat sig i Cadix, såsom lagliga, åfwensom den Constitution som de förordnat och stadfäst. 4) Handelsrelationerne äro härmed återställde, och skola å ömse sidor gynnas; de båda Höga Kontrahenterna skola bemöda sig att utfinna medel till deras widare utbredande. 5) Närwarande Traktat skall ratificeras och Ratifikationerna inom 3 månader från underteckningsdagen eller om möjligt ännu förr utwexlas. Till Bewis häraf, hafwa Wi Undertecknade denna Traktat undertecknat m. m. som skedde i Welikije-Luki d. 8 (20) Juli, år efter Christi börd 1812. Grefwe Nikolai Rumänzow (L. S.) Franciско de Zea Bermudez. (L. S.) Härefter följer H. M. Kejsarens Ratifikation i de wanliga Termer. I den af H. M. utfärdade kungörelse om denna Traktat heter det. "Då wi äro sorgfällige om de af Gud oß anförtrodda Länders nytta och wälfärd, så hafwa Wi, som af bilagde Traktat synes, afslutat och bekräftat ett wänskapsförbund och en allians med H. M. Konungen af Spanien och Indien, Ferdinand VII. Ehuru wår önskan för fredens bibehållande, så wäl i wårt Rike som öfwerallt, icke förr tillåtit oß att skrida till denna högtidliga Akt, så åsidosatte Wi likwäl icke åfwen då wår skyldiga aktning emot en Regering och en Nation, som wisat så mycket mannamod och ständaktighet. Med innerlig tillfredsställelse gifwa wi dem deßa wåra känslor tillkänna. Alliansen med en sådan Nation är för den Ryska angenäm och önskwärd. Gifwit Petersburg d. 7 (19) Nov. 1812. Alexander."

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 44.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 23 Februari 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 43.)

Knappt hade jag stängt dörren förr än det åter klappade. Det war Dekorationsmålaren, som kom för att underrätta sig om Dekorationerna till pjesen. — Den är ej färdig ännu. — "det gör ingenting: man gör Dekorationerna först och pjesen sen, det är högst i modet: kan man blott få effekt i dem, så blir det nog effekt i pjesen." Wi lade nu wåra hufwen tillhopa: jag wille gerna ha en wacker landsbygd med herdar och herdinnor; Målaren åter fann det så platt och wanligt. Han wille ändteligen ha någonting underjordiskt, emedan, sade han, det gör mesta effekten. Efter någon öfwerläggning, kommo wi öfwerens om att den sista scenen, hwari kupletterna skulle affjungas och hwarpå effekten isynnerhet war beräknad, skulle föreställa en Grufwa, hwilket paßade så mycket mera, som Grefwen hade många Bruk, och det tillika war något Ordensmeßigt i denna Dekoration. Jag war blott förlägen för mitt matbord, ty jag wille nödwändigt ge mat i pjesen, så att man ej skulle kunna beskylla den för magerhet. Målaren försäkrade mig att det gick ganska wäl an, och att måltider ofta gåfwos i grufworna. Hwilken lycklig tanke! Jag låter då, sade jag, ett geni eller en Gudinna nedstiga i korgen, som affjunger kupletterna. Bruksfolket, som jag imellertid låter bestorma skinkor och buteljer, utgör Choren och klingar tillika med sina glas! Förträffligt! Gudomligt! I glädjen omfamnade jag Målaren och krammade honom, så att han skref, emedan jag är en Herkules i styrka. Han gick; och i dörren ropade jag åt honom ända ner i trapporna "men, för all del, bjerta färgor, min Herre! bjerta färgor!"

Halfwa pjesen war nu gjord. Huru lätt en Dramaturg ändå kan komma till reputation, när han arbetar ihop med Dekorationsmålaren och Machinisten!

Jag begynte nu tänka på kupletterna. Nytt buller på min dörr! det är Komposítören af musiken — men, min Herre, de äro ännu icke färdiga. — Men jag måste hafwa dem innan qwällen. — Jag lofwade honom det. Han frågade mig nu, om jag wille ha kuplett-musik eller annan musik: jag swarade honom, att jag wille ha bullrande musik, och mitt sista ord i det han gick, war: mycket dån, mycket dån, min Herre.

Jag inneslöt mig nu inom begge mina rum och föresatte mig att ej öppna, klappa hwem som helst, och att ej gå ut förrän kupletterna woro färdiga — och jag höll ord. Den första kupletten war den wärsta, och ispynnerhet den första raden, med hwilken jag så när aldrig kunnat bli nöjd och ännu kanhända warit syßelsatt, om ej en god ande i tid påmint mig den gamle Quintilians råd i dylika wändor, att man ej skall börja bättre än man kan. Just som jag slutat sista raden i sista kupletten klappar det: det är Musikantens Bud. Med förundran hör jag af detsamma att klockan snart är sju. Jag erinrar mig nu först att jag ingenting ätit. Är det wäl underligt att poesi och hunger så troget följas åt, när de så wäl förlikas?

De följande dagarna anwändes på pjesen. Sedan jag nu syßelsatt de andra Artisterna, kunde jag sjelf arbeta i mera mak — och, på slutscenen nära, hade jag inom fem dagar min pjes färdig, hwars tittel mest brydde mig.

Jag begaf mig nu till Limpanders, med min säckpipa under armen, helst Jeppa ej ännu war så frisk att han kunde bära den. Jag war knappt nedkommen på gatan förrän jag omgafs af alla Stockholms pojkar. Fruktan att komma för sent till middagen — under mina poetiska funderingar hade klockan slagit tu — glädjen öfwer att ha funnit en tittel för pjesen, som på sjelfwa Riddarhustorget föll mig in, nemligen Den angenäma Öfwerrumplingen — allt detta gjorde att jag glömde det jag i den djupa gatsmutsen befann mig i hwita strumpor och skor, så att jag mera sprang än gick. Wid mitt inträde ibland de redan samlade gästerna, hörde jag en allmän fnysning, som snart utbröt i ett lika allmänt skratt. Jag förlorade dock ej min fatinning, jag helsade på wärden och wärdinnan, samt ett ungt fruntimmer, som presenterades mig såsom dottern i huset. "Hwad i all werlden har Ni under armen, kära Ni," frågade Tenten, i något spetsig ton. Jag swarade, att som Herrskapet på sitt invitationskort anhållit om min Säckpipsmusik, hwarom min Far lärer skrifwit, så hade jag medtagit instrumentet, för att uppfylla Herrskapets önskan. Ny salfwa af skratt. Man föreställe sig min förlägenhet, då jag tillika råkade att kasta ögonen på mina ben. Den unga flickan, som tydligen märkte, att något missförstånd war med i spelet, förbarmade sig ändteligen öfwer mig, och förde mig i ett rum på sidan, der hon lät gifwa mig allt hwad jag behöfde för att med anständighet kunna synas i sällskapet, som redan satt sig till bords då jag inkom för andra gången. Huru glad blef jag ej, då jag såg henne winka mig till den tomma platsen wid sin sida, på hörnet af Hästskobordets ena ända, närmast intill dörren! Hwilken grannlagenhet i att wälja denna plats, der wi endast sågos af de som satto midt öfwer oß på andra sidan, men wände ryggen eller sidan åt de öfriga fem sjettedelar af sällskapet! Det war tydligen för att bespara mig den förwirring, som jag naturligtwis borde känna wid mitt andra inträde. Hwad jag war henne förbunden för denna artighet, som endast ett fruntimmer kunde upptänka. Inom få ögonblick hade hon genom

fitt goda, frymtiga kal satt mig i fullkomligt lugn. Jag talade med henne om allting lika fritt och otwunget, som om hwarken Säckpipa eller annat existerat. Som wi nästan woro oß sjelfwa lemnade, så kunde wi också, utan särdeles uppseende syßelsätta oß med hwarandra. Jag upplystes nu af henne om betydelsen af de bokstäfwer, som gifwit anledning till mitt mißtag, och jag berättade henne äfwen orsaken till min distraktion, nemligen Den angenäma Öfwerrumplingen, som börjat med en så högst oangenäm för deß författare. Jag gaf henne i korthet ett begrepp om pjesen, så långt den war färdig, äfwensom om planen till sista scenen, och i tystlet upprepade jag äfwen för henne mina kupletter. Allt war lyckligt nog att winna hennes bifall; och hon lofwade till och med att, som hon war en af Ordens-Theaterns Aktriser, åtaga sig kupletternas affsjungande i korgen, med willkor, att jag förwandlade mitt Geni (som hon ej wille wara, och hwari hon hade rätt) till någon Gudinna. "Till kärlekens egen!" ropade jag i glädjen helt högt, så att sällskapet begynte wända sig om, i det jag sakta tillade, att sedan jag sett henne och hon lofwat att förskona min pjes, ingen förwandling wore naturligare.

Emellertid hade Mamma, som hört det farliga ordet kärlek nämnas, gifwit Sophie, (så hette min unga slägting) ett rätt skarpt ögonkast, som satte henne utur sattning, och i det hon knep mig i armen för att nedstämma min röst, slog jag omkull ett ifylldt winglas, som, för att öka förwirringen, tillika hade den artigheten att gå sönder. Wårt Samtal blef ifrån denna stund mera inskränkt inom enstafwigheter; men mina ögon wiste jag ej hwar jag skulle göra af, sedan jag ej mera kunde tala med min granne. Jag hade läst i min Komplimentbok, att man "ej fick se i marken som en rothuggare, ej heller i himmelen som en stjernkikare, "hwarken låta ögonen köra omkring rummet som ett wårlekan, ej heller för "häftigt fästa dem wid ett ting, och, isynnerhet om detta ting wore ett fruntim"mer, intet så, som skulle man af deß åtlådande aldrig kunna mått blifwa." Mitt hjerta hade så mycket att säga min sköna Granne: hon hade genom sin förekommande godhet förwärfwat sig så stora anspråk på min tacksamhet: jag hade genom min oförsigtiga glädje ådragit henne en ledsam uppmärksamhet, jag kände deßutom för henne något som jag ej kunde förklara — allt detta wille jag uttrycka med mina blickar — och det war omöjligt för mig att begynna ett samtal, som kunde berättiga mig till hennes regelenliga åtlådande. Jag föll då olyckligtwis på den tanken att lägga all den tacksamhet och kärlek i min högra fot, som wi någongång på landet bruka lägga i wår hand: händelsen förde också hennes lilla mjuka fot i mitt grannstap; i ögonblicket fann den sig så inklämd imellan min och golfwet, att endast ett gällt Aj — aj! kunde rädda den ifrån att fullkomligt kroßas. Ny uppmärksamhet och ny förwirring! Min granne kunde ej uthärda längre, hon öfwergaf mig — och med henne min gode Ande. Då i dag allting syntes ha sammanswurit sig emot mig, hwilket jag ej kunde förklara på annat sätt än att Ödet redan tidigt wille göra sin rätt gällande på den unga Dramaturgen sjelf, beslöt jag att hålla mig alldeles stilla och hwarken röra fot eller hand, om ej för att dricka (som jag gjorde rätt flitigt emedan detta war den enda rörelse som jag nu kunde göra såsom alla de andra) och, för att icke med mina blickar fela emot reglorna, hellre hålla dem wackert i styr innom mina stora tjocka ögonlock. Det monotona sorlet, som mot slutet af måltiden tilltog i samma mån som bålarna

mänskades, Vinet och Dragonpunschen, som begynte werka, min ordrika ställning, men, framförallt, blundningen — gjorde att jag werkeligen insomnade. Jag wet ej huru länge min sömn kunnat wara, men då jag slutligen wäcktes af mitt eget snarkande, befann jag mig ensam i den stora salen wid det afdukade bordet, med min säckpipa samt hatt och käpp framför mig. Klockan war då sju. Jag får ändteligen weta att alla gått bort och att Herrskapet farit upp i Nöje af Frändskap. Ack! suckade jag i det jag gick, har då inte den nya Frändeu gjort dem nog nöje!

(Forts. e. a. g.)

Stats-Nyheter.

De i förrgår ankomna Utländska Poster innehöllo från:

Krigs-Theatern. Ryssarna hafwa besatt Tomaszow Distriktet, hwarigenom kommunikationen imellan Warschau och Lemberg är hämmad. De kosak-piketer, som inryckt i Landsberg wid Wartha floden och Soldin, hafwa åter dragit sig tillbaka, åfwensom de små stridskorpser af deßa lätta troppar, som wisat sig på denna sidan Odern. — Enligt de nyaste underrättelser befann sig H. M. Kejsaren af Ryßland i Wilkenburg. Generalen Greswe Wittgenstein hade ifrån Königsberg begifwit sig till den utanför Danzig stationerade Ryska tropp. I och omkring Posen, franska Högwarteret, befunno sig Sararne under General Reynier. Inalles är deß styrka 36 till 40,000 man. — I Polen har en ny utskrifning blifwit anbefalld. Före den 10 Februari skulle hwar by af 50 storstenar ha lemnat och equipecat en häst och karl. Prinsen af Neufchatel, hwars podager slagit upp i bröstet, har blifwit något bättre, och i sällskap med Prinsen af Eckmühl afrest från Posen. Man wäntade der 30,000 man franska troppar, hwaribland betydligt kawalleri; och underrättelser från Dußeldorff och flera andra orter omtala ständiga genomtåg af franska troppar mot Norden. I Ryßland organiserades med all ifwer en Landtmilis, som skall brukas efter omständigheterna i och utom landet. Redan woro flera afdelningar deraf i marsch. Från Spanien ankomma flera franska Generaler i deras ställe som begifwa sig härifrån. — Twenne franska armeer skulle manöwrera på högra stranden af Odern: en skulle begifwa sig till Preußiska Pommern och stå imellan Colberg och Stettin, och den andra är redan wid Wartha. Man tror att Vice-Konungen will gå åter öfwer Weichseln och sätta sig i förbindelse med Danzig. — I Berlin omtalas det projekt, att af Bönderna i Hertigdömet Warschau, som äro werkliga Kosacker, formera en dylik korps af 20,000 man. Troppernas anmarsch mot Stettin hafwa skrämt de Ryska Kosackerna tillbaka öfwer Odern.

Österrike. Wien. Man will weta att den från München återkallade Kejserliga Österrikiska Ministern Baron von Weßenberg går med uppdrag från sin Monark, i afsigt att bemedla fred, till London. I samma afsigt skulle det förut wid Petersburgska Missionen engagerade Österrikiska Hof-Rådet von Lebzeltern begifwa sig till H. M. Kejsaren af Ryßland.

Preußen. Königsberg. Wår Tidning innehåller en anmaning af Magistraten och Fattigwärden till Inwånarna om frimilliga bidrag för de fattigas underhåll och födsel, bland hwilka sjukdomar göra stor förödelse. En swår Nerfeber är här gängse, och antalet af dem som dö i densamma är ganska stort.

England. Monitören innehåller under artikeln London, att upprors-symtomer wisat sig i Andalusien.

Frankrike. Paris d. 3 Febr. Senaten har i går under Erkekanslerens präsidium haft en extraordinär sammankomst. Greswarna Sir Jean d'Angely och Defermont skola hafwa gjort densamma en högst wigtig kommunikation. — Kardinal Maury har tillbudit Kejsaren en Kawalleriet och Domkapitlet en. Monitören innehåller idel addreßer från korporationer, städer och kantoner med anbud af frimilliga bidrag till kawalleriets förökande.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 45.

Journal för Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 24 Februari 1813.

Om förhållandet imellan wåra högre och lägre Lärowerk och nödwändigheten af deß bestämmande, i anledning af framl. Kon:Rektorns och Ledamotens af Kongl. Kommittén för Uppfostringswerket, Broocmans Afhandling i femte häftet af deß Magasin för Föräldrar och Lärare.

(Insändt.)

Ganska riktigt har Hr Broocman satt Gymnasiernas nuwarande rätta bestämmelse i förberedandet till den Akademiska underwisningen, eller till wettenskapernas odling i allmänhet genom den gamla klaßiska Litteraturens studium. Så länge icke ett bestämdt och noggrannt iakttagit förhållande gifwes imellan deßa båda slags Lärowerk och deras underwisning, så länge skall och intetdera rätt gagna Staten och wettenskaperna, så länge ingenting helt, utan blott halfkunskap, förwridenhet och motsattsen af Humanitet gynnas och utbredas. Man bör ej undra att Thrior, skrifna för Eloquentiæ-Profeßorer, ofta hafwa Grammatikaliska fel, då till och med utkommande Disputationer ej saknа dem. Huru är det möjligt både för Lärare och Elev att fortbygga på en swag och ofullkomlig grund? Resande utländingar, som besökt wåra Swenska Universiteter, hafwa också försäkrat Insändaren, att de i detta afseende likna nog mycket Tysklands Gymnasier och Lycéer. Wåra Gymnasier woro, som Hr Broocman anmärkt, i början endast Seminarier för Presters bildande till de resp. Stiftens behof: Skolorna förberedde till Gymnasierna; och Universiteterna besöktes egenteligen af dem, som wille gå längre i wettenskaperna och dertill hade nödiga medel. Nu hafwa Universiteterna blifwit de egenteliga bildningsanstalterna äfwen för Prester; Gymnasierna borde således till deßa högre Lärowerk stå i samma bestämda förhållande som Skolorna fordom stodo till dem; men det är hwad de icke göra. Allt hwad förberedande kunskap kan kallas, borde der wara wunnen: Latinska språket, såsom det lärda kath' exochän och såsom ännu, om ej för annat, åtminstone för wißa i författningarna föreskrifna Lärdomsprof alldeles oundgängligt, borde der wara så inhämtadt att det kunde skrifwas, om ej prydligt, åtminstone grammatikaliskt felfritt, samt säkert och med färdighet. Hwad Grekiskan angår, borde deß Grammatik wara fullkomligt känd och färdighet i tolkning af alla lättare Auktorer wun-

nen, så att wid Universiteterna man blott behöfde fysselsätta sig med det högre filologiska studium af deßa båda språk. Af Orientalspråken, så, ehuru början rättast borde ske med Arabiskan, såsom en dialekt af Hebraiskan, är Inskändaren af Hr Broocmans tanka, att man wid Gymnasierna borde inskränka sig till denna senare, och till utwalda stycken af Gamla Testamentet. Af de moderna språken borde Franssyskan, Tyskan och Engelskan, såsom nödwändiga för hwarje bildad man i allmänhet och för hwarje wettenskaps-idkare isynnerhet, wara wid Gymnasium inhämtade och, endast för talandet, wid Akademien insödda Språkmästare begagnas. Språkstudierna borde således isynnerhet drifwas wid Gymnasierna, så att ynglingens tid wid Universitetet helt och hållit kunde uppoffras åt wettenskapliga studier. Språken kunna ej rätt drifwas utan att tillika en skatt af kunskaper, en säkerhet och rätthet i omdömesgåfwan winnes, som sedermera på hela den wettenskapliga bildningen yttrar det mest wälgörande inflytande. Genom den förtroliga bekantskapen med de gamla mästerwerken hade man alltid hos sig liksom sjelfwa proberstenen för alla de nyare, ständigt närwarande mönster att jemföra dem med, och man kunde då med framgång studera de särskilta Theorierna om det sköna, som icke äger rum, då man börjar med deßa och slutar med klaßikerna — den ginaste wägen till witter galenskap, till ohumanitet, intolerans och uteslutande smak — tycke borde jag säga, ty om smak kan, wid en sådan läsning, icke bli fråga.

Näst Språken, borde isynnerhet Fäderneslandets Historia läsas wid Gymnasierna, åfwensom Historiens propädentik i allmänhet. Gamla Historien och Geografien, Mythologien rc. gå naturligtwis i sammanhang med de gamla språken. Man har i Recensionen af Hr Broocmans Magasin yttrat sig öfwer swårigheten att wid deßa kunskapers inhemtande kunna lägga de gamla författarna sjelfwa till grund, isynnerhet wid historien, i anseende dertill att ingen enda af dem finnes, som afhandlat den från början till slut; man har wisat nödwändigheten att, till winnande af en fullständig öfwersigt, följa moderna arbeten, der de gamla författarnas strödda historiska uppgifter blifwit sammandragna och ordnade till ett helt, och ansett dem endast wid wisa wigtigare epoker och händelser kelfwa böra läggas till grund. Men detta hindrar icke, att man ju af de uppnämda moderna Sammandragen, så wäl wid den äldre som nyare historien, kan betjena sig af sådana, som blifwit författade på en klaßisk latin, hwarigenom det åsyftade ändamålet af Sak- och Språkkännedom tillika winnes. Wore här stället att föreslå något sådant, så skulle jag nämna de af Hr G. A. Silverstolpe utgifna delar af Xiphaubs Elementarwerk i Latinska språket, som omfattar äldre och nyare historien och Geografien. För wår Swenska Historia, skulle Scehffers Memorabilia Gentis Sviogothicæ, med några förändringar, och fortsatt till närwarande tid, blifwa en god handbok.

Af de egentliga Wettenskaperna är isynnerhet Mathematiken den, som borde idkas wid Gymnasierna. Ej nog att den fäster och skärper eftertanken, ger method och säkerhet åt resonementerna; dem beror ej, som de andra, i mer eller mindre mån, af Systemernas omwexling. En Yngling behöfwer aldrig frukta att den Geometri, Algebra o. s. w. som han lärt wid Gymnasium ej skall äga bestånd wid Universitetet, hwilket ej sällan är fallet med andra Wettenskaper som han der inhemtar.

Herr Brocman har i det följande häftet och i Afhandlingen om Ungdomens Underwisning i Natural-historien wisat deß nytta och nödwändighet i både Humaniſtiſt, praktiſt och Technologiſt hänseende, och sättet huru den borde inrättas, för att swara emot deßa ändamål. Då af de trenne kurser han föreslagit, den sista ifynnerhet bör tillhöra Gymnasierna, som han sjelf medgifwer, begår han en motsägelse, då han här p. 17 inskränker deras åtgärd till en blott repetition af hwad wid Borgare-skolorne deruti blifwit lärdt. Flera Ynglingar torde redan, genom de båda föreslagna Kurserna i skolan, hafwa hågfällts för fysikens och Naturalhistoriens studium; andra hafwa, redan wid ankomsten till Gymnasium, tillåfwentyrs walt Medicinen, Bergsmanna-yrket, Landtmäteriet ꝛc. till vitæ Genus. För alla deßa äro Naturhistorie, fysik, kemi ꝛc. i mer eller mindre mån nödwändiga, och det propädeutiska af deßa wettenskaper som wid Gymnasierna kan inhemtas, alltid en oberäknelig winst både i tid och möda, när deras rätta studium sededermera begynner wid Akademierna, der inga blott förberedande kunskaper, ifynnerhet i de allmännaste wettenskaperna, böra uppehålla Ynglingarna. Detta lärer ock hafwa warit affigten med den wid Gymnasierna i allmänhet föreslagna och wid flera redan inrättade Historiæ Naturalis och Medicinae Lectionen, och ingalunda som Hr Brocman synes tro p. 60, att gifwa den Gymnastiska underwisningen en Medicinſk riktning.

Efter deßa synpunkter skulle Gymnasiernas förhållande till Universiteterna lätt kunna i en Skolordning bestämmas, som blir oundgängligen nödigt, om Underwisningen skall få sitt rätta skick, wettenskaperna med framgång idkas och Stat och Menskligbet erhålla dugliga Tjenare. Ingen Yngling bör från ett Gymnasium dimitteras till Universitetet som icke wid en anställd examen befunnits fullkomligt hemma i de der, till lärande föreskrifna, kunskapsgrenar, och den wanliga Student-examen härå wara en kontroll samt under namn af Examen Gymnasticum sträcka sig med lika strångbet åfwen till dem, som ifrån Skolor eller privat Information stickas direkte till Akademien. Endaſt härigenom skall den enskilta underwisningen i föräldrarnas hus, åtminstone i ett afseende, swara emot sitt ändamål, och den offentliga i Skolor och Gymnasier småningom återträda i sina förlorade rättigheter: endaſt på detta sätt skall enbet och jemlikbet i preliminär-kunskaperna winnas, hwarigenom alla med lika nytta kunnna begagna de widsträcktare tillfällen, som staten här öppnat till kunskapers inhemtande: endaſt härigenom sättas Professorerna i tillstånd att bestämdt och redan i förwäg weta på hwad punkt af wettenskaplig odling, som hwar och en nyß inskrifwen Akademisk Medborgare befinner sig, och hwarifrån de kunna börja att widare fortsätta densamma.

(Forts. c. n. g.)

De Tre Hjeltarne.

Kimhjelten Bavius smidt hop en Hjelte-Sång,
Om Hjelten Arngrimur, tolf tuſen verser lång.
Han söker än, men utan lycka,
(Beklagom Bavii hårda lott)
Den Tredje, störſte Hjelten blott,
Den, — som på sitt förlag de andra två will trycka.

Appacherna.

Appacherna äro en Indisk nation, som wid Nya Mexikos swarta berg utsträcka sig ända till Coahuillas gränser. De hålla de tillgränsande provinsernas inbyggare i en beständig fruktan. Man behöfwer nödwändigt 2000 Dragoner, för att ledsaga Karawanerna, förswara Köpingarna och motstå dessa wildars täta infall.

Med Spanjorerna hade de alltid blott en kort wapenhwila, och behandlades fordom af dessa som slafwar, så snart de föllo wäpnade i deras händer; men sedan erfarenheten lärt dem, att Appacherna af en oöfwerwinnelig kärlek till friheten trotsade alla hinder och faror, för att återkomma till sina älskade berg, skickade man dessa fångar till Cuba. Pardon wille de hwarken gifwa eller taga, och till fångar kunde man endast göra dem, som öfwerraskades i sömnen, eller särade woro oförmögna att göra motstånd.

Man berättar många anekdoter om dessa wildars mod, och om deras partisaners djerfhet.

En dag öfwerraskades 3 wildar af 100 Dragoner, som befallte dem att nedlägga sina wapen. De loge, och frågade officern, om han inbillade sig att bewäpnade män någonsin kunde öfwerlemna sig som slafwar? Officern gjorde dem alla möjliga föreställningar, men förgäfwes.Ändteligen, på det högsta upphragt öfwer deras enwishet, befallte han sitt folk att hålla sig utom skotthåll för deras pilar, och nedskjuta dem med sina karabiner. Indianerna föllo, men upphörde ej att förswara sig förrän med sitt sista andetag.

Några band af dessa wildar gjorde fredsförbrag med Spanjorerna. Under fredstiden irrade de omkring i landet och sysselsatte sig med att jaga, dricka och studera Spanjorernas språk, seder och wanor. Men kriget utbrast åter, och nu inträngde de, förklädde som civiliserade Indianer och wänner, i de mest befolkade trakter, och begingo, i det ögonblick man minst wäntade det, rån och mord. — I provinsen Coahuilla är en beryktad Partisan wid namn Raoul, som har dödat mer än 300 menniskor. Klädd som bonde upphandlar han lifsmedel, spisar i wärdshus, besöker messan, och lemnar ej landet förrän han bragt någon om lifwet eller bortfört en qwinna. — På landswägarna förskaffar han sig de resandes förtroende, och afpassar den lämpligaste tid att mörda dem. Endast 6 man äro till hans biträde; men med deras fullkomliga kännedom af lokalen, deras werksamhet och list sysselsätta de beständigt 300 Spanska Dragoner. Guvernementet har satt ett pris på Raouls hufwud. 1000 Piaster lofwas åt den, som öfwerlemnar honom lefwande eller död.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Onsdag d. 24 Febr. Ambroise, eller: Se hät min Daglön, Öfwersättning från Franska Pjesen: Ambroise, ou voilà ma journée, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Daleyrac; hwarefter gifwes: Slottet Montenero, Skådespel i 3 Akter med Sång, Musiken af Daleyrac. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 47.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 26 Februari 1813.

Om förhållandet imellan wåra högre och lägre Lärowerk och nödwändigheten af deß bestämmande, i anledning af framl. Kon:Rektorns och Ledamotens af Kongl. Kommittén för Uppfostringswerket, Broocmans Afhandling i femte häftet af deß Magasin för Föräldrar och Lärare.

(Forts. fr. N:o 45.)

Skol-Underwisningens förhållande till den Gymnastiska läter med lätthet bestämma sig, då denna senare blifwit bestämd. Sedan Gymnasierna numera deltaga i hwad som fordom wäsendteligen ålåg Stadsskolorna, nemligen i att förbereda till de presterliga studierna wid Gymnasierna, och sedan Universiteterna blifwit, för dem som ägna sig åt prediko-embetet, hwad Gymnasierna fordom woro, så skulle wåra Stadsskolor nu kunna, jemte sitt gamla ändamål, äfwen förena de af Hr B. föreslagna Borgare- eller rättare Medborgar-Skolornas, nemligen att gifwa Ungdomens själskrafter en allmänt mensklig och medborgerlig bildning, att sträcka sig till det som tillhör hwarje hyfsad samhällsmenniska att weta, såsom: Geografi, Naturkunskap, Swenska Historien, Geometri, Räkenkonst, Skrif- och Ritkonst samt Franzyska och Tyska språken. Der skulle tillika, som Hr B. föreslagit, början göras med Latin och Grekiska och i allt öfrigt, efter plan och bestämda Läroböcker, arbetas den Gymnastiska Underwisningen i förwäg.

Herr Broocman har i den öfwannämde Afhandlingen yttrat sig öfwer Universiteternas bestämmelse och förhållande till Gymnasierna, på ett sätt, som ej lemnar rum åt något inkast. "De äro, säger, han de högsta Läroanstalter i en Stat. Der emottages endast den Ungdom, som af Gymnasii Lärare blifwit förklarad mogen att studera wettenskaperna, som till sina källor och sitt hela område framställas i de Akademiska föreläsningarna. En Professor uppehålle sig således ej wid elementerna af sin wettenskap, han gifwe blott en allmän öfwersigt af hela deß widd, deß öden och närwarande tillstånd, hänföre till källorna för deß inhämtande och wise deras rätta bruk och begagnande." Ganska sannt anmärker han, att hwarje Professor, i half-års eller helårs kurs, det will säga på en eller högst twenne terminer, bör hafwa i sina föreläsningar framställt sin wet-

tenskaps läror. Nu förhåller det sig ofta twertom, isynnerhet med de publika föreläsningarna. I dem afhandlas ofta särskilta delar af hufwudwettenskapen eller också denna med en sådan widlöftighet, att wåra merendels fattiga studerande föga nytta kunna hafwa af de publika föreläsningarna, hwilka dock isynnerhet utgöra ändamålet och fördelen af Universitets-Inrättningen, som är att medellösa yngtingar må kunna, utan all annan kostnad än sitt blotta vivere, wid Akademien anföras till wettenskapernas studium. Hwarföre skulle Staten med så betydliga kostnader underhålla deßa Inrättningar, om de woro beräknade på de studerandes betalning? Då de medellösare ibland dem ej kunna så länge uppehålla sig wid Universiteter, som det fordras för att af så beskaffade publika föreläsningar få en öfwersigt af wettenskapen i det hela, nödsakas de förskaffa sig den genom de dyra privata föreläsningarna, (hwilka dock egenteligen borde uppehålla sig med detaljerna af wettenskapen och deß särskilta grenar samt afse deras behof, som antingen walt Profeßorns wettenskap till sitt hufwud-yrke eller som annars af särskilt häg wilja gå längre deri), — eller ock att läsa på egen hand, och utan nödiga anwisningar, hwaraf följderna icke alltid blifwa de förmånligaste, som man dagligen har tillfälle att erfara *).

Exercitii-Disputationen borde äfwen indragas. För hwad den numera kostar, sedan papper och tryck m. m. blifwit så betydligt ökade, skulle en Studerande kunna wistas wid Akademien en termin mera, eller åtminstone förse sig med nödiga böcker. Hans Gradual-Disputation skulle få ett större litterärt wärde, än de nu äga begge tillhopa: för den så twetydiga åran af tigande Respondenter för många, men klena Disputationer, skulle Universiteterna genom färre, men bättre utarbetade och förswarade, förwärfwa sig ett werkligt anseende. Då alla andra Inrättningar fortskridit med tiden, stå Universiteterna ännu qwar på sitt gamla

*) Wi wilja i anledning häraf anföra följande ställe ur Skriften Lyceum, Första häftet, (1810) pag 3. = = "Några enskilte hafwa imedlertid icke försummat detta studium (Filosofien). Men derigenom har äfwen det bruket wid Upsala Akademi uppkommit, att mera studera på sina rum, än att förfitta sina timmar i Auditorierna. Wi säga med flit förfitta = = = =. Äfwen de privata Lektioner, hwilka hwar Student, för att slippa igenom examen, måste besöka, äro icke bättre. = = = = = Och i afseende härpå är wäl det egna studerandet wida mera fruktbärande och gagneligt. = = = = Men häraf uppkommer äfwen det onda, att Ungdomen icke har någon ledning att göra sig reda för det nya han får lära, ingen anwisning att urskilja det rätta från det falska, hwarigenom dels en wiß excentricitet uppkommer, och dels gör att de Studerande blifwa kalle och likgiltige för det bättre, som enligt en sann Akademisk eller Profeßorlig Methods dem skulle kunna bibringas." Wi lemna derhän huruwida de i det föregående gjorda anklagelser (som wi icke welat omständeligen upprepa) äro sanna eller ej; men att följderna af Kammarläsningen äro sådana som Författaren målat dem, derpå kan ingen twifla som aldrig så litet tänker i deßa ämnen; och det har äfwen, genom de senare uppträden i wår Litteratur, bewisat sin sanning. Skulle wi således ifrån Werkningarna få sluta till Orsakerna, så synes det som skulle Kammarläsningen, eller studerandet på egen hand utan råd och anwisning, icke wara en ogrundad uppgift; men orsaken dertill må nu ligga i de publika Lektionernas beskaffenhet (som wi dock icke kunna tro så dåliga som de af författaren uppgifwas) eller i Ungdomens wanliga Sjelfförtroende — nödwändigheten att undanröja den är, af följderna, sett utom all twifwel och möjligheten deraf kan ej, med en wäl handhafd Akademisk disciplin och flickliga, arbetsamma och nitiska Lärare, wara underkastad några swårigheter.

fälle. När dessa dubbla Disputationer föreskrefwos, gafs nästan ingen Litteratur utom den Akademiska: hwar och en bildad man läste latin med samma lätthet som nu fransyska. Hwad som då war enda medlet att rikta Litteraturen, är det icke mera, sedan modersmålet blifwit odladt, erhållit sin egen Litteratur, och isynnerhet sedan Latinska språket upphört att wara de lärdas enda; sedan nästan hwar och en Europeisk lärd skrifwer eller kan skrifwa på sitt modersmål, säker att alltid läsas eller öfwersättas, om han förtjenar det, af dem som i andra länder följa hans wettenskap. Hwarken i Tyskland eller hos wåra grannar Danskarna, äro dessa Exercitii-Disputationer i bruk. I Tyskland hafwa Professorerna inrättat så kallade Disputatoria öfwer sina wettenskaper, hwarigenom de sjelfwa lära närmare känna de Studerandes framsteg och dessa tillika winna öfning i det lärda språkets talande och i samtal öfwer wettenskapliga ämnen. Äfwen om Exercitii-Afhandlingen, som sällan händer, författades af Respondenten, skulle nyttan deraf för honom sjelf kunna winnas utan att den trycktes. Hans kunskap i Latinska språkets skrifning bör redan wid Student-examen wara utrönt, och blir det i alla fall genom Examen Stili pro Exercitio, (som på ett annat sätt borde inrättas). Hwari består då för Respondenten — jag will ej säga nyttan, men åran af ett lärdomsprof, som en annan författat, hwars utgifwande hans föräldrar eller gynnare bekostat, och som en annan också icke sällan förswarar? Då dessa Afhandlingar i wår tid nästan alldeles icke läsas utom Akademierna, och wid dem, oftast bott af Censor, Respondens och Opponenterna, är deras nytta för den större allmänheten merendels ingen. Sedan de således, såsom öfningar i språket, antingen äro öfwerflödiga eller kunna på annat, mindre kostsamt sätt ersättas, äro de numera blott att anse såsom ett slags wilkor som Staten åstar för wissa yttre förmåner. Men det är då tydligen icke deras mängd, men deras godhet, som bör asses. Jag medger, att äfwen i senare tider många Litterära Arbeten af en utmärkt förtjenst genom dem blifwit befordrade i dagen, men då Gradual-Disputationerna ännu alltid återstå för samma ändamål, och då de, utan öfwerdrift, kunna anses mer än fördubblade emot hwad de i förra tider woro, då så ganska få graduerades, så hafwa genom Exercitii-Disputationernas indragande, inga utwägar minskats för en tillkommande Linné, Ihre, Lagerbring, Jo. Murray, Porthan m. fl. (om wi skulle wara så lyckliga att erhålla sådana) att få sina arbeten tryckta, äfwen om inga andra medel dertill skulle finnas, som ej eller låter sänka sig.

Jag förutser att ganska mycket skall inwändas häremot, men också lika säkert ingenting som ej genast röjer sin Författares bewekelsegrunder. Den ene, som nitälskar för gammal wana, äfwen då den finnes som mest olämplig och öfwerflödig, skall säga: man bör ingenting förändra af hwad wåra fäder gjort; den andra: dessa Disputationer utgöra en liten biförtjenst för de yngre, lönlöse eller mindre lönta Akademiska Lärarna — (som dock mera sällan är fallet). Den förra är lätt wederlagd, om han skänker ett ögonblicks uppmärksamhet åt de här framställda skäl; och den senare behöfwer man blott fråga: om den studerande ungdomen är för Universiteterna och Lärarnas skull eller Universiteterna och Lärarna för den Studerande Ungdomens? Då wi nu äga en Kommitté till Uppfostringswerkets öfwerseende, sammansatt af upplysta och fördomsfria Män, i stånd att både uttänka och föreslå det bästa och genom sitt anseende och inflytande bidraga till

werkställighet af hwad de föreslagit, i trotts af alla de hinder, som egennytta eller andra lika ädla motiver skola söka att uppställa, kunna wi med säkerhet hoppas att se detta och alla andra hithörande ämnen behandlade från den synpunkt som de böra och wår Underwisning engång bragt till den planmessiga enhet, hwarförutan ingen sann fullkomlighet eller båtnad för Stat och menskligheet kan winnas. Det är Deras och alla upplysta medborgares uppmärksamhet och pröfning, som man welat underställa dessa Anmärkningar. J.

Nya Uppfinningar.

En Målare i Paris har uppfunnit ett medel hwarigenom färgor, så wäl oljefärgor som watten-färgor, alltid kunna hållas fuktiga. Det består i långa glasrör, som på båda ändar äro öppna och tilltäppas med korkar. Häri förwaras färgorna. När man will nyttja dem, så håller man ur rören så mycket man behöfwer, och skjuter från den andra ändan korken så långt in att han rörer sielfwa färgen, hwarigenom all åtkomst af luft hindras och färgorna alltid förblifwa i samma tillstånd. Sådana Glasrör finnas hos Färghandlaren Alphonse Giroux, Rue du Coq.

Enligt en till Société d'Encouragement afgifwen Berättelse, har man tre hundra gånger efter hwarandra skjutit med de Paulyska Gewären, utan att de en enda gång felat. Med hans jagt-gewär och pistoler är förhållandet detsamma. De föra kulan dubbelt så långt som de wanliga, och behöfwa hwarken laddstock, flinta eller kratts. Laddningen kan ske tie till tolf gånger i minuten.

Till nya uppfinningar höra äfwen de elastiska madraßerna på kanapéerna. Tagel och Eiderdun woro för wåra ömtåliga Damer ännu ej mjuka nog: man har derföre tagit sin tillflygt till Elastiska kuddar.

Till salu finnes:

I Utters & Comp. Boklåda några kompletta Årgångar af denna Tidning, eller Årg. 1809 1 Rd. 32 ß. Årg. 1810 med alla Bihangen, bestående af H. K. H. Kronprinsens Bref till H. M. Konungen; framl. Hans Ex. f. d. Riksmarsk. Grefwe Axel Fersens Bref till f. d. Konungen m. m. 4 Rd. 32. ß. Årg. 1811, 4 Rd. Årg. 1812, 4 Rd.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Fredag den 26 Febr för sista gången denna termin, Gustaf Wasa, Lyriskt Skådespel i 3 Akter, Musiken af Nauman, Balletterne af Hr Ballettmästaren Deland. Spekt. börjar kl. half till 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

På Kongl. Dramatiska Theatern uppföres i morgon Lördag d. 27 Febr., Svante Sture och Märta Lejonhufvud, Dram i 5 Akter, Svenskt Original af Gramberg, med stort Spektakel; hwarefter gifves: Man gör så godt man kan och icke som man vill, Dramatisk Proverbe i 1 Akt, Denna Representation tillfaller Herr Cederholm. Biljetterne säljas alla dagar, så för- som eftermiddagar, på vanlig tid, i Theaterns försälnings-Kontor.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 48.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 27 Februari 1813.

Bodwin, arfwinge till Erwich.

(Efter ett gammalt Engelskt Original.)

Lyßnen alla till min harpas toner,
Hören hwad jag nu berätta skall
Om den unga Arfwingen till Erwich,
Om hans lyckas höjd, och om hans fall.

Rik och ansedd war hans fromma fader
Och hans moder rik af anor war:
Bägge rycktes tidigt ned i grafwen,
Från en Son, af Ätten ensam qwar.

Owald af orklöshetens långa pläga,
Han blott sökte Dryckesbröders lag:
Flickor, Tärningar och bordets nöjen
Wexlade hos honom Natt och Dag.

Så han swärmade förutan hwila,
Skänkte allt, fick ingenting igen;
Ingen Konungs skatter eller riken
Hade hunnit till för slösaren.

Allt förswann ur Bodwins öppna händer,
Guld och gods, och äfwen hjertats frid;
Snart hans stamgods war allena öfrigt,
Öfrigt — ack, men för en liten tid.

Öfwad uti swek af länglig wana,
Hans förpaktare, MacSkales drog,
Lik en myra, allt i egna stacken
Tills han hus och hem från Junkern tog.

"Junker Bodwin war mig hiertligt hälsad!"
Ordade MacSkales, klok och sin,
"Se hwad guld jag för ditt slott dig biuder,
"Se hwad guld till Flickor, spel och win."

"Korta åro gods och Kapitaler,
Suckar Bodwin — "Nå wälan, min wän!
"Hit med guldet, tag du gerna slottet,
"Hurra, Skales! Bodwin lefwer än."

Skurken Skales med det stulna guldet
Handlade sin förra Herres slott,
Trefallt mera wärdt än denna penning,
Som blef Bodwins sista arfwelott.

Dammar, skogar, wingårdar och ängar,
Åkrar, Trägård, allt förloradt war;
På en mager hed, en usel koja
Blef det enda Bodwin ägde qwar.

Tungt på Stöfarens bestörta sinne
Föllo nu hans faders sista ord:
"När jag dött, du allting skall förstöra,
"Ja! det sista af din ärfda jord.

"Här, wid Crucifixet, skall du swärja,
"Medan än din röst mitt öra når,
"Att du aldrig skall ifrån dig skilja
"Gamla kojan, som på heden står.

"När, af alla tacklöst öfwergifwen,
"Du står ensam i ditt olycksfall,
"Då, o mins det! då, i denna koja,
"Sist en trogen wän du finna skall."

Sonen swor, och fadren gick ur tiden.
Nu blef lösen: "kom min wän och drick!
"Lustigt blott! en narr är den som sparar,
"Korta åro glädjens ögonblick."

Goda wänner kring det fulla bordet
Aldrig saknades i Bodwins sal;
Men — då winets floder mer ej runno,
Satt han ensam, -- wid en tom pokal.

Tomma skuggor woro alla wänner,
Flyktade med lyckans gyllne dröm;
Tiggare war nu den fordne rike,
Trötttad nyß af smicker och beröm.

Sorgsen han kring hela bygden wankar,
Börs och mage tomma bägge twå;
"O!" han ropar, tärd af nöd och hunger,
"Skall då Bodwin som en usling gå!

"Nej! — ännu jag gamla wänner äger,
"Trogna biståndsbröder i min nöd;
"De ej fordna dagar kunna glömma,
"Icke lemna Bodwin utan bröd." —

Full af hopp, han deßa wänner söker,
Och den första — slog sin port igen:
Pengar funnos icke hos den andra,
Skällsord fick han af sin tredje wän.

Helsad som en narr utaf den fjerde,
Gick han gäckad, tröstlös derifrån.
"Himmel! ropade den arma Bodwin,
"Äfwen jag är en Förlorad son!

"Skall mitt bröd wid andras dörrar samlas?
"Deßa händer mig ej föda ge, —
"Ack! till arbete för mycket swaga,
Och att stiäla — ännu swagare!" —

"Nej, jag skyndar till den gamla kojan,
"Der min far mig lofwade en wän;
"Kanske skall, då allt mig öfwergifwer,
"Odet der förbarma sig igen.

(Forts. e. n. g.)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från:

Frankrike. Paris d. 7 Februari. D. 5 dennes har det wigtiga Dekretet om Regent-Papet blifwit kungjordt. Konserverande Senaten hade d. 2 en sammankomst som öppnades med

ett Tal af Prinsen Riks-Erkekanslern, hwarefter Grefwe Regnaud de St Jean d'Angely utwecklade grunderna för ett Senatus-konsult angående Regentskapet, Kejsarinnans och Konungens af Rom Kröning. Det förstnämda innehåller wäsentligen: — När den Minderåriga Kejsaren beſtiger Thronen utan att Kejsaren Deß Fader annorlunda förordnat, förenar Kejsarinnan Deß Moder med rätta Regentskapet öfwer Riket med förmynderskapet för den minderåriga Sonens. — Kejsarinnan Regentinnan kan ej förmäla ſig för andra gången. — Är ingen Kejsarinna förhand, tillkommer Regentskapet första Prinsen af Blodet och i brist deraf, en annan fransk Prins, i Succeßionsrättighets-Ordningen. — Är ingen sådan, som wore i stånd att förwalta Regentskapet, tillhör det med rätta den första af Prinsarna Stor-Dignitärerna, som wid Kejsarens död är i tjenſt, i följande ordning, i händelse af en föregående saknad, neml. 1) Riks-Erke-Kansleren, 2) Erke-Stats-Kansleren, 3) Stor-Walherren, 4) Connetablen, 5) Erke-Skattmästaren, 6) Stor-Amiralen. — En fransyſk Prins, som wid Kejsarens död befinner ſig på en fremmande Konglig Thron, kan icke förwalta Regentskapet. — Vice-Stor-Dignitärerna utöfwa, när Stor-Dignitärerna äro kallade till andra Throner, deras rättigheter. — För att kunna utöfwa Regentskapet och inträda i Regentskaps-Rådet, måſte en fransk Prins wara minst 21 år gammal. — Alla Regerings-Akter ske i den minderåriga Kejsarens namn. — — Kejsarinnan eller Prinsen-Regenten utöfwa för den minderåriga Kejsaren den fulla Kejserliga makten ända till deß han är myndig. — Deras funktioner begynna i samma stund som Kejsaren dött. — Kejsarinnan Regentinnan utnämner till Rikets och Kronans swåra wärdigheter och Embeten, som under Regentskapet blifwa lediga. — Hon eller Regenten utnämna och afsätta alla Ministrar utan undantag: de kunna äfwen upphöja Borgare till rang af Senatorer. — Dör den minderåriga Kejsaren, och lemnar han efter ſig en Broor, så fortfar Regentskapet ſom förut är stadgadt utan widare formalitet. — Men kallar Succeßions-Ordningen en Prins på Thronen, som icke är hennes Son, upphörer hennes Regentskap, och i deß ställe inträder Prinsen-Regentens, till Kejsarens myndiga år. — Den fransyſka Prins, som wid Kejsarens död funnit ſig förhindrad att åtaga ſig Regentskapet, kan icke sedermera, äfwen då detta hinder icke mera gifwes, komma i utöfning deraf. — Regentskaps-Rådet består af de första Prinsarna af Blodet, Kejsarens Farbröder och Rikets Stor-Dignitärer, till hwilka Kejsaren genom öppna Bref eller i sitt Testamente kallar de medlemmar ſom han finner tjenliga, af hwilka ingen kan af Kejsarinnan eller Regenten afsägsnas ur Rådet, hwari endera preſiderar, eller i deras ställe den fransyſka Prins eller Stor-Dignitär ſom de dertill wälja. — Regentskaps-Rådet rådslår, efter röſternas absoluta pluralitet, öfwer 1) Kejsarens förmälning, 2) Krigsförklaringar, Freds-Allians- eller Handels-Traktater, 3) öfwer hwarje anslag till bildande af nya Dotationer, Immobilier eller orörliga wärden wid de extraordinära Kron-Domänerna, 4) hurumida en eller flera under minderårigheten ledigblifna Storwärdigheter af Regenten skola beſättas. — Regentskaps-Rådet förrättar Hemliga Rådets funktioner. — I händelse af lika röſter, ger Kejsarinnans eller Regentens utslaget. — I alla andra saker har Regentskaps-Rådet blott en rådande röst. — Miniſtern Stats-Sekreteraren förer Protokollet wid Seßionerne.

(Forts. e. a. g.)

Krigs-Theatern. Ryska armén 60,000 man stark hade inbrutit på Polska gebietet och war i antagande mot Warschau, ſom war öfwerlemnadt af ſin Regering. Konungen af Saxen hade till Polackarna afsätit en Proklamation, med uppmuntran att fortfara i ſin hjeltemodiga ståndaktighet för den goda saken. Detsamma hade äfwen Regeringen före deß afresa gjort. Guvernören öfwer Warschau hade äfwen uppmanat deß Inwånare till stillhet och aktning för deß Autoriteter. H. M. Kejsaren af Ryßland hade sitt Höggwarter i Pultusk. Österrikiska armén hade dragit ſig tillbaka och gått i Wintergwarter. Till Franska armén kommo ständiga förstärkningar. —

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 49.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 1 Mars 1813.

Bodwin, Arfwinge till Erwich.

(Efter ett gammalt Engelskt Original).

(Slut fr. N:o 48.)

Återlifwad Bodwin hastar stegen
Öfwer jorden, som war fordom hans,
Djupt betryckt, han smög sig in i kojan:
Bittert gret han, ty der intet fans.

Mossbewärta woro alla wäggar,
Tistlar stängde lilla fönstrets ljus,
Ingen glädtig blick af sommarsolen
Trängde in i detta låga hus.

Intet bord den usla kojan ägde,
Ingen säng engång, och ingen stol:
Allt war wildhet, liksom Bodwins blickar,
Stirrande mot dagens sänkta sol.

Blott ifrån en jernkrok uti taket
Slingrade ett rep till golfwet ned;
Medan, kämpande med stum förtwiflan,
Bodwin slapplande till repet sträd.

Och i taket läsles deßa orden
Af hans wilda, fasansfulla blick:
"Arme Son! till denna koja för dig
"Ditt förtjenta, spädda ödes stick!

"Ja! deß aning följde mig i grafwen:
"Pliktförgätne! jag mitt löfte mins! —
"Se den trogna wännen jag dig lemnat,
"Annan fråtsning här för dig ej fins."

Med en rysning, Arfwingen af Erwich
Läste detta faderliga råd;
Blygd och ånger skakade hans hjerta:
Bittert kände han sitt öfwerdåd.

Stum som grafwen, som af blixten träffad,
Bodwin twekande på golfwet stod;
Nu sin blick han emot taket wänder:
Af Förtwiflan tänds hans släckta mod.

"Ja, wälkommen, sista wän i nöden!
Ropar han, "jag denna wink förstår;"
Och, med skakning af en feberyra,
Starka repet han kring halsen slår.

Wåldsamt han på dödens redskap rycker,
I hans bröst hörs ett långsamt brak:
Sanslös Bodwin ned till golfwet störtar
Och med honom kojans lätta tak.

Sent omsider kommen till besinning,
Hemsk och sorgsen, han omkring sig såg:
Ofördänkt ett litet bref på golfwet,
Fylldt af trenne gyllne nycklar, låg.

Trösfad läste han de ljufwa orden:
"Sök inunder fönster-wäggen blott,
"Trenne guld-uppfyllda, stora kistor
"Blifwa der på nytt din arfwelott."

Snart han fann dem; guld och ädla stenar
Glimrade i denna rika skatt;
Hastigt nu ifrån hans stela blickar
Wek den bistra dödens mörka natt.

Och uppå ett Pergament han läste:
"Son! för andra gången ärf din far,
"O, men afstå från din snöda wandel,
"Annars har du endast repet gwar!" —

Ja, skrek Bodwin i en sann förtjusning,
Goda far! mitt bättringslöfte tag —
Och den stund jag detta löfte bryter,
Slute, som du sagt, min lesnadsdag!

Lätt som winden, Bodwin kojan lemnar:
Utan hwila wandrade han fort,
Tills han, andetruten, ändtlig stannar
Utanför sitt fordna Erwichs port.

Skyndsamt han igenom rummen ilar
Till den wälbekanta Riddarsaln,
Der han strax den sluga Skalés finner,
Jemte trenne wänner, wid Pokaln.

Med en uslings ödmjukhet han bugar,
Stammande förställdt: "förlåt att jag
Blott begär ett lån af Er, MacSkales,
Utaf fyrti penningar i dag."

Ut för tusan! ropade MacSkales,
Slösare, hwad will du göra här?
Ingen borgen har du mer att ställa,
Och ett lån af Skales du begär!

Djupare en bugning Bodwin gjorde
För den stråfwa mannens stolta fru:
"Eders Nåde! Litet bröd mig unna!
Erwichs Herre fastat har tills nu."

"Bort din usling!" ropade den stolta,
"Hungerdöden är förtjent af dig;
Funne den dig ock wid mina fötter
O, det skulle icke röra mig!"

Han till en af gästerna sig wände,
Och han swarar lifligt rörd: "min wän!
Jag dig såg uti din lyckas dagar,
Som en usling ser jag dig igen!"

"Kom, du fordne arfwinge af Erwich,
Jag dig lånar hwad du åskat har,
Och dertill ännu en lika summa
För att lindra dina olycksdar."

"Dig, MacSkales, ber jag att förunna
Åt wår Junker wid ditt bord en plats;
För ett röfwarköp hans gods du handlat
Och för nästan intet hans palats."

Med en ljungeldsblick MacSkales ropar:
"Ware jag fördömd till ewig tid,
Om jag icke ångrar denna handel,
Om jag ej förlorade derwid!"

"Och jag swär dig, arfwinge af Erwich,
Inför dessa goda männer här,
Att, om du ditt gods will återköpa,
Hundra mark derwid mitt afslag är."

"Topp! "skrek Bodwin," tag då hela summan,
"Wittnen, gode Herrar, åren I!
"Hundra mark jag lemnar dig på köpet,
"Hwad du stulit, äfwen ditt må bli."

Strax en gullbörs uppå bordet ligger,
Glädtigt räknar Bodwin myntet fram;
Blek och stum, satt nu den sluga Skales,
Nästan qwäfd af ånger, harm och skam.

Löftet kunde Skales icke rygga;
"Tag ditt Guld! skrek Bodwin i sin fröjd:
"Jag är åter arfwinge af Erwich
"Och min lycka hunnit har sin höjd."

"Du min, wän! som hjelpte mig i nöden
"Återtag det mynt du lånat mig,
"Och, för att min tacksamhet bewisa,
"Fyrti Pund jag äfwen skänker dig.

"Olycks-dag!" fru Skales skrek med tårar,
Rang och nöjen du ifrån mig tar,
Oförmodadt Hennes Nåd på Erwich
Till MacSkales hustru sjunkit har."

"Nå, farwäl då, Skales, Bodwin ropar,
Från en ångrad handel är Ni fri;
Om jag Erwich andra gången säljer,
Ni helt wiss min Köpare skall bli!

S.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 50.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 2 Mars 1813.

Historisk och Statistisk Beskrifning
om Westindiska Ön Guadeloupe.

(I sammandrag, efter Raynal's Histoire philosophique et politique des isles françoises dans les Indes Occidentales, Lausanne 1784, 8:o med flera senare författare.)

Denna Ö, hwars form är ganska irreguljer, kan hafwa 80 franska mil i omkrets. Den är delad i twenne delar genom ett litet hafssund af twenne mils längd och femton till fyrti famnars bredd. Denna kanal, som är bekant under namn af Salta floden (rivière salée), är segelbar, men endast för mindre fartyg och piroguer.

Den del af Ön, som ger namn åt densamma, är midtuti betäckt med stela klippor och berg. Midtibland dem upphöjer sig nästan ända till molnen ett berg, kalladt Swafwelberget (la Souphrière), hwarifrån utgår en tjock och swart rök, blandad med gnistor, som synas om natten. Ifrån alla deßa bergshöider rinna åt alla kanter oräkneliga käll-ådror, som sprida fruktbarhet öfwer alla de slätter de wattna och mildra klimatets hetta genom sitt klara och kalla watten, som är så ryktbart, att alla de franska fartyg, som fordom besökte Westindiska Öarna, hade befallning att på Guadeloupe förse sig med provisioner af deß rena och helsosamma watten. Den del af Ön, som ligger på andra sidan hafssundet och som kallas Storlandet (la Grande Terre) har icke blifwit så gifmildt behandlad af Naturen. Deß jordmån är hwarken så fruktbar eller deß klimat så sundt och angenämt; den är mera slät och jemn; men den saknar i allmänhet rinnande watten; och har nästan inga källor. Genom wattenledningar under den smala kanalen, som ej skulle medföra stora kostnader, skall denna del af Kolonien utan twifwel snart komma i åtnjutande af den andra delens förmåner i detta hänseende.

Ingen Europeisk Nation hade innehaft denna Ö, då 550 fransmän under Lolivé's och Duplessis's anförande dit ankommo från Dieppe den 28 Junii 1635. Förfigtigheten hade ej styrt deras företag. Lifsmedlen hade med så liten omtanka blifwit walda, att de skämdes på wägen, och man hade deßutom medtagit så

få, att man efter twenne månader befann sig i saknad deraf. Moderlandet skickade inga: S:t Christophe wägrade att göra det, antingen af brist, eller af afund; och de första odlingar som man gjort i landet kunde ännu ingenting afkasta. Det war således hos Öns wildar, som Kolonisterna måste söka sina enda tillgångar. Men ett folks öfwerflöd, som idkade föga jord-odling och endast för dagen samlade sina förråder, kunde ej wara betydligt. Man wille ej ätnöja sig med hwad wilddarne sjelfwa af fri wilja lemnade, man bestöt att plundra dem, och sålunda börjades fientligheterna d. 6 Jan. 1636.

Karaiberna, som icke mera sågo sig i stånd att hålla fältet emot en fiende, som genom sina wapen war dem så öfwerlägsen, förstörde sina lifsmedel och sina boningar och retirerade sig till Storlandet och näsgränsande Öar. Det war härifrån, som de hämdgirigaste ibland dem sedermera ofta hemsökte den Ö, hwarifrån man jagat dem. De gömde sig i deß tjocka skogar. Om dagarna genomskjöto de med sina förgiftade pilar, eller ihjälslogo alla de fransmän, som i affigt att fiska eller joga, aflägsnade sig från sina boningar. Om nätterna brände de hyddorna, härjade och förstörde planteringarna.

En ryslig hungersnöd war följden af detta slags krig. Auberts styrelse medförde ändteligen fred med Wildarna mot slutet af 1640. Minnet af de olyckor som man erfarit på en inkräktad Ö, uppmuntrade kraftigt till odlingen af de första nödwändighets-föremål, på hwilken sedermera snart följde odlingen af dem, som utgjorde moderlandets öfwerflöd. Det ringa antal Inwånare, som undslupit de förödelser, som de med rätta ådragit sig, ökades snart med några mißnöjda Kolonister från Saint-Christophe, några Europeiska Lyckfökare, några Matroser, ledsna af sjötjensten, några Sjökaptener, som försigtigt kommo att anförtro åt en gifmild jords sköte de rikedomar, som de räddat undan Oceanens nycker. Men Guadeloupes blomstring hämmades eller motarbetades ännu länge af ätskilliga omständigheter.

Den lätthet hwarmed Sjöröfwarna på de näsgränsande Öar, kunde bortröfwa deß hjordar, deß slafwar, till och med deß förråder, bragte den mera än en gång i det ytterste trångmål. Inre oroligheter, härledande sig från små jalusier, satte ofta Kolonisterna i handgemäng med hwarandra. De äfwentyrare som begäfwo sig till de Westindiska Öarna, walde hellre ett land, som gynnade sjöröfwerier än ett som war fruktbart, och förfogade sig derföre till Martinique, i anseende till deß många och beqwämliga landningsställen. Deßa oförsårade Sjöröfwares beskydd lockade till denna Ö nästan alla handlande, hwilka smickrade sig att der kunna köpa till ringa pris det byte man tagit från fienden, och alla Odlare, hwilka trodde att de der kunde i säkerhet öfwerlemna sig åt sina fredliga arbeten. Denna hastiga folkökning föranledde flyttningen af Antillernas styrelse till Martinique. Ifrån detta ögonblick, syßelsatte sig moderlandets ministère mera allwarsamt med denna Ö, än med de andra, hwilka mera indirekt påkallade deß uppmärksamhet, och då den endast hörde talas om Martinique, blef också all slags uppmuntran deß uteslutande lott.

(Forts. c. a. g.)

Då Allmänheten ägt det nöjet att under en följd af Representationer se uppföras Operan Gustaf Wasa, detta Skådespel, som hos henne återlifwar så många smickrande och angenäma minnen och som för hwarje Swensk är en Nationalfest, är det en pligt att förklara wår upplysta och werksamma Theater-Direktion, åfwensom de Artister, hwilka genom sina bemödanden understödt hennes affigter och befordrat wårt nöje, wår uppriktiga tacksamhet. Wi kunna ej dölja för oß hwad swårigheter, som i närwarande ställning bordt möta uppförandet af ett sådant Skådespel, och att det fordrats både hos Direktionen och de Spelande ett werkligt mod för att öfwerwinna dem. Deribland äro de paralyserande jemförelserna med förra dagars representationer, då wår Opera befann sig på en höjd af glans och prakt, hwartill den förmodligen icke mera kan komma och, må hända, i wårt land icke bör komma, — säkert icke de minsta. Man har dock med skäl bordt göra räkning på den Generations bifall, som sedermera uppwuxit utan deßa störande åminnelser; och icke uppoffra hennes nöje åt en äldres möjliga klander: att det ej är detsamma, som för tiugefem år sedan, hwilken borde besinna att hon också sjelf ej mera är densamma och att man, i en senare ålder, ofta anklagar det föreställda för bristen af en glans och en tjuslighet som endast finnes i föreställningsgåfwan. Utgången har wisat att man ej bedragit sig i sin förmodan. Hwarje representation har warit, i mer eller mindre mån, utmärkt af publikens bifall och nästan alltid talrikt besökt, några få gånger likwäl undantagna, då andra offenteliga nöjen delat deß uppmärksamhet.

Det har warit högst tillfredsställande att se huru tjusligt publiken senterat alla ställen af patriotisk anda. Wi kunna ibland sådana, som emottogos med de mest enthusiastiska handklappningar, blott nämna Gustafs Tal till sina Höfdingar i Andra Akten (Kellgrens Samlade skrifter, 1 B. sid. 31), hans bekanta sköna Air i samma Akt: "Ödla Skuggor, wördade fäder, m. m. (sid 34), hans Swar till Norrby i samma Akt: Gå, säg att under hjettrar höjd, m. m. (sid 37), Choren af Gustafs Krigsmän, då han i närwaro af detta Christierns sändebud, tillsport dem om de wille öfwergifwa sitt fosterlands sak:

"Nej, Gustaf! wet, wi en för alla
"Wid wåra föräldar swärja det;
"Wi skola segra eller falla,
"Men aldrig swika dina fjät."

Och Gustafs swar, i anledning deraf:

"Wäl, Norrby, du har hört hwad du din Kung skall swara."

Äfwen med afdrag af den andel i Bifallsbetygelserna, som wid deßa och andra ställen med rätta tillkom Sången och musiken, återstår alltid en nog stor, att bewittna sanningen af wår Anmärkning, som ytterligare stödjes af den rörelse, hwarmed andra sköna ställen af Recitativet emottogos, och hwaribland wi påminna oß Christierns ord till Norrby i slutet af Sjette Scenen i första Akten:

"Ty ägde Slafwen hopp att kunna dö med åra,
Min wän, han lefde icke slaf."

Norrbys sköna swar till Christina Gyllenstierna i sista scenen af första Akten (sid 29): rörd af de grymma qwal, som eder själ förtrycka, Jag er beklagar

bör och kan ej göra mer m. m. och till Christiern i Andra Scenen af första Akten, då han befaller honom att gjuta Cecilia af Ekas blod i Sonens åsyn:

"Nej, Christiern, denna pligt är icke gjord för mig:
Jag är Soldat och kan ej bödel wara, —
Jag lyda lärt; men lyda utan blygd.
Befall — Jag skyndar glad i tusen dödars fara!
Mitt gods, mitt lif, mitt blod, du ingenting må spara:
Allt hör min Konung till — Mig tillhör blott min dygd."

Och Christina Gyllenstiernas ord till Gustaf, då han, wid åtankan af sin Moders möjliga uppoffring, utbrister: Hwad tröst kan mer mitt hjerta lemnas?

"Den tröst, som stora Själar ämnas,
Den tröst att lida för sin dygd."

De lifliga handklappningar hwarmed Dalkarlarna emottagas då de inrusa på Theatern och afgöra fiendens flygt äro äfwen i detta afseende karakteristiska.

(Forts. s. a. g.)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från:

Krigs-Theatern. Då Staden och Fästningen Pillau sedan d. 17 Jan. warit blockerad, uppbröt Ryska General-Majoren Siewers med 6000 man och en Artilleripark till den 2000 stes framför fästningen belägna Byn Alt-Pillau, hwarefter fästningen genast uppfordrades, tillika med kastellet Nehrung, och kapitulerade, så att d. 8 kl. 8 om morgonen, Staden och Fästningen Pillau, tillika med fästet Nehrung, hwilka sedan Maj månad förl. år hållits besatta af fransmännen, af dem evakuerades. Garnisonen bestod af 1200 man, och de qwarlemnade sjuka af ungefär 400. Enligt Konventionen öfwerlemnas Pillaus försvar helt och hållit åt de Kongl. Preussiska Troppar som funnos i Staden och Fästningen. Franska Garnisonen utmarscherar med gewär, wapen och bagage fritt och obehindradt och beger sig på wenstra Rhenstranden, der den är fri att förbindelse. En Kejserlig Rysk Officerare är densamma dit följaktig. Bagaget undersöktes icke, då den kommenderande Generalen Castella, gifwit sitt hedersord att det ingenting konventionswidrigt innehåller. Den 9 begåfwo sig de Ryska Tropparna i 4 kolonner till. armén — Enligt underrättelser från Ryska gränsen war dödligheten ibland Ryska Tropparna ganska stor i Witepsk, Mohilew och Orscha; och man hade tagit nödiga försigtighetsmått till förekommande af smittans utbredande ibland inwånarne. Den starka kölden, ehuru gynsam för helsan, hindrade begrafningen af de döda, hwilka i stället uppbrändes utanför staden. Kejserl. Fr. Högqwarteret war i Meseritz, och wäntades till Frankfurt a. d. Oder, och Warschauska Prefekturen hade begifwit sig till Petrikau. Österrikiska Legations-Rådet v. Lebzeltern, som i Negociations-ärender begifwit sig till Kejsar Alexander, war H. M. följaktig. — H. M. har bewiliat hwarje fången Subaltern-Officer en half Rubel, men så betydligt än detta är, och så ofantlig än den summa blifwer som deraf uppkommer, är den dock otillräcklig, när man besinnar att de äro blottade på allt. Kejsaren har äfwen gifwit nödiga befallningar om fångarnas beklädnad. — I Königsberg hafwa från den 29 Januari till d. 8 Februari 178 personer afsidit.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 51.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 3 Mars 1813.

Historisk och Statistisk Beskrifning
om Westindiska Ön Guadeloupe.

(Forts. fr. N:o 50.)

Detta obilliga företräde wållade att hela Guadeloupes folkstock år 1700 endast utgjorde 3,825 hwita, 325 fria wilda, Negrer eller Mulatter, 6,725 slafwar hwaribland ett stort antal Karaïber, — inalles 10,875 inbyggare. Deß anläggningar bestodo i 60 små Sockerplantager, 66 Indigoplantager, några Cacao- och många Bomullsplantager. Den ägde 1620 får samt 3699 stycken hornboskap. Detta war frukten af 60 års arbete.

Kolonien gjorde först efter Utrechtska freden märkeliga framsteg. Då den i April 1759 eröfrades af Engelsmännen, räknade man der 9,643 hwita, 41,140 slafwar, inalles 50,183 inwånare — (således fyra gånger flera än år 1700) med ett i förhållande till denna population warande antal boskap och lifsmedel af alla slag.

Frankrike beklagade sig öfwer denna förlust; men Kolonien hade orsaker att trösta sig öfwer denna till utseendet så obehagliga händelse. Under en belägring af trenne månader, hade hon sett sina plantager förstörda, sina fabriksbyggnader brända, en del af sina slafwar bortförda. Om Engelsmännen efter all denna förödelse warit nödsakade att öfwergifwa Ön, hade den warit förlorad. Beröfwad all hjelp från moderlandet, som ingen kunde skicka, och utan hopp att erhålla någon af de Holländare som Neutraliteten förde till deß kuster, af brist på produkter till utbyte, skulle den icke kunnat framföda sina inwånare till nästa skörd.

Eröfrarne befriade den från detta bekymmer. Engelsmännen äro i sanning icke köpmän i sina Kolonier. Plantage-ägarna, som till större delen bo i Europa, skicka sina förwaltare hwad de behöfwa och återtaga med samma skepp hela skörden af deras plantage. Denna sed war ej anwändbar här. I detta fall måste segerwinnarne antaga de öfwerwundnas bruk. Engelsmännen, underrättade om de fördelar som Frankrike hemtade af sin handel med sina kolonier, skyndade att, likasom detta förut gjort, afsända skepp till den eröfrade Ön, och afskickade så många,

att tillgången på Europeiska waror, hwilken mycket öfwersteg konsumtionen, nedsatte dem alla till ett lågt pris. Kolonisten fick dem nästan för intet, och, såsom en naturlig följd af detta öfwerflöd, erhöll han långt anstånd med betalningen.

Till denna kredit af nödwändighet, kom snart en kredit af spekulation, som satte kolonien i tillstånd att uppfylla sina förbindelser. Den segrande Nationen ditförde 18,721 slafwar, i hopp att af deras arbeten en dag skörda stora fördelar, då kolonien återställdes till sin gamla ägare i Juli månad 1763.

Det blomstrande tillstånd, hwari Engelsmännen försatt Guadeloupe, wäckte allmän förundran, då den återlemnades. Man fattade för denna Ö den känsla af aktning, som wälmägan i wåra tider ingifwer. Moderlandet såg henne med ett slags wördnad. Ända dittills hade den lydt under Martinique, såsom alla de andra franska Öarna. Man befriade henne från denna lydnad, som hon fann förfördelande, derigenom att man gaf henne en särskilt styrelse. Denna sakernas ordning warade ända till 1768. Wid denna tidepunkt återkom den under det gamla oket, hwarifrån man åter befriade den 1772 för att återföra den derunder sex månader senare. 1775 erhöll den åter sin särskilta styrelse, som den, enligt grundsatserna af en upplyst politik, bör äga. Man kan då wänta sig att få se Guvernörerna och Intendenterna omfatta med all omsorg, med all sin kredit och tillgifwenhet, den Ö, som är omedelbart under deras styrelse, då åter en Ö som subordinerar under en annan Ös styrelse, skulle öfwerlemnas åt Subalterner utan styrka, utan anseende och följaktligen utan någon makt, utan någon wilja att werka det goda.

Guadeloupe omgifwes af följande smärre Öar, neml. la Désirade, af omkring 10 franska mils omkrets, en ytterst torr jordmån och föga odling, belägen 4 eller 5 mil ifrån Guadeloupe; Les Saintes på 3 mils afstånd derifrån, utgöra trenne små öar, med en temligen god hamn; Marie Galante, på 6 mils afstånd och af 15 mils omkrets, med en förträfflig jordmån, samt Saint Martin och Saint Barthélemy, den förra 45, den senare 50 mil derifrån. Äfwen deßa hörde under Styrelsen öfwer Guadeloupe, ända intill deß S:t Barthélemy afträddes till Swerige.

För att nu komma till de Statistiska uppgifterna, så wi nämna att Ön Guadeloupe, enligt Raynal, den 1 Januari 1777 räknade 12,700 hwita inwånare af alla åldrar och kön, 1,350 fria swarta eller Mulatter och 100,000 slafwar, inalles en folkstock af 114,000, som, oni den på de sednare förflutna 36 åren ökat sig blott i en 4:dedels proportion till de föregående åren, wi nu minst kunna antaga till 200,000 inwånare.

Deß hjordar utgjorde wid samma tid 9,220 hästar, 15,740 stycken hornboskap, och 25,400 får, med swin och getter.

Deß plantager utgjorde likaledes wid samma tid 449,622 qwadratfot Cacao, 11,974,046 qwadratfot Bomull, 18,799,690 qwadratfot Kaffe, 398 Sockerplantager, som upptogo 26,088 Trägårdsqwarter jord.

Guadeloupe erhåller af sina plantager en ganska betydlig afkastning, och till och med betydligare än Martinique. Den har många flera slafwar, den anwänder wida färre i sin Sjöfart och handel: Som deß jord är nyß uppodlad, gifwer den en ömnigare skörd än Martiniques, ehuru bättre, men trötkad af en lång produktion. Det är också bewisadt att deß plantager, när de icke härjas af det slags stora myror, som der och på de andra Öarna äro så fruktanswärda, gifwa Ön en behållning wida öfwerstigande Martiniques.

Moderlandet utförde derifrån 1775 med 91 skepp:

Rätt eller Terressocker	188,386	Centner (Quintaux),	wärda	7,137,930 Livres.
Kaffé	63,029	Dito	— — — —	2,993,860 — —
Indigo	1,438	Dito	— — — —	1,222,529 — —
Cacao	1,023	Dito, 59 skålp.	— —	71,651 — —
Bomull	5,193	Dito, 75 skålp.	— —	1,298,437 — —
Sköldpadd	1600	Dito, 56 skålp.	— —	16,560 — —
Cassia	12	Dito, 72 skålp.	— —	336 — —
Träd	125	Dito	— — — — —	3,125 — —
Hudar	727	stycken	— — — — —	6,973 — —

Hela Exportationssumman steg således, efter den tidens priser, till 12,751,404 Livres. Wi behöfwa knappt anmärka, att öns exporter på deßa 37 åren betydligt ökats både i antal och wärde. Härunder äro likwäl icke Ons hemliga exporter till Martinique och fasta landet af America inberäknade. Den exporterade till America Sirop och andra produkter, hwaremot den erhöll derifrån Wirke, Kreatur, Mjöl och Stockfisk; Bomull till Dominique, som förseddе den med slafwar; Socker till S:t Eustache, som betalтes Kontant eller med wexlar, och i Ostindiska waror.

(Forts. e. n. g).

Dramatik.

(Forts. fr. N:o 50.)

I Gustaf Wasas roll erhöll Herr Linström ett förtjent bifall. Hans wackra röst understöddes werkeligen tillika af ett berömwärdt spel, isynnerhet lyckades han i Anm:s tanka i alla de ömare scenerna. Den Tredje i Andra Akten, då han erhållit Christierns Bref, att hans Moders lif beror af hans swar; hans monolog i Sjette Scenen af samma Akt och wid uppwaknandet från drömmen i den Nionde: Hwad ljuflig dröm, hwad bild af sälla tider, m. m. få utmärkt af den sköna allokutionen:

"Du Gud, som Swea land ditt stöd
I flera seklers tid förlänat;
Kom, fräls ur slafweri och nöd
Ett folk, som dig med trohet tjenat." m. m.

äfwensom de sista Scenerna i sista Akten, der hans sonliga känslor äfwen sättas i anspråk, gaf Herr L. med en natur och en wärdighet, som lemnade ingenting öfrigt att önska. Då i denna pjes, styrkan af Gustafs karakter ligger i hans handlingar och i sielfwa utwecklingen, har hans t a l här i allmänhet erhållit en skön själs ömma känslighet; och det är denna, som Hr L. wäl förstått gifwa. Första Scenen i Andra Akten, början af Tredje Scenen samt Fierde och Femte Scenerna i samma Akt äro nästan de enda ställen, der man, i recitativet, igenkänner Talaren wid Mora och Morala, den starka själen, den kraftfulla Hjelten. Äfwen deßa ställen gaf Hr L. med sanning, ehuru Anm. någongång tyckte sig finna en wiß spädhet i hans röst, som ej swarade mot Recitativets starkare uttryck.

Att hafwa nämt Herr Karsten som Christiern är att redan hafwa sagt allt till Aktionens och Sångens beröm i denna roll; och då wi tillika säga, att han

ensam står qwar ifrån Melpomenes och Thalias förra lysande tid hos oß, är det med en glad förundran, som wi tillägga, att det ej är som en blott skön ruin, men i fulla kraften af sin mogna ålder. Gudinnorna, oß ännu benägna, synas med flit hafwa lyst ett eller annat tiotal af år från hans skullra, för att ännu länge förnöja oß med hans sång och hans spel. Att här ingå i omständligheter derom, skulle föra oß för långt, då Herr Karstens sköna ställen äro så många, och deßutom öfwerflödigt, då de säkert äro fästade i hwarje åskådares minne. Wi torde dock bland dem isynnerhet böra nämna hans inträde i Första Aktens 4:de Scen; hans spel, då han sjunger: **Det skall en wällust för mitt öra, En wällust för mitt hjerta bli Att edra glada Sånger höra Bland mina trälars klagoskri**; hans uppwaknande i Tredje Akten; hans ord: **Ditt fosterland skall falla, J trotte af allt ditt mod Och sista droppan swalla Af Swergets fria blod**: m. m.; hela den påföljande Scenen med Norrby, och isynnerhet den med Skuggorna, der det ej är möjligt att med mera sanning uttrycka en Tyranns känslor af förskräckelse och samwetskwal; Fjerde och Femte Scenerna i samma Akt, då han kallas till striden, och ger befallningar åt sina Officerare. Det raseri -- hwarmed han här fattar sin wärja och sin sköld, det trotts hwarmed han sätter hjelmen på sitt huswud, men mer än allt, hans bortgång af Theatern i denna scen, äro werkligt sublima; äfwenså den expreßion hwarmed han säger deßa ord i det ögonblick han går om bord på sin flotta:

"Hwad öde nödgas jag, o himmel, att förfara!
Fly — och ej hämnas få! — o raseri och blygd!"

(Forts. e. n. g.)

Stats-Nyheter.

England. London d. 4 Februari. (Ur Monitören) Grefwe Wallmoden och Generalen i Preußisk tjenst Gniezer (Gneisenau?) hafwa gått i Engelsk tjenst med bibehållande af sin grad, likwäl endast på fasta landet. — J går hafwa trenne skepp, isynnerhet lastade med Battist, ankommit från Frankrike, som i skydd af sina Licenzer dit återga med Bomull. Tidningen The Statesman innehåller en artikel hwari fred med Frankrike på det högsta yrkas.

Turkiet. Konstantinopel d. 9 Jan. De till Ryska Mißionen ankomna underrättelser hade föranledt till flera högtidligheter i Ministerhotellet. Alla i hamnen liggande Ryska skepp hade af Ryska Ministern Hr v. Italinsky erhållit befallning att i tre dagar efter hwarandra afloßa kanonerna. Sultan har befallt att denna sedan någon tid öfliga plägsed af de främmande Makters Sändebud hädanefter skall upphöra.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Onsdag d. 3 Mars, Kuluff, eller Fêten i China, Komedi i 3 Akter med Sång, Musiken af Daleyrac, samt tillhörande Divertissement af Dans, komponeradt af Hr Ballettmästaren Deland. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 52.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 4 Mars 1813.

Nationalandan.

(Insändt).

En considérant la société humaine d'un regard tranquille et désintéressé, elle ne semble montrer d'abord que la violence des hommes puissans et l'oppression du faible.

J. J. Rousseau.

Är den slocknad ibland folkslagen denna mäktiga eld, som, genom motsatta krafter framkallad af det allmänna behofwet, och ledd af några wisas föresyn, alstrade så många underwerk i forntiden? Är den för alltid slocknad, denna heliga flamma, som elektriserade hela menigheter, och likasom i en enda punkt koncentrerade deras olika individuella krafter och intreßen? Fins det icke mer något folk, der den ännu, fastän under owiße segrar, likwäl, till den bekymrade åskådarens tröst, uppflämtar i den allmänna natten? — något folk, der den, fastän oftast urartad till enskilt högmod under allmän brist, likwäl ännu sprider täta gnistor öfwer rymden? — något folk, som, af tidehwarfwets mordiska lynne wäckt ur barbariets natt, på sjelfwa branten af sin förstöring hejdar sig, och fattar mod, på en gång upplyst om sitt wäl, och för deß skull i stånd af de största uppoffringar? — något Folk, som, oförwilladt af en falsk storhets sken, och af naturen skyddadt för wäldsmaktens närmare inflytelse, ser sin fördel endast i Folkslagens allmänna wäl, och, under de hetsade tänkesättens förbistring, bjuder wördnad ännu genom sin trygghet och sin rättwisa? — Glädjoms på menskligheteus wägnar! De nya bestämda offren hafwa åtminstone fått ett andrum, medan de mördande werktygen tillredas. Ännu behöfwer icke Filosofen, tyst och gömd, sluta ögat till för sin tid, och rodna af blygd öfwer sitt slägte, så länge han ser ett olyckligt Spanien, ädelt kämpande mot ärelystnadens wäld, bortstjuta med stadig föresats tyranniets förnedrande boja; — så länge han ser det stolta England, oaktadt djupa inwertes sår, sträcka med idogbetens arm en obruten spira öfwer hafwen; — så länge han ser Rysslands söner, med på en gång deß klimats hårdhet och kraft i sitt lynne, wäpnade för menskligheteus rätt, icke mindre än sin egen, krönas af framgån-

gen; -- så länge han ser det gamla Swithiods folk, ensamt bergadt i det allmänna skeppsbrottet, under fredens önskan och behof stridbart och sjelfständigt, genom en upplyst Styrelses omsorger bota gamla skador, lemnande med förtröstan i deß wård sina kommande öden.

Den skarpsynte nitälskaren för en upphöjd karakter och en werksam Nationalanda är likwäl icke tillfredsställd med deßa allmänna, och i hwardagslifwet oftast motsagda bewis. Ännu har han mången önskan öfrig, så länge han upptäcker spåren efter småsinne och weklighet; så länge han förmärker ibland mängden en alltid färdig böjelse att skänka sitt tycke åt det förwånande, hellre än att wärdera och befordra det gagneliga -- en ställning i sinnet, som gör att man utan pröfning antager det som retar inbillningen och smickrar den egna fördelen, hellre än gynnar den kraft, som till det allmännas winst hotar någon åldrig fördom. Skall den rösten höras som talar om Nationalanda, så länge lyckan förblindar folken, och en falsk ära tillrycker sig wälde öfwer sinnena? Är det tid att wänta menskligheten allmänna förädling och frid, så länge på någon thron wåldsmakten är säker om sin inflytelse, och den större hopen beläten med sitt ok; så länge de skilda partierna äro begge tillfreds med töcknet, mer än med det ljus som dagar och reder twifwelsmålen, blottar och utrotar willorna? Hwem begär, i bredd med egoismens kalla och ofruktbara förstånd, eller fånighetens håglösa beundran, en elektrisk tjusning för friheten, en rådande paßion för de allwarsamma dygderna, ett härdadt mods tillgångar i olyckan, ett brinnande nit för rättwisa och pligt, en redlighet och tro i löften, hwars exempel man nu måste hemta ur forntiden? I sammanhang med deßa nödwändiga wilkor för en sann Nationalanda, måste Idogheten wäckas, och derigenom det allmänna wälstånd beredas, som närer Fosterlandskänslan, utan att få öppna wäg för yppigheten, som undergräfwer dem begge. Jemte danandet af en ädel och fast sinnesstämning, må Statsmannen sätta Nationens fysiska krafter i werksamhet -- och han skall leda den till sitt förnämsta mål, till moralisk upphöjelse och sjelfständig trygghet. Utom denna dubbla riktning, till sedlighet och till gagn, som utgör fullbordandet af Statens byggnad, skulle den alltid wackla i stormens stund, och, wid owäntade skakningar, deß grund wara lagd förgäfwes.

Jag föreställer mig ett samfund i tidens brytning, anlagdt efter denna plan, och wårdadt efter denna regel, der frihet och wälstånd är allas egendom, och der de Wise äga makten. Jag ser huru Förståndsodling, Idoghet, Måttlighet och Laglydnad räcka hwarandra hand, för att lyfta detta Folk till höjden af en sann och stadig ära. Winningsbegäret, Ärelystnaden, Egenkärleken, -- Paßionerna, med ett ord, deßa mäktiga driffjädrar, nödwändiga för urets gång, och bewis på deß delars samband och öfwerensstämmelse, ser jag förenta i en punkt, som är Fosterlandskärleken, och styrda till ett mål, som är allmän wälfärd. Låt tidehwarfwet mörkna kring en sådan stat, och wådliga åskor höras på afstånd kring deß gränsor, de skola icke sprida förödelsen dit, der himmelen är klar, och naturens krafter i jemwigt. Förgäfwes hwiskar Egennyttan -- den höres icke under arbetet på allmänt wäl; förgäfwes kastar Willan och Twedrägten sitt frö -- de frodas endast af blod och tårar; förgäfwes bjuder Wällusten och Fåfängan sina retelser; -- Patriotismen har allas kärlek! -- O! denna sköna syn, skulle den wara blott inbillningens förswinnande dröm; och detta förnöjliga hopp -- alltid bedraga? Under

menskligheten segrar och betryck, må likwäl hennes modfällda wän, då han delar det sednare, få glädja sig åt de förra; och wid den strimma han ser uppgå kring något enskilt land, ana ett bättre tidehwarf, och utropa med Plato: lyckligt det Folk, hwars Konungar äro Filosofer, och hwars Filosofer äro Konungar!

Dramatik.

(Forts. fr. N:o 51.)

Herr Åman doublerade några gånger Herr Karsten. Det förtrött oß att se Allmänheten icke göra den rättwisa åt hans bemödanden, som de någongång förtjente, och som wi äro förwißade om att han njutit, såwida icke Herr Karstens förträffliga spel, genom hans oftare uppträdande, gjort jemförelserna så lätta och frappanta; om ej Originalet, att jag så må säga, ständigt hållits fram wid sidan af Kopian. Men då det, som war Hr Åmans olycka, utgjorde en särskilt lycka för publiken, hwaraf omständigheter lätt kunnat sätta den i mistning, hade wi wäntat att ej se honom alldeles saknas en uppmuntran, som han så wäl behöfde under de mångdubblade swårigheter mot hwilka han hade att brottas. Imellertid böra wi säga till hans beröm, att han, i trotts deraf, uthärdade denna så olika strid med ostörd contenance, och mången gång med en lycka, som genom bifallet deråt kunnat blifwa allmännare. Wi tro oß annars ha gjort den Anmärkning, att wår allmänhet, wid sidan af en större förtjenst, lätt glömmer den mindre, som är en dubbel orättwisa, om hon ej kan hoppas att se denna större förtjenst beständigt uppoffra sig åt hennes nöje. Så påminna wi oß att under Herr och Fru Baptiste's wistande här, ingen hand lyftes att beklappa Mamsell Grönfors's dans, som annars, och med skäl, winner publikens bifall. Det är ej på detta sätt man framkallar stora Talanger, men som man berömwar sig dem man är på wägen att få. Jämnerhet är det när resande Utländska Theater-Solar göra oß den åran att en passant och, emot wårt oedigna guld, framblixtra på wår Scene's himmel, som wi böra wisa, att wi äfwen förstå att skatta wåra inhemskas förtjenst, wore de också ännu blott små stjernor, -- och att wi gerna göra det. Jag will ej säga, att Nationaliteten bjuder del, ty hwad är, hos oß, Nationalitet wid sidan af något utländskt? -- men egennyttan, ontanken för wårt eget nöje -- och dem lär man ej kunna disputera oß. -- Men wi återkomma till Herr Åman. Hwad wi ej kunna underlåta att anmärka mot hans spel, war det hårda sammanstående af händerna, som han så ofta upprepade i Scenen med Skuggorna, och som gjorde ett obehagligt intryck.

Severin Norrbys roll spelades af Hr Cederholm och sedermera af Herr Kinmanßon. I anseende till en wida bättre röst, tro wi oß böra gifwa den sednare företrädet. Herr Cederholms spel funno wi ej heller så tillfredsställande som wi önskat. Han war antingen för kall eller för häftig, och båda delarna ett par gånger, der han ej bör wara det; med mera uppmärksamhet på karakteren af denna roll hade sådant lätt kunnat undwikas. Imellertid sade han genska wäl de bekanta ofwanföre citerade orden: Nej, Christiern, denna pligt är icke gjord för mig, m. m.

M:ll Wåselia umärkte sig i Christina Gyllenstjernas roll äfven ofta genom förtjensten af sitt spel. I sin Scen med Christiern i första Akten och den påföljande med Norrby, der Christinas ömma Modershjerta målas med samma Natursanning, som hennes heroism och kärlek för fäderneslander i Tredje Scenen af Andra Akten, hwarest hon stärker Gustaf mot Christierns hotelse att uppoffra hans Mor, förbådade M:ll Wåselia förtjenta bifallsbetygelser. Den expreßion hwarmed hon säger deßa sköna ord:

"Se Swerge -- se ej mer, och låt ditt hierta höjas
Ur kretsen af en wanlig dygd!
Om Ödets domar innebära,
Att med ett dyrbart blod wår fribet lösas bör,
Betag då ej din mor en åra,
Som wertdens undran får, och hjeltars afund gör."

Och deßa till Gustaf, i fjerde scenen, då hon tar afsked af honom;

"Wålan wi skiljas böra:
I morgom denna hand i Stockholm wäntar dig"

war af stor effekt och wittnade om M:ll Wåselias riktiga takt och fina känsla, lika mycket som hennes stumma spel i de sista Scenerna; isynnerhet den rörelse hon så skönt uttrycker öfwer Gustafs ädelmod, då han, wid underrättelsen om sin Mors återsändande af Norrby, befaller att alla Danska fångar skola frigifwas och öfwerlemnas åt honom. Öfwer hennes sång behöfwa wi ej yttra oß; men hwad som nu gaf den ett ökadt wärde, war den tydlighet, hwarmed hon lät de särskilta orden höras.

(Forts. e. n. s.)

Strödda Underrättelser.

Den bekante Joel Barlow, Nord-Amerikansk Minister wid Fransyska Hofwet, som under loppet af förleden sommar begifwit sig till Hertigen af Baßano i Wilna, har, enligt ganska tillförlitliga underrättelser, afsidit nära Krakau på återresan från Wilna. Några offentliga Blad berätta wäl att han paßerat genom Stuttgardt och Frankfurt; men man har förwexlat honom med sin Brorson och Legations-Sekreterare, Joel Barlow, som war honom följaktig på resan.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Thorsdag d. 4 Mars, på Fransyska: Les Folies Amoureuses, Komedi i 3 Akter på Vers af Regnard; hwarefter gifves, äfven på Fransyska: Adolph & Clara, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Daleyrac. Uti 1:sta Pjesen spelar Fru Henry Devin Agathe, Fru Desguillon Lisette, och Hr Desguillon Alberts Role, samt uti sednare Pjesen Fru Henry Devin Claras Role. Hälften af inkomsten för denna Representation tillfaller Theatern.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 53.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 5 Mars 1813.

Historisk och Statistisk Beskrifning
om Westindiska Ön Guadeloupe.

(Slut fr. N:o 51).

Deß senare Guvernörers wakfamhet har betydligen inskränkt denna smyghandel. Strax ökades också antalet af de franska skepp, som kommo för att afhemta produkterna. De begåfwo sig wanligen till det egentliga Guadeloupe, till Staden och hamnen S:t Charles, hwareft förut alla laddningar intogos, ehuru det är en öppen redd med swårt inlopp, och farlig att ligga på; men största delen begåfwo sig till Point-à-Pitre.

Point-à-Pitre är en djup och säker hamn, belägen på Stor-Landet (Grande-Terre). Den upptäcktes af Engelsmännen under den tid de woro Innehafware af Ön; och de woro som bäst sysselsatta med deß anläggning, då freden gjorde ett slut på deras bemödanden. Imedlertid utförde franska regeringen den upplysta Inkräktarens afsigt och lät genast utkasta planen till en stad, som ganska hastigt tillwäxte. Naturen, windarna, kusternas läge, allt fordrar, att detta blir nederlagsplattsen för denna sköna Kolonis handel, S:t Charles bör endast exportera det goda sockret från Trois-Rivières och ifrån Distrikterna Baillif, Deshays, Bouillante och Pointe noire. Som denna stad är befäst, så har den wanligen tjent till Regeringens säte på denna Ö *).

Man kan sluta till Guadeloupes fruktbarhet af den hastighet hwarmed den repat sig ifrån stora lidanden. Följderna af ett olyckligt krig hade så godt som alldeles förstört den. Men knappt hade den 1759 kommit under en främmande styrelse, förrän deß Odlare skyndade att uppresa sina Manufakturer ur deras ruiner, för att kunna förtjena på det höga pris, som eröfraren satte på deras produkter. De trenne år, som följde på deß återställande till sin fordna ägare, anwändes till ombyggning af de hus som man förut endast hopwräkt. Åren 1767 och 1768 blefwo alla wägar på Ön förbättrade och en ny lätt kommuni-

*) Nesande uppgifwa deßa städer till ungefär samma storlek hwardera som Norrköping.

kation öppnad imellan Guadeloupe och Stor-Landet medelst twenne wallar eller dammar, som man måste föra genom kärr och moras, af 3000 famnar hwardera. Före och efter denna tid anlades betydliga fästningswerk, och mer än hundra batterier på sjelfwa kusterna. Alla deßa arbeten bersfwade Landet länge en del af de armar, som woro ämnade till deß odling. Nu, då all arbetsstyrka derpå anwändes, är det en lycklig nödwändighet att afkastningna måste mångdubblas.

Guadeloupe har ännu andra skäl, att hoppas en hastig tillwäxt. Den har mycken odlingsbar och ännu oupphruten jord, och den redan odlade kan, genom en förbättrad skötsel, bringas till ännu högre afkastning. Med mindre behof än de Kolonier der Rikedomen infört Lux och onödiga utgifter, kan den anwända så mycket mera penningar på sina odlingar och plantager. Alla deßa omständigheter förenade låta förmoda att Guadeloupe snart, af egen kraft och utan fremmande hjelp, ja i trots af sin regerings möjliga twång, skall komma till höjden af wälmakt. Under en klok styrelse skall den blifwa en af de wigtigaste besittningar i Westindien och tillskynda moderlandet oberäkneliga fördelar.

Wi skola nu uppehålla oß wid Ons förswarsanstalter och de naturliga fördelar som den erbjuder en skicklig befälhafware i detta afseende, hwilka, i förbigående sagdt, äro ganska stora.

En fiende, som hade för afsigt att härja Stor-Landet, skulle wäl swårligen kunna hindras derifrån, då Kastellet Louis, som skall skydda denna del af Ön, icke är i stånd att göra något särdeles motstånd. Allt hwad man kan hoppas är att hindra honom från widare framträngande. Landets naturliga beskaffenhet erbjuder i detta fall flera positioner, den ena lyckligare än den andra, istånd att med säkerhet hindra en framträngande fiende, af huru mycken tapperhet och styrka som helst. En sådan wore följakteligen nödsakad att gå åter om bord för att anfalla det egentliga Guadeloupe.

Han skulle endast kunna landstiga i wiken af Les trois Rivières eller också i wiken af Baillif, åtminstone skulle deßa båda ställen wara för honom de förmånligaste, emedan de förde honom, närmare än alla andra, staden och fästningen S:t Charles, och framställde i öfrigt färre hinder att öfwerwinna.

Han må wälja hwilketdera af deßa landningsställen som helst, få skall han knappt hafwa satt foten i land, förrän han skall finna sig omgifwen af en trakt, betäckt af skog, kuperad af strömmar, hålwägar, trånga bergpaß och branta höjder, som han måste paßera under förswararnas eld. Och om han, medelst öfwerlägsenheten af sin styrka, lyckats att öfwerwinna alla deßa swårigheter, skall han slutligen uppehållas af den stora höjden Camp. Det är en hög kulle, af Naturen sjelf befäst, omgifwen af Gallion-floden och förfärliga gropar. Konsten har tillagt werk af alla slag, för att gifwa åt det Artilleri man der placerat den bästa möjliga riktning. Denna förfärliga förskansning måste nu fienden intaga. Ty man kan ej förmoda att en klok General nånsin skulle kunna förmås att lemna bakom sig en post af denna beskaffenhet och wigt. Hans Transporter skulle alltförmycket blottställas och han skulle icke utan den största swårighet kunna förskaffa sig allt hwad han behöfwer till belägringen af S:t Charles.

Om de, som först haft sig uppdraget att förse för Guadeloupes försware, warit Krigsmän eller blott Ingeniörer, skulle de ej försummat att wälja positionen imellan Grande-Anse- och Gallion-floden till sin fortifikationspunkt. Deras

fästning skulle åt hafssidan haft en front, som innesluti en baßin, i stånd att rymma omkring 40 skepp äfwensom att oroa de fientliga skeppen utanföre, och sielf ur stånd att insulteras. Deß fronter åt sidan af Grande-Anse- och Galion-floderna, hade warit otillgängliga, såsom ställda på spetsen af twenne stela branter. Den fjerde fronten hade warit den enda som kunnat anfallas; men det hade warit lätt att förstärka den så mycket man behagat.

I stället för att, som man bordt då man 1764 företog sig fästningswerkens förbättring på S:t Charles, rasera dem och flytta dem till nyßnämda ställe, inskränkte man sig att omgifwa med utanwerk de gamla illa anlagda och uppförda, och att tillägga bastionerna på sjösidan. Men alla deßa Utanwerk äro dock så wäl anlagda, att en driftig, tapper och erfaren Kommendant skall kunna med en besättning af endast 2000 man uthålla en belägring af twenne månader och kanhända ännu längre.

Dramatik.

(Slut fr. N:o 52).

Frn Ruckman wisade, såsom Cecilia af Eka sin kända talang för dylika roller, och då wi säga att M:ll Fröslind spelade Ängelns roll, behöfwa wi ju ej tillägga att hon war på sitt ställe. —

Hwad Accessoirerna beträffar, så är det wäl i anseende till dem isynnerhet som jemförelsen imellan förra och wåra dagars representationer ej slår ut till de sednares fördel. Imellertid böra wi göra rättwisa åt Hr Ambrosianis, Fru Brulos och M:ll Grönfors dans. Dekorationer och kostumer hafwa, som man lätt bör förmoda, något föråldrats, men magien af Desprez's pensel är dock ännu qwar hos de förra och skall länge förblifwa det. Man måste ock söka att, der det kan ske, genom eklåreringen ersätta så långt möjligt tidens åwerkan och detta war, i anseende till den imposanta salen i första Akten och salen i Christierns hof, några gånger icke igktagit. Dekorationsförändringarna gingo i allmänhet wäl: Danska standaret förblef dock de flesta gånger hängande på muren.

Troppernas defilering förbi Gustaf i sista Akten war imposant; men wi kunna ej underlåta att anmärka det de bordt, efter en så wigtig och lycklig händelse för Fäderneslandet, hwarigenom först deß återwunna frihet war försäkrad och inför en Anförare som de så mycket älskade och som nu först lyckligen slutat sitt stora företag, med någon rörelse göra honom de wanliga militära honnörerna, eller åtminstone deßa. Om wi undantaga en Dalkarls-fänicka (som anfördes af Hr Deland och som emottogs med lifliga handklappningar), gingo de andra öfwer scenen nästan likssom hade Gustaf icke warit der. Beskaffenheten af deßa krigare, hwilka ej woro lejda hopar, men frihetshjeltar som han, och eldade af samma känslor, synes också gifwa styrka åt wår anmärkning.

I afseende på Exekutionen af Musiken, tro wi oß böra anmärka att den i allmänhet stedde med nog stor hastighet.

Anmälan.

Under åberopande af mina från Trycket utgångne Ekonomiske Skrifter, anmäler jag mig till Prenumerations erhållande på en ytterligare författad Skrift med denna Titel: Uppgifter om Kärrjords fördelaktiga behandling och märkbar Bränvinsbränning af Potäter, med mera i Ekonomiskt hänseende. Afsigten är, att 1:o meddela resultaterna af min 20:åriga praktik efter varierade planer, som olyckor och hvarjehanda händelser åstadkommit vid odling och brukningssätt af ett Kärr till betydlig vidd, och hvilka resultater kunna lämpas till mindre och större Kärr-odlingar, och för de sistnämde isynnerhet äro mycket fördelaktiga, hvarom en Tabell till fullkomlig upplysning bifogas; 2:o framlägga 3:ne Tabeller å Vexelbruk på vanlig åkerjord, grundade på dem, jag före detta uppgifvit, men skiljaktiga i visst hänseende, och äfven särdeles fördelaktiga för stora åkerrymder: dessa Tabeller åtföljas af anmärkningar; 3:o uppgifva den kunskap jag äger och uti mina Skrifter omförmält, men till dess beskaffenhet hittintills hållit oupptäckt om Bränvinstillverkning af Potäter, så att icke allenast ett ganska godt och hälsosamt Bränvin erhålles, utan ock en för kreaturen begärlig och förmånlig drank; och 4:o göra en tillämpning af mina uppgifter, ledande till det slut, att efter mitt omdöme, som klara facta gifvit, för Sverige, utländska Spannemåls- eller Bränvinsförråder, snart nog, aldrig borde tillitas. Flera märkeliga omständigheter förekomma angående behandlingen af Kärrjord med ny-odling deraf; och skall ofvannämde Bränvinstillverkning, yppad af patriotism och välmening, blifva omständeligen beskrifven, och finnas tjenlig för nu tillåtna större och mindre Verk, samt berättelse lämnas om det här med fördel praktiserade sätt, att använda dranken för läkreatur, utan att, såsom vanligen sker, nyttja den till hackelsegifning.

Och som detta så beskaffade och vederbörligen utvecklade Skriftens innehåll, förmodeligen skall bidraga till allmän nytta i betydlig mån; så smickrar jag mig med hopp att mötas med bevågenhet af Herrar Possessionater samt Stads- och Landtboer, och att på dessa grunder vinna bifall till min önskan och ödmjuka anhållan, att Herrar Borgmästare i Städerna och Herrar Häradshöfdingar på Landet täcktes hvar på sitt ställe taga gunstigt bestyr om Prenumerationen, hvilken ock kan ske i Stockholm hos Herrar Bokhandlarna Wiborg och Dèlen, och i en del Landsorter hos de Herrar Commissionärer, som haft besvär med Subskriptionen för min sista Skrift. Priset på den nu ifrågavarande blir 1 R:d. Banko, hvarföre den bekommes tryckt och försedd med lyggeligt band, samt till formatet lika med mina förra i 2:ne särskillta band befinteliga Skrifter om Vexelbruk, m. m. Förväntandes jag Prenumerationsmedlen mig tillsända inom nästa Junii månads slut, under adress på Carlshamn och Sonekulla, med uppgift af deras namn och karakter, som behaga att anteckna sig till Skriftens afnämare, och hvaremot vederbörligt qvitto eller vanliga Prenumerations-Sedlar, om så skulle åstundas, genast med posten vardä aflämnade. Till samtelige Prenumeranternas säkerhet, får jag nämna, att Skriften är i Handskrift alldeles färdig, och den anstallt fogad, att i händelse af sjukdoms- eller dödsfalls-hinder å min sida, min äldsta Son, Anders Fischerström, Handlande och Borgare i Carlshamn, besörjer expeditionen af det ena och andra.

Af min Skrift, under Titel: Fortsättning om Circulations- eller Vexel-Bruk med mera betydligt för Svenske Jordbrukare, äro inbundne exemplar hos mig att tillgå för 32 Sk. B:o styck.

Alla de, som af ofvanberörde till Titlar särskillt utmärkta Skrifter, reqvirera 10 exemplar, erhålla det 11:te utan betalning, jemte det jag på egen kostnad föranstaltar om transporten landeller sjövägen vederbörande tillhanda, och hvartill nästa Sommar skulle begagnas. Upplagan rättas egenteligen efter Prenumeranternas antal, och deras namn införas mot slutet af Boken. Sonekulla d. 24 Februari 1813.

P. J. Fischerström,
Häradshöfding.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 54.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 6 Mars 1813.

Tillfälliga Reflexioner i åtskilliga ämnen, jemte förslag till Jordbrukets snara upphjelpande genom utdelande af Karakterer och Ordenstecken.

(Insändt.)

Filosofernas raseri att definiera och förklara har, som man wet, gjort mycket ondt. De hafwa sagt, att intet samhälle kan styras genom wåld; att dertill fordras förnuft och upplysning, det will säga: allmänna stadgade begrepp om gerningarnas borgerliga natur, om deras werkliga gagn eller skadlighet; att intet folk utan att wara upplyst rätteligen kan blifwa lyckligt; att wid alla, så wäl politiska som ekonomiska lagars antagande, ett system oafbrutet bör följas, så att man icke allenast rätt wäl wet hwad man will, utan ock icke låter denna wilja sjelfständigt diktera lagen. De hafwa sagt, att mångfalldiga och fins emellan stridiga författningar ofta hafwa åstadkommit mera ondt, än de mißbruk som man genom dem welat förekomma; att om man i något samhälle lägger ett obilligt twång på menskliga begären, utbryta de i oordningar, i lagstridiga gerningar, i ett uppenbart förakt af lagarne eller i konstliga underslef: att då man betager hopen utwäg att nära sig, tillskapar man bedragare, tjufwar och röfware. De hafwa sagt, att då man på handeln lägger onaturliga och illa förstådda band, framkallar man lurendrägare, men om man öppnar alla wägar för idogheten och industrien, danar man arbetsamhet och sediga menniskor; att om man gör näringarne och handeln så fria som möjligt är, skall antalet af lurendrägare och lagbrytare aftaga. De hafwa sagt, att bland paßionerna finnas flera, hwilka danas af sjelfwa styrelselagarne; hwilka således bero till sina ändamål, mindre af den som hyser paßionen, än af andra, t. ex., begäret efter berömmelse, efter namnkunnighet, äfwen högmodet, fåfängan o. s. w.; att således hwarje klok Styrelse småningom kan bereda sin Nation till allt hwad den behagar, och äger i sin makt att dana en förnuftig opinion. De hafwa ytterligare wågat säga, att patriotismen grundar sig på tacksamhet; att tacksamheten nödwändigt förutsätter något att tacka för; att detta något är njutandet af säkerhet och frihet.

Hwem inser icke grimligheten af deßa läror? Erfarenheten talar fullkomligt deremot. Den lärer, att de flesta Lagstiftare och Styresmän handlat efter helt

andra grundsattser; att de hwarken kunna eller böra försöka att förbättra allmänna opinionen genom wisa lagar, utan i stället begagna den rådande till wisa ändamåls winnande. Wi hafwa derföre sett tider då de Styrande antagit, att industrien bäst underhålles genom skråtwång; att swåra straff äro de tjenligaste till förekommande af alla förbrytelser, de må wara af hwilken beskaffenhet som helst; att arméer släß af frukten för prygel lika bra, som af kärlek för Konung och Fäderneslund; att ståndsprivilegier äro de tjenligaste medel att wäcka en nyttig täflan medborgare emellan; att skatter och bewillningar alltid böra sökas der de lättast kunna uttwingas, hwarföre jordägaren bör bära tyngsta skatsbördan; att som menniskornas naturliga behof förtiena större skonsamhet än de konstlade; så är ingenting naturligare än att ståndspersoner, som äro Statens tärande lemmar, böra äga en ostridig rättighet att efter en helt annan princip taxeras mycket lindrigare än bonden; att som jordbrukaren redan är så tungt skattlagd, att han blifwit twungen uppsöka bi-näringar, och derigenom på många ställen hindras att fullkomligt sköta sin jord, så bör han, för dessa tillfälliga inkomster, få en på wisa år oföränderlig afgift, så att hans häg till bi-näringar måtte twingas att tiltaga, och hans jord ännu sämre skötas än förut; att många rubriker på utskylderna äro öfwermåttan nyttiga, emedan allt det som af menigheten skall indrifwas, bör ske genom betydliga omwägar, för att så mycket möjligt är, dölja den rätta fördelningen eller huru stor andel af bewillningen drabbar olika medborgareklaßer, t. ex., om man nödgas medgifwa, att den mindre Embetsmannen, som saknar all annan inkomst än deß otillräckliga lön, endast bör erlägga en obetydlig skatt, så följer ingalunda deraf att han skall skonas, twertom: han bör för det man warit twungen till detta erkännande, taxeras strängare än någonsin tillförene, fast under andra namn. Frimilligt bör han dock betala, utan all sort twång, såsom för rättigheten att nyttja pels, ur, snusdosa, silfwerfäd och näsduk; han bör betala för rättigheten att dricka annat än watten, särskilt för rättigheten att supa bränwin, för rättigheten att bewista spektakler, aßembléer, koncerter ꝛc. ꝛc; — att nyttan och rättwisan häraf är uppenbar, emedan hwarje person, som will undwika betala kan afsäga sig rättigheten att begagna förenämnde förmåner då en Nationalbesparing derigenom winnes, men att, i annat fall, betydliga summor måste inflyta i statskassan; att deremte alltid bör iakttagas när någon nödwändighetswara, t. ex. spannmål eller någon annan som af mängden är så ansedd, t. ex. bränwin, uppstigit till ett owanligt högt pris, då belägga förbrukningen deraf med någon utomordentlig kontribution, ty om det också blott wore en liten afgift, som för hwarje medborgare obetydligt kändes, gör det likwäl i anseende till hela menigheten, en för Staten stor hielp; — att, i frågan om bewillningar, aldrig afdrag för skulder bör äga rum, utan den gäldskyldige alltid likwidera fullt ut, men med wänlighet att innebålla af sina borgenärer hwad de bort betala, ty det är ganska säkert att de godwilligt bifalla till dylika afdrag utan att på något sätt söka förekomma dem. Deßa likwider bidraga deßutom otroligt till inbördes wälwilja medborgare emellan; ju flera interesser som sammanblandas, desto större enighet, och skulle någon gång emot all förmodan kapitalisterne wara så egennyttige att uppsäga sina fordringar för att hjelpa mera nödställda, det will säga sådane som icke gjorde några bewillnings-afdrag, eller för att placera sina penningar hos utländningar, i warulager o. s. w., och skulle någon gäldskyldig derföre blifwa ruinerad, blir sådant hans egit fel, emedan det är ganska säkert att alla som hafwa skulder kunnat undwika desamma, och således förtjena att blifwa

straffade. Att en progreßif förhöjning för bewillningen wid dylika tillfällen är sårdeles lämplig, inser hwarje systematiskt tänkande, ty då en person i alla fall skall blifwa olycklig är det ju för honom likgiltigt om Kronan eller någon annan dertill hufwudsakligast bidrager. Att påstå det någon förordning eller handling af Rikets Ständer wore felaktig, wore att kränka Rikets Ständers höghet, hwilken ej kan bestå med den tanken, att de möjligen kunnat misstaga sig. Att tryckfriheten icke är gagnelig, emedan genom tankarnes fria bruk äfwen willfarelser kunna bringas i gång; — att, i frågor om tryckfrihetsbrott, man hällre bör straffa den oskyldiga, än genom en alltför afmätt rättwisa berösfwa sig makten att förfölja brottet hwarhelst likheten dertill wisar sig; att derföre hwarje Auktor, som för sina skrifter anklagas, bör anses brottslig, och hwarje Domare i deßa fall ur stånd att willseföras; att den som bestrider detta måste förutsätta att heder och ära ej mera finnas, och då äro både lagar och Lagskiftare öfwerflödiga; — att redligheten, wälmeningen med Religion och Samhällsordning, icke kunna gå för långt, icke någonsin blandas med oädlare böjelser, att de således alldeles icke behöfwa några dem ålagde band; att, som det gifwes en hop menniskor, som med orden frihet, jemlikhet, upplysning, menniskorätt, förbinda ett helt annat begrepp, än de rättsinnige och wise dermed förbinda, så följer naturligen att deßa ord hafwa alldeles ingen mening ꝛc. ꝛc.

Af allt det anförda inhemtas, huru Statsklokheten ofta fordrat, att man hwarken bör eller kan wara så nogräknad om medlen, för att winna hwad man önskar. Att wilja utrota misbruken och lasterna i ett samhälle, wore ju detsamma som uppbäfwa sig emot samhällets glans och ära. Lasterne hafwa gifwit lif åt sjelfwa wettenskaperne. "Hwad *) blefwe Theologien, om wi ej wore syndiga? Hwad blefwe Medicinen wore wi ej omättlige? Lagfarenheten, wore wi ej kräftgänige? Hela Filosofien, wore wi ej förstämde?" Låtom oß derföre icke hafwa några platoniska begrepp, icke en oförståndig kärlek till det wackra, ädla och rättwisa, emedan denna kärlek alltid bör subordinera under en klokare egennytta, hwarföre också dylika öfwerdrifter merendels finnas endast hos ungdom eller det sämre folket. De högres exempel hoppas jag snart skola winna en fullkomlig efterföljd. Redan hafwa deras wanor åstadkommit ganska helsosamma werkningar i flera afseenden. Ibland andra mycket wälgörande följder deraf räknar jag den häg för titlar, som börjat blifwa så allmän hos Nationen, att ganska få Ståndspersoner gifwas som icke finna sig i werkligt behof af ett högre anseende än det som erhålles genom den personliga förtjensten. Denna häg önskade jag att man ännu mera sköte att uppmuntra och utwidga såsom mycket nyttig. Uti wårt af titlar och dekorationer lysande tidehwarf, torde ändå de finnas, som ogilla denna min tanka, som till och med anse den belöning en redlig man äger innom sig sjelf genom medwetande af uppfyllda pligter, för långt ädlare; som tro, att endast den personliga förtjensten förtjenar uppmärksamhet, att namn och Ordenstecken borde sparsamt utdelas, emedan ingen fördom är i sig sjelf god eller kan i längden medföra helsosamma werkningar; men derpå torde tillåtas mig swara: att den som yrkar deßa sattser, kunde liknas wid en Doktor, som på en minut wille göra en yrande sjukling frisk och stark. De medel jag ernar föreslå skola deremot kraftigt werka på patienterne, icke för att bota en sjukdom, som för närwarande icke låter bota sig, utan för att af de paroxysmer som stundom inträffa, erhålla något förmånligare werkningar än de wanliga.

(Forts. e. n. g.)

*) Yttrar sig en namnkunnig Skribent.

Stats-Nyheter.

De i förrgår ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från:

Frankrike. Paris. Monitören lemnar nu det imellan H. M. Kejsaren och hans Helighet afslutade Konkordat, bestående af följande 11 paragrafer. 1:o) Hans Helighet skall utöfwa Pontifikatet i Frankrike och Italien på samma sätt som hans Företrädare. 2:o) Fremmande makters Sändebud hos hans Helighet och hans Heligheta hos dem skola njuta Diplomatiska corpsens rättigheter. 3:o) Domäner, som ännu ej äro förytträde, skola wara befriade från alla palagor, och förwaltas af hans Hel. agenter och befullmäktigade. De som redan förytträts skola ersättas med 2 millioner frankers årliga inkomster. 4:o) Inom sex månader efter af Kejsaren skedt utnämnande till Erkebiskopps- eller Biskoppsstift i Frankrike och Italien, meddelar Påfwen den kanoniska Installationen, hwarom Underrättelse sker genom Metropolitanen. Bewiljas den ej inom denna tid, förrättas den af Metropolitanen, eller äldsta Biskoppen i Provinsen, så att en Biskoppsstol aldrig kan wara ledig öfwer ett år. 5:o) Påfwen skall så wäl i Frankrike som Italien utnämna Tie Biskoppar, hwilka widare skola bestämmas. 6:o) De sex Suburbicariska Biskoppsdömena skola återställas och besättas af Påfwen. De ännu ej bortdonerade godsen skola återlemnas, och i anseende till de redan sålda, öfwerenskommelser träffas. 7:o) Hwad angår de Romerska Biskoppar, som äro frånwarande, så skall den heliga Fadern till deras fördel wara berättigad att meddela Biskoppsdömen in Partibus. En pension skall dem betalas, swarande emot deras förra inkomster, och de kunna wid sig yppande ledigheter af deras stift, så wäl i Frankrike som Italien, åter insättas. 8:o) H. M. och H. Helighet skola wid tågligher öfwerenskomma om indragningen af Biskoppsstiften i Toscana och Genua om den skulle finnas nödig; äfwen om dem som skola inrättas i Holland och Hanseatiska Departementerna. 9:o) Propagandan, Öfwer-Biktfaders-Embetet och Archiverna skola anläggas på den heliga faderns wistelseort. 10:o) H. M. återkänker Kardinalerna, Biskopparna, Presterna och Layerna sin nåd, den de, i följd af närwarande omständigheter, hade förlorat. 11:o) Den Hel. Fadern wisar sig benägen för deßa inrättningar, i anseende till Kyrkans tillstånd och i det förtroende, som H. M. honom ingifwit, att H. M. skall förlåna Religionens talrika behof i de tider hwari wi lefwa, sitt maktiga beskydd. Fontainebleau den 25 Jan. 1813. Napoleon. Pius P. P. VII.

Krigs-Theatern. Dresden d. 14 Februari. Hela Storhertigdömet Warschau är nu i Ryßarnas händer, sedan Hufwudstaden d. 6 dennes kapitulerat och Posen d. 11 öfwergifwits af Franska armén. Man wet ännu icke om Franska Höggwarteret kommer till Custrin eller Glogau. H. M. Kejsaren af Ryßland har wid afresan från Byn Ornany anfört sin armé till häst och äfwen ett stycke till fots. Den gick med klingande spel öfwer Niemen och helsade med ett lifligt hurrarop den främmande gränsen. Följande Dagbefäl hade förut af Hans Majt blifwit Tropparna meddeladt: "Soldater! er tapperhet och er ståndaktighet hafwa blifwit krönta med en ära, som aldrig skall utdö hos era efterkommande. = = Lofwad ware den Högste! Herrans hand war med oß och skall ej öfwergifwa oß. Redan fins ingen fiende mera qwar på wår fädernejord; på hans lik och ben hafwen I hunnit ända till Rikets gräns. I skolen nu tåga öfwer den, men ej för att göra eröfringar eller för att flytta kriget i era grannars land, utan för att förwärfwa en önskad och waraktig fred. I dragen åstad för att tillkämpa er lugn och dem frihet och sjelfständighet. Måtte de wara wåra wänner! Det beror nu af dem att befordra freden. I åren Ryßar! I åren Christna! Behöfwer man wid deßa namn ännu erinra er, att det är soldatens pligt att wara tapper i striden, men på marsch och i det fredliga landet god och menskllig. Jag hotar er ej med straff, ty Jag wet, att ingen af er skall göra sig förtjent dertill. I hafwen i wårt eget land sett huru fienden plundrat den oskyldiga Landtmannens hyddor. Med rättwis wrede hafwen I tuktat honom. Hwilken af er skulle wilja likna honom? Skulle mot förmodan någon sådan finnas, så kan han ej wara någon Rysk soldat. Han uteslutes ur ert samfund, Soldater! detta fordrar och wäntar er rättrogna Religion, ert Fädernesland och er Kejsare."

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 55.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 8 Mars 1813.

Wielands Död och Begrafning.

(Utur ett Bref från Weimar, införd i das Morgenblatt N:o 40.)

Han är ej mer, wår ypperliga Wieland, han, som de skyddande Gratierna ända in i sitt åttationde år förlånat den största munterhet och arbetsamhet. Han, den wördnadswärde ålderingen, hwars sköna hjerta ännu i den senaste ålder klappade med ungdomens wärma för sin Nation, för allt stort och godt, för sin familj, för sina wänner! Sörjande hafwa wi för några dagar sedan återwändt från hans fredliga, lagerbölja graf.

Det war natten imellan den 10 och 11 sistl. Januari då Wieland, som under denna winter ägt en fortfarande god helsa och äfwen, till sitt största nöje, biwistat Ifflands föreställningar på wår Hoftheater, oförmodadt fick ett anfall som liknade slag. Naturen tycktes efter en timma sjelf göra krisen genom en feberfrossa, och hans erfarne läkare, som noga kände hans konstitution, afslägsnade genom de tienligaste medel all fara under de första dagarna. Men natten till den 13 Januari återkommo de krampaktiga anfallen, tillika med febern. Nu tilltog faran, men inga dödens bilder störde den wördnadswärda Sångarens blick. Hans sista dagar woro icke alldeles utan smärtor, men i samma mån som de lindrades sysselsatte sig och hans fantasi med det närwarande, med hans barn, med fortsättningen af hans öfwersättning af Ciceros Bref, hans senare års favoritgöromål. Det nionde dygnet war lugnare och gaf oss något hopp; men det tionde återkom febern med häftighet: mångfaldiga bilder från den gamla klassiska tiden swäfwade för hans fantasi: flera italienska ord, som han uttalade gäfwo tillkänna att han wandrade i Arioste sköna trakter, och anande hwilade hans stora själ slutligen på Shakespeare. Hans älskade barn, som gråtande omgäfwo honom, hörde honom aftonstunderna swagt, men tydligt nog upprepa Hamlets bekanta ord: "Att wara eller icke wara," först på tyska, sedan på engelska. Härpå blef han lugnare: han tycktes slumra stilla, men få minuter före midnatten, steg hans odödliga ande ur sin jordiska hydda till sin Olymp.

Med bestörtning emottogo Wielands beundrare och vänner morgonen derpå den sorgliga underrättelsen om hans död. Men lika djupt, som de kände den oersättliga förlusten, lika högt önskade de åfwen att kunna gifwa den stora afledna en högtidlig, om ej prunkande begrafningsfest. Man walde derföre i en af hans äldsta vänners rymliga hus en passande lokal, som enkom inreddes för denna ceremoni. Söndagen den 24 Januari utställdes, ifrån kl. 8 till 10 om aftonen, hans lik på en katafalk. Hans ansigtsdrag woro oförändrade: dödens engel hade blott öfwer dem utbredt ett förhöjdt mildt allwar, och något af en redan förklarad. Hans hufwud omgafs utanpå den swarta sammetskalott (som Wieland de senare åren beständigt bar), af en lagerkrans: den hwita swepningen war så draperad, att man werkeligen trodde sig förflyttad till förra århundraden, och se en Dante eller Ariosto. Hufwudet hwilade på en blå sidenkudde med guldfransar; nedra delen af kroppen höljdes likaledes af ett blått sidentäcke, som nedföll på likkistlocket, hwilket war ställdt i längd med kistan. På detsamma lågo först på en röd sammetskudde twenne af hans klassiska werk, Oberon och Musarion, i Göschens och Degens prakt-upplagor, ombundna med en stor lagerkrans. Derbredwid låg, på en hwit atlaskudde Ryska S:t Anne-Ordens Kors, och Fransyska Heders-Legionskorset, med hwilka Wielands förtjenster af twenne Kejsare i Oktobermånad 1808 offentligen blifwit hedrade och utmärkta.

Natten derpå fördes liket i tyshet till Osmannstädt, Wielands förra Landtegendom. Måndagseftermiddagen den 25 Januari samlades derstädes talrikt alla hans härwarande vänner, tillika med Franfyska Legationen, och en Deputation af Borgerskapet i Weimar, som på detta sätt wille wisa sin tacksamma kärlek och wördnad för sin stora Medborgares minne. Klockan 3 skedde begrafningen. Likkistan, hwarpå Oberon med lagerkransen och de twenne Ordenstecknen lågo, bars af sexton wänner, åtta på hwardera sidan, medlemmar af ett gammalt wördnadswärdt sällskap, uti hwilket Wieland i sitt 70:de år upptogs och hwars renade läror han war af själ och hjerta tillgifwen; hwaraf han ofta lemnat bewis.

Närmast liket gick den här allmänt högaktade franska Ministern, Baron de Saint-Aignan, bredwid Wielands äldsta son, och efter dem den öfriga stora processionen i högtidlig stillhet den långa Slottsträgårds-allén nedföre. Det war en skön winterdag: den slumrande gråa Naturen, uppiyst af den milda solstråken, tyktes oß, förklarande återkalla den aflidnes bild. Klockorna ljödo sorgligt, och det goda Landtfolket, som under de få år som Wieland wistats ibland dem, i honom älskat en far, följde på wördnadsfullt afstånd hans likvåg, som på detta sätt blef en innerlig sorgens högtid för alla hjertan, alldeles sådan han förtjente den.

Begrafningen skedde i den Boské, som ligger i ändan af Trägårds-allén. Här hwilade redan, sedan tolf år, Wielands dyra Maka och hans älskade unga wän Sophie Brentano, Sophie von La Roches Dotterdotter. Tillsammans med dem wille den stora Skalden här hwila, som han förut ofta både muntligen och skrifteligen förklarat. Det war derföre en helig plikt för hans familj och wänner att uppfylla denna hans önskan, och det war ljuft och tillfredsställande för dem att weta, det den stora Skalden, den ömma fadren, maken och wännen här hwilade i landtlig stillhet imellan älskade wänner, under de doftande blommor, som snart skola betäcka hans stoft.

Wid hans öppna graf höll den aflidnes wän, Öfwer-Consistorial-Rådet Günther, ett kort och skönt Tal, och under afsjungande af Klopstocks sköna Sång: "Wie sie so sanft ruhn die Seeligen!" förswann han undan wåra tårfulla ögon. Men för oß, för hwarje Tysk är hans minne oförgängligt!

Den rätta Orsaken.

Af ingen Drabbning Plym har nånsin wäntat slutet;
Ty, före början han förswann:
Af Feghet? Nej! af ren point d'honneur, minsann,
Han war ej med och uppfann krutet
Och derför det — ej lukta kan.

Calembourg.

Fru Milder-Hauptmann, en berömd Tysk Sångerska, gaf i Berlin en Koncert, wid hwilket tillfälle en skämtare gaf henne Namn af Hauptmann-Milder. Hauptmann betyder på Tyska Kapten. Hon skall wara af en resslig wäxt och hennes röst ej så behaglig som stark.

Dramatik.

Förleden Thorsdag d. 4 Mars uppförd es på Kongl. Opera-Theatern och på Franspyska: Les folies Amoureuses, Komedi i 3 Akter af Regnard, och Adolphe et Clara *).

En härwarande aktningswärd franspysk Konstkännare och Litterator, som genom sina tänkesätt och de ljufwaste band är fästad wid Swerige, har af wänskap för utgifwaren, benäget lofwat att göra Theaterns älskare räkenskap för de representationer som här komma att gifwas på franspyska, och till den ändan gjort början med den närwarande. Utgifwaren ber om sina Läsares tillgift, att han inför denna första Artikel på Originalspråket, som han likwäl förmodar icke wara obekant för större delen af dem, som isynnerhet intresseras af dylika ämnen.

Notre capitale, heureux séjour de la paix, semble être aussi devenue celui des arts et des plaisirs: artistes renommés, étrangers marquants, réunis dans nos murs, y cueillent cette fleur des beaux arts que le souffle de Bellone semble avoir flétrie en de plus doux climats: et tandis que des armées formidables venues de l'Est se repandent dans la Germanie, nous voyons accourir du même point Melpomène, Thalie et leur aimable suite. Graces en soient rendues au gouvernement paternel, qui, éloignant de nous les orages, nous crée un printemps politique au milieu des frimats. Telle une digue protectrice refoulant une trop grande masse d'eau vers

*) Hos oß kånd under Titeln: de begge Arrestanterna.

la rive opposée, en détourne pourtant quelques ruisseaux fertiles, destinés à féconder le territoire qu'elle défend.

Hier le public s'est porté en foule au théatre de l'Opéra pour y voir M:de Henry dans les Folies amoureuses et Adolphe et Clara. La Comédie auroit offert plus d'ensemble et d'intérêt si tous les rôles avoient été rendus comme celui d'Agathe et de Lisette. M:de Henry a joué avec graces et d'une manière digne de l'héritière présomptive et du successeur désigné de M:lle Mars Cadette au Théatre français: un peu intimidée dans le rôle de la musicienne, si pénible à remplir, elle s'est bien relevée dans son dernier travestissement; elle étoit sure de plaire à tous les yeux dans son costume d'officier; l'amour propre satisfait, ce véhicule si puissant chez les femmes, est venu au secours du talent et a paru le redoubler. Cependant les honneurs de la représentation ont été partagés à bon droit par M:de Desguillon, qu'une complaisance aimable et l'amour de son art ont ramenée hier sur la scène: la diction la plus pure, une entente parfaite du théatre, la tradition des bons modèles distinguent le jeu de cette excellente actrice, émérite, et lui ont valu la meilleure part des applaudissements. M:r Desguillon a bien débité un rôle assez ingrat, et surtout l'imprécation de la fin qui n'est d'ailleurs qu'une foible copie de celle qui termine l'Ecole des Maris. Oserons-nous critiquer les deux autres acteurs quand leur déférence seule pour le public les a portés à se charger d'un rôle nouveau pour eux, écrit dans une langue qui n'est pas la leur? Ce n'est pas que leur prononciation ne soit assez exacte, mais ils ont dit beaucoup trop vîte, et nous doutons que la plus grande partie des spectateurs aient pu les comprendre. Il est vrai que dans la seconde pièce M:r Hjortsberg a bien justifié sa réputation de grand acteur. Quant à M:r Délaud, on ne sauroit en aucun sens lui refuser de la rondeur; et la charge du costume ainsi qu'une énorme hallebarde ajoutoient encore à son à-plomb naturel. M:de Henry s'est surpassée dans le rôle de Clara et a été merveilleusement secondée par M:r Dupuy, qui, s'il ne rappelle pas tout à fait les formes élégantes d'Ellevion, ne manque pourtant pas d'aisance et de graces; sa voix qui, dit on, a eu plus d'étendue, a gagné probablement du côté de la methode et de la pureté ce qu'elle peut avoir perdu sous le rapport du volume et de la fraicheur. Le Duo: jamais d'amour, etc. a été parfaitement chanté par les deux époux, et la pièce jouée de manière à rendre l'illusion complette. Qu'il connoissoit bien le cœur humain l'auteur de cet acte charmant! Il n'a jamais aimé, celui qui peut le voir aussi bien rendu sans éprouver une vive émotion: il n'a jamais aimé, ou ce qui est pis encore, il n'a jamais senti les peines touchantes de la brouillerie, et les charmes inéffables du raccomodement! les spectateurs ont paru très satisfaits, et chacun (l'aimable Clara surtout) pouvoit dire en sortant, au contraire de Titus: "je n'ai pas perdu ma soirée."

(La suite dans notre Numéro prochain).

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1817.

N:o 56.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 9 Mars 1813.

Tillfälliga Reflexioner i ätstilliga ämnen, jemte förslag till Jordbrukets snara upphjelpande genom utdelande af Karakterer och Ordenstecken.

(Forts. fr. N:o 54.)

Om Kellgrens kurmethod ändå wore anwändbar, "om man kunde bota lastbara böjelser som sura uppstötningar, dumsot som twinsot, grymhet som feber, sekteriskt som wenerisk, laxera för konfusion som man laxerar för obstruktion och äta sig opp till smille och dygd," då medgifwer jag, att en bassig reform wore möjlig, men nu torde mitt förslag få anses tidtligare, fördenskull om jag är nog lycklig att träffa den rådande meningen. Mängden som styres af meningar, gör icke några förmutsslut, frågar och föga derefter, då den hwarken förstår konsten att draga slutföljder, eller wet att Sanningen antingen är en obewislig grundsatts, eller en ledning, af hwad som redan är erkändt. Af den som icke har någon regel för det sanna och falska, det bewisliga och obewisliga, kan också omöjligen wäntas sanskning och bejd. Jag smickrar mig imellertid att detta projekt skall winna mångas bifall, och som jag tror, är detta anspråk ett iblandt de blygsammare.

Mitt förslag består deruti, att i alla provinser der Kongl. Hushållningssällskaper icke finnas, sådane ofördröjligen stiftades, att dem lemnades Nådigt tillstånd att till Åkerbrukets upphjelpande begagna ärelystnaden och rangsjukan, att derföre deras pligt wore att anmäla skicklige män till Karakterers och Ordnars undfående. Hwilken uppmuntran för Jordbruket skulle icke deraf härflyta! Hwad wore icke då att wänta af en anstalt, som sträckte sig till alla Medborgareklaßer utan undantag, och således allmänt framkallade förtjensten, för att den belöna? Wi hafwa sett huru många sökande trampat i de förnämare förmaken, huru de swettats i hof-trängseln, huru de bemödat sig att alltid wisa ett underdånigst leende anssigte, huru de insunnit sig på spektakler, aßembléer, soupéer, endast för att synas, för att slutteligen erhålla en karakter eller en stjerna. Når nu en nyttigare bana öppnades, når hwarje person som utmärkte sig i landtliga yrken, i gagneliga uppodlingar, i flit eller patriotism, genast utan någon omgång belönades med sådana belöningar, som för så många åro de yppersta af alla, hwad

werklig nytta wore icke deraf att förwänta? Den dyrbara tiden, som nu anwändes att winna dylika befordringar, blefwe besparad, landet uppodlades, fäfängan tillfredsställdes, hwarigenom allt mißnöje, om sådant finnes, tystades, och de missbruk undanröjdes, som nu ofta begagnas för att få godt man kan tillfredsställa titel-lystnaden.*). Men icke nog härmed. En god anstallt är nyttig på många handa sätt. Statskassan behöfwer penningar och alla deßa benådningar borde derföre med klingande mynt årligen betalas genom betydliga bewillningar. Skulle någon påstå att en belöning som kontant betalas, upphör just derigenom att uppfylla sitt ändamål, så swarar jag: erfarenheten har äfwen i detta fall wisat motsattsen. Inga bewillningar hafwa ännu kurerat rangsjukan, ehuru betydliga de warit, och komma förmodeligen icke hädanefter att göra det. Men torde någon ytterligare inwända: om så än wore, gifwas inga bättre sätt att leda allmänna opinionen till det nyttiga och redbara, att befrämja kärleken till Fädernesslandet, att lifwa hägen för odlingar och uppwäcka alla medborgerliga dygder? Om en Opinion måste regera werlden, skall det alltid wara blindhetens? Hwarföre icke låta det rätta och det sanna utgöra folkets opinion hällre än det falska och det orätta? Hwarföre icke i begreppen implanta den okullstötliga sanningen att nyttigt och sant i samhällsordningen äro ett och detsamma, skadligt och falskt ett och detsamma? Och hwarje wälgörande Regerings bemödande tillhör ju att jemt waka, förbättra och bereda, att ej blott se ändamålen utan äfwen de tjenligaste medlen; att lifwa den allmänna werkningsförmågan; att wägleda wiljan till stora företag? Det är ju icke en gång lofligt att fortplanta äfwen riktiga begrep genom annat än förnuftiga skäl, skulle det då wara nyttigt att söka bereda patriotismen eller Jordbrukets uppkomst genom passionernas ledande till skadliga föremål för att derigenom winna en hastigare framgång? War det rangsjukan och dylika belöningar som de nu föreslagna, som uppbringat Jordbruket i England till en sådan fullkomlighet, som i Norra Amerika gifwit oß ett lärorikt exempel hwad den menskliga industrien, öfwerlemnad till oinskränt ekonomiskt sjelfrådighet, och utan att wara betungad, återhållen, ledd och bewakad af Styrelsens förmyndarewård, förmått uträtta, samt huru nära gemenskapen är emellan en Stats tillwäxt i folknummer och rikedom, samt deß inbyggares borgerliga frihet? — Eller war det deßa belöningar som lifwade patriotismen hos Aristides, Miltiades, Agesilaus, Epaminondas, Thrasybulus, Pelopidas, Timoleon, bland Grekerna, eller Camillus, Fabricius, Regulus, Scipio Africanus, Cato af Utica och Cicero bland Romarne, eller hos Engelbrechtar, Sturar och Wasar i wårt fädernesland?

Hwem igenkänner icke i deßa oförskämda inwändningar och påstående wår tids sjelfswäldiga anda? Jag wet att wåra nymodiga Filosofer och Moralister ej i något enda fall gilla afwikelser ifrån Sedolärans föreskrifter, eller tillåta oß skicka oß efter omständigheterna; men jag wet och, att deras öfwerspända begrepp icke kunna realiseras i den werkliga werlden; jag wet och, att Swenskarne hwarje

*) Landsorter gifwas der den ena tilldelar den andra en titel, till det minsta en grad högre, än han werkeligen äger. En fändrick t. ex. heter Hr Lieutenant, Lieutnanten nämnes Hr Kapiten, Kapitenen kallas Hr Major o. s. w. Fördenstull heter fändrickskan nådig Fru, och Majorns Fru låter kalla sig Hennes Näd. En Kyrkoherde får namn af Hr Prost, Comministern heter Hr Pastor och Adjunkten kallas vice Pastor. Alltså finnas tre Pastorer i hwarje Pastorat o. s. w.

ken äro Greker eller Romare och att de män, som oss oß återlifwat minnet af förenämde wåra wälgörare äro ganska få. Hwad den principen förbfrigt beträffar, att leda den allmänna Opinionen ifrån flärden till det redbara och nyttiga, att derwid efterfölja Filosofernas läror, så ogillar jag den alldeles. Det är endast Statsmannen, icke Filosofen, som det tillhör att regera werlden. Wanans och Erfarenhetens myndiga söner weta redan nog, då de känna gjorda författningar. Deras wana att befalla, deras slipning och långa umgånge med menniskor. Deras wana att befalla, deras slipning och långa umgånge med menniskor betyder mer än alla Filosofernas kunskaper. Jag är till och med af den tankan att läsningen af filosofiska skrifter borde för mängden, wid ett högt wite förbjudas. I wißa wettenskaper och de wackra konsterna bör man hafwa frihet att tänka, men i Religionen, i Statsklokheten, i Lagstiftningen, i alla de wettenskaper, som lära oß känna menniskor och medborgares inbillade wärde, bör ett tjockt mörker omgifwa folkets ögon. Så war det i wettenskapernas så kallade gyllene åldrar, så ännu i nästan alla Europeiska Stater, och så bör det ewigt förblifwa. Driftigt påstå wißa ansedda Skribenter, "att all filosofi will upplysa förståndet och förbättra wiljan, likasom all medicin will läka, all krigskonst segra, all målning likna; att det lika litet gifs en filosofi som will förmörka och förderfwa, som det gifs en målningskonst som will göra olikt, eller en krigskonst, som lär att tappa bataljer." Men deßa Auktorer äro folkens förwillare. Opphörligt skall jag med en ifrig författare *) ropa till Nationerna: "Till hwilken Religion, till hwilket Regeringssätt, till hwilken rang i det borgerliga samhället, som I må höra, om Jakobiniska och Filosofiska principer få öfwerhand, om Sektens förslager och affigter uppfyllas, så är det beställdt med eder Religion, edert Presterskap, eder Regering och edra Lagar, er Egendom och edra Embetsmän. Edra rikedomar, edra fält, edra hus, ända till edra kojor, edra barn, skola icke mera höra er till."

(Forts. s. a. 9).

Dramatik.

(Continuation.)

Quelques savants ont voulu prouver que la civilisation et les lumières nous venoient d'Orient en Occident, suivant ainsi la marche du soleil. Les partisans de ce système doivent donc noter le fait suivant dans leurs tablettes. Un astre dramatique, entouré de ses satellites, venant de l'Est et se dirigeant vers le Sud-ouest a paru nouvellement à l'horison de Stockholm. Cette planète, dont plusieurs se sont flattés depuis d'avoir déterminé la latitude et les proportions, fut annoncé au public il y a quelques dix ans par l'astronome Raucourt qui, dit-on, la découvrit le premier dans le signe de la Vierge. Après avoir dans son périgée iuspiré l'admiration aux français, ce corps céleste les allarma tout-à-coup par une éclipse totale et imprévue: ceux qui, nouveaux Mages, s'étoient prosternés devant l'étoile, prédirent qu'à coup sûr elle conserveroit son éclat et que peut-être même, fatale comète, elle embraseroit le monde entier dans sa course. D'autres, esprits chagrins et frondeurs, prétendirent, que ses feux s'étendroient vers le Pole, que sa force motrice diminueroit insensiblement dans cette aphélie ett que, si elle paraissoit en France, ce seroit dans le signe de l'Ecrévisse. Mais les savants

*) Abbé Barruel.

étrangers, qui ont calculé ses mouvements, assurent que, fidèle aux lois de l'attraction, elle est entrée successivement en conjonction avec quelques planètes, ayant passé entr'autres sur le disque de Mars, mais sans preuve d'une immersion totale; et qu' elle a décrit une ligne parallélle à celle de Venus, à qui d'ailleurs elle ressemble beaucoup pour la forme et l'éclat. Enfin, après toutes ses phases, voilà qu'elle est visible pour nous dans son plein, et les Amateurs, lunettes en main, pourront l'observer à leur aise, aujourdhui 9 Mars à Sept heures du soir.

On a cru voir des taches dans le Soleil, faut-il s'étonner que certains Schismatiques en Astronomie appellés du nom de Circassiens *) aient voulu trouver dans l'astre dont nous parlons, comme dans la lune, des inégalités de haut et de bas, de terne et de poli, une lumière d'emprunt, voir même des influences capricieuses et des aspects toujours différents, — malice pure ou ignorance du mouvement des corps célestes! Nous croyons pouvoir prédire avec plus de certitude, que celui-ci aura toujours le même éclat, que redevenu visible en France en dépit des frondeurs, ils le placeront vainement encore dans le signe de la Balance, en opposition avec un rival qu'ils s'obstinent à dire plus lumineux et que terrassée par l'infaillible Feuilleton (du Journal de l'Empire), auquel on ne saurait refuser de croire, fut-on aussi incrédule que défunt Lalande, la calomnie se verra elle-même éclairée jusque dans son antre par les rayons de l'astre vainqueur.

Cris impuissants! fureurs bizarres!
Tandis que ces monstres barbares
Poussent d'insolentes clameurs,
Georges, poursuivant sa carrière
Verse des torrents de lumières
Sur ses obscurs blasphémateurs.

(Ode de Lefranc à la louange de J. B. Rousseau).

*) Partisans de Mlle Duchesnois, opposés aux Georgiens.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Thorsdag d. 11 Mars, till förmon för Herr Conrad Preumayr, en fullstämmig Vokal- och Instrumental-Koncert, då följande Pjeser komma att exeqveras: 1) Ouvertur af Vinter. 2) Fagott-Koncert med Turkisk Musik, exeqveras af Conrad Preumayr. 3) Aria, sjunges af Mill Thunberg. 4) Qvartett, Götherne fordomdags &c. för 3:ne Fagotter, Kontra-Bass och Violoncelle, arrangerad af Hr Krusell, exeqveras af Bröderne Preumayr, Herrar Virthe och Megelin. 5) Final; hvarefter gifves: Den afbrutna Koncerten, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Berton. Billetterne säljas alla dagar efter vanliga prisser hemma hos Preumayr, boende uti framledne Excellencen Ugglas's Hus, hörnet af Drottninggatan och lilla Vattugränden N:o 5, 3 trappor upp.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 57.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 10 Mars 1813.

Tillfälliga Reflexioner i ästhetiska ämnen, jemte förslag till Jordbrukets snara uppbjelpande genom utdelande af Karakterer och Ordenstecken.

(Slut fr. N:o 56).

Gode läsare! I delen säkert mina känslor. Jag räknar med wißhet på Eder ryssning och hänvenhet öfwer de af mig upprepade grufliga olyckor, som Eder hota. Återhämtom andan. För hysteriska åkommor af patriotism, behöfwer man icke blygas. Skulle likwäl någon gifwas, som nekar de sanningar jag anfört, den kan neka allt, för en sådan skrifwer jag icke *).

*) Ehuru man icke bör swara Döfwen på deß tal, på det han ej må tro sig wis wara, så korde det likwäl medföra någon nytta att till wederläggning af wißa de mest farliga sattser, gifwa den benägna läsaren anwisning på Abbé Barruels Historia om Jakobinismen. Ett ypperligt arbete, som täflar med sjelfwa Burkens Filosofiska försök. Deremot äga wi på wårt språk många förförista böcker, hwaribland jag blott will nämna Läsning i Blandade Ämnen, ett arbete, som jag isynnerhet anser farligt för allmänheten, hwarföre icke nog kraftiga medel kunna widtagas att förekomma den nya upplaga deraf, som man förmodar snart skall utgifwas. Hwarje sida öfwerflödar af förderfliga läror. I början är likwäl mera försiktighet iakttagen än i de följande Numrorne, hwarföre jag skall wäga att derur framställa ett exempel, redan mer än tillräckligt, att rättfärdiga mina gjorda beskyllningar. Der yttras ibland annat, i frågan om tryckfriheten, att man bör skilja den noga tillräcklighet af skäl, som ursäktar det emskildta ogillandet af en skrift, från den som nödwändigt bör förutsättas till en laglig straffbarhet. Att af denna stillnad beror, icke allenast allt wärde af Lagar i allmänhet, utan all sann upplysnings möjlighet, och med ett ord hela det allmänna samhällsförnöjets trygghet eller slafweri; att de som waka öfwer lagarnes werkställighet påminna sig tillräckligt, jemwäl med bästa afsigt, någon gång icke nog, att lagarne äro gjorda så wäl för den ringaste medborgarens, som för den högsta maktägandes trygghet; att en sådan trygghet i fråga om brott och straff från hwarje embetsmans nödwändigt utesluter allt sjelfwyrke, allt enskilt godtfinnande; och att således intet brott af hwad namn och natur det må wara, bör eller kan förklaras för sådant utan under wilkor af de bewis som sjelfwa deßa lagar föreskrifwa."

"Men bewis äro af twenne slag: de som styrka att en gerning skett, de som afgöra deß brottslighet. Om deßa senare talas här."

"För att rättwist straffa ett brott, måste man ju också med wißhet igenkänna det; det will sägа, med wißhet åtskilja det ifrån allt hwad som ej är samma brott; hwad som tillräckligt blott synes wara det? Dertill fordras då att hafwa derom bestända, klara, oföränd-

Men jag återkommer till mitt förslag. Jordbruket är wißerligen icke den angelägnaste af alla näringar. Fabriker och Manufakturer torde wäl böra äga förderliga begrepp. Det will ej gå fullkomligt wäl an, att flytta brottets gränsor, och med dem straffet, längre fram eller längre tillbaka, allt efter som mißförståndet och farhågan begripa mer eller mindre illa hwad dem till den anklagades förswar föreläges."

"Bestämda, klara, oföränderliga kännetecken på hwad lagen kallar brott i dessa ämnen, denna fordran är då för den allmänna tryggheten af en obestridlig rättwisa; ty af dem, och genom dem endast, kunna Anklagare och Domare hindras att låna lagarne deras egna tillfälliga, föränderliga, alltid osäkra meningar; af dem, och genom dem endast, kan den högst nödwändiga skilnaden ändteligen fastställas imellan enskildt ogillande efter anledningar och laglig straffbarhet efter bewis. Frågas alltså: hwem tillhör det att utstaka dessa oföränderligt bestämda kännetecken, dessa ewigt gällande bewis om brottsligheten? Hwars rätt, hwars pligt är det att föreskriswa dem? Jag har redan sagt det: Lagens. Den som bjuder straff, den bör också med all tillförlätlig tydlighet utwisa hwad som bör straffas."

För att ännu mera göra sig begriplig, yttrar sig författaren: "Jag har till exempel hört och läst många, som upprigtigt anse Voltaires Candide, såsom en smädeskrift emot Försynen, följakteligen emot Gud. Likwäl är det wist att man behöfwer blott äga ett medelmåttigt förstånd om den stora skillnaden imellan det högsta wäsendets ära och hypothes-makarens, för att finna den uppenbara orättwisan af en sådan tillwitelse. Denna lilla Philosofiska Romanen är wißerligen en Satir; men emot hwad? Emot den andra Philosofiska Romanen, känd under namn af Optimismen, som fordom gjort så mycket buller i den lärda werlden, som sjelf i sin början, likasom sedermera Critiken deröfwer, paßerade för ett farligt anfall på Religionens Sanningar. Man kallade den ena tiden sjelfwa författaren Gudlös och en annan tid, den för gudlös som ogillade hans meningar. Man skulle hafwa brändt eller steglat begge två, först den ena och så derefter den andra, om nitet och mißförståndet altid blefwo så hörda, som de ropa till. Se då till hwad grad öfwertygelsen om författares afsigter och om fasligheten af deras meningar, ofta är föränderlig, följakteligen osäker, och huru litet något annat än den tydligaste ordmening bör gälla till laglig straffbarhet. De som emedlertid hos oß ansett och tillåfwentyrs ännu anse förenämde Satyriska Roman för en smädeskrift emot försynen; de som, ifall den warit skriswen hos oß, således gerna skulle hafwa släpat Auktor för Kämners-Rätten och med alla krafter befordrat den förmätna förnuftsmennikan till wederbörligt näpst, frågas: hurudan wore efter de grundsatser wi här antagit, deras anklagelse, sätt att en sådan nu werkeligen existerade? Twekom ej att säga det: falsk, orimlig, högst olycklig. Och hwarföre? Jo, icke blott derföre att de ej förstått skribentens mening, som wißerligen icke strider emot försynen, utan emot en metaphysisk hypothes, wißerligen icke gäckar Gud, utan Leibnitz, men derföre isynnerhet att deras anklagelse tydeligen grundades på en blott mening om Auctors mening, hwadan alla deras bewis också tåla motbewis; derföre att, i följd deraf, en sådan anklagelse wore ett klart afwikande ifrån lagens rätta förstånd, som icke dömmer och icke kan dömma annat än sjelfwa ordmeningens klara brottslighet; derföre ändteligen, att de derigenom underkastade lagen willkorliga tydningar, utsträckte deß tillämpning längre än deß ord, satte deras enskilta ogillande i stället för laglig straffbarhet och med detsamma, medborgares trygghet i beroende af en blott förmodan, ett blott godtfinnande sjelft så beroende af olika interessen begrepp och höjelser."

Kåre Läsare! Wändom wåra tankar ifrån dessa Sofismer dessa afskywärda distinctioner som alldrig böra tålas. Lagarne äro blott för de lydande. Upplyste styresmän behöfwa inga föreskrifter. Som styresmännerna äro just de som skola widmakthålla ordningen, så synes det icke wara mycket lämpligt, att i ansende till dem, yttra någon fordran på ordning; men öfwer de sämre folkklaßerna bör tillsynen wara sträng, ty derpå hwilar den allmänna säkerheten. Jag har förr till och med warit af den tanken, att som tungan oftare mißbrukas än hon brukas rätt, så borde tungan alldeles afskaffas ur samhället, men då jag åter besinnat att det blott är för det som är absolut ondt, som den grundsatsen är fullkomligt riktig att afhugga det onda wid roten, så har jag åter blifwit litet mindre sträng i mina påståenden, och önskar nu blott den billiga medelwägen, neml., att författare som bryta emot tryckfrihetslagen endast må bestraffas med wisa par sp$ samt ett eller flera års arbete på fästningar efter mißgerningarnes mer eller mindre swåra beskaffenhet, sedan de först några dagar å rad i halsjern schawotterat.

reträdesrätt till Regeringens omwårdnad, emedan wälmåga hos den jordbrukande klaßen såsom den lägsta i Staten, swårligen torde kunna förenas med Samhällsordning och allmänt lugn. Hwarje förmögen Bonde är gerna sielfrådig och stolt, och blott han får något, blifwer han lat. Deßa sanningar äro, som jag menar, temmeligen allmänt antagna. Derföre wisar erfarenheten, att de, som lärt känna hans lynne, bjuda icke till att ägga hans idoghet genom hoppet om wälmåga, utan twertom genom beswär och bördor. På det nu uppodlinggr må göras, men Rikets odlare icke deraf erhålla en för stor fördel, bör något medel widtagas som jemte mißwärter och Bewillningar må kunna bidraga att en billig jemnwigt emellan winst och arbetsbeswär bibehålles." Dertill tjenar också mitt förslag på ett öfwerträffande sätt. Jag får nu blott tillägga några mera detaljerade underrättelser för sielfwa werkställigheten. Hwarje Landtman, som uppodlar 4 Tunland ödeliggande jord, bör erhålla rang, heder och wärdighet med Länsmän, så wida han förut icke innehar högre titel, i hwilket fall han hugnas med andra belöningen i ordningen; uppodlar han 8 Tunnland bör han få rang med Krono-Befallningsmän samt blifwa ledamot af den Orden som borde stiftas under namn af Flits-Orden, och skulle han iståndsätta 16 Tunnland dylik jord eller deröfwer, föreslår jag att han får titel af Uppodlings-Råd med lika Nummer på rang-ordningen som Råderne i Kollegierne, och att han dekoreras med Ordens högsta grad, som bör wara n större stjerna att i grönt band bäras om halsen. Deßa belöningar skulle medföra, utom de redan nämde förmåner, äfwen den, att alla deßa utmärkta personer säkert förde en mera yppig lefnad, som swarade emot deras sålunda erhållne större anseende i Staten, hwarigenom wälmågan hindrades att hos dem i för hög grad tillraga, hwilket wid alla företag aldrig bör förloras ur ögonsigte. Detta låter wäl något hårdt, men det allmänna bästa måste alltid gå främst, och alla enskilta konsiderationer förswinna, då det kommer an på att befrämja detsamma.

Många ytterligare förmåner kunde upprepas såsom följder af mitt förslag, men som de icke äro så påtagliga, som de förenämde, och deßutom mera aflägsna, går jag dem för denna gången förbi, och får blott anmärka, att hwad jag föreslagit torde fordra någon längre tids utöfning, innan nyttan deraf fullkomligt kan utrönas. Denna anmärkning synes wara så mycket nödwändigare, som det wanliga är att förkasta allt, om icke den önskade werkan genast följer.

Det är rätt beklagligt, men likwäl sant att de flesta, wid öfwerläggningar i nästan alla ämnen, döma mindre med förståndet, än med karakteren. Hwar och en har merendels nog begrepp, för att inse det rätta; men hwar och en äger icke den karakter som erfordras för att sätta det rätta i utöfning. När man icke äger denna karakter, bemödar man sig att icke tro, hwad man icke är lägad att werkställa, hwarigenom händer, att man handlar på samma sätt som den döfwa mannen i Voltaires Historia om de blinda, som dömde om färgorna: han medgaf wäl att de hade orätt i sina påståenden, men förblef ståndaktigt wid sin fattade satts, att endast de döfwa kunna fälla riktiga omdömen om musiken.

Jag slutar med deßa yttranden af en förtjent Auctor: "Äldre tiders misstag, ehuru skadliga, äro likwäl till en stor del urskuldade af tidehwarfwets mörker och den då rådande Dongvixottiska andan, men senare tiders bedrifter, ehuru till en stor del af samma upphof, äga ej samma ursäkt såwida man åtminstone af Statsmän och Anförare med skäl kunnat begära, att de ej skolat wara alldeles obekante med de nu mera påtagliga grundsatser och sanningar, hwilka i nyare tider blifwit af stora snillen uppdagade och utbredda."

Bön-Duellen.

Det är bekant att i de Katholska länderna Trettondedagen eller Tie Konungars Dag, wäljes en Konung, som kallas Bönkonungen, på det sätt att i ett stort bröd inbakas en böna, hwilket bröd skäres i flera stycken och utdelas ibland sällskapet, då den som erhåller stycket med bönan blifwer Konung. Parisiska Tidningar berätta följande Anekdot, som har afseende på detta bruk. Trenne unga Herrar råka sistledne Trettondag i twist med hwarandra, och besluta efter wanlig sed att sluta den med en Duell. Men till lycka eller olycka ha de inga gewär med sig och alla gewärsbodar äro tillstängda. I ängslan häröfwer gå de gatan utföre, då de möta en Gumma med bröd, bakade för dagen, med bönor uti, som ber dem gifwa sig handsöre. "Wet ni hwad, sade den ene, som war ett lustigt hufwud; det faller mig något in. I hwart och ett af dessa bröd är en böna, emedan i dag öfwerallt en Bönkonung wäljes. Låtom oß således köpa ett sådant bröd och skära det i twenne lika delar. Den, som får bönan på sin lott, förbinder sig inför den andra på ära och tro, att nästa morgon skiuta sig sjelf för pannan." Sagdt, och gjordt, brödet köpes och skäres itu. Båda begynna att äta sitt stycke, i hopp att finna bönan; men af en händelse har Bagaren glömt att i detta bröd lägga någon; de förtära dem således utan att finna något. Imellertid swalnar deras mod litet, och då allt synes sätta sig emot deras duell, besluta de med nycken wisshet att icke mera yrka derpå, och en god frukost gör dem åter till wänner.

Den Tionde Sång-Gudinnan.

Hör opp att smickra så Eglé:
Om Hon, bland Sång-Gudinnors skara,
Blir helsad för den Tionde,
Hwem wille wål den elfte wara?

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Thorsdag d. 11 Mars, till förmån för Herr Conrad Preumayr, en fullstämmig Vokal- och Instrumental-Koncert, då följande Pjeser komma att exeqveras: 1) Ouvertur af Vinter. 2) Fagott-Koncert med Turkisk Musik, exeqveras af Conrad Preumayr. 3) Aria, sjunges af M:ll Thunberg. 4) Qvartett, Götherne fordomdags &c. för 3:ne Fagotter, Kontra-Bass och Violoncelle, arrangerad af Hr Krusell, exeqveras af Bröderne Preumayr, Herrar Virthe och Megelin. 5) Final; hvarefter gifves: Den afbrutna Koncerten, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Berton. Billetterne säljas alla dagar efter vanliga priser hemma hos Preumayr, boende uti framledne Excellencen Ugglas's Hus, hörnet af Drottninggatan och lilla Vattugränden N:o 5, 3 trappor upp.

På Kongl. Dramatiska Theatern uppföres i dag Onsdag d. 10 Mars, i stället för det förut annoncerade Spektakel, som i afseende på inträffad sjuklighet måste inställas: Broder-Tvisten eller Förlikningen, Dram i 5 Akter; hvarefter gifves: Tillfället gör Tjufven, Komedj Vaudeville i 2 Akter. Spekt. börjas kl. 6 och slutas omkring ett qvart till 10.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 58.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 11 Mars 1813.

Öfwersättning
af Tibulli Tredje Elegi i tredje Boken.

När för Gudarna jag rökwerk tänder
Och med ifwer helga löften gör,
När med emot himlen sträckta händer
Du mig ser och du mig bedja hör:
Säg, hwad tror du, älskade Neæra,
Att min suck af Gudarna begär?
Icke, hwad så mängens önskan är,
Rikedomar, för att lysa mera,
Icke marmorklädda salars prakt,
Ökad utaf hundra slafwars wakt,
Icke åkerfältens rika gröda,
Samlad hundrafallt från år till år
Genom krökta slafwars trägna möda:
Nej, jag åtnöjs, om med dig jag får
Lifwets enda, sanna sällhet njuta,
Och att, mätt af lefnad, i din famn
Ögat till den långa sömnen sluta
När min skugga flyr till Stygens hamn.
Ty, om äfwen hopar guld jag ägde,
Och om mina feta åkrars skörd
Under årens tyngd till marken wägde;
Eller om jag, stolt af rang och börd,
I mitt hus på marmorgolf blott trädde,
Inneslöt i parker mitt palats;
Om jag, trogen samma föresats,
Mig uti Sidonisk purpur klädde,

Att, på en gång lysande och rik,
Hela folkets blickar på mig wända,
Och, så mången annan dåre lik,
Endast wäcka afund och förblända:
Fåfång möda! öfwerflödet ån
Aldrig gaf en dödlig sällheten,
Eller mäktade bekymren qwäfwa;
Fåfångt, emot dem i ewig strid,
Lyckans häfwor blindt wi efterstråfwa:
Hon wärt hopp skall gäcka tid från tid.
Mig ej Konungsliga skatter reta:
Jag, Neæra, i ett tarfligt tjäll,
Wid din sida skulle lefwa säll,
Nog betillad att din maka heta.
O! när uppgår wäl den dagens ljus,
Då din ankomst åter glädjen sprider
I mitt hittills öde, sorgsna hus,
Der jag endast af din saknad lider,
Wänd till Gudarna med ständig bön
Att din famn må bli min trohets lön?
Andra fritt må utan hwila fika
Efter guld och efter titlars glans,
Aldrig ån min afund följt de rika,
Aldrig ärelystnad hos mig fans.
Jag blott fortfar att mitt hjerta följa,
Och deß suck skall ömsom wända sig,
Himlens milda Drottning, ån till Dig,
Ån till Dig, som, föd ur hafwets bölja,
Alla hjertan under lydnad bragt:
O Gudinnor! måtte Eder magt
Min Neæra till min sida föra!
Men, om Ödet och de grymma Tre,
Som min lifstråd uppå sländan röra,
Neka mig min önskan uppfylld se:
Strax min fot skall utan dröjsmål sträcka
Flygten till Cocytens mörka strand,
Der jag sist mitt qwalda hjertas brand
Skall i swarta träskets wågor släcka.

Franska litterära Anteckningar.

Hr Amaury Duval, chef du bureau des beaux arts et des sciences i Ministerium för de inre angelägenheterna, har, som man förmodat, blifwit wald till ledamot af Kejserl. Institutet i Hr Ameilhons ställe. Nu, sedan den bekanta Didot blif-

wit Institutets Boktryckare, kan man hoppas, att detta det Franska rikets första lärda Samfunds handlingar, skola mera ordentligt utkomma. Också äro hos honom redan tryckta och med mycket bifall emottagna: Discours af Etienne och Lacretelle le jeune jemte svar derpå af Fontanes och Ségur. -- I den sistnämdes tal omtalas Schiller med mycken aktning och berôm. Han säger ibland annat: "Hume, Robertson et Schiller ont éclairé leurs contemporains, ils doivent une grande renommée à la pureté de leur morale, à l'éloquence de leur saine philosophie." Detta är första gången denna stora Tyska författare blifwit nämd i Kejserliga Institutet.

Den förträffliga Histoire de Milan par Gorani, författaren till Mémoires secrets et crit. des Cours, du Gouvernement et des Moeurs des états d'Italie, torde ej så snart utkomma.

Af Dalbergs Geschichte einer Druſenfamilie har en öfwersättning utkommit under titel af: Mehaled et Sedli, histoire d'une famille Druse, 2 Vol. i 12:o. Öfwersättningen tyckes wara gjord under den berömda författarns egna ögon, ty anmärkningarna och noterna hafwa wunnit en betydlig tillökning.

Romanerna af Lafontaine öfwersättas ännu flitigt, och nyligen har Mme Montolieu utgifwit en öfwersättning af Aristomenes. Af denna anledning säger Mercure de France: C'est un aimable romancier qu' Auguste Lafontaine, il a même par sa naïveté, par une certaine charme de style, d'autres rapports que celui de son nom avec notre inimitable fablier; wißerligen en ganska stor fransyst artighet. Samma Recensent fägnar sig derföfwer, att Lafontaine öfwergifwit de historika eller heroiska romanernas genre ambitioné et bâtard.

Uppmuntrad genom publikens bifall, har Hr Bouilly, författare till Contes à ma fille, hwaraf tredje upplagan redan utkommit, utgifwit en annan dylik samling under titel af Conseils à ma fille par J. N. Bouilly, 2 Vol. i 12:o med motto: la force sans conseil se détruit d'elle même. Denna gången äro berättelserna till större delen hämtade af sannfärdiga händelser, ehuru de derföre ej sakna prydnaden af författarens wanliga angenäma stil. Af lettres à Sophie sur la physique, la chémie et l'histoire naturelle, avec des notes par Patrin, äro en tredje tillökad upplaga i 2 Band 8:o och i 4 Band 16:o redan utkomne.

Den wärdige, 72-åriga och nu blinde gubben, B. G. Sage, membre de l'Institut, har hos Didot utgifwit sina Institutions de physique, 5 Vol. i 8:o. Detta werk är frukten af de föreläsningar, som författarn redan öfwer 50 år hållit och ännu fortsätter öfwer denna wettenskap. Han grundar dem på erfarenheter i den strängaste bemärkelse, och är en fiende till de nyare spekulationerna, men isynnerhet till den nya kemiska nomenklaturen, som Cuvier gifwit namn af doctrine Française. Deß otillförlitlighet söker Sage att med all iſwer bewisa. Likwäl beröfwar detta sjelfwa hans arbete ingenting af deß wettenskapliga wärde. Med Institutions de physique är en tredje tillökad upplaga af hans Moyens de rémedier aux poisons införlifwad. Andra upplagan deraf är äfwen ej längesedan utkommen, och innehåller ganska intreßanta rön i detta ämne. — Sage gifwer i företalet till sina Institutions en kort öfwersigt af sin lärda bana. Namnen Fourcroy, Chaptal och Lacepède förekomma der icke i den fördelaktigaste dag.

Af Nosographie chirurgicale par A. Tieherand, 4 Vol. 8:o är den tredje tillökade upplagan utkommen, äfwensom af hans Elémens de Physiologie, 2 Vol.

8:o, den 5:te tillökade upplagan. Största förtjensten af Richerands skrifter torde wara den klara, tydliga och wälordnade framställningen af den wettenskap som han afhandlar, och kanske hafwa Fransmännen i allmänhet denna egenskap mer i sina wettenskapliga werk, än Tyskarna.

Botanisten Mirbel sysselsätter sig med utgifwandet af sin Manuel de botanique. Detta werk, till hwars befordrande i dagsljuset Institutet äfwen bidrager, kommer sannolikt att anwändas för underwisningsanstalterna i Frankrike. Kopparstycken dertill förfärdigas af Hr Forgell.

Ett ord till wår tids yngre Predikanter.

Man gör icke ogerna rättwisa åt wåra yngre Presters bemödanden om ett städadt föreställningssätt, och en, af Religionen ledd, djupare blick öfwer sitt ämne. Likwäl tror man sig, af en och annan anledning, böra warna dem ifrån att, då de studera något upphöjdt efterdöme af andelig wältalighet, från flere ställen af deß arbete hemta fraser och uttryck, som, bitar af förträfflighet på sitt rum, paßa illa på det nya, och likasom bryta sig i skarfwingen. Det kunde lätt hända att Åhörarne som borde åtminstone till stor del wara bekante med detta mönster, i stället att finna sig uppbygde af den unga Predikantens tal, sägo deruti endast ett misslyckadt försök att imitera den mognade förtjensten. Det är i deß begrepp och sinnesförfattning man måste, om möjligt ingå, och, undwikande samma uttryck, attrappera endast samma anda. Det är äfwen här som den erinran kan göras, att Anden gör lif, men Bokstafwen dödar.

Uppmärksam Åhörare.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Thorsdag d. 11 Mars, till förmån för Herr Conrad Preumayr, en fullstämmig Vokal- och Instrumental-Koncert, då följande Pjeser komma att exeqveras: 1) Ouvertur af Vinter. 2) Fagott-Koncert med Turkisk Musik, exeqveras af Conrad Preumayr. 3) Aria, sjunges af M:ll Thunberg. 4) Qvartett, Götherne fordomdags &c. för 3:ne Fagotter, Kontra-Bass och Violoncelle, arrangerad af Hr Krusell, exeqveras af Bröderne Preumayr, Herrar Virthe och Megelin. 5) Final; hvarefter gifves: Den afbrutna Koncerten, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Berton. Billetterne säljas ifrån kl. 10 förm. uti Kongl. Opera-Theaterns Billettförsäljnings-Contor. Spektaklet börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 3 qvarr till 10 e. m.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i morgon Fredag den 12 Mars af den härvarande Franska truppen, Phédre, Tragedi i 5 Akter af Racine: hvarefter gifves: Brueys et Palaprat, Comedie 1 Akt. Spektaklet börjar kl. half 7 och slutas omkring kl. half till 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 59.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 12 Mars 1813.

Historie.

Autentik Berättelse om Franska Arméens återtåg från Moskau i Oktober och November 1812. Öfwersättning. Stockholm, Elmén och Granberg 1813. — 32 sid. 8:o — 8 ß. B:ko.

Wi lefwa i ett tidehwarf så rikt på stora händelser, att wi snart sagt sjelfwa warit wittnen till flera hwälfningar än flere af de föregående seklerna sammantagne frambragt. Hwad som gör detta Skådespel ännu mera wördnadsbjudande är, att wi icke kunna med wißhet förutse hwarken utgången af det hela, eller ens utgången af hwar och en särskilt intrig. Hwart år börjar likasom en ny Akt, och i wår längtan efter stillhet tro wi, emedan wi önska det, att innan Akten är förfluten se åtminstone en skymt af den stora upplösningen; men sjelfwa de omständigheter som tyckas leda till utwecklingen, frambringa nya swårigheter att öfwerwinna, och på detta sätt bedrages wår wäntan år ifrån år. Lyckliga ändå wi som på wår halfö endast warit åskådare af det Allmänna Sorgespelet!

Kanske war likwäl aldrig Europas wäntan högre spänd än under sednare hälften af förledne år. Frankrike, hwars sträfwande efter en Universal-Monarki icke mer kunde mißkännas, i spetsen för den besegrade Europeiska kontinenten, beredde sig att anfalla Ryßland, det enda rike som ännu kunde sätta gränsor för deß icke längre dolda ändamål. De härar, genom hwilkas oöfwerwinnelighet Napoleon sträckt sitt herrawälde öfwer Helwetien, Italien, Tyskland, Holland och Spanien, skulle nu föras emot en stat, som på Hundrade år icke slutat sina krig utan genom eröfringar. De krafter som anwändes till detta tåg, de anförares namn under hwilkas befäl det företogs, de nya, kanske ännu okända, hinder som skulle möta, allt bådade att det skulle blifwa ett af de märkwärdigaste i historien. — Det blef det, så wäl genom företagets djerfhet, som förswarets ihärdighet, och händelser, som woro utom all mensklig beräkning, fullbordade att göra utgången deraf till den mest owäntade, den mest rysliga, som werldens tidehöcker hafwa att förwara. — En korrt skildring häraf är framställd i den lilla brochur wi anmäla, och hwars sanning, efter Öfwersättarens tillkännagifwande, blifwit bekräftad af en Swensk Militär, som den 8 Januari lemnade Willna.

Förf. nämner endast kort om Franska inbrottet, deß föregående beredelse, slaget wid Borodino och Moskaus intagande och förstöring, hwilket efter hans uttryck skedde, som ett frimilligt offer, till tecken af en kamp på lif och död. Hans berättelse angår egentligen återtåget, hwilket han indelar i tre perioder, hwaraf den första går ifrån upphrottet wid Moskau till Krasnoy (ifrån den 6 Oktober g. st. till den 4 November); den andra ifrån Krasnoy till Berezina, dit franska Arméen ankom d. 13 November, den tredje perioden af återtåget sträcker sig till Niemen och derifrån widare in i Preußiska staterna. Under alla perioderna af detta återtåg hafwa Ryßarna tagit öfwer 100,000 fångar, hwaribland 50 Generaler och emot 900 kanoner.

Men det är icke förlusten af fångar och Artilleri som här utgör det rysliga, det är den belägenhet hwari hunger och en i deßa trakter wid denna årstid kanske oerhörd köld, försatte franska Arméen, och hwarigenom ett långt större antal förlorades än deras som stupade i striden eller gåfwo sig som fångar. Målningen häraf är gjord med få men starka drag, den war i sig sjelf allt för rysslig att tåla någon utläggning.

Stylen är i det hela mycket sammandragen, och berättelsen innefattar ingenting annat än det merkeligen märkwärdiga af återtåget, det will säga det som Historien kommer att förwara. — Till slut har Öfwersättaren bifogat en namnlista på de fångna Franska Generalerna.

Jemförelse imellan Keisar Napoleon och Keisar Julianus Apostata.

(Öfwersättning i sammandrag.)

Keisar Juliani Historia erbjuder åt forskaren händelser och omständigheter så liknande dem wi redan sett och alla dagar se, att wi göra oß ett nöje af att här återkalla några, om ej såsom ämne till Publikens underwisning, åtminstone såsom ett föremål för deß nyfikenhet.

Omkring år 360 hade Keisar Julianus, sitt tidehwarfs lyckligaste General, öfwerbefälet i Frankrike. De Legioner, som stodo under hans befäl, ehuru märkwade för Republikens allmänna tjenst, hade blifwit kallsinniga för detta ord och, intagna af Juliani krigsära och wigtiga tjenster, upphöjde de honom på Thronen. I kraft af sin arméS wal, antog han i Paris titlet af Keisare.

Julianus hade före sin upphöjelse affallit ifrån Christendomen. Det är bekant att Keisar Napoleon gjorde detsamma i Egypten, som flera proklamationer utwisa. Den enda skillnaden imellan deras affall är tilwäl den, att den enas kan ha warit werkligen grundad på öfwertygelse, då den andras deremot wißerligen icke warit det.

Wi skola endast i förbigående nämna den plan, som deßa båda Keisare låtsat sig hafwa att återställa den Judiska Nationen, — en plan, som mißlyckades dem begge.

Wi förbigå alla de mindre jemförelsepunkter, som deßa båda Keisares historia företer, för att komma till Juliani infall i Persien, ett infall, hwars wågsamma och lyckliga början och hwars olyckliga slut haft ingenting i hela werldshistorien, som dermed kunnat jemföras ända intill Keisar Napoleons sista fälttåg emot Ryßland. Gränserna af en Tidning tillåta oß endast att gifwa en kort tafla af

Kejsar Juliani fälttåg; Kejsar Napoleons är kändt af hwar och en, och jemförelserna således lätt gjorda.

Historien bestämmer ej tydligt de skäl som förmått Julianus till det opolitiska steget att anfalla en så aflägsen makt, som Persien. Några författare anföra, att han gjorde det af ärelystnad och för att likna Alexander den Store, att hans framgångar i Germanien hade väckt hos honom inkräktningsbegäret. Andra låna några politiska skäl åt hans ärelystnad. De säga, att han ej war säker för sina Illyriska besittningar och att han ej litet fruktade Nationerna kring Donau, som han hoppades kunna hindra från att bryta ingångna förbindelser genom förskräckelsen af sitt namn och åran att hafwa inkräktat werlden. Om han lyckats att underkufwa Persien, hade han lagt hela werlden till sina fötter.

Hans anstalter till sitt Persiska tåg woro ofantliga, ehuru deras bestämmelse höllS hemlig, ända tills ögonblicket af Trupparnas uppbrott. Kejsaren fördelade armén i twenne stora Divisioner. Öfwer den ena förde han sjelf befälet: öfwer den andra gaf han det åt sina slägtingar Procopius och Sebastianus, Hertig af Egypten, som Gibbon säger, och, efter Ammianus Marcellinus, Sebastiano Comiti (som ett Engelskt Blad öfwersätter: Greswe Sebastiani). Denna armé, som skulle förstärkas af Konungens i Armenien allierade troppar, skulle utgöra wenstra flygeln, sopa fientliga gränsen, och, efter att hafwa hotat gränsestäderna, slutligen tåga emot hufwudstaden på en wäg parallell med den Kejsaren höll. Om denna marsch påminner om rörelsen mot Riga, återkallar Konungen af Arménien på ett omisskänneligt sätt Konungen af Preußen.

Ungefär en månad efter Juliani afmarsch från sin hufwudstad, inbröt han öfwer Persiska gränsen. Hans armé war den talrikaste af alla, som nånsin blifwit nyttjad till dylika företag. Omkring det Kejserliga standaret församlades skaror af hjelptroppar; men den närmaste wården om sin person hade han anförtrott åt Gallerna, i anseende till deras kända tapperhet och trohet.

Kejsar Juliani försigtighet förmådde honom att lemna en reserv-armé i sin rygg af 10,000 man, som skulle förswara den widlöftiga gränsen mot Arabernas ständiga infall.

Då han inbröt öfwer Persiska gränsen, fördelade han den armé som han sjelf kommenderade i tre kolonner; Centren, som egenteligen utgjorde Infanteriet, kommenderades af Victor: en Division Kavalleri af en Prins, som ej litet liknar Poniatowski, Hermisdas, af en slägt, som innehaft Thronen i det land, der han nu tjente under en utländsk Konung, hwars förtroende han wunnit och som uppdragit honom ett utmärkt befäl i sina armeer. Arriere-Gardet anförtes af Secundinus, Hertig af Orshoenne. Kejsarn sjelf åtföljde Centern. I denna ordning intågade han i ett land, som man beskrifwer oß nästan som en öken, och anryckte emot Rikets urgamla hufwudstad. Inwånarne i de obefästa städer, som ej kunde göra motstånd, men ej wille gifwa sig, flydde med hast, och deras hus och egendom lemnades till spillo åt Juliani soldater, som plundrade och massakrerade hwad de öfwerkommo.

Under marschen ströfwade oupphörligen det lätta persiska Kavalleriet omkring Romerska armén. Alla efterblifwande uppsnappades: alla detachementer anföllos. Imellertid fördrefwos Barbarerna, som Julianus kallar dem, öfwerallt, och Kejsaren fortsatte sitt tåg.

(Forts. c. n. g).

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehålo från:

Hamburg d. 27 Febr. En Rysk Spion har här blifwit arresterad, öfwerlämnad till en Militär-Kommission och skjuten. Den denna morgon från Berlin ankomna farande posten har i trakten af denna stad inga kosacker funnit, och Resande hafwa hört, att de dragit sig tillbaka åt Schwedt. General en Chef för Observations-Armén wid Elben, Gref Lauriston, har till Befälhafwaren i Hamburg och öfwer d. 32 Militär-Divisionen, Baron St. Cyr, afsändt följande skrifwelse: "Nyligen erfar jag att upproriska rörelser förefallit i Hamburg. Ni skall genast utnämna en Militär-Division, för att strax dömma dem som blifwit arresterade. Förbrytarena skola inom 24 timmar wara dömda och afstraffade. Jag twiflar ej på Inwånarnes i Hamburg goda esprit och att ju orostiftarne äro fremlingar: jag beklagar blott att under dessa omständigheter icke det Borgerliga National-Gardet blifwit upprättadt, som utan twifwel bibehållit lugnet. Säg denna tropp att jag sätter förtroende till den och att jag tror den förtiena det. Jag skickar er troppar, flera skola komma från Wesel. We den stad och den församling, som skulle försöka att undandraga sig lydnaden och Lagarna! Ett ryskligt straff kulle blifwa dess lott och den skulle tjena alla andra till warnagel." — Till följe häraf har en ganska sträng polisförfattning här utkommit.

Österrike. Wien d. 16 Febr. H. M. Kejsaren och Konungen har genom Grefwe Ugarte gifwit samtlige Landt-Chefer i de Tyska Provinserna följande tillkänna genom en Deklaration af d. 9 dennes. "Sedan Österrikes bemödanden att förhindra det förnyade utbrottet af ett kontinentalkrig år 1812 warit fruktlösa, måste H. K. K. M. enligt bestämmelsen af sina politiska förhållanden framförallt wara betänkt på säkerhet för sitt eget Rikes gränsor. Detta ändamål sökte H. K. K. M. att ernå med den ringaste möjliga kostnad, således med sina undersåtares största skoning. Huru mycket följden swarat emot H. M. Landsfaderliga afsigter wisar erfarenheten. Under det kriget med alla sina förhärjande följder hemsökte de närgränsande Staterna, under det en del af armén med trofast tillgifwenhet mot Kejsare och Fädernesland försmärade de Österrikiska wapnens gamla ära, herrskade det fullkomligaste lugn inom hela Riket. De sista månaders händelser hafwa närmat krigets skådeplats till Rikets gränser. Med den inskränkta förra armeringen kunde wid ett nytt fälttåg lugnet icke wara säkert på en nu wida utsträcktare gränslinie. Denna i sakernas natur grundade anmärkning skulle ensam bjuda Observations-Korpsens förökande. En ny, mot Monarkens tänkesätt och Nationens önskan långt mera swarande utsigt, uophöjer likwäl i närwarande stund pligten af förökade bemödanden. Alla Europeiska Staters första behof är lugn. En fred, grundad på ömsesidigt intresse, en fred, som i sin grund äger borgen för sin waraktighet, är målet för H. M. werksammaste bemödanden. Men Österrike måste också, till ernående af detta helsosamma mål, wisa sig i en, efter tidens omständigheter lämpad, krigisk författning. Denna Makt skall, om emot en bättre förmodan, Utgången icke skulle krönas med framgång, på det werksammaste sätt hålla Krigs-Theatern ännu längre aflägsnad från Monarkiens gränsor." — Från Warschau förljudes, att ett Detachement Österrikiska Troppar blifwit qwar der till lugnets och ordningens bibehållande intill Ryssarnas intåg, som skedde d. 7, hwarpå äfwen detta Detachement aflägsnade sig. —

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Fredag den 12 Mars af den härvarande Franska Truppen, Phédre, Tragedi i 5 Akter af Racine: hvarefter gifves: Brueys et Palaprat, Comedie i Akt. Spektaklet börjar kl. half 7 och slutas omkring kl. half till 10 e. m.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Månd. d. 15 Mars, till förmån för Kongl. Theaterns Elever Mamsellerne Frösslind och Thunberg: Iphigenie i Auliden, Opera i 3 Akter, Musiken af Gluck, Balletterne af Hr Ballettmästaren Deland. Billetterne säljas alla dagar hemma hos Mamsellerne Frösslind och Thunberg, som bo uti Huset N:o 6 i hörnet af Drottninggatan och Mäster Samuels Gränd, 2:ne trappor upp. Abonnementer upphöra för dagen. Spekt. börjas kl. half 7 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 60.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 13 Mars 1813.

Jemförelse imellan Kejsar Napoleon och Kejsar Julianus Apostata.

(Slut fr. N:o 59).

Landets fruktbarhet tilltog i samma mån som Julianus framträngde. Men hans Armés tillstånd blef derföre icke bättre. Naturen hade vägrat detta klimat Galliens rankor och Oliver, men den hade gifwit det korn och säd i öfwerflöd. Deßa rika sädesfält nedtrampades till en del af Kejsar Juliani härar; men Inwånarnes patriotism, som wille låta honom sjelf känna följden deraf, förstörde sjelfwa den del, som ännu war oskadd. Så snart Inkräktarne nalkades, förswann all utsigt till lifsuppehälle. Öfwerallt hwar Romarne framtågade, såg man Inwånarne öfwergifwa sina hus och byar, drifwa sin boskap framför sig inåt skogarna, säden och gräset förtäras af lågorna, så att hela landet, så widt Julianus kunde se, endast utgjorde en naken och rykande öken. Detta förtwiflande men werksamma förswarsmedel, säger Gibbon, kan endast nyttjas af ett folk, som högre wärderar sitt sjelfbestånd än sin egendom, eller af en oinskränkt regerings strängbet, som endast rådfrågar det helas säkerhet utan att lemna åt folket friheten af ett wal. Här woro båda fallen förenade och folkets kärlek och lydnad understödde werksamt Regentens befallningar.

Swårigheterna af Juliani belägenhet, som beständigt ökades, gjorde att han ställde sitt tåg emot Persiens hufwudstad, i hopp att der finna dem mildrade. Alla städerna på wägen intogos och plundrades. Staden Magoamalchas öde, — den sista af Juliani eröfringar, har en förwånande likhet med Moskaus. Den öfwerlämnades af Segerwinnaren åt alla krigets rysligheter, brand, mord och plundring, intet spår syntes att Magoamalcha nånsin existerat.

Men Julianus inskränkte sig ej blott till hufwudstadens förstöring. Den omgafs af en mängd präktiga Palatser, Trägårdar och Jagtparker; äfwen dem lät han förstöra.

Men wedergällningens timma hade slagit. Förgäfwes wann Julianus fältslag hwari Romarne skröto att endast hafwa förlorat 75 man emot 3000 dödade eller blessérade Perser, förgäfwes utdelade den segrande Kejsaren hederstecken på

slagfältet till tapperhetens belöning, han upptäckte snart af ej twetydiga tecken, att han hunnit målet af sin lycka.

Hans wäntade förstärkningar hunno icke fram. Sebastianus lyckades ej att förena sig med honom, Konungens af Armenien hjelptroppar deserterade och denna Monark mißtänktes sjelf för förräderi mot Romarnas Sak. Kejsaren inskränktes snart till obetydliga magasiner af Lifsmedel, som dagligen minskades. Imellertid hade han innan de fullkomligen uttömts, genom en hastig och wäl dirigerad marsch, kunnat hinna de rika Provinserna och Städerna i Suza och Ecbatana, men äfwen häri mißlyckades hans plan.

De inbillade eröfringar, som så länge fyßelsatt Julianus, begynte nu oroa honom, som war öfwertygad, att hans oförsigtighet war orsaken till det Allmänna eländet. Slutteligen walde han den enda tillflygt som återstod för honom och beslöt att draga sig tillbaka åt Floden Tigris, i affigt att rädda Armén genom en forcerad marsch mot Gränsen af Cordoena, ett fruktbart och allieradt land. De modfällda Tropparna lydde med glädje Signalen till återtåg sjuttio dagar endast sedan de inbrutit öfwer gränsen, i hopp att öfwerrumpla Persiska Thronen.

Så länge som Romarne syntes framrycka i landet, bewakades och oroades deras marsch af korpser af Persiskt Kavalleri, som skärmyßlade med Avantgardet, än i spridd, än i samlad ordning. Deras detachementer understöddes af en mycket betydligare styrka och Teterna af Romerska Kolonnerna wände sig icke förr mot Tigris, än denna skara af lätt Kavalleri öfwerswämmade fältet. Kejsarens armé tillbragte natten i en beständig fruktan. I dagbräckningen fann den sig omringad af fiendens Kavalleri, som likwäl endast utgjorde Barbarernas Avant-Garde. Den förnämsta korpsen under en Generals befäl af hög rang och en stor reputation följde i hälarna. Som Romarne på sitt återtåg woro nödsakade, att dela sin korps eller förlänga sin linie, lemnade de sina wakksamma fiender idkeliga tillfällen att anfalla dem under gynnande omständigheter. Perserna anföllo med raseri den ena gången efter den andra, och ehuru tillbakadrifna med mod, blefwo den Kejserliga arméens lidanden rysliga och flera af de utmärktaste Anförare dödade eller sårade. Imellertid war Romarnes största och förskräckligaste fiende — wäderleken och klimatet, som nu begynte låta känna sitt inflytande. Gallernas och Germanernas styrka uttömdes af beständiga Marscher och dagliga strider i ett klimat, hwarwid de ej woro wana. Hwarje ögonblick minskades tillgången på lifsmedel, och med den steg dyrheten. Det obetydliga, som kunde anskaffas, tjente endast att ännu mera förbittra känslan af det allmänna eländet, och Romarne begynte att oroas af den rysliga fruktan att alla omkomma, innan de kunde hinna gränsen, antingen af fiendens swärd eller af hungersnöd. Tigris war ännu på wenstra sidan och deras tillgångar woro nästan uttömda. Fienden innehade den högra stranden. En liten korps paßerade och öfwerraskade en fientlig korps, men utan widare framgång. Man förlorade twenne wigtiga dagar under bemödanden att gbra en brygga öfwer floden, och armén, som redan led af hungerns alla rysligheter, kastade en blick af förtwiflan på floden och Barbarerna, hwilkas antal och envishet öfwades med Kejserliga arméns elände.

Här slutar wår parallell. Det tillåts Romerska armén genom kapitulation att återwända till sitt land, höljd af wanära och nästan utan kraft att kämpa den. Julianus sjelf omkom, under denna olyckliga reträtt, i början af en drabbning genomhärad af en pil.

Dramatik.

Onsdagen den 3 Februari, uppfördes på Kongl. Opera-Theatern för första gången den Afbrutna Concerten, Komedi i 1 Akt med Sång; Musiken af Berton.

Lindorff och Alfred, 2:ne unga Officerare, stationerade i Königsberg, der de lefwa på en stor fot och inom kort tid depenserat 6000 Dukater, som de wunnit på spel, lära derunder känna Renwall och hans familj. Renwall är ett slags Meloman, och Lindorff, som berömmer hans Musikaliska arbeten, hans Operetter och Violoncell-Koncerter, blir honom till slut så kär, att han ej kan wara honom förutan, och söker att få honom till måg. Lindorff, hwars kapital nu är tillända, och som för sin framtid icke har annat hopp än ett ganska ofäkert arf efter en gammal Onkel på Jamaika, som aldrig will höra talas om honom, finner detta parti ej en så obehaglig pis aller, ehuru mycket han älskar sin ungkarlslefnad. Hans och hans kamrats karakter uttryckes bäst i följande kuplett:

Jag skulle wälja? — Bort med sådant bryderi!
Åt alla jag min låga delar;
Jag syns wäl bunden, men är fri
Och, fjäriln lik, på ängen spelar.
Ta sitt parti, hwad såfängt qwal!
Man Flickorna kan blommor kalla,
Som, utan mödan af ett wal,
Man gladt bör skörda alla.

Men Amelie har en älskare Wilmer, som sättes i förtwiflan öfwer denna nyhet. Lindorff ger en koncert. Gubben har nyß skrifwit en Opera. Finalen deraf innefattar en Theater-situation, en Rival, några wänner, twenne tröstlösa älskare och en far som bewekes. Han önskar nu att den må uppföras, lofwar att medtaga den, och äktenskaps-kontraktet till underskrifning af Lindorff, under det finalen sjunges. Lindorff, som finner det alldeles nytt, att på detta sätt gifta sig i musik, samtycker till Gubbens begäran. Lindorff erhåller nu en utmaning från Wilmer, men läser den ej till slut, utan swarar med en invitation till koncerten, säger att han räknar på hans biträde i ett ganska angeläget parti, och ber honom ej glömma att taga sin Violin med sig. Nu ankommer en Jude från Hamburg med underrättelser från ett Handelshus derstädes, att Lindorffs rika slägting på Jamaika aflidit och efterlemnat en ofantlig förmögenhet. Strax är Lindorffs parti fattadt att icke gifta sig: han tar för afgjordt att han icke kan wara älskad af Amelie, att han skulle blott göra henne olycklig. Nu ankommer Wilmer för att underrätta sig om meningen af Biljetten, som han tagit för ett gäckeri, och har jemte sin Viol, äfwen i ett annat fodral medfört twenne pistoler. Lindorff är ganska kall, den andre het och bitter. Ändteligen upplyses han om afsigten, lofwar att slåß med honom efter koncerten, med willkor att han spelar och sjunger, hwartill han måste beqwäma sig. Nu börjas koncerten. Gubben sjunger:

Nej, nej! Ni till denna förening ej bifall kan få.

Nu bör Lindorf swara:

Ack wärdes mig er dotter gifwa!

Men han afbryter Concerten med wägran att sjunga deßa ord, föreslår Wilmer såsom dertill mera paßande, och will i stället sjunga den ädelmodiga Rivalens. Nu följer en explikation och då fadern ännu wisar motstånd, ropar Lindorff:

"mina wänner, fort fort' de takterna der fadern ska bewekas. Han må inte kunna motstå sin egen musik."

Finalen tar åter wid; men Gubben will ej samtycka. De älskande bedja honom ännu en gång och Lindorff förenar sina böner med deras. "Det är, säger han, er final, som winner denna seger. Giftermålet afslutas i Musik, som Ni önskade. Ni beweks och samtycker under en cadence, era barn omfamna hwarandra under en uthållning; jag nyttjar en paßage för att säga er mina skål, och wi sluta allting gladt med sista Chören." Dertill bifaller nu fadern, och pjesen slutar med en Allmän Chör.

Rollerna woro mycket wäl besatta. Herr Dupuy spelade Lindorff med den ledighet och det behag som alltid utmärker hans spel, och som i synnerhet gör denna lilla pjes så pikant. Hans Sång kan ej jemföras med något annat än hans spel. Hr Lindström i Alfreds, och M:ll Wäselia i Amelies roller gåfwo deråt förtjensten af deras kända wackra röst. Hr Hiortsberg är oöfwerträfflig i Judens roll. Hr Lindman förtjenar beröm för sitt spel, och isynnerhet för sin lisighet i Scenen, då frågan war om Duellen. De öfriga Aktörerna hade mindre tillfälle att wisa sig. Hr Deland gaf dock med mycken sanning och wärdighet Renwalls roll. — Öfwersättningen röjde i Sångpartierna den lätta naïveter, som i wårt språk är så swår att finna och i Dialogen den ledighet och lisighet som endast en stor talang och mycken wana och kännedom af Theatern kunna gifwa.

Import från Martinique och Guadeloupe under loppet af år 1812.
(Ur en Engelsk Tidning)

Intill Jan. slut	1	skepp.	188	Bariques	Socker	153	D:o	Kaffé	254	bal. Bomull,
— April	— 9	—	4956	D:o,	D:o.	1431	D:o	D:o		
							109	säckar	64.	— ——
— Juli	— 6	—	3379	D:o,	D:o.	1225	—	—	313.	— ——
— Okt.	— 2	—	869	D:o,	D:o.	232	—	—	—	-- ----
Summa	18.		9392.			3041	Bar.	109 säckar.	631.	

Pris-Courant på Martiniques och Guadeloupes Koloniwaror, d. 7 Jan. 1812.

Socker 2:a-sort 74 à 76 skilling sterling. 3:a-sort 68 à 72 sk. 4:a-sort 60 à 65 sk. Petits eller Pudersocker 56 à 59 sk. Terres 48 à 45 sk. wanligt 44 à 46 sk. Têtes eller Toppsocker, 38 à 42 sk. Rått 36 à 38 sk. Bomull 18 à 20 d. Cacao 60 à 70 sk. Caffé 65 à 90 sk. Rum 4 6 sk. d. à 5 skilling.

Spektakler.

På Kongl. Dramatiska Theatern uppföres i dag Lördag den 13 Mars, Den Föregifne Stanislaus, Komedi i 3 Akter, Öfversättn. från Franska Pjesen: Le Faux Stanislas; hwarefter gifves: Slåtter-Ölet eller Krono-Fogdarne, Comedie Vaudeville i 3 Akter. Spekt. börjas kl. 6 och slutas omkring kl. ett qwart till 10.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 61.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 15 Mars 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhielm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sielf.

(Forts. fr. N:o 44.)

Efter en natt, som jag tillbragt i harm öfwer gårdagens förtretligheter, i oro öfwer den älskanswärda kusinen, hwars bild ständigt swäfwade för min inbillning, förfogade jag mig till det andra Middagskalaset, ehuru jag länge twekade om jag borde gå eller icke. Lyckligtwis hade jag i går tillfället fått weta, att O. S. A. på Invitationskortet icke förbundo mig till någon slags Musik. Genom den förträffliga inrättningen med Hyrwagnar hoppades jag komma temligen obeskänkt fram, fast jag deri bedrog mig, emedan Hästarna ej orkade uppför en backe och ej utför en annan, så att jag måste gå ett stycke. Jag önskade blott att ingen af Gårdagssällskapet hos Limpanders måtte wara der, emedan jag då skulle finna mig i en pinsam förlägenhet. Men olyckan förföljde mig äfwen i dag, och jag hann knappt öppna salsdörren förrän jag möttes af en hop bekanta anfigten, som wid min åsyn rundades af löjet, under det mitt ansenligen förlängdes. Det felades nu blott, för att göra min förwirring fullkomlig, att Sophie äfwen warit der; men lyckligtwis fans intet fruntimmer i hela sällskapet utom wärdinnan, som, i sin sofia omgifwen af idel förnäma Herrar, med en liten nickning beswarade min wördnadsfulla bugning, och som under hela tiden ej gjorde mig den åran att tala ett ord med mig. Wärden war deremot mindre förnäm: han sträckte artigheten ända till att taga mig i hand och att fråga hur jag mår. Wi satte oss till bords. Allt tillgick på ett ganska förnämt wis: Wärdinnan satte sig sielf i högsätet och soppan åts i första rätten.

Som jag fick placera mig hwar jag behagade, underlät jag ej att sätta mig der jag mest ostörd och obemärkt kunde äta och dricka. Göra, se och tiga, dessa wilkor för en filosofisk fred här på jorden, skulle nog sedan följa af sig sielf

och utan särdeles ansträngning af filosofi. Några unga Herrar, drefna af Sympathiska känslor, placerade sig bredwid mig. När jag här talar om Sympathi, förstår jag den, som de nya Tyska filosoferna upptäckt imellan Maten och Magen, enligt hwilken det är af idel Sympathi, som skinkan låter föra sig till munnen, och widare ned i Oesophagus, der hon wanligen plär wara utan räddning förlorad och störta ned i den öppna grafwen. Kan man gå längre i sympathi för sin wän?

Ehwad ämne, som bragtes å bane, märkte jag alltid att frun interfolierade med frågor och tillägg, som wittnade om husets ofanteliga rikedom. Talte man om någon stor landtegendom som war till salu, frågade hon strax sin man: köpa du, skall du inte köpa den? — om något wackert hus — skall du ej bygga ett sådant? Om något nymodigt ekipage — wi ha förskrifwit ett sådant — om nya moder — strax skickade hon, med ögon som blixtrade af glädje, betjenten in till kammarjungfrun efter en hel garderob, som nyss kommit från Paris, och som plagg efter plagg framtogs och cirkulerade hand imellan kring bordet, för att desto bättre betraktas och beundras, hwarwid hon widt och bredt berättade alla deß ädenhet en turkisk shawls, som kostat 1000 Riksd. B:ko, (men som också kunde dragas genom den minsta ringen på hennes finger, och hwars historia war så lång som min); huru allt detta warit på wägen att uppbringas till England, och med hwad kostnad det blifwit löst ur sjöröfwarnes händer, till harm för alla engelska Damer, som nu måste wara i mistning af franska moder -- och genom ett tillfälligt "apropos af sjöröfware", utbrast hon under det fisken serverades: "hwad den fisken nu är förskräckligt dyr!"

Ett allmänt fnysande beswarade denna wigtiga underrättelse, och det gjorde mig werkligen ondt om hennes Herr man, som wändades på sin stol wärre än en mask.

En ung officerare hjelpte ändteligen honom och hela sällskapet ur sin förwirring med ett annat apropos, som gaf luft åt den qwäfda skrattlusten. "Apropos af Sjö, mina Herrar, inföll han, så komma wi wäl nästa år att göra någon sjö-expedition: det skulle wara werkligen patriotiskt, om någon af wåra Akademier (den Swenska endast undantagen) wille utsätta en belöning för det bästa sättet till det slags Råttors utödande som inrifat sig på wåra Swenska Örlogsfartyg, och som genom den skada de åstadkomma göra wåra sjö-expeditioner mycket dyrare än de borde wara. Föreställen er bara, att under någon af wåra förra expeditioner och på ett enda fartyg, råttorna förtärt, om jag rätt minnes, inom några få månader 80 lisp. torrt bröd, 50 tunnor korngryn, 29 tunnor helgryn, smör, fläsk och ärter i samma proportion.

Ett allmänt gapskratt följde på denna anekdot, och så snart det något sakta tat sig, frågade en annan med hög röst, om ej råttorna, till så mycken salt och torr skeppsmat konsumerat bränwin i proportion, hwartill swarades, att de förmodeligen af barmhertighet emot Besättningen, som, i anseende till flera fats betydliga läckning, måst lefwa på förknappning, inskränkt sig till bara watten. Nytt skratt.

Ja, ja, mina Herrar, inföll åter officerarn, saken har likwäl sin allwarsamma sida. När konsumtionen kan wara så stor på en enda fregatt, hwad skall den ej wara på ett linieskepp och på en hel flotta? och om denna owyra skulle

anställa en lika förödelse på Englands 600 krigsfartyg, så är det klart att man skulle kunna proviantera både wår stora och lilla flotta med hwad råttorna förtära på den Engelska. Hwad som i alla fall är säkert, är, att wi skulle kunna göra tre expeditioner för hwad nu twenne kosta -- och det är betydligt. "Men, frågade någon af sällskapet, är det ej möjligt att utrota dem?" -- Åtminstone icke med wanliga medel: de woro för stora att tagas med fälla, man hade äfwen försökt kattor mot dem, men antingen smorde de deras taggar, så att de förlorade all spännkraft eller också inträngde de imellan deras klor stora runda metallplåtar, som hindrade dem ifrån allt, till och med från att gå. Man yttrade mycken nyfikenhet att känna deras naturhistoriska namn; och en lärd i sällskapet trodde, att det skulle wara Linnei: Mus, cauda longa, corpore nigro-flavescente, abdomine albo, som också slog temligen in med den beskrifning, som Herr Fjeld von Fjeldenskjöld derpå gjorde, nemligen att de werkligen hade en lång swans, att de isynnerhet wid eldsljus såga swarta ut på ryggen, att de hade något gullgult, något flavescens på båda sidor om bronen och att de om sommaren blifwit funna med hwitt underlif, abdomine albo.

(Forts. e. n. g).

Dramatik.

Tisdagen den 9 dennes uppfördes på Kongl. Opera-Theatern af den härwarande Franska Truppen Merope, **Tragedi i Fem Akter af** Voltaire.

Det är bekant att Merope är ett försök att återställa en förlorad Tragedi af Euripides, kallad Kresphontes, hwarom Aristoteles talar och hwaraf några fragmenter ännu finnas i behåll, som likwäl endast bestå af moraliska sentenser och icke sprida något ljus öfwer planen. Denna will man finna, likwäl många andra förlorade Grekiska Tragediers, förwarad hos Hygimus, och i deß 184:de Fabel. Italienaren Maffei är den förste, som i en Tragedi af samma namn behandlat detta ämne, ehuru han i många och wäsenteliga delar afwek ifrån den gamla planen, fast, såsom Lessing bewist, icke till fördel för sitt arbete. Så låter Euripides Egist wara medwetande af sin börd, och med den af sin rätt till den af Polyphont usurperade Meßeniska thronen, och komma till Meßene för att hämnas. Maffei låter (och Voltaire efter honom) låter Egist af en händelse komma till Meßene och hållas för Egists mördare. "Detta" — anmärker Lessing, (Dramaturgi, D. 1. p. m. 377) "ger icke allenast hela historien ett ganska förwirradt, twetydigt och romanlikt utseende, utan förswagar äfwen ganska mycket intresset. Hos Euripides wiste åskådaren af Egist sjelf att han war Egist, och ju säkrare han wiste att Merope kommer för att mörda sin egen son, desto större måste nödwändigt den förskräckelse wara, som derwid intager honom, desto större det medlidande, som han förutsåg, i händelse Merope ej i tid skulle hindras derifrån. Hos Maffei och Voltaire deremot förmoda wi blott att sonens förmenta mördare wäl kan wara sonen sjelf, och wår förste förskräckelse är inskränkt till det enda ögonblick, då den upphör att wara det. Det wärsta derwid är, att just de skäl, hwaraf wi förmoda att den unga främlingen kan wara Meropes son, äro alldeles de samma, hwaraf Merope sjelf borde förmoda det, och att wi för ingen del känna honom närmare eller till-

förlitligare än hon sjelf kan känna honom. Wi tro således deßa skål antingen lika så mycket som Merope, eller mera. I förra fallet, anse wi, som hon, yngslingen för en bedragare, och då kan ej det öde, som hon ämnar honom, mycket röra oß. I senare fallet tadla wi med skål Merope, att hon ej bättre ser sig före, och att hon låter hänföra sig af wida obetydligare skål. Men intetdera duger. Det är sant, wår öfwerraskning är större, om wi icke förr med fullkomlig wißhet weta att Egist är Egist, än i det ögonblick då Merope sjelf får weta det: men hwad en blott öfwerraskning är ett swagt nöje! Och hwad behöfwer Skalden öfwerraska oß? Han må öfwerraska sina personer så mycket han will, wi skola wål weta att taga wår andel deraf, äfwen om wi ock aldrig få länge förutsett hwad som alldeles oförmodadt måste träffa dem. Ja, wårt deltagande skall blifwa så mycket lifligare och starkare, ju längre och tillförlitligare wi förutsett det."

(Forts. e. a. g.)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från

Saxen. Dresden d. 25 Februari. Ryßarna framtränga med makt från gränsen af Lausitz emot Wittenberg. Detta har föranledt Prinsens och Prinseßornas afresa till Baireuth. H. M. Konungen har begifwit sig till Plauen, tillika med Kabinets-ministerium och före sin afresa, genom en offentlig Publikation, utnämt en Regerings-Kommißion för alla ärender som fordra skyndsam handläggning.

Krigs-Theatern. Enligt Altonaiska och Hamburger Tidningar af den 5 Mars, woro Fransmännen ännu den 1 Mars i denna Hufwudstad; men sista Berlinska Post hade utebliftwit. — Ryska armén har besatt hela trakten kring Warschau, och alla wakterna i staden bestriddes gemensamt af Ryska Kavalleriet och National-Gardet. Alla Embetsmän och Styrelser fortfara i sina funktioner. Enligt en af Furst Kutusow-Smolenskoi utgifwen Proklamation, skulle ingen Inwånare hafwa något att befara hwarken för sin person eller sin egendom och om några exceßer föröfwades, så skulle de skyldiga, på derom gjord anmälan, straffas och skadan ersättas. — Franska Höggwarteret war den 18 förlagdt till Frankfurt a. d. Oder, der Franska Troppar och Generaler ständigt inträffade. Franska Generalerna Broyer, Bordesoult, Sidrey, Bessières och Gratien hafwa afrest till Frankrike. —

England. London d. 14 Februari (ur Monitören). Ett Bref ifrån H. M. Prinseßan af Wales till Deß Gemål, som blifwit införd i wåra Tidningar, gör här en stor Sensation. Det rörer den unga Prinseßan Charlotte, med hwars uppfostran och förmenta isolerade lefwerne H. K. H. ej är nöjd, och hwars sällskap H. K. H. önskar att få äga, emedan, efter ordens lydelse i Brefwet, "det är den enda husliga glädje, hwarpå H. K. H. ännu sätter något wärde." The Courrier gör i anledning af detta Bref och deß publikation flera anmärkningar till förswar för de principer, som blifwit följda wid den unga Prinseßans uppfostran, och hoppas att ehuru den unga Prinseßan, (som redan är 17 år gammal) ännu icke kommunicerat, den wördnadsmärda Prelat (Biskoppen af Salisbury) som hast hennes uppfostran sig anförtrodd, dertill äger grundade skäl, o. s. w.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Månd. d. 15 Mars, till förmån för Kongl. Theaterns Elever Mamsellerne Frösslind och Thunberg: Iphigenie i Aulide n, Opera i 3 Akter, Musiken af Gluck, Balletterne af Hr Ballettmästaren Deland. Billetterne säljas från kl. 10 f. m. uti Kongl. Operans Billettförsälgnings-Kontor. Abonnementer upphöra för dagen. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. ett qvart till 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 62.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 16 Mars 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 61.)

Man öfwergick nu till mindre roliga ämnen — de äldre Herrarna till politiken och de yngre till sina betar. När man hörer hwad syßelsättning sådana kunna gifwa åt tungan och tanken, äfwen sedan de längesen blifwit både satta och dyrt betalta, bör man ej förundra sig öfwer det stora anseende hwari både spel och spelande, men framförallt de, som församla dem hos sig, det will säga de som ge dinéer och soupéer, måste stå här i Stockholm.

Nu inburos bålarna. Sedan de första skålarna woro druckna, absenterade sig Wärdinnan, på engelskt wis. Nu begyntes toasterna: De förnämsta af dem woro, om jag rätt minnes:

1:o) Sweriges Wälgång! må det förblifwa enigt och lyckligt inom sig, aktadt utom sig, aldrig bedraget och bedragande ingen, skildt från den öfriga werlden af haf och ewiga isar, men förenadt med den i bemödandet för menskligheten allmänna wäl!

2:o) Swenska Folket! Må det engång lära att wärdera sig sjelf, utan andras förringande och andra — utan sitt eget!

3:o) Alla redliga Embetsmän, som tro att de äro för syßlornas skull och icke syßlorna för deras!

4:o) Alla Domare och Åklagare, som icke fråga: hwad är Parten? och hwad äger han? men: hwad är hans brott? och hwad bjuder lagen?

5:o) Det Swenska Könet! Utmärkt för sina behag, må det äfwen förblifwa lika utmärkt för sina dygder, och ej, genom utländst grannlåt, förneka den sjelfständighet, som deras män och söner försware med sitt blod!

Denna toast emottogs med den lifligaste entusiasm. En obeskedlig toast! (tänkte jag wid mig sjelf) sedan man betraktat, beundrat och berömt sådana klänningar, shawlar och fichûs! Huru lyckligt att Wärdinnan i tid aflägsnat sig! Det roligaste härwid war, att detta ädla Göthiska hat för utländsk grannlåt yttrades af en ung Herre midt emot mig på andra sidan bordet, som jag icke långt förut hört berätta för sin granne, att han bar engelsk frack, franska epauletter och till och med franska stöflor, samt tillägga med en betydande min; "men det är det sista paret, och när de å utslitna, wet jag ta mig tusan d—r inte hwar jag skall få stöflor ifrån; jag får då lof att gå barfota." Jag hade hittills följt med alla toasterna, men fann nu rådligt att hålla mig till en buteljs swagdricka, som jag reqwirerat för att ej blottställa mig för samma händelse som i går, så mycket mer, som jag wid rekapitulationen i dag morgons af Prosten Torrbergs bok, läst: "att dricka öfwer bordet är icke förbudet, men att dricka förmycket eller sig ett halft rus på, är oförnuftigt." Mitt fluidum hade ock samma utseende som Dragonpunschen och alla beundrade min förmåga att dricka till den grad, att man frågade min granne om jag ej wore en af f. d. Södra Bataljonen. Nu drack en af de förnäma Herrarna midt emot mig min skål och som jag lyckligwis kom ihåg ur min bok "att det intet är anständigt att dricka en förnäm Herres skål i swagdricka," så framskickade jag mitt glas, då hela mitt konstgrepp upptäcktes. När det återkom, stod jag opp, och höll, efter boken, följande för dylika tillfällen föreskrifna korta Tal: "jag har den åran dricka Eders Nådes skål och önskar Eders Nåde all wälgång, "så wäl här som annorstädes, och att Eders Nåde ännu länge uti wälgång och hög ära "må lefwa samt min Patron och Gynnare alltid wara må," hwaråt Hans Nåde och alla grannarne till min stora förlägenhet hjerteligen skrattade.

Wi stego nu från bordet. Sedan kaffét och likören kringburits och man en stund pratat, såg jag att man begynte smyga sig bort utan att taga afsked — en oartighet hwartill jag icke wille göra mig skyldig. Jag gick fram och gjorde Wärdinnan min kompliment; men jag fann nog af den medömkansfulla min hon tog och af den knut hon slog på näsan, att jag haft orätt i att icke lemna detta beswär åt den sistgående, som wäl nödwändigt måste taga afsked för alla de andra. Hwilka seder, tänkte jag för mig sjelf: efter att ha i flera timmar ätit och druckit allt hwad läckert finns från flera werldsdelar, så går man sin wäg utan att säga ett enda ord, liksom från ett wärdshusbord. Nej, tacka will jag Skåne: der weta wi bättre att lefwa. En sådan Junker som jag skulle bara underså sig att dricka en kopp thé, utan att kyssa alla Damernas hand i huset! Nej, icke ens Grefwar och Baroner slippa utan en liten bugning. — — Den unga Herrn, hwars skål jag haft åran dricka, frågade hwar jag bodde och erbjöd sig att föra mig. Föra mig? upprepade jag med någon hetta? Så mycket har jag ej ännu druckit — — Ni förstår mig ej. Jag har platts för Er i min wagn, om Ni behagar åka. — — I det fallet, swarade jag enligt min bok, är det min skyldighet att följa Eders Nådes wagn — till fots.

(Forts. e. n. G.)

Dramatik.

(Slut fr. N:o 61).

Den andra wigtiga omständigheten, hwari de båda nya författarne afwikit från den gamla, består i Polyphonts enwisande att gifta sig med Merope. "Enligt Hyginus hade Polyphont förmält sig med Merope strax efter Kresphonts mord, och det är ganska troligt att Euripides så föreställt händelsen. Och hwarföre skulle han ej det? Alldeles samma skäl, hwarmed Eurieles hos Voltaire, nu efter femton år, will öfwertala Merope att ge Tyrannen sin hand, hade äfwen femton år förut kunnat förmå henne dertill. Det låg fullkomligt i de gamla grekiska hustrurnas tänkesätt att de öfwerwunno afsky för sina mäns mördare och antogo dem till deras andra män, om de sägo att någon fördel deraf war att wänta för deras barn med första giftet = = = Nog af: hwad Eurieles här säger skulle wara tillräckligt att rättfärdiga Meropes uppförande, äfwen om hon föreställts såsom Polyphonts Gemål. Derigenom hade de kalla scenerna af en politisk kärlek undwikits; och jag inser mer än ett sätt huru intresset, genom sjelfwa denna omständighet, kunnat blifwa ännu lifligare och situationerna ännu långt mera intriganta" *).

Rummet tillåter icke att här anföra mera af Leßings intreßanta jemförelse imellan Euripides' förlorade Tragedi Kresphontes, eller rättare imellan Hygini plan deraf och Masseis och Voltaires Meroper. Wi åtnöja oß med att hänwisa Läsaren till hans Dramaturgi i 24:de Bandet af hans samlade Skrifter, (Berlin 1794) pag. 234–401. Emellertid kunna wi icke underlåta att nämna, det, enligt denna Leßings jemförelse, Voltaires Merope endast i några få obetydligare omständigheter afwiker från Masseis.

Men: Voltaires Merope må nu wara en obetydligt förändrad öfwersättning, eller ett original, den har likwäl, med alla de brister, hwilka Leßing, som det synes oß nog frikostigt, gifwit den — ware sig gemensamt med sitt förmenta original eller särskilt, så stora förtjenster, att wi ej kunna förundra oß öfwer den utmärkta rang den intar på franska Theaterns repertoire. Den gudomliga andra Scenen i 4:de Akten, hwars förträfflighet äfwen den stränga Leßing måste erkänna, skall ensam rättfärdiga denna plats bland franska Scenens mästerstycken, att icke nämna versifikationens och diktionens öfwerlägsenhet.

Man wet med hwad enthusiasm Merope, som ehuru redan 1733 färdig, först 1743 uppförde, emottogs af den Parisiska Publiken; att den gaf första anledningen till ett bruk, som sedermera urartat till det största mißbruk och som först nyligen genom ett formeligt förbud blifwit afskaffadt. Publiken begärte enständigt att Voltaire skulle wisa sig, och då han derpå infann sig i Hertiginnans af Villars loge, ropade den att hon skulle gifwa en kyß åt författaren af Merope, som hon också gjorde — det första och enda exemplet af en dylik behagens gärd åt snillet, i närwaro af en hel publik och å deß wägnar.

Det är med denna pjes, som den från Petersburg nyligen ankomna franska Trupp här gjort sin debut. Ehuru förträffligt M:lle Dumesnils bekanta spel i denna pjes än fordom kunnat wara, synes oß dock, att det ej kunnat öfwerträffa den berömda Aitrisens, som nu förtjusade åskådarna i Meropes roll. En wördnadsbjudande ställning, en wälljudande fyllig organ, som med lika lätthet böjer

*) Leßing, Dramat. p. 373 o. f.

sig åt alla de särskilta sinnesrörelsernas särskilta modulationer, en fullkomligt skön deklamation, åtföljd af den ädlaste och sannaste gestikulation och mimik, med ett ord, ett djupt studium af konsten, äro egenskaper som i hög grad utmärka M:ll Georges. Emellertid synes det oß, som skulle alla de scener, der stolthet, värdighet, afsky och förakt i hög grad skola wisas, isynnerhet wara de mest paßande för hennes mojenger hwilket hon äfwen bewisade i alla Scener med Polyphont, utan att derföre upphöra att wara stor Aktris i de ömma Scenerna, och framför allt i den berömda igenkännelse-Scenen, der hon isynnerhet erhöll lika lisliga som förtjenta bifallsbetygelser.

Om wi säga, att de öfriga Aktörernas spel ej kunde jemföras med Mamsell Georges's, säga wi ej att det derföre saknade förtjenst. Det gifwes i hwarje konst en ganska stor åra under den högsta, och wi böra göra rättwisa åt Hrr Vedels och Varennes bemödanden, den förra i Egists, den senare i Polyphonts roll.

För wår publik, som på längre tid ej sett någon Tragedi, som imellertid mäst ätnöjas med larmoyanta Kotzebuiska Dramer, och som kanhända icke så snart torde få se en tragisk Aktris af den förtjenst som M:ll Georges, beredde denna afton en ny och werkligt skön njutning, som ännu mera förhöjdes af Hans Maj:t Konungens och hela den Kongl. Familjens närwaro — en åra, hwarmed representationen af Dramen **Swante Sture och Märta Lejonhufwud** nyß förut äfwen blifwit hedrad.

(Insändt.)

För den Musik-älskande delen af wår Allmänhet tror man sig böra tillkännagifwa att den Namnkunnige Biloncellisten och Kompositören, **Hr Bernhard Romberg**, ankommit hit till staden ifrån Petersburg. Då hans namn icke kan wara obekant för någon enda, som älskar och idkar Musiken eller som det minsta intresserar sig derföre, är det med så mycket mera nöje, som man meddelar wårt Musikaliska Publicum denna nyhet. Wi böra hoppas, att Hr Romberg ej lämnar oß utan att ha gifwit oß ett prof af sin utmärkta talang.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i morgon Onsdag d. 17 Mars, Iphigénie i Auliden, Opera i 3 Akter, Musiken af Gluck, Balletterne af Hr Ballettmästaren Deland. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. ett qvart till 10 e. m.

I anseende till M:lle Georges sjukdom blifver i dag intet Spektakel på Kongl. Opera-Theatern; och uppskjutes den för henne annoncerade Recett till Tisdagen d. 23 dennes.

Rättelse.

I Gårdagsbladet, sista sidan, 21:sta raden, står: i denna hufwudstad, läs: i Berlin.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 63.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 17 Mars 1813.

Mathematik.

Första grunderna till Aritmetiken, Geometrien, Trigonometrien samt praktiska Räknekonsten och Landmäteriet, efter twenne Läroböcker af Johan Schultz, utgifne af Carl Ludwig Lithander. Stockholm, tryckte hos Carl Delén, 1812. 485 sid. i 8:o. 2 R:d. 16 ß. B:o.

Bland de afhandlingar i Matematiken, som kort och tydligen i ett system innefatta denna wettenskaps elementära delar, torde de af Professor Johan Schultz i Königsberg utgifna läroböcker, den ena af år 1790, kallad Anfangsgründe der reinen Mathesis, och den andra af år 1797 (ett slags sammandrag af den förra), under titel af Kurzer Lehrbegriff der Arithmetik, Geometrie, Trigonometrie und Landmeßkunst, förtjena ett allmänt företräde, ej allenast i afseende på grundligheten och fullständigheten, utan ock genom den sköna originalitet som utmärker deßa werk. Det är med ytterste noggrannhet, hwad ämnena, deras ordning och framställnings-metod beträffar, som denna af Hr Lithander utgifna lärobok blifwit efter deßa begge utarbetad. Blott denna omständighet är redan ett talande wittnesbörd om deß utmärkta wärde och utgifwarens förtjenst; och något annat bewis på den allmänna nytta man af samma bok kan inhämta, skulle kanske wara öfwerflödigt för hwar och en som är kännare af Professor Schultz's efter mångårig tid och möda samt skrångt begrundande utgifna arbeten. Hr Lithanders bok innehåller i ett systematiskt sammanhang alla de ämnen af Elementära Matematiken, hwilkas kännedom, såsom nödwändig för hwar och en studerande yngling, man wid wåra underwisningswerk utur flera särskilta läroböcker måste inhämta. Mer än wanlig fullständighet, utweckling och tydlighet, samt en skrång bewisnings metod hela boken igenom, äro deßutom de egenskaper som göra den både nyttig och intreßant för hwar och en som will förskaffa sig grundlig insigt i denna wettenskap. Det wore för widlöftigt att upptaga alla de deruti förekommande wackra framställningar, hwilka, för att rätt kunna bedömas, böra läsas i oafbrutit sammanhang. Recensenten inskränker sig derföre till att egentligen wisa deras gång och indelning, eller den ordning hwaruti ämnena äro afhandlade. De

innefattas uti ser hufwuddelar, nemligen: 1:o Inledning till hela Matematiken. 2:o Första grunderna till allmänna Matematiken. 3:o Första grunderna till Praktiska Räknekonsten. 4:o Första grunderna till Geometrien. 5:o Första grunderna till Trigonometrien, och 6:o Första grunderna till Landtmäteriet. Uti Inledningen wisas: 1:o Matematikens föremål och särskilta delar. 2:o Deß nytta, och 3:o Matematiska metoden. Allmänna Matematiken är författad i sina twenne delar, nemligen 1:o Storheters allmänna addition och subtraktion, och 2:o Aritmetiken. Denna sistnämda består åter af följande afdelningar: 1:o Om hela tal, 2:o om Bråk eller brutna tal, nemligen a) bråk i allmänhet, och b) decimalbråk, 3:o Tal i allmänhet, 4:o jakade och nekade storheter och tal, 5:o tals digniteter och rötter, 6:o storheters förhållanden och proportioner, 7:o storheters progreßioner, 8:o logaritmer. Näst efter Inledningen till Geometrien, hwaruti afhandlas denna wettenskaps föremål, är densamma indelt uti 1:o Longimetrien; 2:o Planimetrien, och 3:o Stereometrien. Uti Longimetrien förekomma ämnena i följande ordning: 1:o Om räta linier och deras läge i ytor, 2:o cirkel-linierna, 3:o räta liniers läge mot hwarandra i en obegränsad plan, 4:o räta liniers storlek och läge i fullkomligt begränsade planer; 5:o cirkel-liniers läge mot hwarandra i samma plan, och 6:o cirkel-liniers och cirkelbågars storlek, nemligen a) deras likhet med rätliniga figurers perimetrar och deras förhållanden till räta linier, och b) cirkel-liniers mätning. (Den 4:de af deßa afdelningar innehåller tre Kapitel, af hwilka det första handlar om räta liniers likhet och olikhet i plana figurer, det andra om räta liniers förhållanden, och det tredje om deras mätning). Planimetriens afdelningar äro: 1:o Om plana figurers likhet; 2:o deras förhållanden; 3.o deras mätning. I Stereometrien innefattas åter: 1:o Räta liniers läge mot planer och planers läge mot hwarandra; 2:o kroppars likhet och förhållanden [nemligen a) prismers och cylindrars; b) pyramiders och koners, och c) sferers]; 3:o kroppars mätning. Trigonometrien är afhandlad uti twenne delar, nemligen 1:o den Plana och 2:o den Sferiska.

Det är icke utan billigt skäl, som man hitintils klagat öfwer brist på en sådan lärobok på Swenska språket, som, i anseende till tydlig, kort och systematisk framställning af Lägre Matematikens nödwändigaste elementer i ett sammanhängande helt, kunde wara af mångfalldig nytta för de studerande samt lämplig att brukas både wid allmän och enskilt underwisning. Utgifwaren, som med ospard möda sökt att uppfylla denna brist, har således gjort sig förtjent af en allmän benägenhet. Om den stränghet i metoden, lik den Euklidiska, som han öfwerallt på det nogaste iaktagit, skulle göra underwisningen mera mödosam för lärarn, så blir den deremot i alla fall för den studerande desto nyttigare. Härtill kommer äfwen den obestridliga fördelen, att då alla ämnena äro sålunda i ett sammanhang innefattade, kan detta ej annat än ganska mycket underlätta och befrämja nyläringens framsteg, och redan i god tid gifwa honom en försmak af Matematikens nytta och höga wärde, en förberedande öfwersigt af deß omfattning, samt lust och intreße för denna wettenskap. Hwad nu först och främst Aritmetiken widkommer, så är den både på metodens och innehållets wägnar wåra wanliga Aritmetiska böcker wida öfwerträffande. Detta gäller isynnerhet om proportions-läran (§. §. 109—156), detta för hela den öfriga Matematiken så wigtiga ämne. Ej allenast en sådan fullständighet, utan ock den generalitet, hwarmed sattserna deruti äro framställda, saknas äfwen uti 5:te boken af Euklidis förträffliga elementer. Utom

Celsii Aritmetik med Palmqwists anmärkningar, som längesedan är utgången, hafwa wi ingen, som kan sägas wara grundlig och demonstratif: Men jemförelsewis är denna sistnämda dock icke på långt när författad med sådan synnerlig stränghet och grundlighet som Hr Lith:s. De wackra teoremerna uti §. §. 133, 134, 136 och 137 tyckas wäl wid första påseendet wara något swåra och inwecklade, de äro det dock icke i sielfwa werket; och sedan man en gång rätt fattat dem, äro de af en ganska stor nytta och anwändbarhet. Bland mycket annat skönt och intreßant som förtjenar att anmärkas, anser Recensenten sig icke heller böra förbigå afhandlingen om jakande och nekande storheter (§. §. 78—91), ett ämne, som uti de Aritmetiska böcker wi förut hafwa, blifwit helt och hållit uteslutit.

Beträffande åter Geometrien, torde det ej wara olämpligt att äfwen härom upprepa hwad som ofwanföre om det hela blifwit anfördt: att den nemligen är afhandlad med samma stränghet i metoden som uti Euklidis oskattbara elementer, men med wida större fullständighet, samt uti en förträfflig och egen ordning. Här äro ej allenast alla de uti Euklides förekommande satser upptagna, hwilka äro nödwändiga till widare förkofran uti den Anwända och Högre Matematiken, utan ock många andra dertill, som Euklides utelemnat. Hela detta system, så skönt och eget i sitt slag, har ej kunnat undgå Recensentens beundran och aktningsfulla uppmärksamhet. Man märker isynnerhet det artiga teoremet om kongruenta storheter i allmänhet (§. 16), och tillämpningen deraf i det följande af boken; läran om winkel-planer och parallella linier (§. §. 55—64); om rätliniga trianglars egenskaper, med hwad dertill hörer (§. §. 66—97); plana figurers förhållanden (§. §. 212—221), hela Stereometrien; de wackra grundteoremerna med sina stränga bewis för plana figurers (§. §. 223, 224) och för kroppars mätning (§. §. 298, 299). Den korthet Recensenten föresatt sig tillåter honom ej att härom widare anföra; icke heller om Trigonometrien mer, än att den likaså metodiskt innefattar de mest allmänna satser som äro nödwändigast att känna, och hwilka man utan kunskap i Algebran kan lära sig. Kännedomen deraf kan också till en början wara i många fall tillräcklig, tills man wunnit den insigt uti sistnämda wettenskap som erfordras för att kunna genomgå Professor C. E. Kjellins upperliga och mycket omständliga Plana och Sferiska Trigonometri tryckt i Stockholm år 1807.

Trycket uti Hr Lith:s bok är ganska godt och wackert. Figurerna, äfwenledes wäl gjorda, äro ställde på sielfwa bladen inuti boken strax inwid de paragrafer eller satser till hwilka de höra. Det lindriga priset kan Recensenten icke heller underlåta att anmärka. Han önskar att allmänheten måtte göra ett billigt afseende på utgifwarens så litet egennyttiga företag, och det så mycket mer som wåra mest brukliga läroböcker uti Elementära Matematikens åtskilliga delar tillsammans kosta mer än 2 R:d 16 ß. B:ko, ehuru de i sielfwa werket ej innehålla annat än hwad här i ett sammanhang är mera grundligen afhandladt. Jemförelsewis må det omnämnas, att ett exemplar Euklidis Elementer kostar 1 R:d, Beckmarks Aritmetik 1 R:d 8 ß., Strömers Plana Trigonometri 12 ß. Wikströms Praktiska Geometri 16 ß., allt i bankomynt, hwartill och kommer priset på Celsii Aritmetik med Palmqwists exempel och anmärkningar, som nu, ifall den sunnes, kanske skulle kosta dubbelt mer än tillförene.

Stats-Nyheter.

Preußen. Berlin. Det är bekant att i Preußen alla unga personer frivilligt gripa till wapen, Studerande, Gymnassister, Handelsbetjenter, mindre och yngre Embetsmän, Extra-ordinarier i Collegierne ꝛc. Såsom ett bewis af den esprit, som råder i Preußen, må följande Bref från en ung Studerande, dat: Berlin d. 10 sistl. Febr. tiena. "Älskade Far! Här råder en owanlig oro. Allt är i rörelse. Allt hwad ännu äger känsla för Fäderneslandet och Frihet, begagnar med förtjusning tillfället att uppoffra lif och krafter i Fäderneslandets tjenst. Jag känner min fars Patriotism, och är derföre i förhand försäkrad om deß bifall till hwad jag gör och skall göra. Wi Studenter önska att få utgöra en egen corps, och att, liksom wi hittills delat fröjd och lidande, äfwen få strida, segra eller, om Försynen så behagar, dö med hwarandra. En Lista cirkulerar ibland oß der de anteckna sig, som nitälska för Fäderneslandets sak: den kommer i dag till mig: med glädje påtecknar jag den, och när du, älskade far, erhållit deßa rader, är denna lista redan förelagd Konungen. Lifwade och eldade af tillgifwenhet för wår dyra Monark, och af Fosterlandskärlek, hafwa äfwen wi bort nedlägga wåra krafter till den rättwisaste och kärleksfullaste Monarks fötter, med full förtröstan till hans wishet och godhet, hwar han än må finna för godt att anwända och föra dem. Då ärelystnad, ungdoms-fåfänga och förwillelse alldeles icke äro drifffjädern till mina handlingar, utan den inre sanna ifwern för den bästa och heligaste sak, så skall jag aldrig ångra att jag i Nödens tid afbrutit mina studier. Jag har föreställt mig krigets faror och mödosamheter, äfwen de högsta, men den fulla öfwertygelsen att wi strida för Konung och Fädernesland, för frihet, egendom och säkerhet, öfwerwäger wida deßa betraktelser, och wore jag ock beständ att lida det wärsta, så räddar jag dock det inre sköna medwetandet, att hafwa uppfyllt min pligt såsom menniska och Patriot. Hwarje yngling med helsa och krafter, som nu ej wapnar sig, är en pligtförgäten, en feg: att denna skymf skulle träffa en medlem af din familj, det, fader, will du ej och detta, i förening med min afsky deremot och min förtjusning att bland lederna af så många tappra kunna bidraga till Fäderneslandets räddning, gör att jag nu i synnerhet känner lyckan af att kunna kalla mig din Son. Skulle Konungen icke bifalla wår ansökning att få utgöra en egen corps, så skall Han dock säkert fördela oß ibland de till upprättande Detaschementer. I detta fall önskade jag att tillika med min person äfwen kunna ställa en häst; men då jag ej är i stånd dertill, så är mitt beslut fattadt att låta enrollera mig wid Bataljonen * * *, hwarföre jag äfwen i dag reser till B. Detta är, gode fader, hwad jag har att skrifwa till dig öfwer denna hwarje Preußare upplifwande angelägenhet. Jag förutser med den fullkomligaste wißhet ditt bifall till mitt förehafwande, ja, jag är öfwertygad, att du icke skulle länge erkänna mig för din son, om jag i sådana omständigheter kunnat ett ögonblick betänka mig på att gripa till wapen.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i morgon Onsdag d. 17 Mars, Iphigenie i Auliden, Opera i 3 Akter, Musiken af Gluck, Balletterne af Hr Ballettmästaren Deland. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. tri qvart till 10 e. m.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Tisd. d. 23 Mars, till förmån för Mlle Georges: Semiramis, Tragedi i 5 Akter af Voltaire; hvarefter gifves: Catherine ou la belle Fermière, Komedi i 3 Akter af Mlle Candeille, hvaruti Mlle Georges spelar Catherines roll. Biljetterne säljas alla dagar hemma hos Mlle Georges, boende vid Stora Nygatan Huset N:o 3, 1 trappa upp uti det så kallade lilla Fruns hus. Abonnementer upphöra för dagen. Spektaklet börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 10.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 64.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 18 Mars 1813.

Också ett uppsnappadt Bref.

(Insändt *).

Sistledne Fet-Tisdag hade en Bonde den olyckan, att köra ner på en sjö i mitt grannskap. En Fanjunkare, som ägde sitt boställe nära intill stranden, hastade wid första rop till hans undsättning med twenne sina tjenstehjon. Bonden, som gjort sig alltför säker om isens styrka, låg sjelf med häst och släda i öppningen, och utan skyndsamt bistånd af den rådige Fanjunkaren, hade han troligen warit förlorad. Efter en half timmas förlopp war nu allt räddadt; men seltygen hade måst afskäras, den ena skackeln war bräckt, och framför allt Bonden så genomwåt och så utkyld, att resans fortsättning icke mera war möjlig emot den instundande aftonen. Man nästan släpade den stackars karlen upp till gården, der han blef omklädd, torkad och förplägad på ett sätt, som hedrar det wärdfolk, i hwars hus han blef upptagen, och der han till sin person war alldeles okänd.

Bonden hade icke wäl begynt att något litet hämta sig, och äfwen, under en yttrad innerlig tacksägelse till Gud, försport, att hans häskreatur war, utom en skråma på högra bakbenet, alldeles oskadt, förrän hans bekymmer på en gång wakn:ade för de depescher han medfört, och hwilkas öde han hitintills under egen personlig fara syntes hafwa förgätit. Han framletade nu ur bröstsickan af sin upphängda ännu rinnande rock, ett bref i stort format, utmärkt med en fjäder, till bewis af den hastighet hwarmed det af Kronoposttörarne borde fortskaffas, och wisade sig ytterst orolig öfwer det tillstånd, hwari detta papper befanns. Det war alldeles uppblötnadt, munlacket war upplöst, bläcket urblecknadt, och man kunde ej röra det utan att det brast för fingrarna genom sin egen tyngd. Knappt kunde man stönja på utanskriften: fortskaffas wid strängaste answar; och deßa ord, som Fanjunkaren efter lång stafning olyckligtwis råkade att upprepa jemte adres-

*) Då ändamålet af detta Bref är att fästa uppmärksamheten på tilltagsenheten hos en wiß mindre Tjenstemannaklaß på landet, har Utgifwaren icke trott sig böra neka deß införande, men han hoppas att Förf. icke illa upptager, att han uteslutit några obetydligare detaljer.

sen, författe Bonden i en feberlik oro. Brefwet berättade han wara skickadt från Länsman till Länsman; han hade således med twenne stränga Herrar att göra; det war honom bekant att posterna ej ägde lof att färdas iswägen; nyligen hade han ock haft en ledsam affär med Kronbetjeningen, som lofwat wid lägligt tillfälle knäppa honom — och föga fattades att han, wid alla deßa betraktelser, önskat sig tillbaka i den wak hwarutur han nu trodde sig bergad blott för sin olycka. Den goda Fanjunkaren hade all swårighet att trösta honom; men om man blott lemnade brefwet orördt tills det mesta wattnet fått afdroppa, om man sedan utweklade det sakta och lät det torka, icke för elden utan affides derifrån efterhand, så hoppades han att det innan morgonen skulle åter wara läsbart och utan widare answarighet kunna framskaffas till beständ ort. — Ware sig af öfwertygelse eller trötthet, Bonden tycktes omsider hwila wid deßa föreställningar, anförtrodde all sin omsorg åt wärden och somnade rätt godt till slut från alla sina wedermödor. Imellertid werkställde Fanjunkaren med warsam hand och nödig försiktighet sitt anförtrodda wärf. För att pröfwa sin framgång försökte han låsa. Länge nödgades han gißa sig fram, småningom blefwo stafwelserna mera påtagliga och slutteligen fann han hela beskickningens innehåll så tydligt och så märkbart tillika, att han fick det infallet, att medan Bonden snarkade i god ro, taga af alltsammans en afskrift. — Läsaren dömme honom ej oblidt härföre. Från sin tjenstetid uti fält wißte han att man saklöst uppbringar depescher af fiendtligt sinnade, och att man ännu oskyldigare antingen kopierar eller öfwersätter dem efter behof; och ändteligen må jag ock tillägga, att när Bonden påföljande morgon i första dagning lemnade Fanjunkarens hus, afslog denne sistnämde med ädel stolthet, allt annat arfwode för möda och omkostnad, nöjd med denna enda sjelfstagna gård för sin och sina wänners nyfikenhet. Fanjunkaren och jag äro gamla krigskamrater; Bilagan (se brefwet) sände han wederbörande till åtwarning, och mig räckte han på kyrkowallen sistledne Bönedag följande

Afskrift.

Bror! ändteligen är Mars månad ingången och wår rätta förbetid begynd. Den räcker kanske icke länge, och mitt råd är derföre att wi begagna den skyndsamt. Förstört har jag 1163 Bränwinspannor, och det så, att det är gjord gerning. Kopparslagaren skall icke för 10 M:d sätta någon af dem i stånd, när Bränningen också blir tillåten. Men försegla har jag ej hunnit alla, ändskönt jag på 6 weckors tid icke legat 2 nätter uti mitt hus. Det är likwäl litet swårt för mig att på de ställen, der jag ej tills datum hunnit inställa mig till försegling efter det nya föreskrefna sättet, personligen göra beslag; men jag ser intet hinder för dig att göra det, och bilägger derföre en lista, som tjenar till din wägledning. Enligt densamma äro 53 immurade pannor ännu oförseglade och således werkligen konfiskabla. Gör mig, efter sista aftal, samma återtjenst. Min Brorson, en rask pojke, skall derefter få göra en liten tour inåt Din trakt, och skulle äfwen Prisen icke förklaras giltiga wid Domstolen, så blir likwäl alltid tillfälle till förlikning här eller der.

A propos af Domstolen. För mig war utgången wid sista winterting mycket olika. I. N. . härad, der tillförordnade Domhafwanden lär ha någon spekulation på syltan, gick allt bra. Twenne pannor förklarades goda priser derföre

att Ägarne uppgifwit rymden 4 kannor ringare än Landtmätaren dem sedan befann — och så snart någon icke angifwit sig till bränning, så war all redskap, som befans i hans gömmo, öfwerflödig och förbruten. Men med min gamle Lagman här wid Tinget kunde jag på intet sätt komma till rätta. "Det tillkommer ej Bonden, sade han i sittande rätt, att måta sina kärl sjelf; Landtmätaren är dertill förordnad, och anmäler sig Bonden, sedan stämplingen skett, för ringare pannerymd än den utwisar, då ware han saker. Nu har han ju deßutom icke utöfwat bränningen." — På denna grund, om än de anklagade redan såsom förbrytare stått i awisorna, hände det dock att de frikändes och återfingo sin redskap. Gubben will alldeles icke se på bokstafwen: han talar blott om hwad han kallar författningens förnuftiga esprit eller andemening. Mig fick han en gång fast, så rädd jag än war derföre, emellan fyra ögon och hade så när beslagit mig. Jag åberopade mig i all ödmjukhet Kongl. Maj:s höga förordning, men han trodde sig förstå den bättre än jag, (som, skam till att säga, kan henne utantill) och "aldrig, tillade han med en wred uppsyn, aldrig må Ni inbilla Er, att En Nådig Öfwerhet föreskrifwer böter för att skapa nöd och förlägenhet bland allmänheten och rika er och edra wederlikar — utan det måtte wara för att förekomma nöden, hämma förbrytelserna och näpsa olydnad och tilltagsenhet". Härwid gaf han mig ett ännu skarpare ögnakast — jag bet mig i läppen, förstod halfqwäden wisa och teg. Den gamle Lagkåsaren! så måtte han också sett på Författningens mening, när han för olofflig bränning dömde endast till 10 R:d böter, derföre att den förbrutna pannan war ostämplad. Men då följde han bokstafwen. Jag yrkade 33 R:d 16 utom de 10; men det war icke wärdt. "Hur will Ni, sade han med sin twära myndiga ton, att bägge lagens rum skola lämpas till samma brott? jag skulle då dömma swaranden att mista samma redskap 2 gånger" — och Utslaget föll mig emot. — Ursäkta att jag härom är så utförlig, men mig skulle det upplysa att få weta huru wid Din Häradsrätt de af Dig instämda målen blifwit afgjorda. Exemplet wore godt att kunna åberopa wid annat tillfälle kanske.

För öfrigt, Bror, har jag under mina widlyftiga resor för att werkställa förseglingar ofta haft rätt roligt, men ingenstädes roligare än hos Kamrerskan S. . . på G. . . Gumman hade, som mången annan, ej mer i sitt brygghus än den inmurade panna som wid mantalsskrifningen blifwit angifwen, med hwilken hon också war wan att bestrida alla sina bryggbus-förrättningar, och kunde omöjligen finna sig i sitt öde, att genom förseglingen bli på en gång skängd från dem alla. Också stod hon, just som jag kom, fullt sysselsatt med en widlyftig brygd. Jag hade brått, kan du tänka — och som Gumman alltid warit litet ogen, så war intet anstånd möjligt, utan hela Brygden måste tömmas — åt kreaturen. Käringen gret sitt bästa malt och sitt Mars-Öl, hwarpå hon alltid warit besatt nisk. — Hon har tagit sig före, att ofta se främmande till middagarne, men har aldrig gjort mine af att bjuda mig på en aftonward. — —

Bonden har warit här sedan kl. 7 i dag bittida — och jag will ej uppehålla honom öfwer middagen. Wi måtte wäl räkas snart, och då wille jag höra hwad Du tänker om ett stort beslag, jag ernat företaga. Det angår ej mindre än konfiskation af 500 tackjernspannor i ett tag. Jag kommer händelsewis upp i magasinet, tar hwad der finns och resten ligger ju under bar himmel — men jag har en liten förbindelse till Inspektoren, så att jag wille ha någon fiskal i mitt säll-

skap — då jag ej widare rår. Man har wäl talt om något undantag för tackjernspannor fastän också med fals, hwarom Kongl. Majts Bref säges afgått till Landshöfdingen; det wore illa om man så hastigt skulle komma oß i förwäg. Imellertid säger jag än en gång, att wi måste skynda. Efter min uträkning finnas i mitt distrikt många ännu undandöljda pannor — ty ingen kopparslagare har welat betala dem efter deras halfwa inköp, om terminen till deras förbyttring också blifwit utsatt till 6 månader än — och qwinfolken ha warit alltför kåra i sina blanka pannor för att låta min tunga hand komma wid dem. Det swåraste blir att behändigt komma in i förwaringsrummen, dit förordningen icke tillåter mig gå, så snart eldstad ej finnes. Under föregifwande att få köpa en halfspann sådesbafre, knep jag likwäl i går en panna i boden hos Grannen — hwaraf blef ett fasligt wäsen, som kanske gör mig litet mißtrodd härefter.

Nu intet ord mera — kom häråt så fort du kan, och glöm ej att sända mig en dylik förteckning, som du här finner bifogad. B— d. 2 Mars 1813. ɔc.

Strödda Underrättelser från Paris.

Herr Williaume, roar ännu beständigt Publiken med sin Giftermåls-Bureau och sina annonser, som blifwa allt mer och mera utförliga. Twenne dylika hafwa redan stått i les Petites affiches, ett Dagblad i Paris, som innehåller idel Annonser. Den ena är af en Gubbe, som samtycker att blifwa man åt ett ungt fruntimmer, på de wilkor som hon föreslagit. Hon hade förut annonserat, att den man af sexti år, som wille gifta sig med henne och gifwa namn åt hennes barn, skulle erhålla en lifstids ränta af 3000 francs. "Jag skall af allt hjerta adoptera detta fruntimmers barn, säger den tillkommande mannen, och under titeln af hennes man, skall jag endast wara hennes pappa." I samma Nummer kungör Herr Williaume att han skall anslå en del af inkomsterna af sin Inrättning till Hemgifter åt unga, fattiga och dygdiga flickor, han tillägger att alla skola blifwa försedda. Hr Williaume bör akta sig för att lofwa mer än han kan hålla.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Tisd. d. 23 Mars, till förmån för Mlle Georges: Semiramis, Tragedi i 5 Akter af Voltaire; hvarefter gifves: Catherine ou la belle Fermière, Komedi i 3 Akter af Mlle Candeille, hvaruti Mlle Georges spelar Catherines roll. Biljetterne säljas alla dagar hemma hos Mlle Georges, boende vid Stora Nygatan Huset N:o 3, 1 trappa upp uti det så kallade lilla Fruns hus. Abonnementer upphöra för dagen. Spektaklet börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 10.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 65.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 19 Mars 1813.

Propertii åttonde Elegi i andra Boken;

Till en wän.

Ja, min wän, hon ryckes från min sida,
Denna flicka, hälften af min själ,
Och du känner ej hwad jag bör lida
Då jag måste sucka mitt farwäl.
Du will neka mina tårar flöda:
Hwad fientlighet, min grymma wän!
Jag förlåt om du mig wille döda,
Ack, men ej din köld mot kärleken.
Kan jag i en annans armar skåda
Utan smärta hwad mig kärast war?
Måste det ej döden mig bebåda
Att min flicka man mig röfwat har?
Mins hwad blod i fordna tider runnit
För en skönhet, ryckt från en Atrid,
Hur ett mägtigt Troja derwid brunnit;
Mins Centaurers och Lapithers strid!
Dock, hwarföre blott om Greker tala?
Du, wårt minne och wår dyrkan wärd,
Som ännu uti din offuldsdwala
Blef af en Warginnas spenar närd,
Romulus! hwad wåldsamhet du öfwat
Mot Sabinska flickors sköna hop!
Dina krigare dem driftigt röfwat
Under fäders, männers hämnderop.
Säkert denna wåldets högtid gifwit

Romarns bröst ett ständigt öfwerdåd:
Hans passioner utan tyglar blifwit,
Aldrig ledda af förnuftets råd.
Thetis son, som såg sin älskarinna
Lifligt förd uti en annans famn,
Tillåt sorglöst Grekers läger brinna,
Glömmande sin ära och sitt namn;
Fåfängt ropades om hjelp af hjelten,
Då en Hectors segerwanda arm
Med de Grekers lik beströdde fälten:
Thetis son war fjettrad af sin harm.
Men, på nytt förenad med sin sköna,
Hjelten åter uti striden drog,
Och den starka Hector måste röna,
Att han redan hade segrat nog.
Då jag uti hjeltemod ej wågar
Måta mig med sådan wäldig man,
Bör man wäl förundra sig, jag frågar,
Om mig kärleken besegra kan?
Mången hjelte ned till Stygen farit,
Många widt berömda kungahus
För förgängelsen ett rof blott warit:
Theben, Troja ligga uti grus.
Allt förändras efter ödets lagar;
Kärleken och sina skiften har,
Och den sälle, som i dag behagar,
Kanske morgondagen sig bedrar.
O, hwad skänker har jag icke wågat,
Huru har min sång ej mödat sig!
Jernhård, då mitt hela hjerta lågat,
Aldrig än hon sagt: jag älskar dig.
Obetänksam i mitt hjertas wåda,
Redan jag i alltför många år
Låtit kärleken blott hos mig råda,
Följt med suckar denna grymmas spår.
Aldrig fredad ifrån denna yra
Slaf jag warit under hennes makt:
Kanske denna klagan wid min Lyra
Hos den stolta wäcker blott förakt.

Konung Gustaf den Förstes Bref till en fattig Prest-Enka wid Salberget, hwaraf inhämtas, huru Målsägandens rätt då blef aktad mot Konungens *).

Wår gunst J kåra Dannegwinna och gode män; som wi hafwe förnummit (Gud bättre) att eder Son Hr Erich i Edz (Gud han själ nade) är ihjälslagen af hans Kapellan Hr Jöns, den wi hafwe haft och än hafwe i häcktelse; för hwilken wi, för Guds skull och af barmhertighet, hafwe gjort bön och ord till deße bref-wisare Edre Söner Påfwell och Mats, och begiärde de wille benåda honom lifwet, till en redlig och nädig mansbot; dertill de hafwa gifwit Oß godt swar, så mycket dem hafwer warit till att göra, derföre wi dem tackat och lofwat Oß wela förarbeta hos Eder, att J ock för Guds skull och wåra bön skull, wilja låta Eder finnas milda och barmhertiga emot den fattiga som efterlefwer, och den, som skadan giordt hafwer, låtandes honom njuta lifwet.

Så efter wi intet annars befinna kunna i den måttan, än att J derutinnan göra Gudi och Eder jemlika en stor tjenst och wälgerning, och är bättre att han lefwer och må göra något godt för sig och honom framfaren är, (Gud han själ nade) är också wår kårliga bön till Eder, att J welen för Guds skull benåda honom lifwet, medan deßa Edra medarfwingar och skyldemän oß lofwat hafwa förarbeta det bästa de kunna.

Hwad Wi åter i slika barmhertighetsfaker och i all annor, kunna höra Eder bön igen, uti det Eder gagneligt är, wele wi gerna göra, som en gunstig Herre, derutinnan J intet twifla skolen, Gud Eder härmed befallandes af Stockholm år 1530; Die Brigittæ.

GUSTAVUS Rex.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Franska och Tyska Poster innehöllo från:

Frankrike. Paris d. 28 Februari. Gårdagens Monitör innehöll på 2 och ett halft ark den Framställning af Rikets belägenhet, som Inrikes Ministern uppläst i Lagstiftande Corpsens Session d. 25 sistl. Februari. Den är i sammandrag följande: Mina Herrar! H. M. Kejsaren har befallt mig att förelägga Er Berättelsen om Rikets inre tillstånd åren 1811, 1812. J skolen med nöje anmärka att, oaktadt de stora arméer som krigstillståndet till Sjös och Lands fordrar att underhålla, folkökningen likwäl warit i beständigt tilltagande, wår industri gjort nya framsteg; wåra länderier aldrig blifwit bättre odlade, wåra Manufakturer aldrig warit mera blomstrande; att, i ingen epok af wår Historia, rikedomen warit så allmänt spridd i alla klaßer af samhället. — Den blotta Bonden har nu njutningar som förut woro honom fremmande; han köper de länderier, som han odlat, till högsta pris; hans klädnad är bättre; hans näringsmedel äro rikligare och mera födande; han bygger sina hus begwämare och waraktigare. — De nya procedurerna i Åkerbruk, i Industri, i nyttiga konster, förkastas icke derföre att de äro nya. Öfwerallt anställas försök dermed och hwad erfarenheten deraf utmärker såsom förmånligt, införes i de gamla wanornas ställe. De konstiga ängarna hafwa ökats: det gamla trädes-jordssystemet assfaffas; bättre inrättadt Cirkulations-Åkerbruk och ny-Odlingar öka afkastningen af wår jord. Boskapen

*) Detta bref finnes bland några handskrifna samlingar af framledne Häradshöfd. Brandberg i Dalarne. Troligen har han afskrifwit det efter Originalbrefwet, hwars slaffätt han likwäl på de flesta ställen icke fakttagit; som dock hade warit att önska. Utgifwaren känner icke, att detta bref förut blifwit tryckt.

förökas: slagen förbättras: sjelfwa Bonden har förmögenhet nog, att till höga pris förskaffa sig Spanska Baggar och Hingstar af wåra bästa slag. — För denna grad af wälstånd hafwa wi att tacka de liberala lagar, som råda i detta stora Rike, upphäfwandet af Länisystemet, af Tionden, af de ständiga pålagorna (eller så kallade mains mortes), af Munk-Ordnarne, upphäfwanden, hwarigenom en så stor myckenhet privat-egendom uppkommit eller blifwit frigjord som nu blifwit så många fordom torftiga familjers fria egendom, — för den hafwa wi att tacka likheten i arfsrätt, klarheten och enkelheten i wåra Lagar öfwer egendom och hypotheker, hastigheten i wåra processers afgörande, hwilkas antal dagligen minskas: samma orsaker och vaccinens werkan kan äfwen folkökningen tillskrifwas. Och hwarföre skulle wi ej tillstå att till och med konskriptionen, som alla år kallar kärnan af wår ungdom under wåra fanor, bidragit till denna förökning, derigenom att den ökar och gynnar äktenskapens antal, då deßa för alltid trygga den unga Fransmans öde, som en gång uppfyllt lagarnas kraf". Ministern genomgår derpå särskilt hwar del för sig, talar först om Befolkningen, som han angifwer till 42,700,000 sjålar, hwaraf 28,700,000 komma på det gamla Frankrike, som 1789 blott hade 26 mill.; sedan om Åkerbruket, hwars afkastning han skattar till 5 milliarder, 31 mill. franker; derpå om Manufakturerna, som han beräknar till 1 milliard 300 millioner. Produkten af den nya Industrien angifwer han till 65 mill., och dereſter Totalwärdet af de ämnen, som årligen komma i konsumtionen med deras bearbetning till 7 milliarder, 35 millioner 600,000 franker; öfwergår derpå till de offentliga Arbeten, hwilkas kostnad sedan Kejsarens Thronbestigning han skattar till en milliard, 5 mill.; till den inre Förwaltningen, hwartill äfwen den offentliga uppfostran hörer; till Marinen, och isynnerhet äfwen Sjökonskriptionen. Landtmakten uppgifwes endast till antalet af Regementer. Om Handeln heter det bland annat:

"År 1789, ett år, då frankrikes Utländska handel war mest blomstrande, öfwersteg den ej 357 mill. frank. export och 400 mill. import; ty de 236 mill. som wi hemtade från wåra kolonier, hwilka då utgjorde en integrerande del af Frankrike, få icke anses som en import. Äfwen måste från denna bortkontanta penningar afdragas, som inkomma utifrån för några af wåra utförde artiklar. Om man antager deßa till 35 mill. i guld- och silfwermynt, så war den effectiva importen 1789 blott 345 mill. exporten 357 mill., d. å. en omsättning af omkring 360 mill. så wäl i actiw som paßiw handel. Det war ej 15:de delen af wår inre handel. Låt oß nu jemföra den tidens yttre handel med hwad den nu är. Jag anser wåra Colonier och wår handel med dem såsom inre handel. År 1788 utgjorde exporten 365 mill., importen 345 mill., hwaraf 55 mill. woro reda penningar, hwarigenom imp. således blef 290 mill. Exporten öfwersteg således Importen med 75 mill. Wi ha sett, att då importen 1789 war betydligare, exportens öfwerskott blott war 12 mill. — År 1810 steg exporten till 376 mill., importen till 384 mill. hwarifrån afgår 48 mill. guld- och silfwermynt. Den derigenom till 336 mill. bragta importen ger ett öfwerskott af 40 mill. för exporten. — År 1811 war wår export 328 mill., wår import, med uteslutande af 146 mill. penningar, 298 mill. exportens öfwerskott således 30 mill. — År 1812 war exporten 383 mill. importen 257 D:o, med uteslutande af 93 mill. kont. penningar, exportens öfwerskott således 126 mill. Detta år har således utförseln af wårt Lands produkter öfwerstigit de högsta summor hwartill den i förra tider hunnit: deremot har importen beständigt minskats, och är nu ringare än den war före år 1790. Handels-bolancen, som år 1788, såsom den mest gynnande epoken i förrå tider, endast lemnar 75 mill. till fördel för exporten, lemnar nu 126 mill. Medelsumman af införda penningar under de 3 åren före Revolutionen, war, efter exportens afdrag, 65 millioner — nu 110 Millioner." —

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Tisd. d. 23 Mars, till förmån för Mlle Georges: Semiramis, Tragedi i 5 Akter af Voltaire; hvarefter gifves: Catherine ou la belle Fermière, Komedi i 3 Akter af Mlle Candeille, hvaruti Mlle Georges spelar Catherines roll. Biljetterne säljas alla dagar hemma hos Mlle Georges, boende vid Stora Nygatan Huset N:o 3, 1 trappa upp uti det så kallade lilla Frums hus. Abonnementer upphöra för dagen. Spektaklet börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 10.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 66.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 20 Mars 1813.

Historie.

Sweitziska Edsförbundet. Öfwersättning. Stockholm, Elmén och Granberg, 1812. 118 sid. 8:o; 24 ß. B:o.

Öfwersättaren har i en förutgående anmärkning tillkännagifwit, att denna skrift är ett sammandrag af Johan Müllers förträffliga historia, hwilken åtminstone till namnet måste wara de flesta läsare bekant. Sjelfwa namnet ger också tillkänna, att den innefattar historien om den werldskunniga Revolution hwarigenom Sweitziska Republikerna i 14:de seklet tillkämpade sig friheten.

Om också deßa stater i wåra tider genom inbördes söndring och twedrägt förlorat den sjelfständighet de med så mycken åra wunnit, förtjenar sjelfwa händelsen icke mindre uppmärksamhet såsom ett ewigt talande bewis på hwad ett folk förmår, som, ännu rent och oförderfwadt i sina seder, strider för rättigheter hwilka det känner, och för hwilkas förswar det wågar uppoffra lif och egendom. Det är här man med skäl kan tillämpa Schillers sköna yttrande i inledningen till sin historia om Förenta Nederländernas affall ifrån Spanska Regeringen: "När åreslystnadens skimrande gerningar och ett förderfligt begär att herrska, göra anspråk på wår beundran, huru mycket mer en händelse der den förtryckta menskligheten sträfwar efter sina ädlaste rättigheter, der owanliga krafter förena sig med den goda saken, och en beslutsam förtwiflan finner utwägar att oaktadt sin underlägsenhet segra öfwer tyranniets fruktanswärda konster. Stor och tillfredsställande är den tanken, att emot Enwäldsmaktens trottsiga tillfredsställelse, det omsider ännu finnes en hjelp, att deß bäst beräknade planer blifwa till skam för menskliga friheten, att ett behjertadt motstånd kan böja äfwen en Despots utsträckta arm, ett hjeltemodigt ihärdande omsider uttömma hans förstrackliga tillgångar."

Utan twifwel skall det en gång blifwa intreßant att med historien om Sweitziska Edsförbundets uppkomst, jemföra en trogen målning af deß upplösning; ännu är det kanhända för tidigt att wänta en sådan målning fullkomligt opartisk, ännu har den Revolution i detta land som wi öfwerlefwat kanhända icke bunnit sin stadga, och denna stora öfwersigt är således förwarad åt dem, som

upplefwa de tider af allmänt lugn, efter hwilka Europa redan länge förgäfwes längtat.

Det historiska sammandrag Rec. här anmält, börjar med en teckning af Europas ställning i 14:de seklet, hwarigenom läsaren lärer att lära känna tidehwarfwets esprit och derigenom förklara de sedan förefallande händelser. Denna teckning innefattar således äfwen feodalsystemet, samt ädeliga och werldsliga maktens inbördes förhållande, tillika med det inflytande som detta förhållande hade på allmänna tänkesättet.

Af de här förefallande märkwärdiga händelser inskränker Rec. sig till anförandet af berättelsen om slaget wid Sempach; emedan den tillika målar en hjelte, som genom ett friwilligt uppoffrande af sig sjelf för fäderneslandet, förtjenar att ställas i bredd med de ädlaste män, som tidebökerna kunna uppwisa, och genom sättet hwarpå han gjorde det, öfwerträffar kanske de flesta af dem som Roms häfdateckare för denna orsak förewigat. S. 115.

"Knappt hade Hertig Leopold, d. 9 Juli 1386, förenat sig med sina förtroppar innan äfwen edsförwanterna ifrån sidan framträngde ur en skog. Till antal woro båda härarna hwarannan wurna, men emellan deras bewäring war en betydlig åtskillnad. Leopold och hans folk woro till häst, försedde med ogenomträngliga harnesk, starka lansar och breda swärd. Edsförwanterna hade, utom några få, en lätt beklädning; men de woro af en stark kropps-byggnad och öfwade att med fördel föra sina tunga hillebårdar, sina knöliga klubbor och breda swärd. Då Hertigen såg fienden i den öfra trakten, befallte han riddarne sitta af och hålla sig tätt tillhopa. Sedan utdeltes spjut, som woro så långa att de räckte fram ifrån fjerde ledet. På detta sätt bildades en efter allt utseende ogenomträngslig front. Under Hertigen erhöll Herren af Ochsenstein öfwerbefälet; Herr Reinhard af Wehingen anförde skyttarne och Fredrich af Zollern, kallad den swarta Grefwen, förtrafwet, som denna gången ställdes bakom båren, emedan Hertigen wille lemna Adelns mod ett fritt fält att wisa sig. Betäckta af skog stodo edsförwanterna på höjden. Fruktanswärde woro ryttarne för dem, så länge de förblefwo på hästarna och i följd deraf beslöto de att afbida anfallet. Så snart Adeln suttit af, drogo de ifrån skogen ner på fältet under defilering, emedan de fruktade någon list. Härpå föllo de, efter gammalt bruk, på knä och bådo Gud om segren, under det Hertigen slog riddare, och deras motståndare bundo opp hjelmarne.

(Forts. e. n. 8).

Drag af Ädelmod.

Tidningar från Berlin innehålla följande: En Fransysk Officer, ankom illa sjuk från Armén och sent om aftonen med sin ingwarteringsbiljett till det honom anwista huset. Hyresmannen hade, genom Ingwarterings-kommissionens försumlighet, hans rum ännu icke ledigt, och wille ej emottaga Officeraren, ehuru han med tårar bad att åtminstone få tak öfwer hufwudet öfwer natten. Den olycklige stod förtwiflad utanför huset, och såg ljus i andra wåningen: Han raglar trapporna uppföre; men afwises äfwen derifrån emedan hans biljett ej lydde på något rum i denna wåning. I detsamma hörer han från ett windsrum en trappa högre upp ljudet af en Violin, och liksom förwißad att den som har känsla för sonsiens

skönheter äfven har ett ömt hjerta, stiger han trappan uppföre och klappar på. Det war en fattig Musikant, som der bodde med hustru och flera barn. Han berättade dem sin nöd, och emottogs med den ursäkt att man hade litet att dela med sig, men att man för natten wille göra det lilla man kunde. Med deltagande ömhet förde man af alla krafter för den sjukes bequämlighet och sköttsel. Snart förmärkte likwäl denne, att hans sista stund nalkades. Han kallade nu sin wärd, och rörd öfwer deß menniskokära benägenhet, förtrodde han honom, att han wille testamentera honom den lilla förmögenhet han ännu hade qwar, bestående af 2000 Rd. Den fattiga Musikanten häpnade, wägrade på allt sätt, men måste ändteligen ge wika för hans böner och midt i natten skaffa ett par wittnen, Officerarn underteknade Testamentet, och förbehöll sig blott, i händelse att han skulle lefwa, 500 Rd. Men han dog efter fem timmar — och nu afundas den ädla Musikanten af dem, som först skulle uppfylla en dylik menniskopligt, om de märkte att något testamente kunde hoppas.

Kejsar Napoleons Tal till Lagstiftande Korpsen d. 14 sistl. Febr.

Mina Herrar Deputerade från Departementerna till Lagstiftande Församlingen! Det åter upptända kriget i det Nordliga Europa, yppade ett gynnande tillfälle för Engelsmännens planer på Spanska halfön. Deras bemödanden woro stora; men deras hopp tillintetgjordes. Deras armé fann sitt mål wid Burgos, och måste efter en stor förlust, utrymma hela Spanien. Jag ryckte sjelf in i Ryßland. Franska arméerna woro beständigt segerrika, på Ostrownos, Polozks, Mohilews, och Smolensks slätter, wid Moskwa och Malojaroslawez. Ingenstädes kunde de Ryska arméerna hålla stånd mot wåra örnar. Moskau föll i wårt wåld. Då Ryßlands Barrièrer woro nedbrutna och wanmakten af deß wapen erkänd, wände en swärm af Tartarer sina mordiska händer emot detta Rikes skönaste Provinser, hwilka de woro kallade att förswara. De hade inom få weckor, oaktadt de olyckliga Moskowiternas tårar och förtwiflan, lagt i aska mer än 4000 af deras skönaste Byar, mer än femtie af deras wackraste Städer; de tillfredsställde på detta sätt sitt gamla hat och omgåfwo oß med en öken, under förewändning att uppehålla oß. Wi besegrade alla hinder. Sjelfwa uppbrännandet af Moskau, hwarigenom de på fyra dagar förstörde frukten af fyrtie Generationers arbeten och sparsamhet, hade ingenting förändrat i det lyckliga tillståndet af mina angelägenheter. Men den owanligt stränga och tidiga wintern hwälfde öfwer min armé en ryslig nöd. Inom få nätter såg jag allt förändradt. Jag har lidit stora förluster. Utan ett sönderslitande wåld på mitt hjerta, skulle jag under deßa omständigheter ej kunnat hafwa känsla för annat än mitt Folks intreße, åra och framtid. Wid åsynen af de olyckor, som hwilade öfwer oß, war Englands glädje stor — deß förhoppningar hade inga gränser. Det bød wåra skönaste Provinser såsom belöning åt förräderiet: det framställde såsom wilkor för freden en fördelning af detta sköna Rike; detta war med andra ord att proklamera ett ewigt krig. Energin hos mina Folk under deßa omständigheter, deras nit för Rikets Integritet, den kärlek, som de wisade mig, hafwa förjagat alla deßa chimärer och återfört wåra fiender till en riktigare åsigt af saterna. De olyck. hän-

delser, som köldens strängbet förorsakat, hafwa i hela sin widd framlagt för en dag detta Rikes storhet och fasthet, hwilka äro grundade på 50 millioner Medborgares krafter och kärlek och på Territorial-tillgångarna af de skönaste trakter i werlden. Med lifslig förnöjelse sågo wi wåra folk i Konungariket Italien, i det förra Holland och i de införlifwade Departementerna täfla med de gamla Fransmännen och känna, att det för dem hwarken gifwes hopp, framtid eller wälfärd, utom i det stora Rikets fasta grundande och triumf. Englands Agenter utbreda hos alla wåra grannar upprorsandan emot deras Regeringar. England önskade gerna se hela fasta landet gifwit till pris åt borgerliga krig och hela Anarkiens raseri. Men Förs. en har sjelf utsett det att blifwa sjelf deß första offer. — Jag har omedelbarligen med hans Helighet afslutat och undertecknat ett Konkordat, hwarigenom alla irringar blifwit undanröjda, som olyckligtwis uppkommit i kyrkan. — I Spanien herrskar den Franska Dynastien och skall fortfara att göra det. Jag är med alla mina allierades uppförande fullkomligt tillfreds *). Jag skall icke lemna någon af dem i sticket, och weta att beskydda deras Staters Integritet. Ryßarna skola återwända till sitt ohyggliga klimat. Jag önskar Freden. Werlden behöfwer den. Fyra gånger efter Amienska Fredens brytande har jag gjort högtidliga steg i detta afseende. Men jag skall aldrig sluta en Fred, som icke är ärofull och swarande emot mitt Rikes storhet och intreße. Min politik är ej af det hemlighetsfulla slaget. Jag har ej dölgt, hwilka uppoffringar jag är i stånd att göra. Så länge Sjökriget warar, måste mina Folk bereda sig på offer af alla slag; ty en dålig fred i detta hänseende, berömwade oß allt — till och med hoppet. Allt skulle derigenom sättas på spel — äfwen wåra efterkommandes wälfärd. Amerika har gripit till wapen för att göra sin flagga respekterad. I denna berömliga kamp följes det af werldens önskningar. Skall den sluta den på det sätt, att den twingar Kontinentens fiender att erkänna den grundsatts: att fri Flagga gör fri wara och Besättning, och att de neutrala Staterna icke widare underkasta Blockader, som blott existera på papperet, såsom allt detta i Utrechtska Freden föreskrifwes, så skall Amerika ha gjort sig förtjent om alla Folkslag. Efterwerlden skall då säga: den gamla werlden hade förlorat sina rättigheter och den nya har återeröfrat dem åt henne. Min Inrikes Minister skall genom sin rapport göra Er bekanta med Rikets närwarande läge, hwaraf I skolen finna, att Åkerbruket blomstrar och med det Manufakturerna och den inre handeln, åfwensom att Folkökningen är i beständigt lika tilltagande. Ännu hade icke i något århundrade Åkerbruk och Manufakturer i Frankrike stigit till en så hög grad af wälstånd. Jag behöfwer stora tillgångar, för att bestrida alla de behof, som närwarande omständigheter fordra, men genom de ätskilliga mått, som min Finansminister skola föreslå Er, skall jag kunna undwika att pålägga mina Folk någon enda ny pålaga."

*) Jemför härmed Hertigens af Bassano Rapport af d. 10 sistl. Jan. (se N:o 25), der det heter: "Eders Majts afsigt war också icke att fordra något utomordentligt understöd (i Troppar) så framt alla wåra Allierade och isynnerhet Österrike, Danemark och Preußen blifwit den gemensamma saken trogna."

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 67.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 22 Mars 1813.

Historie.

Schweitziska Edsförbundet. Öfwersättning. Stockholm, Elmén och Granberg, 1812. 118 sid. 8:o; 24 p. 8:o.

(Slut fr. N:o 66).

Bönen war förrättad. Att bewara den heliga eld som den upptändt störtade Schweitzarna i fullt språng under krigsrop på fienden, som stod lik en mur. En skog af spjut hejdade loppet. Förgäfwes kämpade kompaniet från Lucern att bana en wäg åt Edsförwanterna: Hr Petermann af Gundoldingen, Schultheis i Lucern, stupade tillika med flere anhöriga, och stadens baner sönk under det fiendens med stort buller gjorde en rörelse likasom han ämnade formera en halfmåne."

"Adlens styrka låg i spjuten. Anton till Port, en infödd Mayländare, som satt sig ned i landet Uri, märkte detta och ropade till sina wänner att de skulle slå på spjuten emedan de woro ihåliga. Detta skedde med framgång, men de spjut som blefwo sönderbrutna för de främsta, ersattes af de efterste, och det blef ännu owist om det skulle lyckas att göra en öppning. Den käcka Anton till Port föll; 60 andra tappra Schweitzare föllo; den största hjeltekraft tycktes wara utan werkan. Då sade Arnold Strutthan af Winkelried, en stor och stark man ifrån Unterwalden, till sina kamrater: "Wälan! jag will göra er wäg." Härpå sprang han fram ur ledet, ropade ännu en gång med gäll röst: "förjen för min hustru och mina barn," omfattade derefter med sina seniga armar flera spjut, tryckte dem i sitt bröst och störtade med dem till jorden. Öfwer hans kropp inträngde Edsförwanterna med oemotståndelig häftighet i fiendens led. Deßa slöto sig wäl åter, men förskräckelse, nöd och hetta upplöste de band hwarmed de warit fästade wid hwarandra, och sedan Edsförwanterna en gång blandat sig med dem, sparde de icke sina armar. Med kraftiga hugg klöfwo de på många både hjelm och hufwud. Andra krossades af klubborna. Andra försmäktade af dagens hetta, under tyngden af sina wapen. Då man såg att segren skulle öfwergå på Edsförwanternas sida, sökte man att rycka Hertig Leopold utur wapenbullret; men han förkastade de klenmodigas råd. "Skall jag," sade han, "öfwerlefwa dem som

uppoffrat sig för mig? Hellre will jag i dag dö ibland de mina och för de minas stull;" Han inträngde i det samma der striden war som häftigast, den man kämpade omkring Österrikiska baneret, och fann der ibland sina krigare en ärofull död. Hans fall gaf utslaget. Den swarte Grefwen tog flykten. De som kunde undkomma följde honom. Edsförwanterna behöllo walplatsen, sedan de slagit 2000 fiender och deribland Mark-Grefwen Otto af Hochberg, Pfaltz-Grefwe Ulrich af Tübingen, två Grefwar af Thierstein, Grefwe Johan af Fürstenberg, Ulrich af Münpelgard, Hans af Schwartzberg, Donat af Toggenburg. Af Adelen ifrån Burgund, Schwaben, Tyrolen, Elsas, Breisgau, Aargau och Thurgau räknades hela förlusten till 676, hwaribland 350 krönta hjelmar. Edsförwanterna hade förlorat 2,100 man, hwilkas lik de förde till Lucern. Leopold tillika med 27 ädlingar blefwo begrafne i Königsfelden; andra i nästgränsande städer, kyrkor och kloster.

Följderna af detta slag äro lätta att finna. Edsförwanterna utwidgade sitt område och med det samma sina friheter. De borgar som ännu stodo qwar blefwo nerbrutna. Omsider bemedlade Riksständerna ett stillestånd på halftannat år, men äfwen detta kallades af Edsförwanterna den onda freden, emedan de trodde sig narrade. Hakt emot Österrike öfwergick alla gränsor; det blef en förbrytelse som förtjente döden att med aktning tala om Österrikare. I slaget wid Näfels wisade sig samma förbittring som blifwit inrotad hos Edsförwanterna sedan dagen wid Sempach, och ökades derefter ännu mer. Rapperswyl belägrades förgäfwes; deremot intogos: Büren, Wesen, Niedau och Unterseen. Bern och Zürich fortsatte sina eröfringar ända till deß en sjuårig fred (1389) imellan Hertigen af Österrike och Edsförwanterna blef sluten, hwari afgjordes att Edsförwanterna skulle förblifwa i besittning af hwad de intagit, utom staden Wesen, och emot förbehåll af wanliga afgifter hafwa fri handel, utan att någon ny tull fick påläggas.

På detta sätt grundlade Sweitz, genom flera lyckliga drabbningar, den sielfständighet det sedan njöt. Deß lokal werkade på Konstitutionen; men Konstitutionen werkade på de små stater som bildade förbundet. Aktningswärdast woro och blefwo de rent demokratiska kantonerna, de aristokratiska hade inom sig ett frö till förderf, både för dem sielfwa och för alla deras Bundsförwanter.

Utdrag af ett Bref från en Saxisk Fält-Läkare i Neder-Lausitz af den 20 Februari.

Den fruktan man hyser kring trakten af Weichseln för elakartade smittor af Nerf-feber, är tywärr alltför grundad. Man kan utan öfwerdrift säga att hela landet från Warthafloden ända till Niemen öfwerallt der Armèerna uppehålla sig i större eller mindre Korpser, i kantonnements eller fästningar, liksom bildar ett fortsatt stort Lasarett. Dödligheten war de sista dagarna af Januari så stor i Königsberg och trakten deromkring, att ofta inom två dagar 150 menniskor begrafwos. Hwad som kunde fly och rädda sig, flydde. Universitetet war upplöst. Några Professorer, som från andra orter blifwit dit förflyttade, föllo såsom offer för denna sjukdom, bland hwilka man isynnerhet måste beklaga förlusten af den lärda Utgifwaren af Sophokles, den förträffliga Hellenisten Erfurdh. Äfwen den

skicklige också mycket lofwande unga Läkaren Professor Loder, Son af det bekanta Statz-Rådet och Anatomen Loder i Moskau, dog äfwen af denna sjukdom. Denna ofantliga dödlighet skall äfwen hafwa warit orsaken att franska Garnisonen i Pillau så hastigt kapitulerade. —— I Warschau funno Ryssarna ett beqwämligt Lazareth, tillhörigt de Allierade Trupparna, hwilket de genom kapitulation erhöllo. Hwad Sårarna kunde fortskaffa fördes till Soraw i Neder-Lausitz. Fält-Läkarne förklarades i kapitulationen fria. Imellertid anställa i Warschau Lazaretts- och nerf-febrarna stora förödelser. Hos många år, genom köld och privationer af alla slag, sjelfwa lifskällan förstörd. I Distrikterna af Hertigdömet Warschau kring Wartha wisar sig en stark dödlighet, isynnerhet i Posen, der dagligen öfwer 40 menniskor dö i Nerf-feber. Derföre har ock Vice Konungen af Italien måst lemna denna nu så osunda platts och förlägga sitt hufwudqwarter till Frankfurt an der Oder. Distrikt-Läkaren Dr Budig i Guben har, för att öfwertyga sig om sjukdomens malignitet, sielf gjort en resa från Guben till Posen och funnit alla Underrättelser om den kring sig gripande sjukdomen grundade, samt till Guvernören i Lübben och hemliga Rådet i Dresden afgifwit en utförlig berättelse. En kordon wore wäl det alldrasäkraste medlet, sådan som den redan genom hela Slesien är organiserad. Men då Omständigheterna understundom kunna tillintetgöra deßa mått, så har byn Schidlo, wid Neiße-flodens utlopp i Odern blifwit föreslagen till Quarantaine-plats. Det är bestyrkt, att en enda tillfrisknad, som emottogs i ett Borgarhus, smittade hela familjen med den elakartade febern och att just Konwalescenterna nu som mest bidraga till Miasmans fortplantande. Dödligheten bland den Ryska Armécorpsen (hwaraf den största delen skall taga wägen åt Schlesien) är ganska stor och förödande, och lärer med det warma wädret taga ännu mera öfwerhand. Ryssarna hafwa wäl öfwerallt der de funno döda Menniskor och hästar fört dem tillsammans och upphränt dem; men det hos de lefwande ännu förborgade Sjukdomsgiftet kan endast utdrifwas genom sorgfällig skötsel och stillhet, hwarpå, i detta wilda winterfälttåg, icke kan räknas.

Strödda Underrättelser.

Man har under gräfningen i Pompeji nyligen funnit några benrangel efter menniskor, som omkommit wid deß öfwerswämmande af Wesuvii Lawa; de lågo i porten af ett hus; man ser att de welat frelsa sig, och att de utgjort en familj. Det ena är så litet, att man har anledning förmoda att det är af ett alldeles nyfödt barn, eller också att i denna olyckliga familj fanns en Mor, som wille fly med den pant af sin kärlek, som hon bar under sitt hjerta. Det ena benranglet — förmodligen slafwens — hade i ett hopwecklat kläde, hwars yta war kalcinerad, men som inuti fans alldeles oförändrad, trehundra diverse mynt af silfwer efter åtskilliga Kejsare, och otta guldmynt. Några af dem hade gullringar, bland hwilka en isynnerhet utmärkte sig för sin sköna form, — äfwensom Örhängen, af guld med en stor perla i ändan.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Franska och Tyska Posterna innehöllo från:

Preußen. Berlin d. 5 Mars. Ryssarna inryckte här d. 4 dennes kl. 6 om morgonen, sedan Fransmännen kl. 4 lemnat staden. General Wittgenstein wäntades i dag hit, men för att strax rycka längre fram. General York blir imedlertid qwar här. Vice Konungen af Italien har öfwer Sarmund dragit sig tillbaka till Leipzig. Ett Detachement Rykt Kavalleri skulle från Fürstenwalde wid Odern framrycka mot Sarburg. General Winzingrode stod d. 28 Febr. i Görlitz 8 mil från Dresden, och, genom privata bref, wet man att han der inryckt. I Wartenburg skulle en sammankomst äga rum imellan Kejsar Alexander och Konungen af Preußen. — Frankfurt an d. Oder har genom kapitulation öfwergått till Ryssarna. — Preußiska Tropparna i Slesien bestå af 25,000 man Infanteri och 5,000 man Kavalleri, som sedan d. 28 Februari stå på krigsfot och d. 3 Mars skulle uppbryta.

Hamburg d. 11 Mars. Wi weta med säkerhet, att en imponerande makt ofördröjligen samlas i granskapet af wår Stad. — De förra Tropparna ankommo den 15:de eller 16:de och taga sin ställning längs Stecknitz-Kanalen, i städerna Lauenburg, Mölln och Ratzeburg. På samma tid uppställes en Artillerie-park på båda stränderna af Elben och i Bergedorf. Dessa preliminära anstalter och andra ännu wigtigare, hwilkas kungörande ännu icke är oss tillåtit, synas stå i förbindelse med en ganska wigtig händelse. (Utur Corresp.)

Altona d. 11 Mars. Wi hafwa icke heller i dag erhållit några direkta underrättelser från Berlin, Leipzig Dresden, Breslau, Wien; och medan hwad wi e, låter oss ana de wigtigaste händelser, befinnna wi oss i en lika absolut okunnighet om hwad som skett, som om hwad wi ha att wänta.

Frankrike. Paris d. 3 Mars. H. M. Kejsaren begifwer sig ofördröjligen till Antwerpen, för att der taga sin Escader i ögonsigte, derpå till Amsterdam, sedermera till Helder och Eskadern på Texeln, hwarifrån resan widare fortsättes öfwer Gröningen, Münster, Osnabrück, Bremen, och Hamburg till Magdeburg, der H. M. skall taga sitt Högqwarter.

Tyskland. Cassel. d 8 Mars H. M. Drottningen har blifwit inwiterad att begifwa sig till Paris, för att der tillbringa någon tid, och ämnar inom få dagar afresa.

Sedan ifrån flera orter i Riket, det wid Götha Canal-Bolags-stämma den 28:de sistl. Augusti hållne Protocoll med därtill hörande Directionens Berättelse blifwit efterfrågad, så får man härmed äran tillkännagifva, att dessa Handlingar trycktes i November Månad till ett lika antal Exemplar med Inrikes Tidningen och försändes med den till vederbörande Post-Contor där de, för ägarne af nämde Tidning som ej redan ärhållit dem, böra vara att tillgå. Hädanefter komma de Handlingar rörande denna Canal, som genom trycket kungöras, att åtfölja Journalen för Litteraturen och Theatern. —

Härhos följer, utan särskilt betalning, 1812 års Berättelse och 1813 års Arbets-Plan för Götha Canal-Arbeten. —

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i morgon Tisd. d. 23 Mars, till förmån för M:lle Georges Semiramis, Tragedi i 5 Akter af Voltaire; hvarefter gifves: Catherine ou la belle Fermière, Komedi i 3 Akter af M:lle Candeille, hvarutti M:lle Georges spelar Catherines roll. Biljetterne säljas alla dagar hemma hos M:lle Georges, boende wid Stora Nygatan Huset N:o 3, 1 trappa upp uti det så kallade lilla Frums hus. Abonnementer upphöra för dagen. Spektaklet börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 10.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 68.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 23 Mars 1813.

Problem.

(Insändt.)

Den stora sanningen att Åkerbruket utgör grunden för en stats wälstånd har omsider hos oß blifwit erkänd, och pris ware den store Furste som genom en särskilt uppmärksamhet sökt att likfom återge detta yrke sin ursprungliga ära. Om Swerige en gång kan blifwa i stånd att umbära sina grannar i anseende till lifsmedel, skall deß oberoende erhålla en ny säkerhet, och utom hwilken åfwen deß inbyggares mod är otillräckligt.

Då ett så stort ändamål är Regeringens allwarliga föresats, är det en skyldighet för hwar medborgare, som med någon uppmärksamhet granskat sitt fäderneslands behof och tillgångar, att offenteligen framställa hwad han tror wara nödwändigt för ändamålets winnande, och att angripa de origtiga begrepp, som leda till förfelandet deraf. Det är här likgiltigt om deßa oriktiga begrepp uppkommit af wälmening eller egennytta, af allmän okunnighet eller theoretisk kunskap med brist af lokal-kännedom. Detta sednare har beklageligen under de sednare åren warit det allmännaste felet hos oß, och röjer sig i så många af wåra författningar, att det tyckes nästan wara obotteligt.

Må man icke inbilla sig att jag ämnar förswara något wißt system i Åkerbruket. Jag har twertom den öfwertygelsen, att under särskilta omständigheter och på särskilta ställen måste alla wara goda der de hafwa erfarenheten för sig; de blifwa först skadliga då de göras till allmänna föreskrifter i ett land af så stor widd och så olika beskaffenhet som Swerige. Derföre hafwa utaf alla idéer föga funnits några mindre anwändbara eller med allwar betraktade mer barnsliga än deras, som trott sig kunna skapa allmänna theorier för åkerbruket derföre att de några år lekt åkerbrukare wid ett experimental-hemman. Lyckligtwis äro wåra bönder icke heller fallna för att rätta sig efter hwarje nytt förslag; de wilja se werkställigheten på en jord som har någon likhet med deras egen, och i sitt eget grannskap; denna nationaltröghet har wißerligen gjort mera godt än ondt.

Sökom derföre icke att låra bonden nya theorier om bästa sättet att behandla jorden; de han äger af erfarenheten äro i alla fall bättre; men sättom honom

i stånd att utveckla sina egna begrepp, lemnom utrymme åt hans idogbet, och väckom idogheten der den saknas, så skall man snart se lyckligare följder. Undanrödjom isynnerhet de hinder som under sednare legat i wägen för Landtbrukaren, och hwilka, så länge de existera, skola tillintergöra alla försök att winna hwad man önskar.

Det första hindret för Åkerbrukets fortkomst är folkbrist. Att landtbrukaren i Sverige behöfwer flera arbetare än i de sydligare länderna, ligger i sielfwa sakens natur. Han måste på 4, högst 6 månader, förrätta det arbete hwartill den andre har 8 à 9 månader att anwända; sörden och höbergningen komma ofta i hwarandra; frosten öfwerraskar honom ofta innan sörden är slut. Han måste således antingen odla mindre, eller med mindre omsorg föda hwad han har odlat.

Upprepom icke de gamla tyranniska författningar som neka åkerbrukaren att antaga så mycket tienstfolk han kan föda, som neka honom till och med att behålla i sitt bröd sina egna arbetsföra söner, då de tillöra den duglösaste lärling att anwända dem — bak på sin wagn. Medgifwom honom i detta fall sina Naturliga rättigheter, återstår icke ännu en swårighet deri att han icke öfwer wintern kan föda de arbetare han behöfwer till sin hjelp om sommaren? —

Allmänna omtanken har imellertid af sig sielf sökt att häfwa detta hinder, ända tills den blifwit motarbetad af skrå-ordningar, och den tos oß onaturliga stillnad imellan landt- och stadsmanna näringar. Flera prowinser hafwa genom slöjder förwärfwat sig den bergning som en otacksam jord tyckes neka, och denna otacksamma jord äger ofta en större folknummer på qwadratmilen än andra bördigare trakter! — Detta enda exempel, som kan styrkas af tabellwerket, borde ware af större wigt än alla bewis för skråsystemet som stödjas på blotta teorien.

Problemet för Swenska Åkerbrukets uppkomst är således hufwudsakligen detta:

Genom hwilka särskilta slöjder och näringar kunna åkerbrukarne i Sweriges särskilta prowinser blifwa i stånd att sysselsätta och underhålla under 6 till 8 månaders winter, de arbetare som för 4 à 6 månader om sommaren äro nödwändige så wäl för att med sorgfällighet föda den jord, hwilken redan är i bruk, som för att företaga nya odlingar?

Der detta problem nöjaktigt upplöses skall man icke behöfwa yrka nödwändigheten af öfwerdrifna sädespriser, ty denna nödwändighet uppkommer endast genom öfwerdrifna dagswerkslöner. Embetsmannen och Stadsboen i allmänhet är således lika mycket intreserad deruti, och Fabrikören, om han förstår sitt eget bästa, winner äfwen, ty den kringliggande Landsorten arbetar åt honom och han behöfwer blott sysselsätta sig med sitt egentliga yrke: den beredning, som ger skönhet åt arbetet. England, som wi så mycket åberopa till mönster, skulle utom denna metod icke kunna uppehålla sina fabriker.

Det andra hindret — men hwarföre på en gång upprepa så många? Undanrödjande af det första fordrar tillräcklig omtanka, och innan detta är undanröjt har man gjort ingenting i det hela. —

Theater-oroligheter i Paris.

(Ifrån Journal de l'Empire).

På Theatern Feydeau hade man för någon tid sedan anslagit till uppförande: Träskorna, Piccaros och Diego, och Operan Jean de Paris. Aktörernas namn woro tillika utsatta och ibland dem Martins, såsom spelande i begge pjeserna. Man tillkännagaf fordom endast pjeserna: åskådaren medförde till Theatern endast ett owist hopp att få se den Aktör han önskade, och detta hopp bedrogs sällan, emedan, då Publiken war mindre begärlig efter spektakel, än nu för tiden, de förnämsta knappt woro nog goda för att kunna locka dit den. Nu afficherar man, liksom pjeserna, åfwen Aktörerna, emedan dessa ofta göra dem, och emedan man kommer mycket mindre för att se pjeserna än för att se Aktörerna. Ty utan detta, huru skulle man fördraga repertoirens monotoni och det ständiga omtuggandet af samma pjeser? Man hade således kommit med en fullkomlig wisshet att få se Martin, emedan ingen underrättelse om förfall blifwit lemnad.

Man spelade Träskorna, en liten Bond-Pastoral, en liten hors d'oeuvre, som man framsätter för nykomlingar från Landsorten, medan den wackra werlden samlas: man bryr sig föga om de Aktörer, som spela i dylika pjeser: ingen wäcker något sorl. Men efter Träskorna såg man ej utan fruktan en Aktör wid namn Darancourt inkomma med ett förwirradt utseende, förebådare af de Theatraliska missbälligheterna. Denna olycksfågel bekräftade snart den wäckta misstanken, i det han förklarade, att Martin, af ett hastigt påkommit illamående, war ur stånd att spela. Han föreslog att få gifwa: de Gifta Ungkarlarne i stället för Piccaros och Diego och att i Jean de Paris låta Hr Batiste spela i Martins ställe. Men Parterren förkastade i sin första hetta alla underhandlingar, alla medel till förlikning. Owäsendet steg till sin höjd. Sjelfwa logerna, oftast neutrala i dessa twister, som roa dem, togo parti med Parterren: de kände lifligt förolämpningen. "Att wägra oss Martin, sedan man högtidligen lofwat oss honom! I sanning ett swart, ett nedrigt drag! Wi wilja ha Martin lefwande eller död!" Ingen Aktör war någonsin så ifrigt begärd och önskad, som i dag Martin. Elden underblåstes ännu af elaka tungor, som utspridde att Martin, för hwilken man grålade på Feydeau-Theatern, njöt, i allt lugn, på Odéon behagen af Zingarellis harmoni och begret twenne unga älskandes olyckor. Förgäfwes förenade Polisgewaldigerna sin respektabla myndighet med waktens öfwertygande wältalighet. Parterren förblef i raseri och obeweklig. Hwad som mest bidragit att stilla bullret, war — att det redan räckt en timma: tiden stillar de wåldsammaste passioner. Den uttröttade Parterren tog ändteligen det parti att bifalla ett slutligt fredsförslag, till följe hwaraf de missnöjda kunde gå bort och taga sina penningar tillbaka, hwaremot man skulle gifwa de stilla och beskedliga, som wille bli qwar, de Gifta Ungkarlarna och Batiste i stället för Martin i Jean de Paris.

De som gingo sin wäg wunno tydligen på denna Traktat; ty de hade Träskorna för intet; de som blefwo qwar, förlorade derpå, emedan man sålde dem Batiste lika dyrt som Martin, som likwäl i Jean de Paris ej kan betalas med penningar.

Felet härwid war helt och hållit hos Aktörerna. Martin hade i tid underrättat dem om sitt förfall; men, i hopp om en stor inkomst, hade de ej underrät-

kat den fromsinta publiken, i tanka att den wäl i början skulle larma, men till slut ge sig af trötthet och hålla till godo hwad man behagade gifwa den. De blefwo straffade i samma punkt de felat; den wackra inkomst hwarpå de räknat, sammansmälte till en tredjedel: bedrägeriet har ej riktat dem mer än ärligheten skulle gjort, och de hafwa haft Publikens owilja, trakaßeri och owäsen på köpet.

Det är ej första gången som Martins frånwaro åstadkommer stormar. För några år sedan uppstod af samma anledning ett ännu häftigare buller på Feydeau. Martins sjukdom syntes twifwelaktig. Dagen derpå skickades officielt till honom en läkare för att bestyrka sanningen af hans tillstånd. Man fann honom, sade man, ätande ostron. Embetsberättelse afgafs öfwer denna goda dispositon hos Martin, hwaröfwer man förargades; man wille deraf sluta, att han war högst felaktig, som icke spelat dagen förut, hwilket likwäl är en ganska falsk slutsats. Läkarne weta att ostron äro goda för snufwa. Martin kunde således ha fått snufwa en representationsdag och dagen derpå äta ostron, utan att man deraf kunde draga någon slutsatts emot werkligheten af hans snufwa och renheten af hans afsigter. Det är nästan omöjligt att öfwertyga en sångare om owedlighet: hans strupe innehåller ogenomträngliga hemligheter: då hans existens, hans lycka och hans åra helt och hållit bestå i ljudet, är det af största wigt för honom att icke låta höra något, som icke är af den möjligast wackra egenskap. Martin har sitt fa, Ellevion sitt sol att bewaka: deßa noter äro Thermometern för tillståndet af deras röst; att äga den i sin fullkomlighet, är för dem den största lycka; deras förswagande eller förlust, den största olycka. Ingen omständighet kan förmå dem att kompromettera sig ända till att sjunga när de ej dertill hafwa allt hwad som fordras, emedan wi hafwa ingenting kärare än hedern. Men denna indisposition hos Fa och Sol är något så omärkligt i den wanliga organisationen, att den kan förenas med den bästa disposition hos kroppen: Sångaren kan wara sjuk, då menniskan mår mycket bra.

Önskan.

Ett gammalt ordspråk lyder så:
Den Gud en syßla ger, förstånd han sedan gifwer
(Som alla dar man warse blifwer)
O! måtte då Fabull ock snart en syßla få!

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Tisdag den 23 Mars, till förmån för M:lle Georges: Semiramis, Tragedi i 5 Akter af Voltaire; hwarefter gifves: Catherine ou la belle Fermière, Komedi i 3 Akter af M:lle Candeille, hwaruti M:lle Georges spelar Catherines roll. Biljetterne säljas alla dagar hemma hos M:lle Georges, boende wid Stora Nygatan Huset N:o 5, 1 trappa upp uti det så kallade lilla Fruns hus. Abonnementer upphöra för dagen. Spektaklet börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 10.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 69.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 24 Mars 1813.

Om Deklamationskonsten i Frankrike efter Racine.

(Utur 4:de Tomen af hans Arbeten, Edition de Laharpe, Paris 1807, med Tillägg och Förändringar).

Racine ensam beror icke af sina Aktörer. Han har skrifwit för alla tider och alla ställen der skönheterna af franska språket kunna kännas. Han behöfwer ej lysande dekorationer och stäten af ett spektakel. Som paßionernas spel och menniskohiertats drif-hiul äro de enda maschiner han welat sätta i rörelse, så skall han finna en theater för representationen af sina arbeten öfwerallt der ett ömt och lägande hierta finnes i förening med en utsökt smak.

På Racines tid war konsten att deklamera ännu i sin första råhet, man uttalade verserna med en löjlig emfas och utmärkte derwid ljudfallet, på ett sätt, som beröfwade dialogen all naturlighet och ledighet. Voltaire kallade det en Melopée théatrale. Mamsell Beauval, Akt:ris från Corneilles och Racines tid, hade i hans ungdom reciterat för honom början af Emilias roll i Cinna på det sätt som den talades på den tiden, och han försäkrar att skillnaden imellan detsamma och det närwarande war icke mindre än imellan detta och det sätt, hwarpå man nu läser en Tidning. Mamsell Le Couvreur war den första, som afwek från denna tradition, och införde den enkla naturliga deklamationen, hwari hon sedermera efterföljdes af M:ll Dumesnil och M:ll Clairon.

Utom detta deklamationens tillstånd, war på Racines tid hela Theater-maschineriet på en dålig fot. Man wet huru bizarra och öfwerdrifna den tidens kostymer woro. Man kan hos Voltaire läsa beskrifningen huru, i Ludwig 14:des tid, Augustus höll sitt tal till Cinna i Corneilles Tragedi af samma namn. Han kom med en stel gång fram på Theatern, han hade på hufwudet en fyrkantig peruk, som framtill räckte ända ned till medjan och som war späckad med lagerblad: utan på den hade han en stor hatt med en dubbel rad af röda plumer. Han satte sig i en ofantlig länstol med twenne trappsteg. Cinna och Maximus satte sig på twenne mindre stolar bredwid honom. När man då och långt derefter uppförde Tragedien i nymodig hofdrägt med stort halskrås, lång wärja och hatt, så

hörde dertill endast sådana rörelser som äro tillåtna i ett förmak, nemligen obetydliga wridningar på armar och händer, och det ansågs redan för en wågad Theatercoup, då, i sista scenen af Polyeucte, Severus inkom att förebrå Felix sitt förräderi med hatten på hufwudet, och denne afhörde honom med hatten under armen. Deßutom hade på den tiden en mängd förnäma åskådare sina platser på twenne uppstoppade bänkar å hwardera sidan af sjelfwa scenen, hwarigenom Aktörerna knappt hade en plats af tie fots bredd att röra sig på. Lägg nu härtill den beswärliga kostumen, de stora breda Dukrinerna och det sätt hwarpå wårjan den tiden bars, nemligen i en paralell ställning med golfwet — så har man ett begrepp om huru twungna de spelande måste warit i alla sina rörelser. Regnard gör i sin Comedi les Distraits en lustig beskrifning om det larm och ofog, som hans tids modiga petitmaitrer gjorde på denna usurperade plats, huru de bakom Aktörerna pratade och skrattade högt, och derigenom störde åskådarnas uppmärksamhet, eller ledde den på sig, liksom både de warit den egentliga hufwudsaken wid spektaklet. Denna elaka wana fortfor ännu på Voltaires tid, och han har, genom sitt ständiga ifrande deremot werkligen haft den förtjensten att afskaffa den, hwarmed början gjordes då Semiramis uppfördes *). Lekain gjorde äfwen föreställningar deremot, och det war äfwen han och Mamsell Clairon som i Tragedien införde en riktig kostumering.

*) En sådan Theaters beskaffenhet, anmärker Hr A. W. Schlegel (Ueber Dram. kunst u. Litt. Th. 2, p. 121) måste äga ett wigtigt inflytande på de Franska Tragediernas Inrättning, och isynnerhet på Orts-enheten, hwilken den nästan gjorde alldeles oundgängligt att iakttaga. Huru både man wäl wågat att i närwaro af en sådan opoetisk, utom pjesen befintlig Chor, som likwäl helt och hållit inträngde sig i representationen, förändra Decorationerna? I Le Cid är en tydlig förändring af scen tillkännagifwen; men ingen sådan skedde för ögat; utan måste Åskådarens Inbillning göra denna förändring sjelf. De unga Herrarna, som sutto på Theatern, kurade på tillfällen att upptäcka något löjligt, och då alla Theatereffekter behöfwa ett wist afstånd, emedan de på nära håll se nakna och äfwen löjliga ut, så torde man alldeles icke wåga några sådana: man inskränkte sig till samtal imellan få personer och man underkastade Scenen alla ett förmaks formaliteter. Också förestälde den merendels ett sådant, eller åtminstone en Sal i det inre af ett Palats. — I ett Förstligt palats, är ingen wåldsamhet, ingen öfwerträdelse af artigheten och anständigheten tillåtlig, och då i ett sorgespel saken ej kan afgå med idel höfligheter, så förlades hwarje wåldsam kraftyttring, hwarje frapperande och sinnligt werkande drag bakom Scenen och anbragtes på densamma endast i Förtrognas och andra Utstickades Berättelser. Och likwäl anmärker redan Horatius, att det genom hörseln meddelade rörer sinnet wida swagare, än det som framställes för ögat. Endast det otroliga och ohyggliga wille han undandraga detsamma. Det är sant, det synligas dramatiska werksamhet kan ganska mycket misbrukas och Theatern urarta i en larmande tummelplats af blott kroppsliga händelser, der ord och åtbörder äro öfwerflödiga. Men den motsatta ytterligheten att alldeles icke unna ögat någon ofwerstygelse och att alltid hänwisa på något frånwarande är lika så litet att gilla. Wid många franska Sorgespel torde det föresalla Läsaren, som om werkligen stora saker föregingo, men att han satte på en illa wald plats. Det är säkert, att det ganska mycket skadar efterstrycket af den Dramatiska föreställningen, om wi se närwarande för oß werkningar af orsaker, hwilka förblifwa osynliga och på afstånd. Det är då bättre att, twertom, wisa orsaken, men blott låta berätta werkningen. Huru menliga den Tragiska Scenens äldre wanor äro för den theatraliska effekten, har Voltaire insett. Han yrkar ofta på en rikare scenisk decoration; han sjelf har i sina Stycken, och efter hans exempel många andra, wågat framställa mycket för ögat, som förut skulle ansetts för ostickligt eller löjligt." — Utom denna trängseln på Theatern, (som äfwen gjorde ett större antal Personer omöjligt)

Man finner lätt, att alla deßa omständigheter förenade borde snarare tjena att wanställa Racines poemer än att gifwa dem wärdighet.

Emellertid bildade både Moliere och Racine sjelfwa goda Aktörer. Baron, som Moliere kallade sin son, bildades hufwudsaklingen af honom. Racine war sjelf stör i Deklamationskonsten, och då han icke kunde öfwerwinna fördomen och wanan hos Aktörerna, gaf han sig den mödan att sätta på noter rollerna, i det han studerade de toner, som mest närmade sig de känslor han wille måla, och tillade under repetitionerna fina wunteliga underwisningar. Han upprepade beständigt för dem, qu'il n'y a point de déclamation sans naturel et que c'est dans l'ame du Comédien qu'est le foyer de son talent. Till Baron sade han ofta: Pour vous, je n'ai rien à Vous prescrire: votre ame vous en dira plus que mes Leçons.

Men den alldeles egna karakteren af Racines arbeten, se der hwad som mera än allt annat bidrog till deklamationskonstens fullkomnande. Aktörens talang beror nödwändigt af karakteren och smaken i de pieser som han har att föreställa. Innesluten i en krets, hwarur han icke kan aflägsna sig, och nödsakad att tala det språk, som man lägger honom i munnen, kan han ej närma sig naturen utan i den mån Poeten det tillåter, hwars tanka han uttrycker. När Racine gaf Andromaque, woro Aktörerna på Theatern Hotel de Bourgogne alldeles icke bildade för sin pies af detta slag. Nödsakade att ofta afwika från det sanna och naturliga, för att debitera deßa tirader af ärelysnad, der personen måste ge wika för Poeten, deßa tillgjorda känslor och deßa öfwerdrifna rörelser, som den falska smaken satt i fart, att beständigt tala detta affekterade språk, fullt af sökta prydnader och puerila antitheser, så stridande med paßionernas hänförelse, måste de naturligtwis antaga under hela sin roll en emfatisk och spänd ton, som kunde på något sätt dölja stilens felaktighet, och äfwen med samma ton uttala de stycken, der naturen återtog sitt sanna språk, hwarförutan deßa riktigt sagda ställen icke skulle haft någon öfwerensstämmelse med de andra och frambragt alltför stötande kontraster.

(Forts. c. a. g.)

Drag af Ärlighet.

En fattig Skomakare, som bor i den wärst beryktade delen af Berlin, fick en fransk Under-Officer ingwarterad hos sig, som war sjuk och alldeles utmattad. Han sätter sig wid kakelugnen i Skomakarns enda rum, och medan denne går ut efter wed, befriar sig den olycklige från alla lifwets plågor. Den bestörta Handtwerkarn skyndar till Ingwarterings-Kommißionen för att ge det tillkänna, och öfwerlemnar tillika en rulle af 170 Napoleonsd'or, som den döende owetande lemnat efter sig på stolen der han satt. Skomakarn är derföre så lycklig att af flera kallas dum; men hans dumhet förblifwer alltid ganska älskwärd och exemplarisk.

---

war äfwen Maschineriets tillstånd på den tiden orsaken dertill, att inga Dekorationsförändringar kunde äga rum i Tragedierna, emedan, enligt ett yttrande hos Corneille, de i Operorna stedde med så mycken långsamhet, att Airerna anågos nödwändiga för att imellertid sysselsätta åtådarnes öron. "Une chanson a quelquefois bonne grace; et dans les pièces de machines cet ornement est redevenu necessaire pour remplir les oreilles du Spectateur, pendant que les machines descendent.

Lärda Nyheter från Paris.

Ett af de intressantaste litterära fenomener som här wisat sig, är den af Hrr Berthollet, Percy och Hallé National-Institutets fysikaliska Klass d. 7 Sept. 1812 förelagda och af Klassen godkända:

Exposition des faits recueillis jusqu' à présent concernant les effets de la Vaccination et Examen des objections, qu'on a faites en différens temps, et que quelques personnes font encore contre cette pratique; 55 sid. 8:o. Här upptagas, granskas och vederläggas alla de inkast, som sedan skyddskoppornas införande blifwit gjorda mot denna wälgörande upptäckt. De källor som derwid nyttjats äro 1) den så rikhaltiga Korrespondens, som blifwit förd af den förra Comité central de la Vaccination, och af La Société pour l'extinction de la petite verole (från 1799 — 1811); 2) de i Bibliothéque Britannique befintliga Intressanta öfwersigter af Skyddskoppympningens framsteg och utbredande; och 3) det år 1809 utkomna werket af den om Vaccinen så högt förtjenta D:r Zacco i Mayland: Trattato della Vaccinazione. Rummet tillåter ej att lemna något utdrag ur Afhandlingen. Wi anföra blott derur följande underrättelser om Skyddskopporna utbredande. I Frankrike waccinerades från 1804 — 1810, 2,671,661 personer. I Konungariket Italien hafwa öfwer 2 millioner blifwit Waccinerade, och 550,000 af D:r Zacco sjelf. I Ostindien och Presidentskapet Madras 145,848 Individer af alla Nationer. År 1806 i Aleppo, 600. Åren 1803 — 1806 har Spanska Regeringen, medelst en särskilt för detta ändamål utrustad Expedition, infört Skyddskoppympningen på de Canariska Öarna, Porto-Rico, Caraccas, Guatimala, i hela Nya Spanien, på Philippinska Öarna, i Canton, Macao, Carthagena, Peru &c.; och Vice Konungen öfwer nya Spanien inberättar, att af 50,000 i hans Gouvernement waccinerade ingen enda deraf haft elaka följder. I Ekaterinoslaw hafwa öfwer 7000 menniskor blifwit med framgång ympade. Resultatet af deras forskningar är 1:o) att waccinen icke meddelar kroppen något frö till andra sjukdomar, och att de som händelsewis sedermera wisa sig måste tillskrifwas andra bekanta och ofta lätt utgrundeliga orsaker, och 2:o) den icke allenast är ett förwaringsmedel mot de naturliga kopporna, men äfwen ett medel emot många andra sjukdomar.

Spektakler.

På Kongl. Dramatiska Theatern uppföres i morgon Thorsdag d. 25 Mars, De Okände eller Werldsförakt och Ånger, Drama i 5 Akter, hvarefter gifves: Småstads-Fruntimren, eller Som man är klädd, blir man hädd, Komedi i 1 Akt. Spekt. börjas kl. 6 och slutas omkring kl. half till 10.

De som hafva någonting att fordra för gjorda Lefveranser till Kongl. Dramatiska Theatern, anmodas att oförd röjligen, och sist till den 1 nästkommande April inlemna specificerade Räkningar på Theaterns Kansli 2:ne trappor upp, ingången från Kungstrappan, alla f. m. från kl. 9 till 12, för att till betalning påtecknas — och skylle den sig sjelf om, sedan Qvartals-liqviden är uppgjord, ingen betalning erhålles för sådane räkningar, som efter utsatt tid inkomma.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 70.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 26 Mars 1813.

Om Deklamationskonsten i Frankrike efter Racine.

(Forts. fr. N:o 69.)

Racine är utan twifwel den förste, och, man måste äfwen tillstå det, den enda af wåra tragiska Poeter, som beständigt förbliswit naturen trogen; den enda, som wäl känt paßionernas språk och som, med den stora konsten att försätta sina personer i de mest dramatiska situationer, förenat den ännu större och swårare konsten, att alltid låta dem tala på det med deras belägenhet mest öfwerensstämmande sätt. I de mest paßionerade verser, under hela denna skenbara oordning, som tillkännagifwer själens stora rörelser, följer alltid personnagen menniskohjertats säkra, ofelbara gång, utan att ett ögonblick afwägsna sig derifrån. En tanke föranleder alltid den, som den bör föranleda, och man igenfinner öfwerallt, om jag så får uttrycka mig, paßionens Logik — hwilken är ytterst konsequent i anseende dertill, att paßionen aldrig förlorar ur sigte det föremål som beherrskar henne, och att hon hastar till sitt mål genom de medel, som synas henne de säkraste och skyndesammaste, hwarföre wi också alltid finna henne så wältalig.

Det är Racine, som Aktören måste studera, det är der, som han skall lära alla konstens hemligheter, om han äger talang för densamma. Han behöfwer ej mera än tänka sig in i den persons belägenhet, som han föreställer och att sedermera öfwerlemna sig åt sitt hjertas rörelser. Han skall känna sig buren, ja hänförd af sin författare; de rörelser som han erfar skola följa på hwarandra i samma naturliga ordning, som sjelfwa de ord han har att uttala; hans själ, hans förstånd, hans röst skola sinsimellan wara i en fullkomlig harmoni och af en wanlig werkan af paßionernas meddelande, skall han snart ingifwa åskådarne den inspiration hwaraf han sjelf är genomträngd.

Racine, som föresatt sig att rensa Theatern från denna falska och uppblåsta deklamation, som den elaka smaken der infört, bemödade sig om att skrifwa verserna för situationen i den aldraenklaste stil, och i ett språk, så nära som möjligt det familiera, liksom hade han welat twinga Aktörerna att mot sin wilja återkomma till denna ton af sanning, som frambringar hela behaget och illusionen i

de dramatiska föreställningarna. Öfverallt der han satt ett af deßa hastiga drag, som undslippa känslan eller paßionen, synes det som hade han med omsorg sökt undanföra slöjan af sin förtjusande poesi, på det att Aktörens själ må kunna wisa sig deß mera ohöljd. Han, som hade alla poesiens skatter i sitt wäld, som förstod att utsprida så mycken rikedom öfwer de minsta beskrifningar, och att, genom skönheten af sin stil, förädla äfwen de minsta omständigheter, affekterar prosans wändningar i verser af de starkaste eller mest rörande uttryck. Inga figurer, inga wägsamheter, inga inversioner mera: det är språket, blott talad. Agamemnons stolthet då den retas af den häftige Achills frågor, uttrycker sig endast på detta sätt:

Pourquoi le demander, puisque vous le savez - -
Et qui vous a chargé du soin de ma famille?

Den ömma Bérénice, öfwerlemnande sig åt kärleken och förtroendet, säger:

Voyez moi plus souvent et ne me donnez rien.

Andromaque, i hänförelsen af sin moderliga kärlek, säger blott:

Je ne l'ai point encore embrassé d'aujourd'hui.

Roxane, förtwiflad öfwer den ringa werkan som hennes hotelser hafwa:

Bajazet, écoutez, je sens que je vous aime,
Vous vous perdez.

Och denna Nero, som i höjden af sitt raseri blott säger:

Souhaitez-la, c'est tout ce que je puis vous dire.

Hwem inser icke att intet af deßa ställen kan deklameras med emfas, utan att Aktören blottställer sig för att bli ganska löjlig, — att han måste söka den paßande tonen i sitt hjerta?

Men Racine har också icke welat att Tragedien ett enda ögonblick nedstege under den wärdighet hon bör äga; och öfwerallt der Aktörens ton icke kan hållas uppe af situationens eller den paßionerade rörelsens styrka, uppehåller han den genom sin diktion och skönheten af sina verser. När Dialogen fordrar detaljer, som i sig sjelf äro mindre ädla, upphöjas de af den wackraste och mest harmoniska poesi.

Men, som det alltid händer, förföll man snart ur en ytterlighet i en annan. Man deklamerade de skönaste verser, som den alldagligaste prosa, och förnedrade på detta sätt kothurnens språk och poesiens majestät *). Le Kain och M:lle Clairon ägde den swåra konsten att förena deßa med sanning och naturlig ledighet.

Om Racine bidrog dertill att Deklamationskonsten gjorde så förwånande framsteg, är det icke mindre afgjordt att denna konsts hastiga aftagande eller urartande till stor del bör tillskrifwas den Poet, som, under nästan hela det adertonde seklet, synes nästan ensam hafwa bemäktigat sig franska scenen. Voltaire har haft Aktörernas tacksamhet att tacka för mycket; hans mest nitiska beundrare hafwa derom warit ense **).

Men det är långt ifrån att Voltaire gjordt Deklamations-konsten de tjenster, som den gjort honom; och wi wåga till och med tro, att han wäsentligen skadat den på 2:ne sätt. Först har han, som wi redan anmärkt, genom den ytterste wärdslöshet i sin stil, genom bristen af sammanhang i idéerna och af resonnement i paßionerna, genom de deplacerade sentenser och deklamationer hwar-

*) Laharpe, Cours de Litt. T. IX, p. 242.
**) Laharpe, Cours de Litt. T. IX, p. 236.

med han ofta uppfyllt Dialogens tomhet, satt Aktören i nödwändighet att förblifwa kall och att söka i sitt hufwud de reßurcer, som han icke mera kunde hämta i sitt hjerta. För det andra, hade det system, som Voltaire gjort sig öfwer den dramatiska Konsten, nödwändigt ett stort inflytande på Deklamationen *).

(Forts. e. a. g).

Partiet.

Jag ändtlig funnit ett parti:
Ja, till Fru Dora will jag fria!
Ehwad än smädartungor skria,
Jag skall med henne lycklig bli.
Ty, kära Läsare, besinna:
Att blifwa henne qwitt, tog mannen gift. — "Wälan?"
Hwad änglagod, hwad dråplig qwinna,
Som ej kan plåga sjelf till döds sin kära man!

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från:

Hamburg d. 12 Mars. Redan sedan flera dagar träffades af de Franska Embetsmannakorpser härstädes anstalter, hwaraf man kunde sluta att de snart ämnade helt och hållet lemna Staden. Effekter och kaßor inpackades och bortskickades: deras åtskilliga Bureaux tillslötos, en efter annan: Tullbetjeningen aftågade i åtskilliga afdelningar, derpå Civil-Embetsmännen, först Hustrur och Barn och sedan de sjelfwa. Denna morgon erhöll Militären plötsligen uppbrottsordres, och emot kl. 12 i dag aftågade General Carra S:t Cyr, tillika med Prinsen af Reuß, General-Polis-Direktören D'Aubignose, den härwarande Kommendanten, Baron v. Ywendorff, i spetsen för ett starkt Detaschement Gens d'armer och 1000 man troppar: wid Porten paraderade, med ett Detaschement unga Hamburgare till häst, Hr Wiedemann, och honom lät Generalen, genom sin Adjutant, förklara Hamburgs Inwånare sitt nöje med deras uppförande under hans wistande derstädes och allwarsamt uppmana dem till widare trogen tillgifwenhet mot Kejsar Napoleon. Der-

*) Hwad som här och i det följande säges om Voltaire synes mig röja hos Förf. den bland wißa senare franska Critici icke owanliga benägenheten att klandra honom. I intet fall tyckes likwäl tillfället wara mindre wäl waldt. Ty det gifwes ingen, äfwen ibland denne Författares hätskaste fiender, som nekar honom den stora förtjensten han haft om franska Theatern. "Han yrkade på Skådeplatsens befriande från allt som hindrade den Theatraliska föreställningen, och på deß utwidgande, då den efter hans mening, genom Hofbrukets twång, hopknipits till ett förmak: han talade aldraförst om Shakespeares genialiska drag, och lånte mycket af denne för hans Landsmän ända dittills obekante Författare; han yrkade en större djuphet i paßionernas föreställning, starkare Theatralisk effekt; han fordrade en majestätiskt dekorerad Scen. Han war den förste, franske Dramaturg som wisade att, äfwen utan kärlek, Tragedien kan wäcka ett lifligt deltagande, den förste, som sökte, sina Tragiska ämnen bland folk och länder, som man före honom ansett förlorade för Tragedien, o. s. w. oberäknadt allt annat hwari han, till konstens förmån, afwek ifrån sina föregångare. (Jemf. Schlegel Ueber Dram. Kunst u. Litt. B. 2. p. 75, o. f. äfwensom Noten ofwanföre). Hwad här anföres af Voltaire, synes deßutom Öfwers. mera bewisa hans riktiga begrepp om Aktion och Deklamation än motsattsen. I allmänhet är det de franska Granskarnes sel att ej tro sig kunna upphöja Racine utan på Voltaires bekostnad, och twertom.

på retirerade han i bästa ordning på wägen åt Bergedorff. Strax rördes trummorna i alla qwarter af Staden; och de 52 Borgar-Kompanierna samlades hos sina Kaptener. Alla wakter i Staden och wid portarna besattes med ett förstärkt antal Borgare, den ridande korpsen skickades som patruller i alla trakter af Staden; och wi hoppas att ingenting skall störa det lugn, hwarmed wi wänta den widare utwecklingen af wårt öde. Om eftermiddagen anslogs en kungörelse af Mairen Abendroth, med en uppmaning till Inwånarna att wid de fremmande Tropparnas annalkande förhålla sig stilla och på allt sätt, hwar och en i sin krets, bidraga till ordningens widmakthållande. Prefekten för Elb-Departementet utgaf äfwen en kungörelse, hwari han förklarade, att omständigheter nödgade honom att för ögonblicket lemna Departementet och anmodade alla Understyrelser och Lokal-auktoriteter att förblifwa på sin post och fortfara i utöfwandet af sina befattningar. Han war sjelf sjuk. — D. 13 Mars. General Morand wäntades den 11 till Wismar, der wagnar för 1500 man woro requirerade, för att om möjligt fortstaffa deßa troppar till Elben. Samma dag hade äfwen 1000 Ryßar under General Tettenborn inryckt i Ludwigslust, för att i twenne afdelningar marschera widare. I dag morgons hade en korps Ryßar inryckt i Boitzenburg, och till aftonen woro qwarter beställda i Bergedorff för Fransoserna; men kl. 3 e. m. war ännu ingen ankommen. — D. 14 Mars. General Morand har med sin korps denna natt legat i Ratzeburg. Några och sexti Koßacker hade redan ankommit till Lauenburg. I Bergedorff woro ännu blott några få Franska Officerare. Brostansen wid Hoppe innehafwes ännu af Fransmännen. Man wäntar här stundeligen något afgörande. En resande, som i dag kommit från andra sidan af Elben, har mött General S:t Cyr med sin korps. — D. 15 Mars. Wid Schwartzenbeck och Wentorf har en del af Morandska korpsen blifwit angripen af en korps Koßacker, hwarwid deßa tagit 2:ne kanoner. — D. 16 kl. 12. Fransoserna äro nu i Bergedorff och lära wäl wid Zollenspiecker passera Elben. Ryßarna äro strax på andra sidan Bergedorff och torde wäl knappt förr än i morgon afton (d. 17) inträffa här i Hamburg. Twenne unga Hamburgare, som åtföljde de Deputerade, hafwa af Ryßarna blifwit tagna till fånga och återstickade med paß, såsom Borgare i den fria Hansestaden Hamburg. — Vice-Konungen har med 2500 man ankommit till Leipzig.

Bremen d. 13 Mars. Sedan här flera anstalter blifwit gjorda till emottagande af en Hög Person, har plötsligen wår Garnison erhållit uppbrottsorder.

Preußen. Berlin d. 6 Jan. I går hafwa Koßakerna inryckt i Potsdam. Ryska Tropparna under Furst Repnin, General Czernitscheff, Benkendorff, Kutusow den yngre och Dubich hafwa här d. 4 från kl. 9 till 2 f. m. hållit sitt intåg. 14000 man Koßacker, Dragoner, der sköna 4000 man starka Grodnowska Husar-Regementet, 4 Infanteri-Regementer och något Artilleri. D. 4 emottogs Generaliteter på Spektaklet med pukor och trompeter. Medlemmarna af den Kongl. Familjen och de förnämsta Damerna i Staden intogo Logerna. Staden war hela natten illuminerad. I dag inrycka 12000 Grenadierer, 4 Dragon-Regementer och tungt Artilleri. Man tågar mot Elben. Måndag ankommer General Tschitschakoff med 40,000 man Linjetroppar. En stark korps går direkt på Stettin och har i dag sitt läger i Stargard. Ännu 14 dagar wara genomtågen. Avant-Gardet under Czernitschef utgör ensamt 20,000 man, nästan idel Kavalleri. Konungen wäntas d. 16 till Potsdam. Stora anstalter göras till en förnäm Persons emottagande. Slottet sättes i ordning och en hel flygel inredes på det präktigaste. — Tisdagen d. 2 Mars, hafwa Ryßarna inryckt i Dresden.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Fredag d. 26 Mars, af den här varande Franska Truppen: Didon, Tragedi i 5 Akter af Le Franc de Pompignan; hvarefter gifves: Brueys et Palaprat, Komedi i 1 Akt af Etienne. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 3 qv. till 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 71.

Journal för Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 27 Mars 1813.

Det lärer utan twifwel kunna räknas bland de mäst sällsynta händelser uti Boktryckerihistorien, att finna sitt namn å en afhandling utsatt som Författare, hwilket man hwarken är, eller anmält sig wara, långt mindre å manuscriptet antecknat, eller på annat sätt hos Förläggare eller Boktryckare tillkännagifwit. Detta har likwäl händt med det i Stockholm hos Hr Samuel Rumstedt nyligen tryckta Korta Sammandrag af Bibliska Historien, hwarå mitt namn i egenskap af Författare finnes utfördt. Om jag warit det, skulle jag ansett för en heder att erkänna mig hafwa utarbetat en afhandling, som efter flera godkända domares och egen öfwertygelse är författad med god urskillning, med en jemn och för sitt ändamål, den uppwexande mindre odlade ungdomens underwisning, paßande stil. Men jag är skyldig sanningen, den för flere år tillbaka aflidne Författarens minne, den wördade allmänheten och mig sielf, den rättwisa och offentliga uppgift, att jag hwarken författat den, eller hos Hr Rumstedt begärt att derföre anses, eller ännu kan förklara på hwad sätt det tillgått, att, utan mitt hörande, derå blifwit tecknadt mitt namn: äfwensom, att anstalt är fogad, att Titelbladet omtryckes, hwilket så mycket lättare bör kunna ske, som efter Boktryckarens uppgift blott 4 exemplar blifwit utlemnade *).

Författaren hade sielf ernat, att låta trycka denna afhandling, men afled innan han derom hunnit göra anstalt. Han lemnade manuscriptet till min disposition. En aktningswärd wän lofwade förledit år, att befördra tryckningen. Det lemnades honom sådant det war — anonymt — och sådant uppsändes det till Hr Rumstedt, sådant borde det ock kommit i allmänhetens händer. Jag hwarken wille eller borde utgifwa mig som auktor, det hade warit sanningslöst; jag wille icke heller utsätta sielfwa Författarens namn då han långesedan lemnat werlden, det hade warit owanligt, och är i alla fall onödigt. Jag trodde mig äfwen så-

Dit.

*) Jag wet att i Stockholm ej mera än två exemplar (Sammandrag af Bibliska Historien) blifwit utlemnade enl. förordningen, och två för att afsändas. — Stockholm d. 26 Febr. 1812.

Sam. Rumstedt.

kraft uppfylla hans önskan då det utgafs anonymt, helst han sjelf hwarken å detta eller å ett hos mig ännu förwaradt renskrifwit exemplar tecknat sitt namn, hwilket sedt å några andra hans efterlemnade till trycket ernade arbeten. Men icke nog dermed, att man, mig owetande och ohördan, tillagt mig Författare-egenskap, man har äfwen tillfogat wer[illegible]ga Författaren den orättwisa, att bland sedda tillökningar införa en omening. Huru har man kunnat säga, sid. 48: "häraf är uppenbart, att wi kallas Lutheraner, af det skäl, att wi erkänna Bibeln för det enda rättesnöret för wår tro och lefnad" — ? Om någon skulle göra sig den mödan att hos Hr Rumstedt begära att se manuscriptet, skall han ganska säkert finna deßa ord ditsatte af främmande och annan hand, än den med hwilken afhandlingen är skrifwen. Att denna mening förändras, blir ock ett willkor för bokens widare utgifwande.

Nu några ord till Recensenten (Swensk Litteratur-Tidning 1813, N:o 7). Författaren hwilar i frid, tyst wid alla anmärkningar öfwer detta lilla arbete. Utgifwaren bör upplysa hwad han känner om Auktors affigt och arbets-method.

Han hade länge warit Lärare i Swenska Församlingen, Länge hade han wid underwisningen för allmogens barn insett bristen på någon paßande Lärobok i Bibliska Historien, som borde af barn läsas såsom en förberedelse till Catechesen. En sådan afhandling skulle wara kort för att icke blifwa dyr för de fattige, enkel och tydlig för att kunna fattas af den minst odlade folk-klaß, åsyftande upplysningar isynnerhet wid de lärostycken, som förekomma i Catechesen eller med dem hafwa närmaste samband. Se här orsaken, hwarföre en del af de händelser, som Recensenten trott sig böra finna, icke träffas. Afhandlingen hade annars blifwit för widlyftig, eller och skulle Auktor nödgats göra de hufwudsakliga ämnen, som dels röra religionens öden, dels åsyfta hufwudsanningarne, förmycket inskränkta. Den wigtiga händelsen om Christendomens utbredande genom Aposlarne är icke förbigången: den förekommer pag. 47. Då sammandraget är historiskt och, som redan är nämdt, ernadt till första underwisningen för Allmogens barn, som merendels äro råa, odlade och sällan i stånd, att kunna emottaga och bibehålla de lifligare intryck, har författaren nyttjat den ton och takt, som han ansett för ändamålet, och efter sin erfarenhet mest paßande. Tiden skall wisa om det lyckas. Jag har flera anledningar att förmoda det, och har derföre föranstaltat om arbetets utgifwande.

Det för Guds tillwarelse anbragta skäl har för Rec. icke hållit profwet. Författaren har följt Apost. Pauli anwisning. Rom. 1. 20.

Om uti ett sammanhang med sjelfwa historien blifwit hopställde de korta upplysningarna om Bibliska Lärdomarnes fortplantnig i wårt k. Fädernesland, som wid slutet finnas tillagde, kunde anledning warit till klander, men alldeles afskilde och med särskilt öfwerskrift försedde, torde deras plats icke kunna anses opaßande. På något ställe i afhandlingen, borde wäl Ungdomen underrättas, att det är samma Lära, som i Biblen innehålles, till hwilken wi oß bekänna.

Några uttryck, wid hwilka Rec. fästat sig, kunde warit tydligare. Då förändring i dem icke innefattar förändring i Auktorns tanka, kan rättelse ske wid en annan upplaga.

Rec. har rätt deruti, att auktor ägt godt förråd på källor till de upplysningar uti Judiska antiquiteterna och Kyrkohistorien, som lika med många

Författare af arbeten i dessa ämnen, han äfwen nyttjat. Men att Rec. anser dem icke wanliga, då deribland förekomma Swenska war owäntadt. Att Auktor med de uppgifter, som Rec. anmärkt, dock haft ett godt och wälmenande ändamål är jag fullkomligt öfwertygad. Hwad det egentligen warit, kan jag icke med wisshet bestämma; men förmodar att det skett af den anledning, att somliga bland Allmogen framstäm wid förhör och samtal frågor i dylika ämnen.

Till det swäntade kunna räknas Rec. icke delikata uttryck om bräcka, obekänksamhet, oanständighet. — Läsare af Recensionen lära sjelfwe bedöma till hwad klass af anmärkningar den hörer, som innefattar ett höstidligt försvar för förrädaren Judas, betraktad som tjuf. Rec. förklarar Judas oförtient till det yttrande, som förekommer pag. 36 "han undstal och behöll för sig sjelf hwad han behagade, under åberopande af de fattige." — Säger icke Johannes, Cap. 12: w. 6, det samma? Det sade han (Judas) icke att honom något wärdade om de fattige, utan förty att han war en tjuf, och hade pungen och bar det gifwit war. Men tanske detta hörer ock till de för Recensenten icke wanliga källor? Åtminstone lära Schoettgenii och Schleusners tolkningar af detta ställe wara för honom okände. Min Herre! ransaka skrifterna och döm sedan. —

Wilh. Faxe.

Maximer.

Wid 20 år slukas Nöjet, wid 30 smakas det, wid 40 njutes det mättligt, wid 50 sökes det och wid 60 saknas det.

Kroppens fönhet liknar en förbirepande, själens en qwarblifwande wän.

Täflan är ett extrakt af Afunden, liksom man af witza gifter bereder ganska helsosamma läkemedel.

Atheisten nekar Gud, den elake trottsar honom, den wise wördar honom, den fromme älskar honom.

Tungan är fruntimrens swärd. De låta det aldrig rostas.

Wärdet af det myntade guldet är Statens puls.

Fördomar äro ombömeskraftens opium.

Den, som wet att klokt wälja, han åtnöjes med få böcker, få läkemedel, få rätter och få wänner.

Sträng rättwisa af Kejsar Carl IV.

Då Kejsar Carl IV år 1355, åtföljd af den förnämsta Böhmiska Adeln och talrika troppar, reste till Rom, för att der låta krona sig till Romersk Kejsare, så hade under hans frånwaro åter några Böhmiska Riddare lagt sig på sitt förra Handtwerk att röfwa. De gjorde från sina befästade Slott flera strötåg, orvade Landet och åstadkomma stor skada. Wid sin återkomst prog Kejsaren i egen Person i fält

mot dem, och lät afstraffa dem. Ibland dem war, i grannskapet af Grätz, en Riddare wid namn Johan Panczircz, som underhöll på sitt slott Ziampach ett helt Röfwareband, hwarmed han oroade de kringliggande trakterna. Carl bemäktigade sig detta Slott och lät följande dagen hänga 18 af de tillfångatagna Röfwarna. På Panczircz, deras anförare, som war af den förnämsta Adeln i Landet, som Kejsaren sjelf slagit till Riddare och begåfwat med en Guldkedja, kastade han sjelf repet om halsen, och sade derwid med bittert skämt: Kejsaren utdelar ej alltid gyllne Kedjor, halp sedan sjelf att hänga honom. Detta exempel af Kejsarens stränga rättwisa hade en sådan werkan, att i Böhmen och närgränsande Länder lugn och säkerhet återställdes i en grad, som det förut aldrig ägts.

Stats-Nyheter.

Österrike. Hufwudföremålet för de sista konferenserna war utwägar att anskaffa nödiga medel till den betydligen förstärkta arméns underhåll. Denna utgift är en sak af 20 mill. Gyllen. Man tror att de åtskilliga föreslagna hjelpmedlen, bland hwilka man räknar bildandet af en konsumtions-regie för Arständerna, årligen kunna gifwa sex millioner. Ministern, Grefwe v. Zichy, war af den mening, att man lätt kunde öka maßan af de så kallade Inlösningssedlarne till 20 à 40 mill.; men de öfriga Ministrarna och H. M. Kejsaren wille alldeles icke öka denna maßa, som skulle undergräfwa de fattigas och alla penningelöntagares wälfärd; utan will man i stället weta, att H. M. skall utskrifwa ett twångslån af 30 mill. Sedan 3:ne dagar, är genom stora samlingar af drif-is som förstört bryggan öfwer den wenstra Donauarmen, en del af Förstäderna Roßau, Leopoldstadt och Landstraße öfwerswämmad. Wid wattnets uppstigande på gatorna och i de nedra wåningarna, hafwa H. M. Kejsaren och Erkehertigarna i egna personer ledt räddningsanstalterna och lifwat Inwånarnes och de arbetandes mod, som krönts med den bästa framgång, emedan ingen olycka händt. Kejserl. Österrikiska Fältmarsk. Löjtnanten Mayer, som blifwit skickad af Furst Schwarzenberg till Ryska Höggwarteret, har der aflidit i Nerf-feber, och blifwit begrafwen med alla militära, sin rang tillkommande hedersbewisningar.

Ungern d. 10 Febr. Man talar om uppställande af fyra Arméer: i Böhmen, Mähren, Gallizien och Siebenbürgen. General Richter blir General-Qwartermästare under Fältmarskalk Löjtn. Duka, som är omedelbart placerad hos H. M. Kejsaren och ifrån 1801 till 1805 war Erkehertig Carls General-Qwartermästare.

Saxen. Dresden d. 22 Febr. Grefwen af Gottorff reste i dag härigenom till Stolpen.

Spektakler.

På Kongl. Dramatiska Theatern uppföres i dag Lödag: Brodertvisten eller Förlikningen, Dram i 5 Akter; hvarefter gifves: Slätter-Ölet eller Kronfogdarne, Komedi Vaudeville i 3 Akter. Spekt. börjas kl. 6 och slutas omkring kl. 10 e. m.

De som hafva någonting att fordra för gjorda Lefveranser till Kongl. Dramatiska Theatern, anmodas att ofördröjligen, och sist till den 1 nästkommande April inlemna specificerade Räkningar på Theaterns Kansli 2:ne trappor upp, ingången från Kungstrappan, alla f. m. från kl. 9 till 12, för att till betalning påtecknas — och skylle den sig sjelf om, sedan Qvartals-liqviden är uppgjord, ingen betalning erhålles för sådane räkningar, som efter utsatt tid inkomma.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 72.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 29 Mars 1813.

Om Deklamationskonsten i Frankrike efter Racine.

(Slut fr. N:o 70).

Voltaire, för hwilken intrigerna af Racines pjeser syntes kalla, förmodligen emedan det dramatiska intreßet der endast är grundadt på paßionernas spel och rörelser, mäste nödwändigt finna en deklamation torr och släpande, hwars hela konst utgick ifrån samma princip. "Nuförtiden, sade han, spelar man Tragedien torrt. Om man ej upphöjde den genom det pathetiska i spektaklet och aktionen, skulle den wara ganska saftlös. Wärt tidehwarf, ehuru i andra hänseenden berömwärdt, är torrhetens tidehwarf." Han upplyser oß på ett annat ställe, hwari enligt hans tanka Aktörens fullkomlighet består. "Deklamationen, som ända intill M:ll Le Couvreurs tid war ett slags afmätt recitatif, en nästan på noter satt sång, hindrade deßa naturens hänförelser, som uttrycka sig i ett ord, en ställning, en tystnad, ett anskri, undsluppit smärtan. Wi började först med M:ll Dumesnil att lära känna deßa drag, då hon i Merope, med förwirrade ögon, afbruten röst och en upplyft, darrande hand gick att mörda sin egen son; då Narbas hejdade henne, då, i det hon kastar dolken, man ser henne afdånad i sina fruntimmers armar, och hon, med en mors hänryckning, återwäcks ur detta dödstillstånd; då hon sedermera, ilande mot Polyphont, i ett språng öfwer Theatern, med tårarna i ögonen och blekheten i sitt ansigte, qwäfd af sina snyckar och med utsträckta armar, ropar: Barbar! det är min son! ... Jag har sett Baron, han war ädel och wärdig, men det war allt. M:ll Le Couvreur hade behag, riktighet, enkelhet, sanning och wärdighet; men det höga pathetiska i aktionen säga wi aldraförst hos M:ll Dumesnil. M:ll Clairons aktion har warit, om något kan wara det, ännu öfwerlägsnare, äfwensom den Aktörs, som spelar Tancrede, i tredje Akten och slutet af femte." (Des divers changemens arrivés à l'art tragique).

"Hwem skulle hafwa wågat, före M:ll Clairon, att spela i Oreste Scenen med urnan, som hon spelat den? Hwem skulle hafwa påfunnit att så måla Naturen, att falla afdånad med urnan i ena handen, och låta den andra nedsjunka lifslös och orörlig? Hwem skulle ha wågat, som Hr Lekain, att med blodiga ar-

mar stiga opp ur Nini graf, under det den beundranswärda Aktrisen, som föreställde Semiramis (Mill Dumesnil) släpade sig döende på trappstegen till sjelfwa grafwen? Se der hwad småherrarna och smådamerna i början kallade posturer, och hwad kännare, förundrade öfwer konstens owäntade fullkomlighet, kallade: Taflor af Michel Ange. Detta är den sanna werkligen Theatraliska aktionen; den andra war en någongång paßionerad konversation." (Företalet till Les Scythes).

Hwad Voltaire kallar det stora pathetiska i aktionen, deßa jeux de Théatre, som endast lysa genom det sätt, hwarpå de werkställas, deßa rörelser, som bero af Aktörens skicklighet och wighet, deßa beräknade attituder, deßa Taflor, der Aktörerna måste komma öfwerens om sina gester och reglera sina steg med samma precision, som Figuranterna i en Ballett, der det minsta gaucherie, den minsta saknad af öfwerensstämmelse kunna komma åskådaren att skratta — allt detta, går det ej ut på att nedsätta aktionens konst till Pantomimens eller melodramens?

Racine, hwars förträffliga smak aldrig bedrog, waktade sig noga att anwända sådana medel. Han har icke wågat framställa på scenen Iphigenies offring, som man i wåra dagar så löjligt och så olyckligt försökt. Det är endast i en enda af sina pjeser, som han infört spektakel och som han satt katastrophen i aktion; men det är i Athalie, en pjes, som icke war ämnad att offenteligen föreställas.

Han wißte att i alla konster, som bero af fantasin, illusionen sjelf har sina gränser. Det skönaste statuära arbete skulle sära smaken, om det wore öfwerdragit med naturliga färger och endast wittna om konstens förnedrande. Det förhåller sig på samma sätt med den dramatiska konsten. Ögat kan roas af alla deßa fåfänga bemödanden som man gör för att bedraga det, men den goda smaken förkastar dem såsom stridande med det slags illusion, som den gillar och söker på Theatern. Hela denna orkan af rörelser, deßa bullrande scener och denna falska riktning, som man i wåra dagar gifwit åt de Theatraliska föreställningarna hafwa haft den elaka werkan att mißleda mängden och att ännu mera inskränka det redan så obetydliga antalet af kännare. Man måste medgifwa att publiken i wår tid icke mera är, såsom fordom, öppen för deßa ädla, hänförande illusioner, som utgöra förnämsta föremålet för den dramatiska konsten. Cid, Audromaque, Iphigenie, oaktadt felaktigheten i Deklamation och representation — hwilken enthusiasm af beundran, hwilken djup rörelse wäckte de icke på sin tid och under en lång följd af föreställningar! Så många samtida wittnen intyga deßa konstens segrar, att wi ej mera kunna twifla derpå. Hwarföre åstadkomma ej deßa samma pjeser samma allmänna rörelse i wår tid, då allt, hwad till den yttre representationen hörer, hunnit en sådan höjd af fullkomlighet på wår Theater? Hwarföre ges det numera intet enda arbete, som kan wäcka en sådan rörelse? Jo, derföre att man hos Publiken wäckt och underhållit smaken för sådana representationer, som starkt slå och syßelsätta ögonen genom sin glans och sin afwexling, och att den derigenom blifwit så mycket mindre känslig för sådana, som endast äro ämnade att röra och intreßera.

Således hafwa, genom en oundwiklig följd, de nyheter, som sistförflutna Sekel infört i Racines rena och sublima skola, wanställt och förderfwat, först Dramatiska författarens konst, sedan Aktörens och sluteligen äfwen sjelfwa åskådarens smak.

Hwad den nuwarande Deklamationen på den franska Theatern beträffar, yttrar sig derom den författare, som wi under denna artikel ofta haft tillfälle att åberopa, på följande sätt:

"Jag fann ofta, till och med i de förträffligaste Aktörernas spel, hastiga språng ifrån den högtidliga afmätthet i recitationen och åtbördsspelet, som kompositionens ton i det hela fordrar, till en werkligen konwulsiwisk paßionens häftighet, utan att detta afstånd, genom mellangrader, behörigen förbereddes eller sammansmälte med det öfriga. Aktörerna ledas wäl derwid af en dunkel känsla, att Poesiens konventionella former för det mesta hämma den naturliga rörelsen; när nu skalden på något ställe befriar dem ifrån deßa former, så taga de sin skada igen, och gifwa på engång, i detta sällsporda ögonblick af känsla, liksom luft åt hela det öfwermått af lif, som blifwit tillbakahållit och som borde warit lika utspridt öfwer det hela. Derifrån denna krampaktiga, skrikande häftigheten. I Bravur selar dem ingenting, men ofta saknas de den innerligare Sanningen. I allmänhet betrakta de sina roller (med undantag af den Genialiske Talma, som i allmänhet är ensam i sitt slag) mera som en mosaik af lysande ställen: de söka mera att göra hwart särskilt dylikt gällande, oberoende af det andra, än att gå tillbaka till karakterens medelpunkt, och att behandla alla yttranden blott såsom lika många utstrålningar derifrån: de frukta alltid att göra förlitet, och derföre äro de minst skicklige till ett jemt spel, till denna wältaliga tystnad, der sinnets djupaste rörelser förråda sig under ett skenbart yttre lugn. Imellertid lemna dem deras skalder också sällan detta problem; och när i deras werk anledning icke finnes till det öfwan anmärkta öfwerskridandet af all mätta i paßionens wåldsamma uttryck, så föranleda de till ett mera ytligt glänsande än ur djupet gående spel. (Schlegel über Dram, Kunst u. Litteratur, 2 B. sid. 299).

Swar af en Ryss Grenadier.

Allg. Zeitung berättar följande Anekdot. En Rysk Grenadier, sårad i bröstet af en muskötkula, bortbars af slagfältet, efter bataljen wid Doschkowka (imellan Dorogobusch och Smolensk). Kirurgen, som wille förbinda honom, kunde blott tala litet ryska, och för att undersöka om kulan ännu befann sig i kroppen eller gått igenom, kände han den sårade på ryggen. Den tappra krigaren, redan mycket försvagad af det utrunna blodet, och ännu knappt i stånd att andas, ropade till den närwarande Officerarn: "Nådige Herre! fråga då Kirurgen hwarföre han känner mig på ryggen: Han bör weta, att jag alltid wändt bröstet till fienden."

Strödda Underrättelser.

Äfwen i Leipzig begynner Nerf-feber wisa sig, och dödligheten är redan stor. Man påstår att på 4 dagar 36 personer aflidit, som på en folkstock af 34 à 35,000 Inwånare är ganska mycket. Härunder likwäl ej inbegripna de som dö på

sjukhusen. En son af Hof-Rådet, Prof. Beck, som för sin egen öfning ganska flitigt besökte de sjuka på Lazarettet, har blifwit offer för sin dristighet. Flera andra personer, såsom sköterskor, twätterskor ꝛc. hwilka besökt Lazaretterna, hafwa äfwen dött. Sjukdomen är i tilltagande. Härtill kommer äfwen att wäderleken nu gynnar den, att mycken förskräckelse och oro råder ibland Inwånarne, hwarigenom sjukdomen ännu mera griper omkring sig.

Man har upptäckt upphofsmannen till det emot H. M. Konungen af Würtemberg i sistl. månad anstiftade mord. Han heter Johan Georg Briegel, är 35 år gammal, från Öfweramtet Marbach i samma Konungarike, men har rymt ur sitt fängelse.

I England har nyligen Bankören William Hope aflidit. Det war den rikaste Privatperson i Europa. Hans förmögenhet skattas till 3 mill. pund Sterling, eller 12 à 15 mill. R:d. B:o. Han war född i Holland.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska och Franska Poster innehöllo från:

Hamburg d. 18 Mars. I går ankom hit en Rysk Officerare, eskorterad af 30 koßaker, som tillkännagaf att en Keiserlig Rysk Corps i dag skulle inrycka. Denna korps, af omkring 2000 man koßaker, ridande Artilleri, ett Detachement Dragoner och en korps Donska koßaker, under Öfwerste v. Tettenborns befäl inryckte här denna eftermiddag kl. 3. Stadens Deputerade hade redan wid närmaste station (i Bergedorf) wälkomnat Befälhafwaren; den ridande korpsen af unga Hamburgare och ett stort antal Borgare hade farit emot tropparna ett långt stycke wäg, hwilka med deßa i spetsen och alla Handtwerks-skrålagen, som med sina fanor woro dem till mötes, intågade under ett ofantligt tillopp af folk, så wäl utom som inom Staden, wid klockringning och styckeskott. För tropparnas förfriskning war redan sörjdt. Om aftonen war hela staden illuminerad, äfwensom gårdagen, wid första underrättelsen om deras ankomst. Följande dag anslogs en Proclamation, hwari tillkännagafs att, som, till följe af Keiserliga Ryska Befelhafwarens förklaring att icke erkänna andra Autoriteter än de som blifwit af Staden Hamburg sjelf tillförordnade, Municipalitetet sig upplöst, de förra Medlemmarna af Hamburgska Senaten och Magistraten åter inträdt i sina functioner. — Allmänna lugnet hade, oaktadt den owanliga rörelsen och ehuru denna folkrika stad på de sistförflutna 8 dagar warit blottad på troppar, intet enda ögonblick warit stördt. — Den från Stralsund retirerade Morandska korpsen har kommit lyckligt öfwer Elben, ehuru Bryggan 2:ne gånger blifwit afbränd. Kl. 3 på e. m. d. 17 fans ingen fransos mera qwar på denna sidan Elben. General S:t Cyr och Directör d'Aubignosc befunno sig ännu denna morgon kl. 4 på slottet i Wise.

Till salu finnes:

I Utters & Comp. Boklåda några kompletta Årgångar af denna Tidning, eller Årg. 1809 1 R:d. 32 ß. Årg. 1810 med alla Bihangen, bestående af H. K. H. Kronprinsens Bref till H. M. Konungen; framl. Hans Ex. f. d. Riksmarsk. Grefwe Axel Fersens Bref till f. d. Konungen m. m. 4 Rd. 32. ß. Årg. 1811, 4 Rd. Årg. 1812, 4 Rd.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 73.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 30 Mars 1813.

Propertii elfte Elegi i andra Boken.

Kärleken.

Snillets styrka, penselns skicklighet
Hos den Konstnär jag beundra wet,
Som af Kärleken en bild oß skänkte:
Först och främst han ganska riktigt tänkte,
Att hos älskare ej nånsin fans
Minsta gnista af förnuft och sans,
Helst då mängden utaf små bekymmer
Röfwar lugnet ifrån deras dar,
Ögat med ett ewigt töcken skymmer
Och från hwarje nyttigt wärf dem drar.
Samma konstnär åfwen lätta wingar
Icke utan skäl åt Guden gaf:
Kastade som på ett stormigt haf
Oß paßionen ständig oro bringar.
Pilbewäpnad blef den grymmes hand,
Fyllda kogret kring hans skuldror swäfwar,
Hwarje hjerta för ett wapen bäfwar,
Kändt och fruktanswärdt i hwarje land.
Ingen detta wapen undfly hinner,
Hwarmed skalken alltid i försåt,
Öfwerraskar oß uppå wår stråt,
Och ett dödligt gift i såret brinner.
Än hans pilar i mitt hjerta stå,
Och, att smärtan ännu mera lifwa,
Inga medel kraftigt nog förmå
Att hans bild ur qwalda bröstet drifwa.

Säkert Guden, efter denna färd,
Icke mera några wingar äger,
Ty hos mig han slagit upp sitt läger
Och mig anser som beständig Wärd.
Men hans affigt endast är min plåga;
Blodet i en ewig swallning rörs,
Mergen uti mina ben förstörs,
Olja gjutes i mitt hjertas låga.
Grymma Goße! hör min trägna bön,
Hör min suck, som hwiskar om förskon!
Öfwergif din föga glada boning
Och fly ut på nya hjelte-rön.
Mången än dit wälde aldrig kände,
Trottfar oskadd dina wapens magt,
Hwilka mig uti förtwiflan bragt
Från den stund du dem emot mig wände.
Skona Skalden som en trogen wän,
Född att blott förherrliga din ära:
Ty, hwem sjunger wäl om Kärleken,
Sen man gått att mig till grafwen bära?
Hwem skall då förguda med sin röst
Elden, som i flickans öga brinner,
Kindens purpur, snön af hennes bröst
Och allt skönt, som tanken endast sinner?

Några underrättelser om de nyligen på Portens befallning halshuggna Furstarna Moruzi, af Freune. (Ur ett Tyskt Blad).

Politiska Tidningar hafwa berättat den rysliga död, som träffat de båda Furstarna Moruzi. De dogo, bestraffade såsom Förrädare emot Porten, som under en lång följd af år anförtrott dem lika få wigtiga, som höga och indrägtiga poster. Att sluta af de dem tillskrifna förbrytelser, synes det oförklarligt hurn de wid de oräkneliga intriger, uti hwilka de stora i Turkiet äga en så alldeles egen sickligbet, så länge kunnat bibehålla sig i sin, am ock tidtals afwexlande betydenhet. Jag tror mig härföfwer kunna lemna någon upplysning, då jag längt förut under mitt wistande i Jassy haft tillfälle att närmare lära känna dem. Hufwudorsaken till deras så långwariga inflytande war deras alldeles egna karakter. I konsten att dölja sina affigter och känslor hade de bragt sig till en sådan höjd, att de mest öfwade konstnärer af detta slag, som de Europeiska hofwen tillåfwentyrs kunna hafwa att uppwisa, måste blifwa oändligt långt efter dem. Man kan wäl säga, att det egentligen war omöjligt att hos dem skilja skenet från werkligheten. Hwad man ogerna saknar hos Hofmän, att de nemligen icke weta att gifwa sina yttranden hwad man kallar hjertlighet, ägde de i högsta grad. De kunde tala om nödwändigheten af en sak, som war dem alldeles emot, som de också af alla krafter motarbetade, med en wärma, som om de blott lefde för den. Ingen blick,

intet ansigtsdrag lemnade rum för den ringaste misstanka, att de kunde tänka och känna annorlunda än de talade. Likwäl förenade de med denna alldeles egna förställningskonst, med den fällfyntaste skicklighet att temporisera, att på tusen sätt uppehålla och narra sina motståndare, kunskaper, som wäl ingen annan af de Osmaniska stora ägde — ifynnerhet war detta fallet med Demetrius Moruzi — och hwilka till och med en annan Europeisk Statsminister sällan torde förena. De talade icke allenast de flesta mest bildade Europeiska Nationers språk med lätthet och smak, utan hade äfwen ganska stor kännedom af Staternas historia, af deras inre krafter, af deras politiska förhållanden och bemödanden, korteligen af allt, som karaktiserar den stora Statsmannen. Sådana män, som i anseende till sin inre förmåga, kunde göra Porten de största tjenster, fordes man ej uppoffra åt hwarje liten intrig emot dem inom Seraljen. De kunde också, i anseende till sina personliga förtjenster, länge drifwa sitt spel med Portens intresse, utan att behöfwa frukta sitt störtande — och olyckligtwis gjorde de det äfwen. — Ogrundad är wäl swärligen den beskyllning, att Demetrius wille blifwa Stiftare af en egen Stat för sig, hwartill han lände sig äga all den inre och yttre öfwerlägsenhet, som fordrades.

Äfwen deßa Furstars Swåger, Bojaren Scorza, hwars son, såsom Officer i Storfursten Konstantins swit år 1806 i Djurgården wid Berlin gaf sig döden, är en högst bildad och kunskapsrik Furste. Jag såg sjelf huru han, alldeles som en Professor, demonstrerade flera propositioner ur Euklids elementer. Då han händelsewis hos mig fick se en fransk öfwersättning af Schröcks Allmänna Werldshistoria och råkade på ett ställe, der Ryßwickska freden nämdes, så upprepade han ur minnet alla artiklarna af hela detta fredsslut. Han utbad sig äfwen denna bok af mig, och intogs så af deß företräden, att han genast uppdrog en ung Grekisk lärd att öfwersätta den på nygrekiska. Hans Gemål, en Prinsessa Moruzi, träffade jag första gången då jag föreställdes henne, sysselsatt med läsningen af Barthelemys Resa till Grekland, en då alldeles ny bok. En annan dag såg jag henne med Theokrits idyller på Originalspråket, i sina barns studerkammare, som just då skulle underwisas i den gamla Grekiskan. Hon talade gamla och nya Grekiskan, Moldauiskan, Fransyskan och kanske ännu flera språk. Jag sade henne, att jag äfwen förstod gammal Grekiska. Detta fann hon underligt. Strax bad hon mig upplåsa en af Theokrits Idyller och öfwersätta den på Fransyska. Men knappt hade jag börjat förrän hon började stratta. Dock så undlades detta löje snart i en spänd uppmärksamhet, och då jag slutat, försäkrade hon, att hon ingenting deraf förstått. Härpå begynte hon läsa — och nu förundrade jag mig icke mera att Grekerna höllo sitt språk för Gudarnas. Ett sådant wälljud hade jag ännu aldrig hört. Men hon påstod också, att hennes uttal war de gamla Grekernas och att ännu sex ställen i Grekland, om jag ej mißtar mig i trakten af Salonichi, ägde detta uttal i hela sin renhet.

Stränga Författningar till befordrande af den allmänna Bewäringen i Preußen.

Konungen af Preußen har genom ett Dekret, dat. Breslau d. 22 Febr. förordnat, att Preußiska Nationalkokarden bestående af en swart och hwit bandros, skall bäras på hatten af alla i preußiska staterna födda eller i preußisk tjenst warande

manspersoner, som nått 20:de året och ej förwerkat denna åra, som fler 1) genom feghet i fält, 2) genom illusoriska undflygter att undwika krigstjenst, 3) genom fästnings- eller Tukthus-arrest, förenad med arbete. — Till befordrande af den allmänna Armeringen, har Konungen genom ett annat Dekret af samma dag stadgat. 1) alla imellan Fäder och Söner träffade Transporter af Besittningsrättighet å fast egendom äro ogilltiga, om de skett efter Förordningen af d 9 Febr., om Fäderna äro friska och under 50 år, men Sönerna under 24 och af frisk kropp. 2) alla de, som befinnas genom någon förewändning af hwad natur som helst, wilja undandraga sig krigstjenst, skola, om de redan äro Borgare, och idka borgelig rörelse, wara sina rättigheter förlustiga, och om de ännu icke äro Borgare, för hela sin lifstid hafwa förlorat sin rätt att blifwa det. De skola hädanefter ställas under förmynderskap, och om de förwärfwa fast egendom, skall icke deras, men Förmyndarens namn införas i Köpe-Afhandlingarna. De warda tillika uteslutna från åran att bära nationalkokarden, åfwensom att nånsin få bekläda offentliga Statseller Kommunal-Embeten. 3) Alla de Fäder och Förmyndare, som uppsåtligen förswåra sina Söners eller myndlingars inträdande i krigstjenst eller wägra dem om de wilja tjena som frimilliga, den lilla ekipering, som de i mån af sina tillgångar kunna dem bestå, — skola förlora sina Borgerliga rättigheter och sina syslor (om de innehafwa sådana), åfwensom Nationalkokarden. —

Strödda Underrättelser.

Herr. Aubon i Constantinopel och Lafont i Salonichi skola hafwa bestyrkt att kokopporna bewara för pesten. Den förstnämdes Bewis åro, att af 6000 wacinerade i Konstantinopel ingen enda blifwit smittad af Pesten, att man lät wacinerade barn di pestsjuka mödrar utan att de smittades; åfwensom att en Italiensk Läkare, som i Turkiet isynnerhet winlade sig om Pestens kännedom, ympade på sig sielf pestgift med waccin utan att någon smitta följde, och oaktadt han derwid befann sig i ett Pest-Lazarett och satte sig i all slags möjlig kommunikation med de sjuka.

Spektakler.

På Kongl. Opera - Theatern uppföres i dag Tisdag, af den här warande Franska Truppen, Tancrede, Tragedi i 5 Akter af Voltaire; hwarefter gifves: Caroline ou le Tableau, Komedi i 1 Akt. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 3 qwart till 10 e. m.

De som hafwa någonting att fordra för gjorda Lefweranser till Kongl. Dramatiska Theatern, anmodas att ofördröjligen, och sist till den 1 nästkommande April inlemna specificerade Räkningar på Theaterns Kansli 2:ne trappor upp, ingången från Kungstrappan, alla f. m. från kl. 9 till 12, för att till betalning påtecknas — och skylle den sig sjelf om, sedan Qwartals-liqviden är uppgjord, ingen betalning erhålles för sådane räkningar, som efter utsatt tid inkomma.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 74.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 31 Mars 1813.

En Tidnings-Ugifwares Förmiddag,
(Ur ett Franskt Blad).

Klockan slår tie — jag måste sätta mig till mitt arbete. Det är icke så lätt som man wanligen tror. Att kittla några läsares nyfikenhet, hwilkas sätt att se och känna aldrig kan wara detsamma, att smickra andras lättja, att erbjuda andra en angenäm hwila från ett allwarsamt arbete, — med ett ord att göra sig läst i en tid, då man läser så lite — hwilket yrke! — Och man tror, att wi hwila på rosor! — Wi hafwa ej ens någon hwila — i dag, i morgon, i öfwermorgon, alla dagar samma bekymmer! Men handen till plogen! Dock hwad skall jag skrifwa om? Der kommer Monitören: han skall hjelpa mig ur min förlägenhet. Hwad! der fins ingen Bulletin, inga officiella nyheter! Hwad göra då Nyßarna? = = I sådan nöd, hwad! om jag sielf företog mig att = = = om jag lät en armé avancera, en liten, liten korps bara, om jag gaf en liten, liten batalj = = = för att tillfredsställa mina kannstöpare = = = nej, det går ej an, det är ej mera tillåtit. Man har ogillat wåra fälttågsplaner, tagit ifrån oß befälet öfwer alla de troppar, som fordom stodo i wår sold. Hwilken obarmhertighet! Hwad skall jag då säga Publiken, ty något måste jag wål säga den.

Nå wål, jag skall genomögna Prewins-Tidningarna: de ha ofta rätt kurjösa saker, som intreßera Hufwudstadens läsare. Låt se. Ack, min Gud! icke en enda olyckshändelse, icke en enda liten fattig orkan, icke en enda wådeld: åskan har icke slagit ned någonstäds: alla klockstaplar stå på sin plats och snön rör sig ej på bergspetsarna. Jag är otröstlig. Har man nånsin sett maken till brist på olyckshändelser? Hwad skall jag då sätta i min Journal? Ack hwad ett Röfwarband skulle komma mig wål till paß! Men hwar taga det? Sedan Domstolarna ej hålla dem räkning for sina goda intentioner, wåga de hedersmännen ej wisa sig mera. Om åtminstone, i deras frånwaro och under mellanregeringen, några wargar *) lika wälsinnade som de, wille bryta sig in i byarna och fårhusen, hwad

*) Har afseende på de flera berättelser som influtit i franska Blad om wargarnas hemsökelser på åtskilliga orter i Frankrike.

deras tänder skulle göra mitt blad godt! Olyckligtwis blifwa äfwen de dag ifrån dag sällsyntare, och de få som man råkar att se, uppföra sig allt mer och mer beskedligt. Om det få fortfar, blifwa de snart mer höfsade än wi. Således ingenting att hemta ur Provinsbladen!

Nå Paris då! det skall utan twifwel hålla mig skadeslöst. Så många bärskaper afwexla der med med hwarandra, så många bärar finnas der, så många charlataner lefwa der af den allmänna lättron. Wälan! Skullen I tro det? I denna stora stad, der man så mycket älskar att bedragas, minskas antalet af charlataner! En del har förskaffat sig Doktors-Diplomer, en annan alldeles förlorat krediten. För tusan! hwarom skall jag då skrifwa? Inga Theaternyheter heller! Alla Aktriserna äro på sin post, icke en enda sjuk. Ni skall se, att de alla i harmen bli förnuftiga, blott för att hindra mig från att säga något om dem. Man kan bli alldeles rasande. Få nya böcker och likwäl tusentals författare! men de hwila på sina lagrar, eller sofwa wid det smickande ljudet af de pipor, som emottagit deras arbeten. Hwad skall jag då göra, om deßa Herrar ingenting göra? Det synes mig att wi Journalister kunna säga till dem, liksom Hyrkusken säger till Glädjeflickorna i le Moulin de Javelle "Ni andra och wi andra wi kunna ej umbära hwarandra." — Men hwad! jag hör buller — det är en ung Dam — så mycket bättre — men hon är ej ensam — så mycket wärre.

"Min Herre, jag hoppas att mitt besök ej skrämmer er. Jag är författare till Romanen * * *, som i dag gör mycket uppseende i Paris. Jag anser öfwerflödigt att anmäla den hos er till det bästa: Ni har för mycken smak för att icke förena ert bifall med folks af den bästa ton. Men, jag kommer för att banna er derföre att jag aldrig ser er i min salong, i mina små afton-societeter. Jag skulle wara oändligen smickrad att få tala med er. Hwad min Roman angår, hwars öde föga bekymrar mig, synes allmänhetens tanka derom redan stadgad. Fru * * * will wara djupsinnig, Fru * * * söker att wara naturlig. Jag förenar deßa båda slags förtjenster. Derom är man öfwerens. Linwal, som Ni här ser och som följt mig hit, skall säga er att intet fruntimmer känner så lifligt som jag och uttrycker sina känslor med mera kraft. Min man sjelf, som jag denna morgon händelsewis mötte i trappan, kunde ej afhålla sig från att medge, det han med min Roman tillbragt deliciösa ögonblick. Jag trodde honom ej om så mycken smak; men det war ej det jag wille säga — farwäl min Herre, Ni är för artig att icke betala mig min wisit.

Hwilken munwighet! Den Damens tunga fritager åtminstone hennes sällskap från att nyttja sin. Jag wille wäl weta huru hon talar med sin Linwal. — — — Men hwad ser jag! ett nytt besök.

"Min Herre, Ni kan göra mig en stor tjenst. Jag har nyligen utgifwit ett arbete, jag önskade att det snart bleswe så fördelaktigt kändt af Publiken, som det förtjenar, ty det är ett af de förträffligaste som i år utkommit och lärer säkert erhålla ett af Decennal-Priserna — — — Wille Ni ej i ert blad införa en Recension deraf? — — — Hwarföre icke? — — — Ja, men, som jag wet att er tid är mycket dyrbar, så har jag sjelf skrifwit den, och kommer blott för att anhålla, om ert namn under densamma *). Nej, min Herre, i det fallet får Ni återtaga er ar-

*) I Franska Tidningar står Författarens namn under hwarje artikel, äfwen den minsta och obetydligaste, oftast med hela Dopnamnet, samt ställets och Departementets namn der han wistas.

tikel, jag dömmer aldrig öfwer ett arbete med en annans hufwud, ännu mindre med deß författares, aldraminst sätter jag mitt namn under en annans arbete. Farwäl, min Herre. — Farwäl, Ni skall ej glömma mig, min Herre. —

Åter en owän mera . . . Ack huru många får då ej en Journalist rätt oförskylt! . . . Men det klappar åter.

"Min Herre, jag har här den åran att öfwerlemna er frukten af mina lärda wakor: det är twenne latinska rader, ett litet distichon, rätt wäl tourneradt, hwarför jag ber om en liten plats i någon wrå af ert blad. Jag kommer nu exprés från Montargis för att be er om denna lilla tjenst. . . Från Montargis! Det är en stad, der man med stor framgång idkar Poesin, ser jag . . . Ja, min Herre. Wi hafwa en litterär Societet, en fransyst Akademi i miniatur. Man spelar der Schack, Trictrack och läser alla journaler: det sprider, på ett beundranswärdt sätt smaken för bokliga konster i trakten deromkring. Jag känner den ibland mina Landsmän, som i konsten att göra disticher, till och med Quatrains, skulle kunna utmana alla hufwudstadens Poeter. Herr Redaktör, jag räknar på er, hwad tryckningen angår af mina verser: twenne rader taga ej så mycket rum; men, framförallt, glöm inte mitt namn, isynnerhet mitt Dopnamn och hemwist; Charles-Adrien de * * *, från Montargis, Departementet Loiret. Ni bör weta att jag har likså många Bröder som andra ha kusiner. Men när det är fråga om ära, will man ej ha någon slags rang: jag will ej dela mina twenne werser med någon. Si så, jag har uträttat mitt ärende, och jag återwänder till Montargis.

Han är rolig, den der lilla Poeten, och hans distichon synes mig icke så alldeles dåligt. Jag skall trycka det. Man måste uppmuntra ungt folk.

(Forts. e. a. g.)

Engelska Pairernas Ed mot Catholicismen.

Så snart någon blifwit utnämd till Pair af England, måste han aflägga följande Ed emot Catholicismen.

"I Guds närwaro, bekänner, betygar och förklarar Jag N. N. uppriktigt och på det högtidligaste, att jag tror, det i den heliga Nattwardens sakrament ingen förwandling föregår af Brödets och Winets beståndsdelar till Christi lekamen och Blod, hwarken under eller efter Administrerandet (konsekrationen), det må förrättas af hwem som helst; åfwensom att Jungfru Marias, och hwarje annat Helgons anropande eller tillbedjande är widskeppelse och Afguderi. Jag bekänner, betygar och förklarar deßutom i Guds närwaro, att jag gör denna förklaring, både i allmänhet och hwar del för sig, efter de ordalags wanliga mening som blifwit mig förelästa, och så, som de wanligen förstås af de Engelska Protestanterna, utan någon derunder förstådd undflygt, twetydighet eller förbehåll, och utan att i detta afseende af Påfwen eller någon annan Autoritet någon Dispensation blifwit mig gifwen, samt utan att tänka, det jag inför Gud eller menniskor, erhållit eller kan erhålla förlåtelse derföre, eller att jag kan befrias ifrån denna Edsförbindelse eller några deß delar, i fall Påfwen eller hwilken annan Person eller makt som helst skulle derifrån frisäga mig, annullera den, eller förklara, att den, sedan den blifwit gifwen, ej wore gällande."

Lärda Nyheter från Berlin.

Om en Ung härwarande Students exempel winner efterföljd, så blifwa alla Bokhandlare bankrutt och ingen konstsak dyrköpt. En Bok, som han utgifwit bestående af sexton ark, sälies icke, men bortskänkes. Den heter: Das akademische Leben im Geiste der Wissenschaft Eine Freye Gabe an die Brüder und Genossen deutscher Universitet, von F. W. M. v. Ziemitzky, der Wissenschaft Beflissenen zu Berlin. "Det hela, säger Korrespondenten i Das Morgenblatt," är en med mycken wärma uppställd åsigt af de Studerandes ändamål och sysselsättning, och ger ett fullkomligt begrepp om de werkningar, som Systemer och Filosofemer alstra i ett förnuftigt, men af ungdoms hetta betagit Student-hufwud." Här följande till prof, att den privatiserande Lärde (Student) i Berlin ingalunda eftergifwer sina Medbröder författare hos oss. Sid. 65 heter det:

"Det warande är nu hwarken blifwit eller blir det. Men inom werldens mycken het och mångfaldighet är ett blifwande. Och detta sålunda: Urbilden är synbar rent af (schlechthin) och gör sig synbar. Den sig synbar blefna synbarheten är wetandet: i detta faller nödwändigt all mångfaldighet. Hwad som blott der är (da ist) är der (ist da) genom och efter Sigbegreppet och ljusets synbarhets lagar. Wetandet, synbarhetens synbarhet, kommer till sig sjelf i medwetandet, Jaget; såsom åskådningsform för sig sjelf, hwilket åter bildar sig hos menniskan. Detta Jag såsom Synbargörelse är en fri förmögenhet att af och genom sig sjelf och i sig sjelf låta ljuset, förnyftet synas."

Dramatiska Nyheter från Paris.

Utom den lilla Operan le Laboureur Chinois, med Musik af Catel, och Tragedien Tippoo-Saib af Jouy, hafwa inga nya stycken blifwit gifna. Deremot sysselsätter man Publiken så mycket flitigare med rangstriden imellan de twenne Aktriserna på Théatre français, M:ll Leverd och M:ll Mars. Geoffroy har förklarat sig för den sistnämda, och påstår att hon kan, som hon yrkar, öfwergå från Ingenue-roller, dem hon hittills spelat, till rollen af Drottningar och höga koketter. M:ll Leverd will ej låta spiran ryckas sig ur händerna och understödjes derwid af sina anhängare på det kraftigaste. Då båda äro unga och sköna, så begriper man lätt orsaken hwarföre detta krig så länge warar. Det nyligen utkomna Theater-Reglementet hade egentligen bordt göra slut på detsamma. Men som alla Lagböcker i werlden ej lära blifwa i stånd att tillstoppa alla källor till processer, så har äfwen denna Lag ingenting uträttat i närwarande fall. Båda partierna åberopa det till sin fördel, och tro hwardera, att de ha rätt.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 75.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 1 April 1813.

En Tidnings-Utgifwares Förmiddag.
(Ur ett Franskt Blad).

(Slut fr. N:o 74).

* * Hwad! fem eller sex personer inkomna i mitt rum! * * Mina Herrar, hwad kan jag göra till er tienst? Hwad! de begynna alla på en gång. — Mina Herrar, den ena efter den andra, jag ber.

"M. H. Ni måste twifwelsutan känna mig (i det han knäpper upp rocken, då en Dekoration wisar sig) det är jag som författat den lilla Artikeln i Gazette de France till M:ll * *s försvar mot Feuilletonens anfall (som hela Paris fann så löjlig) le Baron de l'Empire, de * * —. Ack! un sot de qualité! Nu är jag wäl fast * * * Det är äfwen jag, som inskickat till Er den lilla versen till hennes åra. Ser Ni, jag har ätagit mig henne; man måste göra något för konsterna och talangerna, man är ej förnäm för ingenting: kort och godt: jag will, som man säger, la mettre dans le monde. * * * Jag kommer för att fråga hwarföre min vers ej redan influtit? — Herr Baron, jag * * * Jag förmodar att den förlorats bland era andra papper * * * Men, Herr Baron * * * Jag har här en annan afskrift * * * Men Herr Baron * * * små stafwelsefel och dylikt ber jag er rätta: sådant der pedanteri syßelsätter ej en man comme il faut. — Herr Baron, * * * förlåt jag kan ej införa den. * * * Hwad? — Huru? Ni will ej införa den. Nå wäl: ert Blad skall bli indragit. General-Direktören öfwer Bokhandeln och Boktryckerierna är min goda wän. Jag är repanderad i Hufwudstaden, jag ger tonen i min prowins — deßutom gör jag alla somrar en liten tur genom någon del af Frankrike. I alla Societeter, på Hofwet, i Hufwudstaden, på Landet och i Lands-städerna skall jag tala illa om ert Blad, jag skall säga att det är dåligt, ußelt, att det ej lönar mödan att läsa * * * kort och godt: Ni skall inga Prenumeranter få, farwäl, Min Herre. * * *

Farwäl! Åter en owän! Fördömda yrke! Det tröstar mig dock att hans förtal ej kan skada mitt blad mera än hans prosa och hans verser, om jag införde dem. Deßutom känner jag de der Herrarna. De äro wanligen mycket fruktbara. Ger man, med wäld på sitt litterära sammwete och med uppoffring af någon an-

nons på sista sidan, en liten plats åt deras madrigal, så komma de igen dagen derpå med ett helt Poem och man måste då taga bladet från munnen. Som de ej finna något skäl i werlden hwarföre man ej kan trycka trehundra rader av dem så wäl som fem eller sex, se de häri blott nyck och elak wilja, och blifwa så mycket hätskare. När man således alltid måste få dem till wänner, så är det så godt först som sist. — Och Ni, M. H. hwad skulle Ni ha att befalla?

"M. H. mycket hederligt folk tror ännu, att den sista kometen bådade werldens snara slut. Jag ber er att sätta dem i trygghet: wi ha ännu tjugutusen års anstånd, det är en upptäckt, som jag giort denna morgon. = = = M. H. detta anstånd är alldeles tillräckligt för oß. Jag är er förbunden för denna upptäckt; ty jag tänkte redan på att flytta. = = = Och Ni, M. H?

"Jag har uppfunnit ett sätt att göra ben mycket nyttigare än kött; jag får deraf ett gelé lika wälsmakande som födande. Men jag will ej köpa ert bifall; se här en liten burk, som jag ber er hålla till godo, tillika med en beskrifning på mitt beredningssätt, den jag ber er införa i er Tidning." Min Herre, hwad begär Ni? Har jag då inte fiender nog som ställa, utan att till på köpet exponera mig med hundarna? Om jag kungör er upptäckt, skola de inte mera få några ben att gnaga, men i stället hålla sig till mina, om jag skulle wåga att wisa mig på gatan. = = = Åh, frukta inte, min Herre, hundarna äro mera intresserade än wi i framgången af min upptäckt, och se här huru jag bewisar det. Hwar och en, som blott en enda gång fått smak på denna animala konfekt, skall sedrig wilja smaka något annat. Då skall man endast behålla benen, och ge köttet åt hundarna. Näst hundarna, skola slagtarna blifwa oß förbundna = = = Oh, wi skola få så många wänner! = = = Farwäl, M. H. nästa gång skall Ni få en beskrifning på att göra Cyperwin af Suresne-win, mycket bättre än det man dricker på stället. = = =

Och ni, Mina Herrar, har Ni icke också några upptäckter att meddela mig?

Jag lärer hela Grammatiken i tolf lektioner.

Jag — jag är ändå öfwerlägsnare. Det barn, som i trenne månader följt min kurs, skall kunna så mycket latin som Cicero.

Jag äter, en lärd af första rangen, jag har undanröjt alla törnen, hwarmed de mathematiska wettenskapernas bana war beströdd. Den sköna siden i mina arbeten lättar alla swårigheter. Jag har planterat blommor på Hypothenusas qwarter, och det är endast på en wäg, betäckt af rosor, som jag kommer till koniska sektionerna. = = Jag behöfwer också ej mer än 40 dagar för att få mina Elever färdiga att intagas i polytechniska skolan.

Mina Herrar, jag beundrar era talanger och i morgon skall jag låta mina läsare weta, att Ni kör förståndet i galopp, och att, pris ware edra genwägar, wåra barn utan möda och nästan sofwande kunna lära hwad som kostat deras fäder många års studier.

Deßa Velociferer till Läromästare äro lustiga originaler; och man måste medge att en Tidningsutgifware rätt ofta får besynnerliga besök. Lyckligtwis är han ej förbunden att betala dem. — Men denna Författarinna, som känner så lifligt, och som af en händelse möter sin man i trappan. = = Hwarföre skall jag inte betala hennes? Linwal är förmodligen icke alltid hos henne. —

Kort öfwersigt af den nyaste Ryska Litteraturen.

Ryssland, som i närwarande ögonblick på ett så utmärkt sätt sysselsätter den allmänna uppmärksamheten, bjuder oß äfwen den angenäma åsynen af ett samhälle som tillwäxer i kultur, förädlas genom konster och wetenskaper samt framskrider till litterär bildning. Desto angenämare är denna åsyn, som allt sådant skett under omständigheter, ingalunda gynnande. Till och med för sjelfwa politiken bliswer det derföre icke utan nytta att kasta en blick på det som i Petersburg, Moskau och Dorpt tilldrager sig inom Litteraturens område. Wäl är erhållandet af utländska Litteraturen oändligen förswäradt genom Rysslands djupt sjunkna kurs, som ses deraf att, till exempel, Allgemeine Zeitung nu (1811) kostar mer än 100 Rubler i det inre af landet, men detta ofantliga Rike äger likwäl inom sig tillräckliga litterära tillgångar för att intaga en ärofull plats i Europas allmänna Litteraturhistoria.

Sjelfwa misstagen som begås i Litteraturen röja ofta ett sträfwande för deß tillwäxt. Till deßa misstag är man wißerligen berättigad, att, utom andra arbeten, hänföra ett från Gouvernements-Tryckeriet på Ryska och Franßyska språken, i litet folio, prägtigt, utkommit werk öfwer uppställningen af Kejserliga Bibliotheket i Petersburg: Essai sur un nouvel ordre bibliographique de la bibliothéque Imperiale de S:t Petersbourg. (109 Sid. i Fol.) Ryska Stats-Rådet och Riddaren Alexis Olenin, som efter Bibliothekarien och Riddaren Augardt år 1809 erhöll Öfwerbibliothekariestjensten genom Grefwe Stroganof, är Författaren, och wille genom detta på Kejserlig bekostnad år 1809 tryckta och nu mera i bokhandeln utkomna werk ådagalägga sitt nit för sin tjenst. Inledningen är nyttigast, ty der erhåller man en tillfredsställande underrättelse om detta Bibliotheks öden och de utsigter, som finnas till deß förökande. Ännu består hela Bibliotheket egenteligen endast af det Zalußkiska, som år 1795 bortförde från Warschau, och som enligt berättelser, hwilka warit alldeles öfwerdrifna, skulle blifwit förderfwadt genom transporterandet under den slaka årstiden. Efter utpackningen fanns det utgöra 262,640 band och 24,573 kopparstick. Utpackningen skedde med största skyndsamhet i Anitschkoffska palatset i den byggnaden der den lilla Theatern nu är, och inventeringen — ty den uppskrifning, som då skedde, kan man ej kalla katalog — företogs allt efter, som werken blefwo upptagna utur lårarna, då ofta hände att ett werk bestående ända till af 30 band igenfans i 30 lårar. Nu skulle en Katalog uppgöras enligt ämnen och språk. Detta uppdrogs först åt Grefwe Choiseul Gouffier som då wistades i Petersburg och der åtnjöt pension, men efter hans afresa blef Geheimeråden Grefwe Stroganof utnämd till Direktör. Till Bibliotheket uppställande öfwerlemnades åt honom den byggnad, som i sådan affigt war uppförd utmed Kejserliga Kabinettet, och han erhöll Amanuenser till biträde.

Denna Bibliotheksbyggnad blef under Kejsarinnan Catharina börjad genom Byggmästaren Sokolof redan år 1795 och fullbordad genom Ruse under Keisar Alexander. Den werkliga uppställningen, som till en början skall ske i 50 skåp, hwardera beräknadt till 1000 volumer, begyntes ej förr än under Olenin år 1808 och den skall inskränkas endast inom första och andra wåningarna i hufwudbyggnaden. Den understa wåningen skall, sedan man undanrödjt duppletter, inkompletta werk och 30,000 dißertationer som nu finnas derstädes, framdeles inrymmas åt manu-

scripter, och ett Bibliothek som kommer att uppräknas af Ryska werk, hwaraf man räknar nu ungefär 20,000 tryckta, men hwilka ej finnas samlade på något ställe, och hwilka till större delen ej heller mera kunna fås. Den dyrbara samling af handskrifter, som Hr Doubrowski på sin bekostnad samlat kring hela Europa, och om hwilken samling man får en intressant beskrifning i v. Storchs ty wärr för tidigt uppbörda Journal: Ryssland unter Alexander I, kommer att utgöra en särdeles prydnad för detta Bibliothek. Doubrowski har uppsigten öfwer alla manuscripterna äfwen de Zaluskiska, och båda dessa samlingar, som blifwit sammanslagna, utgöra tillhopa 11000. Han bebor en flygel af Bibliotheksbyggnaden, der dessa manuscripter förwaras, afskilda från de öfriga samlingarna. Sedan 1774 har man icke anskaffat något nytt werk till detta Bibliothek, hwarföre således ganska mycket återstår att inköpa. Sannolikt, för att få lära känna hwad som saknas, och för att afhjelpa dessa Bibliothekets brister, är det, som Stats-Rådet v. Storch och Kollegie-Rådet v. Adelung utarbetat en katalog öfwer alla skrifter, som sedan Kejsar Alexanders anträde till Regeringen utkommit i Ryssland.

(Forts. e. n. g).

Strödda Underrättelser.

En löjlig strid har i Paris uppstått imellan Hr Pradier, uppfinnaren af medlet emot Podagern (se N:o 12) och några Läkare. Sedan Hr Pradier, som förut wa-rit officerare, erhållit sina 24000 francs, inbillar han sig wara den största Läkare i werlden; och då man wisat honom att hans föreslfna Arcanum ingenting obekant innehåller och att just ingen särdeles stor konst fordras att förfärdiga detsamma, så har han i Tidningarna erbjudit sig till ett besynnerligt wad. I en högtrafwande artikel i Gazette de France har han nyligen tillkännagifwit, att ehuru hans motståndare ännu icke welat ingå i hans wad-förslag, han ännu en gång håller — 10 franker (!!!), att han skall bota de swåraste sjukdomar, som man inom en månad will anwisa honom, lika så hastigt som säkert. Önskligt att Hr Pradier kunde hålla ord, men hwilken Patient skall wål ha mod att gifwa sig till pris åt detta wad, hwarwid det kunde gälla hans lif?

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i morgon Fredag, af den här warande Franska Truppen: Iphigenie en Aulide, Tragedi i 5 Akter af Racine; hwarefter gifwes: Le Fon Raisonable, Komedi i 1 Akt af Patrat. Detta är det sista af de Sex Abonnerade Fransyska Spektaklerna. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 3 qwart till 10 e. m.

Rättelse.

I Gårdagsbladet, 3:ie sidan, 20 raden uppifrån, står: slags rang läs: slägting.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 76.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 2 April 1813.

Kort öfwersigt af den nyaste Ryska Litteraturen.

(Forts. fr. N:o 75.)

I Petersburg wore inrättandet af en Orientalisk Akademi lika nödigt som i Wien, i anseende till de länder som gränsa till Ryßland och de Diplomatiska förhållanden hwari detta rike befinner sig med sådana stater. En dylik plan syßelsatte äfwen ganska tidigt Catharina II, och det war wißerligen af politiska skäl som hon lät trycka Koran, som ännu endast genom en särdeles bewägenhet kan erhållas ur Kejserliga Kansliet. Kejserliga Ryska Kammar-Herren v. Uwaroff har nyligen wäckt idéen om en sådan Akademies inrättande medelst sin hos Alex. Pluchardt i Petersburg tryckta: Projet d'une Academie Asiatique (50 sid. i st. 4:o 1810). Emedlertid tyckes det att Författaren warit angelägnare om att detta projekt skulle blifwa utgifwit, än att Akademien werkeligen skulle inrättas. Han utbreder sig widlöftigt, talar med något förakt om les poudreux travaux des érudits och will, likasom flera nymodiga tyska Lärda, hämta all wishet och alla konskapers första ursprung ifrån Indien. Häri inblandar han mycket, som smakar af mystisk pantheismus. Turkiskan, Persiskan, Arabiskan, som likwäl wore för Rysßarna de angelägnaste, affärdar han ganska kort. Fyra tabeller äro bifogade. De tre första angående Indiska, Chinesisk-Tatariska och Arabisk-Persiska Litteraturen äro författade af den stora Orientalisten **Klaproth**, som nu wistas i Petersburg, och den fjerde, som angår hebraiska studium och Bibliska philologien är af Hof-Rådet Feßler. Utan att wilja neka detta projekt all slags förtjenst, kan det likwäl icke jemföras med de rika skatter af Orientalisk Litteratur, som den arbetsamme och grundlärde Herr Hammer har meddelat i sina Fundgruben des Orients. Ett häfte deraf har mera sannt wärde än 10 projekter, som blott stå på papperet. I Herr Klaproth har Petersburg äfwen en ganska stor Orientalist. I sina trenne tryckta bref till Sinologus Berolinensis, Hr Montucci, gör han honom och sig den kompliment, att utom dem och Sir William Staunton i England, finnes ingen i Europa, som werkeligen förstår Chinesiska. En Fransyk Byggmästare, Mauduit, som efter revolutionsstormarna kom i Kejsar Alexanders tjenst, har författat en

sång: Le Compas et la Lyre (S:t Petersbourg 1810), hwilken utkom på 2 Ark hos Pluchardt. Ämnen för denna sång äro: en stor plan till Petersburgs utwidgande och förskönande, flyttning af Peter I:s till häst warande bild och af deß ofanteliga Pjedestal, nya broars anläggning öfwer Newa, markens uttorkande på Wasili-Ostrow genom gräfna kanaler o. s. w. I förra hälften af denna sång omtalar han den stora planen han framlagt för Kejsaren till Residensets förskönande och som endast kunde genom kriget göras om intet, och därefter tilltalar han den rika och sköna Grefwinnan Sophia Potocka Först Potemkins f. d. ryktbara älskarinna. Här få wi weta att hon skall på sin bekostnad låta uppbygga en stad i Krimm, som kommer att heta Sophiopolis, att warma bad finnas i deß grannskap och att rörande inrättningen wid dem och sättet till deras begagnande allt är aftaldt med Doktor Chrichton, så att endast Herskarinnans befallning saknas för att med ett trollslag framkalla denna nya skapelse i Taurien. Un mot donc, ô Sophie! ordonnez et je pars! Så slutar Hr Maudnit sina lofoffer till den wackra och praktälskande Grefwinnan. Kollegie-Rådet v. Köhler i Petersburg, en af de lärdaste fornforskare och konstkännare, som på regeringens bekostnad för fyra år sedan företog en antiquarisk resa till Taurien och nordwästra kusten af Swarta hafwet, har nu fulländat fem afhandlingar öfwer mynt och ålderdomsminnesmärken därifrån. Så snart Grawören Klauber i Petersburg har fått de härtill hörande kopparstick färdiga, skall denna lärika afhandling utgifwas på Franssyska. Innan kort skall också Spanska Ministern i Petersburg, General Pardo di Figueroa låta ibland sina wänner utdela 11 Oder af Horatius, dem han i metrisk wers öfwersatt på Grekiska. Nyligen företog han en resa till Moskau, för att lära närmare känna Synodal-Bibliothekets skatter hwarur den der warande Professoren i Grekiska språket och Kollegie-Rådet v. Matthæi redan meddelat så många dyrbara Fynd.

(Forts. c. a. g.)

Anmärkningar rörande Skjutswäsendet.

(Insändt.)

Skjutsningar hafwa länge och med skäl blifwit ansedde för en af Jordbrukarens swåraste bördor, hwilka senare tiders Lagstiftare hafwa warit betänkte att lätta genom Skjutswerkets inrättande efter en annan och bättre plan, än den hittintills följda.

Att en Bonde eller Jordbrukare nu skall resa flera mil från sitt hemwist för att fortskaffa en Resande; att han i lika ändamål skall ett helt dygn uppehålla sig på Gästgifwaregården, och inberäknadt den tid som åtgår till dit- och återresan samt skjutsen, ofta i twenne hela dagar wara skild från sitt hemwist äfwen under de tider då de mäst angelägna Landtmannagöromål påkalla hans närwaro — deßa och många flera swårigheter äro för allmänt kända, för ofta upprepade och af hwarje jordbrukets wän för mycket behjertade, att här behöfwa widlöftigt omsägas.

Riksens Ständers beslut att försöka Gästgifweriernes ställande på Entreprenad, war wißerligen, i den mån det kan werkställas, ett betydligt steg till för-

bättring i denna omständighet. Innewånarne i de flesta Län lära dock ännu icke blifwit hörde i detta ämne; och föga torde med deras hörande kunna uträttas, förr än Entreprenören genom en efter tidens stegrade priser lämpad Skjutslega, erhåller den skäliga inkomst, att de nuwarande Skjutsskyldiga icke alltför mycket nödgas uppwäga deß beswär. Allmogen inser icke till hela sin widd en swårighet eller ett ondt, som werkar småningom och icke på en gång; desto mera motbjudande förefaller den hwarje ny pålaga eller utgift, hwaraf den ej anser sig åga motswarande nytta. Det är således troligt, att Allmogen hellre fortfar att skjutsa, än ingår i dryga willkor och årliga utgifter till en Entreprenör. Då naturliga billigheten icke grundlägger någon skyldighet för den ene Medborgaren, att, utan särskilt beting, skjutsa eller fortskaffa den andra, synes det åfwen som Entreprenörens mesta inkomst borde härflyta af de Resande, och den minsta utgöras af Häradsboerne och de nuwarande Skjutsskyldiga. Om de sistnämde uppbygga och underhålla nödige hus för Gästgifweriet, tyckas de böra wara befriade från widare bidrag, och Entreprenören räkna sin öfriga inkomst af Skjutslegan och betalningen för qwarter och förtäring. Men för werkställigheten häraf erfordras att Skjutslegan skall bestämmas i mån af gångbara priser och någorlunda runda, hwilket så mycket lättare ersätter kostnaden till hästkreaturens fordrande, utan åfwenledes lemnar ett litet öfwerskott för den dermed förenade omsorg och risque, åfwensom att wid Gästgifweri-Taxors upprättande ett lika öfwerskott beräknas Gästgifwaren eller Entreprenören till godo, utöfwer den oundwikliga kostnaden att anskaffa matwaror i herberge, m. m.

Om Skjuts- och Gästgifweri-Taxor årligen upprättades på samma gång, som Markegångs-Taxan af Ståndernes Fullmägtige under Ordförande af Landshöfdingen, wunnes derigenom den fördel, att, wid en allmän öfwersigt af Ortens gångbara priser, betalningen bleswe för hwarje år hwarken större eller mindre än behofwet fordrade.

Så mycket Hällskjutsen klandras och öfwerklagas, är den likwäl i min tanka nödwändig och billig intill deß den föreslagna entreprenaden werkställes; och det icke så mycket för de Resandes begwämlighet, som för en lika fördelning af Skjutsningsbeswäret Hemmanen imellan. Hemman, som äro belägne 1 à 2 mil från en Gästgifwaregård kunna icke derstädes utgöra Reserveskjuts. Det synes då wida billigare att de underlätta Reserven genom Hällskjuts hwar eller hwar annan månad, än att de, såsom i wissa Orter, äro alldeles fritagna från Skjutsningar då de ligga en half mil från Gästgifwaregården, der de närmast belägne Hemmanen deremot få inställa sina hästar till skjutsning en, om icke flera gånger i weckan.

Ståndernes rättighet till Skjutslega synes icke böra wara större än Landets. Så wida de åga så mycken jord och så stort hästantal, att de mäkta utgöra skjutsen, är ingen anledning för dem att för skjutsningar få någon annan betalning än den som öfwerensstämmer med ofwannämde grunder; och, om och i den mån de icke mäkta det, bör, enligt Författningarne, bitråde från Landet anslås.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från

Preußen. D. 15 Mars, kl. 6 e. m. höll H. M. Kejsar Alexander sitt intåg i Breslau, åtföljd af Grefwe Tolstoy, Krigs-Ministern Grefwe Arektschejeff m. fl. H. M. Konungen, med Kronprinsen och de Kongl. Prinsarna woro H. M. till mötes wid Oels, 4 mil härifrån. — Den i Berlin tillförordnade Regerings-Kommißionen har blifwit upplöst. — General Blücher kommenderar Preußiska armén i Slesien och deß Avantgarde har den 16 Mars inryckt i Saxen. — Den stora Ryska armén, som utbreder sig från Küstrin ända till Glogau, är i begrepp att gå öfwer Odern. 55,000 man Infanteri och 22,000 man Kavalleri, såsom Förstärkningsmanskap för den stora Ryska armén, ha den 6 Mars ankommit till Weichseln och marschera efter några dagars rast till armén. — General Yorks korps har d. 17 Mars inryckt i Berlin. General York har af H. M. Konungen blifwit förklarad icke allenast fri ifrån allt answar och all förebråelse för den med Kejserliga Ryska Generalen Diebitzch i Tauroggen afslutna Convention, utan H. M. har äfwen till ytterligare bewis af sitt höga nöje öfwer deß wälförhållande öfwerlemnat honom högsta befälet öfwer General Bülows korps. General York förenar således under sitt befäl 40,000 man. Endast i Berlin hafwa öfwer 10,000 ynglingar tagit krigstjenst och till större delen ekiperat sig sjelfwa. General Wittgensteins armé uppbryter med det första i maßa emot Elben, der den redan har betydliga korpser. Generalen Grefwe Wittgenstein har till de under General v. Yorks befäl stående Preußiska Troppar, hwilka H. M. Konungen af Preusen förenat med Grefwens Armé aflåtit följande Dagbefäl. — "Befälet öfwer så utmärkta krigare är för mig i alla hänseenden smickrande och årofullt, och en Borgen för den goda saks framgång, för hwilken jag strider. — Sedan 50 år woro wåra båda Nationer wänner; en dyster mellantid af få månader, af omständigheterna wåldsamt framtwingad, har ännu mera eldat wåra båda högsinta Monarkers wänliga tänkesätt och ännu fastare knutit banden imellan deras folk. Blott ett gemensamt högt Intreße förenar oß. Hwad I, tappre Preußare, emot er bättre öfwertygelse och af ren pligtkänsla emot oß gjort, bewisar Historien om det förflutna fältråget, och wårt eget witsord. I skolen wara oöfwerwinnerliga, sedan det är er tillåtit att förena denna pligtkänsla med den upplyftande öfwertygelsen att I striden för edert fäderneslands sjelfständighet, för Er Konungs oberoende och för er egen ära. Adle Preußiske Krigare! Låtom oß i broderlig endrägt och kärlek gå det stora målet till mötes, det största, för hwilket armeer nånsin förenat sig. Den sällsynta lyckan har blifwit wår, att tjena 2:ne Furstar, som blott gripa till swärdet för sina Nationers lycka och sjelfständighet och för Europas räddning. Blott till namnet twenne Nationer, skola inga det wanliga menniskolifwets små hänseenden söndra oß i wår heliga strid. Utan afund, utan personliga afsigter, skola wi gemensamt eröfra de lagrar, af hwilka, efter lyckligt fullbordad werk, de räddade Folkens tacksamhet skall fläta wåra kransar. Hufwudqwarteret i Berlin d. 11 (18) Mars 1813."

Saxen. Enligt senaste underrättelser från Dresden, håller Marskalk Davoust beständigt den gamla Staden (på andra Elbstranden) besatt med sina troppar, medan den så kallade Nya Staden (på denna sida af Elben) likaledes förswaras af Ryßarna. På Marskalk Davousts befallning, har den bekanta sköna bryggan öfwer Elben blifwit underminerad, så att den på första gifna wink kan sprängas i luften. Man will weta, att Ryßarna wid Schaudau gått öfwer Elben; och man förmodar att Davoust derigenom föranlåtes att lemna Dresden.

Lübeck d. Mars. Fredags förmiddag, sedan det förra Municipalitetet blifwit upplöst, församlade sig Senten, och i middagsstunden proklamerades Återställandet af den gamla ordningen, och afsöngs O Gud wi lofwe dig. Redan i går inryckte här, under Folkets lifliga glädjebetygelser, en liten Rysk korps af 300 man.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 77.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 3 April 1813.

Hwilka äro, för det närwarande, utsigterne och deraf följande medlen till Sweriges förkofran i Handel och Nationalförmögenhet?

Det gifwes för alla samhällen, så i ekonomiskt som politiskt afseende, tider af stillastående och aftagande eller af tillwäxt och förkofran. Det är mähända lika mycket tänkarens pligt att wid händelsernas inträffande omwexlingar öfwerwäga deras inflytande och påföljder, som det är Statsmannens att, i mån af det ena och de andra, begagna fördelarne eller bemöda sig att undanrödja olägenheterna. Hos den enskilta, som wid ett sådant tillfälle skulle wåga meddela sina tankar, bör förfaret dertill så mycket lättare ursäktas, som det skulle hafwa till föremål att lifwa förhoppningarne, eller att, på samma sätt som sjelfkännedom i allmänhet, bereda förbättringar. Att wid ett sådant företag ingå i granskning af politiska förhållanden skulle fordra insigter och en skicklighet, som sällan finnas förenade, och skulle förutsätta en granskningsrätt som, äfwen under den mest oinskränkta Tryckfrihet, aldrig till en wiß grad är möjlig. Resultaterne äro det som egenteligen röra mängden, och det är hwad den också kan känna. Det är således endast i följe af dem och med afseende på Sweriges inwertes ställning, som man här skall söka att under några allmänna öfwerwägter framställa hwad man tror sig kunna önska och hwilka medel man skulle anse tjenligast att uppfylla denna wäntan.

Igenom en kedja af händelser, som wittna om den Försyn, hwilken så ofta wakat öfwer Sweriges öden och återfört ifrån branten af undergång till en ständpunkt af betydenhet som endast lägets och omständigheternas förening samt personligt wärde och kraft hos Styrelsens förnämsta ledare kunde gifwa det, är Swerige mähända för det närwarande i ett af deßa ögonblick, då grunden skall läggas till deß framtida styrka eller aftagande. Under större delen af tiden åskådare af fasta landets förödelser, har Swerige under en kort strid wißerligen gjort förluster i anseende till sitt område och, igenom Europas gemensamma ställning, warit nödsakadt till kostsamma försigtighetsmått och försvarsanstalter; men deß inre förmåga, i sjelfwa werket ännu oangripen, har, genom det system som blifwit följdt, wid saknaden af wißa fördelar, sett dem af andra ersättas, och industri-

en, som i wisa afseenden lidit inskränkningar, har i andra funnit skadeständ. Under det en del af wåra tillwerkningar och exporter ännu ligga orörde och de deraf beroende näringar känna en börda af swårigheter, har, å andra sidan, samma handelstwång, som wållat denna hämmade utförsel, förskaffat wår handelsrörelse en ny utwidgning och National-industrien en källa till förkofran, som derförutan det warit omöjligt att erhålla. Köpenhamns och Hamburgs tillslutande för Engelska handeln, gaf Göteborg den transito- och nederlagsrörelse, som dessförinnan man förgäfwes bemödat sig att förskaffa det. Med detsamma som denna ansenligen ökat Kronans inkomster, så att Tullupbörden i Göteborg under de senast förflutna åren måhända icke långt ifrån uppgått till den för hela Riket beräknade Arrendesumma, har den ökat icke blott Göteborgs, men en stor del af kringliggande landsorters wälmåga och tillfällen till förtjenst. Således äro Landtransportkostnaderne för ifrån Göteborg försände nederlagswaror

År 1810, beräknade till ungefär	—	—	—	—	147,988 R:d.
och förförtullade waror till	—	—	—	—	152,012 — —
				Summa	— 300,000 R:d. B:o.
D:o för år 1811: af det förra slaget	—	—	—	—	25,106.
af det senare	—	—	—	—	160,894.
					186,000. — —
D:o år 1812: af det förra slaget	—	—	—	—	78,801
D:o af det senare	—	—	—	—	171,198.
				Summa	250,000. — —

Och följden har warit, att, oaktadt det felslagna tillflytet, har Allmogen rundtomkring haft sin utkomst och den t. ex. i Halmstads Län, hwarest Krono-Upphörden förut alltid war till någon del inneslående, har dessa senare åren ej allenast betalt sina utstylder, men också en del af sina förra skulder. Göteborgs Stad har uppfyllt ur det grus hwaruti 2:ne eldswådor försänkt densamma, och Carlshamn har ifrån obetydlighet hunnit till en förmögenhet, som wid senaste uppskattningarne efter förra Bewillnings-Förordningen tillåt densamma att lemna ett emot förmodan ansenligt bidrag.

Det är naturligt att dessa förhållanden skola på flera sätt hafwa fästat uppmärksamheten; att, på ena sidan, de måste hafwa wäckt hägen att dela dem, på den andra, bemödandet att utwidga dem. Det är lätt fattadt, att hwad som warit egentliga föremålen eller förnämsta beståndsdelarne af denna handelsrörelse under en annan synpunkt kunnat wäcka farhågan, att dessa warors mycken het och lindriga pris skulle förderfwa Nationalsmaken och ännu mera wända den till öfwerflöd och utländska waror ifrån de inhemska och det ursprungliga enklare lefnadssättet, samt att Allmogen, förd till binäringar och en hastig arbetsförtjenst, skulle försumma sin jords odling och förlora i Moralitet hwad den wunnit i Lefnadens begwämligheter. Såsom wid flera andra tillfällen, så har äfwen här inwändningar och förswar, blifwit å ömse sidor öfwerdrifna, och då de ena fästade sig wid warornas natur och den förgängliga beskaffenheten af en handel, som war grundad blott på en tillfällig ställning, hafwa de andra, stödjande sig på det närwarandes resultater, welat, för att försäkra deras fortfarande, åsidosätta alla andra afseen-

den. Emellertid blir alltid en ställning, som omständigheterna således danat, wärd pröfning och uppmärksamhet, och för Fäderneslandets framtida öden blir det angelägit att weta hwad sont i detta afseende ej blott för det närwarande kan göras, men äfwen för framtiden kan wäntas.

Innan man ingår i denna undersökning, torde likwäl, för att afgöra nyttan eller wärdet af den nyskapade transitohandeln, wara tillåtit att fråga: om wi derförutan warit i en lyckligare belägenhet, om wåra exporter utan densamma blifwit bättre förvarade, eller om icke wi, under en fortfarande brist på afsättning för wåra tillwerkningar, igenom transitohandelns uteblifwande stulle satt oß i saknad af de biträden wi erhållit? På sådant sätt framställd, blir frågan om fördelarne för det närwarande af denna handelsrörelse snart afgjord, då det är en sanning att wi icke kunnat hafwa någon annan. Det torde också kunna lika riktigt anmärkas, att hwad man sagt om öfwerflödswarornas mißbruk torde wara mindre betydligt och äfwenså det, som man anfört om Allmogens sedeförderf. Om, i det förra afseendet, tillgången giort bruket af wisa waror allmännare, har den äfwen, i samma mån de blifwit wanligare, saktat hågen för desamma, eller åtminstone har hwad i dessa ämnen blifwit förtärdt i andra blifwit bespardt och, i det senare afseendet, är det icke sysselsättningen med foror, om de stola lemna behållning, som kan förderfwa Allmogens seder, så mycket som Bränwinsslupandet och froglefnaden, och det är isynnerhet wid hällskiutsen, på marknader och under hwilodagsnöjena, som dessa oseder utöfwas.

För öfrigt låtom oß, wid förstnämde fall, komma ihåg, att det är icke den under fattigdom och beswärlighet blott för dagligt uppehälle sträfwande jordbrukaren, som förbättrar sin jord och bringar den till högre afkastning; det är den, som igenom någon wunnen behållning ser möligheterna af förkofran, hwilken åtminstone någon gång kan uppoffra en del af sitt arbete till förbättring af sin framtida ställning. Det wore också att allt för mycket mißtaga sig, om man stulle förmoda, att den transitorörelse som under dessa senare åren för Sverige gifwits, stulle, äfwen under lugnade förhållanden, på samma sätt fortfara. Den har isynnerhet skolat wara lislig och kunnat bära dryga kostnader under en tid, då handelstwånget samlade rörelsen på några få punkter och skapade tillfällen till winst lika owanliga som de woro sällsynta. När en gång hamnarne blifwa öppna å ömse sidor för alla Nationers Fartyg, blir det naturligt att med största fördel göra sina utbyten och att den genaste wägen blir den, som man i allmänhet häldst wäljer. Det blir då endast igenom den större lätthet och hastighet hwarmed ett land, genom sitt läge eller sina samlade förråder, kan uppfylla behofwen hos ett annat och bespara för detsamma farliga eller onödiga omwägar, som ett sådant land kan åt sig sjelf försäkra fördelarne af att wara medelpunkt för flera andras handelsrörelse. Men transito-handeln, som ofta nu förtiden warit en spekulationshandel, blir då mera grundad på besparing och, i stället att winna mycket, måste man nöja sig med att winna litet för att kunna winna ofta. Landtransporterne måste allt mer och mer uppföra eller till winterföret inskränkas, såsom annars alltför kostsamma, och då handelstwånget icke mera nedtwingar priserne, måste bruket af öfwerflödswaror i samma mån blifwa mera inskränkt. Sådana synas, under en wanlig handelsställning, transito-handelns förhållanden böra blifwa och de undanröja, till en stor del af sig sjelf, hwad man nu deremot kunnat

inwända. Men de synas äfwen i åtskilliga andra afseenden afgöra flera wigtiga frågor. Då icke mera det blir twånget som skapar rörelsen, utan då de handlande skola, genom sitt fria wal, kallas att taga utur andra handen hwad de möjligtwis kunde få utur den första; blir det så mycket angelägnare att förena begwämligheterna af nederlag med möjligheterna till utbyte och återhämtning. Frihet och lätthet i handel samt tillgångar till förlag blifwa då hufwudwillkoren för en nederlags- och transito-rörelse, och det blir efter deßa båda synpunkter som Handels- och Tullförfattningarne samt Bewakningsanstalterne måste inrättas. Det är då, som frågorne: om buruwida Nederlagerättigheten bör åt alla eller blott wißa orter bewiljas, om hwad i Tull-Författningarne och afgifterne kan förbättras, om de inskränkningar wåra inhemska Fabrikstillwerkningar kunna fordra eller som för det större ändamålet af en utwidgad Handelsrörelse böra upphöra, — med detsamma uppkomma och böra med noggrannhet och urskiljning bedömmas.

(Forts. e. a. g).

Den Olycklige.

Wams kan sitt öde ej förgäta:
Han klagar ständigt, arma man,
Att, då han sofwer, han tillika ej kan äta
Och, då han äter, ej tillika sofwa kan.

I anledning af det, som uti Journalen för Litteraturen och Theatern N:o 71 Lördagen d. 27 Mars 1813 finnes infördt, får härmed till upplysning nämnas, att, med noga iakttagande af alla de stadganden, Författningarne till Boktryckares säkerhet föreskrifva, har underteknad, icke direkt uppsändt från Hr Biskoppen m. m. W. Faxe eller dess aktningsvärde wän, utan utaf ett härvarande ombud, emottagit till tryckning ett Manuscript, kalladt Kort Sammandrag af Biskiska Historien. — Huruvida Tittelbladet och de uti Manuscriptet befinteliga rättelser och tillägg äro författade med utgifvarens samtycke, har jag ej ansett tillhöra min pröfning, men att Manuscriptet, sådant det blifvit mig lämnadt, är ordagrant följdt, derom kan den erhålla fullkomlig öfvertygelse, som behagar på underteknads Boktryckeri dermed göra jemförelse.

Sam. Rumstedt.

Bor i Huset N:o 3 vid Kungsholms-Torget.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i morgon Söndag, till förmån för Herr Åman: Svante Sture och Märta Lejonhufvud, Dram i 5 Akter med stort Spektakel, Svenskt Original af Granberg; hvarefter gifves: De bägge Arrestanterne, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Daleyrac. Billetterne säljas uti Kongl. Dramatiska Theaterns Billett-Försäljnings-Kontor.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 78.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 5 April 1813.

Hwilka äro, för det närwarande, utsigterne och deraf följande medlen till Sweriges förkofran i Handel och Nationalförmögenhet?

(Forts. fr. N:o 77.)

Frågan om Nederlagsrättighetens utsträckning till flera punkter af en widlöftig kust kommer då att betraktas, ej blott ur det första, men också ur det senare af de nämnde afseenden. Om det, å ena sidan, skulle synas enligt med Handelsfriheten att Nederlagsorterne blefwo igenom Handelns eget wal bestämda, blir det återigen tydligt att detta wal, när ställena icke ifrån början äro alltför illa utsedda, swårligen kan falla på andra orter än dem dit wanan redan hunnit samla förråder *).

För de städer, som nu äro i besittning af Nederlagsfriheten, synes således faran af en konkurrens lika litet betydlig, som winsten af möjligheten dertill skulle för de öfriga wara det. Men just detta synes också bewisa att frågan är onödig. Det är icke underligt att wid åsynen af den hastiga förkofran, som twenne städer inom några år genom Nederlagsrättigheten wunnit, begäret att dela deßa fördelar skulle blifwa allmänt; men om deßa i en framtid förändra beskaffenhet och icke tåla för mycken delning; om Nederlagsrättighetens utsträckning skulle wäcka osäkerhet och fruktan samt minska möjligheterna att för deß begagnande widtaga de för Handelns befordran och mißbruks afböjande nödiga anstalter; månne då det wore lika nyttigt att till alla eller många punkter af en widlöftig kust hafwa utsträckt en rättighet, som egentligen endast på några wisa kunde begagnas? Wore det möjligt att på många ställen förena de begwämligheter, som en Nederlagshandel fordrar med de bewakningsanstalter som derifrån äro oskiljaktiga, och skulle wäl inkomsten, fördelad på många håll, swara emot de kostnader, som för deßa särskilta inrättningar erfordrades? Man föreställer sig för det närwarande Nederlagsrättigheten som en betydande källa till förkofran, och man anför under denna synpunkt med rätta, att förmögenhetens fördelning på flera håll är en för-

*) Nederlagsrättigheten war i Dannemark utsträckt till alla Rikets Städer, men det blef emellertid ej mer än Köpenhamn och Altona, som egenteligen bibehöllo denna rörelse.

del för det allmänna; men om man erinrar sig att i en wanlig sakernas ordning denna winst är wilkorlig och beroende af flera bi-omständigheter, att imellertid owißheten om de punkter dit den skulle samlas, skola möjligtwis bereda obestämdhet i sjelfwa Handelns gång och åtminstone förorsaka för Staten ökade kostnader, lärer man finna att frågan om denna rättighets utsträckning till alla orter af Riket bör åtminstone ännu tills widare hwila. Ehurn naturligt det och kan synas att den rättighet, som förunnas den ena Staden äfwen lemnas den andra, måste man dock påminna sig, att det allmänna willkoret för warors införsel, är att de skola förtullas, att rättigheten till Nederlag är ett undantag, grundadt på särskilta förhållanden, och att deßa aldrig kunna wara lika gällande för alla.

När man medgifwer detta, återkommer man till den frågan, hwilka äro de afseenden och föremål under hwilka och hwarför Nederlagsrättigheten bör bewiljas? En blick på Sweriges läge och möjligen blifwande Handelsställning synes böra upplysa detta. På ena sidan ägande en granne, som, i anseende till mängden och betydenheten af sina produkter, lemnar många tillfällen till utbyten, men som igenom sitt geografiska läge synes ännu länge hafwa blott en till större delen paßif handel, är det uti beskaffenheten af denna belägenhet, som Sverige bör hämta hufwudsakliga grunden och styrkan för sin Nederlags- och Transitohandel; om man då tillika erinrar sig, att Seglationen på Östersjön är igenom årstidernas omwexlingar underkastad många swårigheter, att de flesta af de densamma omgifwande folkslag hafwa lika mycket behof af föderns och koloniala produkter, som de swårligen kunna medhinna att utföra alla sina egna, lärer man deruti ytterligare böra finna anledningarne till den förmodan, att Sverige, igenom ett wäl organiseradt Handelssystem, skulle kunna blifwa Nederlags- och Utbytesplatsen för Söderns och Kolonernas produkter å ena sidan, samt för Nordens och Östersjöhamnarnes å den andra. Man kan ej neka att besparing af tid och kostnader skulle derutaf kunna härflyta, både för de omkring Östersjön och för de på andra sidan af Nordsjön och Cattegat belägna folkslag, och man kan ej heller undgå erkänna, att en sådan Nederlags- och Transitohandel skulle lemna en ansenlig winst åt det folk, som wore i besittning utaf fördelen att således wara medlare för de öfrigas behof, samt att äfwen ökade tillfällen till afsättning af egna produkter skulle derigenom för detsamma uppkomma.

Men då man således lärer medgifwa att uti de ömsesidiga fördelar, som utaf en sådan ställning skulle härröra, finnes en borgen för deß fortfarande, återstår endast att utreda under hwad wilkor sådant är möjligt. Naturligtwis förutsätter detta att på ömse sidor om hafwen nederlagsorter skola finnas, att tillfälle skall gifwas att genom utbyte af ömsesidiga tillgångar på hwarje ställe finna hwad som kan erfordras. Göteborg har, i anseende till Handeln med det södra Europa och de öfriga werldsdelarne, en så fördelaktig belägenhet, att det naturligtwis bör blifwa i besittning af den förnämsta rörelsen från denna sidan, och för att kunna bibehålla den, bör det äfwen hos sig förena de åtskilliga produkter, som komma ifrån andra sidan af Östersjön. Men skall det fördenskull ensamt wara första Nederlagsorten derföre? Säger icke belägenheten och sakernas Natur, att utbytena skola ske fortare, om hwad som i Östersjön afhämtas äfwen i någon af hamnarne inom densamma först kon upplägges; att således äfwen på den sidan bör finnas en Nederlagsort, som, i anseende till Norden och de kring Östersjön belägna länder, blir i samma förhållande som Göteborg, i anseende till södern? Belägenheten af Carlshamn synes i detta afseende ganska

tjenlig, och deß redan wundna rörelse sätter det uti tillfälle att bibehålla och utwidga den. Men det torde isynnerhet wara på de Tyska och mera sydliga orter af Östersjön, som Carlshamn kan komma att rikta sin rörelse och de Norra delarne af Bottniska wiken torde kanhända länge ännu blifwa för detsamma allt för långwäga.

För deßa och för Finland synes Stockholm, der de redan hafwa wanan att hämta sina behof och finna afsättning för sina produkter, blifwa den tjenligaste Nederlagsorten. Det har redan förut såsom Hufwudstad en samlad förmögenhet och utgång på Förlag, och har länge warit medelpunkten för en betydlig konsumtionshandel. När Nederlagsfrihet äfwen i de flesta fall blefwe för detsamma bewiljad, skulle det ena öka det andra och Stockholms handel och förmögenhet i samma förhållande utwidgas. Det är också ostridigt, att Stockholm är lika mycket i behof af de Norra orternas tillförsel som deßa att der finna afsättning och, om igenom större fördelar Finska Handeln skulle dragas till andra ställen, blefwe säkerligen förlusten för Stockholm högst betydlig. Man har inwändt emot Nederlagsrättighetens bewiljande åt Stockholm, att deß belägenhet i anseende till swårt inlopp och sen isloßning är för handeln föga tjenlig, att ett Nederlag derstädes skulle ansenligen minska statens tullinkomster, dels emedan hwad som nu afhämtas, förtullad till Finland, skulle göra ett betydligt uppskof i förtullning af waror i allmänhet, och ändteligen: att Nederlagsrättigheten skulle ge anledning till underslef och lurendrägeri samt således gifwa nya tillfällen till förluster för kronan och till ökad öfwerflödsförbrukning hos enskilta. Deßa skäl förtjena att nogare öfwerwägas. Hwad belägenheten angår, kan det ej bestridas att den ej är för handeln den fördelaktigaste; men deraf följer endast att Nederlagsrättigheten gör deruti ingen förändring och att öfwer en wiß gräns kommer aldrig Transito- och Nederlagshandeln i Stockholm att utwidgas. Sådant bör likwäl ej hindra att den ju må komma till den höjd omständigheterna medgifwa. Förlusten för Staten i Tull-inkomsterna skulle åter blifwa mindre känbar, om, så länge Finnarne åtnjuta i handeln på Swerige samma förmåner som Swenska undersåtare, de äfwen ålades samma skyldigheter, och att derföre hwad som till dem af Nederlaget uttages borde förtullas såsom i Swerige införd. Uppskofwet i förtullningen kunde deremot aldrig mer än de första månaderna göra någon betydlig minskning i inkomsten. Sedermera skulle Konsumtionens naturliga behof återföra salerna till deras wanliga förhållanden, och om någon wiß procent för dröjsmålet med förtullningen tillika utsattes, blefwe förlusten för Stats-Kaßan i sådant fall ingen. Inkastet i afseende på faran af lurendrägerier och tullförsnillningar är det swåraste att undanröja. Det långa inloppet till Stockholm och nödwändigheten att derwid begagna olika windar göra uppehåll för fartygen oumgängeliga och hemliga loßnings- samt lurendrägeri-anstalter derföre mera möjliga. Uti en hufwudstad wore äfwen frestelserna till införande af förbudna waror desto starkare och tillfällena, i mån af en oinskränkt Nederlagsrättighet, desto omnigare. I det förra afseendet blefwe det oumgängeligt att de Fartyg, som innehade nederlagsgods, åtföljdes af någon Tull-Jagt till sista utloppsorten af Stärgården och att deßutom, inom densamma, sådana bewakningsanstalter och Tullkamrar på tjenliga ställen inrättades, att återinsmygandet af till utförsel angifne waror kunde i det närmaste förekommas: i det senare åter fordras att nogare skärskåda sakens wederliga förhållande.

(Forts. e. n. g.)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från

Preussen. Berlin d. 23 Mars. H. M. Konungen har med H. M. Kejsaren af Ryssland afslutat en off- och defensiv Allians, och i anledning deraf utfärdat följande Proklamation: "Till mitt Folk! För mitt trogna folk behöfwes lika litet som för Tyskar någon räkenskap för orsakerna till det krig, som nu begynner. Klart ligga de för det oförblindade Europas ögon. — Wi dukade under för Frankrikes öfwermakt. Den fred, som betröfwade mig hälften af mina undersåtare, gaf oß icke fredens wälsignelser; den gaf oß öfware för än sjelfwa kriget. Landets merg utsugades. Deß hufwudfästningar besattes af fienderna, återbruket hämmades, äfwensom wåra Städers förut så högt uppdrifna konstflit. Handelns frihet förbjöds och med den uttorkades källan till wår utkomst och wälstånd. Landet utarmades. — Genom det strängaste uppfyllande af ingångna förbindelser, hoppades jag att bereda mitt folk lättnader och att ändteligen öfwertyga Franska Kejsaren, att Preußens sjelfständighet är hans egen fördel. Men mina renaste afsigter tillintetgjordes af öfwermod och trolöshet; och wi sågo för tydligt att Kejsarens Alliansser skulle ännu mera lända till wårt förderf än hans krig. Ögonblicket är nu inne, då wi inte mera kunna bedraga oß om wårt tillstånd. Brandenburgare, Preußare, Slesier, Pomrare, Litthauer! I weten hwad I sedan 7 år lidit. I weten hwad er bedröfliga lott blifwer, om wi ej ärofullt sluta den begynnande striden. Erinren er förutden, den store Churfursten och den store Fredrik: påminnen er de stora fördelar, som wåra förfäder under dem med sitt blod tillkämpade oß: Samwetsfrihet, Ära, Sjelfständighet, Handel, Konstflit och Wetenskaper. Erinren er wåra mäktiga Bundsförwanters, Ryssarnas, stora efterdöme, erinren er Spanjorer och Portugiser: äfwen dessa folk hafwa, för lika stora fördelar, dragit i strid mot mäktigare fiender och segrat: påminnen er de hjeltemodiga Sweitzarne och Holländarne. — Stora offer fordras af alla Stånd, ty wårt företag är stort och wåra fienders antal och tillgångar icke ringa. I skolen hellre göra deßa offer för Fäderneslandet och för er insädde Konung, än för en fremmande härförare, som, efter hwad I sen af så många exempel, endast skulle uppoffra era söner och era sista krafter åt ändamål, som alldeles icke röra er. Förtröstan på Gud, thärdighet, mod och wåra Bundsförwanters mäktiga bistånd skola kröna med seger wåra redliga bemödanden. Men hwilka offer som helst också kunna fordras af hwarje enskilt, de uppwäga ej de dyrbara förmåner, för hwilka wi måste strida och segra, om wi ej wilja upphöra att wara Preußare och Tyskar. — Detta är den sista afgörande kamp som wi bestå för wår existens, wår sjelfständighet, wårt wälstånd. Det gifwes ingen annan utwäg än en ärofull frid, eller en ärofull undergång. Äfwen denna skolen I med lugn gå till mötes, för ärans skull, emedan, utan henne, Preußaren och Tyskan ej kan lefwa. Men wi kunna hysa den bästa förtröstan. Gud och wår fasta wilja skola förlena segern åt wår rättwisa sak, och med den en säker och ärofull fred, och en lyckligare tid. Breslau d. 17 Mars 1813.

Fredric Wilhelm."

Breslau d. 16 Mars. H. M. Konungen har stiftat en decoration, som endast under detta krig kommer att utdelas, kallad Jernkorset. Hamburgs besättande af Ryska troppar firades här d. 18 kl. 12 med 100 kanonskott. Kursursten af Heßen har ankommit hit ifrån Prag, äfwensom från Berlin, Kejserl. Ryska Generalen Czernichew och Stats-Rådet, Öfwersten Gneisenau. D. 19 kl. 10. f. m. lemnade H. M. Kejsar Alexander Breslau och tog wägen åt Kalisch, följd öfwer en mil af H. M. Konungen. En del af de här garnisonerande troppar utmarscherade den 17 under klockringning — för att begifwa sig till sin widare bestämmelse. — Under d. 4 Mars har Gref Wittgenstein utfärdat tjenne Proklamationer till hela Norra Tyskllands Inwånare.

Hamburg d. 24 Mars. I dag firas H. M. Kejsar Alexanders uppstigande på Thronen, med en bal och en allmän illumination. — Man har här nyheter från London ända till d. 12te. General Morand besinner sig i Bremen. Hela Departementet Bouches de l'Elbe är förklaradt i Belägringstillstånd. —

Neder-Rhen d. 15 Mars. Kejsar Napoleon wäntas d. 18 till Münster, d. 25 skulle han inträffa i Magdeburg.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 79.

Journal för Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 6 April 1813.

Hwilka äro, för det närwarande, utsigterne och deraf följande medlen till Sweriges förkofran i Handel och Nationalförmögenhet?

(Forts. fr. N:o 78.)

Så wida Nederlagsrättighet för waror i allmänhet är på några orter i Riket medgifwen, lärer också följa, att i fall denna rättighet befordrar undersleef, detta så wäl der, som på andra ställen kan utöfwas, och då följer äfwen, att så wida smaken eller wanan gjort wissa waror i Hufwudstaden mera begärliga, skola de äfwen komma dit. Skillnaden kan då, i händelse af Nederlag derstädes af sådant gods, endast blifwa, att det i sådant fall blir litet mindre dyrt, och kanske mera allmänt. Den senare olägenheten torde wara hwad som isynnerhet bör undwikas. Om uti Hufwudstaden skulle finnas de flesta Manufaktur- och Fabriksinrättningar; om deßa hade wid anläggningen warit beräknade på deß konsumtion och på afsättningen till de orter, med hwilka Stockholm har den mesta inrikes rörelsen, fordrade icke afseendet på denna sakernas ställning äfwen ett undantag i deßa fall? På deßa grunder skulle jag förmoda, att om Nederlagsrättigheten för öfrigt bewiljades Stockholm, borde likwäl undantag äga rum i afseende på sådana artiklar, hwilkas konsumtion man antingen icke wille göra alltför allmän eller hwarwid man wille åt wåra inhemska Manufakturer förskäkra företrädet i afsättning. Såsom wid alla Förbudsförfattningar, blir wisserligen gränsen i detta fall ganska kinkig, men om derwid iakttages, att det är bättre göra för litet än för mycket inskränkningar, skulle den sannolikt kunna utan obilligbet uppdragas.

Med en Handelsflotta, som måhända uppgår till ett sammanlagdt belopp af 20,000 läster, torde Stockholms Handlande ej böra nödgas att, sedan de utfört wåra waror, antingen gå tomma hem eller utom salt icke kunna taga mera annat gods än som de jemt för inrikes konsumtion behöfwa. Då jern i allmänhet är mera tungt än det tar utrymme, bör det wara wåra Handlande förunnadt att, då de till orter af Österssjön utföra denna inhemska tillwerkning, äfwen kunna bekostsaga den af de utländska orters produkter, som genom en eller annan tillfällighet skulle blifwit begärliga. Om wid Nederlagsfrihetens förunnande för allt öf-

rigt undantag endast gjordes för wissa slags styckegods, wore icke då mähända ett billigt afseende giordt på Stockholms Manufakturtillwerkningar, utan att derföre uti allt öfrigt inskränka deß Handelsrörelse?

När en gång Götha Kanal blir fullbordad och kommunikation således öppnad imellan Hafwen å hwse sidor, blefwe det wäl oundwikeligt, att Nederlagsrättigheten bewiliades åt Söderköping, likasom den redan är det åt Göteborg. Nödwändigheten och förmånerne deraf för Kanalfartens begagnande äro för ögonskenliga för att behöfwa widlöftigt utwecklas, och något löfte derom lärer äfwen uti privilegierna wara Kanal-Bolaget förut i Nåder förfäkradt.

Sedan frågan om Nederlagsfrihetens utsträckning således är beswarad, blir den andra: om de Författningar, som för Nederlagen erfordras, och de förändringar, som i de närwarande behöfwas, ett lika grannlaga som widlöftigt ämne. Det wore ett både tröttsamt och med gränsorne af denna afhandling, åfwensom med Författarens förmåga föga öfwerensstämmande företag, att i detta afseende ingå i alla de detaljer som för fullständigheten af ämnet skulle erfordras. Då här är frågan blott om allmänna grunder, kan här också endast wara affigten att bestämma Författningarnes allmänna synpunkter och föremål. När det medgifwes att lätthet för warornes nedläggande och uttagande samt frihet i handel bliswa hufwudwilkoren för Nederlagshandelns befordran, blir endast frågan att afgöra, huru tillbörlig säkerhet emot Tullförsnillningar och lurendrägerier skall med en sådan Handelsställning utan onödigt uppehåll eller afskräckande hinder kunna förenas? Ostridigt är, att i sådant fall mycket måste bliswa lokalt. Af denna egenskap är allt hwad som angår Magasinsinrättningar, Fartygs olika loßningsställen samt warornes transport och wissa bewakningsanstalter derwid. Men mycket åter beror på de principer som antagas, dels i afseende på hwad som bör komma under rubrik af förbudna eller lofgifna, af fria eller ofria waror; dels i afseende på sättet att wärdera warorne och afgifternes bestämmande derefter, samt det förhållande man i detta fall will antaga; dels åter i afseende på friheten af warornes uttagande och disposition, och ägarens rätt att sjelf bewara dem, eller huruwida de anses böra wara under Tullkammarens lås och nyckel, samt ändteligen huruwida förtullning med rättighet till restitution wid utförseln, eller blott pantsättning för tullens wärde må anses tillräckligt. Wid pröfningen af deßa frågor måste man å ena sidan ej glömma, att ju mera inskränkningar, ju mera bewakningsanstalter och ju mera anledningar till förbud; att deßa merendels med nöje ses af Tullbetjeningen, emedan de oftare gifwa ökade tillfällen till förtjenst än till hopade göromål; men att, i samma mån omgångarne bliswa widlöftige och föreskrifterne inwecklade, i samma mån betungas handeln och bewakningen blir otillräcklig, och att, om det gäfwes en Nation som, afundsjuk på wår wäxande Handelsrörelse, wille åter bortjaga den för att draga den till sig, skulle denna Nation hafwa ingen bättre utwäg än att oförmärkt igenom arithmetiska framställningar af möjligen till winnande närwarande fördelar, föranleda sådana anstalter som afskräckte eller förswårade Handeln i wåra hamnar. Wid ett sådant tillfälle skulle till och med sjelfwa farhågan för ofta inträffande möjliga förändringar i Systeem och Författningar wara tillräcklig att afslägsna Handelsföretag, som på en annan ort funne mindre swårigheter, och osäkerheten om hwad som styrelsen ärnade göra, skulle återhålla undersåten ifrån att något företaga.

Frågorne om hwad som bör wara förbudit och lofgifwit samt om befria och ofria Fartyg och waror hafwa, ej blott med Nederlagsförelsen, men med handeln och Näringarne i allmänhet, ett nära och wigtigt sammanhang. De werka på den förra blott igenom den större eller mindre frihet de medgifwa och denna werkan kan, under en sådan synpunkt, wara utaf ett hufwudsakligt inflytande. Men de werka på Nationalwälmågan och industrien genom den riktning de gifwa densamma. De förtjena således att nogare betraktas.

Hwad först angår frågan om hwad som bör wara förbudit eller lofgifwit, så måste man återgå till underförkningen af orsakerne till Förbud. Den allmänna regeln måste wara tillåtelsen att förwärfwa hwad man med rätta kan tillbyta sig. Förbudet deremot är ett undantag, som måste hafwa till föremål, antingen att hindra förbrukningen af en wara, eller att utesluta densamma ifrån täflan med den inhemska. I det förra fallet är det ett slags förmynderskap, som Regeringen åtager sig öfwer de enskildas hushållning. I det senare, är det en företrädesrätt, som gifwes åt den inhemska industrien på de öfriga medborgarnes bekostnad. Uti ett land, der exporterna ej äro mångtaliga, der, i allmänhet, de enskiltas tillgångar äro inskränkta, skulle sådana författningar, som betaga tillfällen till en skadlig täflan för besittningen af saker som äro onödiga, i sig sjelf kunna wara nyttiga; men dertill fordrades, att de skulle noggrant handhafwas; att förbrukningen lika strängt bewakades som införseln; att framförallt förbudet icke wore stridande mot Nationens wanor och grundsatser, och att ifynnerhet det icke gäfwe waran i förbrukarens ögn ett förökadt wärde. Öfwerallt, hwarest tillåtelsen att nyttja en sak är gifwen, antingen genom wanan eller Författningar, der bör också, när waran ej finnes inom landet, införselsförbudet upphöra, ty annars är Lagen stridande mot sig sjelf. — Hwad åter angår de förbud, som hafwa till föremål att uppmuntra inhemska industrien, så beror det på hwilka affigterna äro med ett sådant förbud. Det är alltid i sin början och ofta i sin fortgång en uppoffring, som göres af det närwarande slägtet åt det tillkommandes möjliga fördelar. Wid början af en tillwerkning eller Manufacturanläggning, när den synes kunna komma till en större omfattning, är det som den isynnerhet förtjenar biträden; men att då helt och hållit förbjuda samma wara är ju, om förbudet handhafwes, att afwänja ifrån deß bruk; i annat fall är det ju blott en illusion, hwarwid staten endast förlorar tullafgiften? Att åter förbjuda en waras införsel sedan en Manufactur uppnått en wiß stadga och utwidgning är ju att säga, det samma uppoffringar, som blifwit gjorda för deß anläggning, skola ewigt fortfara; att tillwerkningen i sig sjelf är så dyr emot den utländska, att den, utan deß uteslutande, ej kan bära sig? Samma förhållande ökar också möjligheterna och frestelserna till lurendrägeri. Naturligare synes det då wara att, till stöd för den inhemska industrien, lägga en så hög Tull på de utländska tillwerkningarne, att derigenom de fördelar uppwägas, som den utländska tillwerkaren har öfwer den inhemska. Kan detta widmakthållas, har det i alla afseenden fördelar både för det allmänna och Statsinkomsterna, och skulle under tiden Tullförsnillning här och der inträffa, har dermed intet annat händt än om saken warit helt och hållit förbuden.

(Forts. e. a. g).

Om Oroligheterna i Hamburg före Ryska Troppernas ankomst.

Vi weta af Tidningarne att Ser Hamburgska Inwånare blifwit på en Militär-Kommißions dom, straffade till lifwet såsom delaktiga i några oroligheter, som förefallit i denna stad d. 24 sistl. Februari, äfwenjom wi känna de franska Generalerna Lauristons och S:t Cyrs Proklamationer i anledning deraf. Beskaffenheten af dessa oroligheter torde wara mindre bekant. Derom lemnar ett Utländskt blads följande Underrättelser. Första anledningen dertill gaf ryktet om Ryska Troppars nas annalkande. En afdelning af Prefekturgardet, som war ämnad att afgå till Armén, skulle just gå ombord (till Harburg) när Folket satte sig deremot och med wåld hindrade och mißhandlade de i granskapet befinteliga Militärwakter och bewäpnade Douaniers, hwilka wille komma imellan; hwarwid det kom till blodiga uppträden, flera personer å båda sidor dödades och många sårades. Efter denna första Scen samlades Pöbeln i ännu större mängd, dels i hamnen, der Tullhuset och Nederlagen för de ut- och ingående waroma finnas, dels wid Altona-Porten, dels på gatorna. Enskilta Militärpersoner slogos och mißhandlades: den franska Tullbetjeningens hus wid Altona-Porten, der de ut- och ingående gan ska strängt visiteras, (hwilket redan länge gifwit anledning till mißnöje ibland folket); äfwensom alla plank och pallisader m. m. nedrefwos, fönster och dörrar i Tullhuset der de resande visiteras, inslogos, o. s. w. Imellertid församlade sig den ännu i Staden befintliga militären, som högst utgjorde 300 man, och en af Danska Regeringen reqvirerad Esquadron Husarer ankom från Altona till hjelp, hwilken det ändteligen mot aftonen lyckades att återställa lugnet, och att genom starka patruller bibehålla det.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Lördag d. 10 April, till förmån för Herr Hirschfeldt en fullstämmig Vocal- och Instrumental-Concert, då följande Pjeser komma att exeqveras: 1:o Ouverture af Mozart, 2:o Valdhorns-Concert af Crusell, exeqveras af Hirschfeldt, 3:o Aria af Righini, sjunges af Fru Casagli, 4:o Violin-Concert af Rode, exeqveras af Herr Bervald; hvarefter gifves för första gången Min Tante Aurore, Comedi i 2 Akter med Sång, Musiken af Boyeldieu. Billetterne säljas alla dagar hemma hos Hirschfeldt, boende på Källaren Tre Remmare vid Regeringsgatan 1 trappa upp, ingången wid Spetsens backe.

Rättelse.

I Gårdags-Nummern 3:dje sidan, 17:de raden uppifrån, står: „ „ „ "dels emedan hwad som nu afhämtas, förtullad till Finland, skulle göra ett betydligt uppskof i förtullning af waror i allmänhet, m. m. läs: „ „ „ dels emedan hwad som nu afhämtas förtullad till Finland, skulle då tagas af Nederlaget, dels emedan Nederlagsrättigheten skulle göra ett betydligt uppskof, m. m.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 80.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 7 April 1813.

Den lärda Klockaren.

(Efter Pfeffel.)

Bland några bönder på en krog
En Klockare sig företog
Att himla-kropparna beskrifwa,
Och hade derwid äfwen mod
För bönderna den satsen drifwa,
Att jorden gick och solen stod.
"Hwad? skrek en bonde, högst förwånad,
Och slog i bordet:" Klockarfar,
"Hwad är det wäl för tal Ni har?
"Jag redan gammal är och gränad,
"Men hörde aldrig maken prat.
"Man kan, för er skull, just bli flat!
"Af Skriften dock Ni borde finna
"Att Generalen Josua
"Befallte solen stå." — Nå ja?
"Det är just det Ni bör besinna,
"Föll Klockarn in: Från samma dag
"Hon också står; och derför jag
"Som Mästare den wille prisa,
"Som utur Bibeln kan bewisa
"Med någon enda bokstaf blott,
"Att Solen sen ur stället gått."

Hwilka äro, för det närwarande, utsigterne och deraf följande medlen till Sweriges förkofran i Handel och Nationalförmögenhet?

(Forts. fr. N:o 79.)

Det är en annan ännu mera grannlaga och swårare fråga, huru, när wisa Fabriker äro komne till en wiss höjd i förlitande på uteslängandet af konkurrensen med utlänningen, då skall dermed förhållas? Om igenom tillåtelsen till import deras bestånd undergräfwes, huru skola de hållas skadeslösa, och huruwida kan Statens allmänna förmån swara emot dessa enskiltas förlust? Att, ifrån början, arbetsförmågan och kapital-tillgångarne blifwit dragte ifrån den naturliga riktning, som de, enligt en Nations läge, skulle hafwa sökt, till en konstlad och naturstridig, synes tydeligen utaf ett sådant sakernas skick, när med en skälig Tullafgift en Nations inhemska Fabriker ej kunna uthärda täflan med de utländska; men när sådant en gång är infördt, synes en förändring, ej utan med största försigtighet böra företagas, det will säga, att i början tillåtelsen till införsel blir med werkeligt höga Tullafgifter belagd, så att förbrukningen till en wiss klass Medborgare kan inskränkas. Förhållandet blir då ungefär detsamma som med de absoluta förbuden. Då återstår att undersöka huruwida den Tullförsnillning, som deraf uppkommer, gör mindre ondt åt Fabrikerna än en mera nedsatt tull, som skulle förekomma den, och huruwida lurendrägeriet under den absoluta förbudstiden giorde priserne på de främmande warorne högre eller lägre än de efter förtullningstillåtelsen blifwit. Om det kunde med någon sannolikhet antagas, att för möjligheten att få lurendräga, en mindre procent blifwit till bewakningen erlagd, än den, som federmera genom Tulltaxan blifwit för införseln bestämd, så wore det ju endast för den större risquen och derföre att intetdera kunde kalkuleras, som de lurendrägade warorne blefwo dyrare? Men i samma mån som winsten kunde blifwa större, skulle den ju också fresta flera till försöket, och införseln således derigenom ökas? Om åter, genom förtullningstillåtelsen, säljarens winst blefwe mindre, emedan den wore underkastad antingen en friare täflan eller en lättare beräkning, så skulle ju derigenom sådane handelsföretag minskas, i samma mån de blefwo mindre fördelaktiga än andra? Förhållandet i afseende på Fabriferne genom ett absolut förbud eller en hög tull, wore således ungefär enahanda; men, igenom tillåtelsen till införsel, wore man i stånd att småningom sänka afgifterna till det belopp, som skulle göra Tullförsnillningen öfwerflödig. I samma mån Statens inkomster deraigenom ökades, kunde en fond till försträckningar åt Fabriferne inrättas, och de således finna en möjlighet till nedsättning af sina salupriser eller till ersättning för minskad afsättning. Om imedlertid det skulle befinnas, att de inhemska Fabrikstillwerkningarne icke förslå för de inhemska behofwen; om derjemte det skulle med skäl kunna påstås, att om förbuden mot införsel af utländska waror kunde handhafwas, wore all täflan från de inhemska Fabriferne uteslängd, och grunden lagd till ett aftagande i deras tillwerkningars godhet, så gäfwes ju äfwen uti dessa förhållanden ökade anledningar till widtagende af ett system, som wore enligt med omtanken för landets behof och för slöjdestillwerkningarnes fortfarande förbättring?

Men om derjemte de absoluta förbuden sällan kunna handhafwas, om i de flesta fall de blifwa utan ändamål, så upphör ju äfwen derigenom det hufwud-

sakliga föremålet för kwistigheten, och de band, som i detta afseende skulle läggas på rörelsen, skulle med detsamma försvinna. Det följer af sig sjelf, att i samma mån blifwa äfwen Nederlagsförfattningarne kortare och Bewakningsanstalterne mera förenklade. Då återstår frågan om förekommande af Tullförsnillningar, och isynnerhet om skillnaden imellan helfria och ofria waror.

Det är sedan England, genom sin bekanta Navigations-Akt, gaf åt inhemska Skeppsfarten ett uteslutande företräde i sina hamnar, som de flesta öfriga Nationer följt samma efterdöme, och sökt åt sina egna Fartyg och Skepps-Rederier försäkra en afgörande fördel framför alla utländska, dels igenom ökade afgifter på de waror, som med de senare inkomma, dels igenom konfiskation af både skepp och gods när det innehade andra än det Lands produkter, hwars flagg det förde. Det är i det förra fallet, som skillnaden uppkommer imellan fria och ofria waror, med hwilka senare förstås de, som, med utländska fartyg inkomna, betala högre afgifter, t. ex. 40 Proc. Afsigten med sådana Författningar är dels att befordra inhemska Skepps-Rederierne och utwidga ett Lands aktiva handel; dels att uteslänga ett öfwerflöd af utländska waror, dels ock måhända att genom således förhöjda afgifter öka Tullinkomsten. Det förra war otwifwelaktigt föremålet för Englands Navigations-Akt, och hade med deß Nationalförswar och betydenhet, genom beredandet af en öfwerwägande Marine, den närmaste gemenskap. Det senare torde kunna antagas hafwa warit egenteliga föremålet med Produkt-Plakatets återupplifwande här i Swerige. Frågan är nu, huruwida deßa Författningar äro lämpeliga i allmänhet, huruwida de äro det för Swerige isynnerhet?

Hwart och ett Land har, säger Smith, samma intreße uti sina Handelsrelationer med andra folkslag, som hwarje enskilt man, att köpa för så godt köp och sälja så dyrt som möjligt. Men sättet att få för godt köp är att skaffa en mängd säljare och sättet att sälja dyrt, att hafwa många köpare; båda delarne stå i ett sammanhang och bero af handelsfriheten. Om främmande, antingen genom förbud eller höga pålagor, äro hindrade att komma och sälja, kunna de ej alltid förmås att köpa, emedan hämtnings-resan utan last skulle wara en ren förlust. Genom förminskande af säljarnes antal, måste wi således äfwen förminska köparnes, säger samma Författare, och således hafwa underkastat oß, ej allenast att köpa främmande gods dyrare, men äfwen att sälja wårt eget lindrigare, än om en fullkomlig handelsfrihet gåfwes. "Men, tillägger han," som sjelfständighet är wigtigare än rikedom, så är också Navigations-Akten den wisaste af alla Englands Handelsförfattningar." Detta wisar synpunkten under hwilken den derstädes bör betraktas, men gäller samma förhållande äfwen om andra folkslag? Kan Swerige hoppas att kunna hålla en Sjömakt, som för detsamma kan blifwa af lika nytta och wigt, som den Engelska för Stora Britannien? Blifwa icke Sweriges tillgångar alltid för inskränkta för ett sådant ändamål? Är det icke genom sitt läge och genom wintrens inflytande (hwilka göra äfwen den största sjömakt en wiß tid owerksam) som Swerige alltid nödsakats att hafwa en Landmakt i beredskap, och kunna Sweriges Statsinkomster bära bördan af deßa dubbla wapen, om det förstnämnda skulle bringas till en så hög grad af betydenhet? Om detta ej möjligen kan antagas; om således det wore isynnerhet genom en Skärgårdsflotta, som medel för wårt sjelfbestånd måste påtänkas, så återstå ju, utaf de åt den inhemska Skeppsfarten lemnade företräden, inga andra fördelar än de, som genom hän-

deln och Tullinkomsterna skulle oß tillflyta. Men då bör ju den förra delen utaf Smiths yttrande på oß lämpas, då blir ju tydligt, att igenom Produkt-Plakatet, wi äro underkastade att köpa dyrare och sälja minore och för bättre köp, än om denna Författning ej wore upplifwad. Är det icke äfwen en stridighet, att wilja hafwa en Nederlags- och Transitohandel, att således wilja göra wårt Fädernesland till en medelpunkt för flera andra orters utbytesrörelse, och att ifrån wåra hamnar, genom prohibitiva Författningar, utestänga andra Nationers fartyg?

Det återstår då endast att fråga: Förekommes derigenom den större förbrukningen af Utländska waror och blifwa tullinkomsterne werkeliga skade? I afseende på det förra, måste man komma ihåg, att en Nations behof äro bestämda efter deß talrikhet och tillgångar, att wåra Köpmän, äro i detta afseende ej mer patriotiska, än de främmande, och att när en wara kan här med fördel förytteras, kommer den också i tillräcklig mängd hit, så snart den af wåra egna fartyg, kan hämtas. Besparingen i detta fall synes således wara obetydlig. Men om, igenom fara för konfiskation eller höga tullafgifter, de främmande Fartygen afskräckas ifrån att besöka wåra hamnar, så är ju också ändamålet i afseende på tullinkomsterna förfeladt? Då blir det som man torde finna, att wi hafwa olägenheterna af Navigations-Akten utan att hafwa deß fördelar och att den tanken att emot Engelsmännen utöfwa represailler blir mera ett straff för oß än för dem.

(Forts. e. a. g.)

Strödda underrättelser.

Ibland de i några blad nämda Österrikiska Statsfångar, befinna sig det förra Statistiska och Historiska Skrifter berömda Hof-Rådet, Baron v. Hormayer, Krets-Amtmannen von Roschmann och den i sista krig, genom oroligheterna i Vorarlberg, bekanta Doktor Schneider. De skola hafwa gjort sig brottsliga genom Bref, hwari affigten att i ett närgränsande Land tillställa en Revolution warit omißkännelig. Då de icke kunde neka sina handstrifter, så war hela processen en half dags göromål. Litteraturen lider genom Hormayers civila död en ganska känbar förlust. Fångarne hafwa blifwit affärda till Olmütz i Mähren, och icke till Munkacz i Ungern.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Lördag d. 10 April, till förmån för Herr Hirschfeldt en fullstämmig Vocal- och Instrumental-Concert, då följande Pjeser komma att exeqveras: 1:o Ouverture af Mozart, 2:o Valdhorns-Concert af Crusell, exeqveras af Hirschfeldt, 3:o Aria af Righini, sjunges af Fru Casagli, 4:o Violin-Concert af Rode, exeqveras af Herr Bervald; hvarefter gifves för första gången M in Tante Aurore, Comedi i 2 Akter med Sång, Musiken af Boyeldieu. Billetterne säljas alla dagar hemma hos Hirschfeldt, boende på Källaren Tre Remmare vid Regeringsgatan 1 trappa upp, ingången vid Spetsens backe.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 81.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 8 April 1813.

Hwilka äro, för det närwarande, utsigterne och deraf följande medlen till Sweriges förkofran i Handel och Nationalförmögenhet?

(Forts. fr. N:o 80.)

Om man skulle fråga, hwarföre, oaktadt deßa olägenheter, de flesta Europeiska folkslag antagit Författningar nära liknande Navigations-Akten, så torde derpå kunna swaras, att sådant kommer af samma orsak som gjort att man infört fabriker och kostsamma Manufakturer, samt skrå-inrättningar, innan man ännu hade ett wäl inrättadt jordbruk, eller tillräckligen hunnit förädla de inom landet warande rudimaterier. Exemplet och fördelarne af wiße inrättningar på wiße ställen har förledt andra att efterapa och wilja tillegna sig dem utan att så noga undersöka om de äfwen woro lämpliga till det land och till de omständigheter, under hwilka de infördes. Man har gjort uppoffringar, man har upprättat Arithmetiska beräkningar öfwer tillwerkningarnes belopp samt deraf öfwertygat sig om fördelarne, utan att så noga taga i öfwerwägande dem man förlorat eller huruwida den twungna iktning man gifwit arbetsförmågan tjent att frambringa en större eller mindre werkan än den man i annat fall kunnat wänta. I deßa afseenden torde man likwäl kunna tillämpa hwad som längesedan är anmärkt, att ett land ej har mer än en wiß grad af arbetsförmåga och Kapitaltillgångar; att, i mån som deßa lemnas till sin naturliga riktning, blir äfwen deras anwändande mera fördelaktigt och att det är det enskilta intreßet som, när det får wara obehindradt, säkrast bestämmer walet. De Orters förhållande, hwilka med nästan inga egna produkter nödgats grunda sitt wälstånd på hwad de så till sägande kunde förtjena af de öfriga, tyckes också bekräfta denna sats. Ingenstädes fann man mindre omwägar och inskränkningar än i Holland och Hamburg, och likwäl war handeln på detta senare ställe och Amsterdam, om ej till Kapitalbeloppet, åtminstone genom mångfaldigheten af spekulationer och skicklighéten att begagna hwarje liten fördel, en af de förnämsta i werlden. Sverige har med deßa länder det gemensamt att deß produkter ej äro mångafaldiga, att således deß tillgångar äro inskränkta, och att derföre det är i behof af en industri- och besparingshandel.

När beskaffenheten af Sweriges afsättningswaror är sådan, att de utgöra stora maßor och fordra en mängd fartyg; när lindriga frakter derföre äro ett nödwändigt wilkor för en förmånlig afsättning; när det derstädes ofta händt, att större delen af inkomsten utaf en last åtgått i frakter och omkostnader; när få råämnen dit införas, och när åndteligen det har föga annat än antingen sådana, eller produkter i deras första förädlingstillstånd, att afyttra, så är det ju för ett sådant land, mer än för något annat, som Sjöfartens lisighet och utwidgande måtte utgöra ett wäsentligt biträde och som uteslutandet af Utländska Fartyg är ett hufwudsakligt mißtag, så i afseende på fördelarna för wår export, som för wår transito- och Nederlagshandel?

Likwäl, när uti ett sådant land skillnaden imellan Utländska och inhemska Fartyg länge warit alltför märkelig, bör den wäl icke på en gång, helt och hållit afskaffas, men afgifterna, som wid importen kunna läggas på utländska fartyg, böra wara mättliga och wid exporten fördelarna wara lika både för utländska och inhemska Fartyg.

Det är, i anledning af Kommers-Collegii berättelse till K. Carl XII, anmärkt, att innan Produkt-plakatet utkom, hade Stockholm redan år 1697, 229 Fartyg, som seglade utrikes och 4000 Båtsmän, och Historien witnar, att wåra Förfäder, ifrån åldsta tider utmärkte genom sina Sjöfärder, hade en Flotta och Sjöfolk, innan ännu några särskilta fördelar woro för wår skeppsfart eller wåra rederier påtänkta. Detta wisar att Produkt-plakatet, i afseende på National-Förswaret, icke egenteligen behöfwes, åfwensom erfarenheten bewisat att det till deß tillwext ingenting bidrager. Men, om således skillnaden imellan fria och ofria waror, helfria eller ofria skepp, komme att endast genom en lindrig afgift bliswa märkbar, så wore också derigenom, åfwensom genom minskningen, i antalet af förbudna waror, flera swårigheter undanröjde, så i afseende på föreskrifterne för Magasinering, som i afseende på bewakningsanstalter. Att härutaf mycken lättnad i handeln och snabbhet i expedition af Tullärender bör uppkomma, synes ganska naturligt, och kan hända torde åfwen bewakningen, med mera bestånd riktning och utsträckt till ett mindre antal föremål, i samma mån bliswa säkrare.

För att icke ingå i alltför många detaljer, som bleswe alltför tröttande, blir det tillräckligt att, hwad Tull-Författningarne angår, endast försöka utreda de 2:ne frågor: om grunderna för bestämmandet af wärden och Tullafgifter, och om de bewakningsanstalter som böra widtagas för att förekomma att icke, genom nederlagsrättigheten, waror oförtullade införas. — Hwad det första ämnet angår, är principen lättare gifwen än den är tillämpad. Alla waror hafwa ett tillwerknings- och ett försäljningspris. Det senare är wilkorligt och beror af efterfrågan, det förra är det, som har mera bestämda grunder. Det är detta som derföre egenteligen bör tjena till rättelse när en wiß handelswinst och transportkostnaderne tillägges. Det är häruppå också, som Faktura-priserne anses grundade, och det är derföre som man ibland haft den tankan att efter Faktura-wärdet bestämma afgifterne. Men som detta fordrar pröfning af uppgifter och möjligen kan wara underkastadt underslef samt deßutom förorsakar olikhet i afgiften för staten och för ägare af samma slags waror, har i allmänhet ett approximationspris blifwit i förhållande dertill antgit, och det är detta som i Taxan finnes utsatt. Men uraf grunden hwarifrån det hämtas synes, att principen derföre är att det skall wara i samma förhållande

under de werkligen gängbara priserna, som Faktura-wärdet är under försäljnings-wärdet.

När de allmänt gällande prisen på stället derifrån waran kommer, samt dit den föres äro kände, är lätt att deraf hämta det, som för Tarewärdet bör utsättas; men det är i anseende till olikheten ibland waror af samma slag, som osäkerhet eller arbitrage inträffar. På flera ställen tårer man, i anseende till Ylle-Bomulls- och Linnetillwerkningar, hafwa funnit utwäg att efter wigten beräkna finheten. När sådant med wederhörlig pröfning af erfarenheten kan utrönas, bör tillämpningen deraf alltid räknas för ett ibland framstegen uti Tulluppbörds-Författningarne. Det bör gifwa både åt Godsägaren säkerhet för egenmyndiga tillägg af Tullbetjeningen och åt Staten en ökad inkomst. I anseende till waruprisernes täta förwexlingar och myntwärdenas föränderlighet, torde också, igenom sednare tiders erfarenhet i dessa afseenden, kunna anses afgjordt, att wid Tullrarors förfärdigande det bör blifwa en bestämd grundsats, att de deri utsatta wärden skola på bestämda tider öfwerses och rättas efter de sednare inträffade förhållanden. Derigenom förekommes lättare och med mindre omwäg, både Statens och de enskiltas förlust, än om, enligt ett någorstädes uppgifwit förslag, en wiss del af waran in natura skulle i tull erläggas. Utom de swårigheter som i flera fall genom warornes beskaffenhet skulle uppkomma, hwilket beswär och hwilka förluster skulle icke för Staten härröra utaf ett Förtullningssätt, som skulle betunga Tullstyrelsen med ett ökadt Handels- och Förwaringsbestyr?

Ibland de stadganden i Tullförfattningarne, som mest förtjena uppmärksamhet, är det, att afgifterne för utgående waror skola erläggas uti werlar. Detta är rakt stridande emot det System, som har till föremål, att genom ökad utförsel befordra öfwerwigt eller jemnwigt i Handelsbalansen, och det är rakt stridande emot Engelska Handelsförfattningarne, der Drawbacks och Bounties för utgående waror ofta bewiljas, men ökade afgifter dem aldrig åläggas. Orsaken till ett så motsatt förhållande i Swerige, då för öfrigt wi så ofta efterföljt det prohibitiva Systemets föreskrifter, bör utan twifwel sökas, å ena sidan, i Statens behof att af kursens stegrande ej wara beroende, och å den andra, uti den utwidgning, som behofwen af wexeltillgångar genom wår utländska gäld förorsakat. Agiots stigande och omwexlingar kort före 1800 års Riksdag hade gjort känslan af detta behof ganska liflig, och den fördelaktiga konjunktur, som för wår Jern-export wid samma tid yppade sig, gjorde att man äfwen hade mindre betänkande wid att belasta den med en ökad afgift. Samma behof har hittintills wållat fortfarandet af samma stadgande, ehuru förändrade omständigheter i anseende till wår betydligaste export inträffat.

Sedan numera Riksgälds-Kontorets wexelbehof äro ansenligen minskade, och sedan wår Jernhandtering räkat uti ett lägerwall, som fordrar allt möjligt understöd för att förekomma deß totala undergång, torde det wara angeläget att återgå till grundsatser, som icke blotta omtanken för en ofta chimerique Handelsbalans, men uppmärksamheten på fördelarne utaf en, genom ökad afsättning ökad produktion, böra föreskrifwa. Det är i kraft af dessa grundsatser, som man lär finna att det är, åtminstone oklokt om ej obilligt, att belasta exporten mera än importen; att, om Staten fordrar ett särskilt understöd, bör detta snarare hämtas utaf afgifter på de waror, hwaraf en minskad tillgång skulle endast förutsätta en

inskränkning i njutningar, än af dem, hwars minskade tillwerkning skulle wälla en minskning i Nationalförmögenhet. Det är på deßa grundsatser, och när tillika det iakttages, att aldrig importen belastas med högre Tullafgifter, än att likafullt ej alltför mycket uppmuntra till Tullförsmitning, som Afgiftsberäkningen wid Taxesättningen å tullbara waror synes böra inrättas, och hwad som för Statens wexelbehof måste i wexlar utgå, således förflyttas ifrån de exporterade uppå importerade waror.

(Forts. e. n. s).

Herren och Kocken.

(Efter Pfeffel)

"Tre gäster jag i morgon får."
Så Junker Fritz till Kocken ordar. —
"Gåt se du allting wäl fullbordar
"Och att en måltid färdig står;
"Du slagta kan en kalf!" — Men, Herre,
Föll Kocken in, — tre gäster blott
Och kalfwen hel på deras lott?
Det är förmycket; och deß wärre
I hettan intet gömmas kan.
"Ja, deri har du rätt, minsann."
Wår Junker hörs bei samt swara,
"Så slagta då den halfwa bara."

Efter ett af flera oförutsedde hinder verkadt drösjmål, få Utgifvarne af Juridisk Läsning, inför Allmänheten anmäla, att Första Häftet af denna Tidskrift redan är under tryckning, och att fortsättningen oafbrutit kommer att utgifvas.

Vi inbjuda än ytterligare en hvar, som lifvas af sann medborglighet, att deltaga i ett företag, som icke äger annat syftemål än redbar nytta, och tillförbinda oss att uppfylla de villkor Författare af sann förtjenst behaga föreskrifva för bidrags meddelande, vare sig rettenskapliga afhandlingar i Juridiska och Legislativa ämnen, Recensioner, Tankar, Förslag och Uppgifter, Speciesfacti af märkvärdiga Rättegångar, korteligen allt som ingår i Tidskriftens plan, att visa Lagarnes och Lagskipningens brister och att medverka till deras rätts-enliga och säkra bestämmande för framtiden.

Den som behagar insända Bidrag eller anmäla sig till öfverenskommelse om villkoren göre det under omslag till Utgifvarne af Juridisk Läsning, som mottagas i Stockholm hos Herrar Utter & Comp. och i Upsala hos Hrr Stenhammar och Palmblad.

Utgifvarne.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 82.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 9 April 1813.

Hwilka äro, för det närwarande, utsigterne och deraf följande medlen till Sweriges förkofran i Handel och Nationalförmögenhet?

(Forts. fr. N:o 81.)

Hwad åter sielfwa Bewakningsanstalterne widkommer, så är detta ett ämne, som skulle föra till en oändlighet af detaljer, om man wille ingå i granskning, äfwen af deß mindre delar. Men om det medgifwes att det är efter allmänna synpunkter, som det öfriga bör rättas, så beror åter alltsammans af riktigheten och omfattningen af dem man walt för sin framställning. Då synes hufwudfrågorne blifwa deßa:

Hwilka förmåner är det som af Köpmännen kunna skäligen begäras? Hwilka äro mißbruken, som allmännast äro att befara? På hwad sätt kan drift och nit för Författningarnes efterlefnad bäst hos Tullbetjeningen inplantas?

Så wäl här, som i de flesta andra menskliga inrättningar, blir alltid ett afstånd imellan det som bör wara och det som kan erhållas, och det blir här så mycket märkeligare, som det enskilta intreßets strid emot inskränkande Författningar skall föranleda till flera motwigter och försök; men då man medgifwer, att icke alla olägenheter kunna förekommas, inskränker sig sedermera frågan till dem som äro betydligast.

Hwad först angår de förmåner, som af de handlande i allmänhet kunna begäras, så bestå deßa wanligen uti att finna begwämligheter och lättnad wid in- och utlastningar; att slippa förskjuta Tullafgifterna innan waran disponeras, och att under Nederlagstiden kunna tillse warans wård och hafwa den under sin disposition. De förra af deßa fordringar bero mycket på lokaliteter; de senare mera på de principer som antagas. Ju mera som anses kunna lemnas åt Köpmännens egen wård af de waror som inkomma, ju mera förkortas också de anstalter till magasinering, som för allmän räkning erfordras. Om en Stad igenom sitt läge wore i allmänhet underkastad trångsel och uppehåll wid in- och utlastningen, om möjligheten då gäfwes, att genom magasinernes förflyttning närmare inloppet afhjelpa deßa swårigheter, så wore ju det tydeligen bättre, att med detsamma magasiner således efter behofwet inrättades, Tullbewakningen äfwen flyttades ef-

ter och Stadens område således utwidgades, än att genom owillkorlig förbindelse att införa warorne uti Stadens gamla omkrets, förorsaka tidsutdrägt och kostnader, som skulle wara wida dryggare än sjelfwa Tullafgifterne. I anseende till Götheborgs läge, och för möjligheten att der bibehålla Nederlagsrörelsen, lärer på detta senare förhållande böra fästas huswudsaklig uppmärksamhet.

Hwad åter angår friheten för Godsägaren att få sjelf disponera inkomne waror, har den i Swerige hittintills icke warit medgifwen, men war det i Dannemark, och wore wisserligen ibland de betydligaste förmåner, som för Nederlagsrörelsen kunde bewiljas. Mähända wore den äfwen att räkna för ett af framstegen uti wåra Handelsförfattningar, isynnerhet om den blefwe med nödiga försigtighetsmått förenad. Så länge skillnad gifwes imellan fria och ofria, tillåtna och förbudna waror, lärer också ett särskilt förhållande i anseende till dem böra iakttagas. I anseende till de waror, som fordra en nogare Polis-uppsigt för att ej förfalskas, eller såsom skämda utbjudas, blir äfwen förbehåll nödigt. Men om förbindelsen att lemna Nederlagsgodset under Tullkammarens lås och nyckel inskränkes till de waror, som under deßa rubriker kunna upptagas, månne ej alla de öfriga skulle utan wåda kunna lemnas under ägarens egen wård?

Sättet att i handeln anwända de waror, som i allmänhet äro till bruk och införsel lofgifna, kan ej wara mer än twåfaldigt, antingen att förnyttra dem till Inrikes konsumtion eller att utföra dem. I det förra fallet har Staten rättighet till Tull, i det senare till Konsumtions-afgift. När wederbörlig förteckning af Tullbetjeningen föres på hwad som är emottagit eller utfördt, samt qwartalsvisitationer och afräkningar derjemte hållas, så bör icke Tullförsnillning, som är det enda att befara, kunna inträffa, isynnerhet om de försigtighetsmått, som i de mindre detaljerne erfordras, äfwen äro iakttagne i anseende till ompackning, märkens och rullors ofördrändrade bibehållande, och till bestämmande af de qwantiteter hwarunder en wara kan anses åtnjuta Nederlagsrättighet.

I Dannemark war rättigheten att äga Nederlagsgods under egit förwar känd under namn af Kredit-upplag, d. w. säga att Tull ej erlades för mera än som wid qwartalets slut, fanns wara disponeradt. I England deremot gifwes icke något sådant kredit-upplag, utan warorne förtullas genast, men för dem, som utföras återställes tullafgiften wid utförseln, och detta är hwad man kallar Drawback. Det senare är mera redigt och fordrar mindre tillsyn, det förra är åter mera paßande för ett land, der enskilta Kapitaler ej äro af den betydenhet, att de kunna tåla en längre tids tullförskott. Om för att äga waran under sin egen wård rättighet lemnades godsägaren, att när han ej wille erlägga tull, pantsätta så stor del af waran, som i wärde kunde swara emot tullafgiften, så wore derigenom en medelwäg tagen, som, ehuru den skulle fordra särskilt uppgift och bokföring, likwäl säkerligen wore en lättnad för handeln. Uti Dannemark war imedlertid i stället för en sådan effektif pantsättning, en framför alla andra fordringsägare prioriterad panterätt Kronan uti Nederlagsgodset förbehållen, så att alla warorne på kredit-upplaget swarade tillsammans för beloppet af tullafgiften, och för hwad som deröfwer kunde brista, skulle ägaren med sin öfriga förmögenhet answara. Tullbetjeningen hade deßutom rättighet att när som helst visitera kreditupplaget för att tillse, om säkerheten war tillräcklig. Denna method att således uti hela Magasins-lagret hafwa Statens säkerhet förwarad har dän-

deligen mera popularitet och fordrar wida mindre omwägar än den att utaf hwarje wara afdraga en wiß del som pant för tullafgiften. Den wisar också det slags förtroende till den enskilta medborgarens redlighet, som är det hwilket man likwäl bör wid alla tillfällen söka införa och ädagalägga, så wäl imellan Staten och de enskilta, som dem imellan inbördes.

Men oaktadt fördelarne af ett sådant behandlingssätt, torde det likwäl icke genast kunna möjligtwis winna insteg i ett land der motsatta principer warit i flera fall allt för länge rådande. Om endast panträttigheten medgifwes, får man derigenom anledning till en annan stor och gagnelig mesure, som för handelsrörelsen framdeles kunde blifwa af betydande påföljder, den utaf allmänna stora Nederlagsauktioner när en större mängd waror skulle behöfwa att för allmän räkning förrättas. Den enskilta, hwars spekulationer felslagit, eller som wille häldre åtnöja sig med en mindre winst än wänta på återfående af sitt Kapital, borde då äfwen äga tillfälle att utbjuda sina waror, och utlänningen, som erhölle på sådant sätt bestämd uppgift på samlade förråder, skulle derigenom lockas till nya spekulationer och få anledningar till widsträcktare inköp. — Handelsrörelsen skulle således utwidgas, utan att det allmänna någonting derwid kunde förlora; men dertill skulle fordras att auktionsafgifterne wore beräknade efter en sådan qwantitet af waror och följaktteligen lindriga. Om det gäfwes en stad, som i åtnjutning af Nederlagsrättighet, både flera gånger kunnat wara i behof af sådana Auktioners anställande, men som, genom bibehållande af alltför dryga Auktionsafgifter, giort en sådan anstalt omöjlig, så wore det ju tydligt att den staden miß-kände sitt intreße, emedan med en låg procent på en stor qwantitet waror den wunnit mera än en fyrdubblad afgift på en ännu mindre qwantitet. Det wore måhända i sådant fall som Regeringens myndighet borde återföra ett sådant samhälle till känslan af sin werkeliga fördel och af hwad det wore skyldigt det allmänna.

I anseende till de möjliga mißbruk, som i följe af Nederlagsrättigheten äro mest att befara torde isynnerhet böra anmärkas det, att waror sedan de äro till utförsel angifne och således tullfritt afgått, i hemlighet åter insmygas. Smith har redan i anledning af Drawbacks anmärkt detta och att Staten således berömwas en lagligen honom tillkommande tull. För att förekomma det, har man i allmänhet widtagit den utwäg att begära så kallade exportations-bewis, d. w. säga intygande ifrån den ort dit waran war destinerad att den werkeligen ditkommit. Ett sådant stadgande finnes uti Danska Tull-Författningarne och det war alldeles werkställbart så länge handeln war i sin wanliga gång. Men sedan igenom Kontinentens tillslutande för Engelska handeln allt hwad som war Kolonial- och Manufaktur-produkter ej kunde annorlunda än genom smyghandel införas, blef äfwen omöjligt att anskaffa de så kallade exportationsbewisen, och man påfann i det ställe att låta följa de afseglande Fartygen utaf en Tulljagt till slutet af Skärgården. Detta synes alldeles säkert så länge man kan antaga att Betjeningen på Tulljagten icke låter insöfwa sig. Men det har swårigheter om handelsfartygen på olika tider wille afsegla, och för att af bewakningen åtföljas måste uppehållas tills flera på en gång blifwit färdiga. Der som wid utloppet af Skärgården beständig Tullbewakning är tillsatt och der utfarten icke medgifwer afwägar, tårer annan anstalt ej behöfwas; men så wida en wanlig handelsställningens gång åter inträffar torde exportationsbewisen, ehuru icke fria från mißbruk, likwäl i de flesta fall såsom säkrast kunna antagas.

(Slut e. n. g).

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från

Hamburg d. 28 Mars. Ett utspridt rykte, att de ur Bremen utmarscherade Fransoser på nytt wändt sig mot Elben, föranledde i går en Kungörelse, som stillade wår oro. Af en Resande, som i går ankommit hit ifrån Bremen, weta wi att inga Fransoser befinna sig på hela denna wäg. Enligt ett tillkännagifwande af Öfwerste Tettenborn, hafwa Generalerna Tschernitscheff, Benkendorff och Domberg d. 25 wid Werben gått öfwer Elben och sedan de tagit alla fientliga förposter på denna sidan, framträngt med sitt Avantgarde ända till Salzwedel.

Saxen. Dresden d. 20 Mars. I anledning af ryktet om wår skona bryggas sprängning, som wäckte allmänt misnöje, uppkommo här d. 9 och följande dagar oroligheter. Då några Artilleriister d. 9 företogo sig att på ett ställe nära Slottet upprifwa stenläggningen, fick detta rykte fart, folket samlades, och kastade werktygen i Elben. Detta war signalen till en större samling. Franska Officerare och Soldater anföllos och misshandlades i åsyn af Saxiska Militären och Borgarewakten, hwilken, liksom Polisen, ej lätsade bry sig derom. Folket fyllde Hötet med stenar och ropade derwid: Lefwe Alexander! då ett kommando Cuiraßierer wille återställa lugnet och Officeraren lät dem draga sablarne, ropade man "Saxare! wiljen J hugga ihjäl era Landsmän!" och strax stucko de in sablarne och redo, efter en half timma, sin wäg. För Saxiska Militären ropade folket Lefwe Saxarne! den Franspka öfwerhopades öfwerallt med skymford och smädelser. Sedan de hela dagen d. 10 icke kunnat förmås att öfwergifwa bryggan, begåfwo de sig mot afton till Brühlska Palatset, der de kogo in fönsterna, under upphörligt skrik. Äfwen sedan det af Saxisk Militär med skarpladdade gewär war besatt, drogo de sig ej tillbaka, men då Borgar-Militären kom och i godo bad hwar och en att gå hem, och der bön ej halp, arresterade, stilldes de åt, och lugnet återställdes.

Preußen. Berlin d. 27 Mars. Den 22 d:s ankom H. M. wår älskade Konung till Potsdam, tillika med H. K. H. Kronprinsen, och höll i går sitt högtidliga inträg här från Charlottenburg under paradering af de Kejserl. Ryska och wåra Troppar, åtföljd af H. K. H. Prins Henrik af Preußen, Hans Durchlaucht Prinsen af Oranien, och hela det Ryska och Preußiska Generalitetet. — Wi weta att Vice-Konungen af Italien d. 21 afrest från Leipzig till Magdeburg tillika med all derwarande Franst Militär.

Till Salu finnes:

Af Trycket har utkommtt och säljes i Utter & Comp. Boklåda à 16 skill. B:ko 2:dra Häftet af Journal för Fruntimmer. — 1:sta Häftet kostar lika mycket.

Af Trycket har utkommit och säljes i Utter & Comp. Boklåda à 8 skill. B:ko Frans Volkmar Reinhard, Biografi. öfversättning.

I Utters & Comp. Boklåda några kompletta Årgångar af denna Tidning, eller Årg. 1809 1 R:d. 32 ß. Årg. 1810 med alla Bihangen, bestående af H. K. H. Kronprinsens Bref till H. M. Konungen; framl. Hans Ex. f. d. Riksmarsk. Grefwe Axel Fersens Bref till f. d. Konungen m. m. 4 Rd. 32. ß. Årg. 1811, 4 Rd. Årg. 1812, 4 Rd.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 83.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 10 April 1813.

Hwilka äro, för det närwarande, utsigterne och deraf följande medlen till Sweriges förkofran i handel och Nationalförmögenhet?

(Slut fr. N:o 82).

Hwad åter angår insmygandet af förbudna, eller bortblandningen af ofria emot helfria waror, är sådant ibland de försök som aldrig fullkomligen kunna afhjälpas, som genom Tullförfattningarne till en stor del förekommas, men som förbrigt egenteligen bero af Tullbewakningen. Denna återigen synes bero på 3:ne hufwudsakliga omständigheter: sjelfwa Föreskrifterna, Aflöningen och Öfwerstyrelsen.

I afseende på de förstnämnde torde frågan om Förpaßningarne wara den kinkigaste. De synas wißerligen wara en naturlig och säker kontroll, men drifna till en wiß noggrannhet, blifwa de också en werklig börda för Godsägaren. Om, såsom jag sett anföras uti en tryckt Skrift (Granskaren), de skulle kunna umbäras, wore det wißerligen för rörelsen en stor lättnad. Men jag bekänner att jag utaf förklarandet att de äro onyttiga ej kunnat fullt inse skälet som bewisar det. För den inre handelsrörelsens lättnad torde likwäl allt hwad som är inländskt Gods böra befrias från denna omwäg, när endast Godsägaren wore skyldig att, i händelse af mißtanka, wid efterfrågan uppgifwa hwarifrån han erhållit det. För Nederlagswaror, som föras ifrån en Nederlagsort till en annan, skulle synas att om exportations-bewis ifrån destinations-orten wid ankomsten afsändes dit hwarifrån fartyget afgått, och wid det förra stället hufwud-artiklarne af lasten wore summariter angifne, skulle föga ytterligare förpaßning behöfwas. Att förbrigt ingå i alla ytterligare detaljer i afseende på förseglingar, in- och utlastningar och öfriga Bewakningsanstalter blefwe både tröttande och öfwerflödigt, då mycket beror på lokaliteter som fordra särskilt behandling och uppmärksamhet.

Det är deremot wid Aflöningen som hufwudsakliga frågan hwilar. Att wilja, det menniskor, med en för deras utkomst alldeles otillräcklig lön, skola förebraga Statens winst för sin egen, är åtminstone i allmänhet att begära orimligheter, och är det så mycket mera i samma mån frestelserna och tillfällena att rikta sig på det allmännas bekostnad äro mera talrika och lätt påfundna. Att åter

igen i sådant fall gifwa en Betjening fullt tillräcklig lön, har mången ansett som en onödig kostnad, utan motswarande fördel för det allmänna, emedan det ändock icke hos den oredlige kunde garantera för frestelsen att winna mera, och emedan det hos somliga skulle kunna föranleda till lättja och wårdslöshet. Att förena den enskilta Tullbetjentens winst med det allmännas torde, så widt det låter göra sig, wara den tjenligaste utwägen. Detta åter synes kunna bestämmas efter mängden af arbete, och efter beloppet af Tullinkomsten. Om för hwarje utklareradt eller afloßadt fartyg en wiß procent tillkomme Tullbetjeningen, och om efter Tullinkomsternes belopp på olika ställen, de äfwen derefter fingo en efter wiß procent uträknad löneförhöjning, wore icke detta det tjenligaste sätt, när detaljerne woro wederbörligen granskade, att förena Betjeningens intreße med det allmännas? Man har inwändt att Tullinkomsternas till- eller aftagande till en stor del ej beror af Betjeningens wakfamhet, utan af sjelfwa rörelsens lifligbet. Detta må wara sannt, men så äger ju det å den andra sidan ej mindre riktighet, att i samma mån handeln är lifligare, i samma mån ökas Tullbetjeningens göromål, att i sådant afseende de kunna hafwa rätt till mera förtjenst, och att förbfrigt, när frågan är att öka deras löner, det är billigare att hafwa en bestämd grund, rättad efter Statens behållning, än en obestämd, beroende af godtycke hos Öfwerstyrelsen? Det torde gifwas de, som i det ökade beroende hwilket utaf grunddernas obestämdhet wid utdelningen af Lönetillökningarne måste uppkomma, skulle tro sig finna en fördel, i samma mån som de fingo nya medel till utdelning af straff och belöningar; men sådant torde till det minsta kunna anses som ett misstag, tjenligt att skapa hwad man kallar ögontjenare, men icke att införa den jemna och med Lagens syftemål öfwerensstämmande werksamhet, som utmärker den werkligen nyttige Embetsmannen och som endast kan gifwas, der wedergällningen är närmast beroende af personlig förtjenst.

Hwad åter Öfwerstyrelsen angår, så måste deß organisation ej litet werka både på riktningen af Underbetjeningens bemödanden och på sättet af Författningarnes efterlefnad. Det har gifwits länder der, igenom mindre uppmärksamhet på wigten af denna befattning, de första rummen uti Tullstyrelsen warit föga annat, än Pensionsplatser och der följaktteligen de närmast Öfwer-styrelsen warande Tjenstemän, woro de enda werkande. Sådant ökar anledningarne till egennytta och understef, i samma mån som enhet och opartisthet ifrån början saknas. För att komma ifrån en sådan ställning, wore det en ganska klok utwäg att öfwerlemna Tullförwaltningen till enskilta Arrendatorer, och merendels har det egna intereßet således uppdrifwit inkomsterna. Men om, genom en förenklad och med bestämt ansWar förenad Styrelse, samma nogare tillsyn kunde winnas, så wore det ju en ren winst för Staten att till större delen bespara hwad den måste gifwa med sig åt Arrendatorerne, jemte det att under deß egit inseende Förwaltningen kunde drifwas efter större och mera omfattande wuer. Wid all slags Förwaltning, der en större mängd detaljer förekommer, beror merendels alltid riktigheten af utförandet på kännedom af personer, af lokaliteter och af särskilta Författningars deraf beroende lämplighet.

En Öfwer-styrelse, sammansatt af de mest insigtsfulle och redlige Män, måste wid omöjligheten att granska alla sådana detaljer altid till en wiß grad blifwa beroende af Underbetjeningens uppgifter. Om deremot deß ledamöter haf-

wa hwar sitt distrikt, hwaraf de taga kännedom, inom hwilket de förflytta och tillsätta betjeningen samt hwarföre de afgifwa redogörelse, så blifwa juderas göromål på sådant sätte wida mera bestämda och de således bättre i stånd att tillse, både huru Författningarne bäst kunna tillämpas, huru bewakningsanstalterne böra inrättas och huru betjeningen förhåller sig. När sålunda sätt hwarje ledamot i Tullstyrelsen hade sitt departement, wore det endast wid tillfällen af allmänna författningar och för den slutliga allmänna redogörelsen som sammanträden komme att äga rum. Om för öfrigt hwars och ens arfwode öktes i mån af Tullinkomsterna inom deß Departement, synes deß intresse wara med det allmännas förenadt och enhet i princip således hela förwaltningen igenom bibehållen. — Det wore sedan utaf sielfwa Regeringen och de hos densamma rådande grundsatser, som det komme att bero, att genom Författningar och tillsyn hindra småaktighet och afböja onödiga handelsinskränkningar.

Det torde anmärkas, att wid de här anförde åtskilliga förslag till förändringar, dels i Författningar, dels i styrelsegrunder, det mera warit hinder, man sökt undanröja, än uppmuntringar män gifwit handeln. Ett sådant sätt att till wäga gå, kan wål öka det anseende af obetydlighet emot hwilket Författaren till denna afhandling har intet att inwända, men det torde tillåtas honom erindra, att det är uti de enskilta behofwen och omtanken, som anledningarne till handelsrörelsen finnas och att i mån som deßa lemnas till en obehindrad werkning, gifwas också åt handeln de mest betydliga uppmuntringar. Sedan man nu uti en hastig öfwersigt antydt hwad som i sådant afseende för handelsrörelsen kan göras, skulle återstå, för att fullborda teckningen af utsigterne till Sweriges förkofran i Nationalförmögenhet, att wisa hwilken synes för det närwarande wara allmänna tänkesättets riktning i afseende på Näringsfriheten, hwad som skäligen i detta ämne kan wäntas eller bör göras, samt ändteligen, hwilka äro utsigterne och medlen för jordbrukets förbättring och framtida fullkomligare utweckling, samt hwilka äro de förhållanden, som böra äga rum imellan detsamma och Rikets förnämsta export, jernfillwerkningen. Men deßa ämnen, som hwar för sig skulle fordra en särskilt afhandling, måste åtminstone uppskjutas till ett annat tillfälle, då, genom någon mellantid, de mindre skulle pröfwa både läsarens tålamod och Författarens redan nog inskränkta förmåga.

Så mycket tror man sig imedlertid kunna tillägga, att utan enhet i syftning och grundsatser wid alla deßa föremåls behandling skola aldrig de Författningar som i ett afseende tagas, nå sin fulla werkan och Swerige swårligen lyftas till den fulla utweckling af kraft, som deß läge och tillgångar medgifwa.

Stats-Nyheter.

Ryssland. S:t Petersburgska Officiella Tidningen N:o 21 meddelar den Kejserliga Österrikiska Neutralitets-Deklarationen (Se detta Blad N:o 59) med följande Anmärkning: "Himlen ware tack! få har all fruktan förswunnit, att Österrike i denna kris skulle wara i stånd att miskänna sitt sanna intresse: det känner hwilken ärofull roll är beskärd åt den Tyska Kejsaren. Den högsinta Monarken erinrar sig, att han ej blott är fader för en Dotter, men för många Nationer, hwilkas öden han fattar. Sina Söner och Sonesöner, åtwensom eftervärlden, är han räkenskap skyldig för anwändandet af sin Makt i ett ögonblick då sista Tärningen kastas för Europas frihet. Den Tyska Kejsaren har rätt: "Fred är alla Europeiska Staters första behof-

men en Fred, som i sina grundwalar äger borgen för sin waraktighet." En sådan fred skall Napoleon aldrig ingå, sålänge han ännu kan hoppas att blinda slafwar skola wäpna sig för honom. Derföre ware en Utländsk Förstes yttrande: endast Styrkan kan sätta gräns för hans förmätenhet — alla Europeiska Makters walspråk.

Samma blad meddelar äfwen med Anmärkningar Konungens af Saxen Proklamation wid sin afresa från Dresden, d. 23 sistl. Februari. Konungen slutar:

"Wi förmana ännu engång wåra trogna undersåtare att, genom ett lugnt, ordningsmessigt och mot wåra på fäderneslandets wäl ouphörligt syftande tänkesätt och affigter, swarande förhållande föreswara det Saxiska Folkets gamla ära." Anmärkaren tillägger:

"Är sådant Saxiska folkets gamla ära? Är detta Wittekinds röst, för hwilken Carl den så kallade Store ofta darrade? Talar på detta sätt Beherrskaren af ett folk, som i trettie år kämpade för sin frihet? Wittekind dukade ändteligen under, men höljd af ära. Om Fredrik August skulle duka under, hwad skall Efterwerlden säga? — Och har Konungen glömt, att Chur-Saxen egenteligen tillhör den Ernestinska linien? Och att han sjelf kanhända framkallar det ögonblick då Hertigen af Weimar, den äldsta af denna Linie, skall kunna göra sina, endast genom Makten honom beröswade rättigheter, åter gällande?

Af Anmärkningarne i samma Tidning, wid Franska Kejsarens Tal till Lagstiftande Corpsen (se detta Blad N:o 66) synas oss följande, för Historien om detta krig, förtjena att anföras:

"Det i Norden återupptända kriget = = = = Anm. Hwem har då åter upptändt detta krig? Det kan ej nog ofta upprepas, att Kejsar Alexanders wilkor för Fredens bibehållande woro de mest billiga och hoffamma som nånsin blifwit föreslagna, Preußens fästningar skulle ändteligen utrymmas, då det numera icke gafs någon rättmätig förewändning att hålla dem besatta (sedan Preußen betalt sin Krigskontribution). Kejsar Alexander wille äga imellan sig och Frankrike ett neutralt och sjelfständigt Rike. Hwarföre? Endast för att derigenom winna en borgen för sitt egit lugn. Garnisonen i Danzig skulle förminskas? Och hwarföre? Blott på det att Napoleon icke, i något af sina häftiga ögonblick, skulle kunna skicka 30,000 man öfwer Ryska gränsen. Hertigen af Oldenburg skulle få stadestånd, emedan hans plundring war werkeligen himmelskriande, och emedan Kejsar Alexander, såsom Chef för Holsteinska Huset, både war berättigad och pliktig att åtaga sig detsamma. Ryska handeln skulle föras genom Licenser, likt den Franska, men förhållandena med England skulle förbliswa desamma. Napoleon talar så ofta om moderation. Här hade han kunnat lära den. I stället förebrår han Ryssland att hafwa kränkt Traktater, Han, som redan d. 11 Okt. 1801 genom en hemlig Konvention förbundit sig att gemensamt med Ryssland afgöra Italienska angelägenheterna, och isynnerhet Sardiniens stadestånd och som något senare (1802) utfäst sig att fullkomligen indemnisera Holstein-Oldenburgska Huset, och som af allt detta ingenting hållit. Hwem har då åter upptändt kriget i Norden?

Jag sjelf inryckte i Ryssland. Anm. det will säga: Jag anföll. — Franska Armeérna hafwa på Ostrownas ꝛc. och Malojaroslawez slått beständigt warit segrande. Anm. Hwar och en wet, att Ryska Armeérna dragit sig friwilligt tillbaka; denna plan döljdes icke ens i de officiella Kungörelserna, och Franska Bulletinerna gjorde sig lustiga deröfwer, med försäkran att man ej skulle underlåta att draga nytta af denna underrättelse (som man dock icke gjort). Att Napoleon räknar Malojaroslawez bland de ställen der han warit segrande, är ännu märkwärdigare än att han tillskref sig segern wid Preußisch Eylau, ty ehuru det är allmänt bekant att han äfwen då blef slagen, så kunde åtminstone följderna af detta slag läna ett sken af sanning åt skrytet, men Malojaroslawez! det ställe, der hela werlden känner att han wille bryta igenom för att retirera åt Kaluga, på det hans här icke måtte nödsakas att lefwa af den mest onaturliga föda och der han twangs att wända tillbaka och att retirera genom en öken! Hwarföre nämner han icke också Tarutino, Wäsma, Krasnoi och Borißow!

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 84.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Mändagen den 12 April 1813.

Propertii 27:de Elegi i andra Boken.

Dödlige! som så med ängslan siken
Att i förhand forska ut den stund,
I utur de lefwandes förbund,
Skolen stiga ned i Plutos riken:
Fåfäng, fåfäng eder forskning är!
Uti stiernorna I fåfängt leten
För att finna hemligheten der
Af de gåtor, som I icke weten;
Aldrig edra ödens skiften än
Kunnat läsas uppå himmelen!
Nej, om tappra Parther wi förföljа
Uti öknar på en okänd stig,
Eller om wi uppå hafwets böljа
Mot Britanniens flottor föra krig;
Lika owiß sista timman swäfwar
Öfwer oß wid tusen farors hot;
Säkrare står ej den tappres fot
Än den feges, som för striden bäfwar!
Mången, trygg uti sitt eget hus,
Sitter obekant med lifwets plågor:
I ett ögonblick det står i lågor
Och han finner döden i deß grus.
Så den mörka stunden ömsom flyger
Som en stormwind uti wåra spår;
Ömsom den med gift och dolkar smyger
Att förkorta wåra lefnadsår.
Endast den, som i sin flickas blickar

Låst förhoppning eller fåfängt qwal,
Wet förut sin färd till Stygens dal
Och förutan knot sig dertill skickar.
Han ej fruktar sig för wapnens dån,
Gallierns swärd och Partherns snälla båga;
Nordanwinden, bergens kulna son,
Icke qwäfwa kan hans hjertas låga.
Om han också, ställd wid Stygens wåg,
Nedan Charon seglen hissa såg,
Nedan sina murkna åror röra,
Skulle ljudet af hans flickas röst
Likwäl skalla mägtigt i hans öra,
Och han åter flyga till deß bröst.

Kort öfwersigt af den nyaste Ryska Litteraturen.

(Slut fr. N:o 76).

Det nyaste som Matthæi har genom Universitets-Tryckeriet i Moskau låtit komma i dagen är Lektions-katalogen öfwer föreläsningarna Akademiska året från d. 16 Aug. 1810 till d. 30 Juni 1811. Den upptager en förteckning på föreläsningskurser, som skola hållas af 53 Professorer, Adjunkter och Lektorer, bland hwilka 22 äro utländningar och af deßa åter 18 Tyskar. Såsom inledning har Matthæi låtit utur ett Augsburgiskt Manuscript aftrycka en Grekisk Metaphrase af Maximus Planudes öfwer det af Mnemonikerna så högt berömda stället om minneskonsten utur böckerna ad Herennium. Buhle, som flyttades från Göttingen till Moskau, är en bland de arbetsammaste Professorerna. Han har äfwen direktion af ett Pedagogiskt Seminarium, men deß för någon tid sedan i Moskau började Ryska Litteratur-Tidning har mäst upphöra i anseende till de odfwerwinneliga hindren för kommunikationen med utländningen. I Twer, der Prinsen af Oldenburg såsom General-Guvernör och Storförstinnan Catharina residera, hade han förledne winter (1810) flera samtal med denna senare, rörande konsterna och Historien. Detta gaf honom anledning att till Henne dedicera sin Litteratur der Allgemeinen nordischen Geschichte zur Einleitung in das Studium der rußischen Geschichte, I. Theil, Moskau 1810 (420 sid. st. 8:o). För Ryska Historiens studerande wore det nödwändigt att först få en noga och fullständig förteckning på alla denna historias källor och dokumenter. Wiserligen har man här utbredt sig nog widlöftigt, ty hwad har hela Byzantinska Litteraturen och Korstågens historia att göra uti en sådan skrift, som endast bör innefatta de förberedande kunskaperna? och likwäl meddelar den i andra afseenden alldeles icke några fullständiga Prolegomena. Om de nya och intreßanta forskningarna af Voß och hans efterföljare rörande Hyperboréerna nämnes ej ett enda ord. En sann upplysning om Ryska Litteraturen före och efter Nestor, skulle warit wida nyttigare och angenämare än hela denna Nomenklatur. Den skall likwäl afhandlas i andra delen, som tommer att gå till 17:de seklet, och den 3:dje skall innehålla fortsättningen ända till Fre-

den i Åbo. Man måste likwäl wara billig och beräkna så wäl Författarens närmaste ändamål som ock det ställe der han skref, samt deß brist på litterära hjelpredor. — I 4:de Lektionskatalogen för Universitet i Dorpt under Akademiska året 1810 till Junii 1811, anmälas föreläsningar af tjugufyra offenteliga Lärare samt åtta Lektorer, Språk- och Exercitie-Mästare. Utgifwaren, Professor Morgenstern, har i denna prelektionskatalog infört och med lärda anmärkningar försett trenne bref af Lady Jane Gray, dem han under sin sista resa till Zürich funnit på derwarande Bibliothek. De twenne sednare brefwen hafwa ej förr warit utgifna. Rysslands låga kurs medför den förmån för detta Universitet, inrättadt för Ryska Rikets Tyska Provinser, att nästan ingen inföd äger förmögenhet nog för att besöka utländska Universiteter, hwarföre alla således måste begifwa sig till det som är inom landet. Ledamoten af Dorptska Lärare-Seminarium Crammerer, har utgifwit en poetisk phantasi Vergangenheit und Gegenwart (14 sid. i 4:o), som skall anses författad i Botaniska Trägården d. 15 Sept. 1810, således på Kejsar Alexanders Kröningsdag. Denna skrift förtjenar i mer än ett afseende att läsas. Den plats, der Flora nu utbredt sitt rike, war för 100 år sedan en skådeplats för mängen blodig strid. Denna kontrast är ganska wäl utförd i skriftens början. Fortsättningen skildrar, dels sjelfwa Trägårdens anläggning, dels den sköna utsigten från den på ena sidan till honom gränsande höjden och sluteligen ruinerna af den gamla Domkyrkan, Bibliotheksbyggnaden, Observatorium och nuwarande Theatrum Anatomicum. Hwilken omskapelse på så få år! På Kejsar Alexanders Födelsedag då prisfrågorna alltid kungöras i Bibliotheksalen för de studerande, höll Hof-Rådet Rambach en föreläsning till åminnelse af den ädla Lifländska Patrioten Grefwe Johan Jacob Sievers, hwars diplomatiska, litterära och wälgörenhets-förtjenster wisserligen icke behöfwa någon Parentator, men likwäl förtjente att för en efterwerld uppställas till föresyn. I sitt testamente hade han gjort anordningar för 40,000 R:d och häribland till flera stipendier för studerande i Dorpt. Denna sakrika och wäl utförda föreläsning är på befallning af Universitets-Konseljen utkommen hos Grenzius i Dorpt redan år 1809 under titel: Johan Jacob Graf Sievers, eine Vorlesung von Rambach (på 76 sid. stor 4:o) och försedd med ett wäl träffadt portrait af Graßi och Senff. I Tyskland har denna skrift ännu icke blifwit känd, ehuru den i många afseenden förtjenar att wara det.

Auktions-Inropet.

Herr de Grille, f. d. Grenadier-Kommendant, gick en dag genom gatan Vivienne, och då han passerade ett hus der auktion höllS, fick han lust att gå in. Man bød i dersamma 12 franker på en sak: han frågade sin Granne hwad det war: denne swarade att det wore några wackra dricksglas, som stodo framför dem på bordet. Då auktionen gick långsamt och Hr de Grille icke kunde afbida slaget, så uppdrog han Auktionisten att inropa dem för sig till en Louisdor, och låta föra dem till Fru de la Regnière, som bodde i grannskapet, och hos hwilken han spisade middag. En timma derefter, då han redan satt till bords, berättade man att flera karlar med en stor börda frågade efter honom. Hr de Grille går ut och ser till

sin förwåning att man bär till honom 18 gamla nattstolar. Ty det war just de, som utropades då han kom, och hans Granne hade miβtagit sig. Hela sällskapet, som genom fenstret sett detta uppträde, utbrast i gapskratt, under det Kommendanten i raseri skickade bärarne tillbaka till Auktionisten med sin börda.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från

Preußen Berlin d. 30 Mars. Dresden har, enligt senaste underrättelser derifrån, genom en med Ryssarna slutad konvention, blifwit evakueradt af fransmännen, och strax derpå besatt af de Kejserliga Ryska trupparna, så att i dag härifrån de första åkande och ridande poster dit afgå. Prinsen af Ekmühl har begifwit sig med sin tropp till Magdeburg. Han hade der gjort ett utfall ur fästningen för att förskaffa sig slagtkreatur och andra lifsmedel. — Breslau d. 23 Mars. Alla i staden warande troppar utryckte härifrån i dag: i spetsen för hwarje bataljon befann sig det unga manskap som frifwilligt tagit wapen för Fäderneslandet och Konung. Flera af wåra Andeliga höllo till dem tal och utdelade bland dem wälsignelsen. En ofantlig mängd menniskor biwistade denna Akt och allas önskningar och wälsignelser följde de unga modiga krigarne, som under ringning af alla stadens klockor, tågade sin ytterligare bestämmelse till mötes. —

Lübeck d. 29 Mars. Glädjen öfwer återställelsen af wår fordna författning är ännu lika liflig; wåra frifwilliga öfwa sig ständigt i wapen och d. 31 afgår redan en del af dem till werklig tjenstgöring. — D. 27 afgick härifrån under musik och glädjeskri af det församlade folket, det första skepp, och med lika fröjdebetygelser emottogs äfwen det första inkommande, som war ett swenskt. D. 28 höllos i alla kyrkor för tillfället ganska paßande predikningar, i anledning af den föregångna förändringen; och i Operahuset samma afton firades, inför en Samling af 190 personer, denna dag genom ett Tal och flera Sångers afsjungande.

Hamburg. Från London wet man att Hrr LaBouchère och Boroki ankommit till London (från Holland). Man tror att de äro skickade till Ryska Ambaßadören Grefwe Lieven, i anseende till det lån, som Ryßland för några år gjorde i Holland. De till Portugall, Spanien och Medelhafwet ämnade Convoyer hafwa tillika med Transportskeppen, som hafwa kavalleri ombord, d. 14 afseglat från Portsmouth. — Wellington hade d. 10 Febr. intagit Satinas de Avare efter 3 dagars belägring. — Den wid Preußisk-Ryska kombinerade Armén stående Engelska Generalen Dörenberg har i deßa dagar med 4 à 5000 man Kavalleri och infanteri wid Sandow gått öfwer Elben. — I Königsberg är officielt tillkännagifwit att Danzig från sjösidan blockeras af en Engelsk Eskader och att derföre intet skepp af hwad Nation som helst kan försöka att der inlöpa, utan fara att uppbringas. — I Preußen upprättas ett Nationalkavalleri-Regemente, 1000 man starkt. Hertigen af Mecklenburg har afslutit en Proklamation, hwari han uppmanar sina undersåtare att gripa till wapen för den gemensamma saken; och d. 19 Mars inträffade Prins Carl af Mecklenburg tillika med Prins Wilhelm af Preußen i Liegnitz för att afgå till Blüchers General-Stab.

Aschaffenburg d. 22 Mars. I förrgår inträffade här Hertigen af Elchingen (Ney) och fortsatte sin resa till Würzburg. I går afton kl. 9 paßerade han redan på återresan härigenom.

München. National-Gardets 2:dra Klaß har genom en Proklamation af H. M. Konungen blifwit uppbådad till tjenstgöring och, som det heter, för den ärofullaste bestämmelse.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 85.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 13 April 1813.

En blick på innewarande års Exposition.

Man skulle wara alltför obillig, om man icke med den största tillfredsställelse erkände, att detta års Exposition i allmänhet ganska fördelaktigt utmärker sig; och wi tro oß utan beskyllning för National-egenkärlek kunna säga, att de som haft tillfälle att se dylika Expositioner i större och rikare Hufwudstäder med skäl torde förundra sig att så långt under Polen och i ett wißerligen icke rikt land finna en samling konststycken af det wärde i det hela, som den närwarande.

Wåra Expositioner hafwa i allmänhet många Porträtter, och oftast utgöra de mängden af de exponerade arbetena — det förstår sig, att wi då räkna dit äfwen Medaljonger och Buster. Kanhända torde förhållandet wara detsamma på andra ställen, åtminstone äro orsakerna dertill öfwerallt desamma. Förtänkom ej Artisten, att han förwarar en wälgörares, en beskyddares eller wäns drag, högaktom de känslor af wördnad, kärlek eller tacksamhet, som önska att äga sina föremål närwarande; glömmom ej att det är åt dem, som all bildande konst har att tacka för sitt upphof: och, äfwen i de fall då menskliga fåfängan ensam syßelsatt penseln, meißeln eller grafstickeln, erinrom oß, att denna fåfänga warit nyttig för konsterna i tider då de annars skolat sakna uppmuntran; och att framförallt i ett land som wårt, der få personer gifwas i stånd att skatta konststyckens wärde och ännu färre, som samla sådana, — icke af brist på förmögenhet dertill men af smak för njutningar af mera sinlig beskaffenhet, — detta är det enda sätt, hwarpå konsterna kunna utpreßa någon del af sina fordringar hos wåra rika medborgare, och nästan det enda hwarpå en förtjent konstnär hos oß kan äga sin utkomst, om ej egen förmögenhet tillåter honom att, utan bekymmer, öfwerlemna sig åt den del af konsten, som han mest älskar. Detta torde i allmänhet wara orsaken hwarföre Artister hos oß, så snart de wunnit någon namnkunnighet, genast begynna att måla porträtter, äfwen då denna genre icke är deras. Wår afsigt är ej att förringa Porträtt-målningen, men då wi säga att den, såsom blott Natur-imitation, icke äger det wärde som konstens fria skapelser — de egenteliga föremålen för all skön konst — så göra wi blott en anmärkning, som icke kan wara

främmande för någon af wåra Läsare. När derföre wi se Artister hwilkas få beskaffade Papelser inom andra konststag wi ofta hast tillfälle att beundra, sysselsätta sig med detta, kunna wi ej afhålla oss från att beklaga konstens förlust, äfwen då wi erkänna skönheten af deras porträtter och de drag af snille, som en stor Artist alltid trycker äfwen på sina obetydligaste wärk. Haydn skref en Menuett, som efter hwad wi weta betaltes mycket wäl, och Raphael målade äfwen porträtter. Om Haydn blott skrifwit Menuetter och Raphael blott målat porträtter, säkert hade de warit rika och äfwen bekanta Artister; men Haydn och Raphael hade de icke warit.

Herrar Cainberg, Göthe och Fogelberg hafwa riktat denna Exposition med plastiska arbeten. Hr Cainbergs Basrelief, föreställande Jordbruket och Handeln, med fria Konsterne och Wettenskaperne, af Minerva framställda för H. K. H. Kron-Prinsen, har mycken förtjenst i exekutionen, ehuru idéen redan flera gånger warit nyttjad och äfwen nu finnes begagnad af Hr Westin i en Esquisse au lavis under N:o 38. Hr Göthe har till denna exposition egenteligen lemnat Porträtter, nemligen: i Medaljonger, af Hans Exellens Stats-Rådet m. m. Hr Frih. Rosenblad, af Fru Grefwinnan De la Gardie, född Sparre, samt af Grefh. Engeström, deßa senare modellerade efter målningar; i Buster, af Stats-Rådet m. m. Hr Frih. Fleming, och af H. Ex. Kejserl. Ryska Generalen m. m. Hr Baron w. Suchtelen, alla wäl träffade och wittnande om Artistens talang och flit. Sjönerhet fästade den sistnämnda Förf. uppmärksamhet för sin äkta Antikhet. Wåra moderna kostumer med sina många dekorationer synas ej med särdeles förbel kunna anwändas på buster. Det förefaller mig, som wille man i dem endast se förrewigade anletsdragen — ej orden eller uniformer, hwilka deßutom alltid synas gifwa något tungt åt en Bust. Lady Temples Grafwärd, på Protestanternas kyrkogård wid Caii Cestii Pyramid i Rom, som Hr Göthe utfört under sitt wistande derstädes, är ett wackert monument, och i mera än ett afseende Swenskt, då Inskriften är af en namnkunnig lärd Landsman, Hr Åkerblad. Den lyder som följer:

QUIETI ÆTERNAE
ELISAE GEORGII WATSON
F. MASSACHUSETTENSIS
FOEMINAE SANCTISSIMAE
FORMA VIRTUTEQUE INSIGNIS
AMORE IN MARITUM PIETATE IN LIBEROS
OFFICIO IN AMICOS IN OMNES BENEVOLENTIA
EXIMIAE
VIXIT AN. XXXVIII M. VIII. D. XIII.
OBIIT PR. NON. NOV. A. M.
DCCC. VIIII.
GRENVILLIUS TEMPLE, EQUES
BARONETTUS
UXORI DULCISSIMAE ET INCOMPARABILI
QUAM VIVAM UNICE AMAVIT
MORTUAM ACERBE LUGET
H. M. CUM LACRUMIS P.

Herr Fogelberg har äfven lemnat en wacker Basrelief med nästan hela figurer, föreställande den Romerska Consuln Curius Dentatus, som wägrar att emottaga de skänker Samniternas Sändebud på sin republiks wägnar erbjuda honom med wilkor att han skulle för dem utwerka en fördelaktig fred, och tillika en döende Gladiator, samt en Medaljong af Ryttmäst. och Adjut. hos H. K. H. Kronprinsen, Hr Friherr. D. Stjernerona, (ej, såsom Katalogen har, af Hofmarskalken, Herr Friherr. Stiernerona) båda af förtjenst i artistiskt hänseende och den senare af den mest lyckade likhet.

(Slut e. n. g.)

Böcker och Skrifter utkomna i Januari, Februari, och Mars Månader af innewarande År.

Sammandrag af Bergsförfattningar 1808. Stockh. H. Nordström 1812, 2 R:d 16 ß.
Om Fredrik II:s Historia samt äreminne öfwer Fredrik II, af J. v. Müller. Strengnäs 1812. 12 ß.
Samlingar i Bergswettenskapen af Swedenstierna och Lidbeck. 10 H. Stockholm Delén 1811. 24 ß.
Belägenheten af Grenna med Wisingsö, utg. af N. G. Werming. 24 ß.
Swenska Läkare-Sällskap. Handlingar 2:dra Häftet med Kopparst. Stockh. Grahn 1 R:d.
Handbok för Fruntimmer i äldre och nyare Historien 2:dra Delen, 2:dra upplagan Stockh. Elmén och Granberg 1 R:d 4 ß.
J. C. Bergens Anwisning till Boskapsskötseln eller fastmer till odlingen af foderwexter och till Boskapens stallfodring. Senare Delen. Örebro 1812. 40 ß.
Swensk Zoologi, utgifwen af C. J. Billberg, med text af O. Swartz, 10:de H. 1 R:d.
Tankar om Jordbruk, af O. Åkerén. Stockh. H. Nordström, 1813. 16 ß.
Journal för Fruntimmer, 1:sta Häft. Norrköping, 1812. 16 ß.
Den frågwise Gubben. En Handbok för Skämtets wänner. Jönköping, 1812. 5 ß. 4 r:st.
Strödda Anmärkningar öfwer Tolkningen af några ställen i Nya Testamentets Heliga Skrifter, af J. A. Tingstadius. Strengnäs 1812. 12 ß.
Samling af Biografier, 1:a Delen. Orleanska Flickan; Charlotte Corday. Strengnäs 1812, 40 ß.
Dokt. Reinhards predikningar öfwer de årliga Sön- och Högtidsdagars Evangelier. 2:dra Årgången. Öfwers. af Lindforß: 1:a Delen. Strengnäs 1813, 1 R:d 20 ß.
Thorkil Knutson, Tragedi af D. v. S. Stockh. Marquard, 1812. 1 R:d.
Plan och läge af Oscars Stad i Wermeland, utg. af Werming. 24 ß.
Lärobok i Allmänna Geografien, af C. A. Silwerstolpe. 1:sta Coursen. Stockh. Elmén och Granberg, 1 R:d 28 ß.
Agne, Sorgespel af L—g, Lund, 1812. 32 ß.
Don Carlos, Infant af Spanien, af Fr. Schiller, öfwers. af Törneblad. Förra

Delen. Stockh. Marquard. 32½ ß.
Macbeth, Tragedi af Shakespeare, öfwersatt af E. G. Geyer. Upsala 28. ß.
Karta öfwer Swea Rike och Norra Delen af Swerige, utg. af Geografiska Inrättningen. 1 R:d 16 ß.
Grekiskt och Romerskt Antiquitets-Lexicon af Dillenius. Öfwers. Strengnäs, 1 R:d 36 ß.
Grundlinier till Staternas Historia, af F. B. Schwerin. 2:ne Afdelningar. 3 R:d 16 ß.
Ecclesiastike Samlingar, Utg. af F. Öhrström. 3:dje Häftet, Stockh. Nordström. 24 ß.
Handbok för Fruntimmer i äldre och nyare Historien, öfwers. af J. E. Angelini. 3:dje Delen, 2:dra Upplagan. Stockh. Elmén och Granberg. 1 R:d.
Walfrändskaperna, Roman af Goethe. Öfwers. af Ekendahl. Förra Delen. Upsala. 40 ß.
Om Kontinental-Systemet och deß inflytande på Swerige. Öfwers. Stockh. Delén. 24 ß.
Konsten att under Samlaget bestämma det blifwande Barnets kön, jemte en förutgående kritisk öfwersigt af alla Afsetse-Teorier, af J. A. Millot. Öfwers. Stockh. Delén. 24 ß.

Då den första Afdelningen af det i Upsala utgifna Bibliothek der Deutschen Classiker nu är slut, måste det förefalla något hvar besynnerligt, att den sista af de utlofvade 12 Volumerne, utom det att den egenteligen ej hör till de Verk Utgifvarne förbundit sig att i samma afdelning lemna, äfven har fått ett samband med nästa Afdelning derigenom, att den utgör blott första delen af Göthes aus meinem Leben. Man vill ej utlåta sig öfver egenteliga värdet af denna Upplaga, hvarken i anseende till val eller exekution i allmänhet, ännu mindre öfver värdet af denna sista Volum isynnerhet; men att den blifvit använd som en lockmat för Prenumeranterne, att äfven ingå på nästa Afdelning, för att få samlingen komplett, är något som ej kan gillas. Då man med sådana småknep vill lägga band på en fri vilja, förtjenar man verkeligen att misslyckas hos en allmänhet, som i alla fall redan visat för mycken godhet mot detta egennyttiga företag.

Prenumerant.

Till Salu finnes:

Af Trycket har utkommit och säljes i Utter & Comp. Boklåda à 16 skill. B:ko 2:dra Häftet af Journal för Fruntimmer. — 1:sta Häftet kostar lika mycket.

Af Trycket har utkommit och säljes i Utter & Comp. Boklåda à 8 skill. B:ko Fraus Volkmar Reinhard, Biografi. öfversättning.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 86.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 14 April 1813.

En blick på innewarande års Exposition.

(Slut fr. N:o 85).

Af Oljefärgstaflor på denna Exposition förtjena utan twifwel Herrar Westins, Fahlcrantz och Lauréi första rummet. Den förstnämdes **Morgon** och **Afton** (**Middagen** och **Natten** har Förf. ej sett) röja både i uppfinning och teckning en stor talang. Artisten låter Aurora föras af en Sephir och tömma blommor öfwer jorden. Han afwiker wäl häri från de gamla, som föreställde denna rosenfingrade (rhododaktylos) Gudinna på en wagn, dragen af fyra hwita eller röda hästar och öppnande portarna till Solens tempel; men då han ändå lyckligt symboliserat morgonen, är det en förtjenst mera att ha giort det på ett eget sätt, så mycket hellre som han derigenom undwikit den likhet som skolat uppkomma med föreställningen af **Middagen**, som, enligt beskrifningen i Katalogen, uttryckes genom Apollo körande Solens wagn, och med Aftonen, som föreställes af Diana i en stjernbeströdd mantel, liksom innesluten i månan och sittande i en wagn, dragen af twenne hästar. Förf. finner idén att låta fullmånan utgöra fonden eller rättare duken för den etheriska Taflan af Diana och Charen ganska lycklig; äfwenså är, genom den stjernbeströdda slöjan, som fladdrar i en båge efter Charen och som på ena sidan upplyses af månan, det liftidiga af bådas sken symboliseradt, liksom, genom de swarta hästarna och mörkret framför dem, den annalkande natten. Natten föreställer Artisten såsom en Gudinna, dragande en stjernbeströdd slöja öfwer jorden. — De gamla hade icke någon, hwarken mythologisk eller allegorisk person, som föreställde Aftonen; hwartill orsaken förmodligen war, att i deßa Länder mörkret (Natten) infaller med Solens nedgång, hwarigenom denna del af dygnet der icke har den alldeles egna märkbarhet som hos oß. Natten föreställdes wanligen genom Diana i en lång klädnad med en stor stjernbeströdd slöja, ofta äfwen med en halfmåne på hufwudet och en fackla i handen; eller också, fast mera sällan, genom en egen Gudinna (Nyx eller Nox, som dock snarare war en allegorisk än mythologisk person) och målades liksom Diana, höljd i en lång swart mantel med hufwudet inswept i en slöja, ofta äfwen med swarta

wingar och på en wagn, dragen af twenne hästar, och omgifwen af stiernor. Då Artisten till en del lånat Nattens wanliga sinnebild för att symbolisera Aftonen, har han behöft en ny att föreställa Natten, och hans fantasi har lyckligen funnit en sådan. Man kan ej nog beundra det etheriskt lätta, lena och moellösa i hans figurer, skönheten af deras former och expreßion. — Hr W. har äfwen lemnat Porträtter, och denna gång icke mindre än fem. De äga alla förtjensten af en träffande likhet och af en len pensel.

Herr Fahlcrantz har riktat Expositionen med Nie Landskapsstycken, dels imaginerade, dels efter Naturen. Förf. fruktar att säga för litet då han säger rikta; ty med 9 taflor af detta wärde är en exposition hos oß redan rik. De föreställa utsigter 1) af Drottningholms Lustslott från backen wid Nockeby-Bron, 2) af Haga, 3) af Edsberg; 4) af Sollentunaholm; 5, 6) af Krusenberg; 7, 8, 9) äro komponerade Taflor. De äro alla wärdiga en Claude Lorrain.

Herr Lauräus har till denna Exposition lemnat 19 taflor af egen komposition. Då Artistens namn är en borgen för deras godhet, kan man nämna talrikheten, som en förtjenst mera. De äro alla utom en (N:o 66, historieradt porträtt af Hr Ryttmäst. Fredenheim) i Hr Laurai kända genre, eller så kallade Eldstycken. Utom glansen af hans eldsken, måste man beundra det Tenieriska i hans situationer och figurer. Wi finna med nöje att Artisten walt ett af sina ämnen ur Fredmans Epistlar (Epistein N:o 78, som är fägnespel på Fader Diderks Namnsdag år 1780, sammanstämdt på Amsterdam ett näringsställe i Hoparegränd. Bellmans arbeten äro i detta afseende en nästan outtömlig grufwa. Han war den Swenska Poesiens Tenier.

Herr Krafts Porträtt af H. M. Konungen, då H. M. under 1810 års Riksdag adopterade H. K. H. Kronprinsen, har onekligen ganska mycken förtienst både af likhet och expreßion. Hr Krafft har i allmänhet den stora talangen att ganska lyckligt träffa de karakteriserande dragen i sina ansigten; men den skarpare expreßion han någongång ger deßa drag, torde dock af mängen icke anses som en förskönung, isynnerhet i en genre der man wanligen så mycket älskar att finna den. Det historierade porträttet af Fru Bonstedt gör i flera än ett hänseende heder åt Artisten och man stannar med nöje framför denna wackra tafla af en skön natur, af sköna barn, och en Mor, älskwärdt sysselsatt med deras nöje.

Herr Limnell har lemnat några Batalj- och Dekorationsstycken, laverade i touche och couleur, som wittsorda hans kända talang. Wi kunna ej annat än gilla hans wal af ämnen. Måtte de alltid sökas i Swenska Historien, bland Swenska händelser, eller i erkändt klaßiska Skrifter och icke, som det så ofta händer, i dåliga Romaner! Det nationela i en Tafla ger den ett wärde äfwen för dem, som icke förstå att skatta det artistiska, och för deßa senare ett dubbelt.

En Fransyk härwarande Konstnär, Hr Baudiot, har gjort sig i mera än ett afseende förbunden af de sköna konsterna och deras älskare hos oß, genom de Porträtter och andra kompositioner au crayon (N:o 89—103) som pryda detta års Exposition. Det är knappt möjligt att taga hans ansigten och nuditeter för annat än den finaste gravur. Spetsar, band och slöjor äro med den illusion härmade, att man lätt kunde frestas att förnya händelsen med Zeuxis och Parrhasius.

Bland öfriga stycken böra wi göra rättwisa åt en Crayon af Hr Sandberg N:o 94, förställande en Exercis på Ladugårdsgärdet under H. K. H. Kronprinsens

befäl, i anseende till flera lyckligt träffade Porträtter (hwäremot hans Porträtt af Hr Prof. och Nidd. O. Swartz under N:o 95 icke synes Förf. äga någon likhet); äfwensom åt tolf ganska wackra Guacher af Hr Cederhelm, föreställande åtskilliga vuer af Grängshammars Herregård sex fjerdingswäg från Säther, samt af Malmstens bruk nära Säther. Landskapsmålningen hade deßutom wunnit wackra bidrag af Hr Frih. J. A. Ankarswärd, Hr L. J. v. Röök och Hr v. Heideken, alla i olja.

Prisämnet, Kejsar Antonii ädelmod, war behandladt af Hrr Norstedt, Ferngren och Limnell, (A. E.). Hr Limnells Tafla synes Förf. både i anseende till teckning, gruppering och kolorit af mycken förtjenst; Hr Ferngrens äfwensåå. Hr Norstedts föreföll honom, uppriktigt sagdt, minst lyckad. Utom det att han i sin kolorit har någonting grått och oredigt, som gör att man genast känner igen hans taflor, äro hans figurer klunsiga och ifynnerhet hans ögon, som ej är wackert, helst när, som här och på flera ställen af Engelen, endast det hwita synes. På denna senare taflan har Engeln utseende af en wingad Silén. Den hörer onekligen bland det mindre goda på denna Exposition.

Hr v. Breda (d. Y.) hade lemnat twenne Porträtter och en större Tafla, föreställande Gebe med Örn. Förf. hörde anmärkas emot denna senare några fel i teckningen och i all nånhet för mycket ålderdom i formerna, för hwilka Hr Westins Aurora lemnade betraktaren en skön måttstock. Deremot woro Hr Bredas Porträtter af en ojäfaktig förtjenst.

Miniaturmålningen har i år warit minst riktad. Utom ett enda Porträtt, af Hr Sparrgren, af H. K. H. Kronprinsens f. d. Lifmedikus Hr Laubry, äfwensom af ett par stycken af Hr Rota, woro de öfriga bidragen ej af särdeles betydenhet. Wi böra dock göra rättwisa åt Herrar Anderßons och Höglings talang.

Bland arbeten, inlemnade af Fruntimmer, utmärkte sig en stor tafla i Olja, utsigt af Venedig, kopia af M:ll Karsten, åtskilliga Blomster och Foglar af M:llerna Stenhoff och Arpe, ifynnerhet den förstnämdas, ett par vuer af Rom af M:ll E. Stading. Endast ett sydt stycke har detta års Exposition att uppwisa — och wi kunna ej underlåta att gilla denna stränghet af Akademien, som icke är någon Industri-Anstalt och som annars snart skulle bestormas af alla Hufwudstadens eldskärmar.

Då Förf. blott lofwat en blick på Expositionen, hoppas han att Läsaren icke förebrår honom hans korthet och ofullständighet. Men han skulle dock göra sig för mycket förtjent af en sådan förebråelse, om han icke nämde en ritning af wår förtjente och smakfulle Arkitekt, Hr Hof-Int. Sundwall, wisande Elevationen af en Åreport, sådan Artisten föreställer sig att den skulle uppresas af Swenska armén åt deß Generalißimus. Man igenkänner deri Antikens ädla enkelhet. Twenne Deßeiner af Hr Lundin till ett Kongl. Lustslott och till ett Tempel förtjente äfwen uppmärksamhet. CivilArkitekturen hade Hr Hof-Int. af Sillén och Hr Frih. Rurck riktat med twenne intreßanta ritningar. Det är wißerligen ett nytt och wågadt försök i Swerige att ifrån en Lanterna på taket gifwa ljus åt en stor åttakantig Sal i nedra wåningen, som derigenom måste få en ansenlig höjd och följakteligen synas swår, om ej omöjlig, att i wårt kalla klimat elda till wanlig temperatur nederst på bottnen. Men då erfarenheten wisat motsattsen, har man ingenting att inwända. — Wi sluta med en skyldig gård af aktning åt Herr Axell

Fahlcrantz för deß wackra grupp af blomster under N:o 80. Det hårda, sköra träder äger under hans händer egenskapen af det smidigaste guld. Det är ej möjligt att i metall göra någonting finare och tunnare än deßa blomblad och deßa stjelkar. Ornaments-bildhuggeriet, redan med framgång idkadt hos oß, har i Hr Fahlcrantz erhållit en werkeligen stor talang, hwarföfwer Förf. ej kan underlåta att lyckönska detsamma.

Just som jag är färdig att afsicka detta, kommer jag från Expositionen, förtjust af en skön Marmorbild af wår ypperlige Byström i Rom, som i dag ankommit. Den föreställer en hwilande Bacchante. I mer än en timma har jag stått och betraktat skönheten af deßa former, lättheten af deß draperi, och endast önskat att se Sergel framför densamma för att i hans blickar läsa hans bifall och hans glädje öfwer en talang, som skall göra Swerige, Konsterna och honom så mycken heder.

Stockholm den 12 April 1813.

Märkwärdigt sätt att winna en rättighet.

Den olyckliga Johan Fredriks efterträdare hade grundlagt Universitetet i Jena, den unga Rivalen till dem i Wittenberg och Halle, men just i hufwudsaken ej wunnit sitt ändamål. Kejserliga Hofwet, den tiden Tyska Rikets ideal i allt, hade hwarken under Carl den 5:tes eller deß Broders Ferdinand den 1:stas regering gifwit det nya Universitetet tillstånd att meddela den Theologiska Doktorswärdigheten. Carl den 5:te wille ej lägga grunden till något kätteri, och Ferdinand åt och drack förmycket, för att tänka på något sådant.

Till all olycka åt han alltför mycket, och det stod ej i Wienska Läkarnes makt att alltid återställa hans genom en sådan omåttlighet ofta förlorade aptit. Men de funno sin mästare i Jenaiska Läkaren Johan Schröter. Han kurerade lyckligt den Kejserliga magen, och åtnöjdes ej med att derföre upphöjas i Adeligt stånd, utan förskaffade äfwen Universitetet i Jena rättigheten att få göra Theologie-Doktorer.

Till Salu finnes:

Handlingar utur Hans Exellens Stats-Ministerns, m. m. Hr Grefve v. Engeströms Bibliothek säljas i Utters & Comp. Boklåda à 24 skill. B:o häftade.

Porträtt af Stats-Sekreteraren Benzelstjerna, dersammastäds à 1 R:d.

Af Trycket har utkommit och säljes i Utter & Comp. Boklåda à 16 skill. B:ko 2:dra Häftet af Journal för Fruntimmer. — 1:sta Häftet kostar lika mycket.

Af Trycket har utkommit och säljes i Utter & Comp. Boklåda à 8 skill. B:ko Frans Volkmar Reinhard, Biografi. öfversättning.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 87.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 15 April 1813.

Om Bibelsällskaper i senare tider.

Ibland enskilta Sällskap, som förenat sig till Bibelns utbredande, förtjenar onekligen det i London (the British and Foreign Bible Society) det första rummet. När man wet, att det årligen gratis utdelar flera tusen Biblar inuti de fattiga i Stora Britannien och underliggande länder; att det i andra Europeiska Stater, och till större delen genom egen ädelmodig frikostighet, föranstaltar om Bibeluplagor äfwen på andra Europeiska språk; att det med ofanteliga kostnader låter öfwersätta och trycka Bibeln på utom-Europeiska, (Orientaliska m. fl.) språk och genom Missionärer utdela den ibland de mest aflägsna folkslag; när man nyligen läser i Tidningarne, att det genom en Missionär i Calcutta begynt en öfwersättning af Nya Testamentet på Kinesiska, hwaraf Marci Evangelium och en del af Apostla-Gerningarna redan äro tryckta såsom prof, och att deraf skall göras upplagor på Kinesiskt papper till kringspridande i Kina, för att minska det stora förakt de Kinesiska Lärda sedan några år wisat för Christna Religionen, och som sielfwa den nu regerande Keisaren i ett långt edikt yttrat; — när man känner allt detta, säger jag, så förwånas man med skäl öfwer storheten af detta Sällskaps fonder och finner det föga troligt, att så ofantliga kostnader endast genom enskilta tillskott kunna bestridas.

År 1808 förenade sig härstädes några wänner af Religion och Dygd, som under namn af Evangeliskt Sällskap, erhöllo Kongl. Majits Nådiga Stadfästelse-Resolution på de af dem föreslagna Stadgar. Afsigten war att genom tryckta Gudeliga Skrifter, författade i en enkel ascetisk ton och sålda till ett ringa pris eller gratis utdelade, ibland den fattigare allmänheten utspreda Religionens tröstefulla läror och befordra den enskilta andakten. Genom egna och andras ädelmodiga tillskott blef Sällskapet äfwen i stånd att uppfylla det wackra ändamål det föresatt sig. Redan wid 1809 års slut hade Sällskapet utgifwit 9 stycken smärre Uppbyggelse-Skrifter, och deraf för det mesta gratis utdelat 135,948 exemplar *)

*) Se Berättelsen om Evangeliska Sällskapet och deß arbeten ifrån deß upprinnelse till årets slut 1809, Stockh. Carlbohm 1810, 1 ark 8:o.

och wid 1810 års slut woro inalles 17 sådana Skrifter ...yckta och 246,294 exemplar
deraf utspridda. Imellertid ansåg Sällskapet allt... åsom det yttersta och högsta
målet för sina bemödanden att genom en till de... möjligast lindriga pris försäld
Bibel-upplaga, kunna bidraga till ett allmä...are spridande af denna dyrbara
Bok. Sällskapets berömliga werksamhet har ...önts med den framgång, att Swe-
rige, liksom andra Protestantiska Länder, ...äger en Bibel med stående stilar,
som kan säljas till det obetydliga priset ...omkring 16 à 20 ß. B:o exemplaret. Då
sättet huru ett så stort företag hos oß ...om så kort tid kunnat utföras, både i reli-
giöst och litterärt afseende förtjenar u...märksamhet, kunna wi ej lämpligare under-
rätta derom än genom meddelande ...f följande utdrag ur Sällskapets Årsberättel-
se för år 1810 (Stockh. Carlbohm 811, 2 och ett halft ark 8:o).

"Swårligen torde Komit... så snart wågat wända sina tankar på utföran-
det af ett företag, wäl i högst... måtto gagneligt, men också mycket kostsamt, om
den ej funnit sitt bemödande ...nderstödt af en utländst Nations ädelmodiga fri-
kostighet."

"England framstå...r en glädjande syn af en myckenhet uppriktiga och niti-
ska Evangelii wänner, om oaktadt deras skiljaktighet i religiösa tänkesätt, förenat
sig i ett ljuft samband till att gemensamt arbeta för Ljusets utspridande i när-
mare och fjermare ...rter och Länder. Åt deßa liberala Grundsatser, åt detta
warma nit för Je...t Lära, får man tillskrifwa, att det i London inrättade Bibel-
Sällskap sjelfwi...gt erböd sitt biträde till befordran af en sådan Anstalt i Swe-
rige. Såsom ...n uppmuntran dertill skänkte detta Sällskap först 300 Pund Ster-
ling, hwarpå sedermera följde 2:ne widare Gåfwor, till samma belopp hwardera.
Af detta wälgörande Sällskap hafwa wi alltså fått emottaga ej mindre än Nio
hundrade Pund Sterling, (efter den tidens cours 4968 R:d 26 ß. B:o)."

"På ett så kraftigt sätt uppmuntrad, kunde Komitén, utan willrådighet,
genom ett tryckt Avertißement påkalla sina egna Landsmäns wälwilja, att delta-
ga i denna dristiga, men gagnande Plan. Kallelsen till det Swenska Publicum
blef ej fruktlös *). Det bestyrktes snart, att kärlek till Guds Ord, att omtanka
för fattiga Medmenniskors sanna wälfärd, upplifwar Swenska hjertan."

"Förteckningen öfwer dem, som i wårt Land befordrat denna anstalt, innehål-
ler Personers namn af alla Stånd, högre och lägre, rika och fattiga, hwilka alla,
lika med oß, styras af den öfwertygelsen, att ingen större wälgerning kan wisas
menniskor, än ett öppnadt tillfälle till Biblens läsning, en Bok, en outöslig Käll
af Gudomlig wishet, en pålitelig Probersten af det Sanna och Goda."

"Komitén war nu derpå betänkt, att göra tillgången på Biblar så allmän,
som ske kunde och det till möjligen lägsta pris. Dertill syntes intet medel tjenli-
gare, än det som redan i flera Protestantiska Länder war widtagit, nemligen att
föranstalta om Biblens tryckande med Stående Stilar."

"Det är bekant, att wid böckers tryckning lösa Stilar, eller gjutna Bokstäf-
wer, sammanfogas, samt att deßa Stilar, efter werkställd tryckning, wanligen å-
ter söndras från hwarandra, för att nyttjas till andra böckers och skrifters tryck-
ning. Till en ny Upplaga af en Bok fordras lika tid och möda med Sättning och
Korrektur, som wid den första Upplagan. Stående Stilar deremot bibehållas ef-
ter Sättningen alldeles orubbade i sina Formar, hwarmedelst Upplagor af Boken
kunna göras på hwad tid man behagar, samt Upplagans storlek afpaßas efter ett

*) År 1809 och 1810 hade i Swerige till detta ändamål insamlats 3503 R:d 33 ß. 4 r. B:ko.

närwarande behof, utan att man blir belastad med en mängd liggande Exemplar; och detta i flera år, så länge Stilarne ej genom nötning blifwit obrukbare. Detta senare Tryckningssätt, eller det med Stående Stilar, fordrar wäl i början ett större Förlag, men fördelarne deraf äro synbara."

"Kunde nu — så tänkte wi — genom Christelig wägwenhet en Fond samlas, tillräcklig till Stilars uppköp, med hwad dertill hörer, och till bestridande af Sättningslönen, så skulle, då deßa omkostningar ej betungade försäljnings-priset, Exemplar af Bibeln kunna afslåtas till det moderataste pris, och till ett antal, fullkomligt swarande mot behofwet hos de fattigare Folkklaßerne i wärt Fädernesland."

"Werkställigheten af denna Plan tog sin början 1809 om sommaren, och det med Nya Testamentets sättning med dertill upphandlade Stilar och annan redskap. Härmed fortfors sedan oafbrutit; och i April 1810 hade wi redan den lägnaden, att se hela Nya Testamentet satt med Stående Stilar, och äfwen tryckningen af deß Första Upplaga fullbordad."

"Wi äro förwißade derom, att äfwen denna boks yttre form, stilar och papper wunnit allmänhetens fullkomliga bifall."

"Sedermera äro widare 2:ne upplagor af N. T. tryckta, som tillika med den förra utgöra ett antal af 10,600 exemplar hwilka dels äro försålda, dels redan blifwit reqvirerade, så att Komitén snart torde få wara betänkt på en 4:de upplaga."

"Priset för Nya Testamentet fastställdes till 6 ß. B:o exemplaret; ett pris grundadt och på det nogaste beräknadt efter då warande papperspris och tryckningskostnader. Snart blefwo alla afgifter wid Tryckerierne ökade i den mån, att wid försäljningen af 2:dra och 3:dje upplagorne, dem Komiten ansett sig förbunden att lemna till utlofwadt pris, Sällskapets kaßa förlorar öfwer 200 R:d. B:o, en uppoffring den Komitén genom det ädelmodiga understöd man njutit från Utrikes Orter, anser wara rikt ersatt. Men för framtiden bör Komitén söka att förebygga en sådan förlust, och hafwa derföre följande grunder wid prisets bestämmande å de af Komitén beförda Bibel-upplagor blifwit fastställde. Af hwad förut nämndt är kan inhämtas, att då Evangeliska Sällskapets genom gåfwor samlade Fond blir fullt tillräcklig till stilars uppköp och till Sättarelön, inga andra omkostnader, wid beräkningen af exemplarens pris, behöfwa upptagas, än papperets wärde och betalning för exemplarens afdrag, jemte några utgifter mindre betydande; men då så wäl priset på papperet, som Tryckarelön, genom tidernas omwexling lätteligen förändras, kan Komitén framdeles aldrig förr bestämma exemplarens pris, än upplagan blifwit färdigtryckt, och räkningarne öfwer omkostnaden äro inlemnade. Priset kommer då alltid att å Titelbladet utsättas, och en noga beräkning öfwer kostnaderne wid hwarje upplaga, för allmänheten framläggas."

"Efter fulländad sättning af Nya Testamentet företogs strax den af Gamla Testamentets Böcker, hwaraf redan 20 ark äro färdiga, så att, då de Apocryphiska undantagas, för denna stora anstalt till Bibelns tryckning med stående stilar, nu icke mer än hälften kan sägas återstå att fullbordas. Om icke oförmodade dröjsmål möta wid stilarnes och papperets lefwerering, hoppas Komitén få den glädjen, att wid nästa års början kunna anmäla Bibelns tryckning fullkomnad" — (som också skett)

(Slut c. a. g).

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från

Hamburg d. 4 April. Enligt en Kungörelse af General-Major Tettenborn, har den Morandska korpsen blifwit i en blodig träffning i Lüneburg d. 2 April af Ryska trupparna under General Dörenberg alldeles förstörd. Resultatet af denna träffning war 9 kanoner, General Morand fången och illa bleßerad; bland öfriga fångna, räknades Chefen för General-Staben de Lourde, twenne Sariska Öfwerstar, samtlige Officerare af General-Staben, mer än 100 andra Officerare och 2200 man.

Saxen. Dresden d. 29. Den 19 dennes kl. 8—9 f. m. skedde sprängningen af wår präktiga brygga. Signalen dertill war 3 kanonskott hwarefter alla skulle wara i sina hus, som först 3 timmar derefter fick lemnas. Explosionen skedde lyckligtwis nedifrån, så att ingen skada skedde närgränsande byggnader. Sedan småningom alla Fransmän och Bayrare afgått härifrån och de sista d. 26 Mars medanför Meißen gått öfwer Elben, så befinna wi oß nu sedan d. 27 ibland Ryska troppar, som redan länge innehaft Nya Staden och hålla sträng disciplin. Fem Preußiska Hußarer, som man nyligen fick se på wägen, omringades af folket och mottogs med gladjeskri och handtryckningar, som hade de warit de närmaste blodsförwanter. — Wår Konung är djupt kränkt af bryggans förstöring; skadan kan wärderas till 30,000 R:d. Afwen wid Meißen har bryggan blifwit afbränd — en oersättlig förlust.

Preußen. Dödligheten i Custrin är ganska stor, isynnerhet bland Garnisonen; öfwer 600 sjuka ligga på Lazarettet. Flera af Tyska soldaterna söka att rädda sig ur detta lifhus och simma öfwer de djupaste graswarna. Wi hoppas att Fästningen snart skall gifwa sig, då den Ryska blockerande korpsen är så nära och den Preußiska Belägringskorpsen är i antågande. Man bereder sig imellertid på Bombardementet. Gatorna uppriswas och beläggas med gödsel; Borgerskapet, utan anseende till ständ och ålder, får arbeta på förswarsanstalterna. Besättningen hade d. 19 Februari genom ett utfall i de närgränsande Byarna, indriswit i Fästningen öfwer 5000 Boskapskreatur. Skadan deraf för Landet wärderades till 30,000 R:d. Berlin. D. 30 afreste H. M. Konungen härifrån till Breslau igen. I Öst-Preußen skulle en korps af 36,000 man Ryska troppar med Artilleri wara i marsch hitåt, och i Ryska Polen sammandrogs en Rysk armé af 90,000 man. Wid Kalisch skulle Deras Majestäter Konungen och Kejsaren mönstra Ryska Hufwud-Armén, som sedan skulle afgå till Tyskland.

Polen d. 27 Mars. Glogau och Thorn anfättas nu ganska hårdt, det förra af St:t Priest, det senare af Langeron och kunna ej länge hålla sig då sjukdomar tillika häxja inom deras murar. Utom dem innehafwa Polackarna ännu Modlin, Sierock, Zamoße och Klarenberg. Poniatowsky står med 8—9000 man wid Cracau på ena sidan trängd af General Sacken och på den andra hindrad af Österrikarna att paßera igenom deras linier. Han har begärt kapitulera, med tillåkor af fritt aftåg till Frankrike, som blifwit afslagit. Han är illa sjuk. — Preußiska Armén utgör redan 100,000 man. Alla till Franska Generaler doterade egendomar i Hertigdömet Saxen hafwa blifwit slagna till Domänerna, åfwensåå Konungens af Saxen, i egenskap af Hertig. Inkomsterna deraf skola tjena till Ryska Arméns ekipering och beklädning. — Då Ryska Kejsaren och Konungen af Preußen första gången råkades, omfamnade de hwarandra och kunde för tårar ej tala. När Kejsaren inkom tin den Kongliga familjen och alla greto, tog han den lilla Prinßessan, sin Guddotter, i sina torkade hennes tårar och sade: deßa skola wara de sista. I Förstäderna af Breslau woro wid Kejsarens inträg Ryska Troppar uppställda i Haye: då Kejsaren deröfwer förundrade sig, swarade H. M. de äro fångar som mina troppar gjort: de hafwa här befunnit sig mycket wäl. Alla woro wäl ekiperade. — Ryska armén går nu i Slesien öfwer Odern.

Danmark. Köpenhamn d. 30 Mars. H. M. Konungen har genom ett Patent upphäfwit den allmänna Embargon på skepp och fartyg längs Elbkusten och westra kusten af Hertigdömena Sleswig och Holstein, som år 1810 anbefallkes, så att seglationen till och från deßa kusters hamnar numera icke är underkastad andra inskränkningar och wilkor än de som gälla i anseende till de öfriga. — Imellan Journal Politique du Département des Bouches du Weser, som utgifwes i Bremen, och Altonaiska Merkurius har en allwarsam strid börjat för några den senares artiklar rörande Morandska korpsen och händelserna i deß grannskap.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 88.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 17 April 1813.

Om Bibelsällskaper i senare tider.

(Slut fr. N:o 87).

Igenom gjorda sammanskott har till Bibel-Fonden inkommit 9209 R:d. 19 ß. 5 r:st. B:o. Omkostningarne till närwarande tid belöpa sig till 4990 R:d. 31 ß. 2 r:st., hwaraf lätt inses, att, då som ofwannämdt är, ännu hälften återstår af Biblens tryckning, erfordras dertill, äfwen om de nu bestämda priser kunna bibehållas, som dock ej är att förmoda, en lika stor summa med den redan utgifna. Hwad härtill ännu kan erfordras utöfwer den tillgång wår Kaßabehållning lemnar, hoppas Komitén kunna genom Christeligt ädelmod få uppfylldt."

"Icke nog, att det Evangeliska Sällskapet, understödt af deßa wälgerningar, kunnat föranstalta om tryckningen af ett för wårt land tillräckligt antal Biblar till bästa pris; det har ock blifwit satt i stånd, att genom deß Komité gratis till de fattigare göra en betydlig utdelning af inbundna exemplar utaf Nya Testamentet, och det genom några utländska wälgörares frikostighet, hufwudsakligen från Edinburgska Bibel-Societeten och Hr Gilbert van der Smißen i Altona. Mätte deße finna efterföljare! Af denna Fond till Biblars utdelande gratis, uppköptes redan 1809 i Mars månad 110 exemplar af Nya Testamentet på Finska språket, och lemnades till de då i Stockholm warande Flygtingar af Finska Nationen."

"Likaledes äro af de 3 Sällskapets upplagor utaf Nya Testamentet 1325 exemplar gratis utdelte, dels här i Hufwudstaden, dels i några andra af de större Städerne och på Landet. Ja, Komitén har haft tillfälle att sträcka sin omsorg till Landsmän på aflägsna Orter, i det ej allenast 50 exemplar blifwit skickade till Swenskar i England, utan ock 100 exemplar till dem, som nu uppehålla sig i Ost-Indien. Detta upplyses närmare genom det bifogade utdraget af Kaßaräkningen N:o 3."

"Inom Sweriges gränsor bor ett folk, till språk, lefnadssätt och kultur wida skildt från det Swenska. Till Lappland, detta folks hemort, kom Evangelii ljus mycket senare, än till oß; men genom Swenska Konungars och tillförordnade Lärares omsorg, har Christendomskunskapen der gjort betydliga framsteg. Lätteli-

gen finner man dock, att tillgången på Biblar, Psalmböcker, Kathekeser och andra till Gudaktighet tjenande Skrifter hos detta fattiga, spridda och okultiverade folkslag måste wara ganska ringa. En för upplysningens och Religionens befordran omtänksam och nitisk man, Hr Doktor Nordin, Biskop öfwer Hernösands Stift, hwarunder Swenska Lappland hörer, kände denna brist, wille afhjelpa den; och just i denna affigt föranstaltade han om ett Boktryckeris anläggande i Hernösands Stad. Biblens tryckning på Lappska språket war der börjad, då Bibel-Societeten i England åtog sig att bestrida kostnaden för en upplaga af Nya Testamentet på samma språk, stor 5000 exemplar, och wi hafwe redan erhållit de första 25 arken deraf. Affigten med denna wälgörande gåfwa är, att dessa 5000 exemplar, när de lemnat trycket, skola genom Komiténs försorg inbundna afsändas till Lappska Nationen i de 3 Nordiska Riken, för att gratis utdelas; en besattning, den Komitén med nöje emottagit."

Wi se häraf, ej allenast att det Engelska Bibel-Sällskapet isynnerhet bidragit till utgifwandet af den Swenska Bibelupplagan, men att det äfwen på sin bekostnad låtit trycka en del af den Lappska *).

Men icke nog att detta Bibelsällskap sträckt sina wälgerningar och sitt efterdöme till oss: det har äfwen, genom en sin Ledamot, föranledt till Inrättningen af ett dylikt Sällskap i S:t Petersburg wid slutet af nyss förflutna år. Då en Korrespondent härom meddelat Utgifwaren en utförlig underrättelse, tror han sig göra Religionens och Lärdomshistoriens wänner ett nöje med dess anförande.

"Uppå General Direktörens för de i Ryssland warande fremmande trosförwanters Ecclesiastique-ärender, Geheime-Rådet Furst Golitzyns, i enlighet med Ledamoten af Engelska Bibel-Societeten i London, Hr Pastor John Peterzons **) förslag, derom gjorda underdåniga hemställan, har Hans Keisers. Majest den 6 Dec. 1812 i Nåder täckts bifalla inrättandet af ett dylikt Bibel-Sällskap i S:t Petersburg. Då tryckningen och utgifwandet af den heliga Skrift på Slawonska Språket för Grekiska Lärans bekännare, förblifwer under den heliga Synodens tillsyn, kommer Bibel-Sällskapet i S:t Petersburg att sträcka sin omsorg blott till utbredandet af den heliga Skrift bland andra Christna inwånare i Ryssland, samt äfwen söka att skaffa Bibeln i händerna på Asiatiska folkslag af den Mahometanska och hedniska läran, för hwar Nation på dess egit språk. Obemedlade personer kunna af Sällskapet erhålla Bibeln för billigt pris, och de fattige undfå densamma utan betalning."

"För att göra närmare redo för ändamålet af Bibel-Sällskapet härstädes och den otwifwelaktiga nyttan, som deraf är att förwänta, torde det icke wara öfwerflödigt, att här anföra några ord ur projektet till upprättandet af Bibel-Sällskapet i S:t Petersburg."

"Erfarenheten lärer oss, att der som den heliga Skrift allmänt läses, be-
"fordrar hon dygden på ett utmärkt sätt, gifwer passionerna en mera ädel rikt-
"ning och bidrager mer än allt annat till hiertats förbättrande, äfwensom att
"Lasternee derigenom förminskas, yppigheten aftager och idogheten sättes i werk-
"samhet. Undersåtarne lära i den heliga Skrift känna sina skyldigheter emot
"Gud, Regenten och deras Nästa; Freden och Kärleken herrskar då hos högre och

*) Härigenom hafwa således de för detta ändamål anslagne medel af den gamla Bibel-tryckstunnan, blifwit besparade.

**) Förmodligen Paterson, och densamme, som af Bibel-Sällskapet blifwit skickad till Swerige.

"lägre; med ett ord, hwarje enskilts lycka och hela Nationers wälfärd beror der-
"af, att den Heliga Skrifts bud erkännas och efterlefwas."

"Sedan H. M. Kejsaren behagat tillkännagifwa Sitt bifall till Bibel-Societetens inrättande i S:t Petersburg, hafwa nedannämde personer yttrat sin önskan, att som Ledamöter uti detsamma inträda, nemligen: Hans Eminence Ambrosius, Metropolit af Novgorod och S:t Petersburg, Hans Eminence Serafim, Erkebiskop af Minsk; Hans Keiserl. Maj:ts Biktfader, Protopresbytern Pavel Krinitzky, Rektoren wid Andeliga Akademien i S:t Petersburg, Archimandriten Filaret, Metropoliten för Katholska Församlingarne i Ryßland Sestrenzewitsch-Boguschi, General-Super-Intendenten Reinbott, Pastorn wid Engelska kyrkan i S:t Petersburg Pitt, Pastorn wid Evangeliska Bröder-Församlingen i Sarepta, Scheyerl, Holländske Predikanten Jansen; Herrarne, werkelige Geheime-Råden Grefwe von Kotzchubei, Ministern för National-Underwisningen Grefwe Razumofsky, Senatörerne Donaurof och Tomara, Öfwer-Hofmästaren Koschelef, Stallmästaren Tutolmin, Geheime-Råden: Ministern för Inrikes ärenderne Kosodawlef, Senatörerne Hablitz och Kornejeff, General-Direktören för fremmande Trosförwanters Ecclesiastique-Ärender Furste A. N. Golitzyn, Geheime-Rådet Vietinghoff, General-Löjtnanten Grefwe K. A. Liewen tillika med flera andra betydande personer. Nästan alla deßa personer sammanträdde den 23 sistl. Januari hos Furst A. N. Golitzyn, hwarwid jemwäl tillstädes kommo Ledamöterne af Bibel-Sällskapet i London: Herrarne Paterson och Pinkerton, och uppläste Direktören af Departementet för fremmande Trosförwanters Ecclesiastique-ärender Hr Turgenef, så wäl underdånigste projektet till Bibel-Societetens upprättande i S:t Petersburg, som ock grunderne till walet af ett Utskott, som hade att föreslå nödiga mått och steg för uppfyllandet af Sällskapets ändamål och werkställigheten af deß beslut. Härefter waldes enhälligt till Ordförande uti bemälte Utskott Furst A. N. Golitzyn, till Vice-Ordförande Grefwe Kotschubei, Grefwe Rasumofsky, Donaurof, Koschelef, Kosodawlef och Hablitz. Derpå förrättades walet af Direktörer uti Utskottet, jemte Sekreterare och Kassör."

"D. 28 Januari hade Bibel-Sällskapets Utskott sitt första sammanträde och uppgjorde förslag till de åtgärder som bäst kunde leda till winnande af Sällskapets ändamål, som är att utsprida Bibeln, med förbigående af derwid gjorda anmärkningar och förklaringar. Sällskapets omsorg uti detta afseende, skall utan twifwel sträcka sig till alla dem, hwilka med hjertelig föresats att söka uppbyggelse uti Guds heliga ords läsning, icke äga utwägar att förskaffa sig den Heliga Skrift. Sådane äro de fattige och stora hopen af de fremmande Trosförwanter uti Ryßland, hwilka antingen af bristfällig uppfostran icke warit i tillfälle att lära känna det höga wärdet af Gamla och Nya Testamentets Böcker, eller ock icke äga tillgång att skaffa sig deßa wanligtwis dyra Skrifter. Det blir alltså Sällskapets skyldighet att öfwertyga den ena delen af dem om nyttan af Bibelns läsning och uppmuntra dem dertill, samt förskaffa den andra delen detta werk för ett möjligast lågt pris och gratis utdela detsamma åt de fattige. Deßutom skall Sällskapet söka förmå den lägre klaßen att nyttja detta werk wid barna-uppfostran.

"Till winnande af det föresatta ändamålet, hafwa Bibel-Sällskapets nuwarande Ledamöter redan gjort ett icke obetydligt sammanskott i penningar och tillförse sig att uti Fäderneslandet utan twifwel flere andre skola finnas, som önska

att bidraga till werkställigheten af ett företag, som åsyftar beredandet af en ewig sällhet för deras medmenniskor. I detta ändamål är en subscription härstädes öppnad för alla dem, som wilja understödja Bibel-Sällskapets affigter. Gåfwans belopp bestämmes icke, utan beror af hwars och ens wilja och nit för den goda saken, och kan ske i en summa en gång för alla, eller uti något årligt tillskott. De som på det förra sättet wilja understödja Sällskapet skola räknas ibland deß wälgörare och de, hwilka åtaga sig något årligt tillskott, komma att anses för deß Ledamöter. I alla fall erhålles af Sällskapets Kaßör, Hr Schmied, qwitto öfwer subscriptionssumman, som jemte Gifwarnes namn, i händelse sådant åstundas, i sinom tid komma att i Tidningarne kungöras."

Kurialstylen.

Anekdot.

Först 1810 afskaffades i Preußen den gamla Kurialstylen. Deßförinnan började åtskilliga Rätter och Collegier sina Utslag och Recripter med Konungens Tittel: **Wi Fredrik Wilhelm, Med Guds Nåde** ꝛc. ꝛc. (hwaraf man ännu kan se exempel i de Tyska Tidningarna).

En ansedd Inwånare i Berlin, bekant för sina underliga och ofta qwicka infall, erhöll för flera år sedan Officiela stämningar från Kammarrätten i Berlin och Kammaren i Custrin, att på en och samma dag inställa sig inför begge. Båda Kallelse Brefwen började i wanlig form: **Wi Fredrik Wilhelm, Med Gud Nåde** ꝛc. ꝛc.

Men den kallade, som förmodeligen icke fann anledningarne till inställelsen angenäma, hörsammade ej kallelsen och ålades derföre att afgifwa en förklaring: Den lydde som följer:

"Eders Konglig Majestät i Berlin har Allernådigst befallt att jag skall inställa mig för Högst Densamme; men Eders Konglig Majestät i Custrin har äfwen behagat att på samma tid fordra min inställelse i Custrin; då nu i mathematiken det är en afgjord satts att ett föremål, som på en och samma gång drages af twenne lika starka krafter åt twenne motsatta håll, blifwer i hwila, så har jag ock så förblifwit." — De båda Rätterna kunde för skratt icke utfärda något Utslag. —

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Måndag, Annandag Påsk: **Bachan i Suresne**, Komedi i 1 Akt; hvarefter gifves: **Atalida och Hercid**, eller: **Skomakarn i Damas**: Komedi i 3 Akter med Divertissement af Dans. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

Under öfning är att på Kongl. Dramatiska Theatern, ofördröjeligen uppföra; **Pulsen**, Komedi i 2 Akter.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 89.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 20 April 1813.

Några ord om Pitscher-Gravuren, ett bidrag till Swenska Konsthistorien.

Med mycken orättwisa har konsten att gravera Sigiller aldrig räknats såsom ett wärdigt studium: och då Medalj-gravuren högaktats såsom en af de ädla konsterne, har deß syster, Pitscher-gravuren, både blifwit idkad och ansedd nästan såsom blott ett handtwerk. Det är wißt att, om denna inskränkte sig endast till efterapande af några Initial-bokstäfwer, förtjente den föga uppmärksamhet. Det fordrades då blott en öfning att afwigt eller omwändt eftergöra skickliga bokstäfwer och ett handlag att werkställa det i stål, sten eller annan hård materia. Men smaken att i sina sigiller hafwa något emblème och den af sjelfwa sköldebrefwen befästade plägseden att i dem prägla sitt sköldemärke, gaf å ena sidan ett tillfälle, å den andra ett åliggande att wisa insigt i teckning och sund smak. Det blef då också en rättmätig fordran att af Pitscherstickaren äska mer än den mekaniska färdigheten. Hans yrke närmade sig till Medaljörens, men man har af honom helt egna fordringar. Det torde derföre wara billigt att åtminstone en gång kasta en rättwis och, om möjligt wore, uppmuntrande blick åt denna gren af de wackra konsterne.

Ofta i förra århundraden sågs något i sten wäl ereqweradt sigill. Bruket att bära dem såsom ringar, och då detta fingersmycke icke, såsom i wåra dagar, fick hölja ett enda, än mindre twå finger, betog likwäl nästan möjligheten att fullkomligt utföra de figurer hwaraf sigillet ofta bestod, och konsten låg lika i arbetets finhet eller rättare sagdt litenhet, som i werkeligt god teckning och smak. Allmännare behofwet af sigiller, när skrifkonsten utbredde sig, ökte deras antal, som befattade sig med denna slags gravur: och med detsamma som flere fuskade i konsten, blef det mera rart att finna något wäl stuckit pitscher. Man saknade kanhända sjelf smak att föreskrifwa eller wälja, eller måste ändock åtnöja sig huru som helst: med krumsniderier till prydnader, med figurer som betecknade i stället att framwisa, med kraffade i stället för rent graverade sköldemärken. Likwäl gafs då och då äfwen i början af 1700-talet ett och annat pitscher, som wisade en djerf

och klar grafstickel. Man blef ock sedermera någon gång nog lycklig att få ett sigill af en sticklig Medaljörs hand, ej allenast wäl graveradt, utan ock wida öfwer den wanliga stilen rika så mycket som öfwer wanliga arbetssättet. Så finner man några sigiller af Wiskman, arbetade med mycken smak, frihet i ställning och anordning samt lenhet i gravuren: åfwensåi senare tider af en Fehrman, Georgii, m. fl. men egenteligen idkades Sigillgravuren af personer utan erforderliga insigter, till och med utan erforderligt handlag. Att nämna dem wore att uppgöra en lista, till större delen på bara Gullsmeder, ehuru åfwen andre dermed sysslosatte sig. En Löjtnant Feldt, som behofwet fört att försöka sig i detta yrke, war länge sitt Tidehwarfs omtalte Pitscher-Gravör, utan att sträcka sin smak öfwer den kruserlighet eller sitt utförande öfwer den stråfhet, som han en gång antagit och som ihop med hans raskare arbetssätt, merendels urskilja honom från andre. Sigillerne uttryckte sig wäl genom sin skarphet, och man öfwersåg eller wande sig wid en wiss småhet, som rådde så wäl i det hela, som i delarnes utarbetning. Men — Lundeberg kom — och blef i denna konst hwad en Sedlinger war i Medalj-gravuren; kraftfull och ädel: och efterföljd och härmad, men ej uppnådd. Hans första arbeten woro wäl icke af den smak och sammansättning, som sedermera bland andra egenskaper utmärkte honom; men en stark, klar och säker grafstickel gåfwo dem genast ett anseende framför andras. Om hans senare år kan man tryggt påstå att åfwen de simplaste sigiller fingo anseende under hans bearbetning och nästan att det war honom omöjligt att betaga dem det. Man har sigiller af hans hand, som förtjena Konstälskarens uppmärksamhet, och som äga smak, frihet och lenhet, utan att förlora i den kraftfulla styrka och djerfhet, som jemte en ren och klar grafstickel utgöra hufwudegenskaper i ett sigill.

Under samma tid som Löjtnant Lundeberg så lyckligt arbetade och fullkomnade sig i sin konst, erhölls wäl då och då något sigill af wåre sticklige Medaljörer. Det wore öfwerflödigt att säga något till deras beröm. Den egenskap, hwaruti de isynnerhet utmärka sig är lenhet. Åtminstone för sigiller kan dock denna egenskap drifwas för långt. Deße böra äga en wiss styrka, och likasom en starkare karakter. Ytterste finhet är ej heller här tjenlig: alla drag, till och med de som beteckna färgorne i wapen, böra hafwa en wiss fyllighet. Det behöfwer dock ej nämnas att den skarphet bör undwikas, som wållar ett slags stripighet och som förefaller ögat likasom då Kopparstickaren ej bättre lyckats i sitt arbete med så kallad torr nål, eller ej nogare borttagit den så kallade graden, än att sielfwa aftrycket röjer någonting hwasst. Wid jemförelser af flere Konstnärers arbeten i detta yrke, skall denna anmärkning af hwar och en förstås, och lätt finnas huru ofta detta fel röjer sig. Sigiller i sten torde ostast äga det. Wässerligen är arbetsmetoden wid deras gravur underkastad flere, åtminstone andra swårigheter, än wid Pitscher i stål eller metall. Men också finnes i dem sällan fullkomlig frihet och lenhet. Om man likwäl från detta omdöme bör undantaga de flesta af den berömde Jacobsons arbeten, eller nogare sagdt, det mesta i dem, och deribland Konung Gustaf III:s Bröstbild eller hufwud, hwaremot nog mycken fyllighet och sammansmältning eller om jag så må säga öfwersmältning af musklerne råder, gäller dock anmärkningen i allmänhet.

De Sigiller i stål, som finnas af Professor Ljungbergers hand, äro åter af mycken lenhet. Om det deremot kan sägas att de icke äga den styrka, som äg-

nar ett Pitscher, bör det ej anses såsom en oförrätt åt minnet af den hwilken såsom Medaljör wisade sig i den ännu högre Klassen af Graveringskonsten med de förtjentaste loford och som länge saknats utan ersättning tills hans konst åter upplefwat genom hans egen åtgärd eller genom hans fordne Eleve, Hr Professor Grandel. Imellertid torde ej oriättwisligt kunna nämnas, att äfwen de twenne Sigiller, som graverades af honom eller åtminstone under hans inseende åt framl. Konung Gustaf III då H. M. under Namn af Grefwe af Haga reste till Italien, och till Wapen antog Gustaf Adolf den Stores hufwud, äga, ehuru wäl graverade, icke den karakter, som paßar för ett Sigill.

Wi hafwa länge haft en sticklig efterföljare af Lundeberg i dess Son, hwilken isynnerhet lyckades i sina äldre arbeten och ju mindre han aflägsnade sig från sin Faders efterdömen. Om han troget följt dem, skulle wid hans goda fallenhet icke blott en del af hans Sigiller tillwunnit sig ett fullkomligt beröm. Hans Arbeten hafwa imellertid merendels förtjenster; och utan inbrott i Medalj-Gravurens wärde, kan man werkel. påstå att hans Sigiller icke öfte stit, då han sträckte sig äfwen till graverandet af Medaljer.

En Novazadi i Carlskrona idkade redan i den äldre Lundebergs tid denna konst med så mycket priswärdare bemödande och framgång, som han egenteligen war Gullsmed. Hans arbeten woro ofta lyckliga. Om i dem saknades den styrka ett Sigill fordrar, ägde de förösrigt flere förtjenster än man ens kunde wänta hos en Man, af hwilken teckning och smak woro oförmodade, för att ej säga öfwerhöfwiske egenskaper. Att kronor öfwer hans Sköldar och äfwen Casquer, då sådane nyttjades, röjde någon ting oskärt eller ofullkomligt och swagt, och att hans stundom omkring Sköldarne anbragte skyar woro hopdrifna molnfläckar, är en Anmärkning, som icke borde göras wid en med så mycket skäl aktad konstnär, om icke det tjente till wäckelse för dem som ännu uppöfwa sig i samma wackra yrke.

I senare tider hafwa wi fått och äga ännu i Hr Grumerie en Gravör, som wisat wackra och hedrande prof af stickighet. Wid det smickerlösa beröm, som nu gifwes honom, lör han ej misstycka om man önskar att han måtte hilda sina Hjelmar efter en Lundebergs och således gifwa dem mera anseende och kraft, samt åt Löfwerket omkring Wapen gifwa det fria fall, att det ej synes wara en efterföljd af dem man i wåra Kyrkor ser tillwerkade af bleck. Den önskan uppstiger wid detta tillfälle, att de Adeliga Wapen som hädanefter tillkomma, måtte i Näder tillåtas hellre så åtminstone Hjelmtäcken eller ofwungna prydnader af parierad art och utseende, än alltid omgifwas af perukmessiga löfwerk. Wapenmantlar och Sköldhållare kunna uteslutande tillhöra Friherrar och Grefwar, om ej en särskilt Näd medgifwer dem åt andre. Sigill-Gravören skall då också winna ett rymligare fält för sin konst, och muntrad af tillfället att wisa sin stickelighet, med hwar dag sträfwa lyckosammare till fullkomligheten. Emillet skall äfwen i denna gren af de wackra konsterne taga en ny och högre flygt. Bliswe dock den äldre Lundeberg ännu länge efterföljd! Smak och styrka röjde sig i alla hans arbeten. I sammansättningen wisade han mångfald, i utarbetningen enhet och kraft. Hans Wapen-Sköldar äga styrka: Hans Hjelmar äro en Hjeltes, framstigande och upphöjda, icke kleina, swaga skapelser: hans löfwerk är sylligt, icke gleft och slyft eller blott wridit i krumbugter, såsom man stundom beklagl. sett af den, hwilken mest borde

kunna wandra i så wärdiga spår. En werkelig förlust för denna konst är det att den Samling han sjelf hade gjort, i flera wäl inbundna band, med wackra aftryck af alla de Sigill han graverat, blifwit såld till en man som, ehuru hederwärd Samlare af många märkwärdigheter och allt hwad som rörer wårt Fädernesland, likwäl saknade öga för deße Arbetens konst-wärde, och derföre öfwerlemnade dem till så späd ungdom, att Samlingen förstördes.

Stats-Nyheter.

Elberfeld (i Storhertigdömet Berg) d. 23 Jan. I förrgår werkställdes här lottning ibland de konskriberade. De nya ofantliga bördor, som blifwit folket pålagda, och de talrika Underrättelserna om Franska Arméernas motgångar i Norden hade upprört sinnena. De konskriberade, som woro församlade i den stora salen, der lottningen skulle ske och der Underprefekten, Polisen och Gensd'armerna äfwen woro närwarande, begynte ropa "Lefwe Kejsar Alexander! Wi lotta endast för att öfwergå till Ryßarna." Då Samlingen war ganska talrik, så gingo Embetsmännen tillwäga med den största försigtighet, och Lottningen werkställdes. Men om aftonen hörde man på alla gator ropas: Lefwe Kejsar Alexander! och på alla håll hörde man den bekanta wisan, hwarigenom Gemene man i Tyskland nu ger sitt hat emot Fransmännen luft: Eins zwey drey, mit den Franzosen ist's vorbey." I går hade Under-Prefekten i församlingen Ronsdorf, 1 mil härifrån, knappt börjat lottningen förrän inwånarne strömmade till, bröto upp Kyrkan, sönderslogo Prefektens wagn, pryglade Gensd'armerna, och deras Officer och ryckte ned dem från Hästarna. På underrättelsen härom fick Prefekten i dag en förstärkning af 200 man Linie Troppar och 50 Lansdragare. Med detta manskap, hwartill kommo några Gensd'armer begaf han sig strax till den 3 mil härifrån belägna namnkunniga Gewärsfabriken i Solingen, för att der företaga lottning. Just som man skulle börja, såg man de konskriberade från Elberfeld, Barmen, Ronsdorf, Remscheid och andra närgränsande Socknar församlas. Så snart de sågo Tropparna, slogo de in Kyrkdörren och begynte ringa i stormklockan. Flera 1000 Inwånare samlades strax, bemäktigade sig Gewärsfaktoriet bewäpnade sig med Sablar och bößor, och drefwo Soldaterna och Gensd'armerna på flygten. Deßa senare hafwa just nu inträffat härstädes. Prefekten sjelf har i trängseln blifwit på öppna gatan mißhandlad ända till att få örfilar. Man försäkrar att de upproriske aftågat mot Düßeldorff.

Herr Magister Häggström har ett Bref och ett packet att afhemta i Skom. Embetets hus vid Slotts-backen, 2 tr. upp.

Till Salu finnes:

Handlingar utur Hans Exellens Stats-Ministerns, m. m. Hr Grefve v. Engeströms Bibliothek säljas i Utters & Comp. Boklåda à 24 skill. B:o häftade.

Porträtt af Stats-Sekreteraren Benzelstjerna, dersammastäds à 1 R:d.

I Utters & Comp. Boklåda några kompletta Årgångar af denna Tidning, eller Årg. 1809 1 R:d. 32 ß. Årg. 1810 med alla Bihangen, bestående af H. K. H. Kronprinsens Bref till H. M. Konungen; framl. Hans Ex. f. d. Riksmarsk. Grefwe Axel Fersens Bref till f. d. Konungen m. m. 4 Rd. 32. ß. Årg. 1811, 4 Rd. Årg. 1812, 4 Rd.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 90.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 21 April 1813.

Utländsk Litteratur.

Ueber die philosophische und ästetische Cultur unsers Zeit-Alters. Einige psychologische Bemerkungen v. J. C. A. Grohmann, Hamburg, Perthes. (Öfwer wärt Tidehwarfs filosofiska och estetiska kultur). 50 sid. 8:o. (Utur Allg. Lit. Zeitung v. Halle, Dec. 1812)

I denna lilla Skrift, är, som Förf. sjelf säger, hwarken fråga om Tyskarna som Nation, eller om deras allmänna Litterära Publicum, som alltid förblifwit sig lika i sina bemödanden för det bättre, utan blott om den lilla Litteratur-Domstol, som redan så länge fört ordet i alla den filosofiska och estetiska kulturens angelägenheter, hwilken, icke så mycket genom sina kunskapers inre styrka som snarare genom styrkan af sin röst, upphäfwit sig till Förmyndare och Lagstiftare i alla Wettenskaper och som anser sig, icke som en del af den allmänna Publiken utan såsom en alldeles egen och tillika utmärkt Litterär Magnatklaß, hwilken bragt menniskans förnämsta och wigtigaste angelägenheter till en wiß idealisk höjd, och alla de wettenskaper, som bero på rent erkännande till sin fullkomlighet, och hwilken således icke först af efterwerlden wäntar sitt namns odödlighet, utan till och med befaller sjelfwa denna tillkommande tid, att för den häpne forskaren förlora sig och förswinna ur Historien genom den nuwarande odödliga epoken, äfwensom alla tillkommande företag och bemödanden genom de jettesteg, som hela det wettenskapliga lifwet gjort under deßa Herrars geniala enthusiasm!

Man ser således att Titeln lofwar mer än afhandlingen håller, och skulle kunna hålla utan att wexa till ett eller flera starka band. Emellertid och utan offeende härpå, förtjena deßa ark att rekommenderas till flitig läsning hos alla, som ännu tweka att underkasta sig den nyßnämda Tribunalens Domslut, och Rec. lyckönskar Gymnasium i Hamburg att hafwa till lärare i filosofien erhållit en man, som med ljus insigt förenar mod och karakter-fasthet, som icke, hwarken blåndad af falskt sken eller skrämd af stort buller, öfwergifwer den wäg, som han efter en lugn pröfning med öfwerläggning walt såsom den riktiga. Andra skola wäl just af samma orsaker beklaga denna Läroanstalt;

och Författaren af denna Skrift skall af dem förda föga tack, hwarpå han äfwen är beredd; men det skall ej förwilla honom "som är Filosofien redan uppoffrat sitt Individuum, och som wet att höja sig öfwer deß lidande, såwida endast sanningen derigenom winner"; och werlden skall ingenting förlora derpå, att det gifwes i densamma en Lärd-anstalt mera, hwarur åtminstone någon tid ännu unga män kunna framstå, som med filosofi hålla sig till en filosofi och blygsamt renonsera på ett absolut wetande, hwilket i wår tid ty wärr så ofta måste tjena till täckmantel för en absolut owetenhet.

Rec. kan ej lemna ett fullständigt utdrag af denna Skrift, i hwilket fall han, i anseende till deß korthet och haltighet, nästan måst afskrifwa den. Han inskränker sig derföre till att blott i allmänhet angifwa deß innehåll, för att derigenom så mycket säkrare uppmuntra till deß läsning.

Förf. betraktar först den nyaste filosofiska kulturen, hwars egenheter äro en owanlig Genialitet (utan genialitet) och en allmän Mysticismus. För att skildra wåra filosofers rådande esprit, finner Förf. nödigt att kasta en blick på de orsaker som alstrade densamma, och tillika först på den absoluta filosofien, af hwilken han utkastar en karakteristik. — Härpå wisar Förf. "huru denna nyaste Filosofi derigenom åtskiljer sig från alla äldre, att den förnämligast alstras genom Inbillningskraften, icke har med förståndet och deß reflexion den ringaste förwandtskap, och således är en werklig Magi och sjelfskapelse, som ligger utom kretsen för allt begrepp och all förklaring, hwarpå följa förträffliga fysiologiska anmärkningar öfwer Inbillningskraftens bruk wid filosoferandet. Resultatet af dem är detta: alla filosofiska systemer hafwa till källa: antingen Förståndet med deß reflexion eller Inbillningskraften i förening med denna reflekterande warsambet (Besonnenhet), eller Inbillningskraften allena. Blotta förståndet räknar — och så uppkommer filosofiens Skolastik. — Blotta Inbillningskraften swärmar — och så finna wi Paracelsi och Brunos system. Endast genom den lyckliga föreningen af båda förmögenheterna se wi en Leibnitz's, Spinozas, Malebranches och Cartesii odödliga tankar uppkomma.

Ganska träffande är den Anmärkning, som sid. 12 widare utföres, att i den nyaste Filosofiens anspråk att höja sig till Inbillningskraften och att genom denna filosofera, grunden ligger dertill att Genialiteten, utom Karakteren af en mystisk och allegoriserande Poetik, ännu har den besynnerliga egenheten att mera wara en personlighetens Genialitet än sinnets eller Snillets — så att, i wår tid, wi icke mera hafwa någon filosofisk Skola, utan hwar och en som filosoferar är sin egen skola, sätter fram sin egen lilla person och will att denna skall bli odödlig, utan att bekymra sig om sakens odödlighet. Icke mindre anmärkningswärdt är hwad Förf. härpå säger öfwer den nu så högtsudda Genialiteten och deß förening med Mysticismen; "hos hwilken frombet förenar sig med fritänkeri, Humanitet med Gudomlig grofhet och Deitet med den grötsta sinnlighet."

"Mysticismen, säger Författaren, är antingen Sinligbetens eller Trons eller Kunskapens (d. Erkenntniß), och den sista är den farligaste: den kan ej styrak, just derföre att den har sitt säte i Kunskapen; men lyckligtwis synes ej Naturen sjelf alstra den; utan är den ett foster af systemet, en produkt af en föregifwen Sjelf-Intuition till hwilken man twingat sig genom en Filosofi, som i sin förmätenhet att genom Kunskapen (Erkenntniß) wilja öppna Himlen eller finna det

Absoluta, finner sitt eget straff, nemligen att, liksom hon sjelf utgår från förvillelse — äfwen föra till en total förwillelse och äfwen slutligen förstöra sig sielf."

Pag. 26 öfwergår Förf. till den nyaste estetiska Kulturen, hwars utmärkande egenskaper äro Sentimentalitet och Sensualism. Den nyaste estetiska Skolan, säger Författaren, tror nemligen att den i kännandet af det sköna bragt sig ända till den högsta Idealitet och att den just derigenom blifwit egenteligen sentimental, att den uttrycker denna högsta Idealitetskänsla under särskilta former af ljufhet och råhet, af blygsamhet och sjelfswåld, af Humanitet och af den inhumanaste fräckhet. Det gifwes, då man betraktar sentimentaliteten såsom Folks-Karakter, twenne slag deraf: det ena är den fortskridande, det andra den aftagande Kulturens. Det förra är en framställning af den bättre sedliga Kulturen under ännu råa och hårda former; det senare, framställningen af en låg eller aftagande kultur (hwilken yttrar sig såsom råhet, osedlighet och åsidosättande af hwarje ädlare känsla) — under wårt nuwarande tidehwarfs mera bildade och ljufware former. Den nyaste estetiska Skolans Publik har, enligt Förf. tanka, redan djupt sjunkit och han finner att den, tillåfwentyrs genom öfwerretning, i litterärt Kultur-förfall skyndat sig minst ett halft århundrade före den Allmänna Publiken. Med sensualism förstår Författaren tycket för den gemena, råa Naturen, eller den gemena råa framställningen deraf, kärleken till excentricitet i hwarje paßion, och ifynnerhet det paßionerade i den känsla, genom hwilken, då den blifwer Naturen trogen, hwarje konst wäl förädlas och utwecklas, men också neddrages ända till den gemenaste Natur och wanäras, om hon öfwerlemnar sig åt en obändig paßions råa och otyglade hänförelser.

Hexorne.

(Efter Pfeffel)

Den widtbekante Faust en gång det infall hade
Att sjelf bese en Blocksbergsfest,
Och uppå denna färd hans mantel war den häst,
Hwarpå han som en blixt sin wåg tillryggalade.
Han der en gruslig mängd af grymma Hexor såg
På bockar ridande uti högtidligt tåg.
"Ett löjligt Rytteri!" så tänkte Faust, men märkte
Att trollskap med i spelet war,
Och då hans misstankar sig stärkte,
Beslöt han i en hast att göra saken klar.
Strax med den Talisman han alltid hos sig förde
Han hwarje hornprydd bock i största tystlet rörde,
Och se! i samma stund han undret upplöst fann:
Hwar Hexa red — sin egen man.

Wilda Nationers hustrur.

Sättet hwarpå ett folk behandlar könet, är det säkraste bewiset på deß Kultur. Den bildade Europén bemöter Fruntimmerna med aktning. Den werkliga Turken ser i dem endast föremål för sin råa sinlighet; det är också derföre han äger seraljer, bewakade af den oroligaste swartsjuka. Wilden åter föraktar gwinnan, och bewisar derigenom den ännu lägre punkt af Kultur hwarpå han befinner sig.

Så snart wildarnas hustrur blifwit hafwande, jagas de från hemmet, och man är ytterst sorgfällig att de ej derstädes må föda sina barn. De anse dem såsom förgiftade, och tro att wapnen, hwilka i deras ögon äro det förnämsta som menniskan kan äga, genom deras hustrurs nedkomst förlora all styrka. Den bekanta Jesuiten Och i Södra Amerika fann som oftast hafwande hustrur i skogarna hängande fastbundna med armarna wid träd, der de af gamla gummor så länge mißhandlades till deß de under de grufligaste plågor framfödde sina barn.

Då Patern (som han sielf berättar) genom några piskslag hunnit afhjelpa denna barbariska sed och ändtligen förmått Indianerna att låta sina hustrur föda sina barn hemma, flygtade männen ifrån dem. Också kunde de på intet sätt förmås att wistas i en sådan förgiftad hydda; de funno alltid någon förewänning att antingen helt och hållit nedrifwa den eller göra den bofällig; eller ock satte de eld på den, för att sålunda nedsätta sig på ett annat ställe. På lika sätt förforo de då någon dog i deras hydda; ty de wille icke bo i ett hus, der döden inf unnit sig. Då ett sådant förhållande blifwit dem strängt förbudit, sökte de åtminstone att stycke för stycke nedrifwa sina hyddor och sålunda tid efter annan åter uppbygga dem; eller gåfwo de dem en annan form eller gjorde någon förändring, som ofta endast bestod i att förse dem med nytt golf — och detta allt endast af den orsak att döden, om han återkomme, måtte anse deras hydda för alldeles ny.

Till Salu finnes:

En Lärobok, innehållande Första grunderna till Arithmetiken, Geometrien, praktiska Räknekonsten och Landtmäteriet, efter Schultz, utgifven af C. L. Lithander, är nyligen utkommen af trycket, och finnes till salu i Stockholm i Utters & Comp., Deléns & Comp. och Wiborgs Boklådor, i Upsala i Berglunds Boklåda, i Götheborg hos Hr Slotts-Pastor Bjurstén, i Lund hos Hr Adjunkten Heurlin. Exemplaret obundet kostar 2 Rd. 16 skill. B:o. De Subskribenter och köpare, som här i Stockholm uttagit exemplar, behagade i Utters & Comp. Boklåda afhämta ett blad, innehållande några ytterligare rättelser i Boken.

Af Trycket har utkommit och säljes i de fleste Boklådor, samt på Elméns och Granbergs Boktryckeri vid Köpmangatan: Handbok för Fruntimmer i Äldre och Nyare Historien, Tredje Delen, Andra Upplagan, häftad, 1 R:d B:o samt Första och Andra Delarne, 2 R:d 4 sk.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 91.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 22 April 1813.

Till Cynthia,
Propertii Sjette Elegi i andra Boken.
Öfwersättning.

Aldrig Lais warit så belägrad,
För hwars fötter hela Grekland låg,
Thais knappt sig mera smickrad såg,
Då deß grymma bön ej blef förwägrad
Och Persepolis i lågor stod;
Aldrig hon, som ensam ägde mod
Att på nytt ur gruset Theben höja
Och hwars ynnest icke sparsam war,
Såg, i sina wällustfulla dar,
Flera älskare omkring sig dröja,
Än jag ser, min Cynthia, hos dig.
Slägtingar i långa rader nalkas,
(En bedrämning att bedraga mig)
Alla kyßas, alla med dig skalkas,
Då jag nästan qwäfwas will af harm.
Hwad jag hatar detta tomma larm
Utaf ynglingar med röda kinder,
Målade med helsans lånta färg;
Mig det skär igenom ben och märg
Då de smeka dig förutan hinder.
Grymma! jag din kyß ej unna kan
Åt ett barn uti sin oskulds dwala,
Som ej jollra lärt, än mindre tala:
Huru mycket mindre åt en man!
Mig förtryter, kan du det wäl tänka?
Då du kyßes mycket af din mor,

Knappast jag din egen syster tror,
Och af afund kunde jag mig dränka
Hwarje gång jag denna flicka ser,
Som med dig om natten läger delar;
Hon, din wän! men tänk om kärlek spelar
Mig ett spratt, som döden åt mig ger?
O, min mörka tanke blott will leta
Att i denna, kanske länta drägt
Finna någon utaf manlig slägt!
Allt jag frukter, allt jag dock will weta.
Men, förlåt, du ömma, goda själ!
Att mig denna kärleksyrsel plägar;
Detta hjerta, som för dig blott lågar,
Har ej högre önskan än ditt wäl.
Än min tanke, ljuft förwånad, dröjer
Hos Admeti älskade Gemål;
Än min suck till Penelope sig höjer,
Hwilken dygd, som minsta fläck ej tål!
Fäfängt byggs åt Blygsamheten tempel,
Heligt genom unga flickors dygd,
Om ej trogna makar i wår bygd
Föregå med lysande exempel.
We den Konstnärs alltför djerfwa hand,
Som för ögat först i målning skälde
Sinnlig kärleks, wilda lustars brand
Och Paßionens tygellösa wälde,
Att med giftet af sitt fina swek
Oskuldsfulla flickors blickar dåra,
Och den rådda blygsamheten sära,
Ännu röjd i hwarje barndomslek!
Mätte aldrig lifwets glädje hinna
Denne djerfwes kopparslagna bröst,
Och hans dar förutan hopp och tröst,
Under ångrens mörka qwal, förswinna!
Så det sköna templets glans förgick,
Wanskäldt, farligt för en oskulds blick:
Spindeln osförd i Portalen wäfwer,
Ogräs helgedomens prydnad qwäfwer.
Och i denna ondskefulla tid
Säg, min Cynthia, hur will jag wårda
Med din oskuld eget hjertas frid?
Wakt och stängsel? medel alltför hårda!
Utan werkan, om uti din barm
Deraf wäcktes twångets tysta harm;
Må ditt eget hjerta helst dig råda,
Blygsamheten trottsar hwarje wåda.

Orsaken till Fredrik den Andras onåd emot Kapten v. Archenholz.

En ung och rik Sweitzare kom på en resa genom Tyskland äfwen till Berlin, med rekommendationsbref från sin far till den namnkunnige Professor Sulzer. Under sitt wistande derstädes gjorde han händelsewis bekantskap med Kapten von Archenholz, och genom denne äfwen med några af hans regementskamrater. Deßa uppgjorde en plan att draga fördel af den unga Sweitzarens oerfarenhet, sedan de bliswit underrättade att han war försedd med ett öppet kreditbref på ett af de bästa handelshus i Berlin. De blefwo derföre nästan dagligen hans sällskap, läto honom deltaga i sina nöjen och förströelser och förledde honom till många onödiga utgifter.

En dag, då en af deßa officerare war på wakt, blef han bjuden att hos honom paßera aftonen. Han kom, fann der v. Archenholz och en annan officer af sina nya bekanta, och blef mycket wänligt emottagen. Sedan man språkat och druckit en stund, föreslog man ändteligen ett parti l'Hombre, och Sweitzaren tillböds äfwen ett kort. Han emottog det, och man satte sig att spela. De spelande erhöllo hwar sin låda med marker, och när spelet började frågade den ena: huru högt spela wi? — De andra swarade helt likgiltigt: "efter wanligheten." Den unga Sweitzaren, som ej anade någon list, trodde sig deröfwer ej behöfwa närmare upplysning, öfwerlygad att hans medspelare, att dömma af deras ekonomiska belägenhet, säkert icke skulle inlåta sig i ett spel, som kunde wara honom för högt.

Man spelte tills sent inpå natten, och Sweitzaren war den enda, som tappade. Ändtligen war spelet slut, och man skred till liqviden. Till sin stora förundran erfor han nu, att hans förlust, enligt markernas höga wärde, steg till en summa af mer än tusen Rd. Han yttrade deröfwer sin förundran, gjorde några swårigheter wid betalningen, men förgäfwes. Alla medspelande fordrade sina penningar som en hedersskuld, och då den unga mannen ej war i stånd att genast betala kontant, twingade man honom att skrifwa en inom några dagar förfallen skuldsedel.

Högst nedslagen öfwer denna händelse, gick han hem. Följande morgon öfwerlade han med sig sjelf hwad härwid kunde wara att göra. Sedan han länge tänkt hit och dit, höll han för det bästa, att hemta penningarna hos Bankiern, lösa in skuldsedeln och hädanefter wakta sig för så farliga bekantskaper. Men af fruktan att hans far af ett sådant slöseri torde göra sig ett elakt begrepp om hans lefnadssätt, beslöt han att berätta Sulzer sakens hela förlopp, med begäran, att, efter inhemtad öfwertygelse om sanningen deraf, skrifwa till hans far och utwerka hans förlåtelse för denna ungdoms-lättsinnighet.

Han utförde sin föresatts. "Om saken förhåller sig så," swarade Sulzer, "will jag gerna åtaga mig ert förswar, men med wilkor att ni till punkt och pricka gör hwad jag nu sagt er. Ni sjelf skall ej betala denna skuld, utan jag, och förbrigt, som Ni nu tillräckligt känner Berlin, ofördröjligen fortsätta Er resa. Till skuldsedelns innehafware skrifwer Ni, att han af mig får emottaga deß innehåll. Biljetten låter Ni tillställa honom i det ögonblick Ni afreser med extra post. Det öfriga blir min sak." Den unga mannen lydde.

(Slut e. a. s.)

Reflexioner.

Den swage fruktar allmänna omdömet, bären trottsar det, den wise undersöker det.

Det gifwes qwinnor, hwilkas högsta dygd tyckes bestå deri, att öfwa männerna i tålamod.

Den himmelska gnistan kärleken antar mer och mer den elektriskas jordiska Natur. — begge följa helst metallen.

Europeernas (eller Spanjorernas) gula feber — auri sacra fames, härjade fordom Amerika — och i wåra tider har Amerikas härjat Europa. Hämdens Gudinna hwilar ej.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehålla från:

Hamburg d. 10 April. Grefwe Wittgenstein har med en del af Generalerna Yorks, Bergs och Bülows korpser wid Möckern slagit en armé af 22 à 24,000 man, som under Vice-Konungens af Italien befäl gjort ett utfall ur Magdeburg d. 5 April. Fienden förlorade 2000 i döda och sårade, 1 kanon, 6 trosswagnar, 900 fångna, hwaribland 30 officerare; och brände på sitt återtåg alla bryggor i sin rygg och sin egen båtbrygga wid Magdeburg.

Berlin d. 10 April. I går ankom hit Kosack-Hetmannen Grefwe Platow, med 6 à 8 Pulks reguliera Kosacker. — Ryska armeérna i Tyskland skola bringas till 350,000 man. — Fransmännen hafwa retirerat på andra sidan Saale till Calbe. — Den 7 April skulle Generalen Grefwe Wittgensteins Höggwarter förläggas från Zerbst till Deßau. — Man wäntade i Dresden Deras Majestäter Kejsaren af Ryßland och Konungen af Preußen. Konungen af Saxen har från Plauen afrest till Regensburg.

Från Elben d. 7 April. General Morand, har i Boitzenburg dödt af sina blessurer och der blifwit med stor pomp af Ryßarna begrafwen. — Från Wien wiste man att Furst Schwarzenberg d. 28 Mars afrest till Paris. Baron Weßenberg hade inträffat i London såsom afsickad från Österrikiska Hofwet, med Grefwarna Palfy och Bielefeldt.

Till Salu finnes:

Handlingar utur Hans Exellens Stats-Ministerns, m. m. Hr Grefve v. Engeströms Bibliothek säljas i Utters & Comp. Boklåda à 24 skill. B:o häftade.

Porträtt af Stats-Sekreteraren Benzelstjerna, dersammastäds à 1 R:d.

Spektakler.

Till förmån för de fattiga, hvilka genom de 2:ne sista Eldsvådorne i Stockh. blifvit lidande, uppföres nästa Lördag d. 24 April, af Kongl. Operan, på Svenska; L'Irato Komedi i 1 Akt med Sång Musiken af Mehul; Föregången af Semiramis, Tragedi i 5 Akter af Voltaire, hvari M:ll Georges benägit ärbudit sig biträda. — Billetterne säljas alla dagar på Kongl. Operans Kansli från kl. 10 till 1. Fria Entréer upphöra för dagen.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 92.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 23 April 1813.

Omdöme af en Fransman i Mercure de France, N:o DLXX af d. 20 Juni 1812 öfwer Boken: Aus meinem Leben, Dichtung und Wahrheit, von Göthe.

Få Författare hafwa under sin lifstid haft så mycken ryktbarhet som Göthe. Sjelfwa Voltaire fick blott några månader åtnjuta en obestridd triumf. Aldrig utgaf han ett dåligt arbete ostraffadt. Ej en gång hans ifrigaste beundrare wågade att förswara hans medelmåttiga komedier, hans nyaste tragedier och hans operer. Helt annorlunda förhåller det sig med Göthe. Hwad han än må skrifwa, han är säker på ett Publikum, som beundrar och beklappar honom. Hans Großkophta och hans Natürliche Tochter hafwa lika så wäl funnit läsare, som hans Götz och hans Tasso; och tror någongång en Tysk, att han upptäckt ett och annat swagt ställe i Göthes skrifter, så förwarar han denna upptäckt som ett slags hemlighet, som man blott får hwiska hwarann i örat. Denna ofantliga namnkunnighet, som Göthe äger i Tyskland, har ej heller warit utan inflytelse på Fransmännen. Twenne Öfwersättare hafwa täflat om den äran, att göra oss bekanta med hans nyaste roman, die Wahlverwandtschaften, och wi hafwa ej förlorat någon tid, att i denna Journal derföre göra redo med ett deltagande, som detta monströsa werk ej förtjent, om det utkommit under ett annat namn. Äfwen i detta ögonblick känna wi ännu det magiska inflytandet af ett stort namn, emedan denna artikel skall sysselsätta oss med ett arbete, som wi skulle, utan förebråelse, på tidens ström låta bortflyta till förgätenhet, om det ej wore af Göthe.

Utan twifwel skall den besynnerliga titteln wäcka hwars och ens uppmärksamhet. Hwad? det är således icke allt sannt i denna lefwernesbeskrifning? En naturlig fråga. Men som Förf. ej funnit för godt att beswara den, kunna wi ej heller tillfredsställa wåra Läsares nyfikenhet.

Om anledningen till detta arbete meddelar oss Göthe ett bref från sin wän, som uppmanar honom att lemna allmänheten några underrättelser huru hans skrifter tillkommit, o. s. w. (se företalet).

Göthe lägger genast handen wid sjelfwa arbetet, och detta band af 500 sidor, som wi hafwa här framför oss, är första frukten deraf. I början trodde jag,

att dömma af deß widd, att högst ett dylikt kunde derpå följa, och att detta första skulle åtminstone förråda hälften af Förf. hemligheter. Men jag hade alltför mycket mißtagit mig. Göthe är född d. 28 Augusti 1749, och detta band slutar med år 1764. Det innefattar således blott historien af hans första 15 år, och då deßa år naturligtwis äro de, som gifwa minsta ämne, så kan Göthes lefwerne lätteligen fylla lika många band som hans öfriga arbeten tillsammans; wißerligen en tålamodsprößning för dem, som gerna wilja fullkomligt lära känna Författaren.

Men i denna kännedom föras de i sanning ej såroeles långt af närwarande del. Man underrättas deri, att, emedan hans far ej hade någon trägård i Frankfurt, sonen större delen af dygnet lefde i en windskammare, hwarifrån han öfwerseg trägårdarna rundt omkring, och derigenom styrktes i sin böjelse för enslighet och melankoli. Man läser deri, att hans far war stor älskare af målningar och en nitisk beskyddare af samtida konstnärer, och detta kan wißerligen hafwa bidragit till sonens smak för konsterna, hwilken han sedermera utwecklade. I det intryck jordbäfningen i Lißabon och en hagelskur, som slog sönder hans fönster, gjorde på honom, finner man ursprunget till de föga fördelaktiga idéer om Förssynen, som förråda sig i några af hans skrifter. Något sednare har han, i det han bringar det högsta wäsendet ett offer, den olyckan att förderfwa en gammal lackerad pulpet, och slutar deraf, att det i allmänhet är farligt, att på detta sätt närma sig till Gud. Ej långt derefter utbrister sjuåra kriget. Göthe fann flere af sina samtida orättwisa emot den store Fredrik, han blef deröfwer förtörnad, och tror, att den tiden — i en ålder af 7 eller 8 år — hos honom grundlades det förakt för allmänna opinionen, som han, enligt sitt yttrande, känt sig hysa under en stor del af sin lefnad. Marionetter hade ganska tidigt gifwit honom smak för dramatiska konsten. Denna smak wärte med inrättningen af en Fransk Theater i Frankfurt. Den unga Göthe får en wän i en ung Fransyk skådespelare, skrifwer en allegorisk Theaterpjes, och ber om hans omdöme. Denne will omskapa pjesen, förnämligast emedan den är felaktig emot de tre Enheternas reglor, och derifrån kommer måhända Göthes långwariga afsmak för deßa enheter och hans lika långwariga förakt för wår Theater. Han lär ritkonst och musik: också studerar han flera språk, och utarbetar ett rätt snillrikt ämne, för att inflåta dem alla i en roman. Han läser Bibeln, och skrifwer ett prosaiskt skaldestycke, hwars hjelte är Josef. Mellanåt besöker han ofta åtskilliga slags handtwerkare i Frankfurt, för att hos dem på sin fars wägnar göra beställningar. Derifrån härleder sig utwecklingen af den för Poeter så nödwändiga lättheten att försätta sig i andras belägenhet, och som Göthe finner nöje i öfningen af denna färdighet, så stärker han sig i likhetens känsla, ej med menniskorna sielfwa, utan med menskligheten wilkor. Wår unga hjeltes likgiltighet i walet af sina kunskaper förskaffar honom äfwen ganska skadliga. Hans nya wänner reta hans poetiska sjelfkärlek, och han måste tjena dem som ett begwämt medel till ett bedrägeri, som utföres genom verser. En kusin till deßa ynglingar förekommer äfwen derwid, och gör honom en kärleksförklaring. Man öfwertalar honom att hos sin farfar till en wigtig beställning rekommendera en man, som han ej känner. Hans wäckta kärlek till den wackra kusinen förleder honom att tillbringa hela nätter utom sin fars hus. Ändteligen upptäckes hela intrigen efter Josef II kröning, och ynglingen, som njutnin-

garna under denna högtidlighet gifwit mod, uppwaknar hastigt, då han får weta, att hans wänner och deras kusin blifwit fasttagna som skälmar och öfwerlemnade åt domstolen. Han sjelf wärjer sig med ständaktighet mot alla frågor, som göras honom i saker, om hwilka han ingenting har sig bekant. Han förtiger ända till de straffbaras namn, så länge han tror, att man ej känner dem. Så många motgångar nedslå honom, han blir sjuk, men snart åter frisk, då han har det nöjet att få weta, att, om den wackra kusinen också har måst lemna staden, hans förtrogna wänner blifwit förklarade för nästan alldeles oskyldiga, och med en lätt förebråelse satta i frihet.

(Slut e. g. g.)

Orsaken till Fredrik den Andras onåd emot Kapten v. Archenholz.

(Slut fr. N:o 91).

Knappt war biljetten kommen till sin ägare, förr än han flög till Sweitzarens logis, för att aftwinga honom penningarna, men han war redan borta. I ögonblicket uppsökte han v. Archenholz och den andra medspelaren, och alla tre satte sig till häst för att förfölja den unge resande. De träffade honom några mil från Berlin, öfwerhopade honom med smädelser, och förmådde honom med pistolen på bröstet att wända om. Han återkom till sitt wärdshus, som sina spelkamraters fånge, och twingades af dem att skrifwa till Sulzer och be honom att i ögonblicket göra någon anstalt till penningarnas betalning. Men i stället att uppfylla denna begäran, anmälte Sulzer händelsen i en skrift till Konung Fredrik, och skickade en expreß dermed till Potsdam. Konungen expedierade strax kabinetts-order till Guvernementet i Berlin att arrestera de trenne officerarne, bränna opp skuldsedeln, låta Sweitzaren obehindradt afresa, och befordra de brottslige till lagligt straff. Allt werkställdes. Officerarne fingo behörigt afsked och dömdes till fästning.

Efter några års förlopp öfwersände v. Archenholz till Konungen ifrån Hamburg sitt werk om England och Italien, och skref derjemte till en af sina wänner, en officer af Konungens suite, att han gjort detta i afsigt, att derigenom möjligtwis åter blifwa antagen i Preußisk tjenst, hwarföre han också bad denna sin wän, att wid något lämpligt tillfälle rekommendera honom hos Konungen.

Sedan Fredrik läst boken, yttrade han till officern, att den ej mißhagat honom. Denne begagnade ögonblicket och sade: "Ers Majit, författaren är densamma Archenholz, som förut stått wid regementet von Forcade, och måste taga afsked för en bleßur. Men han är nu fullkomligt återställd, och skulle skatta sig ganska lycklig, om han åter fick gå i Ers Majits tjenst." — "Är det han!" swarade Konungen helt kallt.

Samma dag skickades boken till dåwarande Bibliothekarien wid Kongl. Bibliotheket i Berlin, Hof-Rådet Stosch, med befallning, att genast återsända densamma till Kapten v. Archenholz i Hamburg, emedan Konungen ingenting wille hafwa af honom. Derjemte afgick kabinetts-order till Hofpostmästaren Scheel i Berlin, hwari han anbefalltes, att efter 24 timmar underrätta Konungen, om Bibliothekarien Stosch skickat på posten ett bokpaket med adreß till Kapten v. Ar-

chenholz i Hamburg. Hofpostmästaren underrättade härom genast Bibliothekarien, som naturligtwis ej försummade att lyda Konungens befallning.

Wallfarten.

(Efter Pfeffel).

På wägen till det stolta Rom
Man såg twå Pelegrimer wandra,
Och begge liknade hwarandra
I dumhet och i fattigdom.
Der skulle deras fromma själar
En Jubel-aflat få till lön,
För dem och andra syndens trålar
Af himlens Råd ett wisshetsrön.
De hade uppå denna färden
Snart halfwa Wellland genomgått,
Då, hwilken glädje utan mått!
Den härligaste stad i werlden,
Det sköna Rom, en wacker dag
Sig wisade i allt behag.
Likwäl de hade, för att hinna
På swullna fötter ända dit,
Tywärr ännu en temlig bit.
En af dem frågar då en gwinna,
Som satt wid wägen: "Hör Madam!
"Säg oss hur länge wi hafwa fram?"
"An åtta mil." — "Upp! skrek den andra
"Och låt oss begge hurtigt wandra;
"Ty, åtta mil, så förtfor han,
"Det gör blott fyra mil på man."

Spektakler.

Till förmån för de fattiga, hwilka genom de 2:ne sista Eldsvådorne i Stockh. blifvit lidande, uppföres i morgon Lördag d. 24 April, af Kongl. Operan, på Svenska; L'Irato Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Mehul; Föregången af Semiramis, Tragedi i 5 Akter af Voltaire, hvari M:ll Georges benägit ärbudit sig biträda. — Billetterne säljas alla dagar på Kongl. Operans Kansli från kl. 10 till 1. Fria Entréer upphöra för dagen.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 93.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 24 April 1813.

Omdöme af en Fransman i Mercure de France, N:o DLXX af d. 20 Juni 1812 öfwer Boken: Aus meinem Leben, Dichtung und Wahrheit, von Göthe.

(Slut fr. N:o 92).

Deßa äro i första delen de hufwudsakligaste lefnadsmomenter för Författaren. Man bör ej undra, att deruti ej är frågan om någon af de skrifter, som han skänkt Publiken, emedan han blott berättar om sina goßår. Helvetii anhängare kunna derföre hålla sig skadeslösa genom de slutsatser wi dragit af några Fakta; ty deßa slutsatser tyckas bekräfta denna Författares system om de första intryckens inflytande; men större delen läsare torde ej begripa, huru ett så obetydligt ämne kunnat för Hr Göthe wara tillräckligt till ett werk af 500 sidor. Man måste derföre säga dem, huru Förf. gjort. Detta band är indeldt i 5 böcker. I den första ger oß Förf., som är född i Frankfurt, en beskrifning om denna stad och derwarande marknadshögtidligheter. Med ännu mera noggrannhet beskrifwer han sin fars hus, berättar hans historia, åfwensom sin farfars, och målar oß denna gubbe i nattrock och nattmößa, liksom stående mellan Alcinous och Laertes. Åfwen till sina begge Tanter ledsagar han oß och berättar några barnsliga upptåg, hwaråt de goda slägtingarna så hjertligen skrattade. Likaså finner man i 2 boken porträtterna af några ansedda Frankfurter-Borgare som likwäl ej stodo i offentliga förhållanden, och 34 sidor, innehållande en saga, som han den tiden författade, hwarigenom han satte sig i mycket anseende hos barn af hans ålder, och hwars hjelte han sielf war; men hwars uteslutande, som jag wågar tro, åfwen för hans Tyska läsare, ej warit någon förlust. Med tilläggningarna till 3 boken torde man wara mera nöjd. Hufwudpersonen deri är en Grefwe von Thorane, Konungs-Löjtnant i Frankfurt under den tid Franska tropparna innehade denna stad. Denna mannens karakter är lika originell som wördnadswärd, och han förlåter Göthes far ett grost förolämpande, hwars följder kunnat för alltid göra denne olycklig. Berättelsen om slaget wid Bergen, som Marskalken af Broglio wann emot Prinsen Ferdinand, upplifwar åfwenledes denna bok, hwarutur man endast skulle önska att Förf. uteslutit några ganska öfwerflödiga detaljer om åtskilliga

ryktbara Frankfurter-målare, af år 1760, om hwilka man i wåra dagar wet ganska litet.

Den följande bokens luckor äro mindre lyckligt fyllda. Till bewis anför jag blott ett utdrag ur första Boken Moses af 26 sidor, och åter porträtterna af några Frankfurter-Borgare på de sista 15 sidorna. Sista boken ändtligen, som innehåller den förut omtalta intrigen, innefattar beskrifningen om Josef II kröning, under hwilken Lavater ser Antichrists seger i Kurfurstens af Maynz högtidliga intåg.

Jag wet ej huru wida mina läsare nu kunna göra sig ett begrepp om Hr v. Göthes barndom och första karakterdrag, men jag kan ingenting widare säga, utan att otillbörligen förlänga detta utdrag. I det jag ännu en gång genomögnar det, blir jag först warse, att jag glömt att meddela några drag, hwilka äro så mycket wäsentligare som de hos wår Förf. förråda en böjelse, som blir med hwar dag allt mera sällsynt. Göthe berättar oß allwarsamt och högtidligt, att hans morfar innehade den gåfwan att kunna spå. Han anför deraf flera exempel; ja, han till och med påstår, att denna gåfwa på några ögonblick meddelat sig åt personer, som kommo inom hans sfer. Han tillstår wäl, att ingen af familjen ärft denna gåfwa, men underlåter likwäl icke, att berätta ett slags profetia, som sedermera undfallit honom sjelf. Detta wore redan en temligen stark lättrohet, men det kommer ännu något bättre. Hr v. Göthe ämbier sig ej med att säga oß, att han är född i middagsstunden d. 28 Augusti 1749, han beskrifwer äfwen helt noga himmelns beskaffenhet i detta märkwärdiga ögonblick. Han gör redo för åtskilliga planeters läge, och tror att den lyckliga inflytelsen af större delen deribland torde kunna hafwa beskyddat honom emot månan, som af alla krafter satte sig emot hans inträde i lifwet. Hr v. Göthe berättar oß, som sagdt är, alla deßa sköna saker på fullt allwar, och i det han derigenom gör oß den tjensten, att wi nu kunna förklara den bizarra smak för det underbara, som råder i några af hans skrifter, sätter han oß deremot i den obehagliga förlägenheten, att antingen tro honom sjelf wara smittad af deßa göthiska inbillningar, — eller att han roar sig på publikens bekostnad. Wißerligen ett ganska oangenämt wal, när frågan är om Författarn till en **Werther**, **Götz**, **Taßo** och **Herrmann** och **Dorothea**.

Det torde wara öfwerflödigt att anmärka, att man midt ibland deßa gaßelekar och obetydliga småsaker, som utgöra en så stor del af detta arbete, också finner in.reßanta anekdoter och några wisa anmärkningar. Äfwen i Hr v. Göthes swagaste produkter kan man wara wiß om något skadestånd. Det gifwes en punkt, som jag ej utan orättwisa kan förbigå. Jag menar hans stil. Man har redan ganska mycket berömt densamma; men man kan ej göra det nog. Hos Göthe måste man söka den Tyska prosan i sin högsta fullkomlighet. Han pryder den med företräden, som tyckas för densamma wara de mest fremmande, med klarhet, ordning, behag och wälljud. Han tyckes rena den från alla sina fel. Här finnas inga långa inwecklade perioder, inga transpositioner som trötta äfwen den långmodigaste uppmärksamhet, och så sällan som möjligt återupprepandet af samma ljud. Jag wet ej om jag mißtager mig; men jag wille till och med påstå, att denna stilens fullkomlighet är i detta sista arbete af Hr v. Göthe ännu mera utmärkt än i alla de öfriga, och jag begriper lätt huru man med en så förträfflig stil, förenad med en konst att måla, som ingen lär neka Förf., kan

komma derhän, att gerna läsas, de saker, hwarom man skrifwer må förbrigt wara af hwad beskaffenhet som helst. Men jag tror äfwen, att hwarje läsare af förstånd, sedan han läst detta arbete, måste säga till sig sjelf: hwilken skada, att ett snillrikt hufwud finner ett nöje i att göra ett sådant misbruk af sitt snille och sina talanger!

Från hwilken tid trodde man i Tyskland icke mera på Spöken?

Redan wid slutet af sjuttonde och början af adertonde århundradet, twistade Domare och Moralister öfwer dessa frågor:

Äger en Syrebman wältighet att bryta sitt Kontrakt för något i deß buswarande Spöke? *) och till hwad grad kan fruktan för spöken gifwa någon rätt? **)

Dessa frågor förtjena så mycket mera uppmärksamhet, som redan wid början af Trettonde seklet, äfwen ibland Laici, män funnits som sträcktat åt dessa fördomens och widskeppelsens foster. Detta wet man bestämdt om Riddaren Sinrik Falkenstein. Men det behöfwer litwål knappt erinras att wår spökförnekare blifwit likaså illskefullt utropad för fritänkeri af sin tids munkar †), som icke längesedan en Illuminat i Bajern.

Den långwariga tron på spöken, Troll, Hexor och Sjöbrän, Tomtegubbar och dylika en sjuk inbillnings foster, har må hända mindre sin grund i okunnigheten än i de många prätt öfwersatta och misförstådda ställen af den Hel. Skrift. Åtminstone är det ett besynnerligt fenomen, att den annars så okunnige och tillika så fantasirike Österlänningen så mycket skiljer sig från Westerlänningen i tron på spöken. Endast wid ett enda tillfälle såg Niebuhr ††) under sin resa i Orienten Muhamedanerne rädda för spöken, och bland Araberna hörde han intet ord derom.

Exempel af Industri i närwarande tid.

En af sig kommen Tysk Köpman har utfunderat en i sitt slag ny industri, som han lefwer af. Han wistas i en liten Stad der han så ekonomiskt inrättat sitt hushåll, att han för hwarje wecka endast behöfwer en Riksdaler, hwilken han på följande sätt förskaffar sig: Han skrifwer nemligen hwarje wecka tre bref, hwilka han adresserar till tre personer af Köpmansklassen eller någon annan wälmående klass i landet; han skildrar deri sin usla belägenhet med de starkaste färger, och tillägger slutligen: "öfwertygad om ert deltagande är jag säker, att Ni gerna skickar mig ett litet understöd. I denna förmodan har jag tagit mig den friheten att af härwarande Postkontor förskottswis uppbära 8 gute Groschen, och tackar Er på förhand för återställandet af detta förskott." Heldre än att återskicka ett

*) Romanus Exerc de Rescissione Contractus locati cond. ob metum spectrorum. Lipsiae 1703, 1722 och 1744. 4:o; hwaremot Thomasius skref en disputation.

**) Sam. Stryck de Jure Spectrorum. Halle 1680 flera gånger upplagd i senare åren.

†) Cæsarius Heisterbac, Illustr. Miracul. L. 2 Cap.

††) Niebuhrs Resa till Arabien Del. 1 S. 68.

sådant bref, betalar den som får det sina 8 Groschen och låter den stackarn drifwa sitt tiggeri i ro. 156 Personer fordras efter denna kalkul, för att föda den olyckliga Industri-Riddaren. Men han har en lista på 3000 sådana personer i landet, hwilka alla han ärnar i sin ordning uppwakta med ett par rader. Han äger således ännu bröd för hela 20 åren.

En namnkunnig Tobaksfabrik i Tyskland, Hrr Rechters och Rathusii i Magdeburg, inlägger i hwarje packet af sina förfändningar en tryckt sedel, som, jemte klagan öfwer misbruk af deras firma på dålig, förfalskad Tobak, innehåller en förfäkran om 100 Rd. B:o för den, som uppfäcker säljaren af sådan under egiden af deras firma förfalskad Tobak.

Hos en min wän, Boktryckaren M. H * * infann sig nyligen en Jude med anhållan att han wille eftertrycka sådana sedlar, hwaraf han genast företade honom ett prof. Boktryckaren afslog naturligtwis det hederliga anbudet och kallade sådant infamie. Juden log och sade, att det gick så till öfwerallt i werlden, och att han sjelf (Boktryckaren) fick hålla till godo att man gjorde på samma sätt med honom.

Strödda Underrättelser.

Enligt en i Ryska Tidningar införd underrättelse, äro i Guvernementerna Moskau, Witebsk och Mogilew 253,000 Fransmäns lik uppbrända samt i Staden Wilna och kringliggande trakt 53,000. Ryska Soldaternas lik, som igenkändes af de kors, hwilka de enligt Grekiska Kyrkans bruk bära om halsen, hafwa alla blifwit begrafna.

Engelska Blad berätta, att i Harlem oroligheter utbrustit i anledning af Konskriptionen.

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Lördag den 24 April, till förmån för de fattiga, hwilka genom de 2:ne sista Eldsvådorna i Stockh. blifvit lidande, (på Fransyska) Semiramis, Tragedi i 5 Akter af Voltaire, hvari M:ll Georges benägit ärbudit sig biträda; hvarefter gifves (på Svenska) L'Irato; eller: Den Argsinta Gubben, Komedi i 1 Akt med Sång, Musiken af Mehul. De öfverblifna Billetterne säljas ifrån kl. 10 f. m. uti Kongl. Opera-Theaterns Billetförsäljning-Kontor. Fria Entréer upphöra för dagen. Spekt. börjar kl. half 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Måndag den 26 April Intrigen i Fönstren, Komedi i 1 Akt med Sång, af Nicolo Isouard; hvarefter gifves för första gången Myrtil & Chloë, Pantomime Ballett i 1 Akt, hvaruti Fru Wedel S:t Claire för första gången visar sig. Spekt. börjar kl. half 7 och slutas omkring kl. 9 e. m.

På Kongl. Dramatiska Theatern uppföres i morgon Söndag den 25 April för 1:sta gången: Pulsen, Komedi i 2 Akter, Öfversättning; hvarefter gifves: Michael Cervantes Portrait, Komedi i 3 Akter. Spektaklet börjas kl. 6 och slutas omkring kl. ett qvart till 10 e. m. — Tryckta Exemplar af Första Piecen säljas vid ingångarne mot 8 sk. B:ko Exemplaret.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 94.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 26 April 1813.

Propertii 19 de Elegi i andra Boken.

Till Cynthia.

Min Cynthia! från Rom du far,
Och mig du mot min wilja lemnar
I staden åt min saknad gwar,
Der jag wid Lyran blott mig hämnar.
Och finner, tröstad om ej säll,
Att du uti ett landligt tjäll
Ej har att frukta många faror
För troheten och för din dygd:
Ty i en stilla, enslig bygd
Du fredad är för alla snaror.
Förförarns smicker och försåt
Ej lura der uppå din strät,
Din sömn ej störes i din koja
Af någon näswis ungdomsflock,
Som, än med böner, än med pock,
Innunder fenstren drifstar stoja.
Din synkrets, utaf bergen stängd,
Åt ensligheten allwar gifwer,
Och under sommardagens längd
Du tiden oskuldsfull fördrifwer.
Du landtmans lilla torfwa ser,
Som tacksligt bröd åt fliten ger,
Kanhända mera wärd att skåda
Än alla Lekar uti Rom,
Som njutas under hjertats wåda
Och ändock lemna själen tom.
Betrakta oxens tunga möda,

Som tålig framför plogen går:
En annan gång du i hans spår
Skall brodden se af åkrens gröda.
Och der, uppå en annan trakt,
Du wingårdsmannen warse bliswer,
Som ger på torra qwistar akt
Och dem från gröna rankan rifwer.
Kanhända, på en kulle der,
Du något mossigt tempel finner,
Och för en Gud, som bortglömd är,
Uti din hand ett rökwerk brinner.
Och någon gång, i festlig dans,
Du bygdens unga flickor leder,
Som täflande dig wisa heder
Och plocka blommor till din krans.
Der skall du, klädd som en herdinna,
Med runda wadan bloktad gå,
Men då, min Cynthia, men då
Må ingen manlig blick dig finna!
Jag, för min del, från denna stund,
O Venus! lemnar ditt förbund;
Ett nytt jag stiftar med Diana:
Som jägare jag hastigt skall
Med djurskinn pryda hwarje tall,
Och mina raska hundar mana.
Dock har jag ej det öfwermod
Att mig på jagt mot Lejon wåga,
Ej heller stånkas skall min båga
Af något wildswins warma blod;
Nej, rådda haren blott skall smyga
I snaran, ställd utaf min hand,
Och kanske någon gång ibland
En mordisk pil mot fogeln flyga
Uti den lund, som alltid ger
En skugga åt Clitumni böljor,
Der man de trötta hjordar fer
Sig under middagshettan stöfja.
Men Cynthia, om, skiljd från mig,
Ett ögonblick du skulle glömma
Den trohets-ed jag fått af dig,
Att ewigt älska, ewigt ömma:
Om, swag som wanligtwis ditt kön,
Du wika gaf för någons bön, —
Så mins, jag skyndar till ditt möte,
Och frukta, trolösa, min blick,
Om, då du tryckes till mitt bröst,

Du wisar ett förändradt skick.
Nej, jag ei mer i skogen ilar
Att fika efter wilddjursfång,
Ej mera trötta lemmar hwilar
Wid någon källas friska språng;
Jag om min Cynthia will sjunga
Och ständigt repa upp deß namn;
Och återförd uti deß famn,
Skall ingen oro mig betunga.

Utländsk Litteratur.

Ueber den strengen Winter der letzten zwanzig Jahre des achtzehnten Jahrhunderts, och über den heißen Sommer von 1811 nebst einigen Bemerkungen über früher heißer Sommer. (Öfwer de stränga Wintrarna under de sista tjuge åren af det Adertonde Seklet, och den warma Sommaren 1811, tillika med några Anmärkningar öfwer föregående warma Somrar). **Kiel 1810, 1812.**

Twenne afhandlingar af Prof. C. H. Pfaff i Kiel, hwilka för de märkwärdiga deri förekommande anmärkningar rörande wäderlekens omskiften torde förtjena att nämnas, och hwaraf några här skola meddelas i hopp att de bland denna Tidnings Läsare, som finna ett nöje af det som rörer Naturkunnigheten, ej skola wara mißnöjda med den korta tid de anwända på deßa anmärkningars genomögnande. Pfaff gör i första afhandlingen den anmärkning, att när kölden stigit till det högsta, aftager d[illegible] ej småningom utan påföljes ganska ofta af ett hastigt töwäder. I Laon steg Thermometern emellan d. 31 Dec. 1783 och d. 1 Jan. 12 grader, och på många andra ställen emellan d. 31 Dec. och d. 2 Jan. ända till 17. Den 28 Dec. 1798 differerade Temperaturen i Carlsruhe från kl. 7 om morgonen till middagen mer än 18 grader, kölden tilltog likwäl så, att den, påföljande natt, war 12 grader större än föregående middag. Läsaren torde äfwen påminna sig att under wintren 1808 och 1809 ägde en lika hastig förändring rum, och att den strängaste köld afbröts af ett hastigt påföljande töwäder. Anmärkningswärdt är det äfwen, att den strängaste kölden både inträffar och aftager wid samma tid nästan på alla orter, och att der undantag härifrån äger rum, finner man en annan slags regelbundenhet, i thy, att hon på twenne sådana olika trakter nästan alltid infinner sig senare på den ena än på den andra. Utaf de samlade anteckningar hwaraf Förf. fått tillfälle att göra deßa anmärkningar upplyftes äfwen, att näst wintren 1788 war 1709 års den strängaste under förflutna sekel.

Under stränga wintrar är nordost- och östanwindar de rådande, och kölden utbreder sig från nordost åt sydwest. (Skälet härtill tycks wara begripligt. Windarne som öfwerfara det beständigt tillfrusna norra och nordiska Siberien måste hafwa derunder åsamkat sig en utomordentlig grad utaf kylor, hwilken de mildare trakter som ligga närmare åt detta wäderstreck, förr måste erfara än de längre aflägsna, och ej förr än de förstnämdas temperatur är lika med den öfwerfarande

kalla luftströmmen, kan kölden hinna sprida sig till de i söder och sydwest liggande orter). Den strängaste kölden, som nästan alltid infaller i slutet af Dec. och början af Januari förebådas gerna af en föregående snö-period. Sunnanwindars medförande tö pläga merändels inträffa sedan kölden fortfarit ett helt eller halft månskifte. H. Pf. anmärker att man alldeles icke wet huruwida kalla wintrar periodiskt återkomma, åtminstone äro perioderna hwarken 19-åriga eller 100-åriga. Han har också anmärkt att på fist förflutna 30 år hafwa kalla wintrar oftare infunnit sig än förut, men deremot hafwa somrarne warit warmare så att medeltemperaturen hwarken till- eller aftagit.

Den sednare afhandlingen innehåller observationer gjorda i Kiel på wäderleken under sommaren år 1811. Utaf bifogade förteckningar på warma somrar från 1684 till 1778 har 1705 års warit den warmaste. Warmare somrar hafwa sedermera warit: 1783, 1788, 1793, 1798, 1800, 1802, 1803, 1807, 1808. 1783 war märkwärdig för stark solrök.

Deßa erfarenhetssattser åtföljas af några allmänna betraktelser. Torka, östanwind och klar himmel tillhöra warma somrar. Redan i Maj plägar det wisa sig om sommaren skall blifwa het och torr. Julius är wanligen den warmaste månaden. Man har ej kunnat finna att warma somrar hafwa något periodiskt omlopp. Erfarenheten synes intyga att bland fyra warma somrar ungefär tre hafwa en kall winter i följe med sig.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från:

England. London d. 23 Mars. (Ur Monitören) = = = Alla Hamburgs och Lübecks Köpmän hafwa förnyat sin Handelsbrefwexling med England, och några af dem tro, att 1813 års handel skall uppwäga den af år 1806 som war så betydlig. 1) = = = Wåra Bref nämna att Danzig ännu håller sig 2). Ett Söndagsblad anför, att Kejsar Alexander gjort ett anbud af 40,000 man till Englands och Spanska Regeringens disposition, i afsigt att cooperera med deras arméer på Halfön. 3) Man säger att Prinsen-Regenten ämnar öfwerlemna till H. M. Kejsar Alexander Blå Strumpebands-Orden, så snart han erhåller underrättelse om deß ankomst till Berlin 4).

Monitörens Noter. 1) Man war då (1806) så enfaldig att åtnöja sig med de 16 millioner, som Hamburgs Handlande betalte för att friköpa de Engelska warorna. Denna gången skall det ej så aflöpa. 2) Era underrättelser hafwa längesedan nämt denna öfwergång. Men Franska armén skall snart wara der igen. Men om den ock först efter 6 månader komme dit, skall dock denna Stad ingenting ha att frukta. 3) Sköna nyheter! Kejsar Alexander behöfwer sina troppar. Er glädjes tid är förbi. Lejonet slumrade blott, och i trodden det dödt. 4) Då måsten I skynda.

Från Elben. Fästningen Czenstochau i Polen har gifwit sig till de Ryska Tropparna. — General Vandamme har d. 3 April från Bremen utgifwit ett Dagbefäl, hwari han ger tillkänna, att omständigheterna uppmana honom att widtaga utomordentliga mått. Slutligen säger han. "God och öppen till karakteren och rättwis af wana, skall jag blifwa förskräcklig (terrible) af pligt. Helt och hållet tillhörig mitt stånd, och hwad det af mig fordrar, skonar jag ingenting när min Regents wilja, mitt Fäderneslands wäl och wåra Wapens ära fordrar det." — Man har ock werkeligen fått weta, att sedermera flera stränga mått blifwit utförda.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 95.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 27 April 1813.

Årsberättelse af Afrikanska Sällskapet i London.

Detta gagnande Sällskap har nyligen utgifwit en Berättelse rörande deß Stiftelses 6:te år, hwaraf följande är det hufwudsakeliga.

Direktörerne beklaga att slafhandeln hwaröfwer de under förutgående år förklarade sitt misnöje, likwäl under det sist förflutna fortsatts i högre grad än de kunde förmoda. Enligt tillförlitliga berättelser, blefwo år 1810 ej mindre än 70 à 80,000 Afrikaner såsom lifegna förde från Afrikas westra kuster öfwer Atlantiska hafwet. Denna afskywärda handel drifwes förnämligast inom den del af Afrika som ligger imellan uddarna Palmas och Benguela. De wid Afrikanska kusten stationerade Engelska skepp, hade nästan förstört slafhandeln på den del af kusten, som ligger norr om Cap Palmas, och Kapten Colombine försäkrar att han skulle alldeles befriat samma landsträcka från denna afskywärda handel, om ej Portugisiska Faktoriet i Bissao erbödo slafhandlarne ett ställe der de olyckliga offren kunna afsättas utan fruktan att wid utförandet blifwa bortkapade. Då swårigheterna att idka denna handel äro på andra ställen i hög grad ökade, så drifwes han här desto ifrigare. Förodelsen kring Rio grande, wid hwars utlopp ön Bissao ligger, är synbar och öfwerstiger allt hwad man kan förmoda. Landet är på båda sidor nästan utblottadt på folk. Engelska Regeringen har ej kunnat förmå den Portugisiska att häri widtaga någon förändring. Med harm finner man äfwen att Engelsmän och Amerikaner äro de som draga största fördelen af denna handel, i det att de dölja sig under Spanst eller Portugisisk flagga. Egentelige Spanjorer idka den föga.

För att å Englands sida göra slut på denna ohyggliga oordning, utgaf Parlamentet under sista Seßion en akt hwilken wid lifsstraff förbjöd Brittiska undersåtare att deltaga i slafhandeln. Man har upptäckt en stor mängd Nord-Amerikaner, som under skydd af Spanst och Portugisisk flagga sysselsätta sig härmed. Sällskapet har både till Amerikanska Stats-Sekreteraren aflemnat och till Societeten i Philadelphia för slafwarnes och slafhandelns afskaffande afskickat fullständi-

ga bewis härom, på det förbrytarne måtte bliswa straffade. — Widare utbreder denna berättelse sig öfwer de grymheter som ännu utöfwas mot Negrerna i Brittiska Westindien. De för Parlamentet framlagda och i Tidningarna införda handlingar rörande Huggins i Nevis och Hodge i Tortola äro inryckta. Genom Guvernören Elliots ståndaktighet och mod har den sednare bland deßa wilddjur mäst med lifwet plikta för sina förbrytelser.

En Neger, som är bosatt i Sierra-Leona, tillwerkar temmeligen god Indigo, som genom större forgfälligbet wid tillwerkningen skulle kunna täfla med den Ostindiska. — Man har gjort försök med palmbladen och funnit att deras trådar i styrka ej allenast upphinna utan äfwen wida öfwerträffa Ryska hampan. Den Bengaliska hampan trifs ganska wäl i Afrika och skulle med större förmån kunna odlas der än i Ostindien, i anseende till Afrikas närmare belägenhet till England, hwarigenom transportkostnaden blefwo mycket lindrigare. Bomullswexter från Nankin och ön Bourbon trifwas wäl. Direktörerne hafwa ingått i underhandlingar med hufwudmännerna för folkstammarna wid Scherbroströmmen i affigt att förmå dem att bidraga till slafhandelns afskaffande. —

De sista underrättelser man haft från den ryktbara Mungo Park woro dateradе Sangandin wid Nigerströmmen. Derifrån hade han till Stats-Sekreteraren öfwerskickat sin rese-Journal som gick ända till ankomsten till nämnda ort. Dagboken har riktigt framkommit och Direktörerne hafwa af Regeringen erhållit tillstånd att utgifwa det förnämsta som den innehåller och hwilket är högst intreßant. I sällskapets sista redogörelse tillkännagåfwo Direktörerne att Guvernören Maxwell, som ägde befälet omkring Senegal hade skickat en wid namn Isaac, Hr Parks wägwisare till Sansanding, in åt landet för att inhämta noga kunskap om deß öde. Efter wid paß 20 månaders frånwaro återkom denne man till Senegal och öfwerlemnade till Guvernören Maxwell en skrifwen underrättelse om hwad han uträttat. Guvernören har låtit deraf göra en öfwersättning, som bliswit tillställd Direktörerna och hwaraf det hufwudsakeliga skall tryckas på samma gång som Parks dagbok. Imellertid har Direktionen låtit det märkwärdigaste utaf Parks öden komma till allmänhetens kunskap. Isaac skildes wid Hr Park i Sansanding wid Nigerströmmen, sedan han åt honom anskaffat en annan wägwisare, Amadee-Fatouma hwilken lofwade att ledsaga Hr Park till gränsen af Houßa. Isaac träffade denna man i Sansanding och erhöll af honom en omständelig berättelse om Parks resa ifrån det han i Sansanding steg om bord på en båt för att fara utföre Nigerströmmen till deß utlopp. Amadee-Fatouma hade några dagar före Parks död lemnat honom i Houßa, men sednare af en medföljande slaf fått underrättelse om huru denne märkwärdige resande omkommit.

Afrikanska sällskapets tjenstemän på Guldkusten hafwa erhållit befallning att wända sin uppmärksamhet på återbruket. De derwarande förstår äro likwäl inwecklade i krig med hwarandra, hwilket naturligwis är ganska hindertigt för landskulturen.

Direktörerne hafwa länge warit fullkomligt öfwertygade att Afrikanerne äro lika skicklige till ingående af en samhällsförening, som Européerna. Helt nyligen hafwa de åter erhållit ett bewis på huru obillig den fördomen är, att Afrikanerne äro bestämda till förnedring och slafweri. Om sommaren år 1811 kom en Kapten Cuffee, en Amerikansk Neger, till England med eget skepp, the Tra-

veller kalladt, som han sjelf förde och, med undantag af några få hwita, endast hade bemannadt med Negrer. Sedan Kapten Cuffee fått kunskap om huru angelägne Sierra-Leona-Kompaniet och Afrikanska sällskapet wore att befrämja hans landsmäns bästa, så beslöt han att sjelf resa till Sierra-Leona och besöka dess inwånare, för att sämedelst lära sig känna huruwida han wore i stånd att personligen medwerka till de åsyftade wälgörande ändamålen. Man skaffade honom en så kallad Licenty eller tillåtelse att i England få intaga fragt till Sierra-Leona och återfragt derifrån till Amerika. I Jun. 1811 kom han till Liverpool och reste strax derefter till London. Direktörerne gladde sig öfwer hans klokhet, noggranna anmärkningar och uppifter och öfwer hans ädla grundsattser. Han meddelade Direktörerne många winkar, som framdeles torde hafwa wigtiga följder. I September samma år afreste han från England till Sierra-Leona, hwarifrån han ärnade återresa till Maßachuset i Amerika, der hans familj wistades.

Twenne Negergoßar kommo också från Sierra-Leona till England i Juni 1811. De blefwo underwisade efter den bekante Lancasters method. Inom 9 månader hade de gjort stora framsteg, ty de kunde ej allenast uttrycka sina tankar på Engelska, utan ock läsa och skrifwa. — Sällskapets mångfaldiga anstalter år 1811 till befrämjande af deß menniskoälskande tänkesätt kostade ej mer än 451 pd. sterling, ett bewis att ingen sökte rikta sig.

Skämt, angenämare än Winst.

En öfwad Ficktjuf stal under marknaden i Leipzig ett repeter-ur af guld ur en Sweitsisk Urhandlares bod. Ehuru behändigt han gick till wäga, märktes likwäl stölden af en bredewid stående Jude, som icke heller war okunnig i handtwerket. I afsigt att genom skrämsel förmå tjufwen att dela med sig, fann då denne åskådare för godt att flera gånger halfhögt ropa honom i örat: "besitta så geswindt."

Ficktjufwen förargade sig öfwer att en obekant skulle märka honom, men för att befrias från sin fruktan, frågade han Juden i tyshet om han wille tiga, hwilket denne lofwade, men emot 10 Riksdaler. Tjufwen uppretad öfwer Israelitens girighet, beslöt, ej blott att icke gifwa honom något, utan äfwen att låta honom i werkligheten erfara sina egna hotelser. För att lyckas häri, höll han god min och lofwade att äfwen stjäla ett lika godt ur åt honom. Hebreen war härmed ganska nöjd, och sedan denne på anmodan stannat qwar på öfwerenskommet ställe, gick tjufwen till Köpmannen, och under det han låt wisa sig några ur, likasom önskade han köpa, sade han sagta till honom: Juden, som står der borta har tagit ett ur från Er, hwilket han har liggande i sin wenstra rockficka, (ty dit hade han under samtalet med Juden praktiserat den stulna klockan).

Köpmannen sprang strax dit, fattade i Juden, tog i hans ficka och fann uret, hwarefter han och de kringstående dugtigt piskade den förmenta tjufwen. Den werklige stod imellertid skrattande och såg på, och ju dugtigare stångar Juden fick uppbära, desto ifrigare ropade han: "besitta så geswindt."

Reflexioner.

Man har Tre slags wänner här i werlden, wänner, som uppriktigt älska en, wänner, som icke bry sig om en, och wänner som — hata en. —

Den som alltid berättar anekdoter och historier, liknar en person som endast lefwer på kredit. Denna kredit måste engång taga slut.

Allt är stort i Konunga-gunstens tempel utom dörrarna; man måste derföre ej fällan krypa igenom dem.

Man gör wanligen en god handel, när man utbyter sina förhoppningar mot hwad man kan undwara.

Med den lycka som går förlorad, kunde man göra tusende lyckliga.

En man af snille, som icke publicerat något arbete, liknar omyntadt silfwer.

Beklaga dig ej öfwer otacksamhet, när du finner nöje i wälgörenhet.

Strödda Underrättelser.

Det är bekant hwilka förträffliga observationer den allmänt kände och förtjenstfulle Akademisten Stats-Rådet och Riddaren von Schubert i Petersburgska Hofstidningen infört om den sista märkwärdiga Kometen. Så mycket tröjligare bliswer då följande Anekdot om en i Siberien boende Läkare, som wid den tiden insände till Akademien en widlöftig skrift, i hwilken han yttrar: att han ansåg det wara sin skyldighet att underrätta Akademien, att i hans ort hade en owanlig stjerna wisat sig, som man hwarje natt såg på himmelen och som hade en 2:ne alnars läng swans. Han beklagade ganska mycket att Herrarne i Akademien icke kunde få se den och han frågar hwad, i anledning deraf, wore att göra.

Till Salu finnes:

En Lärobok, innehållande Första grunderna till Arithmetiken, Geometrien, praktiska Räknekonsten och Landtmäteriet, efter Schultz, utgifwen af C. L. Lithander, är nyligen utkommen af trycket, och finnes till salu i Stockholm i Utters & Comp., Deléns & Comp. och Wiborgs Boklådor, i Upsala i Berglunds Boklåda, i Götheborg hos Hr Slotts-Pastor Bjurstén, i Lund hos Hr Adjunkten Heurlin. Exemplaret obundet kostar 2 Rd. 16 skill. B:o. De Subskribenter och köpare, som här i Stockholm uttagit exemplar, behagade i Utters & Comp. Boklåda afhämta ett blad, innehållande några ytterligare rättelser i Boken.

Af Trycket har utkommit och säljes i de fleste Boklådor, samt på Elméns och Granbergs Boktryckeri vid Köpmangatan: Handbok för Fruntimmer i Äldre och Nyare Historien, Tredje Delen, Andra Upplagan, häftad, 1 R:d B:o samt Första och Andra Delarne, 2 R:d 4 sk.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 96.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 28 April 1813.

Sanning och Frimodighet.

Hwad är sanning? — en fråga, den Pilatus förmodligen med en smädlig ton framställde till Christus, ty oaktadt den tidens Judar, delade sins imellan genom så många andeliga och werldsliga sedwanor, rätt allwarsamt twistade om hwad sanning war; så kunde likwäl den Romerska Höfdingen, bildad genom Grekelands och Latiens wishet *), omöjligt wara okunnig om att sanning är öfwerensstämmelse imellan saken och det sagda, så att sakens fullkomliga framställande är deß sanning, hwaraf följer att sanningen är objektiv, eller äger sin grund i sjelfwa föremålet, men osanningen deremot alltid subjektiv, eller äger sin grund hos den framställande.

Det är derföre alldeles oriktigt att wilja påstå, det sanningen någon gång kan wara twetydig så att den ej kan finnas. Skälet till ett sådant yttrande härleder sig, antingen från någon förut fattad mening eller från någon wana, eller emedan man fruktar olyckliga följder af frimodigheten. Om sanningen, tolkad af denna senare, kan man med skäl nyttja det Bibliska uttrycket: den är ett gyllene äpple i silfwerskålen.

Sofister hafwa sökt att införa ett mellanbegrepp imellan sant och osant, då de påstått att det finnes politiska, dogmatiska, diplomatiska, fysiska ꝛc. sanningar, och att hwad då i ena fallet wore sant kunde i andra wara osant. Denna skilnad är orimlig, ty sanningen är endast en och man upphäfwer tydligen hennes

*) Den beskyllning Författaren gör Judéens Ståthållare är wißerligen icke grundad, ty Pilati syftemål war säkert ej att gäcka den anklagade. Hela ransakning-akten bewisar tydligt, att Domaren hörde till de så kallade goda (i sig sjelf odugliga) menniskor, hwilka alltid finna sig i en högst brydsam belägenhet när rädsla och plikt strida mot hwarandra. Ehuru det icke är omöjligt att Pilatus war bildad, så bliswer dock sådant temmeligen twetydigt då man erinrar sig under hwars Regering hans styrelse inträffade. Tiberius war wißerligen icke den man, som betjenade sig af de bästa, de mest klartseende Embetsmän, och Pilati öfriga uppförande i Judéen stämplar honom tydligare, än att han kunde förtjena räknas bland Roms Wise.

Öfwers. Anm.

wäsende, då man jemkar henne efter tid och omständigheter. Denna slags begrepps-sönd'ring är deßutom för sanningen högst skadlig, ty härifrån härflyter tydeligen allt det onda och alla de olyckor, som drabbat werlden genom den föregifna skilnaden imellan politik och moral. Sanningen är och måste alleståndes förblifwa en och den samma, äfwen om man skiljer imellan sanning som man tror och sanning som man känner, imellan, att jag så må säga, personel och reel sanning.

Sanning, satt i utöfning, är rättskaffenhet (rechtlichkeit), denna åter, funnen i fullkomlig renhet i själen, heter helighet. Wille man wäga sanningens och lögnens fördelar emot hwarandra, så skulle man snart finna de förra äga öfwerwigten, men likwäl får man ej stanna wid första instantien, ty der plägar lögnen rätt ofta segra. Man anser skönheten gå förlorad genom beståndsdelarnes sönderdelande; så är det icke med sanningen. Den winner genom sönderdelningen, och ju längre den fortsättes, ju bättre afsöndras twetydigheten och lögnens slagg. Deremot är ingenting så farligt för lögnen, som just denna sönderdelning: det är den, som slutligen rycker masken af henne. Skönheten är en förgylld metall, sanningen är rena guldet. Man lägge båda i digelen, och efter undergånget eldprof skall skilnaden wisa sig tydlig.

Sant och rätt äro oåtskiljeliga och kunna icke bestå förutan hwarandra. Liksom föreningen imellan Makar, är en nära förening imellan begge deßa dygder nyttig och nödig, på det den ena måtte understödja och warna den andra för de farligheter hwarföre den under sitt bemödande att med för mycken häftighet ensam gå fram till sitt mål, kunde blifwa blottställd. Lasterna ingå äfwen i föreningar med hwarandra och då de werka tillsammans, äro de mäktigare än en ensam dygd, ifynnerhet som det ofta händer, att åtskilliga fel och swagheter antaga dygdens mask, men förminska den werkeligas styrka. Den bekanta Biskop Berkeley säger i sitt poem Gaudenzio de Lucca: "Djurens själar traktade efter att bebo menniskokroppar och sökte att smyga sig in uti dem. Detta lyckades äfwen så snart menniskan lät förnuftets fackla släckas". Hwad han säger att djuren gjorde, detsamma gör lögnen. Den söker att i sanningens ställe smyga sig in, och om den lyckats att skaffa undan en enda sanning, så går det lättare att sedan skaffa en annan ur wägen och så widare, till deß hon intager själen hel och hållen, samt gör hela menniskan till en lögnare.

Wille menniskor fördomsfritt undersöka hurn mycket lättare det är att bestå med sanningen än hjelpa sig fram med lögnen, de skulle wißerligen då blifwa fullkomligt sannfärdige. Utom det att riktigheten häraf bewises redan genom det gamla ordspråket: "den som ljuger, bör hafwa ett godt minne, kan jag också med trygghet åberopa hwarenda sannings- eller lögn-älskare, fullkomligt öfwertygad att äfwen den senare, om han ej will ljuga å nyo, skall gifwa mig rätt.

Lögnen erbjuder endast palliatifmedel, ty då ingen tråd, derföre att han spinnes fin, undgår att upptäckas, så kan icke heller lögnen, fastän med slughet sammansatt, undslippa sanningens strålar. Den illparigaste bof blifwer någon gång blottställd för en skarpsinnig undersökare, som af de förwirrade trådarna i hans swar, hopbinder det nät, hwari bedragaren fångar sig sjelf, eller retas att efter långwariga förgäfwes anställda frågor slutligen af owilja sjelf sönderhugga den hoptraßlade knuten.

Är det grundadt att räkning måste aflägges för hwarje onyttigt ord, så ådrager sig wißerligen lögnaren ett swårt answar, ty i sanning är swart och ett enda hans ord skadligt, emedan det förer från sanningens öppna och naturliga wäg och inleder på afwägar.

Den rena och enkla sanningen har en styrka hwarmed den emotstår allt; lögnen deremot är ett bräckligt konstwerk, som faller sönder då det något hårdt widröres. Det är en maschin, som beständigt måste sammanhållas af hopsättarens hand, och som, åt sig sielf lemnad, antingen förstöres eller stannar. Sanningen behöfwer inga kläder, men om hon också iförer sig dem, så äro de enkla, foga sig efter lemmarna och dölja icke den sköna kroppsbyggnaden; hwaremot osanningen, bekymrad att deß oformliga wext skall röjas, begagnar sig af alla slags omklädningar, i förhoppning att ju orimligare de äro, ju bättre skola de dölja lytena.

Både för menskligheten i allmänhet och för den enskilta menniskan isynnerhet wore det en oberäknelig winst, om man gjorde det till ungdomens andra natur att beständigt wara sanfärdig. Möjligt wore det wißerligen, såframt man i skolor wore sorgfällig om allt undwikande af osanning, och om läraren med allwar wore betänkt på att låta barnet hwarje gång erfara osanningens elaka följder. Till införande af en sådan allmän sannfärdighet, och till werkande af ett inwertes twång att alltid säga sanningen, behöfwes werkeligen ej mer än att så tidigt som möjligt är bibringa barnet begrepp om en, som oundwikligen är medwetande af alla deß tankar och gerningar, med ett ord om Gud. Ty att ljuga inför en sådan sanningens wäktare, dertill fordras en ofördskämdhet och förhärdelse, som till och med för äldre menniskor i början är swår att hinna, och som wißt icke är wanlig hos barn. Man skulle således, i alla de händelser der ingen synlig skådare kan wara närwarande, med den lyckligaste framgång kunna begagna begreppet om en alleståndesnärwarande Gud. Att åter genom åtskilliga försök ställa barns sanningskärlek på prof, tyckes af flera skäl böra afrådas. Den störste menniskokännaren, Christus, har, för att rätt tydligt wisa huru swårt det är att motstå frestelsen, innestutit den i Sin Bön. Efter omständigheterna må likwäl läraren sätta discipeln i den ställning att han nödgas röja, antingen han är böjd för sanning eller osanning. Likwäl måste deßa prof icke för ofta förnyas, ty i sådan händelse kunde möjligen upptäckas, att det blott wore försök. Barn, wande wid sannfärdighet, skulle snart göra det nödwändigt för föräldrarna att afwänja sig från lögnen.

Man borde äfwen söka förmå Författare att förena sanning med frimodighet. Der Censuren hindrar en författare att uppfylla deßa twenne, honom owillkorligen åliggande skyldigheter; der konsiderationer för personer, ställningar och omständigheter &c förbjuda att utreda för menskligheten wigtiga ämnen; der framwisandet utaf misstag straffas såsom brott; der den, som will upplysa medmenniskor, nödgas att wid hwarje ord han sätter på papperet med ytterste wakssamhet öfwerwäga alla de möjliga tydningar som kunna göras derafwer; der man kan blifwa behandlad såsom brottslig för det man högt yttrat hwad mängden och kanske hwarje klok tänker i tysthet: der har lögnen haft högsta ordet i lagstiftningen, och der förer hon ordet i Domstolen. Ju sanningslikare den färg är man gifwer lögnen, desto stadligare är den också, dels emedan hon då bedrager så många flera, och de stefwa begrepp hon meddelar så mycket lättare fortplantas och öfwergå till

handlingar, dels också, emedan ett sådant osanningens smyckande förleder till att tro, det författarens afsigt warit att förwilla, åtminstone att han haft ett system, om hwilket han warit angelägnare än om det werkeligen sanna och rätta, hwaraf följden blifwer, att man äfwen misstror sjelfwa sanningen, kommen från honom. Att skrifwa Historien borde derföre endast warit tillåtit de klokaste och redligaste menniskor, (så wida man nemligen först kunde få ett sätt uppgifwit, hwarigenom man finge werkeligen kloka och redliga menniskor att wälja historieskrifware).

(Slut s. a. s.)

Anekdoter.

En Tysk Predikant i 17:de seklet predikade om Ytterste Domen och påstod att den skulle hållas i Josaphats dal. En närwarande wille af Geografien bewisa honom, att platsen war för liten; men han swarade honom "alldeles icke: de, som icke kunna rymmas der, kunna stanna utanföre."

I Rouen predikade en Catholsk Prest mycket emot dem som gå på Bröllopp, och der göra sig glada. En af hans åhörare gick, efter predikans slut, till honom och sade: min Herre, Ni har predikat mot dem, som gå på Bröllopp, men Frälsaren gick ju sjelf på Bröllopet i Canaan i Galiléen? Presten swarade hastigt: "det är sant, min wän, men han skulle giort bättre, om han låtit bli att gå dit."

Pastor Blasius.

Wår goda Blasius sig alltid möda gör
Att kraftigt på förståndet werka,
Men man har icke kunnat märka
Att han sin omsorg fäst wid det som hjertat rör.
Så, med en sporre blott, man Hudibras såg rida;
"Ty," sade han, ej utan fog,
"Kan jag blott komma fort med hästens ena sida,
"Den andra sidan följer nog."

Till Salu finnes:

Handlingar utur Hans Exellens Stats-Ministerns, m. m. Hr Grefve v. Engeströms Bibliothek säljas i Utters & Comp. Boklåda à 24 skill. B:o häftade.

Porträtt af Stats-Sekreteraren Benzelstjerna, dersammastäds à 1 R:d.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 97.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 29 April 1813.

Sanning och Frimodighet.

(Slut fr. N:o 96).

Men om sanning och frimodighet äro pligter, som åligga hwarje Författare, kan man likwäl påstå att de i ännu högre grad åligga den, som åtager sig kritikens kall, och will såsom domare bestämma dugligheten eller odugligheten af wetenskapernas och konsternas produkter. Hwarje osanning, ja hwarje förtigande af sanningen är i sådant fall ett förråderi mot förståndet. Kitslighet och obetänksamt förolämpande åter, äro förbrytelse mot den aktning Författare äro skyldige hwarandra och publiken; och sjelfwa Litteraturen, hwars utbredande borde wara skribenternas sak, skadas härigenom. Lika upprättiga borde wi äfwen wara då wära wänner och bekanta fråga oß om wår mening angående deras arbeten. Eftergifwenheten för andras meningar af höflighet förstämmer omdömesgåfwan, ens egen rättskänsla förloras och man nedsjunker småningom till en känslolös liknöjdhet, hwarunder det goda och dåliga, i Litteratur som allt annat, förblifwer obemärkt.

Hwar finns den dristiga inbillning som kan föreställa sig de för alla stånd lyckliga förändringar, som skulle inträffa om man hwarken i skolorna, eller på predikstolarna, eller wid domstolarna, eller i lagstiftningsförsamlingarna, eller i historien upptäckte någon osanning! Motsägelse i lära och lefwerne, — den grofwaste osanning, derföre att den sker emot hättre wett och wilja, — skulle då alldeles upphöra.

De oangenäma följder, för hwilka sanningen understundom är blottställd, har alstrat en rädsla som för sanningen warit skadlig, men derföre borde likwäl en hwar anse det som en samwetssak att känna och inse densamma, samt alltid förwara den ren i tanken; ty sådant är en owillkorlig menniskopligt. Will man medgifwa någon inskränkning i sanningens framställande, bör likwäl denna inskränkning alldeles icke äga rum, när ens ställning gör deß anförande till pligt eller när man uppmanas dertill.

Frimodighet går ett steg längre än sanfärdighet. Den är en, wid gifwen anledning, giord framställning af sanningen, utan afseende på följderna. Plump och frimodig äro likwäl icke lika betydande ord.

Menniskor finnas, som äro sanfärdige, men icke frimodige, och frimodige, men icke sanfärdige då de hoppas att genom osanningen winna sitt ändamål. Deße senare äro oförskämde, men den uppmärksamme granskaren kan snart lära känna dem och rycka maſken af dem. Sanfärdig borde man alltid wara, men med frimodigheten bör man hushålla. Ty i bwilketdera afseendet man felar, kan man wara blottställd för elaka följder. Förloradt förtroende kan icke återwinnas, men onödigtwis framförd sanning retar understundom och werkar ett oppositionsparti, der ofta den frimodige blifwer första offret.

Har man ett Embete och ett kall der frimodighet fordras — och sådant är den wälsinnade Skribentens — måste man likwäl utan fruktan samt owillkorligen uppfylla hwad detsamma kräfwer; men att wid framställningen nyttja samma starkare drag, som sanningen tänker, må endaſt ske inom en krets af förtrogna wänner.

Efter Fransmännens mening kommer allt an på sättet hwarpå. Sanningen kan då också sägas, ån med allwarsamhet, ån i en afpaßad glädtig eller skämtande ton. Allwarsamhet bör endaſt då äga rum, när man är berättigad eller skyldig till deß framställande. En paßande glädtighet wore troligen, i de flesta fall, den tjenligaste, ifynnerhet wore den anwändbar i sådana händelser då man will framställa sanningen i form af warning, men icke af personliga skäl är förbunden dertill.

Man bör skilja imellan talesätten: säga sanningen, och säga någon sanningen. Det förra är ett abstrakt begrepp, det senare ett konkret (det abstraktas tillämpande), och är ett slags tillrättawisande i afseende på andras ord eller gerningar, understundom äfwen en förebråelse.

Äfwen, till att säga en sanningen, borde menniskorna genom uppfostran wänjas. Hwarken hos högre eller lägre skulle den olyckliga fördomen, att man bör lära udda få wara jemt, då någonsin kunna inrota sig, och sanningens förtigande, som i allmänna ärender ofta medför en oberäknelig skada, skulle då ej anses som en höflig skonsamhet. Att förtiga sanningen är den första utwäg hwaraf smickret betjenar sig, och detta är det kraftigaste och tillika förderfligaste medel, som nyttjas till Regenternas förblindande. Om de Stora ej redan i barna-åren blifwit bortskämde af sina uppfostrare, så skola de i början wänjas wid smickrarens utsökta förwändande af sanningen, men efter hand wänja sig derwid, förgätande att den i zickzack gående löpgrafwen närmar sig småningom fästningen och blifwer orsak till deß intagande. Lögnaren blifwer ofta lönad med föraft, men det är en lyckträff om ej härigenom hos Regenten grundlägges ett mißtroende till menniskor i allmänhet. Måtte man derföre förmås att tro, det sanningens sägande, äfwen i en stråfware ton, likwäl icke är så förolämpande som lögnen, ty denna sednare tillkännagifwer att man ej tror den, inför hwilken hon framföres om nog förstånd och omdömesgåfwa. Huru skymfande denna last är för deß utöfware, har Montaigne wisat i andra kapitlet af sin skrift om lögnen: "Sanningens åsidosättande är sedeförderfwets rot. Ofta har jag sökt utforska orsakerna hwarföre wi anse oß så bittert förolämpade då man beskyller oß för osanning, och hwarföre ingen för en menniska mera wanärande tillwitelse kan göras ån denna: du har ljugit, och likwäl är denna last en bland de wanligare. Min mening har warit, att det ligger i wår natur att ifrigt söka afskudda oß mißtanken för

sådana laster, som snarast igenfinnas hos oß. Man tycker kanske, att då man förifras eller wredgas öfwer beskyllningen, skall man äfwen förmå andra att tro sin afsky wara så stor, att denna lastens begående wore omöjligt. Troligen bör skälet sökas deri, att osanning är den fega nedrighetens omißkänneliga prägel, ty ett nedrigt tänkesätt kan wäl icke tydligare röjas än genom förnekande af egna ord och eget medwetande, och en besynnerligare feghet kan wäl icke tänkas än lögnarens, hwilkens hela wanära en forntidens författare helt och hållit har blottat, då han säger: "att ljuga, det betyder dokumentera, att man på en gång föraktar Gud och fruktar menniskor." Med mera träffande färger kan wäl icke det afskywärda i denna last målas, ty är det möjligt att föreställa sig något uslare än att wara feg och försagd inför menniskor, men käck och dristig inför Gud? Då wi endast kunna meddela hwarannan wåra tankar genom ord, och wi inrätte wåra handlingar efter dem, så blifwer hwar och en som förfalskar sitt tal en förrådare mot menniskoslägtet. Talegåfwan är det werktyg, hwarmed wi kunne meddela wåra tankar och wära önskningar. Den är själarnas tolk. Gör denna ej sin tjenst, så är icke något föreningsband widare imellan oß, och wi känne ej mer igen oß. Om talet bedrager, så är allt umgänge förstördt och alla sällskapsband äro slima."

Solon yttrade sig till Thespis, då han efter återkomsten till Athen första gången biwistade ett skådespel: "Jag undrar att du ej skäms ljuga inför en så talrik folksamling." Då Skådespelets författare förswarade sig med att hwad han gjort tillhörde hans kall, återtog Solon: "finne wi en gång smak uti att betjena oß af lögnen, som en förlustelse, så skall hon snart inrita sig i wåra allwarsamma yrken."

Christus gjorde det till en huswudplikt i sin Religionslära att bortlägga lögnen och tala sanningen. För att i en summa uppfatta allt det skamliga i lögnen, kallade han djefwulen deß fader. Det skulle ej heller wara swårt att wisa, det alla synder härstamma från lögnen eller åter framalstra henne.

Mätte derföre Sanningen pröfwa sjelfwa dygderna, och sedan hon pröfwat dem, ej tillåta att lögnen får förklädd innästla sig, och t. ex. medlidande blifwa hinderligt för werklig rätt.

Till en sådan pröfnings anställande är sammwetet oumbärligt. Det kan liknas wid den sten, hwarpå sanningsskärleken bör hwäßas då den genom dagliga sammanlefnaden förslöas. Om Herder haft rätt att kalla Religionen sammwetsgrannhetens inwertes handhafware, och förklara, "att sammwetet är menniskans förnämsta egendom, den hon ej skall föryttra och som man hwarken får eller kan taga ifrån henne; så borde en hwar wara sorgfälligt betänkt på att förbliswa sannfärdig för att få lefwa i fred med sitt sammwete och med deß tillhjelp förwärfwa sig sann kännedom af den enda werkeligen saliggörande Religion, en kännedom som förwärfwad alltid åtföljes af utöfning. Alldeles oförställd sanning är ett ideal som lefnadsomständigheter och händelser aldrig tillåta någon att upphinna, men att förlora den utur ögonsigte, gifwer anledning att wänja ögat wid det konstlade och skefwa i lögnen, till deß man slutligen förlorar det naturliga ögonmåttet, hwilken förlust ej annat kan än bliswa högst skadelig för hela lefnaden, ty omöjligt kan man sämedelst upphinna det högsta hwarefter en ädelt tänkande själ sträfwar, en sann frihet, ty det förbliswer omkullstötligt, att sanningen endast kan göra oß fria.

Ett litet prof af Medeltidens Skaldekonst.

Formula Concordiae, detta de Protestantiska Teologernas mästerstycke, war ändteligen publiceradt. Sex af de namnkunnigaste hade arbetat derpå och kostat Kurfursten August 60,000 R:d. Någonting sådant måste åt efterwerlden nödwändigt förwaras i en uppbyggelig Latinsk wers. En den tidens Versifex satte sig derföre ner och hopsmidde följande heramieter:

Schmidt, Topf, Cor, Mus, Mum, Rastrum fecere libellum.

Detta ansågs som ett poesiens mästerwerk. Blott det första namnet är ostympadt. Det andra Topf, betecknar Theologen Töpfer, eller Cytraus, som han äfwen kallade sig. Cor betyder Christopher Corner, Mus, den andliga kämpen Andreas Musculus; med Mum, wille Poeten utmärka Martin från Chemnits ehuru man ej kan weta hwarföre han så skulle kallas. Superintendenten Selneccer i Lepzig fick dela namnet Rastrum med det då för tiden brukliga Leipziger ölet, som war gubbens favorit-dryck.

Fragment af en Katholsk Likpredikan af år 1690.

(Sannolikt hållen i Erfurt. Ur ett Tyskt Blad).

Kära Christne! weten I i hwilken tid wi lefwa? Wi lefwa i Karnawalstiden. Hwad gör man i Karnawalstiden? Man spelar kort; men i kort finnas fyra färger, klöfwer, ruter, spader, hjerter; klöfwer äter wåra kreatur, ruterna ha wi i wåra fenster, spader, ja spadar ha wåra bönder, men hjerta har wår saliga döda Fru haft. Hon har spelt kort med wår Herre. Wår Herre tar korten, blandar dem ganska wäl, Frun ger, men ger sig sjelf inga kort. * * * * * *

Då har wår Herre blifwit ond, han kastar korten på bordet och säger att han icke längre will spela med henne. Hon måste nu spela med Döden. Frun will icke, men inga böner hjelpa; Döden tar korten, blandar ganska wäl och ger. Han ger Frun hjerterkung men spelar sjelf ut hjerter. Men nu har man öfwerens kommit i spelet, att den förlorar, som får sista sticket. Då har ändteligen wår saliga döda spelat ut sin hjerterkung, och med den stuckit Döden och således förlorat spelet. Men wår saliga Fru har wunnit och hon således kommit till himmelen genom hjerterkung och blifwit salig."

Spektakler.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Thorsdag d. 29 April Musik-Vurmen, Komedi i 1 Akt med Sång Musiken af Champein; hvarefter gifves för första gången Min Tante Aurore, Komedi i 2 Akter med Sång, Musiken af Boyeldieu. Måndags Abonnementer gälla för dagen. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 3 qvart till 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 98.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 30 April 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 62.)

Den granna Herrn lärer tagit detta swar för ett höfligt afslag, ehuru det war mitt fullkomliga allwar, emedan han körde så fort, att jag, efter ett kort springande, afstod ifrån att följa honom.

Jag skyndade på posten. Läsaren kan gissa till min glädje, då jag der möttes af tweenne rekommenderade bref. Att uttaga dem, hasta på min kammare, omfamna min sjuka följeslagare och läsa dem war giordt på mindre tid än det här berättats. Det ena war ifrån min far: det innehöll lite penningar, men mycke, mycke bannor, förmaningar och warningar. Min mors åter twertom: mycke, mycke, penningar, men alldeles inga bannor; det lydde, som följer:

"Min kära Son! Din far har bett mej skicka dej deßa Trehundra Riksd. utan att han skulle weta af'et af de penningarna, som jag gör reda för hwar Jul, han skulle sjelf skrifwa och banna dej lite för din oförsigtighet Gud låte honom inte ha giort det Tårarna komma mej i ögonen när jag tenker derpå Ta inte illa wid dig, söta lilla Goße Pappa skrattade när han läste ditt bref och sa' det war just en sådan minnesbeta jag önskade honom, men jag skall ändå läsa lite lagen för honom och icke skicka så mycke han begär man skall wisa de der Junkrarna att man ej strax står på tå för dem men jag är glad att han slapp för så godt köp. — Söta Goße lilla, så sa' han, blif inte ledsen och kom ändtligen hem till Jul wi ha grufligt ledsamt efter dej, I dag sätter jag in den stora Julgalten Magister Torrberg ber mycket helsa dig Söta Knoblauch lilla, mins för all del hwad du äter, Tänk hwad seger det skulle wara för din mamma, om Krållinge Frun på nästa Julkalas kunde säga till mig jo, jo det syns nog på Systers mat att Kusin Knoblauch warit i Stockholm. Din hulda Moder

Mora Fuselbrenner.

* * Ja, ja, nog skall det synas på saten åtminstone. Lustigt nog! Gumman tycks annars tro att jag här uppe lär laga mat! * * Mins för all del hwad du äter. Nej, det må gå med segern på Krållinge-frun huru det will, men åta och minnas, det är för mycket begärdt på en gång, kära Jeppa. Hwardera saken fordrar sin man, och jag har dåligt minne, jag:

Den njuta må, som intet hoppas kan,
Den som kan tro, han sakne

säger en stor Poet. Jag säger:

Den minnas må, som icke åta kan,
Den som kan åta, glömme.

Får jag inte åta på annat wilkor, så tar jag samma grymma parti som Prosten Gnolenius för att slippa alla fruns Mat-förhör och bannor * * * "Hwad då, hwad då, kära, Herre?" — Att hädanefter aldrig åta någon bit mera — "Jh, Gu' bewara Herrn!" — Utomhus, kära du, utomhus.

De andra Brefwen preßade tårar ur mina ögon, ehuru jag redan begynte finna att kalaser och en full kaßa, i förening med den helsosamma Stockholms-luften, göra hwad de kunna att uttorka källan till detta onda. De woro från twenne mina Kommittenter, som redan kände den olyckliga utgången af sina saker och deröfwer beklagade sig i de bittraste ordalag och med en målning af sin belägenhet, som jag skulle meddela, om jag ej borde skona mina Läsare för det hjertskakande deri.

Handelsmannen Börsenknip skref att som jag uttagit de 500 Riksdalerna på Hr * * * Kontor, han hoppades att med omgående post erhålla den begärda Fullmakten. —

I detsamma inträdde i mitt rum den Herrn, som jag haft till granne wid bordet, och som nu kom för att afhemta mig till Soupén. Jag trodde ej att Invitationskortet gällde för mera än en måltid, men han försäkrade mig att den gällde för twenne, och prkade på skyndsamhet, för att, som han sade, icke bli utan fitt parti kadrilj, som lätt kunde hända, om wi dröjde längre. Wid wår ankomst, war thét redan serveradt och alla spelbord fullsatta, hwaröfwer min följeslagare syntes mycket ledsen. Hans ansigte klarnade dock når wärden, som högeligen beklagade wårt mißöde, försäkrade att ett par Herrar ännu wäntades. Jag war elak nog att tillintetgöra hans glädje med den Anmärkning, att jag ej spelade. Wi satte oß imellertid att se på, då i detsamma twenne fremmande Herrar inträdde i rummet. Jag blef litet het om öronen, då Betjenten dukade ett nytt spelbord. Som blixten ilade den fördömda lefnadsregeln genom mitt hufwud, att man intet bör afslå en förnäm Herre, som gör oß den åran att invitera oß till spel. Mitt enda hopp war att ingen af deßa Herrar skulle förnedra sig ända till att taga penningar af så smått folk; men jag bedrog mig:

Så widsträckt lofsång njut, som din wälgerning hann,
Du tanklöshetens frälserman,
Som påfann, till deß tröst, att femti lappar pricka.
Din upptäckt jemnar allt, den dumma och den qwicka.

Jag tillade i tanken den "Höga och den Ringa," och satte mig wid bordet, der jag redan wäntades af de andra, som endast fordrade min röst för att bestämma

pointen. Jag måste naturligtwis bifalla den föreslagna, som war stor nog för att ansenligen minska min kassa, i händelse af otur. Jag beslöt att iakttaga den största försigtighet, men wärdinnan begynte i detsamma göra sin stora rond kring rummet; och den wällade min olycka. Uppmärksamheten på hwad hon sade, så billigt wäckt sedan Dinén, och på hwad som sades henne, borttog all uppmärksamhet på spelet, och jag hade redan förlorat mycket, när hon slutteligen kom till wårt bord, för att åfwen der utbreda sina diamanter och sina wackra armar; men då hon af de Höga Nåderna helsades för Nådig, fick jag en sådan alteration, att jag satte en 700 bet. Jag påminte mig nu lyckligtwis att det war tillåtligt att med höflighet retirera från spelet när man tappar, steg upp, sköt min stol från bordet och sade: "Med Edra Nåders Nådiga tillstånd will jag för denna gången intet widare försöka min lycka. Jag är dock för denna höga åran till all wördnad förbunden, och rekommenderar mig allerödmjukast, liqwiderade mitt spel, gjorde en djup reverens för alla Nåderna, tog hatt och käpp och gick. I trappan hanns jag af min medspelare, som efter hwad han sedermera berättade, trodde att jag blifwit hastigt sjuk, och af sällskapet, der mitt plötsliga uppbrott wäckt både stratt och bestörtning, uppdrogs att följa mig, under förewändning att också gå hem. Han frågade om jag tillåt honom att göra mig sällskap? Alltför gerna, swarade jag, men jag ber er då följa mig på någon källare, emedan jag plägas af en oslacklig törst. Wi gingo in på den första wi paßerade, satte oß wid ett aflångt bord i en wrå af rummet, läto gifwa oß en hel kanna Thewatten och började tala om hwarjehanda. Jag wißte ej, sade jag, att det war hos ett så förnämt Herrskap, som wi woro budna. = = = Efter Frun kallades Nådig af de der stora, så måste hon wål af oß små minst böra kallas Hennes Nåd; jag har då grufligen förspndat mig emot henne, som kallat henne slätt och rätt Fru. Jag såg det nog på hennes min. = = Hå, swarade han, hwar och en Fru här i Stockholm heter Nådig, som ger Dinéer och Soupéer, eller som anses kunna göra det. Men hur skall man weta det? Ah, det ser man redan i Tamburen, och hinner man in i förmaket, är det omöjligt att icke weta hwad man skall kalla Frun när hon kommer in. Hur då? — Det syns af sjelfwa mattan. Men de Fruar, som ej kunna ge dinéer, — såsom jag föreställer mig flera respektabla Embetsmäns? — Ja, med deras Nådighet står det också till derefter: de få åtnöja sig med den smula Nåd de få af sina pigor eller af sina mäns kamrater. Ack! det hörs nog att Ni är en nykomling, som inte wet, att det är Rikedomen och deß representant, Luxen, som endast njuter anseende och aktning.

(Forts. e. n. g.)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från:

Frankrike. Paris d. 28 Mars. Lagstiftande Corpsen har till H. M. Kejsaren afgifwit en Addreß, innehållande tacksägelser för deß omsorger om Rikets inre och yttre wälstånd, och förssäkringar om Fransmännens fortfarande trohet och benägenhet för alla uppoffringar, som Landets wål fordra. "Man skulle säga, heter det bland annat, att wåra triumfer endast blifwit afbrutna derföre, att man mätte lära desto bättre känna kraften i E. M. karakter och widden af wåra tillgångar och wårt förtroende till E. M." Kejsaren swarade derpå bland annat, "att alla hans bemö-

danden gå ut på att göra Frankrike oberoende af England, — att inom få år, hans flota werk stall wara fullandadt och fullkomligen befästadt, att han snart sätter sig i spetsen för sina arméer, för att göra om intet fiendernas hotelser, att så snart kriget lemnar honom något lugnt ögonblick, Lagstiftande Corpsen, åfwensom Rikets Notables, skola kallas till Hufwudstaden för att bewista Keisarinnans och Konungens af Rom kröning, m. m. Den 25 Mars upplöste Keisaren genom ett Dekret Lagstiftande Corpsen. — D. 6 April, Hertigen af Bassano har meddelat Senats-Conservateur en till H. M. Keisaren ingifwen Rapport rörande Preußens förhållande. "Dagarna af Jena och Friedland hade lemnat hela Preußiska Monarkien i Eders Maj:ts wäld. Wigtiga omständigheter tillstyrkte att behålla fruktera af segern eller att sätta en Furste på Preußiska Thronen, som icke hade något intresse stridande mot Frankrikes, som ingenting kunde hafwa att återfordra af Frankrike = = = Men Keisaren af Ryßland erbjöd sig i Tilsit att förklara England krig och att medwerka dertill att kontinenten tillstötes för deß handel, så att det måtte se sig twingadt att önska freden, — med wilkor att Konungen af Preußen åter insattes ibland Regerande Furstar. — Ers Majestät, för hwilken ädelmod är ett behof, föreställde sig lätt att det bewis, som Eders Maj:t nu war i begrepp att gifwa deraf, aldrig kulle glömmas. Preußiska Monarkien upprättades åter och Brandenburgska Huset fortfor att regera. Eders Maj:t måste afsägna det från Rhen och taga ifrån det beskyddet öfwer kusterne. Eders Maj:t skapade Westphaliska Riket och stadgade att Danzig, Glogau, Custrin, och Stettin ända till freden med England skulle förbliswa i deß händer. Eders Maj:t wille att återlemnandet af deßa wigtiga fästningar skulle i underhandlingarna med England kunna tiena såsom ersättningar för wåra besittningar på andra sidan hafwet. Konungen i Preußen tillkom ingen diseussion öfwer de skänker, som han erhöll af Eders Maj:t och hwilkas betydlighet wida öfwersteg deß förhoppningar. Krigskontributionen skulle wara en billig ersättning för kostnaderna af det orättwisa krig, som Preußen begynt. Ers Maj:ts arméer skulle lemna Preußen efter denna kontributions fullkomliga betalning. Likwäl efterskänkte Ers Maj:t genom Konventionen i Erfurt, Preußen en del deraf och samtyckte att draga sina Troppar derifrån innan återstoden ännu war betalt. (Det följande innehåller en öfwersigt af de senare händelserna, Schills uppror, Konungens anhållan wid de senast utbrustna fientligheterna med Ryßland, att få träda i allians med Keisaren, deß förbindelser om sin tillgifwenhet åt Kontinentalsystemet, Yorks affall, som Franska arméens retrait öfwer Odern tillskrifwes, Hatzfelds sändning, Konungens afresa till Breslau, hans anbud af en större kontingent af troppar för att derigenom få tillfälle att wäpna sig mot sin egen Bundsförwandt — och slutligen Traktaten med Ryßland, som Preußiska Ministrarne d. 17 Mars i Breslau och d. 27 i Paris gifwit Franska Kabinettet officielt tillkänna, o. s. w.) Allt föreställes såsom en oerhörd trolöshet. Utförliga officiella akter äro bifogade såsom Bilagor. — Enligt ett Senatus-Konsult, skulle 180,000 man ställas till Krigsministerns dispositions till de activa arméernas förökande.

Preußen. Breslau d. 6. Konungen har under denna dag utfärdat en Proklamation till sina förra undersåtare i de Stater, som nu utgöra Konungariket Westphalen. — Cörbelitz wid Burg, d. 12 April: Förleden Lördag war här en häftig drabbning med Franoserna; 10 kanoner, 500 hästar, 800 fångar äro i wåra händer; 1500 döda ligga, så widt man kan sluta, på platsen, hwaribland få af wåra. — Wid Damm har äfwen en blodig strid förefallit. — Ryska Höggwarteret war ännu i Deßau. — Ströspartier af Blüchersta korpsens lätta Kawalleri hafwa framträngt till Jena, Weimar och Erfurt utan att stöta på några Franoser: först wid Hof (i Bayreuth) råkade man den första Franska Piket. Blüchers Höggwarter befann sig den 10 i Rochlitz och skulle förläggas till Leipzig, för att derifrån werkställa en förening med Wittgensteins armé och gemensamt med den anfalla de wid Magdeburg stående Fransmän, som anses wara 50,000 man.

Hamburg. Enl. Nyheter från Paris af d. 11:te April, war Keisaren denna dag ännu icke afrest. —

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 99.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 1 Maj 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 98.)

Han måste då wara mycket rik, Hr Werelborg? - Ja, mycket rik. - Hur har han blifwit det? Han lärer wunnit högsta winsten på Lotteriet? — Nej! — haft ett stort lager af Bränwin? — Nej! — af Spannmål? Nej! — Jag förstår, han har då lurendrägat? — Nej! — warit Kurator i någon stor konkurs, till exempel sin förra Patrons? — Nej! — haft bestyr med Fältförråder och magasiner? — Nej! — Aha! med förra Ostindiska Kompaniet . . ? Nej! — Han har funnit en skatt? — Nej! — han har ärft någon rik slägting? — Nej! — gjort leveranser till Kronan? — Nej! — warit Bränneri-Inspektor? — Nej! — gjort ett rikt parti? — Nej! nej! uej! — Förtusan! men jag har ju räknat opp alla lofliga medel att förwärfwa här i Landet? — Nej! — Det skulle ännu återstå något? Godt! han har gjort en lycklig spekulation? hur kunde jag glömma det! — Ha! Ha! Ha! Ja på wißt sätt, -- rätt lycklig, men, -- Nej! Nej! -- Inte det heller? Hwad tunnor tusan har han då gjort? -- Bankrutt. -- Bankrutt! -- Och hwad säga Kreditorerna om sådana kalaser? -- Bah! -- de hungra kanske på andra sidan hafwet. -- De äro Utlänningar således? Så mycket wärre! Och omkring hans bord kan sådant folk samlas som wi sett? — Hwarföre inte? Är det ej läckert kanske? Rätterna ej de utsökteste, winerna ej de finaste? Deserten ej den dyraste? Marasquinon ej den ypperligaste? -- Wißerligen, men . . . Men! Men! Men! med ett sådant bord fruktar man inga Men, min Herre. — Hwad! man skulle werkeligen . . Som jag sagt: Bedrag era Kreditorer, men ge mat; plundra något Bolag, men ge mat; försnilla Kronan eller enskilta, men ge mat; låt i hemlighet transportera grannens jern öfwer edra plank, men ge mat; sälj det rut Ni gör med stort understöd af Kronan till hennes fiender, men ge mat; nyttja falsk wigt och mått, men ge mat.

— Och Ni är en hedrad och anfedd Man i Staten, och Ni bestrålas af deß Stiernor och Solar; men gif inte mat — Och Ni är en förlorad Man. Kort och godt, Min Herre, wid ett sådant bord glömmes allt — och med ett sådant bord uträttas allt. — Uträttas allt? — Ja, M. H. Ni behöfwer till ex. winna några personer på er sida i en angelägen sak. Antag, att Ni endast hade ett eller annat hundra Riksdaler att depensera, att ingen af era Aristider skulle emottaga, denna summa, ännu mindre något så litet som tionde eller tjugondedelen deraf. Nå wäl! Ni gör ett kalas för densamma på Kastenhof eller Monbijou: Ni bjuder dit era Aristider: deras magar skola emottaga hwad deras händer med afsky skulle skjuta ifrån sig. Med 10 eller högst 20 Riksdaler, förwandlade i mat och motswarande dryckeswaror, har Ni korrumperat hwar och en af de inkorruptibla och gjort er förwissad om den lyckliga utgången af er sak. — M. H. Ni ger mig ett förslag, hwarföre jag ej nog kan tacka er. Det föll mig nu werkligen in att göra ett sådant kalas, Läsaren wet af hwad orsaker.

Wi hade under wårt samtal förlorat en intreßant diskußion öfwer Swenska Nationalkarakteren, som höllS wid nästa aflånga bord, och som insvepte alla de andra i tystnad och tobaksrök. Man hade, efter wåra wanliga läroböcker, gått igenom Swenskarnas afundsjuka sins imellan; man befann sig nu wid kapitlet om deras alltför stora aktning för utländningar (som icke har sin like utom i deras aktning för mat) hwilket kommenterades widt och bredt, hwarwid reflexioner och anekdoter, pußlustiga nog, icke saknades. Mina Herrar, inföll en röst, wi glömma ett drag i wår Nationalkarakter, som isynnerhet i senare tider utwecklat sig, och det är Lagsjuka. Förgåfwes har man sagt, att det icke är ett Samfund af wisa som behöfwer styras: är detta samfund Swenskt, så är det första det gör — en Lag med Balkar, Kapitel och § §, som noga utstaka alla Ledamöternas förhållande till det hela och hwarandra. — Wi ha dock, inföll en annan, haft ett sällskap Wisa, som mig wetterligt, icke ägt någon skriswen Lag — Sällskapet Pro sensu communi. — Ja, men wi weta också, att detta sällskap ägde blott en hatt och en kapprock. Så snart det består af trenne Ledamöter, (som synes wara det minsta som fordras till namn af sällskap), kan Ni wara öfwertygad, att den ena är Ordförande, den andra Vice-Ordförande, och den tredje Sekreterare och Skattmästare. Består det redan i sin första stiftelse af tie eller tolf Ledamöter, då will jag slå wad, att det också har ett Reglemente på flera ark, att det har sina voteringar, sina lottningar, sina måltider, sina intriger och sina tal; att alla tie Ledamöterna äro Embetsmän, med utsigter till små chefskaper, små löner, små företräden och små distinktioner. För dem, som oaktadt den mängd Författningar, Reglementen, Reglor och Ordningar, som wi äga, ännu skulle twifla på att Lagsjuka werkeligen ingår i wår karakter, för honom will jag anföra följande ställe ur en Promemoria till en Skräddare i en Småstad, innehållande Stadganden i afseende på förfärdigandet af en klädning. Jag wäljer dertill det kortaste kapitlet.

IV. Angående Tygs-Westen.

Art. I. Om Westens ändamål. Thet ware att förwara bröst och mage, synnerligen wid frackens möjliga uppknäppande. Art. II. Om Westens form. §. 1. Then låter sig redan af theß ändamål bestämmas; och må tyrföre snarare wara läng än kort, men framför allt icke, som nu brukeligt är, ett wisst

annat plagg till mötes på halfwa bröstet, theraf stor skada för ofwanbemälte mage härflyta kan. §. 2. Then ware tillika wid, så att then ej generar hwarken respiration eller digestion, the twenne nödigaste kroppens funktioner, och förses med starka band i ryggen för att kunna, ther så nödigt pröfwas, göras trängre eller widare. §. 3. Then göres med dubbla och breda slag, och utringas ej för mycket i halsen, så att then sluter wäl till. Art. III. Om Westens beståndsdelar. (Här genomgås i lika många paragrafer och med lika widlöftighet: 1) Framstyckena, 2) Knapparna, 3) Knapphålen, 4) Fickorna, 5) Kragen, 6) Ryggen, 7) Ryggbanden).

Ett allmänt skratt följde på denna läsning. Man wille dock icke tro att denna West-konstitution kunde wara ett af deßa naiva naturens uttryck, som måla karakteren, utan påstod, att Författaren säkert warit någon Småstads-Råd- och Riksdagsman samt Ledamot i Lag- eller Konstitutions-Utskotten wid någon af wåra framfarna Riksdagar. Den läsande Herrn wille alldeles icke medgifwa det, men wäl att han till nästa Riksdag, om han kunde blifwa representant för sin stad (hwartill han åtminstone borde räkna på sin Skräddares röst) twifwelsutan skulle spela en betydlig roll ibland Rikets Lagstiftare.

(Forts. e. a. g.)

Dramatik.

Thorsdagen den 29 April uppfördes på Kongl. Opera-Theatern för första gången: **Min Tante** Aurore, Komedi med Sång i 2 Akter, med Musik af Boyeldieu, föregången af **Musikwurmen.**

Valsain och Julie älska hwarandra. Valsain har hos hennes Tant Aurore genom en ganska kort biljett anhållit om hennes hand; men Tanten, som ända till ytterlighet älskar Romanläsning, och som i sin Systerdotters älskare nödwändigt will finna en Romanhjelte, afslår alldeles hans anbud. De älskande råkas nu och i samråd med de i dylika fall wanliga hjelparna, en Frontin och en Marton, komma de öfwerens att bedraga henne och spela en Roman tillsammans. Julie gör nu på Tantens befallning en promenad till Fogelhuset, ett stycke in i parken, tillika med Marton, som ej will öfwergifwa henne. Imellertid twingar Tanten en gammal Soldat, som hon har i huset, att fortsätta läsningen af en Roman. Man hade aftonen förut lemnat Prinseßan af Syrakusa öfwerfallen af Röfware, hwilket wållat Gumman en sömnlös natt och många tårar. Den gamla Soldaten befriar nu lyckligen Prinseßan, då idetsamma man hörer flera skott falla in i skogen, och ser Marton förtwiflad rusa fram på scenen med utrop af "Röfware, Röfware!" Den känsliga Tanten afdånar naturligtwis, och då hon kommit sig före och Marton berättat händelsen, ankommer Julie åtföljd af sin Befriare. Läsaren gissar redan att det är älskaren, (som antagit ett annat namn) och att Tanten, som nu besinner sig i Romanwerlden, på det högsta lifwas af denna händelse. Hennes förtjusning stiger, då hon sedermera af Frontin underrättas, att Hjelten denna natt haft en dröm, som redan till hälften besannats, att han skall befria en ung Sönbet ur Röfwares händer och döda flera af dem, att han skall intagas af den häftigaste kärlek till henne, att denna kärlek skall möta motstånd, och att han

i förtwiflan deröfwer skall willja gifwa sig döden = = Tanten, som under denna berättelse ömsom swimmar och extasierar, tröstar nu Frontin med att hon ej är obewekllig; och då han tillika underrättar henne att både Hjelten och han sjelf äro högst intagna af Romanläsning, stiger hennes förtjusning till det ytterste, och hon förklarar Frontin utan omswep sin förtrytelse, att icke ha känt honom för tretti år sedan, hwilket af honom beswaras med den anmärkning, att det icke bätat stort, emedan han nu först wore 27 år gammal. De komma nu öfwerens att låta Hjelten spela sin dröm eller sin Roman till slut: Frontin anmärker några drag af de älskandes sympathiska kärlek, t. ex. att Hjelten waknat i samma ögonblick, som Julie, och anförer de öfriga hwaraf man kan igenkänna en sådan kärlek. Tanten will nu anställa ett experiment med de båda älskande: man ser dem inkomma från twenne motsatta sidor och allt tillgå, såsom Frontin uppgifwit. Då Gumman, som tycker att sympathien går för långt, åtskiljer de älskande och wägrar deras förening, drar Hjelten en dolk för att stöta den i sitt bröst, hwarwid Tanten efter en kort swimning faller i en extas af förtjusning, och samtycker till föreningen. Imellertid har den gamla Soldaten, som wridit dolken ur älskarens hand, upptäckt att det är en dolk, hwars udd går tillbaka in i skaftet, och gifwit bedrägeriet tillkänna. Ett nytt moln hotar att sammandraga sig öfwer de älskande; men det skingras lyckligen genom deras knäfall och böner — och de förenas.

Detta är i korthet innehållet af denna lilla pjes, som utmärker sig för en artig musik, en god intrig, raskhet i gång, lif och intreße i situationer och en god komik. Den fordrar likwäl, för att winna det bifall som den wann och som den så rättwist förtjenar, mycken skicklighet hos de spelande; och då wi säga att wåra utmärktaste Sångare och Aktörer deri werkeligen utmärka sig, hafwa wi icke giort mer än rättwisa åt aktionen. Hr Dupuy såsom Frontin, Hr Sjortsberg som den gamla Soldaten, Hr Lindström som Valsain, M:ll Wåselia som Marton, M:ll Frodelius som Tanten, samt Fru Wikström som Julie förenade, med den största framgång, sina bemödanden för åskådarnes nöje. Scener, som starkt beklappades, woro den i förra akten imellan Tanten och Soldaten, isynnerhet Duetten, och i den senare, Scenerna imellan Frontin och Tanten, åfwensom Scenerna med den gamla Soldaten. — För denna pikanta pjes, som alltid med nöje skall ses, hafwa wi förmodligen en Öfwersättare att tacka, som riktat wår repertoire med flera Arbeten af detta slag, hwilket är nog swårt för att tillåta gissning på någon annan, än en kännare af Musik, Theater och Skaldekonst.

Spektakel.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres nästa Måndag d. 3 Maj för andra gången, Min Tante Aurore, Komedi i 2 Akter med Sång, Musiken af Boyeldieu; hvarefter gifves för första gången: Ett Divertisement af Dans, med flera Caracterer, componeradt af Herr Ballettmästaren Deland, hvaruti Fru Védel S:t Claire, (Première Danseuse vid Kejserliga Theatern i Petersburg,) äfven dansar en Rysk Nationel Pas. Spekt. börjar kl. half 7 och slutas omkring kl. ett qvart till 10 e. m.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 100.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 3 Maj 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 99.)

Men, inföll någon, de som så wäl förse sig med lagar, måste också uträtta stora saker? — Huru kan Ni begära det, M. H.? Om det är sannt, som man påstår, att menniskosjälen endast har en wiss gifwen fond af werksamhet att anwända, om denna hos oss anwändes att projektera, göra och omgöra lagar, huru skulle någon kunna återstå till werkställig[illegible] till Saker? I början är alltid ifwern för en sak starkast, så hos individ[illegible]a sällskap: också har man anmärkt, att dessa senare alltid i sitt första [illegible]arit werksammast, en anmärkning, som äfwen hos oss besannas af ett ganska [illegible]nyligt exempel — jag menar af Sällskapet för det löjliga, eller, som det också för kortheten skull kallades, det löjliga Sällskapet. Kunde något likna den ifwer hwarmed der i början grep sig an med wår witterhet? Säg ej ett och samma är Polyfem, Läsning i hwarjehanda och Poesiens Historia af Fredrik Ast, på dess bekostnad framgå i dagsljuset? Och nu — skulle man ej tro, att, af hela Sällskapet för det löjliga, ingenting mera existerar än det löjliga? Låt nu detta Sällskap ha kylt af sin första ifwer med författandet af ett långt reglemente, som bestämt i hwad ordning wåra Författare och deras skrifter skolat anfallas, sättet hwarpå deras namn lämpligast skolat anagrammatiseras, framifrån eller bakifrån, utan att förlora af sin tydlighet, beskaffenheten af de skällsord, som borde nyttjas, Straffens grader och arter, om galge eller kåk, eller båda tillika, o. s. w. — och jag slår wad om 100 R:d mot en, att ingen enda blifwit anfallen, att Oden ej fått heta Knod och Kelonid icke Dolekin; att Öfwersättaren af Anakreon ej blifwit kallad Kull-pay och Choreus fått hwila ifred i sin graf, utan att figurera i Polyfem som Choesru; att Racine icke blif-

wit brännmärkt som en jemmerlig fuskare, att till och med Voltaire och Pope förblifwit ohängda. * * *

* * * Jag fick ej höra mera, emedan jag i detsamma fick se Brodren Ygdrasillköf inkomma i Källarstugan och, utan att bry sig om den högljudda diskursen, sätta sig wid ett af borden, dit kyparen, utan widare tillsägelse, genast frambar en sup, en pipa och en buteij Öl. Jag gick ett par gånger förbi honom, men han låtsade icke känna igen mig, satte hufwudet djupt ned i kappkragen och såg i wäggen. Slutligen steg jag ända fram till honom och med ett "det är längesen wi sågo hwarandra" som jag hwiskade honom i örat, bragte jag honom så ur sin fattning, att han i förwirringen slog omkull buteljen och bränwinsglaset, i hwilkas förenade wågor stumparna af terpinan lyntes likasom master af ett skepp, nantes in gurgite vasto. Han framstammade, så godt han kunde, en ursäkt för sitt långa uteblifwande: han hade nämligen mog oblygsamhet att tappa penningarna — ej på Spelklubben, — men på gatan; han hade föresatt sig att icke helsa på mig förr än han kunde betala mig: ~~hoppet derom war nu~~ nära sin fullbordan — och nu wille äfwen hans olyckestjerna att han skulle råka mig dessförinnan. Jag bad honom ej här tala om denna sak, men i stället helsa på mig i morgon bittida, då wi kunde wara mera ostörda. Han lofwade det, och den gamla förtroligheten återkom med kyparen, som undanröjde alla minnen af den sista bataljen, begrafde de stupade, borttog de blessérade, och rekruterade med nya buteljer och nya Supar och till på köpet med twenne hela Toddyar såsom arrière-garde, hwartill kom ett litet Artilleri af Smörgåsar med salt kött, som placerades i teten.

Ifrån ett så wäl förwaradt Läger kunde wi med trygghet afhöra skärmytslingarna utom oss. Den jag nyss lemnat ödmjog sig snart äfwen Ygdrasillköfs uppmärksamhet, och jag underlåt ej att nämna huru mycket den förtjente det. Beklagligen både jag förlorat sammanhanget, och hörde nu blott den högrösiade Herrn, som Ygdrasillköf sade mig wara Kommissarien Satirén, skrika i en ton af wrede:

"Werkställighet, Werkställighet! det hör jag ropas öfwerallt. — Men hwem skall då werkställa i ett land, der ena hälften är sysselsatt att granska de projekter som den andra hälften gör?" Det är med Werkställigheten som med Naturen: i tystnadens skjöt utwecklar hon sina skönaste blommor, och endast natten ser hennes mest wälgörande skurar. War öfwertygad, att der mycket skrikes, mycket skrifwes och mycket pratas, ingenting werkställes. Jag har sagt orsaken. Der werksamheten ger sig luft i ord, der ger hon sig ingen i gerningar.

Detta påminner mig, inföll min följeslagare, en bredaxlad Herkulisk man, som Ygdrasillköf äfwen kände och sade heta Begattegefatti, hwad jag läst om något af Bolberg, Swift, Rabelais eller Wieland beskrifwit Abdera. Kom någon enskilt med ett projekt, eller yrkades allmänt någon nödig förbättring i Lagar eller Inrättningar, strax tillsattes en Kommitté, som skulle granska det och deröfwer afgifwa sitt betänkande. Nu hade merendels alltid männerna af den gamla Sientriancn wunnit spel. Det är ej så lätt att werka på en enda upplyst och kraftfull person, som sjelf både kan och ger sig tid att pröfwa hwad som föreslås och som tillika äger ett betydligt inflytande på werkställigheten. Deremot är ingenting lättare då fråga är om en Corporation. Den liknar en Cirkelperiferi: ju större den är, ju flera äro de radier som kunna dragas mot centern, ju mera blottställd för impositioner och intriger af alla slag. Också försummades de aldrig. Abderiterna hade drifwit

konsten att korrumpera med mat långt högre än wi. När Demokritus höd Öfwerstepresten Strobylus på sjekt gris, för att göra honom sig till wän, så bestod fyllningen af härdt guldmynt i stället för swiskon och äpplen. Hwilken Corps och hwilken Corporation, Öfwerstepresterlig eller Laisk, skulle kunna motstå så solida Måltider? —

För all del, ropade en röst, gör ej det bruket bekant här: man kunde falla på det rådet att fylla wära stekar med Banko- eller Riksgäldssedlar. Wi äro hittills åtminstone icke wana att ge eller taga mer än ettdera i sänder.

Motstod någon Abderit sådana försök (som sällan hände), uppletade man någon annan sida, hwarifrån man kunde werka på honom, och att han hade en sådan, derom war man öfwertygad; men att upptäcka detta något, som styrde en Abderit, dertill fordrades ingenting mindre än att sjelf wara det. War det ej Magen, så war det Frun, och war det ej Frun, så war det Mätreßen; war det ej Mätreßen, så war det med mycken säkerhet — Drängen. Ifrån det ögonblick, som upptäckten af denna wigtiga person war gjord, wände man sig till den och lyckades nästan alltid. Slog allt annat fel, så återstod alltid en utwäg, hwars werkan aldrig kunde utebliswa — Abderitismens eller den öfwertygelsen hwarmed hwarje Abderit i hög grad war utrustad, att intet förnuft kunde wara förnuftigare än det lilla som residerade inom hans egen trånga hjerna, och följakteligen att ingen kunde wara tillförordnad att granska ett projekt för annat, än för att, om ej alldeles, åtminstone i mer eller mindre mån — förkasta det. Deraf hände, att när de Abderitiska Granskings-Kommittéerna, efter många år och Seßioner, förente sig om ett förslag, de alltid till så wäsentelig del förändrat det insända, att det ej mera war detsamma och att det, werkställdt, skolat hafwa en alldeles motsatt werkan med den åsyftade. Det är sant, det hände också någongång att en Abderit, äfwen då hans förslag icke syntes behöfwa någon annan förespråkare än sin påtagliga nytta för det allmänna, likwäl war nog stor Abderit för att drifwa det med samma ifwer, som hans öfriga medborgare dreswo de förslag, hwilka blott hade deras enskilta fördelar till ändamål, och att göra allt det för framgången af detsamma, som de gjorde för framgången af sina eller för att motarbeta hans, — nemligen: måltider, skänker och uppwaktningar. I detta fall, och om tillika å båda sidor, måltiderna woro lika läckra, skänkerna lika stora, och uppwaktningarna lika täta, befunno sig de Abderitiska Kommittéerna i en grufig wånda. Lyckades det honom, efter en lång tid, mycket bråk och många uppoffringar, att få ett sådant allmänt nyttigt förslag antagit, så ansågs det alltid, både af honom sjelf och hans medborgare, som en synnerlig och personlig Wåd emot honom. Abdera låg, som bekant är, mycket sankt: det hade följakteligen öfwerflöd på grodor; m^n grodorna woro helgade åt Latona, Latona war Abderas Skyddsgudinna och Latona hade ett Konsistorium i Staden. Räkade en Abderit, som lätt kunde hända i gyttjan och mörkret, att trampa en groda, så kallade hennes och Prästernas Brefeker koar, Gudinnans hämd öfwer Republiken. En Abderit trodde derföre göra sig högt förtjent om grodorna och det allmänna, genom ett förslag att eklärera Staden. Han uppoffrade hela sin lifstid och hela sin förmögenhet på att genomdrifwa detta projekt, ehuru han hwarken war Oljehandlare eller ämnade entreprenera Lyktändningen; och få dagar före sin död underrättades han werkligen, att den Abderitiska Magistraten bifallit hans projekt, och af gunst och Nåde

emot honom tillåtit Abderiterna att komma hem i sina hus om aftnarna, och deras Stad att befrias från faran af Latonas hämd, som ofta hotat den med en öfwerswämning. Mannen dog mycket nöjd, och hela Abdera erkände, att det skedt den Narren (som de kallade honom) en stor Nåd.

(Forts. e. n. g.)

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från:

Preußen. Berlin d. 20 April. Den 17 d:s begyntes bombarderingen af Fästningen Spandau. Utom kanonskotten, kastades denna dag och natt 393 Bomber in i fästningen, som på flera ställen antände. D. 18 antände en Bomb ett halm- och hömagasin, som uppgick i lågor, och en annan ett krutmagasin, som gjorde en förfärlig explosion, så att de belägrande trodde att halfwa fästningen flugit i luften. Om e. m. antändes Julius-Tornet. Man tror att fästningen ej länge kan hålla sig, isynnerhet som Belägrings-Korpsen anföres af General von Thümen, som förut warit Kommendant på fästningen och Kapten Ludwig, hwilken styrer Bombarderingen, länge i Garnison derstädes, följakteligen båda känna hwar fienderna hafwa sitt krut och sina förråder. — Man wet af senare nyheter, att de Ryska och Preußiska batterier warit af sådan werkan, att en stor mur af Citadellet störtat, som haft ett 6 timmars ställestånd till följe. Om fästningen ej ger sig kl. 6 i dag (d. 20) stormas den; den bombarderas från alla sidor och besättningen upphör redan att skjuta från Citadellet och förswarar sig endast bakom wallarna. — Stettin och Cüstrin skulle bombarderas på samma gång med Spandau. Man will weta, att wåra troppar redan tagit Förstäderna af Wittenberg och posterat sig under kanonerna på städens förstansningar. Dawoust har begifwit sig till Braunschweig — Nedlitz wid Magdeburg. 1000 man Fransmän, som härifrån skulle transportera ett stort parti hö, hafwa blifwit med tapperhet anfallna och med förlust af 58 fångar, 200 sårade och 7 Båtar drifna tillbaka med oförrättade ärender in i fästningen. General Blücher, hwars högqwarter är i Altenburg, rapporterar att Major von Hellwig d. 13 i Langensalza angripit en Korps Bayrare af 1700 man infanteri, 300 man kawalleri och 6 kanoner under General v. Rechberg, och twingat honom att efter betydlig förlust retirera till Waltershausen.

Från Elben d. 18 och 20 April. Generalen Montbrun har nödsakats lemna Lüneburg d. 9. Hela Rysk-Preußiska Besättningen har d. 16 marscherat åt Celle. Man wet att nya Troppar i trakten af Werben gått öfwer Elben och förmodar att de förras marsch dermed står i förbindelse. Genom Uelzen ha flera Ryska Troppar äfwen marscherat, som wid Lenzen gått öfwer Elben. Franska Troppar hafwa werkeligen wid Uelzen wisat sig i antågande mot Lüneburg; men de ankommande Ryssar och Preußare ha twingat dem att draga sig tillbaka. Wittenberg är nu på alla sidor inneslutit af Generalerna Wittgenstein och Kleist, och skulle d. 18 stormas. Spandau besköts å nyo d. 20:de. Konungen af Preußen skulle begifwa sig till General Blüchers Armé och taga sitt Högqwarter i Meißen. Grefwe Wittgensteins war ännu d. 18:de i Deßau, det Bayerska i Bamberg. General Dubreton, som förswarade Burgos, har kommit till Magdeburg.

Spektakel.

På Kongl. Opera-Theatern uppföres i dag Måndag d. 3 Maj för andra gången: Min Tante Aurore, Komedi i 2 Akter med Sång, Musiken af Boyeldieu; hvarefter gifves för första gången: Ett Divertissement af Dans, med flera Caracterer, componeradt af Herr Ballettmästaren Deland, hvaruti Fru Wedel S:t Claire, (Première Danseuse vid Kejserliga Theatern i Petersburg,) äfven dansar en Rysk Nationel Pas. Spekt. börjar kl. half 7 och slutas omkring kl. ett qvart till 10 e. m.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 101.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 4 Maj 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhielm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 100.)

Men det hände också, och nästan alltid, när förslagsmakaren, sjelf paßif, förlitade sig blott på sin goda sak, att dylika förslag aldrig antogos, och om det än skedde för att tillfredsställa den Abderitiska egenkärleken, liksom med wißa Theaterpjeser hos oß, som antagas till spelning — för att aldrig spelas, — kunde man wara förwißad att de aldrig skulle werkställas.

"Nå, men hwad sade abderiterna derom?"

Abderiterna, fortfor han, woro ett ganska — abderitiskt folk. När de hörde att något på källare och kaffehus mycket omtaladt förslag wäckt Magistratens uppmärksamhet ända till att underkastas en Kommittés granskning, så woro de merendels alltid nöjda, och funno en sådan åtgärd helt naturlig och förnuftig; ty, sade de, man måste wäl granska hwad man skall antaga. Under den långa granskningen glömde de både förslaget och den som wäckt det, hwilken ej sällan hade den artigheten att dö ifrån det, då man kunde wara säker att det begrofs med honom. De Abderitiska Kommittéerna arbetade långsamt. Emedan wanligen i Abdera, den som war duglig till ett, äfwen ansågs duglig till allt annat, så skulle en sådan person wara med öfwerallt; deraf hände att deßa Granskings-Kommittéer bestodo af personer, så syßelsatta på alla andra ställen, att de endast någongång kunde komma upp i Kommittéerna för att der göra sin digestion. War det någon Abderit, som efter flera år kom ihåg ett förslag (som sällan skedde), föll det honom in att underrätta sig om utgången (som war ännu sällsyntare), och fick han då höra att det blifwit antagit (som war aldrasällsyntast), så war han nöjd och tanken att något annat eller mera återstod, uppkom aldrig i hans hierna.

"Ha! ha! ha! Det war ett präktigt folk, det der Abderitiska" genljudade det från alla bord i rummet.

Han steg nu opp, tog ett förtroligt afsked af mig, hwarwid jag bad honom helsa på mig, som han lofwade, och gick sin wäg tillika med sin wän Satirén. Som wi ännu hade wåra Toddyar odruckna, stannade wi qwar. Jag fann källar-konversationen af en helt annan beskaffenhet än man beskrifwit den för mig, och förundrade mig alldeles icke huru man der kunde tillbringa en ledig aftonstund i så lustiga hufwudens sällskap. Der funnos inga af deßa handlande, som weta förut alla förluster, men sist sin egen bankrukt, inga Handtwerkare, som utdela Kronor och Riken, men ej betala sin hyra, som proviantera armén, men låta hustrur och barn swälta, som hålla ingen tid, utom källartimman, och som låta sina kunder betala förtäringen med dyrt pris för dåligt arbete. Ygdrasillklöf ropade i detsamma Kyparen, och frågade hwar Großhandlaren Tombörsén och Herrar Prylström och Målander i afton höllo sig. "De lära wara uppe i Nöje af Uselhet: der skulle bli Spektakel i afton" swarade han. Det är skada, tillade Ygdrasillklöf, Bror skulle annars fått höra politiseras. Jag hade således bedragit mig! Kannstöparna woro der ej i afton! Så mycket bättre! En enda af dem skulle tillintetgjort hela mitt nöje. Politisering är ej min sak, aldraminst när den är synonym med ruinering, som den nästan alltid är, då den idkas jemte något Handtwerk.

Klockan hade imellertid slagit Tie. Jag lemnade Ygdrasillklöf, som högtidligen förnyade sitt löfte att i morgon helsa på mig.

Han höll ord, så litet som jag hade anledning att tro det. Han presentemig nu sin sedel på den uttagna Summan, och tillika Fullmakt att i alla Hufwudstadens Boklådor uppbära de inflytande medlen för hans Bok om den Fina Werlden, hwaraf sista arket nu war under preßen, och som i nästa wecka skulle utkomma. Hwad kunde jag önska mera till min säkerhet? Jag nästan förebrädde mig att ha emottagit förmycket; men 500 R:d äro ingen lapprissumma.

Wi blefwo nu på nytt de bästa wänner. Jag hade wäl ingenting mera qwar af min resmat: det wiste Ygdrasillklöf alltförwäl, men jag ersatte så godt jag kunde denna saknad. Inom ett ögonblick hade jag en god frukost på mitt bord. Läsaren föreställer sig lätt, att jag nu berättade honom allt hwad som händt mig sedan wi råkades och huru mycket jag längtade efter Boken om den fina werlden, sedan den jag hittills följt ådragit mig så mycket åtlöje. Medan han rökte sin pipa, framtog jag min Theaterpjes och läste den för honom — det förstår sig för att höra hans råd och rättelser, — ehuru i sjelfwa werket blott för att höra hans beröm; ty pjesen war redan renskrifwen och skulle nu på förmiddagen aflemnas till Ordens-Sällskapets Ordförande för att inöfwas till spelning. Han fann den förträfflig (som han wäl borde göra såsom min gäst och min gäldenär), men han utbredde sig så mycket öfwer deß estetiska wärde, öfwer deß Ökonomi (ett ord som jag ej kunde tåla) och öfwer det rent-menskliga i densamma, att jag werkeligen blef bestört, och begynte frukta att något rent menskligt skulle hända den (hwiket också ty wärr inträffade, som Läsaren snart får se). Han förespådde att den skulle göra den största effekt, och förskaffa mig ett stort anseende ibland Hufwudstadens Författare.

Jag gick nu till Grefwen. Ygdrasillklöf, som följde mig ända till porten, gaf mig nödiga Instruktioner för mitt Samtal och erinrade mig framförallt, att ej försumma detta tillfälle för att rekommendera mina saker. "Man måste, sade han, paßa på när de förnäma behöfwa en, om man skall wänta sig någon erkänsla för de tjenster man gör dem. Jag går gatan sakta fram, och du hinner mig säkert. Jag längtar att få höra huru besöket aflupit."

Jag emottogs med den största artighet. Grefwen sade mig tusen Komplimenter för min pjes, som han ännu icke läst, men tillräckligen rände af tupletterna, som woro charmanta. Musiken war superbe och Mill Limpander hade benägit chargerat sig med Sången. Jag war på wägen att förlora all fattning, då jag hörde henne nämnas; men då Grefwen, i anledning af mitt beswär, önskade sig tillfällen att på något sätt kunna wara mig till tjenst, tog jag honom på orden och sade, att jag beklagligen wore allt för rik på sådana i närwarande stund för att wåga nämna alla, men att jag dock, i anledning af hans Nådiga uttryck, wågade anföra ett eller annat, hwarwid hans protektion skulle wara för mig af den alldrahögsta wigt. Jag nämde nu först och främst min fars Tittel . . "Ja, gubewars, ingenting är billigare." — Derpå Handelsmannen Börsenknips Kommerse-Råds-Fullmakt . . . "Ja, gubewars, ingenting är lättare" . . . derpå Trued Perßons Skattfrihet — "Ja, gubewars, ingenting är naturligare" . . . Derpå Häradshöfdingen Muténs befordran — "Ja, gubewars, ingenting är rättwisare!" Derpå, efter allting gick så naturligt och lätt, alla mina öfriga saker. — Samma swar. Jag kunde ej nog betyga min tacksamhet öfwer så mycken Nåd, bugade mig djupt, och gick, eller rättare rusade ut, trapporna utföre och gatan framåt som en ursinnig, ända till Gustaf Adolfs Torg, der jag hann Ygdrasillklöf, flög med ett skutt i hans famn så att han så när fallit omkull, hoppade opp och ner i hans armar och ropade: ingenting är billigare, ingenting rättwisare, ingenting naturligare, ingenting lättare. Än hwad då, än hwad då, i Guds namn? Än mina Saker — det är Grefwens ord, döm nu huru lyckliga wi äro! Gubben slipper sitt Ök-å-möj och Börsenknip blir hulpen, det will säga: blir Kommers-Råd. — Och allt det der tror du? — Men skulle jag icke? Grefwen har lofwat det. — Just derföre! — Hwad! du wågar . . icke tro hwad Hofmän lofwa? Ah, det är mer än förlåtligt och deßutom icke nytt för några andra än enfaldiga Landt-Junkare som du. Deßutom har han ju icke lofwat? — Men han har sagt, att det är lätt, att det är naturligt, billigt, rättwist . . . . . Och du tror derföre att det skall ske? Ha! Ha! Ha! Nej, men det är wäl att du fått tillfälle att nämna dina saker. Nu bör du alla dagar påminna . . . Alla dagar? Det går ej an: han skulle bli ond. . . . Så mycket bättre: han skall likwäl taga mot dig med artighet, innom sig skall han tänka: jag lär ej slippa den sakramenska karlen med mindre, och sättas i rörelse för dina saker — och det är först då du kan hoppas. — Med ett ord, den som skall winna något, måste, som det heter på wårt Stockholmska språk, ligga åt och springa öfwer, synas mindre på sitt Embetsrum än i Förmaken, göra mindre nytta och pocka mera på belöning:

Gutta cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo,

som jag öfwersätter:

Småfolk hjelper hos Stort, ej förtjenst, men fjeskning och springning."

(Forts. e. n. g).

Stats-Nyheter.

(Forts. från Gårdagen).

(Preußens Krigsförklaring mot Frankrike).

Frankrike. Paris d. 27 Mars. Preußiska Ministern, General von Krusemark, har till Hertigen af Bußano afgifwit följande Förklaring. "Min Herr Hertig! Jag erhåller nu på ögon-

blicket min Konungs befallning att meddela Eder följande. De förslag, som jag förut haft äran göra Eder, hade, till sin natur, förtjent ett lika så snart som afgörande swar. Ryska wapnens framsteg i hjertat af Monarkien tillåta ej längre Preußen att förblifwa i owißhetens tillstånd. Å ena sidan erbjuder Kejsaren af Ryßland, som genom wänskapens band är förenad med Konungen, i detta afgörande ögonblick Preußen sina arméers bistånd och fördelarna af sin wänskap; å den andra, fortsar H. M. Fransmännens Kejsare att bortwisa en Bundsförwandt, som uppoffrat sig sjelf för hans sak och anser det icke ens mödan wärdt att förklara sig öfwer orsakerna till sin tystnad. Redan länge har Frankrike i ingen punkt uppfyllt de Traktater, som förbundo det med Preußen. Icke nöjdt att i Tilsit hafwa dikterat en fred, lika hård som förödmjukande, tillåt det Preußen icke en gång att njuta de obetydliga fördelar, som denna Traktat tycktes försäkra det: det betjente sig af de förhatligaste förewändningar för att i sjelfwa grundwalarna skaka Statens wälfärd och deß enskilta medlemmars lycka. Alltsedan behandlades Preußen som ett eröfradt land och underkastades ett jernok. Twertemot Traktaternas uttryckliga lydelse, qwarstannade de Franska härarna i Landet och lefde der i 18 månader som de behagade. Efter godtycko pålades detsamma ofanteliga gårder: deß handel tillintetgjordes genom det påtwungna antagandet af Kontinentalsystemet. Fransyska Besättningar inlades i de trenne Oderfästningarna: Landet nödsakades att bestrida deras underhållskostnader. Kortteligen, genom Traktaten i Bayonne, disponerades till och med öfwer Enkors och faderlösas egendom, i uppenbar motsägelse med fredswilkoren, och allt tillkännagaf att intet slags förstoning skulle unnas en olycklig och förtryckt Stat. I en sådan sakernas ställning war friden en bedräglig wälgerning. Konungen suckade öfwer de ofanteliga bördor, som tryckte hans undersåtare. Han hoppades likwäl att genom eftergifwenhet och uppoffringar kunna besegra ett hat, hwars werkan han känner, men hwars orsaker äro honom obekanta. Han hoppades kunna bespara sitt folk större olyckor genom det strängaste uppfyllande af sina förbindelser med Frankrike och genom sorgfälligt undwikande af allt det, som kunde stöta det. Genom owanliga och oerhörda bemödanden lyckades det Preußen att betala två tredjedelar af den ålagda kontributionen, och det beredde sig äfwen på att betala återstoden, då moln uppstego imellan Ryßland och Frankrike och deßa båda makters ofanteliga rustningar icke längre lemnade något twifwel öfrigt att ett nytt krig skulle tändas i Norden. Trogen sina grundsattser, att till hwad pris som helst wilja bibehålla National-existensen och dömande om det tillkommande efter det förflutna, kände Konungen att han hade allt att frukta af Frankrike. Han uppoffrade sin böjelse och slöt med detsamma ett förbund. Då det afslöts och innan ännu underrättelsen derom kunde hafwa ankommit till Berlin, inryckte Franska Troppar i Pommern och Churmark. Konungen såg med bekymmer att intet afseende hades på hans öppna och redliga förfarande. Man wille genom wåld bemäktiga sig, hwad genom Traktater ej stod att erhålla. Preußiska Agenter, som läto skrämma sig af Frankrikes hotande ställning, hade i Paris undertecknat Separat-Konventioner, som innehöllo högst tryckande stipulationer i afseende på den stora arméens proviantering och behof. Fransyska Regeringen, som kände swagheten af wåra tillgångar och förutsåg ett afslag, beredde sig på att genom denna expposition af sin makt aftwinga Konungen sitt bifall. Men det bedrog sig. Konungen stadfäste dessa Konventioner, ehuru Hans Maj:t kände swårigheten att kunna uppfylla dem. Han räknade på Preußarnas tillgifwenhet, och hoppades, derigenom att widden af wåra uppoffringar bestämdes, kunna trygga oß för willkorliga requisitioner och deras bedröfliga följder. Detta hopp rättfärdigades ej af utgången. Ty under det Preußen utrömde alla sina tillgångar för att lemna de bestämda produkterna till magasinerna, lefde Franska arméerna på Inwånarnes bekostnad. Man fordrade tillika Traktatens uppfyllande och Tropparnas dagliga underhåll. Inwånarnas heliga egendom borttogs med wåld utan att deröfwer den ringaste beräkning gjordes, och Preußen förlorade genom deßa wåldsamheter öfwer 70,000 hästar och 20,000 wagnar.

(Slut c. a. g.)

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 102.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 5 Maj 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Grinigni, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 101.)

Då blir jag obulpen, kära Bror. Farwäl! och med ett hopp war jag trappan oppföre hos min ädelmodiga Procentare för att återlösa min dyrbara familjeklenod. Den war redan försåld; Procentaren hade funnit, att panten war wärd dubbelt mera än lånet. Som detta olyckligtwis förfallit, hade han skyndat sig att sälja den. Förgäfwes fordrade jag den åter. — Jag hade ingen pantsedel och han skrattade åt min enfaldighet. — Lika fruktlöst begärde jag öfwerskottet; han påstod att han ej erhållit mer än den Banko-trea, som han wille sticka mig i händerna. Utom mig af raseri kastade jag den i ansigtet på honom och hastade på dörren.

Detta war den förstа af alla olyckor, som kunnat hända mig i Stockholm. Förlusten af hela Stora Wäpinge hade warit dräglig emot denna. Hwad skall Herrn nu lemna sin son engång når han reser till Stockhom? frågade Jeppa medtårar i ögonen. Det oroar mig mindre än hwad jag skall säga min far, når jag kommer derifrån. — Min son, om jag får någon, skall aldrig resa dit, kära Jeppa. Det är ett olycksaligt ställe och jag önskade att min far aldrig haft det infallet. ⁂

Det klappar. — Det är en Gubbe med skägg: Wil der Herr tjepe en jull-ur, micke schen un jammel? frågade han, och framtog — min egen klocka! fort, hit, min gubbe, hwad kostar den? Ja, den är dihr, onder trihonder daler inte säljes. — Baby! — Ne, Ne, si der Herr, en schtur poett, micke tjock, unt ofwen deri Josef unt Pokiphar sine fru, in filigram: eppen der Herr mal unt si, schen arbet, schen arbet! ⁂ Jag wet, jag wet — un den schtore rubin, som der schticker ⁂ Ja, ja, förtusan! det har warit min klocka, och fars och farfars och der står ju mitt namn, graveradt! ⁂ So ⁂ so, ja, då bli om hondert daler dihrere. — onder trihonder daler inte säljes. Wara wärd twohonder daler, breder imellen,

un noch die affection = = = Jag blef utom mig af förargelse. Klatsch! till höger, klatsch! till wänster = = = aj, aj, der Herr int försschtå patinage = = = Nej, men tyska, min Gubbe! noch en, noch en! Aj, aj! = = = det är bara affection för sådant folk som Ni. — Jag ropade Jeppa! = = = Så snart Gubben fick se honom, blef han rädd och slog på engång af hela det pris, hwartill han nog judiskt wärderat min Christeliga affection. Jag wille afpruta ännu femtie Riksdaler, men mitt oförsigtiga yttrande hade oåterkalleligt stuckit dem i hans ficka. Det war omöjligt. Jag gick nu för att framräkna penningarna när i detsamma min jude utbrast i gapskratt, kastade af sig kappan och lösskägget, då jag i honom igenkände min Granne wid Bordet på det stora kalaset, Herr Begattgefatti. Han hade på en Auktion häromdagen köpt mitt kurjösa Guldur för 150 Riksdaler; och som han deri funnit mitt namn, beslutit att roa sig med mig. Jag beundrade hans talang att spela Jude och fick nu weta, att han war en af Komiska Aktörerna i wårt Ordens-Sällskap. —

En morgon, då jag råkade att kasta ögat på Dagligt Allehanda, läste jag ibland Annonserna: Åstundas att köpa den Stora Werlden, med flera nya. Jag wiste icke, hwilket som mest förtjente min förundran, elakheten eller rikedomen hos den som så högt utfäste sig att köpa flera werldar på engång. Jag fann det blott underligt att han ej inskränkte sig till den nya; ty med deß guld kunde han ju sedan när som helst köpa den stora? Ehuru jag icke war Engelsman (annonsen tycktes mig egentligen endast angå dem), begaf jag mig till Boklådan der Werldsköparn satt sin addreß. Under förewändning att förse mig med något af den snygga Lektur som der åfwen annonserats, och hwars snygghet förmodligen endast sträckte sig till permarna, frågade jag hwem den skalken kunde wara som intjmerat att få köpa den Stora werlden? I en sticken ton swarades mig, att det alldeles icke wore någon skalk utan en ganska hederlig och allwarsam man, som icke mente annat än hwad han skref. I detsamma inkom i Boklådan en Herre med uppstoppade Kapprocks-fickor, och frågade hwad som betaltes för den Stora Werlden? — Tolf skilling. — Det är för lite, swarade den uppstoppade Herrn (som jag också tyckte), hwarpå han, efter någon besinning, framtog ur sin ficka ett litet blått häfte, utbytte det mot den framräckta Tolfskillingen och gick. Den stora werldshandeln eller rättare handeln af den stora werlden war nu gjord, och till min förwåning, gjord under mina ögon. Som det åfwen föll mig in att gå bort med en werld på fickan, inkallades den wandrande Boklådan. Hwem målar min nya bestörtning, när jag, som hittills warit mera öra än öga, i den ingenkände Brodren Ygdrasillklöf! Han tillstod nu för mig att han, i Kompani med den store Skribenten, Herr Traugott Griniani, författat och utgifwit denna lilla Skrift, den han i början tänkt kalla, som han sagt mig, den sina werlden, men som han sedermera, på goda grunder (wälförståendes i anseende till finheten), fann sig böra förändra till den Stora Werlden. Han berättade mig, att den redan länge warit till salu. Så mycket bättre, sade jag. En oförmodad utgift (jag berättade nu händelsen med mitt ur) har satt mig i behof af att begagna aßignationerna på de derföre influtna medlen. Låt oß följas åt till Boklådorna. Han blef härwid mycket förlägen, och måste slutligen tillstå att deßa medel redan woro uttagna. Jag blef nu, sanningen att säga, för första gången werkligen ond. Imellertid saknade han icke ursäkter.

(Forts. e. a. g.)

Preußens Krigsförklaring mot Frankrike.

(Slut fr. Gårdagen).

Oaktadt alla deßa skakningar, uppfyllde Konungen, trogen sitt system, med största samwetsgrannhet alla sina ingångna förbindelser. Underhållsmedlen lemnades efter hand: den bestämda Kontingenten ryckte ut, ingenting underlåts att wisa wår redlighet. Frankrike beswarade denna hängifwenhet endast genom ständigt nya fordringar; men ansåg sig sielf ingalunda förbundet att å sin sida uppfylla de wilkor, Traktaten ålade det. Enständigt wägrade det att undersöka räkningarna för lemnade krigsförnödenheter, ehuru det formeligen förbundit sig att wid hwarje qwartals slut liqwidera dem.

Traktaten bibehöll Kejsaren intill nästa Traktat wid innehafwandet af Glogau, Cüstrin och Stettin; men den förstnämdas proviantering skulle, från den nya Konventionens datum, ske på Frankrikes bekostnad; den andras från den dag då Konungen uppfyllt sin förbindelse i anseende till kontributionens afbetalning. Genom antagandet af denna artikel hade Konungen redan gifwit Frankrike ett bewis af sin eftergifwenhet, emedan han derigenom upphäfde öfwerenskommelserna af år 1808, enligt hwilka Glogau skulle återgifwas, så snart hälften af kontributionen war betalt. Den nya Traktaten höllo icke bättre af Frankrike än den äldre. Glogaus och de andra Fästningarnas proviantering, som hade sin grund i Konventionen och i kontributionens afbetalning, som redan i Maj förledit år war gjord, fortsattes på Preußens bekostnad, i trotts af de kraftigaste föreställningar, ända till närwarande tid. I Konventionen war ingenting bestämdt i anseende till Pillau och Spandau: följaktteligen hade de bort förblifwa besatta af Preußen; men genom ett slags militärisk öfwerrumpling inträngde Fransoserna i desamma och förswarade sig der.

Under det tyngden af Preußens börder på ett obegripligt sätt förökades, bewisade Preußen att det icke allenast betalt sin kontribution, utan äfwen ett ofantligt öfwerskott. Hwarje slag af bistånd nekades detsamma: hwarje deß önskan beswarades genom en förakttig tystnad och strax derpå följande nya fordringar. En underdukande Nations oerhörda bemödanden syntes icke winna något afseende. Wid förledit års slut stego Preußens fordringar redan till 94 millioner Franker. Räkningarna deröfwer befunno sig i så god ordning, som de kunde wid de Franska Auktoriteternas wägran, att enligt Traktaterna berikliga dem. Hans Maj:t fortfor beständigt att genom sina Agenter föreställa nödwändigheten att uppfylla Deß begäran, att Deß utsugade Stater icke längre förmådde uthärda bördan af de Franska härarna. Konungen inskränkte sig till och med för ögonblicket att i anseende till deßa förskotter endast fordra en afbetalning, och förklarade frimodigt, att i fall af wägran, han ej kunde swara för hwad som hände. Denna på de heligaste rättigheter grundade begäran, detta lika så rättwisa, som begripliga språk, förblef obeswarad, och hade endast twetydiga försäkringar och widt utseende löften till följd. Men det war ej nog att bryta de tydligaste Traktater; nya förhållningssätt inträdde, tjenande att upplysa Preußen öfwer Kejsarens afsigter med detsamma, och öfwer allt hwad det kunde wänta sig af honom. Då Konungen såg en del af sina Provinser i Fiendens wåld och den andra hotad, utan att

kunna wänta sig bistånd af Frankrikes armeér, så war han nödsakad att förstärka sin egen, och då det wanliga sättet skulle warit för widlöftigt, så wände han sig till den Preussiska ungdomen, som ömmade att församla sig under Hans fanor. Detta uppwäckte i hwarje hjerta begäret att tjena Fädernesländet. Ett stort antal frimilliga war färdigt att afgå från Berlin till Breslau, då det behagade Vice-Konungen att i de af Fransmännen besatta Provinser förbjuda all rekrutering och all afmarsch af frimilliga, ett förbud, som på det strängaste werkställdes, och utan att engång meddelas Konungen. Ett uppförande, som så snörrätt förolämpade en Regents rätt, wäckte i H. Maj:ts och deß trogna undersåtares hjertan den djupaste owilja. Tillika erhöllo Befälhafwarne på Oderfästningarna ordres att på 10 mils (timmars) afstånd från desamma med öppet wåld borrföra allt som de behöfde till deras förswar och proviantering, ehuru de redan långesedan bordt wara proviantérade på Frankrikes bekostnad, och Kejsaren sjelf i en formelig audiens förklarat Furst Hatzfeld, att han förbudit Guvernörerna i desamma att göra den minsta requisition i de Kungliga Staterna. Deßa egenmäktiga och orättwisa ordres, som de icke engång ansågo möjdan wärdt att meddela Konungen, werkställdes till hela sin widd, i trotts af ägande rättens heligaste anspråk, och med wåldsamheter, swåra att beskrifwa. Wid så många orsaker till ett fredsbrott med Frankrike, önskade dock Konungen att gå underhandlingswägen. Han meddelade Kejsar Napoleon, att han wille skicka en tillförlitlig person till Kejsaren af Ryßland, för att bedja honom erkänna Neutraliteten af den del af Slesien som Frankrike erkänt. Detta war det enda medel, som blef Konungen öfrigt, som åndteligen ett ögonblick war öfwergifwen af Frankrike för att kunna förbehålla sig en fristad och icke komma i den grymma belägenheten att behöfwa lemna sina Stater. Kejsaren förklarade sig med stolthet emot detta steg, och bewärdigade de förslag, som åtföljde denna kommunikation, ej ens med ett swar. Wid en sådan sakernas ställning, kunde Konungens beslut icke längre förblifwa twifwelaktigt. Sedan flera år hade han uppoffrat allt åt bibehållandet af sin politiska existens; nu sattes den af Frankrike på spel, som ingenting gjorde för deß beskydd. Ryßland kunde fullborda deß olycka och erböd det ädelmodigt sitt beskydd. Konungen kan icke tweka; trogen sina grundsattser och sina pligter, förenar han sina wapen med Kejsar Alexanders; han förändrar sitt system, men ej deß ändamål. Han hoppas, då han bryter med Frankrike och förenar sig med Ryßland, att genom en ärofull fred eller genom wapnens makt återwinna de enda föremålen för hans önskningar: hans folks sjelfständighet, den lycksalighet som dermed är förenad och sina fäders arf, hwaraf hälften blifwit honom beröfwadt. Konungen will med hela sin makt följa de planer, som äro enliga med Regenters sanna intresse. Han önskar allwarligen att de må leda till ett tillstånd, hwari en Traktat icke mera är ett wapenstillestånd, der styrkan blifwer rättwisans wärn och der hwar och en åter kommer till besittningen af sina rättigheter utan att genom ett misbruk af makten kränkas till alla delar af sin existens.

Detta, Min Herr Hertig, är jag ålagd att meddela Er, och jag anhåller att Ni täcktes förelägga det H. M. Kejsaren. Europa har med häpnad sett en Nations långa resignation, som genom sitt lysande mod och sin ädla ståndaktighet förwärfwat sig ett stort namn i Tidebäckerna.

Ledda af de heligaste bewekelsegrunder, gifwes ingen af oß, som icke fast beslutat att uppoffra allt annat för Thronens och Fädernesländets, för den Europeiska sjelfständighetens stora intresse; ingen, som ej skall skatta sig lycklig att för deßa deßa ädla ändamål och förswaret af sitt hem, gifwa sitt lif.

Jag har befallning att med Furst Hatzfeld, Geheime-Stats-Rådet v. Beguelin och de till de åtskilliga missionerna hörande personer begifwa mig till Konungen, min Durchlauktiga Herre. Jag har den åran anhålla hos Eders Exellens om de för denna afsigt nödiga paß.

Jag förnyar wid detta tillfälle försäkran om min utmärkta Högaktning.

Krusemark.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 103.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 6 Maj 1813.

(Insändt.)

Till Utgifwaren.
M. H.

Jag har just nu erhållit N:o 77 af Nya Skandinaven. Se der M. H. en mängd nyheter, hwarom man wäl talat sins imellan, men som man icke wäntat att så snart och framför allt icke på detta sätt få se lagda för en öppen dag. Jag ber Er meddela följande wälmenta betänkligheter öfwer dylika kungöranden, oaktadt jag förutser, att det torde uttydas såsom en afundsjuka för det ej ert Blad gjorts till Depositär af så wigtiga underrättelser, i en tid då det werkeligen kunde synas, som Statens hemligheter aldrabäst förwarades i offenteliga Tidningar.

Jag förbigår de skäl Förf. uppställer för rättwisa krig, nemligen att återtaga förlorade Länder, och att tillwinna sig sådana, som af Geografiska läget liksom synas utgöra ett och samma Rike; — skäl, som på engång berättiga Danmark att kriga med oß för återwinnandet af Skåne, Halland och Bleking, och oß att kriga med Danmark för Norrige; skäl, säger jag, på hwilka Fredsslut och formeliga Afträdelse-Traktater wäl torde böra hafwa något inflytande, åtminstone imellan Bundsförwandter, och af hwilka isynnerhet det sistnämda tjent till förewändning för alla Napoleons usurpationer, (de der således genom ett penndrag af Skandinaven befinnas rättfärdigade) och hwilket wår ädelmodiga och upphöjda politik wißerligen förkastar såsom krigskäl, fast den kan och bör anse det såsom en följd af ett lyckligt och i andra hänseenden rättwist börjadt krig. Jag förbigår, som sagt är, alla anmärkningar häröfwer. Jag will nu blott uppehålla mig wid behörigheten af sjelfwa underrättelserna.

Här stannar jag i en labyrint, hwarutur jag ej kan reda mig. Är det möjligt, frågar jag mig sjelf, att de blifwit kungjorda med Regeringens tillstånd? När jag sammanhåller denna artikel med det tydliga stadgandet i Tryckfrihets-Förordningens 3 §, 10 Mom. "Allt kungörande i tryck af hwad som rörer Statens å färde warande underhandlingar med främmande Makter, eller eljest af Konungens i sammanhang med dem tillernade beslut och afsigter, samt Deß

Ministrark, Råds och Sändebuds wärf, om det ej sker med Regeringens tillstånd eller med officiell tillåtelse, straffas i likhet med hwad i föregående Moment stadgadt är" (enligt 6 Cap. 5 §. Missgerningsbalken, jemförd med Kongl. Förordningen af d. 20 Jan. 1779); så måste jag swara Ja. Ett sådant stadgande kan icke wara någon Författare eller Boktryckare obekant. När jag åter eftersinnar, att wi äga ett officiellt Blad, som ensamt kungör hwad som anses böra komma till allmänhetens kunskap af wåra förhållanden med Utländska Makter; när jag widare öfwerwäger beskaffenheten af sjelfwa artikeln, otydligheten i både stil och framställning, de nästan intill löjlighet gränsande uttrycken om wänliga föreställningar, då frågan är att afstå ett Konunga-Rike, (som det icke måste wara något fel hos den rätta ägaren att behålla så länge han kan, isynnerhet i ett Folks ögon, som brännmärkt en af sina Konungar, Magnus II, med ett ewigt öknamn för sin eftergifwenhet mot wänliga föreställningar i ett alldeles dylikt fall, och som nyligen ansett förpantningen af Wismar såsom ett politiskt brott) om fredliga negotiationer och twingande till godwillig afträdelse, o. s. w. så säger jag högt: Nej! Det är ej möjligt. Om Regeringen funnit för godt att i ett annat än det officiella Bladet framkasta några winkar om sitt förehafwande, säkert hade den dertill wald ett Blad, som haft någon publicitet, och framför allt en skickligare penna. Men, hon kan omöjligen ha funnit något så otidigt kungörande för godt. Hon är för upplyst att icke känna, att, om det kunde wara nödigt att, för en wiss beräknad möjlig händelse, i förband förwissa sig om sina Bundsförwanters samtycke, ingen konsideration i werlden kan förbinda henne att, innan den inträffat, kungöra detta samtycke, men twertom alla att hålla det hemligt. Hon är för wis att icke inse, hwad hwar och en annan med minsta förstånd inser, att, om hufwudfrågan ännu beror af någonting så owisst som krigslyckan; om den Hjelte och Store Man, som will bereda oss ett skadestånd för hwad wi förlorat, ej skulle wilja blott taga det, utan att bjuda något annat i stället; om detta andra ännu först måste wara genom wapnens makt och Traktaters helgd oss försäkradt och således disponibelt, ingenting snarare kunde leda att kompromettera både oss och wåra Bundsförwanter, än en sådan öppenhjertighet.

Allmänna ryktet berättade under wårt sista krig 1808, att Napoleon genom formeliga Traktater garanterat Danmark besittningen af Swerige ända till Motala Ulf, och Ryssland allt det som ligger ofwanföre; det är alltför möjligt och troligt att en sådan garanti warit gifwen; det förstår sig under det alltid förutsatta wilkoret, att Swerige af dem kunnat inkräktas; men kungjorde några Ryska eller Danska Tidningar denna garanti? Och skulle, om så skett, icke detta wäckt hwarje Swensk mans ätlöje och harm, följaktteligen bidragit att göra denna garanti så onödig som den, Gudilof! blef, och tillika på det högsta kompromitterat de intresserade Staternas Regeringar, så wäl inför sina folk, som inför Europas öfriga Regeringar? — flera andra dylika exempel i Diplomatikens äldre Historia att förtiga. Jag gillar ej den hemliga, inbundna, intrigerande Politiken. Twertom, jag anser det för en särdeles lycka, då den ena Staten kan uppriktigt säga den andra: Jag är Er owän, wänta allt af mig, eller: Jag är Er wän, Ni kan räkna på mig. Men till denna öppna politik, som alltid är styrkans och den stora karakterens, hörer icke uppandet af sådana saker, som bero af något eventuelt, som först tid och omständigheter skola framföra, såsom blifwande

grundwal till den byggnad man derpå ämnar uppresa. En sådan öppenhet, om något Kabinett kunde gifwas i stånd derat, wore, lindrigast benämd, en oförsigtighet, och förswårade alltid planernas utförande, om den ej ledde till deras fullkomliga misslyckande.

Ännu har ingen annan Krigsförklaring blifwit Danmark gifwen än Skandinavens, som också bör synas tillräcklig. Twertom ser jag af sista Altonaiska Mercurius, att ehuru wår Minister blifwit rappellerad, en Chargé d'affaires blifwit ditsänd, åfwensom af Danska Stats Tidenden, att Danmark å sin sida önskar kommunikationernas fortfarande, fast det åfwen funnit sig föranlåtit att rappellera sin Chargé d'affaires härifrån. Nya Skandinavens underrättelser skola således för detta Land blifwa ganska wigtiga, isynnerhet de som röra wåra Troppars bestämmelse; och jag gissar, att man ej lärer underlåta att begagna dem, sämycket mera, som man dertill har all nödig tid, emedan alla wåra Troppar förmodligen ännu icke äro öfwerskeppade till Pommern.

För all del underrätta mig innan weckans slut om orsaken till denna märkwärdiga Apparition på wår Tryckfrihetshimmel, och om man derwid gör i Stockholm som jag här på * * blott gapar och undrar. Jag kan, ej förklara det på annat sätt än att någon kittsligt oberänkfam yngling, för att gifwa ett ögonblicks uppseende åt sitt blad, raffat ihop artikeln; — ty ett sådant etourderi låter ej tänka sig hos en man med den minsta eftertanka — eller ens hos någon annan än den, som är mindre angelägen om någon tillökning i länder för sitt fädernesland än i winst för sig sjelf. Men det föraktliga i motiverna uppwäges ändå wida af det wågsamma och farliga i företaget, i synnerhet i anseende till efterdömet, såwida Skandinaven icke är ett officielt Blad eller ett ensamt undantag från Tryckfrihetsförordningen. Intill dess detta åtminstone blir allmänt kändt, torde det wara nödigt att påminna den unga författare i detta Blad, som har den lyckan att deltaga i wårt Kabinetts hemligheter, om den Tystlåtenhet i politiska ämnen, hwaröfwer samma tidning i ett af sina äldre Nummer haft en lärorik artikel; och hellre taga prenumeration på ett eller 2 år på engång än att efter 20 Nummer åter sättas i frestelse att förråda någon af de wigtiga hemligheter som han känner. Må han framförallt wara öfwertygad att wi hwila med det oinskränktaste förtroende wid Regeringens omsorger för wåra yttre angelägenheter och wid den Hjelte, som står i spetsen för wåra Härar; att wi alldeles icke önska några hemligheter, att wi twertom, för fädernesländets skull, i deß namn, och för framgången af de planer som kunna förehafwas till deß wäl, förbehålla oß, såsom en wälgerning emot detsamma, inställandet af alla sådana expositioner, som den ifrågawarande. N * * nära Stockholm d. 5 Maj 1813.

Läsare af Lättsinnighet i wigtiga ämnen.

Öfwersättning, från Catullus.

Till Lesbia.

Ynglingen, mot hwilken ljuft du ler
Och som får mot dina blickar swara,

Synes mig en Gudars like wara
Och lycksalig kanske ännu mer.

Huru säll han ser och hör på dig!
O! med harm jag på hans lycka tänker;
Då en blick din godhet till mig sänker,
Den förståndet kan beröfwa mig.

Ingen då är mera säll än jag;
Men, af wanmakt stelnar strax min tunga,
Blodet wäldsamt drifwes från min lunga
Under alla pulsars feberslag.

Örats susning, som i grymt förbund
Med en matthet, mig till jorden sträcker,
Och den natt, som ögonen betäcker,
Allt bebådar mig min sista stund.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från:

Preußen. Berlin d. 24 Thorn har d. 16 gifwit sig till Ryska wapnen. Besättningen har sträckt gewär och är fången. Danzig hålles strängt blockerad, och lärer snart ge sig, emedan smittosamma sjukdomar der rasa förfärligt och en fullkomlig brist på Läkemedel och färskt kött der råder. — Spandaus öfwergång wäntas alla ögonblick. Kl. 6 om morgonen d. 20 begärte Kommendanten att få kapitulera, med wilkor af fritt afdrag, med gewär och wapen, samt 2 kanoner och Öfwerbefälets bibehållande utan eskort, som afslogs. Bombardementet började ånyo, hwarigenom staden kl. 8 om aftonen sattes i brand. Detta hindrade stormningen. Wittenbergs Bombardement började d. 18:de; men uträttade föga då wåra batterier ligga för aflägset. Man söker derföre att afbränna Bryggan, som lärer bli swårt, då den förswaras af Broskanser och många batterier; lyckas detta, är besättningen, 3,500 man, liksom innmurad. Kommendanten skall, enligt senare underrättelser erbudit sig att kapitulera efter 14 dagar, om intilldess ingen undsättning inträffar.

Saxen. Altenburg. Fransmännen tränga genom Thüringerskogen. Ney är i Eisenach, Souham i Coburg: de framtränga öfwer Erfurt, Weimar och Buttelstädt. Wi koncentrera oss. Ministern Baron von Stein har af Leipzig fordrat ett förskott för Landet af 500,000 Rd. En Kurir har afgått till wår Konung, (som säges wara ref till Salzburg), efter en konferens imellan General Winzingerode och wår General Thielemann.

Till Salu finnes:

Handlingar utur Hans Exellens Stats-Ministerns, m. m. Hr Grefve v. Engeströms Bibliothek säljas i Utters & Comp. Boklåda à 24 skill. B:o häftade.

Porträtt af Stats-Sekreteraren Benzelstjerna, dersammastäds à 1 R:d.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 104.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 7 Maj 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 102.)

En af hans wänner, General-Fält-Sjukhus-persedel-Vice-Under-Intendenten Långfingrenius, som gifwit armén ett eller annat tjog flera sjuka än den werkeligen ägde, och åt dem hon ägde ett eller annat tjog mindre persedlar af ätskilliga slag, än de behöfde och dem bestodos, derigenom gjort sig penningar, och erhållit en fullmakt, skulle nu, för att blanda bort korten, och wisa att fruarna också någongång kunna tjena männerna till förkläde, gifta sig med en rik flicka härstädes (som han hade sina goda skäl att göra ännu rikare), och wänkades alla dagar till staden. Denna wän hade lofwat att reglera hans små affärer, och i synnerhet wår. Jag lät äfwen denna gången afspisa mig med fagra ord, tackade imellertid slumpen, som i dag förskaffat mig underrättelsen om den efterlängtade Generalen (jag kallar honom så för kortheten skull); och beslöt att så snart jag fick se hans ankomst tillkännagifwen i Tidningarna (om det annars sker förrän han redan är borta) genast söka opp honom och förbehålla mig förmånsrätten wid utbetalningarna.

Wid min hemkomst fann jag före mig F. Ä. N:s Waktmästare, som kallade mig till i morgon-afton på repetitionen af min pjes. För att ej kasta någon oskyldig skugga på sällskapet, torde det tillåtas mig att, hwad betydelsen af dessa ord beträffar, uppa en af dess hemligheter. Dessa bokstäfwer betyda nemligen: För Ädla Nöjen. Må man, således icke söka sig af sällskapets devis: plus esse F. Ä. N. quam videri (att wara mera F. Ä. N. än synas.) Repetitionen gick förträffligt. Min unga Russin sjöng som en Engel, hwar ton genomträngde mitt innersta: alla mina förra känslor för henne återwaknade med en förnyad häftighet, och jag insåg att min dramatiska bana måste slutas med ett giftermål, om den ej skulle slutas olyckligt — och för tragiska slut hade jag alltid haft en stor

aversion. Den enda förändring hon utbad sig att få göra, rörde egenteligen kostumen. Hon önskade nemligen att få föreställa Flora, i stället för Venus, emedan hon fann denna Gudinnas både namn och kostum mycket modestare, och deßutom trodde att det skulle göra effekt om hon, i det ögonblick som hon slutat kupletterna och korgen upphißades med henne, fällde en krans på altaret. Alla gillade detta förslag, som syntes ingifwit af den finaste smak och den älskwärdaste blygsamhet. Det är ej möjligt, sade Grefwen med ett småleende, att neka Venus hwad hon begär — utom Floras draperi, tilade jag. Det är sant, inföll han; men wi hoppas att det ej blir antiken så fullkomligen troget. — Hon rodnade och slog ned sina sköna ögon. — Troget eller icke troget, tänkte jag wid mig sjelf, skola wäl så sköna former alltid göra sig gällande. I wißa fall har Hesiodus rätt, att det halfwa är mer än det hela.

Ingen kunde mera än jag längta efter morgondagen. Jag ägde redan en försmak af den seger, som wäntade mig, och förutsåg alla de lyckliga följderna deraf; huru Grefwen skulle arbeta för mina saker, huru Kusin Limpander skulle finna sig smickrad att älskas af en Poet, som wid sitt första inträde förde så mycken ära, och slutligen gifwa honom sin hand, det sköna af alla pris och det enda han önskade.

Efter en sömnlös natt och en orolig dag, slog ändteligen den efterlängtade timman. Jag målar ej Garderobsträtorna om den grannaste klädningen, ej Direktörens och Direktrisens bekymmer att ställa alla tillfreds. — Nej, jag skyndar till det ögonblick, då ridån öppnas och min seger begynner. Hwad handklappningar! Hwad många charmant, exellent! wid mina situationer, infall och tal! — Och i sista Scenen, når, wid ljudet af en pipa, Grufwan framtrollas med ett bord fullsatt med mat och buteljer! Då skulle Läsaren ha hört stampningarna, ropen och handklappningarna! Alla centerade denna wackra Dekoration. I detsamma syntes korgen med Gudinnan. Hon war werkeligen Gudomlig; det rika, lätta och tunna draperiet war alldeles sådant som man ser det på statuen i Drottningholms trägård. Jag nästan harmades öfwer deß trohet — och mäste hålla för ögonen, för att ej alldeles förlora hörseln. Men Sången begynner — och tystnad och förtjusning utbreda sig öfwer hela rummet. Kupletterna äro slutade — den åtande Chören klingar för sista gången med sina glas — händerna lyftas till den sista handklappningen, himmel! hwilket dunderslag! i det Gudinnan sträcker sig för att kasta kransen på altaret, brister bottnen — allt hwad som är Flora flannar qwar i korgen, och allt hwad som är Venus (och det är allt) wisar sig för Åskådarna. Hwilken scen! Hwarföre äger jag ej en Hogarths pensel att måla deßa öppna munnar, deßa orörliga händer, denna liksom förstenade chor, deßa bortwända eller gömda Fruntimmers-ansigten! Ingen enda sansade sig nog för att hjelpa Gudinnan, som ej wågade att släppa korgen för att ej i fallet skada sin lilla fot mot glasen och buteljerna på bordet eller emot Suffléörens hwaßa tänder, hwars mun syntes uppspärrad liksom för att mottaga den och än mera. Endast en Sjöman ropar af alla krafter "fira, fira, fira!" ett rop som machinisten ej kunde lyda, äfwen om han förstått sjömanaspråket, emedan linorna woro så korta, att de ej medgåfwo någon firning. Imellertid hade detta rop, yttradt med en löflig röst, wäckt ett allmänt skratt, som ej litet ökades då jag rusar opp på Theatern och, liksom Noachs Söner, gående baklänges för att med min sångkappa betäcka den sköna Kusinen, faller öfwer Suffléörens kur med benen i wä-

dret. Jag reser mig hastigt opp, avancerar i samma ställning, kastar kappan afwig öfwer min Kusin Gudinnan, och med en knif, som jag tagit på bordet, skyndar jag att i ordets egentligaste bemärkelse skära ned henne och ledsaga henne in i Toiletten, der hon faller afdånad i mina armar. Nu inrusa Hof-Sekterarn och frun i rummet tillika med Grefwen och flera andra. — Alla ropa med en mun: den fördömda, dumma pjesen! Jag trodde, att man mente korgen eller machinisten, men fann till min stora förundran att det gällde min pjes. Farwäl med alla de sköna planer, som jag byggt på den! Utom mig af förtwiflan, tryckte jag den sköna Sophies hand ömt till min mun, hwiskade henne sakta i örat: kan Ni förlåta mig? lemnade kappan i sticket och skyndade på dörren.

Jag wågade ej i detta förwirrade skick wisa mig för Jeppa, som då lätt kunnat taga döden af förskräckelse, utan gick in på en Källare i grannskapet, der jag begärde ett glas watten. — — Händelsen i F. Ä. N. war redan bekant och omtalades med många tillsatser och mycket skratt. Det war samma källare der jag en gång förut warit, och efter någon stund råkades Begattgefatti och Satirén, som båda kommo från Spektaklet. De skrattade åt händelsen och isynnerhet åt min oro, öfwertalade mig att dricka ett halfqwarter gammalt, som jag gjorde. Imellertid inkom en Herre, som jag ej kände, och omtalade med entusiasm den unga Damen, som spelat Flora, huru hon, efter någon stunds förlopp, framträdt på Theatern och förklarat med en stapplande röst och nedslagna ögon, att hon hoppades, det den händelse, som nu förefallit, icke räknades pjesen till last, som förtjente allt bifall, och att hon i morgon eller någon annan dag, som Sällskapet behagade utsätta, wille afsjunga Kupletterna i densamma, om Sällskapet funne att hennes röst icke alldeles wanställde dem.

(Forts. e. n. g.)

Rousseaus wälnad,

Berättelse af Eckartshausen.

På ett ställe i Tyskland kefde en man, som af ryktet utropades för en stor Hermästare. De besynnerliga saker jag hört om honom retade min nyfikenhet att göra honom ett besök. Wi talade länge om ädelmodiga saker, och jag fann i honom en upplyst kännare af naturens krafter och werkningar. Han bad mig och ewän som gjort mig sällskap, till aftonmåltid. Det war om sommaren; kl. omkr. 10 på aftonen förde han oss till ett litet lusthus, beläget i en trägård nästan utom staden. Här funno wi ett bord dukadt för fyra personer. Herrn i huset lemnade oss en stund allena, ursäktande sig med något oundwikligt hushållsgöromål; men han kom åter, och befallte då betjenten gå bort. Wi böra wara ensamma, sade han, för att med mera frihet kunna tala om naturens under. Maten blef inburen, och derefter stöt wärden regeln för dörren. Wi satte oss, men en plats wid bordet förblef ledig; Jag frågade derföre wärden om han bjudit någon fjerde man, som fått förhinder? Ja, swarade han, men wi bry oss ej med honom, han kommer nog, om han har tillfälle dertill. Sedan wi språkat om ädelmodiga saker, blef wär wärd i hast försatt i djupa tankar, och öppnade ej mera sin mun; ljusen började brinna mycket dunkelt, och syntes nästan färdiga att slockna. Helt oförmodadt ut-

bredde sig en okänd lukt i rummet, och wi kände äfwen en besynnerlig skakning, nu sprang wärden hastigt upp af sin stol, och ropade: "det är min Wän, som kommer!" — och i samma ögonblick sågo wi äfwen en främmande man stå midt i rummet. Han syntes wara något till åren, hade en blek ansigtsfärg och war swartklädd. Efter en bugning satte han sig wid bordet, och inlät sig i samtal med oss. Denna syn gjorde mig uppmärksam, ty jag begrep ej huru mannen kommit in i rummet, emedan dörren war reglad; hans utseende förekom mig deßutom något besynnerligt. Han hwarken åt eller drack, men talade med mycken anständighet och wärdighet. Åtskilliga ämnen förde omsider wårt samtal på Roußeau. Jag skulle önska, sade jag, att jag känt den mannen, och jag wet ej hwad jag welat gifwa, om jag blott några ögonblick fått se och tala med honom. Den okända personen steg nu opp, och tog mig i handen. En iskall rysning genomfor hela min warelse då han sade: "Jag är Roußeau." — Ljusen slocknade och ett dåst buller hördes öfwer hela rummet; om ett par minuter tändes ljusen åter, och den okände war förswunnen, utan att dörren blifwit rörd. "Nå min Herre! har jag icke skaffat Er en intressant bekantskap?" frågade wärden. Wisserligen, swarade wi, nästan utom oss af förundran. Om jag wore en Charlatan, fortfor wärden, så kunde jag nu inbilla Herrarne, att jag werkeligen förstår framkalla andar; men, jag är en älskare af Fysiken, och will strax uppriktigt förklara hela saken. Dereſter wisade han oss rummets hela inrättning. En fall-lucka, genom hwilken Roußeau inkommit till oss: en fördold Elektrisk Maschin, som förorsakat den skakning wi erfarit wid andens förmenta uppenbarelse: samt sättet huru ljusen slocknade och åter tändes; och slutligen lät han oss förnya bekantskapen med sin wän, som så wäl spelat Roußeaus roll, och hwilken war en ganska artig man. Wi talade långt in på natten om alla underbara ting i werlden, och huru swårt det är, att utan tillräcklig kännedom af natur och menniskor akta sig för de snaror, som af Bedrägeriet ofta utläggas för den lättrogne och okunnige.

Till Salu finnes:

En Lärobok, innehållande Första grunderna till Arithmetiken, Geometrien, praktiska Räknekonsten och Landtmäteriet, efter Schultz, utgifwen af C. L. Lithander, är nyligen utkommen af trycket, och finnes till salu i Stockholm i Utters & Comp., Deléns & Comp. och Wiborgs Boklådor, i Upsala i Berglunds Boklåda, i Götheborg hos Hr Slotts-Pastor Bjurstén, i Lund hos Hr Adjunkten Heurlin. Exemplaret obundet kostar 2 Rd. 16 skill. B:o. De Subskribenter och köpare, som här i Stockholm utfragit exemplar, behagade i Utters & Comp. Boklåda afhämta ett blad, innehållande några ytterligare rättelser i Boken.

Af Trycket har utkommit och säljes i de fleste Boklådor, samt på Elméns och Granbergs Boktryckeri vid Köpmangatan: Handbok för Fruntimmer i Äldre och Nyare Historien, Tredje Delen, Andra Upplagan, häftad, 1 Rd B:o samt Första och Andra Delarne, 2 Rd 4 sk.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 105.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 8 Maj 1813.

Min Resa till Stockholm,

Fragment utur Knoblauch Piff Paff von Fuselbrenners Lefwerne, hwarken af Spekulantenhjelm eller Griniani, men af mig, Knoblauch, Piff Paff von Fuselbrenner sjelf.

(Forts. fr. N:o 104.)

Hwilken förträfflig själ! tänkte jag wid mig sjelf! Det är för min skull hon gjort detta wåld på sig! Huru hade det annars warit möjligt! Detta wackra drag, fortfor han, frapperade alla, äfwen dem, som nödwändigt wille att felet skulle wara författarens, och som mycket riktigt anmärkte, att om ingen korg funnits i pjesen, så hade ingen korg kunnat gå sönder. Derpå hade sällskapet enhälligt beslutat, "att händelsen skulle anses såsom icke händ, följakteligen pjesen såsom icke speld, korgen såsom icke sönder och Mamsell Limpander såsom icke sedd, hwarken i egenskap af Flora eller Venus." Detta beslut skulle anslås på dörren till sällskapets samlingsrum och deßutom af Sekreteraren extraderas till Mamsell Limpander och Författaren. Jag kunde ej hålla mig från att med de öfriga Herrarna skratta åt detta pußlustiga beslut, så upprörd jag än war. Småningom hemtade jag mig från min förwirring, hwartill denna berättelse, som uppfyllde mig med den lifligaste aktning för Sophie, ej litet bidrog. Satirén wisade mig i detsamma Tombörsén, Målander och Prylström, hwilka just nu höllo som bäst på att låta Fransmännen täga in i Moskau, hwars belägenhet de uppdrogo med det spillda ölet och lade så nära Petersburg, som Södertelje intill Stockholm. Men Satirén wiste att fickligt leda deras tal från politiken inpå Ordenssaker, med en fråga om spektaklet i Nöje af Uselhet gått så wäl som spektaklet i F. Ä. N. Wi hade ej något spektakel, swarade Prylström, det war Partentassion. Ack, inföll Begattgefatti, jag är wiß på att det war Herrn som höll talet: skulle wi inte få höra något deraf, blott en liten liten stump, ett par rader till exempel? — Hå, det är ingenting särdeles att höra på = = jo, swarade Målander, det war förb— präktigt, och kommer du inte ihåg något, så gör jag det. Jag tror, afbröt han, att jag mins slutet, hwarpå han upprepade: "De grofwa beckSömsstöflor, som

tyngde hans ädla själs fjäderlätta fötter under deras korta wandring genom lifwets gyttjefulla gränser, fastnade tillika med strumporna i Dödens trånga stöfwelknekt den 29:de sistledne; och han dansar nu i lysande solstråls-pampuscher öfwer ewighetens huldа blomster-ängar."

Begattgefatti och Satirén skyndade ut för att i förstugan lätta sin mjelte. Jag höll mig temligen allwarsam, så swårt det än war, tackade för meddelandet och satte mig wid mitt bord, der jag snart förenades med mitt sällskap, som försäkrade mig, att det war ett mästerstycke i den aldranyaste wältaligheten, och ett prof af den högsta genialitet, som hedrat sitt rum i Phosphoros eller den Poetiska Kalendern.

Det tutar i detsamma elfwa. Jag går ej, jag springer hem. Min föreställning om min arma Jeppas oro war beklagligen wida under werkligheten. Med en glädje, som nästan liknade yra, flög han upp ur sängen. — Gud ske lof, att Herrn är här. Jag har trott att Herrn war död. Limpanders bud har warit här med Herrns kappa — jag förskräcktes redan då jag såg den — och när det frågade huru Herrn mådde, darrade mina swaga knän. Sedan har det warit här ett par gånger och förnyat samma fråga: hwar gång har jag känt mig sjukare, och sista gången måste jag gå till sängs. — Han hade werkeligen feber. —

Det klappar. Hwem kan det wara? Ah, säkert Limpanders bud. Det är han. Med en biljett! Och från Sophie! Gudomliga flicka!

"Wi äro alla högst oroliga öfwer Er, och jag isynnerhet, för hwars skull "Ni i regnet gått bort utan kappa. Budet har tillsägelse att icke komma tillbaka, "utan att ha råkat Er. Måtte ingen olyckshändelse inträffat! Måtte Ni ej bå "blifwit sjuk! Jag längtar att se slut på den owißhet och fruktan, som nu hålla "mig waken, för att sedermera få waka den öfriga natten af glädje.

Sophie."

Sköna, ömma, deltagande själ! Jag satte mig ned och skref:

"Nej, jag är ej sjuk, och ingenting annat än något ganska wanligt har händt mig, efter den fatala händelsen. — Jag går nu till sängs — i den kappa Ni återsändt, säker att på en bädd, som slutit så mycket skönt, äfwen finna de skönaste drömmar. = = = God natt, ålskwärda och = = = och = = = ömt ålskade Sophie! I morgon kommer jag för att tacka Er för Ert ädelmod — jag wet hwad Ni gjort för min skull — och för Ert ömma, smickrande deltagande."

Jeppa, så wan han än war wid mina underliga infall, trodde likwäl att jag blifwit galen, då han såg mig alldeles afklädd inswepa mig i min sängkappa; och lägga mig ofwanpå min bäddade säng. Han frågade wäl hwarföre jag gjorde det? men då jag, genom en snarkning, inbillade honom att jag sof, upphörde äfwen hans frågor. Imellertid gjorde jag ingenting mindre. Jag tyckte min kappa wara förwandlad till den brinnande ugnen. Sophies bild, så Psyches-lik jag i dag sett den, swäfwade ständigt för min inbillning; jag tyckte att den spratt-lade ännu under kappan, och då jag lyfte på den, och fann ingen wid min sida, utbrast jag till min kappa med Pyramus till trädet:

— — — — — — — — — Quæ miserabile corpus
Nunc tegis unius, non es tectura duorum?

Först på Morgonstunden insomnade jag. En ljuf dröm återgaf mig då allt hwad jag saknat och ännu mera. När jag omkring kl. 9 waknade, hade Limpanders redan haft bud hos mig för att bjuda mig till middagen i dag. Detta försade litet mina

planer. Jag hade föresatt mig att på förmiddagen besöka Sophie, emedan jag trodde att då räka henne ensam. Nu, fruktade jag, kunde wäl detta ej gå an. Jag såg efter i Stora Werlden, men der fans ingenting, som kunde upplysa en så kinkig fråga, ej heller i Gubben Torrbergs bok. Jag beslöt att i stället gå tidigt till middagen, eller klockan litet efter tolf. Aldrig har någon förmiddag warit så lång som denna. Jag trodde att i dag alla klockor i staden dragit sig efter. Ändteligen ljuder det lyckliga tolfslaget ifrån tornet. Jag går, eller rättare jag springer. Jag klappar på — det är Sophie sjelf, som släpper in mig. Med en förwirring och förlägenhet, som jag förgäfwes söker att beskrifwa, emottager och förer hon mig in i förmaket, der hon presenterar för mig — kan läsaren wäl gissa hwem? General-Fält-Sjukhus-persedel-Wice-Under-Intendenten Längfingrenius. Jag hade hellre welat två gånger förlora mina 500 Riksd:r, än att göra hans bekantskap på detta ställe; och då jag påminte mig Ygdrasillköfs ord, att han skulle komma hit för att gifta sig med en rik flicka, stelnade blodet i mina ådror. Ty hwem kunde denna flicka wara, om icke Sophie? Det enskilta mötet, den owanliga tiden, den förtroliga tonen, som han tog sig med henne, och som hon med ett slags twång på sig sjelf syntes undwika att beswara i mitt sällskap — allt bidrog att stärka mig i min olyckliga öfwertygelse. Jag hade ingen ro. Ehuru ganska stort, war rummet mig alldeles för trångt. Jag satt, och satt i alla möjliga ställningar, rak, med hufwudet mot armen, med armbågen än mot bordet, än mot knät, med utsträckta ben och med indragna, i soffa, på taburetter, länstolar och romerska stolar; jag stod, jag gick — ingenting kunde lugna mig. Längfingrenius, äfwensom Sophie, som märkte min belägenhet, bemödade sig förgäfwes att winna mitt deltagande: de samtal öfwer likgiltiga ämnen som de bragte å bane. De få enstafwigheter, som jag kunde så fram, uttalades med en förlägen och afbruten ton, som blott ännu mera förrådde den rörelse, som föregick i mitt inre, men största delen dogo på mina läppar.

Ändtligen gick han. Sophie följde honom ut i salen. Jag kunde ej hindra det, så gerna jag welat; men då jag genom den halföppna dörren hörde smällen af en kyss, föreföll det mig, som hade jag hört smällen af mitt dödsskott. War det på munnen? war det på handen? — Se der den gåta, som nu sysselsatte min upprörda inbillning, och af hwars upplösning mitt lugn berodde.

Hwem war den Herrn, frågade jag, då hon återkom. Jag menar, swarade hon i en något ironisk ton, att jag hade den åran att presentera honom för er. = = = Ja, men = = = Ni tror att han är ännu något mera än General-Fält-Sjukhus-persedel-Wice-Under-Intendent? — Jag fruktar det åtminstone, ehuru det kunde synas tillräckligt. = = = Nå wäl (i en leende ton): Han är min Fästman. = = = O Gud! (**Det war på munnen, det war på munnen!**) = = = Hwad säger Ni = = = Ack jag har ingenting mer att säga = = = (i det jag darrande griper efter hatt och käpp) = = = än farwäl, ewigt farwäl! = = = Håll! Men, om jag skämtade med er? = = = Ack! (**det war på handen, det war på handen!**) Ja, då har jag ännu mycket, mycket att säga = = = då — Gudomliga Sophie! då bjuder jag er mitt hjerta och min hand — och ett lyckligt, genom den ömmaste kärlek lyckligt, lif i Naturens sköte, bland goda menniskor som Ni, långt ifrån Stora Werlden, deß F. Ä. N. och deras förtretliga spektakler."

(Forts. s. 9. 2).

Öfwersigt af Tysklands Litteratur för år 1812.

Språkkunskapen och dess hjelpwettenskaper. Oaktadt tidehwarfwets rådande syftning, till wettenskapligt wärde endast tyckes wilja upphöja Mathematik och Naturlära, saknar likwäl icke det philologiska studium sina förswarare. Efter en längre tids utdrägt har Vater i Königsberg utgifwit ett nytt häfte till Adelungs Mithridates. Detta, som handlar om 73 större och smärre folkstammar i mellersta Afrika, utgör ett stycke af 3:dje delens första afdelning, som skall uti 3:ne stycken tala om Norra, mellersta och Södra Afrika. — För en ny inträdande werldsordning har fornåldren nästan blifwit öfwerlämnad åt förgätenheten. Den klaßiska Litteraturen har deraf äfwen mycket lidit. Tyskland äger likwäl ännu män, som bearbeta densamma. I sanning en tröstande utsigt; ty om någonsin den sinnesstyrka, den duglighet och den storhet wi beundra hos forntidens män och som wårt tidehwarf kanske mera än något föregående behöfwer, men saknar, skall en gång kunna åter lifwas; så skall det endast ske genom ett flitigare forskande i ålderdomens qwarlemnade skrifter, hwilka likasom göra oß bekanta med ett fullkomligare slägte utaf menniskor. Morgenstern i Dorpt har utgifwit Symbolæ Criticæ till Platos Criton, men alla Platos arbeten utkomma i 8 Qwart- och 16 Oktav-band hos Nanke i Berlin genom Wolfs bearbetande. En annan upplaga af samma Auktor utkommer äfwen i Berlin och båda äro försedda med kommentarier och kritiska anmärkningar. Buttman har förwärfwat sig en waraktig förtjenst genom sin Grekiska Skolgrammatik. Herman har utgifwit Draco stratonicensis bok de metris och dertill bifogat Ioannes Tzetzes "Exegese zur Iliade" samt härtill lagt ett läswärdt företal och ett ord-register. Schäfer, hwars förtjenster wid Grekiska typographien i Leipzig äro wärdige 16:de seklets wackraste period, har fullbordat sin upplaga af Apollonius Rhodius och derjemte med mycket bifall företagit sig att afttrycka Aeschylus och Xenophon. Xenophons och Plutarchs Agesilaus har Baumgarten-Crusius utgifwit med förklaringar. En Fragmentsamling af gamla Attiska Topographer Phanodemus, Demon, Chtodemus och Ister förtjenar uppmärksamhet. Voß den yngre har i Heidelberg utgifwit 1:mum Specimen curarum Aeschylearum. Professor Walker i Gießen har i öfwersättning utgifwit Aristophanis Komedi Grodorna, ett arbete som wäl lyckats och som uppfyllt alla den strängaste kritiks fordringar. Äfwen twenne Tyskar i Paris, Hase och Fuß, af hwilka den förra är tjenstgörande wid Kejserliga Bibliotheket, hafwa öfwat den Grekiska Litteraturen med Lydi bok de magistratibus ur det Caseoniska manuscript, som Grefwe Choiseul Gouffier medbragte från Grekland. Åtskilliga mindre märkwärdiga skrifter i Grekiska Littraturen hafwa deßutom utkommit.

(Forts. e. a. g.)

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 106.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 10 Maj 1813.

Propertii 7:de Elegi i andra Boken.

Till Cynthia.

Cynthia! ditt öga glädje strålar,
Och i alla dina anletsdrag
Kärlekens triumf sig listigt måtar;
Han är kraftlös, denna grymma Lag *),
Som så länge lyckat att oss skilja,
Som oss kostat har så mången tår,
Fastän sjelfwa Jofurs höga wilja
Intet öfwer kärleken förmår.
Cesars wink till lydnad allting bringar,
Cesars magt är uti wapnen stor;
Genom dem en werldsdel han betwingar,
Men ej Guden som i hjertan bor.
Förr jag wille döden sjufallt lida,
Än, en slaf i Hymens hårda band,
Jag, med offer af mitt hjertas brand,
Skulle wåldsamt ryckas från din sida;
Skulle, wid en werklig maka fäst,
Skåda sorgsen denna boning sluten,
Der jag jag fordom warit hwardagsgäst,
Och af mig så mången sällhet njuten.
O! hwad tårar wid en sådan syn
Måste ifrån mina ögon swalla,
Och förtwiflans klagorop mot skyn
Säsom sjelfwa dödstrumpeten skalla!
Intet löfte mig förbundit har
Att åt Staten några söner gifwa,

*) Lex Julia, upphäfwen af Augustus.

Ingen krigare skall alstrad blifwa
Af min ätt, som aldrig krigisk war.
Nej, att Kärleksgudens fana följa
Är en lott, mer paßande för mig,
Genom den min ära widgar sig
Ifrån Rom till Borysthenis bölja.
Ensam du, min Cynthia, förmår
Något wärde åt min lefnad skänka,
Jag på slägt och wänner ej will tänka,
Om din älskling blott jag nämnas får.
Då jag kallar dig min älskarinna,
Då jag tryckes mot din ömma famn
Som din maka, älskanswärda qwinna!
Hwad betyder ljudet af ett namn?

Dramatisk Nyhet.

Den 21 sistl. April öppnades den af Hr de Broen inrättade Theater, som fått namn af den Nya Komiska. Man har härtill inrättat det på Barnhuskällargården belägna runda hus, som warit uppbygdt till Ridbana. Sallongen är wißt icke stor, men är föröfrigt wäl konstruerad i anseende till ändamålet, och synes kunna rymma omkring 400 personer. Theatern är i proportion deremot. Den sednare tyckes isynnerhet icke ännu wara färdig, och det är i anledning häraf wi anmoda Hr de Broen att begagna de upplysningar som flera Författare gifwa öfwer inrättningar af Theatrar *). Kanske torde några päminnelser öfwer den nya Komiska Theaterns tillkommande repertoire icke heller wara öfwerflödiga. — På en skådeplats hwars maschineri icke har en wiß grad af fullkomlighet, bör man icke försöka att gifwa pjeser med stort spektakel och swåra förwandlingar, isynnerhet i en Stad der Publiken har tillfälle att se dylika förwandlingar wäl exeqverade. Det är sannt att Publiken älskar deßa skådespel; men det större tilloppet ersätter icke ofta den större omkostnaden, och sedan nyheten är förbi, återstår ändå ingenting annat som lockar åskådaren, än det inre och ifrån alla grannlåter afsöndrade wärdet, hwilket i pjeser af detta slag sällan finnes. En enkel Komedi, med förtjenst i intrig och i karakterer, skall alltid bibehålla sig längre än den pompösaste Melodram **), der deßa förtjenster saknas, och de saknas der nästan alltid. Hos

*) Man will endast nämna några af dem Hr Blankenburg i sina Zusätze zu Sulzers Theorie uppräknar. — Roubo: Traité de la construction des Théatres & des Machines Théatrales. — Noverre: Observations sur la construction d'une nouvelle Salle d'Opera. — Patte: Essai sur l'Architecture Théatrale, ou de l'ordonnance la plus avantageuse à une Salle de Spectacle relativement aux principes de l'Optique et de l'Acoustique avec un examen des principaux Théatres de l'Europe, et une Analyse des écrits les plus importans sur cette matière. — Saunders: Treatise on Theatres. — Vinc. Lamberti: La regolata construzione de' Teatri. — Franc: Ricati. Della construzione de' Teatri. m. fl. — Utom Roubo har Dumont strifwit öfwer Theater-Mekaniken och dekorationer.

**) Detta namn (ehuru oriktigt) ger man nu för tiden i Frankrike sådana Skådespel, som utan att wara Operor, äro beräknade på den Theatraliska effekt de göra genom dekorationer, stormyttar, tornerspel ꝛc. ꝛc.

oß, som äga så få Originalförfattare, och följakteligen måste ätnöja oß med öfwersättningar, hos oß, der allmänheten icke är nogräknad om de seder, som på Theatern föreställas, tillhöra mårt land eller icke — är det wißt ingen swårighet att erhålla ett stort antal pieser, då Tyska, Franska, Danska, Engelska och äfwen Italienska Theaterns författare rika repertoiren.

En wigtig påminnelse måste wi göra; den är, att då man på Affischen utsätter wid hwad tid spektaklet skall sluta, icke mißräkna sig på hela timmar. En sådan mißräkning bör aldrig kunna uppkomma, äfwen med nya pieser, så wida ordentliga repetitioner bliswit gjorda; och de äro isynnerhet obehagliga då de förorsakas af långa Entre-Akter, och ännu wårre om Akterna uttänjas genom förstummade entréer. Detta sednare är isynnerhet ett fel, som aldrig bör ursäktas; ty man kan icke rättwisligen fordra talanger af en Aktör, emedan talangerna endast existera i den grad Naturen gifwit dem; men man kan fordra uppmärksamhet på sin roll, emedan den beror på Aktören sjelf, och är en owilkorlig pligt, genom hwars underlåtande han wisar Publiken ett uppenbart förakt.

Den lilla prolog hwarmed Hr de Broen öppnade sin Theater, wittnar att han gör intet anspråk på täflan med de Kungliga Theatrarne, och denna modesti skall så mycket mer hedra honom, ifall Publiken skulle finna att han i ett eller annat afseende kan göra det. Wi önska att den uppmuntran han redan erhållit måtte gifwa honom den ihärdighet, som wi tro wara nödwändig för organisationen af en god Theater, och wi skola icke underlåta att genom wåra omdömen understödja hans bemödande. Wi tro att allt är möjligt genom arbete, och äro öfwertygade att flere af de sujetter som utgöra hans sällskap äga naturlig skicklighet för det yrke de walt. Wi wilja endast här erinra dem, att detta yrke fordrar mera möda än många andra; att blott den första omständigheten, till att wäl förstå sin roll, fordrar ett godt hufwud, och att försätta sig deruti fordrar en menniskokännedom hwarom icke många göra sig begrepp. Den, som will blifwa en god Aktör, tror sig derföre icke fullkomlig att han (kanske händelsewis) i någon wiß pies lyckats att behaga; med den längsta wana wid Theatern måste en ny roll likwäl alltid bli ett nytt studium, emedan arbetet är detsamma, och wanan gör werkställigheten lättare, likasom den mest öfwade Porträttmålare måste studera dragen i det ansigte han will kopiera lika så forgfälligt som nybegynnaren, ehuru han mera säkert kan träffa dem, och stundom behöfwer mindre tid dertill. Men olyckan är den, att aktören, som sjelf utgör den tafla han föreställer, icke kan jemföra den med det ideal han eftersträfwar, och måste således döma derom efter den effekt han åstadkommer hwilken wäl icke heller är alltid pålitlig, men åtminstone i längden är den bästa domare öfwer förtjensterna.

Det wid andra Theatrar wedertagna bruket att på affischen utsätta de i pjesen förefallna personers namn, önska wi att Hr de Broen wille följa. Som ett namn ofta uttalas oredigt, och icke alltid dialogen meddelar den upplysning om hwar person som man behöfwer för att rätt förstå pjesen, är detta utsättande en billig fordran af åskådaren. Att tillkännagifwa hwem som spelar den eller den rollen, är åter en uppmuntran för de spelande sjelfwa att blifwa wärdiga publikens uppmärksamhet.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från:

Preußen. Berlin d. 27 April. Spandau har kapitulerat. Besättningen, som på en wiß utsatt termin icke får tjena mot Preußen och deß allierade, sick endast medtaga sin enskilta egendom: allt hwad som tillhör Fransk Regeringen qwarlemnas. — Polska Tropparna hafwa ej afbidat General v. Sackens anfall, utan afslutit en Konvention med Österrikiska Gränsbefälet, enligt hwilken de afwäpnas och föras till Brünn, att der afbida fitt öde af de allmänna negotiationerna. I Böhmen, särdeles de westliga kretsarna, har redan en ganska talrik Österriksk Observationsarmé samlats; och det förljudes äfwen att de Ungerska Regementerna uppbeutit. I Tyrolen, Krain och Kroatien är folket färdigt till Insurrektion mot Fransoserna; och kan på flera ställen knapt hejdas. Enligt enskilta Bref, hafwa Fästningarna Modlin och Zamoyr likaledes gifwit sig till de Ryska wapnen. Wittgensteins Högqwarter war i Delitsch nära Leipzig.

Saxen. Dresden d. 24 April. Man war ganska owiß om wår Konungs wistande. Wi weta nu att han rest till Prag. Från Weimar har Hertigliga familjen inträffat här. I Weimar skall en strid ha föresallit imellan Ryßarna och Fransmännen, äfwensom i Langensalz. Hans Majt Kejsaren af Ryßland och Konungen af Preußen hålla i detta ögonblick sitt intåg här. Deras Majestäter emottagas med de största fröjdebetygelser. Ryska Kejsaren skall bo i Brühlska palatset, och Konungen af Preußen i nya Staden. Högqwarteret kommer att förblifwa här, och i slutet af månaden wäntas 15000 man Kejserligt Ryskt Garde. Kolonial-imposten är upphäfwen af Immediat-Kommißionen, som ännu fortfar. Den härifrån till wår Konung afsände Preußiska Generalen Heister, har d. 21 om aftonen här åter inträffat. Imellan Besättningen af Torgau och de Ryska Tropparna råder det bästa förstånd, och den skulle med det första utmarschera. Wittenberg beköts starkt d. 17 och 18: d. 19 och 20 eröfrades en Skans och förstördes Förslädarna. Nu skola anfallen riktas mot Bryggan. Gref Wittgenstein har förlagt sitt Högqwarter till Leipzig. Bernburg delas af Saale-Floden i twänne halfter, den ena (på högra stranden) innehafwes af Ryßarna, den andra (den egenteliga Staden) af Fransmännen, som befästat och förskansat sig. Deras linie sträcker sig från Bernburg till Nienburg. Den förenade Bataljonen af Saxen-Weimar, Gotha och Hildburghausen har gifwit sig till de Preußiska Tropparna som krigsfångar, men trädt i Konungens tjenst, för att strida för Tyskl nds sak.

Frankrike. Paris d. 11 April. De genom Senatus-Konsultet till Krigsministerns dispoßition öfwerlemnade 10,000 Gardes d'honneur bestå af 4 Regementer. Manskapet måste sielf kläda och equipera sig, samt staffa sig hästar och lära sig rida. Efter ett års tjenst har det Under-Löjtnants gång; och af det tages sedan de fyra kompanier Gardes du corps, som sedermera skola formeras. De 80,000 man af National-Gardets första Ban tagas af 1807, 8, 9, 10, 11 och 12 års Konskriptioner, och anwändas till en Reserv-Armé. För att kunna disponera öfwer de 90,000 man af 1814 års Konskription, som woro ämnade till förswaret af Rikets westliga och sydliga kuster, ersättes deras ställe genom sedentaire National-Garder, och Kejsaren anförtror bewakningen af Skeppswarfen i Antwerpen, Vließingen, Texel, Cherbourg, Brest, L'Orient, Rochefort och Toulon, Fransmännens mod och ära i kringliggande Departementer; isynnerhet skola Grenadier- och Jägare-Kompanierne så kompletteras, att i hwardera af de sex arrondißementerna en alltid disponibel maßa af 15 till 30,000 man gifwes.

Altona d. 29 April. Enligt underrättelser från Steinau af d. 17 April, marschera sedan d. 13 natt och dag Ryska Troppar derigenom. Andra stora Kolonner af Kutusowska armén gå wid samma tid wid Ratschütz och Koben öfwer Odern, alla mot Elben. Man kan ej bestämma antalet af deßa Troppar; men det är ganska stort. — Genom Thorns öfwergång har Belägrings-Korpsen, 20 à 25,000 man, blifwit disponibel.

Hamburg d. 28 April. Denna eftermiddag hafwa här de första Troppar af den Tyska Legionen, bestående af Infanteri, Jägare och Husarer ankommit från England. — I Österrike skall ett lån af 45 mill. Gyllen upptagas till bestridande af de utomordentliga krigsrustningarna.

I morgon utgifwes följande Nummer härat.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 107.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Tisdagen den 11 Maj 1813.

Till Näktergalen.
(Efter Karamsins Ryska Original *).

Sjung i skuggan af den stilla lunden,
Melankoliskt ömma Näktergal!
Sjung, wid Månans sken i midnattsstunden,
Då han blickar ned i denna dal!

Stilla öppnar sig mitt fulla hjerta
För din sorgligt ljufwa melodi —
Men — wid deßa känslor utaf smärta,
Deßa suckar wid din harmoni,

Hwarför flyter från mitt skumma öga
Ned på kinden denna heta tår?
O! jag kände glädjen endast föga;
Åter rifwes opp mitt djupa sår. —

Äfwen jag har ägt ett älskadt hjerta,
Som nu göms i jordens kalla famn:
Fåfång är min kärlek och min smärta;
Fåfängt kallar jag den flyddas namn.

Irrande i nattens dystra timma,
Stannar jag wid gräset af deß graf;
Genom tårar ser, wid stjernans strimma,
Huru wådret blåser blomman af.

*) Ur Åbo Tidning.

O! med hwem skall jag naturen njuta?
O! hwem tjusas med mig wid din röst?
Ensam nödgas jag min känsla sluta
Inom detta ewigt sorgsna bröst.

Ack hon dog! — min själ är ödslig worden;
Lifwets glädje tog hon bort med sig:
Blott en mörk och ryslig hed är jorden;
Ingen sällhet återstår för mig.

När skall på min graf, i skydd af lunden,
Du, o älskanswärda Näktergal,
Med din sorgsna sång wid midnattsstunden
Tjusa wandraren i denna dal?

Anteckningar hörande till de Fria Konsternas Historia i Frankrike under sistförflutna århundrade. (Utur les Monumens du XVIII Siécle en France par Le Noir).

Le Brun sjelf skicklig, men af för mycken egenkärlek, införde en despotism i Konsterna hwilken utträngde den rätta smaken. Vanloo och Boucher woro de sista af denna skolan, hwilka ännu i teckning och kolorit hade förtjenst.

Vien framkommer i slutet af seklet och återställer den rätta tonen efter Poussin. Man känner förut den partisanda, som under Ludwig XIV behöll öfwerwäldet genom Le Brun. Viens tasla: la Marchande d'Amours återkallar Anakreons beskrifning öfwer kärleken och Gracerna med hela förtjensten af en Apelles och Raphael; och så målar en ny Homerus lika lätt en uppbragt Achilles, som en döende Hector.

Skulptören Le Moine tillstyrkte alla Elever, som gingo till Rom, att icke efterapa Antikens runda och obetydliga former, utan efterfölja Bernini och Boromini &c, och isynnerhet att icke förgåta Le Moines eget manér. Deremot tillstyrker nu Le Noir, att efterfölja David och Vincent hwilka utgått ifrån Le Viens Skola och hwilken upplifwar Frans den Förstas och Mediceiska tidehwarfwen. Le Moines statue af Ludwig den XIV, så wäl som Bouchardons statue af Ludwig XV, kriticeras för att wara utan karakter med twungna draperier, &c. Härefter nämnas statuerna efter Ludwig XIII af Coizevox, och efter Ludwig XIV af Couston.

Kardinal Dubois statue af Couston är af mera förtjenst än Kardinalen war wärd. Han dog 1723, 67 år gammal.

Hr Claude d'Harcourts monument är af Pigalle, 1776.

Maupertuis monument är bekostadt af Akademien. Han dog 1759. Det är af marmor af d'Huez. En medaljon på en pyramid &c. Prosper Crebillons monument blef påkostadt af Ludwig XV, men fick inte sättas i kyrkan Saint Gervais (der Crebillon war begrafwen) för Kyrkoherden, med andra willkor, än att Melpomene skulle

borttagas såsom profan. Crebillon dog 1762 efter 88 års lefnad. Han bekände öppet sina fel, att han gjort twenne dåliga saker: Catilina och sin son.

Ibland de flera utmärkta män, i Litteraturen och de fria Konsterna, börjas med J. G. Drouais, död d. 13 Febr. 1788, 24 år. Deß kamrater i Rom påkostade tillsammans Drouais monument, förfärdigadt af Michallon, uti den Heliga Marias kyrka i Rom. En bas-relief på en Piedestal af trenne figurer och medaljongen ofwanöfwer. Drouais war af Davids Skola, och är isynnerhet berömd för den Kananeiska qwinnan för Jesu fötter. Drouais blef krönt af sina kamrater och buren ikring på gatorna i Paris. Taflan af Marius à Minturne, wisade sedan hans förtjenst. Philoctete war deß sista målning. Drouais dog af feber den 13 Febr. 1788.

Efter Drouais fick C. Michallon priset i Akademien, och formerade sig allt mer efter antiken. Han gjorde bas-reliefen N:o 355 i Musäum samt den wackra Busten efter Jean Goujon. Deßutom en statue, Cato af Utica, hwilken missnöjd med Republikens öde, sweper in sig i sin kappa och beslutar sin död.

Tassaert har gjort sig känd för en statue i hwit marmor; kärleken som fattar sina vilar, full af grace och förtjenst. Denne Skulptör war Elev af Michel-Ange Slodtz, hwilken mästare genast fann förtjensten hos sin Elev uti deß första arbete, ett rytande Lejon som Tassaert gjorde för huset North-Umberland i England. Sedan gjorde han en Leda och en Venus sittande; samt statuen i naturlig storlek af Ludvig XVI i kunglig drägt. Den slogs sönder d. 10 Aug. 1792. Äfwen har han gjort Pyrrha som kastar stenar och en grupp, Kärleken som offrar åt wänskapen. År 1775 blef han kallad till Fredrik II i Preußen. Han gjorde der fyra figurer till Sans souci: Bacchus, Ariadne, en faun och en Bacchant. Till Wilhelms-Torget i Berlin twenne statuer, Fältmarskalk Keith och General Seidlitz. Deßutom har Tassaert gjort Abbé Rainals Bust under Rainals wistande i Berlin, hwilken sedan blef förd till Marseille. Äfwen Buster af Gellert och Moses Mendelsohn. Tassaert dog i Berlin d. 21 Jan. 1788, 60 år gammal. Deß son är känd för en god Gravör; och deß Elev, G. Schadow, är en Artist af förtjenst.

Under N:o 348 tros Mad. Genlis hafwa fått sitt porträtt af Clodion. N:o 401 är Busten af J. Joachim Winkelmann, född i Stendal i Brandenburg d. 9 Dec. 1717, mördad i Triest på ett Wärdshus d. 8 Juni 1768 af en skälm som gaf sig ut för kännare, till hwilken Winkelman oförsigtigt wisat sina Guld- och Silfwer-Medaljer. Denna Bust är af M. Deseine, en sticklig Skulptör. Busten N:o 402 föreställer François de Chevert till hwilkens Mausolé d'Alembert gjort ett Epitaphium hwari står:

Le titre seul de Maréchal de France
a manqué, pas à sa gloire,
mais à l'exemple de ceux qui le prendront
pour modéle.

Han war född 1693, och dog 1769.

N:o 496. En Bust af Nicolas Couston, namnkunnig Skulptör en terré cuite, hwilken gjort de 2:ne wilda hästarna wid ingången af de Elisiska fälten hwilka woro ärnade till Parken wid Marly. Busten är modellerad af Guillaume Coustou, bror och eleve till Nicolas. N:o 376 Monument efter Comte de Cailus, af le Vassé. N:o 380 Monument efter Batteux; under deß Medaljon står: Amicus

Amico. N:o 382 en stor Bas relief: Miracles de St. Philips af Gois. Ack att man ännu fortfar med sådana ämnen!

Bas reliefen N:o 384 af M. Foucou, hwilken högt berömmes för sin talang. Franska Republiken, befästad genom Styrkan, Rättrådigheten och Försigtigheten, emottager freden egenhändigt af Segren, hwilken är åtföljd af Mildheten, de Wackra Konsterna och Nöjena. Monumentet blef uppsatt i Museum efter freden wid Campo formio.

M. Foucou ifrån Marseille, äfwensom Puget, har giort flera goda saker, En Flod; till sin reception: en stor Ariadne i Marmor; en statue af Bertrand du Guesclin, äfwensom Puget. Deßa alla i Marmor tillhöra Gouvernementet. I denna Salongen äro äfwen Buster af Antoine Coizevox, stor Skulptör, död 1720, och i hwit Marmor efter Hogenson, död 1721, af Couston. Bust efter Jean Baptiste Rousseau, död 1741, af Cassieri. Ibland mästerstyckena af le Paultre räknar man Enée och Anchise i Tuilleries trägården och Lucretia, hwilken dödar sig under ögonen på Collatinus. En ung faun och en Athalantha. N:o 362 är en Buste af Mad. du Barry af le Moine; Ludvig XV af Gois, fadren; 364 Bust af Heloïse, af Deseine; 367 och 368 af Ludvig XVI och Marie Antoinette af Houdon, äfwen känd för deß statue af Voltaire.

(Slut e. a. g.)

Strödda Anteckningar.

Marskalken d'Huxelles, en Misanthrop och gammal ungkarl, swarade, når han frågades hwarföre han icke gift sig: Jag fann intet fruntimmer hwars Man jag wille wara, och ingen karl hwars Far jag welat wara.

Staden Rheims kallade Påfwen Clemens VI Monsieur, i en skrifwelse år 1372. Helgonen kallades då förtiden Monsieur S:t Pierre, Madame S:t Geneviève. Ännu i början af 17:de århundradet benämdes Christus af Prästerna med titel Monsieur. Gud ensam kallades Sire, bean Sire Dieu, Messire Dieu.

Fordom fingo endast Ambaßadörer, Prinsar och Hertigar åka in på Louvren Hr de Roquelaure befallte likwäl en gång innan han ännu hunnit till sin sedermera wunna rang, sin kusk att köra fram emedan det regnade ganska starkt. "Wer da"! frågade Schweitsaren. En Hertig swarade Roquelaure. "Hwilken Hertig"! — Hertigen af Epernon. "Hwilken Hertig af Epernon!" — Den sist afsidne? — Passez!

Spektakel.

På Kongl. Dramatiska Theatern uppföres i morgon Onsdag för andra gången: Pulsen, Komedi i 2 Akter; hwarefter gifwes: Den Landsförwiste eller Fattigdomen och Den ädla Stoltheten, Komedi i 3 Akter. Spekt. börjas kl. half 7 och slutas omkring 3 qwart till 10 e. m. — Tryckta Exemplar af båda Pjeserne säljas wid ingångarne.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 108.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Onsdagen den 12 Maj 1813.

Om de wackra Konsternas fordna tillstånd i Swerige; uppläst i Franska National-Institutet, och de wackra Konsternas Klaß i Okt. 1812 *).

De wackra konsternas fordna tillstånd i Swerige är genom samtida Författares uraktlåtenhet föga kändt, emedan de sällan berätta oß hwad som föregått under deras egna ögon. Jag har haft få hjelpredor för mina forskningar.

Man finner några anmärkningar öfwer fordna Swenska Artister i Post-Tidningen, i Kanslirådet Berchs Anmärkningar öfwer Konsterna i Swerige, införda i Allmänna Tidningarna för år 1770, samt i Grefwe Teßins Bref till en ung Prins.

Åtskilliga afhandlingar, Åminnelse-Tal öfwer Swenska konstnärer af Hr Thure Wennberg, f. d. Sekreterare wid Kongl. Målare- och Bildhuggare-Akademien i Stockholm, hafwa för mig warit af största nytta, åfwensom de upplysningar jag hemtat af mina samtal med denna konstälskare.

Nyttiga konster och wettenskaper hafwa alltid företrädeswis blifwit idkade. Måstan i alla länder har man bragt arkitekturen till en wiß grad af fullkomlighet; och denna konst framställer för oß minnesmärken, wärdiga wår uppmärksamhet, då målarekonsten, ännu i sin barndom, blott lemnat oß swaga arbeten, ofta utan allt annat wärde, än det de erhålla af sin höga ålder i allmänhet och af sin egenskap af materialier för konsternas historia.

*) Förf. till denna Afhandling, Danska Kammarjunkaren, Hr T. C. Bruun Neergaard, uppehöll sig i Swerige 1802, 1803. Under denna tid studerade han med mycken ifwer wårt Språk och deß Litteratur, men isynnerhet Historien om de fria Konsterna hos oß, hwarii han tillika lyckades att för sina Samlingar erhålla dyrbara skatter, bland hwilka han i denna afhandling nämner flera. Utg har trott sig böra meddela den, såsom det fuständigaste och tillförlitligaste sammandrag af wår Konsthistoria, som utomlands utkommit, i hopp att detta exempel af en aktningswärd Utlänning skall förmå wåra inhemska Konstälskare att lemna något ännu fullständigare i denna wäg, eller åtminstone att meddela de tillägg och rättelser, som de äro i stånd att lemna, och hwilka Utg. med nöje skall införa i detta Blad. Hr Neergaard ämnar utgifwa en Beskrifning öfwer sin Resa i Sweri.., och denna Artikel är ett utdrag deraf.

En af de sköna göthiska minneswärdar, som öfverlefwat tidens härjning och de borgerliga krigens förödelser, är Domkyrkan i Upsala; den började 1287 under Magnus Ladulås's Regering, af Etienne de Bonuille, hwilken allmänt tros wara den första som i Swerige infört smaken för arkitektur. Likwäl, ehuru man ej wet arkitektens namn, är det ganska sannolikt, att den gamla Klosterkyrkan i Warnhem blifwit byggd åtminstone ett århundrade förut. Twenne sekler äro nu förflutna, sedan man åter uppbyggde densamma på sina ruiner.

Religiösa ämnen tjente alltid till arkitekturens bibehållande. Reformationen inträffar. Gustaf Wasa, stor i alla sina företag, hade äfwen den passionen att bygga, hwilken är nästan alla stora mäns; och i sanning, de Byggnader de efterlemna, äro i wiß afseende historien om deras storhet. Han lät uppbygga Swartsjö, Upsala och Wadstena slott. Det sista existerar ännu, och wisar den tidens smak. Deßa stora företag fordrade, att man måste införskrifwa utländska arkitekter, och ibland andra twenne Nederländare, Döpwen och Lucas van Qwickelberg, som byggde Wadstena, hwars indelning skall hafwa warit god. William Boij, en Engelsman, som har tittel af Konungens arkitekt, och flera andra underhöllo äfwen hans smak för arkitekturen.

Gerhard de Beche, äfwen en utländsk arkitekt under Gustaf Adolfs Regering, prydde Upsala Domkyrka med ett torn som sedermera uppbrann. Bland infödda swenskar hade han en medtäflare, wid namn Hans Gamman, som ej war utan förtienst. Simon de la Wallée, hans samtiding, war äfwen en skicklig arkitekt. Han byggde Riddarhuset 1627 i gammal Holländsk smak, och äfwen Rikskrottsens hus, som ännu existerar.

Westfaliska freden 1648, som i Swerige haft så mycket inflytande på åkerbruket och wetenskaperna, hade det ej mindre på konsterna; den gaf anledning till en mängd monumenter. De swenska Herrarnas långa wistande i Tyskland hade gifwit dem smak för den goda arkitekturen. Flera slott uppförde, och den grekiska stilen bannlyste för alltid den göthiska arkitekturen.

Maria Eleonora, Enkedrottning efter Gustaf Adolf, som mycket älskade arkitekturen; lät på egen bekostnad fullända St. Maria Magdalena kyrka, som war påbegynt af Konungen, hennes gemål.

Porträttering är wanligen den delen af målarekonsten, hwilken man först idkar, emedan man fruktar ingenting mera än glömskan; men den duk, som wisar wärg anletsdrag, är underkastad förgängelsen, då wåra wackra handlingar äro oförgängliga. Denna genre idkades länge i Swerige, men hwarken smaken eller teckningens renhet hafwa wäckt wår åstundan att känna deras namn, som ägnat sig deråt, före Drottning Christinas tid. Denna Prinsessa älskade konsterna, och hedrade deras idkare; ifrån Brabant kallade hon till sig en af van Dycks första Elever, wid namn David Beck, som arbetade ett eller twenne år i Swerige. Man har af honom Drottningens och flera Generalers porträtter, som utmärkt sig under kriget i Tyskland. De sednares finnas på Gripsholm. Jeremias Falk, från Danzig, den första Gravör Swerige ägt, har deraf stuckit flera i koppar. Sebastian Bourdon gjorde äfwen flera porträtter, och bland andra Drottning Christinas af tre fjerdedels och naturlig storlek. Det förwaras hos Grefwe Douglas på Stjernarp. Man såg äfwen samma porträtt, målad af samma mästare, i Orleanska galleriet. Denna målare förskräckte sig hafwa i Drottningens ställ träf-

fat en förträfflig kasta af Correggio, men detta påstående synes oß wara något wågadt. Man talar åfwen om en wiß Munnichhoffen; och som den första Miniaturmålare näminer man en Engelsman, wid namn Cooper.

Hr Wennberg berättar, att familjen de Beche förfref en ganska skicklig Blomstermålare från Brabant, kallad Janson. Hans bästa arbeten äro förwarade på Fullerö hos Greſwe Cronstedt. Samma Artist målade åfwen lika wäl porträtter.

Allt ifrån sitt uppstigande på Thronen ådagalade Carl Gustaf, Christinas efterträdare, den smak han redan som Prins hade för arkitekturen. Han hade wid sitt Hof Architekterna Nikodemus Teßin och Jean Simon de la Wallée. Kyrkorna Hedvig Eleonora, S:t Catharina, Ulrica Eleonora samt andra byggnader uppfördes efter den sednares ritningar. Carl Gustaf lät åter uppbygga Borkholms Slott. Wid hans död räknade man tretton Miniaturmålare. Förträffligheten af Signacs Emalj-målningar skall till efterwerlden öfwerföra hans namn och hans arbeten.

Smak för arkitekturen kan wara föderslig, åfwen för en Monark: Enke-Drottningen efter Carl Gustaf lemnar oß deraf ett bewis. Hon lät med mycken kostnad uppbygga Drottningholms wackra slott efter den äldre Nikodemus Teßins ritning, och utgifterna förswagade mycket hennes finanser.

Carl XI war en klok och hushållsaktig Regent; detta hindrade honom likwäl ej att uppmuntra Arkitekturen och de wackra Konsterna, samt derföre wäcka Nationens smak.

Efter Revolutionen 1680 wågrade Adeln att församlas i det gamla Riddarhuset, hwilket jag redan nämnt; man wille bygga ett annat wid Norrmalmstorg. Man walde härtill Greſwe Liljes hus, och Jean de la Wallée uppgjorde planen. Konungen gaf sitt bifall till ritningen, men wille att den skulle utföras på det gamla Riddarhuset, hwartill densamma ej paßade, hwilket man genast ser i trappan. Porten, som gjordes flera år sednare, är Arkitekten Härlemans arbete.

Nikodemus Teßin erhöll det uppdraget att fullända Drottningholms slott, men framför allt att åter uppbygga det i Stockholm. Dav d Klöcker adlades under namn af Ehrenstrahl. Han war Historiemålare, men tillbragte större delen af sin lefnad att dekorera Drottningholms och Stockholms slott. Allegorien syßelsatte isynnerhet hans penſel; man wet att denna framför allt nyttjas för plafonder.

(Forts. c. a. 8).

Anteckningar hörande till de Fria Konsternas Historia i Frankrike under sistförflutna århundrade. (Utur les Monumens du XVIII Siécle en France par Le Noir).

(Slut fr. N:o 107).

N:o 369. Bussen af Brissac, hwilken maßakrerades i Versailles med fångarna ifrån Orleans. Löwendals, som dog 1755, wän af Comte de Saxe, och hwilken tog Berg-op-Zoom 1747; deß Bust är N:o 370. 372 och 373 äro Buster af Mirabeau och Desmoulins. N:o 395 Bust af Maurice de Saxe, död 1750, 54 år; giord af Pigalle; hwilken åfwen giort en statue i hwit marmor, en sittande

Nymf i ställning att uttaga en sticka i foten. N:o 398, Buſt efter Charles Secondat de Montesquieu, Förf. till l'Esprit des Lois, död 1775, af Chaudet. Känd för den wackra statuen af Napoleon, hwilken står i salen för le Corps Legislatif. N:o 599, Buſt efter Fontenelle, 100 år gammal, död 1757. N:o 403, efter Helvetius, död 1771. N:o 404 efter Piron, död 1773, af Caffieri, med deß förr kända Epitaphium:

Ci git qui ne fut rien,
Pas même Academicien.

N:o 406, (bis) Voltaires Buſt. Han dog d. 30 Maj 1778, 84 år gammal. Nedanpå denna Busten af Houdon står versen af M. Lebrun:

O Parnasse! frémis de douleur et d'effroi
Pleurez, Muses; brisez vos lyres immortelles
Toi, dont il fatigua les cent voix et les ailes,
Dis que Voltaire est mort, pleure et repose toi.

Denna andra Buſt är af Pigalle.

J. J. Roussean dog d. 2 Juli 1778, 66 år gammal. Deß Buſt är i marmor af Boyer, Elev af d'Allegrain under N:o 407. N:o 408 Comte de Buffon, död 1788, af Pajou. 409 Buſt efter Malesherbe, (af Chaudet), dömd till döden 1793. N:o 503, af d'Alembert, död 1783, af Françin. N:o 410, aftagen på den döde. Montalembert dog d. 28 Mars 1800, 86 år och 9 månader gammal. N:o 412 Diderots Buſt, död 1784, af de Collet. 476 Buſt efter Rainal, död 1796, af M. Espervieux, hwilken äfwen blef af Gouvernementet befalld att göra Mirabeaus statue. N:o 415 Buſt efter Gluck, död 1787, i marmor, af Houdon.

Baillys Buſt har N:o 418; dömd till döden den 11 Nov. 1793. Denna Buſt är af mycken sanning, gjord af M. Deseine; hwilken äfwen blef ålagd af Gouvernementet att göra Thourets statue, äfwenledes till döden dömd af samma Tribunal, som dömde Bailly. M. Pajou är mycket berömd för sina statuer efter Pascal, Bossuet och Turenne, och af Psyché. N:o 505 en medaljong i marmor efter Vaucanson, stor Mechanicien, af M. Pajou. N:o 428, tre stycken bas-reliefs: Barmhertigheten, Skörden och Bergningen, i marmor af M. Sauvage, känd för flera goda arbeten i samma smak.

Monumentet uppförd 1785 efter Dubuisson Cure, berömmes; är giordt af M. Dejoux. N:o 554 Herkules: modell till den Colosse hwilken M. Boichot har gjort för Pantheon; berömmes i hög grad, äfwensom den modell samme Artist har gjort till Busten efter Michel-Ange.

P. Tham.

De som åstunda undervisning uti Arithmetiken, Algebra eller Mathematiken, kunna vinna sin önskan om derom anmälan sker hos Utgifvaren af denna Tidning, som lämnar anvisning på den, till hvilken de kunna addressera sig.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 109.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Thorsdagen den 13 Maj 1813.

Om de wackra Konsternas fordna tillstånd i Sverige; upplåst i Franska National-Institutet, och de wackra Konsternas Klaß i Okt. 1812.

(Forts. fr. N:o 108.)

Den plafond man ser på Riddarhuset är Ehrenstrahls mästerstycke. Jag äger deraf en målad esquisse och ett ganska sällsynt ätsadt kopparstick, gjordt af honom sielf. Ehrenstrahl har målat flera porträtter. Större delen föreställa medlemmar af den Kongl. familjen eller andra höga personer. Man har få Historie-målningar af denna mästare. En af de märkwärdigaste är ostridigt hans stora tafla Yttersta Domen, som finnes i Storkyrkan. Michel-Angelo utförde samma ämne i Rom på ett undranswärdt sätt, och Rubens's skapande pensel twekade ej att föreställa det på sin stora tafla, som man säg i Düßeldorf. Ehrenstrahls tafla gifwer ett stort begrepp om hans talang; hwart enda penseldrag wisar att han war född koloriſt. Man påstår att denna målare welat imitera Pierre de Cortonne, och man ser i hans arbeten det företräde han gaf denna mästare. Denna Artiſt målade mästerligt den döda naturen; få djurmålare hafwa öfwerträffat honom. Hans kompoſitioner äro rika, hans kolorit warm; hans figurer hafwa behag, men hans teckning är ej alltid korrekt. Hans draperier äro någon gång tunga, men månne ej deßa fel till någon del tillhöra hans tid? Man ser täcka allegorier på Drottningholms slott, isynnerhet twenne i Konungens sångkammare. De hafwa afseende på Carl Gustafs och Hedwig Eleonoras förmälning samt på Carl XI:s födelse. Den beskrifning jag derom will meddela, skall gifwa ett begrepp om hans smälle. På ena sidan af rummet föreställes Carl XI:s födelse. Konungens skyddsängel wisar Lachesis åtskilliga af dygdernas attributer, hwarpå hon nystar lifwets gyllne tråd. Deßa dygder äro föreställda genom trenne böcker, Bibeln, Lagen och Historien. Apollos lyra föreställer konsterna; Minervas sköld och hjelm, Wisheten; Merkurs staf, Försigtigheten; swärdet och wågskålen, Rättwisan; harnesket, fanan och wärjan, Krigskonsten; Herkules's klubba, Modet och Makten. Medan Lachesis syßelsätter sig med deßa arbete, uppresa sig palmträd och lager- och olive-qwistar, Se-

grens och Fredens finnebilder. Wallmo-knoppar beteckna hwilan; ax, Rikedomen och Öfwerflödet.

Midt emot denna tafla ser man åter Konungens skyddsängel, hållande med ena handen lifwets träd, lindad omkring Dygdens finnebild, hwilken han söker att draga undan Atropos sax, i det han aflägsnar den med andra handen. Hon håller beständigt sin sax färdig att afklippa denna träd, hwilken en hand, som sträcker sig från en stillastående sky, drager till sig, och detta är dödlighetens finnebild, som wäntar Konungen.

På Drottningholm ser man äfwen en artig tafla, som man tror wara en allegori öfwer en wigtig proceß, som Ehrenstrahl wunnit. Idén syntes mig ganska lycklig. Lögnen betäcker Sannjngen med en slöja; hon stödjer högra handen på en bok, som ligger bredwid Hoppets ankar. Lögnen och Lasten, sky wid Sanningens åsyn, och dölja sig i mörkret; bakom är Försigtigheten. Lögnens slöja syntes fordom hafwa warit prydd, men satt i dagsljuset genom Tiden och Försigtigheten, ser man den nu omgifwen med spindlar, skorpioner ꝛc., och orm-hufwuden, tungor och swansar utgöra deß fransar. Rättwisans swärd och wågskål äro placerade affides, för att beteckna omöjligheten af Rättwisans utöfning, innan Sanningen wisar sig. Detta wackra ämne är målad med känsla och i ett stort maner.

På Konungens befallning har Ehrenstrahl meddelat en underrättelse om sina förnämsta arbeten, i en Tysk skrift, kallad: Die vornehmsten Schildereyen, welche in denen Pallästen des Königreiches Schweden zu sehen sind, inventiret, verfertiget und beschrieben von David Klöcker Ehrenstrahl. Stockholm 1694.

Jag har förskaffat mig ett exemplar af detta högst sällsynta arbete, som har 34 sidor i folio. — Ehrenstrahls porträtter hafwa ej alla samma förtjenst. Målaren kan ej gifwa skönhet och uttryck, der de ej finnas. Men hans ekonomiska författning och hans förhållande till andra tillåto honom ej att afslå porträtteringen af sådana hufwuden, hwaraf han ej kunde draga någon förtel för sin talang. Jag har på Kungsörs slott sett ett förträfflig porträtt af denna artist, i trois quarts och af naturlig storlek, föreställande Jägaren Peter Frösterer i mörkgrå kläder, och bärande sin bössa. Hufwudet är skönt och händerna wärdiga en Van Dyck. Professoren Breda äger ett förträffligt hufwud af samma mästare, hwilket han anser som en modell för porträtter.

Man bedömmer Ehrenstrahls arbeten helt olika, och någongång ganska orättwist. Detta kommer deraf, att man tillägger honom åtskilligt, som wäl är af hans komposition, men hwars utförande han kanske med för mycken lätthet anförtrodde åt en hop yngllngar i sin skola.

Lembke, äfwen Tyff, war en förträfflig Batalj-målare. Han kan med mycket skäl sättas i jemförelse med Bourguignon. Man finner många af hans arbeten på Drottningholm, och han har målat twenne förträffliga taflor i f. d. Hertigens af Södermanland Audiensrum på det Kongl. Slottet i Stockholm *). Professor Breda äger af honom en skön tafla. Denna Målare dog i fattigdom, emedan Carl XII uraktlät att betala honom hwad hans far war honom skyldig, hwilket äfwen war orsaken hwarföre denna aktningswärda Artist ofta war nödsakad att arbeta mera för dagligt bröd än för efterwerlden. Man har försäkrat

*) Numera H. K. H. Kronprinsens. Taflorna föreställa Täget öfwer Bält.

mig, att hans döttrar sålde hans taflor på gatorna för att få penningar till en middagsmåltid.

I Drottningholm ser man flera plafonder af Sylvius; den i trappan fulländades af Olof Pilo, hans Elev. Jag har i Konungens samling sett ganska wackra teckningar af samma mästare.

Elias Breuner, en Swensk, målade ganska wäl i miniatur, åfwensom Dwergen och Kabinettsmålaren Behn, som till Nationen war Tysk.

Holländska Gravörerna Wilhelm Swadde och Johan Van der Aweln kallades till Riket af Konungen, och stucko i koppar större delen af planscherna till Grefwe Dahlbergs Svecia antiqua et hodierna. Man trodde planscherna till detta arbete wara förlorade, då branden af Köpenhamns slott blef en orsak till deras upptäckt. Hertigen af Södermanland, som då war Regent, wille sätta Teßins sköna minnesstod i säkerhet för en dylik förstöring. Han lät anställa en undersökning af hela slottet i Stockholm, och i windarna återfann man de saknade plåtarna, hwilka deßförutan kanske en dag endast kommit att tiena till Kopparslagarens nytta.

Ehrenstrahl kallade till sig sin systerson David Kraft, som gjorde heder åt hans familj; af honom ser man i Drottningholm wackra porträtter af Carl XI:s Generaler.

Carl XII älskade konsterna; han wille åter uppbygga slottet, som uppbrann wid slutet af hans fars Regering; men kriget upptog honom helt och hållet, och medlen saknades i Statskassan.

Konsterna hemtade sig åter under Fredriks Regering; man syßelsatte sig med slottets upphyggande efter den yngre Nikodemus Teßins ritning.

Flera Artister hafwa bildat sig i David Krafts attelier. Den gamla Porträttmålaren Pasch war ej utan förtjenst. Ahrenius ägnade sig åt samma slags målning med mycken framgång. Schröder, Kongl. Målare, hade någon talang för Historien; i Drottningholms kyrka är Natwardens instiftelse af honom. Kriget, föga gynnande för konsterna, twingade flera Artister att öfwergifwa sitt Fäderneland. Bland detta antal woro Martin von Meiners som reste till Wien, Richter och Dahl, Miniaturmålare, sökte sin tillflygt i London; en annan Richter, Landskapsmålare, har warit i Venedig, och George de Marés i München.

Pastelmålningen gaf ett dödligt slag åt porträtterna i olja. Detta slag beundrades ganska mycket, men tiden har åter försatt detsamma på sin plats. Lundberg har idkat denna konst i Paris. I Swerige gjorde han dermed fullkomlig lycka. Den som ej ägde sitt porträtt af Lundberg, trodde sig ej äga någonting.

Carl Teßin förskref flera Artister för dekorationen af sin fars mästerstycke; bland andra Fransmannen Taraval, hwilken han lät grundlägga en Ritskola. Gothman, ehuru kastad bland Ornamentsmålare, förtjenar ganska wäl namnet Artist. Löwenhorn är känd för sina wackra perspektiver.

(Slut c. a. 8).

Strödda Anteckningar.

Man måste likwäl tillstå, sade en Resande till Hamilton, att om Eder Shakespear lyfter sig till molnen, så sjunker han likwäl ofta ganska djupt. "Det är

möjligt, swarade Hamilton, men Ni måste också tillstå, att det ställe der denna hjelte faller, är likwäl ett berg för Pygméer.

Att Mecenas ansåg all mensklig lyckseligbet bestå uti sjelfwa lifwets bibehållande, kan man se af följande wers, den Seneca påstår att han författat.

Vita, dum superest, bene est;
Hanc mihi vel acuta
Si sedeam cruce, sustine!

Konung Alphons af Arragonien belägrade Vicero. Besättningen, nedkastade bikupor på de belägrande, som, anfallna af de uppretade Bien, fortare dreswos på flygten, än besättningen sjelf skulle förmått det.

Bataljen wid Almanza i hwilken Marskalken af Berwick, Konung Jakobs naturliga son, segrade, utmärkte sig genom den besynnerliga omständighet, att en Engelsk General kommenderade den Fransyska och en Fransysk den Engelska armén.

Sjelfmord war förledit år så wanligt i Berlin, att det nästan icke mer wäckte uppseende. På en af de mest besökta gator, sköt sig en afton en ung man, en annan gjorde det i sin faders trägård, och en gammal man wille skjuta sig, men emedan man hindrade honom, hängde han sig i det stället. Ett par personer hade dränkt sig, och alla deßa inom en kort tid.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från:

Preußen. Från wårt Höggwarter Altenburg ingår nu d. 25 April kl. 6 e. m. den underrättelse, att Fransmännen kl. 12 paßerat Saale wid Dornburg och Camburg. Napoleon war d. 14 afrest från Paris, och hade d. 21 rest genom Mainz, för att begifwa sig till Erfurt, der han, enligt Bref från Leipzig af d. 28 April, redan då skall hafwa intraffat. Fransmännen samla sig i betydlig mängd kring Erfurt, Weimar och Langensalza. Imellan Deßau och Köthen i trakten af Könnern wäntar man en het dag. — Kejsar Alexander har d. 27 med en liten swit begifwit sig till Töplitz, för att der råka sin Syster Arf-Prinsessan af Weimar. Enke-Prinsessan efter Prins Georg af Oldenburg, Kejsarens andra Syster wäntades till Prag; och folket fägnade sig åt denna dag för att kunna wisa Kejsar Alexander sin kärlek och aktning. D. 23 April hade till Prag befallning ankommit att fästa hela armén på krigsfot. — Furst Schwarzenberg och deß Ambaßad wäntades tillbaka till Wien ifrån Paris. Preußiska Statsministern Grefwe v. d. Goltz hade afrest till Stralsund för att å sin Monarks wägnar komplimentera H. K. H. Kronprinsen af Swerige wid deß ankomst på Tyst botten.

I stället för de af Herrar Granberg och Widerholm annoncerade Engelska Klassiker, komma från samma Tryckeri att utgifvas särskilta Engelska Författares arbeten. Början göres med Shakespeare, och till ett prof tryckes först Macbeth. Prenumeration upptages så snart detta stycke blifvit färdigt, och på de vilkor som den af nyssnämde Herrar utgifne Prospekt innehåller.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 110.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Fredagen den 14 Maj 1813.

Om de wackra Konsternas fordna tillstånd i Sverige; uppläst i Franska National-Institutet, och de wackra Konsternas Klaß i Okt. 1812.

(Slut fr. N:o 109).

Flera skickliga Artister bidrogo dertill, att man ej wanställde den stora Teßins planer, såsom t. ex. hans son, Härleman och Tronstedt, men isynnerhet Öfwer-Intendenten Adlercrantz. Man fullbordade wid denna tid den delen af slottet, som man kallar Ranséet, och westra delen af den sidan, som ligger åt Lejonbacken. Adlercrantz war ej utan förtjenst som Arkitekt, han hade rest mycket; ritningen till Adolf Fredriks kyrka är af honom. Han spelar en roll i konsterna under Gustaf III:s tid.

Ulrika Pasch målade ej illa porträtter. Johan Mandelberg war född Swensk, men tillbragte sin lefnad i Danmark. Han war elev af Lembke, och målade Batalj-stycken med mycken skicklighet. Bland hans arbeten utmärker man hans receptionstafla i Målare-Akademien i Köpenhamn, hwaraf jag äger hans egen teckning, och det sköna Batalistycket som Bildhuggaren Widewelt hade af honom. Namnen Roslin och Sall hafwa warit för mycket kända i Paris, att jag skulle behöfwa uppehålla mig derwid; man har gjort rättwisa åt deras talanger. Hörling, Landskapsmålare, dog i Rom. Hoffman kopierade mycket wäl; i Clara kyrka ser man ett prof af hans talang. Mörling gjorde Landskap. Riks-Rådet Grefwe Horn målade Hästar med mycken insigt. Jag har äfwen sett täcka Landskap laverade i tusch af Metche.

Gustaf III uppstiger på Thronen; smaken för wettenskaper och konster följer honom dit. Denna Konung utbredde mycken glans öfwer konsterna. Allas wälsignelser, som omgåfwo honom, följde honom äfwen i grafwen; och deras hat förföljer ännu dem, som beröfwade Swerige honom. Han är mera saknad som far än som Konung.

Konung Fredrik inrättade 1734 en Ritskola; Adolf Fredrik stadfästade densamma 1770; men Gustaf III gaf deråt privilegier och tittel af Målare- och Bildhuggare-Akademie 1773 och 1777. Deß grundläggare, Meyer, testamenterade åt densamma ett stort och rymligt hus. Carl Gustaf Pilo, som warit Direktör

wid Målare- och Bildhuggare-Akademien i Köpenhamn, och der tillbragt den bästa perioden af sin lefnad, utnämdes 1778 till Direktör wid Konsternas Akademi i Stockholm, och Adlercrantz blef med mycken rättwisa deß Preses.

Pilos förnämsta genre war porträttmålning; men man har af honom äfwen några taflor i David Teniers smak. Han målade tillika den döda Naturen, och alla hans arbeten bära snillets stämpel. Den stora taflan, som föreställer Gustaf III:s kröning, och hwilken han ej hade tid att fullända, förwaras på Drottningholm. Ehuru den började då han redan hunnit till en högre ålder, bewisar den icke deß mindre att han war född till Historiemålare.

Gustaf III älskade att bygga, och detta gaf Adlercrantz ett godt tillfälle att lysa med sin talang. Han uppförde ett nytt Operahus, Kinesiska slottet i Drottningholms Trägård, och en Bro i Stockholm. Hans mästerstycke, i anseende till de swårigheter han hade att öfwerwinna, förnämligast wid grundläggningen, är stora Bron wid Drottningholm.

Större delen af de Artister, som utmärkte sig under Gustaf III:s tid, lefwa ännu. Likwäl har döden bortryckt Hof-Intendenten Rehn, som tecknade och lafrade ganska täckt; Rosenheim som målade i Pastel; Öfwerste Nummers, som ritade Landskap med swartkrita, och Gen. Amiralen Ehrensward, en af Sergels ..nner, som hade talang för de flesta genres. Af den sista har jag en ganska wacker samling af Croquier, hwaraf största delen gjordes under hans resa i Italien, på en tid då hans snille tycktes föryngras i detta konsternas sköna Fädernesland.

Genom Åkerströms död, som slutade sina dagar i Rom, gjorde Sverige en förlust, hwilken torde blifwa swår att ersätta. Konstsinnet wisade sig hos honom i de ritningar hwarmed han betäckte wäggarna i sin fars hus. Flera år derefter blef han antagen hos en Målare i en Småstad. Ändteligen kom han till Stockholm, och här utwecklade sig hans talang inom ganska kort tid. Man walde honom för att biträda Hr Déprez i målningen af Operans dekorationer. Han wann första priset för sin Meleager. Målare-Akademiens inskränkta tillgångar tillåto henne ej att bestrida kostnaden af hans wistande i Rom, hwarföre flera privata-personer förenade sig, för att dertill förse honom med nödwändiga medel. Slutligen erhöll han en pension af Konungen. Han stannade i Rom och dog der.

Åkerström lyckades isynnerhet i det erotiska slaget. Han gaf åt sina figurer det Antikas hela behag och elegans, hwaraf han gjort ett särskilt studium. Han fulländade fällan sina taflor, och jag wet ej, om jag ej framför dem bör gifwa företrädet åt han esquisser, som mera bära karakteren af hans snille. Fonden i hans taflor är wanligen ett wackert Landskap. Hos den namnkunnige Sergel ser man flera af hans arbeten.

För esquisserna af Bacchus och Ariadne och af Procris och Cephal blef han antagen till Ledamot i Målare-Akademien i Stockholm.

Hans Paris och Oenone är ett af hans bästa arbeten. Hans teckningar äro fylliga och i en stor stil

Denne artist dog mot slut af år 1795, och begrofs på Protestanternas begrafningsplats, bakom Caji Sextii pyramid. Bröderna Piranesi uppreste öfwer honom en liten minneswärd i marmor. Allt mitt bemödande att upptäcka denna har warit fruktlöst; det synes som de inre oroligheterna warit orsaken till deß förstöring.

L'Archevêque, Bouchardons elev, war en skicklig Bildhuggare. Man har af honom Gustaf Wasas Statue pédestre i bronz på Riddarhustorget. Exekutionen af detta monument är tung; men denna förebråelse kan man ej göra hans Statue équestre af Gustaf Adolf, som är upprest på Gustaf Adolfs torg. Man har sagt, mig att den fullkomligt liknar Henrik IV Statue, som fordom war i Paris. Af denna mästare har jag ett och ägt teckningar med penna, som äro ganska wäl gjorda. Om hans minne :j lefde i hans egna arbeten, skulle det alltid lefwa i hans elev, Sergels.

Man har föga kännedom af Bildhuggarekonstens fordna tillstånd i Swerige. Man wet blott, att Nikolaus Milich 1675 öfwergaf Swerige för att återgå till Brabant, och att hans elev Burchhard Precht efterlemnade i Swerige många arbeten, och dog der.

Ibland Medaljörer har man med rättwisa utmärkt Sedlinger och Karlsten. Den förra, född i Schweitz, dog i sitt Fädernesland. Man har ett stort werk om hans arbeten. Den sednare war Swensk. Daniel Fehrman och Gustaf Ljungberg hade talang för samma genre.

I Gjutningskonsten utmärker man fem med namnet Meyer, af hwilka den ena har giort sig odödlig genom sina rika donationer till Målare-Akademien.

Hamedy och Cidy-Moulou.

Ett röfwarband hade länge härjat trakten kring Enoz, en liten stad i Maroccos granskap. Alkaiden Cidy-Moulou utsände en tropp Soldater, som slingrade bandet och tillfångatog deß anförare. Denne fördes fram för Alkaiden, som satt på domstolen för att döma, omgifwen af sin lifwakt, hwars befälhafware en benämnd Hamedy, som alltid wisat mycken nit i sin tjenst, åfwen war närwarande.

Den första brottslingen, som blef framförd, war en gammal Gubbe, Hamedys fader. För sonens skull wille Alkaiden icke döma den gamle till döden, men befallte att ena handen skulle afhuggas honom på afrättsplatsen.

Den dömde lemnade domaresalen, och en Soldat står färdig att följa honom, då den unga Hamedy utbad sig af Alkaiden såsom en nåd, att få blifwa domens werkställare. Cidy-Moulou utbrast härwid: "betänker du då icke, att denne gubbe är din far!" — Det wet jag wäl, swarade Hamedy, men han är en brottsling. Jag anser mig ej som hans son, och återfinner troligen aldrig en sådan lägenhet att wisa mitt nit för min Förstes tjenst och mitt hat till hans fiender.

Deßa ord af en onaturlig son uppretade alla de närwarande. Förgäfwes bemödade Alkaiden sig att förmå honom afstå från sin önskan. Intagen slutligen af afsky, wille han befria sig från ett sådant wilddjur, och biföll Hamedys ohyggliga begäran, men under deß frånwaro befallte han en Soldat att på första wink slå hufwudet af den tillbakakommande officeraren.

Hamedy inträdde och öfwerlemnade helt lugnt den afhuggna handen till en af Alkaidens slafwar. Denne, hwars rättwisa owilja uppswallade wid denna åsyn, gifwer nu den öfwerenskomna winken, och i ögonblicket rullar Hamedys hufwud framför Alkaidens fötter. Kroppen faller och en hwar ser att den är utan en hand.

Han, som begärt att få werkställa domen, endast för att rädda sin fader, föll således ett offer för sin sonliga kärlek. Han hade sagt till den förstrackta gubben,

"skynda dig bort, Alkaiden benådar dig för min skul." Knappt hade den gamle hunnit undan då Hamedy afhögg sin hand, dölide der blödande armen i sin Doliman, och återwände helt lugnt för att afgifwa sin berättelse.

Eidy-Moulou betogs af den djupaste smärta och ånger då den gamle fadren sjelf med upplyftade händer trädde in, och med förtwilans rop kastade sig på sin förträffliga sons lik. Detta rörande skådespel werkade på alla. Hamedy blef med största ärebetygelser jordad på en dertill utsedd platts, i hwars grannskap man sedermera uppbyggde en moské.

Troligen har aldrig den barnsliga kärleken kunnat uppwisa något ädlare och mera rörande drag.

Spelaren och Tiggaren.

(Efter Pfeffel).

Cleanth, en lättsinnig patron
Och spelare till profession,
Som allt sitt arf till spillo gifwit
Åt Farao-Bankörers list,
Gjort stora skulder, lidit brist,
Och klokare ändock ej blifwit,
Smög gnolande en wacker dag
Ifrån ett muntert Brödralag,
Då ingen fyrk han mera ägde,
Sin grymma otur öfwerwägde
Och mumlade: det är besatt!
Nu tog han fram sin sista skatt,
Sin dosa, för att söka piller
I en pris snus mot sina griller;
Då nalkades en gammal man,
Af trafor hölid, för att begära
En slant till bröd. — Ja, på min ära,
Skrek wår Cleanth, just nu du fann
En hjelpare! Tro hwad jag säger,
Jag ej ett enda öre äger;
Men en pris snus, min kära wän,
Är till din tjenst om du behagar!
Hwad hjelper, suckar Tiggaren,
Att först jag nyser; alla dagar
Jag, utan det, hör samma ljud
Af samma önskan: hjelp dig Gud!

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o III.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Lördagen den 15 Maj 1813.

Sång
Wid en glad Middagsmåltid i * * *.

(Insänd.)

Då fridens fiende på jorden
Anyo tändt sitt härjningsbloß,
En Skål för Hjelten uti Norden,
Som anför, som försvarar oß.
Se Swithiods tapperhet ur grafwen
Af Honom wäckas, segerwan,
Och Götha Lejon öfwer hafwen
Än skåda en förfärlig mahn.

O fruktom ej en wredgad bölja!
Snart för Carl Johan oß till hamn;
Hwar helst wi i hans fotspår följa,
Wi få ett rum i ärans famn.
O mätte länge Swea bygder
Igenom honom sälla bli,
Och hwarje Swenſk utaf Hans dygder
Sig lära att bli stor och fri!

Kärleken till Lifwet.

En Gud, wårt swaga slägtes wän,
Satt, till deß tröst, förblindelsen
Wid ingången till lifwets öken.

Leopold.

Hwart syfta deßa hwimlande skaror, som åtlas i ständiga omsorger på lifwets skådeplats och trängas utan uppehåll under gemensamma behof och stridiga önskningar, nyhetslystne på obanade wågar? Sedan de under swett och tårar arbetat i branten, hwad hafwa de wunnit på den höjd, dit de oftast framträngt på likars fall med sin egen sinnesfrids och sina egna krafters bekostnad? — De hafwa wunnit en djupare afgrund för sin fot, en mera gäckad utsigt för sin inbillning! Huru älska de likwäl icke sina inskränkta stunders lif, och, med wilkor af deß fortsättning, sielfwa sitt qwal och sina mödor! Huru lätt tjusas de icke af hwarje owiß fägnad, som skymtar för deras hopp, och den de göra allt för att qwarhålla eller återkalla, liknöjde om den har med sig i naturlig följd plågan, ledsnaden eller bekymret! De åro lätt förnöjda barn, som le ännu i det de falla, lekande af okunnighet med dödens werktyg. Hwilken tröst mot erfarenheten, hwilken ersättning under årens lopp, hwilken tillflygt undan stormarna hafwa de dä i beredskap på sin färd genom obekanta nejder? Kunna de wänta sig med skäl en himmel utan moln, en resa utan farligheter. Och likwäl fäster denna bana, uppfylld af ständiga hinder, hela deras häg och wäcker allt mer deras sorg att lemna den, ju närmare den nalkas slutet. De egna oförsigtigt sin kärlek åt hwarje lugn trakt, der de likwäl endast äga hwiloställen utan någon stadig besittningsrätt, och utan werkliga förmåner, skyldige att lemna dem när sont hälst åt efterkommande wandrare. Åro de icke fortgående Pelegrimer till ett förlofwadt land, irrande beständigt mellan öppna grafwar med dödens bilder för sin syn? Stötande wid hwarje steg på förgänglighetens minnesmärken, hwilken skal: söka de bland hopade ruiner; hwilken förd wänta de sig i öknen?

En hemlig makt har fattat deras sinnen och leder deras steg — densamma makt, som talar i hela Naturen om fortwarande och bestånd under sielfwa förgängelsens tydligaste härjningar. Ifrån menniskan till det minsta djur, som kräl lar wid deß fot, och knappt kan skönjas af deß öga, röjer sig Kärleken till Lifwet i ett ständigt bemödande för deß underhåll och waraktighet. Genom instinktens kraft leder han och wärdar de oskäliga kreaturen; med på en gång förnuftets skäl och wällustens retelser fattar han den sinliga menniskan wid handen, wäcker henne till werksamhet och öppnar hennes utsigter. Oftast med diktade nöjen uppmuntrar han de trötta och fruktande menigheterna. Winkande med förtroligt löje, tilldrager han sig alltid hopens nyfikna blick, och lofwar den, utan förbehåll, en behaglig wäg till målet. Åt den unga och oförfarna wandraren säger han: "du har mycket att erfara och njuta af lifwets fägnader. Jag lofwar dig, att i mitt sällskap skall ingen af dem gå förlorad för dig, för din känsla eller din förhoppning. Du skall till och med kunna emotstå de swåraste slag af olyckan, och öfwerwinna deras intryck, om du alltid har mig qwar? — Åt den bepröfwade på lifwets och lyckans wågar säger han: "du har wäl ofta mißtröstat på wenskligheten och Försynen; du har wäl ofta warit nära att göra dem begge orätt; du har till

och med warit på wägen att öfwergifwa mig, och wälja sorgen i mitt ställe — men har det icke alltid ångrat dig, och har du icke warit lycklig strax genom din ånger?" — Till den Äldrige i deß nedgång från skådeplatsen talar han: "ännu har jag, det är sannt, icke många, men deslomer werkliga fägnader i behåll åt dig — dina minnen af uppfylld pligt, och tacksamheten hos det unga slägte, som kring dig uppwäxer! Bekänn, att denna lycka hade du saknat utan mig; utan min mäktiga arm hade du i sorgens öknar gått wilse om fällheten, smakat blott det bittra af lifwets dryck, endast trampat det fält, du borde odla för att skörda, och, med ett ord, lefwat utan att wara till, hwarken för dig sjelf eller för werlden!"

Så talar denna hemliga tjusningsmakt i menniskosinnet och naturen. Hwarhelst jag wandrar i werldens krets, bland lyckans gynnade slägter, eller bland armodets barn i bekymrets mörker; öfwerallt upptäcker jag en nära bekantskap med den mäktiga kraft, som förenar menniskorna inbördes, och, så tillsägandes, binder dem wid lifwet. Hwem är den ödets gunstling, af åran och wällusterna så mätt, af de fäfängliga nöjenas tomhet så gäckad och så trött, att icke paßionen kan reta med någon ny krydda hans smak, eller fägna med någon obekant glädje hans inbillning? Hwem är den usle, som framsläpar ibland plågorna och eländet sitt wanmäktiga lif, närmande sig med hwarje stund den genaste wägen till grafwen — att han icke ändå härwid åtföljes af Kärleken till sin warelses fortsättning? Och deßa bedröfliga undantäg, deßa som burit hand på sitt lif, hafwa de icke oftast blott sökt en forglig namnkunnighet, och endast för att lefwa mer förkortat sina dagar? — Men du, som gömmer dig bland Sorgens minnen, och njuter endast tårarnas wällust i skuggan wid din Wäns graf — se dig omkring; och du skall finna att Kärleken till lifwet, så olyckligt det är, leder åfwen dina steg bland minneswärdarna. Smärtan wid de bortgångnas förlust wore icke så bitter, förenings-bandets slitning icke så swår, om ej en hemlig Makt qwarhöll oß på den bana som de gått, bland de ofullbordade werk, och wid de onjutna fägnader som de lemnat. När du i din Makas famn gråter öfwer ett älskadt Barns bortgång, eller wid ditt Barns wagga begråter din Makas död, talar icke naturens medfödda känsla, i förening med din lefnads omständigheter, och bjuder dig att älska lifwet? Och deßutom, det bittra i din förlust är det icke uppblandadt af det ljufwa i ditt medwetande, att du war kanhända icke owärdig den bortgångnas kärlek? Deßa heliga hågkomster, som likt helgonens strålar, omgifwa dig hwart du går, lemna dig ju aldrig åt förtwiflans mörker; säga de dig icke, att din Wän är hos dig qwar ännu, med sitt råd, sina efterdömen och sitt bifall? Om saknaden genomtränger ditt hjerta med ett oläkligt sår, så närer den tillika din själ med en öfad styrka, en förut okänd kraft till rättsinnighet och dygd. Den skärper allt mer din inskränkta syn, och lyfter dig till en högre åsigt af tingen och händelserna. Skulle du, åfwen då dina tänkesätt och affigter mißkännas, då du hatas för din rättsinnighet, eller beles för din dygd — skulle du hafwa lefwat förgäfwes, när du lärt dig att inse alltings sanna wärde, och derefter ställa ditt förhållande: en kunskap, som du äger framför många, en rikedom, som ingen kan döma dig ifrån, och ingen kunde ersätta dig med alla andra skatter? Åfwen denna dystra enslighet, detta tysta mörker som dig omgifwer, — om det wisar dig ett långt afstånd imellan din boning och de gladas samqwäm, så wisar det dig tillika den fara hwari de swäfwa, och som de icke se, den fara som du und-

wikit, eller redan pröfwat. Om det gömmer dig undan för ryktets dagar, så gömmer det dig åfwen för deß tadel, deß twetydiga lof. Om det wisar dig werlden i en mörk spegel, så kan det likwäl icke wäcka din afund till den lycklige, då du igenom erfarenheten är rikare än han; eller tillsluta ditt hjerta för den betryckta, då det redan lider af samma fär. Du hade önskat att kunna undslippa sorgens börda; men nu, då den förtynger din warelse, måste du samla styrka att bära den, söka ditt mål på en annan wäg wara lycklig, åtminstone genom tålamodet!

Derföre egnom ett skyldigt offer åt sorgernas och mödans segerwinnare — icke han som lättsinnig och blind, utan ändamål, hänför och förwillar mängden — nei, upplysta Kärlek till Lifwet! I hwilken skepnad du må antaga, antingen du wisar dig i det oskyldiga nöjets drägt, eller i melankoliens mörka klädnad — antingen du talar med underwisning till wårt förstånd, eller med tröstens ton till wårt hjerta, ware du wälkommen! Utan dig skulle menniskan wißt ofta irra om sin pligt och förfela sin bestämmelse. Antingen skulle hon som klippan, kall och onyttig, bli en tyngd för jorden och sig sjelf, eller skulle hon, utan känsla för sitt lifs och sina ödens upphof, med brottslig hand afbryta deras kedja, och förkorta det lif som hon war skyldig att älska och underhålla.

Till Salu finnes:

Tjugutwå stycken Tableauer (med nya Ramar och Glas) målade efter Naturen i Gouache, 12 af lika storlek, ungefär 3 qvarter i qvadrat; hvaraf 6 föreställa åtskilliga utsigter af Säthers Vattufall och Malmstens Bruk; och de följande 6 detaljerade vuer af Gängshammar och dess environner. Dito 4 — af 5 qvarters längd och 1 alns höjd, föreställande Staden Sigtunas Ruiner. Dito 4 — af lika storlek, föreställande tvänne Vattenfall vid Malmstens Bruk, sedde på närmare håll. En vue af Östanå Säteri i Roslagen. Dito 1 af Gängshammars (af Vatten) omgifne Holmar förenade genom 8 stycken Broar. Dito en stor vue af Säthers Stad och Bruk, 2 ½ alnar lång och 5 qvarter hög. Dito en komposition, föreställande en Skogspark med en Såg, en Bro och en liten Koja i fonden, 6 qvarter hög och en aln bred. Alla dessa arbeten målades åren 1810, 11, 12 och 13 af A. F. Cederholm, och äro att bese alla eftermiddagar ifrån kl. 3 till 5 uti Huset N:o 1, Qvarteret S:t Pehr i hörnet af Norra Smedjegatan och Jakobs gränd i trappa upp, dörrn till wänster i trappan.

I Utter & Comp. Boklåda finnas några få Exemplar af den Berättelse på Tyska som den namnkunnige Målaren Ehrenstrahl på Konungens befallning utgaf om sina förnämsta Arbeten, under titel: Die vornehmsten Schildereyen, welche in denen Pallästen des Königreiches Schweden zu sehen sind, inventiret, verfertiget und beschrieben von David Klöcker Ehrenstrahl. Tryckt i folio-format i Stockholm 1694. Priset är 1 R:d 24 sk. B:ko.

Handlingar utur Hans Exellens Stats-Ministerns, m. m. Hr Grefve v. Engeströms Bibliothek säljas i Utters & Comp. Boklåda à 24 skill. B:o häftade.

Porträtt af Stats-Sekreteraren Benzelstjerna, dersammastädes à 1 R:d.

I öfwermorgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

N:o 112.

Journal
för
Litteraturen och Theatern.

Måndagen den 17 Maj 1813.

Dramatik.

Söndagen d. 25 sistl. April uppfördes för första gången på Kongl. Dramatiska Theatern Pulsen, Komedi i 2 Akter. Öfwersättning.

Innehållet af denna lilla pjes är följande. En Grefwe, af omkring 46 år, som med sitt första Gifte äger en fullwäxt son, den han mycket älskar, har på hans råd beslutit att gifta sig för andra gången med en ung, fattig Fröken, hwars wälgörare han är. Det befinnes att sonen sedan någon tid blifwit mycket förändrad, förlorat sitt glada lynne och antagit ett dystert och melankoliskt. Detta orsar på det högsta fadern, som låter kalla Läkaren för att rådfråga honom. Läkaren gissar strax att han är kär. Då Grefwen ingenting högre önskar än att få förena honom med det föremål han älskar, blir frågan att upptäcka detsamma. Att det fins ibland de unga fruntimmer, som fadern bjudit till sig med sin fästmö, i afsigt att äfwen förmå sonen att ibland dem wälja sig en maka, är hwad man med wißhet wet. För att nu utröna hwilkendera, öfwerenskommes att alla de unga Damerna, en i sänder, skola paßera ett rum, der Läkaren imellertid skall befinna sig med den unga Grefwen. För hwar och en Dam som paßerat, har Läkaren, utan att den unga Grefwen miştänkt något, fattat hans hand och känt hans puls, som icke röjt någon förändring förr än i det ögonblick fästmön kommer. — Läkaren will likwäl icke låta märka sig, eller äftwinga den unga Grefwen en hemlighet med hwilken han ej will dö; men han beslutet att rädda honom och blir ifrån detta ögonblick sjelfwa hjulet i pjesen. För att förbereda fadern på det ofwer han har att göra, säger Läkaren att den unga Grefwen är kär i hans fästmö, sedan han förut sagt att antingen en snar död eller wansinnighet är det öde, som wäntar honom, ifall han ej förenas med det älskade föremålet. Fadern tar illa wid sig i början, men slutar med att på långt håll föreslå Läkaren att afstå sin fästmö åt sonen mot en wacker landtegendom. Läkaren wägrar det på ett sådant wilkor, men, för att rädda hans sons lif, samtycker han dertill, om hans fästmö kan öfwertalas, som Grefwen nu skall försöka. Läkaren underrättar sig imellertid om

fästmöns tänkesätt för den unga Grefwen, — af Pulsen. Wid hans yttrande att hon älskas af den unga Grefwen, faller hon liksom sanslös i en stol, hwarwid Läkaren fattar hennes hand och känner hennes puls. Äfwen hon å sin sida will segra på sin känsla, och uppoffra sin kärlek åt tacksamheten emot sin wälgörare. Hon hoppas att den resa, som unga Grefwen ämnar företaga, tiden och förnuftet skola återgifwa dem begge lugnet; men Läkaren ger derom intet annat hopp än det som är grundadt på deras förening. Han berättar nu Fröken att gamla Grefwen är öfwertygad att det går an att afstå en fästmö, och att han inbillat honom att det är i hans, som den unga Grefwen är kär, och att han nu wore rest till henne för att öfwertala henne att ge hans son sin hand. Den fruktan Fröken härwid yttrar, att han kunde lyckas, ger Läkaren anledning att förmoda det äfwen hon icke anser det omöjligt att byta bort en fästman för en annan. Nu återkommer Grefwen ifrån sitt fruktlösa företag. Läkaren berättar då hela sammanhanget. Grefwen will i början ej uppoffra sin fästmö, men då Läkaren fickligt nyttjar de wapen Grefwen gifwit honom emot sig sjelf när han wille öfwertala honom att afstå sin fästmö, segrar kärleken till sonen på kärleken till fästmön, och han beslutar att förena dem; men då man förutser att den unga Grefwen ej skall samtycka dertill, om han märker att det är en uppoffring, öfwerenskommer man att Grefwen och Fröken skola tåtsa en oenighet, som haft deras skilsmessa till följd. Grefwen har derpå en scen med fästmön för att bereda henne på sin uppoffring, hwarwid han finner henne mer förberedd än han önskat: under förwirringen häröfwer inkommer Läkaren med unga Grefwen, då fadern i en allwarsam ton ber honom medtaga den unga Fröken, och tåtsar gå, men stannar på afstånd för att se de älskande, som nu gifwa luft åt sina känslor, då han återkommer och förenar dem.

Denna lilla Komedi har blifwit emottagen med bifall; som den förtjenar både i anseende till sin hastiga gång, och den fina menniskokännedom hwarmed allt förutses och förberedes; men isynnerhet i anseende till den goda egenskapen att icke, som så många andra Tyska Komedier, nedsjunka till det Burleska. Den håller sig jemt uppe i den goda Franska komikens sfer och har hwarken mer eller mindre esprit än ämnet fordrar. Den gafs äfwen på ett sätt, som icke lemnade någon önskan öfrig. Hr Ahlgren spelade gamla Grefwens roll med ledighet och sanning. Swaret till Läkaren, då denne i 9:de Scenen af Andra Akten, upprepar fadrens egna ord till honom i en föregående scen: "förr i werlden gafs "det wäl stora och ädelsinnade menniskor, som för att rädda en sons lif inte ångrade "en uppoffring, men nu, hwar finnas sådana hjeltar?" — här står en — säges af Hr Ahlgren ganska wäl. Läkarens roll gör anspråk på en Aktör af Hr Hjortsbergs talang och Hr Hjortsberg gaf den med hela förtjensten af sin. Fru Kuhlman och Hr Lindman uppfyllde äfwen till åskådarnas nöje de båda älskandes roller.

Öfwersättningen (äfwen tryckt hos Hr Grahn härstädes i 22 sidd. 8:o à 8 p. B:ko) efter Babos tyska Original, är giord af Hr Altén, redan fördelaktigt känd såsom Theater-Öfwersättare; och utmärker sig ganska mycket för sin ledighet och sitt goda språk. Då wi hoppas att han skall fortfara att rikta wåra Theatrar med Öfwersättningar, önska wi endast att han i anseende till walet, alltid måtte iakttaga samma stränghet som denna gången.

Några Naturmärkwärdigheter i Frankrike, (Ur Deppings Merveilles et beautés de la Nature en France).

Blåa Källan.

På något afstånd från staden Aosta, ryktbar genom sin angenäma dal, ligger byn S:t Marcel utmed Doria omgifwen af ängar och Kastaniefiogar. Utsigten från S:t Marcel är förtjusande och sträcker sig ända till det ofantliga S:t Bernhards-berget. I nejden af denna stad är ett kopparberg-werk, och i deß grannskap finner man äfwen åtskilliga märkwärdiga mineralier. Men en bäck, som upprinner i berget, der kopparmalmen brytes och störtar sig från klipporna ned i dalen, är likwäl det märkwärdigaste i hela trakten. Wattnet är blåaktigt och allt som fuktas deraf har äfwen samma färg. Denna bäck med alla sina blåa stiftningar, har ett högst owanligt utseende. Stenar och botten äro himmelsblåa, stranden deremot grönagtig och de ämnen som endast tillfälligtwis blifwa fuktade äro ljusblåa. Alla deßa stiftningar förhöjas ännu mer genom det skum hwari wattnet förwandlas under sitt fallande, och om solen skiner klart på bäcken, så skulle man tro att werkeligenendast ett trolleri kunde frambringa denna förtjusande tafla. Klipporna glänsa och få ett utseende liksom de woro betäckta af åtskilliga mångfärgade eldar. Wattnet i denna besynnerliga bäck är eljest klart och har hwarken smak eller lukt. Det är kallt och deß åder tyckes ligga ganska djupt. Den fällning, som sker på stenarna, är lik Berggröna.

(Forts. e. n. g.)

Ärlighet.

Ett äkta par i Auholt (wid Münster), bägge för andra gången gifta, lefde ej särdeles lyckligt med hwarandra. Mannen berömde oupphörligt sin första hustrus goda egenskaper, och hustrun sin första mans. Denna brist på delikateß wäckte misstroende och afwigbet. Den ena war hemlighetsfull emot den andra, och ingendera kände den andras förhållande och werkliga förmögenhet. Mannen dog, och kort derpå försålde enkan flera öfwerflödiga möbler. Ibland deßa war äfwen en Bureau, som köptes af en wiß Glumm. Sedan han flera dagar haft densamma i huset och hans hustru wille göra något bruk deraf, upptäckte hon en hemlig låda, hwari till hennes stora förundran låg en päse med penningar. Wid ytterligare undersökning finnes i en annan låda en pung med guldmynt; i en tredje en balsked, ett par örhängen och twänne ringar, alla fullsatta med juweler, och i en fjerde en liten ask med briljanter. Utan att ett ögonblick eftersinna hwad han borde göra med denna skatt, låter Glumm kalla till sig den som sålt bureaun, wisar henne det gjorda fyndet och öfwerlemnar det till henne, som förwänas lika mycket öfwer denna köpares ärlighet, som öfwer sina owäntade rikedomar.

Stats-Nyheter.

De i går ankomna Tyska Poster innehöllo från:

Preußen. Liegnits d. 30 April. Enligt en i går ankommen officiell Underrättelse har Hans Durchlaucht, Furst Kutusow-Smolenskoi d. 28 April afsidit i Bunzlau, i sitt 70:de år, af nerffeber. — Berlin d. 4 Maj. Prins August Ferdinand af Preußen afled härstädes efter en fort sjukdom, natten imellan den 2 och 3 Maj, 83 år gammal. Den 30 April hade de Preußiska och Ryska Trupparna dragit sig tillsammans på det stora fältet, 2 à 3 mil på andra sidan Leipzig från Zwenckau, Pegau, Weissenfels och Lutzen, för att lemna Fransoserna, som stodo vid Naumburg under Ney, en drabbning. Kanoneradet fortfor d. 1 Maj från morgonen till aftonen. Imellan Lützen och Weißenfels har äfwen en drabbning föresallit, hwari blott wenstra flygeln af Ryska Preußiska Armeen war aktiv. Fransmännen hafwa blifwit 3 mil tillbakadrifna och förlorat 15, efter andra underrättelser 40 kanoner. Alla inlupna Underrättelser bekräfta den lyckliga utgången af denna strid, hwars närmare omständigheter införwäntas. Från Dessau weta wi, att Fransmännen d. 28 haft för afsigt att återtaga Halle, (der Prins Henrik af Preußen d. 26 inryckt, tillika med General Kleists Corps och blifwit emottagen med glädjebetygelser) äfwensom att undsätta Wittenberg, men att försöket mißlyckats, efter en blodig strid, hwarwid förstäderna af Halle mycket lidit. Det war Vice Konungen af Italien, som förde befälet och som dragit sig genom Mannsfeld, troligen i afsigt att förena sig med Ney och Souham i Thüringen. Staden beskötts med 24 kanoner. Den 29 stod han stilla i Paßendorf, dit han cetirerat.

Från Elben d. 28 April. D. 20 har fienden besatt Naumburg med 10,000 man, äfwensom, Jena, Wenigen-Jena, Dornburg och Frauenpreißnitz. Wid Magdala och Blankenhain är han ganska stark. De Ryska och Preußiska Arméerna koncentrera sig, den Preußiska i trakten af Leipzig. General Blücher hade förlagt sitt högqwarter från Altenburg till Grimma. Ryska Hufwud-Armen stod wid Chemnitz, och wäntades tillika med Kejsar Alexander till Frohburg. Gen. Winzingerode rekognoscerade Naumburg med 2000 Hästar och ett batteri. Belägrings-korpsen har ryckt närmare Magdeburg; den har blifwit förökad med några 1000 man Preußare och Ryssar, samt med 2000 Baschkirer och Kalmucker. Flera 1000 Personer sysselsattas med fästningsarbeten.

Bref från Dresden af d. 29 April säga, att man allmänt wäntar en afgörande Drabbning. General Miloradowitsch har inberättat, att Fransmännen, som hittills stått i Defiléerna wid Schleitz och Saalfeld, framtränga under Neys befäl. De behandla Saxen som ett fientligt land och hafwa i Thüringen och Voigtlandet ödelagt allt.

Nedra Elben d. 5 Maj. Fransmännen hafwa numera besatt hela wenstra Elbstranden; likwäl kan man ingenting med wißhet säga om deras styrka eller afsigter, då all kommunikation är afbruten. De stola wid Harburg förskansa sig på det swarta Berget, äfwensom wid Lüneburg. Ryssarne och deras allierade synas till en början inskränka sina operationer till förswaret af högra Elbestranden. Ön Wilhelmsburg är, såsom en för det närwarande högst wigtig punkt, starkt försedd med Batterier och besatt med Hanseatiskt Artilleri, och icke sällan höras derifrån skott. Ett Detaschement Mechlenburgska Troppar giorde på 6 fartyg en expedition till den af Fransmännen besatta ön Finkwerder, der de efter en häftig strid bemäktigade sig ett antal små fartyg, dem de förde till Hamburg.

Turkiet. Den mot Porten upproriske Molla-Pascha af Widdin synes nu hafwa spelat ut sin roll. Storherrens troppar hafwa inryckt i Widdin d. 29 Mars och innestutit Molla-Pascha i sitt hus. Ramis-Pascha, som för någon tid sedan återkommit till Jassy ur Rysk fångenskap och d. 24 wäntades till Bukarest, har på Storherrens befallning blifwit halshuggen 1 fjerndels mil från denna stad.

I morgon utgifwes följande Nummer häraf.

Stockholm, tryckt i Elméns och Granbergs Tryckeri, 1813.

VASASTADENS
Bokbinderi
GÖTEBORG

6000086077
Göteborgs universitetsbibliotek